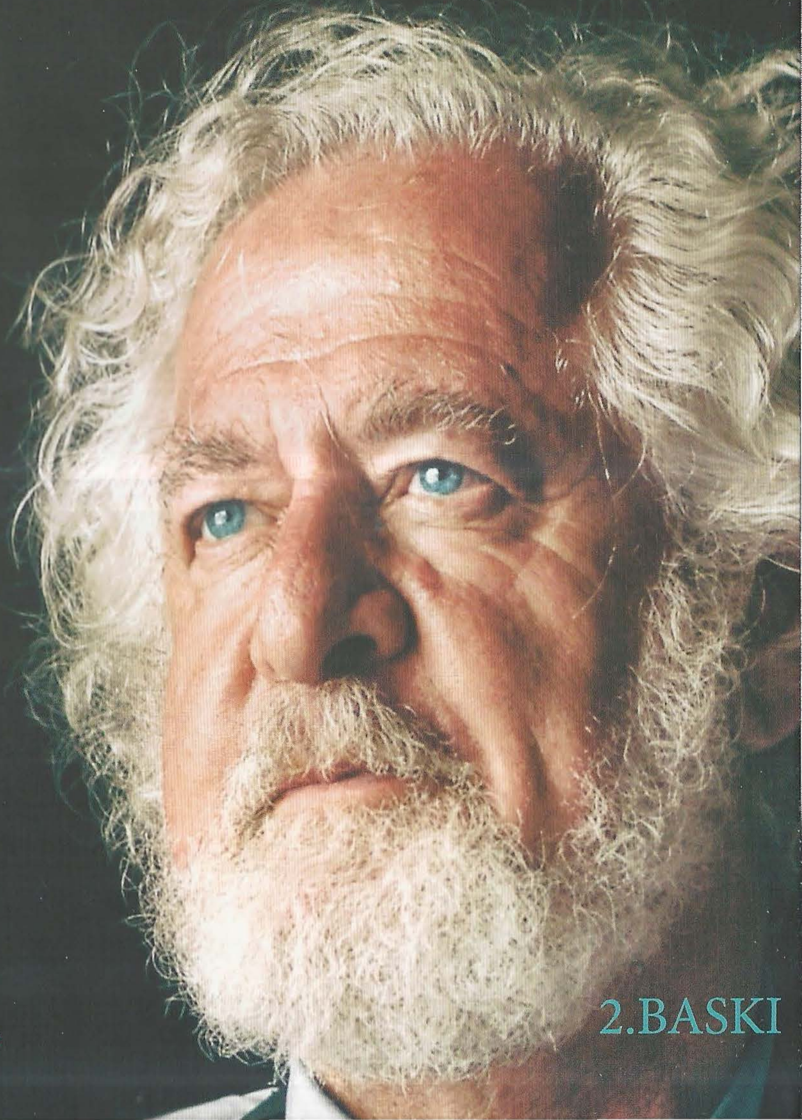
Ali Demirsoy USTACA YAŞAM

ASİ KİTAP

Ali Demirsoy

USTACA YAŞAM

Evrimin Işığında İnsana Öğütler

ASİ KİTAP

2.BASKI

Prof. Dr. Ali Demirsoy

1945 yılında, Yuva (Gerişla)-Kemaliye (Eğin)/Erzincan köyünde çiftçi-sanatkâr Mehmet Sadık Demirsoy'un oğlu olarak dünyaya geldi.

1956 yılında, köyündeki ilkokulu, 1959'da Kemaliye'deki ortaokulu, 1962'de Ankara Gazi Lisesi'ni, 1966'da Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Tabii İlimler Bölümü'nü bitirdi. Petrol aramada staj yaptı.

1966 yılında Atatürk Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü'ne asistan oldu. 1971 yılında Erzurum ve civarı vilayetlerin Orthoptera Faunası adlı tezle doktor oldu.

Aynı yıl DAAD'den aldığı bir bursla Almanya'da lisan okuluna devam etti. Daha sonra Humboldt bursunu kazanarak Hamburg Üniversitesi'nde, Paris ve Londra'daki araştırma enstitülerinde, Doğu Almanya Humboldt Üniversitesi'nde çalıştı.

Türkiye'nin Caelifera Faunasının taksonomik incelemesi adlı tezle 1974 yılında Habilitasyonunu yaptı.

1974 yılında doçent oldu. Yine bu süre içerisinde Birleşmiş Milletler'in finanse ettiği Kuzey Kutbu ve Grönland'da, İzlanda civarında, oşinografi, yavru balık ve deniz akımlarını inceleyen bir bilimsel araştırmaya aktif olarak katıldı.

- 1978 yılında Hacettepe Üniversitesi'ne atandı.
- 1980-1981 yıllarında Zooloji Bölüm Başkanlığı, 1981-1982 yılları arasında da Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Dekanlığı yaptı.
- 1982 yılından 2012 yılına kadar Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalıştı.

1984 yılında Alexander von Humboldt bursunu tekrar alarak, Hamburg Üniversitesi Zooloji Enstitüsü'nde Türkiye faunasıyla ilgili araştırmalarına devam etti. NATO projeleri çerçevesinde Gant/Belçika üniversitesinde çalışma yaptı.

- Dünya Biyoloji Olimpiyatları'nda 12 yıl boyunca (1992-2006) TÜBİTAK adına Türkiye takımını hazırladı ve yarışmalara katılmasını sağladı.
- Yine TÜBİTAK destekli "Ekoloji Temelli Doğa ve Bilim Yaz Okulları'nın oluşumuna bizzat katkı sağladı ve çeşitli kurslarda eğitici olarak görev yaptı.
- Kemaliye/Erzincan'da TÜBİTAK destekli, Türkiye'nin sulu örnekler ve herbaryumu da bulunan ilk doğa tarihi müzesinin kurulmasına adım atılmasını sağladı.
- İş Bankası Nehir Söyleşileri programı kapsamında Ali Demirsoy'un yaşamını anlatan "Doğaperest" adlı bir kitap yayımladı. Kısa sürede biten kitabın yenilenmiş ve ekli baskısını 2012 yılında Hacettepe Üniversitesi aynı adla yeniden yayınladı. Ayrıca Ali Demirsoy'un adı birçok kitaba çeşitli nedenlerle girmiş bulunmaktadır.

► 2012 yılında emekli olmuştur. Ders kitabı, araştırma, deneme ve bilimsel roman tarzı çok sayıda kitabı vardır.

► Çevre, biyoloji, özellikle evrim, temel bilimler, sosyal olayların yorumlarıyla ilgili olarak yüzlerce çağrılı konferans ve sunumu olmuştur.

► Bilim dünyasında Demirsoy adı konmuş 14 hayvan ve bitki türü, bir tane alt familya, iki tane cins, bir tane alt cins vardır. Ali Demirsoy'un bulduğu ve bilim dünyasına kazandırdığı 2 cins ve 20 tür ve alt tür bulunmaktadır.

Almanca ve İngilizce bilir.

Asi Kitap: 62
Araştırma: 44

Ustaca Yaşam
Prof. Dr. Ali Demirsoy

Genel Yayın Yönetmeni: *Gürkan Hacır*
Editör: *Nihat Ateş*
Kapak Tasarım: *Karen Güçlü*
Sayfa Tasarım: *Meryem Yardımcı*

1. Baskı, Şubat 2018, İstanbul

ISBN: 978-605-9331-84-5
Sertifika No: 31593

ASİ KİTAP
Caferağa Mahallesi Sakız Sokak Park Palas Apt.
B Blok No: 12/16 Kadıköy - İstanbul
Tel & Faks: 0216 418 61 64
www.asikitap.com, Online Satış: www.kitapfilesi.com

Baskı ve Cilt: Barış Matbaacılık-Mücellit Ali Laçin
Güven Sanayi Sitesi C Blok 286
Topkapı-İstanbul Tel: 0212 567 11 00
Matbaa Sertifika No: 33160

Ali Demirsoy

USTACA YAŞAM

Evrimin Işığında İnsana Öğütler

Sevgili Hasan Öztürk'e
Aydınlık ve mutlu bir
Gelecek diliyor; gözlerinden
Öpüyorum...
18.11.2018

ASİ KİTAP

İçindekiler

Unutmayalım,

Çünkü hiç kimse yolda uğradığınız kasırgalarla ilgilenmez,
gemisini salimen limana ulaştıranı kutsar.
Ksentos (Xenthos) Tapınağı'ndan

Bu kitap, ustaca yaşamayı ve ustaca düşünmeyi günlük örneklerle anlatmayı amaçlamıştır.

Mutlu bir ülke özlemiyle…

Önsöz

Kitabın yazarı; 1966-1978 yılları arasında Atatürk Üniversitesi'nde, 1978 yılından emekli olduğu 2012 yılına kadar da Hacettepe Üniversitesi'nde, son 34 yılını profesör olmak üzere toplam 46 yıl kesintisiz hizmet verdikten sonra, bilgi ve deneyimini yazılı metinler halinde ülkesinin hizmetine sunmak çabasına devam etmektedir. Ailesi onu bu ülkeye hizmet versin diye özenle yetiştirmişti. Başından birçok badire geçmiştir. Ancak en zor günlerinde bile ülkesinin esenliğini gözetmede, kundaktaki çocuklarına gösterdiği duyarlılıktan daha fazlasını göstermeye özen göstermiştir.

Mesleği ve uğraşı alanı, aslında siyasete, sosyolojik konulara uzak bir alandır ve doğanın sağlıklı kalması ve işlemesiyle ilgili bir alanda ömrünü tüketmiştir. Büyük ümitlerle başlamıştı meslek yaşamına, çocuklarına da çok daha özgür ve mutlu bir dünya bırakmanın peşindeydi. Ancak özellikle 1980 darbesi ve onun getirdiği akıldışı uygulamalar, her kesime olduğu gibi, özellikle bu ülkenin düşünce dünyasını şekillendirecek üniversitelere de en büyük darbeyi vurdu. Suskun, korkak, bencil ve çıkarcı bir zümre türedi. Bir zamanların Mülkiye olarak bilinen şanlı siyasi bilimler fakülteleri ve hukuk fakülteleri başta olmak üzere üniversitelerimizin üzerine sanki bir ölü toprağı serildi. Pusuda bekleyenler meydana çıktı. Bir kesim için bütün bunlar büyük bir atılımın ön adımlarıydı, bir kesim için de yıkıma giden yolun başlangıcıydı.

Ailem bana olayları dikkatle izleme yetisini kazandırmıştı. Bu nedenle 1950'nin ortalarından bu yana, olup bitenleri yayın organlarından ve daha sonra rastlantı olarak önüme çıkan bazı önemli olaylara tanık olmuş insanların anılarından öğrenmeye çaba gösterdim. Birçok şeyin aslını da -ne yazık ki- bu nedenle yaşadıktan sonra öğrenebildim. Benden son-

rakilerin, benim kuşağımın düştüğü tuzaklara düşmemesi için en az benim penceremden görünen kısmını kaleme almayı görev bildim. Ancak son 30 yıl o denli hareketli, zikzaklı, dolambaçlı ve o denli mayınlı yollarla örülmüştü ki, doğrusu, çoğumuzun bu yolun sonuna hasarsız ulaşamayacağı korkusunu duymaya başladım. Bölük pörçük anılarımı, her gün görebildiğim kadarıyla yaşadığımız toplumsal değişikliklerle, bunca yıldır kazanmış olduğumu düşündüğüm analitik düşünceyle yoğurarak -en azından üniversite toplumundan bir insanın suskun kalmadığını- göstermek istedim. Hiçbir partiye, hiçbir cemaate, hiçbir sivil örgüte, hiçbir çıkar grubuna yaşamımın hiçbir kesitinde mensup olmadığım için, haber alma kaynaklarımın herkesin bildiğiyle sınırlı olduğunu söyleyebilirim.

Gerçek bilim adamlarının diğer insanlardan farklı bir yönü vardır. Bu insanlar (eğer sadece unvan değil de bilim adamı kimliği taşıyorlarsa) tehlikeleri ve olacakları önceden tahmin ederek, sezinleyerek ya da hesaplayarak toplumu uyarır. Üniversitede 46 yıl öğretim üyeliğinden sonra yaşadıklarımı ve gördüklerimi akıl ve bilim süzgecinden geçirerek gelecek kuşakları uyarmak için her biri ülkemizin belli başlı sorunu olabilecek konularda sorumluluk duygusuyla birçok yazı kaleme aldım.

Kimseden daha akıllı ve bilgili olduğumu söyleyemesem de bu yazılarda; ülkemiz için kurulan planlı ya da plansız tuzak, girilen çıkmaz ve yapılan hataların daha sonra başımıza ne işler açabileceği konusunda etkin bir uyarı yapabilirsem, bu devletin bana verdiklerini ödemiş ve aileme verdiğim sözü tutmuş olabilirim.

Bu yazılar çoğu meslektaşım olan 8000 kadar öğretim elemanına tarafımdan elektronik posta olarak gönderildi; bunların içinde gruplar da vardı. İkinci elden 100.000 kişiye ulaştığı tahmin edilebilir. Yanıtlardan anlayabildiğim kadarıyla bu ülkenin sorunlarına tutkunluk derecesinde duyarlı bir kesim bu yazıların en sıkı izleyicisi oldu. Zaman zaman katkı

yaptılar, yanlış bildiğim yerleri düzelttiler, eksik kısımları tamamladılar. Yine de bu demek değildir ki gönderdiklerimin hepsi bu yazıları başından sonuna kadar okudu. Bir kesimi ne yaparsanız yapın duyarlı hale geçiremiyorsunuz, onlar sadece yakınıyorlar, tenkit ediyorlar, üretebildikleri tek şey internet aracılığıyla gelen yazıları tanıdıklarına iletmek oluyor.

Doğrusunu isterseniz bu yazılar ilk olarak öncelikle bana önemli şeyler öğretti: Bir kesimin gerçeği öğrenmek için çırpındığını, bir kesimin görünürde ülke sorunlarına duyarlıymış gibi davranıp aslında herhangi bir şeyi derinliğine öğrenmek ve incelemek gibi bir yükün altına girmekten kaçındığını, ne yazık ki çoğu gençlerden oluşmuş bir kesimin ise bilgi-tarih ve analiz içerikli yazılara hiç ilgi göstermediğini içim sızlayarak gördüm. Büyük bir kısmın ortak şikâyeti ise yazılarımın okunamayacak kadar uzun olmasıydı. Çünkü ben herhangi bir konuda fikir beyan ederken olabildiğince gerilere gidip tarihsel gelişimini ve neden-sonuç ilişkisine göre süreçleri yorumlamaya çalıştım. Ancak bir sayfayı geçmeyen, tenkit, yakınma ve dedikodu nitelikli yazılara alıştırılmış bir kitle için gerçekten ayrıntılı bir yazının okunmasının külfet olarak görüldüğünü de üzülerek öğrendim. Bunların hiçbiri bir öğretim üyesi olarak olaylara üstünkörü bakmamı gerektiremezdi. Öyle de yaptım. Bu yazıların bir kısmının, gelecekte, yaşadığımız zaman dilimine ışık tutacağına inanıyorum.

Bu yazılanları benimsemeseniz bile, çocuklarınıza okutmayı deneyiniz. Çocuklarımız, kim bilir bizim düştüğümüz hatalara düşmemeyi bu yolla öğrenebilir.

Zaman zaman yazılarda benzer bilginin bu kitapta (ve yazarın diğer kitaplarında) tekrarlandığı görülebilir. Bu, okuyucuyu başka kitaptan arama zahmetinden kurtarmak içindir. Bilgiler hiçbir zaman bir bilimsel kitabın formatında, içeriğinde ve ayrıntısında olmayacaktır. Her kesimin bir defada okuyup anlayacağı tarzda ele alınmaya çalışılmıştır. Yine de anlaşılmayan ya da anlamayı sağlayacak kadar ay-

rıntılı anlatılmayan yerler için değerli okuyucuların uyarısı yeni baskıların daha hatasız çıkmasını sağlayacaktır. Bazı bilgi, resim ve fotoğraflar yıllar önceki arşivimden alındığı için, ne yazık ki çok duyarlı olduğum kaynak gösterme titizliğine yeterince ulaşılamamıştır. Şimdiden müelliflerinden özür diliyor, uyardıkları takdirde bir sonraki baskıda yer vereceğimi bilmelerini isterim.

Konular, analitik bir bakış açısıyla herkesin anlayacağı bir biçimde, yanlışlarımızı ya da doğrularımızı açık açık verecek biçimde yazılmaya çalışılmıştır. Doğal olarak herkesin kendine göre bir dünya görüşü ve olaylara bakış açısı vardır. Benim başka birinden daha bilgili ya da feraset sahibi olduğumu söyleyemem. Okuyanlara sadece yargılamalarında bir seçenek sunmak için yola çıkılmıştır. Hedef kitlem değişmeye ve yeniliklere açık kitledir.

Prof. Dr. Ali Demirsoy

10.11.2017

Teşekkür

Yazıları her zaman büyük bir titizlikle düzelten değerli kardeşim **Umut Dede**'ye, basımı için bana yol gösteren, gerek dizgi öncesi ve gerekse dizgi sonrası okuma, düzeltme ve düzenlemeleri yapan dostum **Dr. Eşref Atabey'e**, yazıların bir kısmını düzelten **Seçil Aytekin**'e, bu seri kitapları yazarken bana gerekli hoşgörüyü gösteren, çalışma ortamı için her türlü fedakârlığı hazırlayan, sabrı ve sevgisi içi eşim **Fatma Funda Demirsoy'**a, onlara ayıracağım zamanı bu kitabı yazmak için kullandığım için babalarını hoşgöreceklerini umut ettiğim çocuklarım **Aliye Doğa Demirsoy** ile **Ali Evren Demirsoy**'a, daha önce zaman zaman elektronik ortamda gönderdiğim yazıları okuyarak bazı hataları ve eksiklikleri bana bildiren okuyuculara, kitabın ilk baskılarında eksik ya da hataları bildirecek okurlara, ayrıca kitabın baskıya hazırlık aşamasında okuyup düzeltme önerilerinde bulunan **Nihat Ateş'**e, basımı gerçekleştiren Asi Kitap sahibi **Gürkan Hacır'**a ve matbaa çalışanlarına şimdiden teşekkür etmeyi borç bilirim.

Ustaca Yaşam Kitabı İçin Birkaç Özel Söz

Çok güzel bir Nasrettin Hoca fıkramız vardır. Hoca damdan düşer, yere serilmiş yatarken çevresine toplanmış insanların her birinden farklı bir öneri çıkar. Hoca başını kaldırır ve *"tez bana damdan düşen birini bulun"* der.

Ustaca yaşam kolay öğrenilmiyor, ustalardan öğrenilebiliyor. Kişi yaşam süreci içinde doğru eğitilmiş, nitelikli insanların arasında yaşamış, karşılaştığı olayları müspet bilimin süzgecinden geçirerek yorumlamak yeteneğini kazanmış ise ustaca yaşamın anahtarını bulmuş demektir.

Ustaca yaşam ya bire bir ustalardan ya da daha az etkili olarak ustaların dünya görüşlerini yansıtan yazılarından ve deneyimlerinden öğrenilir.

Çocuklarımıza verebileceğimiz en iyi eğitim analitik düşünmek, olayları neden sonuç ilişkisine göre değerlendirmek yeteneğini kazandırmadır.

Ustaca yaşamı öğrenmenin birkaç sayfalık bir kitapla olmayacağı açıktır. Bu kitabın, bu açıdan büyük bir beklentisi yoktur. Yine de bu kitabı "A" olarak okumaya başlayanların sonunda "B" olarak farklı duygu ve düşüncelerle kapağını kapatması umuduyla kaleme alınmıştır.

Yazarın sizin için bir dileği var: Yaşam yolunuzda, yolunuzu aydınlatacak gerçek ustalara rastlayasınız.

Ustaca yaşamı öğretecek insan sayısının tahminlerden çok daha az olduğunu aklınızdan çıkarmayın. En büyük şansınızın, gerçek bir yaşam ustası karşınıza çıktığında, onu zamanında fark edebilmeniz olacaktır. Bu şansı bu kitabı okuyanlara tekrar diliyorum.

"Aydın İnsan" Kime Denir?

Tarihte ve bugün, hakarete ve soruşturmaya uğrayan, ceza ve işkence gören, idam edilen ya da eller üstünde taşınan ve baş tacı edilen birçok insan *"aydın"* sınıfı içinde değerlendirildi. Toplumun bir kısmı bunların aydın olduğunu savundu, diğer bir kısmı ise onları toplum ve sistem düşmanı olarak gördü. Tartışmanın ardı arkası kesilmedi. Bugün birçok ülkede aydın, uluslararası adlandırılmasıyla *"entelektüel"* tanımı hâlâ tartışmalıdır. Hatta bir ülkedeki bir aydın, diğer bir ülkedeki insanların önemli bir kısmı için bozguncudur.

Bu yazıyı yazarken ve değişik zamanlarda, bilim adamı kadrosundan maaş alan, önemli bir kısmı yabancı ülkelerde eğitim görmüş ve doktora yapmış onlarca, hatta yüzlerce dosta, arkadaşa, meslektaşa *"aydın kelimesinden ne anlıyorsunuz"* sorusunu yönelttim. Aldığım yanıtlardan, doğrusu ortak bir öz ya da fikir çıkaramadım. Türban tartışması gündeme geldiğinde basında, üniversite hocaları kastedilip *"aydınlar da türbanın serbest bırakılmasına destek sağladılar"* denerek, sanki üniversite hocalarının hepsi aydınmış gibi bir görüntü yaratıldı.

Sorguladığım insanların çoğu, kural olarak bilgili olmakla aydın olmayı özdeşleştiriyordu. Bilgili olmanın aydın olmanın temel koşulu olduğuna inanıyorlardı. Daha sonra, halk arasında zaman zaman duyduğumuz, *"çoban, ama aydın bir kişi; tahsili yok, ama aydın bir kişi"* gibi tanımlamaların ne anlama geldiğini sorunca, ayrıcasız çoğunun afalladığını gözledim.

Bu soruları kendime sorduğumda, bu sefer şaşkınlık sırası bana gelmişti. Çünkü aydın kelimesini ağzından düşürmeyen ben ve benim gibi insanlar, gerçekte aydın konusunda ortak bir fikre sahip değildik. Ayaküstü hemen açıklamaya çalışanlar da ciddi değildi...

"Aydın nedir" diye tartışmayı çok severiz, ama fikrini söyleyene de hemen itiraz ederiz. Aydının bir özelliğinin, belki de ilk olması gereken özelliğinin, düşünceyi ciddiye almak olduğunu anlayamayız. Öteki özelliklerininse, düşüncesi ve varsayımlarıyla tutarlı olması, düşüncesinin kendini götürdüğü yere korkmadan gidebilmesi, çelişkilerden sakınabilmesi, yanılgılarını çekinmeden açıklayabilmesi olmalıdır. Bir anlamda *"düşünce namusu ve dürüstlüğü"* aydın olma niteliğinin ilk belirleyici unsurudur. Ancak en önemlisi, bir aydın, *düşüncesini satmayan kişidir*. Evrensel değerlere sahip olmalıdır; ancak onu değişmez katı bir şablon alarak kullanmamalıdır. Değişime de açık olmalıdır.

"Şu anda ülkenizde aydın olarak gördüğünüz ilk 10 insanın adını verebilir misiniz?" şeklindeki bir sorunun yanıtlarında, ortak bir isim çıkmadığı gibi, 10 rakamına da ulaşıldığını hiçbir zaman görmedim. En ilginci de, son 40 yıldır bizi yöneten politikacıların hiçbirinin bu sıralamaya sokulmamasıydı... *"Ailenizde aydın var mı?"* sorusunu ise çoğunluk *"hayır"* diye yanıtladı. Acaba gerçekten bu toplum aydının ne olup olmadığını mı bilmiyor, yoksa toplumda özlenen ya da hayal edilen aydın sayısı sayılamayacak kadar mı az? Lütfen bu soruları bir de kendinize sorun!

Pekâlâ, tanımlayamadığımız; ancak baş tacı ettiğimiz ya da eziyet ettiğimiz *"aydın"*ın gerçekte niteliği nedir? Bir kısmı için bilgili olmak, bir kısmı için uyumlu olmak, bir kısmı için yaratıcı olmak, bir kısmı için akıllı olmak, bir kısmı için paylaşımcı olmak, bir kısmı için dünyadaki gelişmelerden haberdar olmak, bir kısmı için aksayan düzene korkusuzca karşı çıkmak, bir kısmı için düzeni değiştirmek, birçoğu için de bu niteliklerin değişik şekillerdeki bileşimine sahip olmaktır.

Oysa bilgi birikimi olmayan dağdaki çobanın, sadece motordan anlayan bir ustanın, ticaretle uğraşan bir tüccarın, vs'nin de aydın olarak tanımlandığı bilinmektedir. Buna karşılık, kendi konusunda becerikli ve ilgili bir cerrahın, iyi bir mühendisin, çok iyi şarkı söyleyen bir ses sanatkârının ya da

çok iyi yüzen bir sporcunun, kendi konusunda bilgi sahibi bir öğretim üyesinin, her zaman aydın olamayacağı da bilinmektedir. Demek ki bilgi sahibi olmak ya da yetenekli olmak, aydın olmak için zorunlu bir koşul değildir. Eğer öyle olmuş olsaydı, atomu parçalayan **Oppenheimer**, Rusya'yı Rusya yapan **Petro**, müzik dünyasının ilahı **Mozart**, peygamberlerin tümü, matematikte ünlü eşitlikleri bulanlar, DNA'nın yapısını açıklayan **Watson** ve **Crick**, İstiklal Marşımızı yazan eşsiz şiir dehası **Mehmet Akif**, tartışmasız aydın olarak kabul edilecekti, oysa edilmiyorlar... Edilseler de bu fikir; ancak bazıları tarafından benimseniyor...

O zaman aydın kavramının, ait olduğu toplumun yapısına bırakılmaksızın, ayrı bir nitelik olarak incelenmesi gerekir. Belki de bunları, bir ormanda yücelmiş dev bir ağaç ya da çıplak bir dağın başında tutunmuş bir ardıç, bir çölde vaha olarak görmek gerekir. Aydındaki meziyetler sayılabilir, ancak ölçülemez. Bu nedenle de aydını bilim adamından, bilgili adamdan farklı olarak ele almak gerekir. Bilgi az olabilir; ancak niteliklerinin bileşimi onu aydın yapar. Bu bir alan bilgisiyle ya da meslek grubuyla sınırlı olmadığı için tanımı zordur. Bir ormanda göze çarpan bazı ağaçlar vardır, bir stepte göze çarpan güzel bitkiler vardır, bir çölde farklı bir geven vardır. Her biri kendi ortamında diğerlerinden farklı ve güzel bir görünüme sahiptir. İşte aydın da farklı kategorilerde yer almış değerli insanların tanımı için kullanılır. Eğer bu nitelikler bilgiyle de desteklenirse, aydının etkinliği ve değeri dolayısıyla göreceli olarak artar. Aydını, bir zamanlar yaşadığımız çok ilginç tartışmalar bağlamında, özellikle üniversitelerdeki bir kısım öğretim üyelerinin türbanı tehlike, bir kısmının da özgürlüğe atılmış bir adım olarak görme bağlamında yeniden tanımlamaya kalkışırsak:

Dogmatik (koşullanmış) duygulardan kurtulmuş ya da kalıtsal olarak bu yapıda olmayan, kendisi uygulasa da uygulamasa da yeniliklere açık olan, bir sorunun nedenini araştıran, bilgi toplayan, öğrendiklerini çevresindekilere

yaymaya çalışan ve onlarla paylaşan, düşüncelerini özgürce savunan, baskıcı ve çıkarcı idari sistemlere karşı uygarca ve cesurca karşı koyabilen, toplumun çıkarı için kendi çıkarlarından ödün verebilen, edindiği bilgilerle doğru varsayımlar kurabilen ve yargıya ulaşan, yeni bilgilerin ışığı altında kazanmış olduğu eski ya da yanlış düşünce ve tavrını değiştirebilen, başka insanların yanılgılarına da hoşgörülü olabilen kişi aydın olarak nitelendirilebilir.

Bilgisini sadece kendine saklayan bir hekimin, bilgisini üstünlük kurmak için kullanan bir politikacının, çıkar sağlamak için çağdışı öğretileri devam ettirenlerin, kendini doğrudan ilgilendirmeyen konularda fikir ve bilgi edinmeye çaba göstermeyenin, insan soyunun geleceğini ve çeşitliliğini tehlikeye düşürecek her türlü eyleme destek verenin, kazanılmış kültürel aydınlığı karanlığa çevirenin aydın olarak nitelenmesi düşünülemez.

Türbanla ilgili tartışmalarda, üniversitelerdeki öğretim üyelerinin taraf olması doğaldır, ister yanılmış olsunlar isterse doğruyu savunsunlar. Ancak, öğretim üyelerinin destek sağlaması, başka bir kesimin destek sağlamasından farklı bir olgudur. Öğretim üyesi, eğer üçkâğıtçılık yaparak ya da siyasi görüşü nedeniyle yandaş bulup o unvanları kazanmamış ise, analitik düşünen insan demektir. Her kesim, öğretim üyelerinin açıklamalarına kulak vermek zorundadır. Acaba, bugünkü gelişmelerde, böyle bir analitik yargı oluşmuş mudur? İlk bakışta birileri, ister körü körüne olsun ister masum bir inanç nedeniyle olsun, başlarını örtmek isteyenlere destek vermeyi aydın olmanın bir unsuru olarak düşünebilir; bu düşüncesinde de haklı görülmelidir. Ancak, aydının toplumu ve geleceği düşünmesi gibi bir sorumluluğu da vardır. Diyelim ki imza toplayarak, Meclis'te çoğunluğu sağlayan ve dediğim dedik diyen bir zihniyete, içtenlikle ya da körü körüne destek veriyorlar. O zaman, bilim adamı kadrosundan maaş alan bu kesimin şu evrensel hesabı da yapması gerekiyordu: (En azından bir matematik profesörü olan ve Türkiye'ye

damgasını vurmuş aydın bir yazarın oğlu da bu hesabı yapabilmeliydi.) Diğerlerinin hesabı yetmiyor olsa dahi, bu matematik profesörünün hesapta hata yapacağını düşünemeyiz. Basit bir mantık, 2 X 2 = 4, bu gerçekten böyle midir? Olabilir de olmayabilir de… Yani türbanın serbest bırakılması bir özgürlük simgesi olabilir de olmayabilir de. O zaman işlemin tersini yaparak bunun doğruluğunu sınamaya girişiriz, yani 4'ü 2'ye böleriz. 4/2 = 2 çıkınca da doğruluğu onaylanmış olur. Aynı mantıkla, türban bir özgürlük simgesi ya da aracı ise, bunun tersi de (burada sağlaması da) doğrudur; yani başörtüsü ya da türbanın toplumsal simge ya da zorunlu giyim aracı olduğu toplumlarda özgürlükçü düşünce yaygındır. Şimdi imza toplayan meslektaşlarıma, özellikle bu matematik profesörümüze soruyorum: Başını örtüp, türban takıp da özgür düşünceye ulaşmış bir ülke ya da topluluk tanıyor musunuz? Yaklaşık 58 Müslüman ülkede -ki bunların hemen hepsinde türban ya da benzeri örtü zorunludur- özgür düşünce yaygın mıdır? Irkı, coğrafik yapısı, geçirmiş olduğu tarihi süreci, dili farklı olan bu kadar ülkede nasıl oluyor da, her zaman türbanla, cahillik, despotizm, özgürlük karşıtlığı, bilimdışılık, yalancılık, dolandırıcılık birlikte anılıyor? Sayın matematik profesörümüz bu istenmeyen eşitliğin bir rastlantı olduğunu ileri sürebilir mi? Süremiyorsa ya da kendine göre -dogmalarını değil, aklını kullanabilen insanları- ikna edecek bir açıklama yapamıyor ise bu, bulunduğu toplumu bile bile uçuruma sürüklemek demektir. Bu tip insanların tanımını da benim yapmama gerek yok, bir vatanperver ve bir düşünür olan babası zaten yapmıştı. Bu yüzlerce örnekten sadece biridir.

Eğer gerçekten dini inançları nedeniyle; bir kesim giyim, kuşam ve diğer hususları, inançlarının gereği gibi yaşamak istiyorsa ve bunda da ısrarlı olmak haklarıysa, bundan sonraki günlerde şu isteklerine de -bu özgürlükçü öğretim üyesi kardeşlerimiz- bir çözüm bulmuş olmalıdır. Bu türbansever öğretim üyeleri aklını kullananlara ve olaylara analitik gözle

bakanlara -ötekilere- olmasa dahi, kendileri için bu hususları da açıklamak zorundadır.

Kutsal kitabın (bu Kuran da olabilir, Tevrat da olabilir, İncil de olabilir) içeriği Tanrı kelamı olduğuna göre, hiçbir insani kural bu kitabın ilkelerinin üzerine çıkamaz. Eğer, gerçekten dini inançları nedeniyle; bir kesim giyim, kuşam ve diğer hususları, inançlarının gereği gibi yaşamak istiyorsa ve bunda da ısrarlı olmak haklarıysa, bundan sonraki günlerde şu isteklerine de -bu özgürlükçü öğretim üyesi kardeşlerimiz-bir çözüm bulmuş olmalıdır. Bu türbansever öğretim üyeleri aklını kullananlara ve olaylara analitik gözle bakanlara -ötekilere- olmasa dahi, kendileri için bu hususları da açıklamak zorundadır. Kuran'da miras hukuku vardır. Kadınlar gayrimenkulden pay alamazlar. O halde miras hukukunu ben kabul etmiyorum ve bu dersi okumak istemiyorum diyebilir.

Kuran'da 40 miskal altın ya da gümüş karşılığı kazancın yıllık ödenmesi gereken zekâtı, bir miskaldir; yani yüzde 2.5'lik bir çeşit ödenti. O zaman, bu öğrenciler de bize şu soruyu yönetebilirler; bir Tanrı oranı varken, siz ne hakla, yüzde 18 KDV ya da bilmem ne oranlarında vergi hukukunu bana okutuyor ya da talep ediyorsunuz?

Kuran'da insanlar kaderi-alın yazılarıyla birlikte yaratıldığına göre, siz hangi hakla bir cenin üzerinde iyileştirme operasyonuna giriyorsunuz? Bunu şiddetle reddediyor, genetik ıslahı ve biyoteknolojik uygulamaları öğrenmek istemiyoruz derlerse ne diyeceksiniz?

Bugün dünyanın gelişmiş üniversitelerinin hemen hepsinde öğretilmesi zorunlu evrim konusu, yaratılış inancımız nedeniyle yasaklanmalıdır derse ne diyeceksiniz? Antropoloji bölümlerinin bu nedenle kapatılmasını talep ederlerse siz hangi gerekçeyle karşı koyacaksınız?

Zina yapanlar recm edilmelidir (taşlanarak öldürmelidir) (AKP, inancımıza aykırı olarak zinayı serbest bırakan yasal düzenlemeyi yapmış olmasına karşın), hırsızlık yapanların kolu kesilmeli derse ve ben sizin ceza hukukunuzu kabul et-

miyorum ve öğrenmek de istemiyorum, benim inançlarım, sizin kurallarınızdan daha evrenseldir ve tanrısaldır derse ne diyeceksiniz?

Bizatihi Hz. Muhammed tarafından, Kâbe'de bulunan, tarihi günümüze bağlayacak heykeller, puta tapmayı teşvik ediyor diye kırılmış, yaklaşık son 1500 yıl boyunca hiçbir Müslüman ülkede heykel ve keza aynı şekilde insan figürü içeren bire bir resim yapılmamıştır; yaptırılmamıştır. Son 1500 hatta 6000 yıl önceki giyim kuşamda ısrar eden ve bunun dini bir vecibe olduğunu ileri sürerek bir adım geri atmayan bu kesim, karşınıza geçip bir Müslüman ülkede heykel ve resim eğitimi niye yapılıyor derse ne cevap vereceksiniz? Hayır, öyle değil derseniz, örnek olarak hangi devre ait bir heykel ya da tablo göstereceksiniz? Elinizde ileri süreceğiniz ve kanıtlayabileceğiniz bir belgeniz olacak mıdır?

Örtüsüne evet dediğiniz bu çocuklarımızın, kutsal kitapta yazılı buyruklara hayır demesini mi öğütleyeceksiniz? Birileri hayal görüyor. Aydın hayal görmez, geleceğini de hayallere oturtmaz. Aydın, geleceği görerek önlemini alan insanın tanımıdır. Üniversiteler de bilgili, eğitilmiş, aydın insanların bulunduğu kurumlardır, çağdışıların değil.

Önümüzdeki yüzyıl, dogmatik kalıpların batağında yüzen değil, bilgi birikimi sağlanmış, yeterince beceri kazandırılmış, kendi kısa vadeli çıkarlarını toplumun çıkarından önde görmeyen, tarihten gelen tortulardan arınmış *"aydın"* insanların dünyası ve egemenliği olacaktır. Bunun dışında kalanların ise yaşama şansı olmayacaktır.

Dünya olanak bakımından, sayısız insana değil, nitelikli insanlara yuva olacak kadar küçülmüştür. Bunu, bugüne kadar doğal seçilim yürütmüştür, önümüzdeki yüzyıldan sonra ise yapay seçilim yürütecektir. Hazırlıklı olmayan toplumların ve bireylerin alacakları yaraları bir uyarı olarak bildirmek benim bilimsel görevimdir. Dilerim, bu uyarıları birileri yeterince algılar ve bu toplumun gerçek bilim toplumuna dönüşmesi için gerekli ilk adımları attırır... Bu gücün lokomotifi

de üniversitelerin aydın insanları olur. Yoksa bin bir emekle bugüne kadar getirdiğimiz, uygarlaşma yolunda önemli aşama kaydetmiş, canımızdan daha çok sevdiğimiz -çağdaş model- Türkiye Cumhuriyeti'yle birlikte, tüm Müslüman ülkelerin acı sonunu hazırlamış olabiliriz. Omzunuzdaki yük çok büyüktür derim…

Yakın zamanlarda bulunan Sümer yazıtlarına göre Tanrı, Mezopotamya'da yaşadığı bilinen bir topluluğa tufan olacağını bildirmiş. Bu uyarıyı ciddiye alan tek insan (Sümer yarıtanrısı **Ziusudra**) **Nuh Peygamber** olmuş ve yaptığı büyük bir gemiye, her hayvandan birer çift alarak, tufanda kendi ailesinin ve bu hayvanların soyunun korunmasını sağlamış. Uyarıyı ciddiye almayanlar da sulara gark olmuş...

Bir bilim adamı olarak bir tufanın yaklaşmakta olduğunu düşünüyor ve uyarıyorum.

Ustaca Yaşam Nedir, Nasıl Öğrenilir?

Aslolan:
"Durgun denizde değil, dalgalı denizde yol alabilmektir"

Aslında bu yazıyı ve sonunda da bu kitabı kaleme alırken yarım yüzyıllık öğretim elamanı olarak amacım orta ve yüksek eğitimde bulunan, bunun yanı sıra yüksek lisans ve doktora yapan öğrencilere yaşamlarında karşılaşacakları zorlukları atlatmak için gözlem ve deneyimime dayanarak yardımcı olmaktı ve bu girişimi de "*Ustaca Yaşam*" olarak adlandırmıştım. Yelkenlerini çekmiş, deryaya açılmış olanlar için (yani alacağını almışlar için) söyleyecek fazla bir şeyin olduğunu başlarken doğrusu düşünmemiştim.

Ömrünün 50 yılını öğretim elamanı, son 38 yılını da profesör unvanıyla geçirmiş birinin ustaca yaşam ve deryaya yelken açmış olanlar için bile söyleyecek bir şeyleri olmalıdır. Yelkenleriyle deryaya çoktan açılmışlara (alacağını almışlar) söylenecekler bu bölümde değinileceklerden farklıdır. Bu kitlenin çıktığı limanı araştırmak, onları bu yolculuğa hazırlamak ve yine en önemlisi izleyeceği yolla ilgili önerilerde bulunmak anlamlı değildir. Bu kitlenin ulaşacağı limanda geçmişiyle ilgili yapacağı muhasebenin önemli olduğunu düşünüyorum. *Çünkü hiç kimse yolda uğradığınız kasırgalarla ilgilenmez, gemisini salimen limana ulaştıranı kutsar (Xanthius tapınağından).*

Aydın tanımıyla çok yakından bağlantısı olmasa da büyük adam tanımı için benzer bir yorum yapabiliriz. Örneğin **Atatürk** eğer başaramasaydı bugün kitaplarda başkaldırmış bir hain olarak okuyacaktık. Tarihte bunun benzer örneği çok-

tur. Gemisini salimen limana sokanlar (toplumunu refah ve esenliğe kavuşturanlar) bu tanıma hak kazanır. Çoğu durumda da bir toplum için büyük bir adam olan kişi, sürtüşmüş ve ayrılmış olduğu komşu toplumu için bir haindir ya da despottur. Buradaki sorun bakışın evrensellik taşımamasıdır; ama penisilini bulan **Flemeng** ya da röntgen cihazını bulan Röntgen'e ya da dünya barışı için ödünsüz mücadele veren örneğin Alman Başbakanı **Brant'ı** hiçbir toplum ya da ülke olumsuz bir sıfatla tanımlayamaz.

Aydın bir kişinin tanımı da aynıdır. Tarihin herhangi bir döneminde herhangi bir coğrafyasında ve bugün insanlığın iyiliğine yönelik tavır ve düşünce tarzını çıkar için değiştirmeyen tüm karşı koşullara karşı cesaretle ve dirençle savunan insanların sıfatıdır.

İnsan soyu olarak önce elimizde olmayanlarla başlayalım

İlk olarak bir şeyi saptayalım. Bir insanın bazı özgürlükleri özellikle de seçme için şu özgürlükleri yoktur: Anasını ve babasını, doğduğu zamanı, doğduğu yeri ve kalıtsal yapısını. Buna bir şey yapamadığımız için, çaresizlikten *"Takdiri ilahi ya da kader"* adını takmışız. Bunların yeniden kurgulanmasıyla ya da bunların olumsuz sonuçlarını gidermekle ilgili ustaların ne yazık ki söyleyeceği çok az şey vardır. Dolayısıyla bunlardan kaynaklanan kusurları hata ya da suç olarak bireye yükleyemeyeceğimiz gibi; bireylerin de bunları birer kişisel kusur olarak görüp, sürekli yakınma nedeni olarak da görmemelerini öğütlemeliyiz (EK-1).

Ustaca yaşam öğretisinde limandan ayrılan geminin niteliğine, zamanına ve yerine müdahalemiz olamadığına göre, olsa olsa önündeki yolda neler yapabileceğine ilişkin öneriler olur.

Bunu kim yapacak?

Canlılar dünyasında fiziksel ve özellikle eşeysel işlevlerini yitirmiş bireyler, çoğunlukla yaşlılar, arkalarında bıraktıkları katkıları ne olursa olsun ayıklanır. Ancak bilgi birikimini ve deneyimini zamandaşlarına ve gelecek kuşaklara aktarma başlayınca, toplumda saçı ağarmışların, fiziksel işlevlerini yitirse de korunması başladı. Büyük bir olasılıkla ilk korunanlar, ateşi yakmayı öğrenenler oldu (yaklaşık 2.7 milyon yıl önce). Böylece insan toplumuna ustalar diye bir grup eklendi.

Ustaca yaşam ustalardan öğrenilir

Psikanalizin babası **Freud** olarak bilinmesine karşın, aslında babası **Carl Jung** olması gerekir. Carl Jung ırkı, dini, dili, coğrafyası ne olursa olsun, insanların tümü için şu teşhisi koyuyor:

İnsan beyni enerji kullanmakta cimridir. Doğrudan ziyade kestirme ve kolay yolu tercih eder. *Biz kendimizi geliştirmek için uğraştığımızda, yeni bilgi ve beceriler edinmeye kalkıştığımızda, aslında beynin arzusuna aykırı bir iş yapmış oluyoruz.*

Beyin, fiziği ve biyolojiyi ya da matematiği öğrenmek gibi bir beklenti içerisinde değildir. Onun doğası enerjiyi en artırımlı şekilde kullanarak, kendini ayakta tutabilmektedir. Yani bendeki egoizm onda da vardır… Ancak sosyalleşmenin getireceği bir bedel olmalıydı. O da beyni sürekli uyanık tutma ve bilgi birikimini artırmaya zorlamak; bu da enerji kullanımını gerektirir.

Çevrenizi genişletmek, çeşitlendirmek, bilgi edinmek ve bilgi akışını sağlamak enerji gerektirir. Beynin bu doğal yapısına bir defa boyun eğmiş iseniz, kendi iç dünyanızın içinde kavrulmaya başlarsınız. Bu insanlar psikolojik olarak artık hastadır. Doğru dürüst bir iş yapamazlar. Carl Jung'un dediği gibi, *"Birileri birilerinden dolayı bu aksaklığın meydana geldiğini söylüyor"*.

Bu cümlenin net açılımı: İnsanların çoğu bu yenilenme ve ilişkileri güçlendirme bakımından ya bu gücü kendinde bulamadıkları için ya da verilen eğitim gereği hep kısa yolu tercih ettikleri için sonunda bir bahane bularak rahatlamak isterler. Bunun adı: *İkame sorun yaratmaktır.*

Çocuğunuzu doğru dürüst eğitemezsiniz, suçu öğretmene; eşinizle geçinemezsiniz, suçu ailesine; çalıştığınız yerde yükselemezsiniz, suçu müdüre yüklersiniz; başaramadığınız her şeyde hayali bir suçlu yaratırsınız.

Beyin bir defa ikame sorun yaratmaya başlamışsa hastalık da başlamış demektir. Bu insanlar her şeyden şikâyet eder, karşılaştıkları her olumsuzluğa bir sorumlu ararlar. Belirli bir yaştan sonra da tek yapabildikleri yakınmaktır. Bu aşamadan sonra genellikle ayakları üzerinde dik duramaz, güçlü görünmeye çalışsalar da birilerinin dümen suyundan ayrılamazlar. Benim ülkemin insanının sorunlarının başında bu davranış yatar.

Sonunda hedeflerine doğrudan ulaşmak yerine ikame sorunlarla uğraşmaya başlar, enerjilerini bu yolda tüketirler. Bu duruma düşmüş insanlar sosyal hastalardır. Bu hastalıklı insanlar toplumun genel yapısını da bozmaya başlar.

Bir şeyi net bilmeliyiz: Doğada hiçbir şey karşılıksız edinilmez, ödenmesi gereken bir bedel vardır. Eğer bir şeye doğru ve ahlaklı yoldan ulaşmanız gerekiyorsa, belirli bir alın terini, gözyaşını, eziyeti, rahatsızlığı önceden göze almanız gerekir. Söylenenin aksine hiçbir doğaüstü güç, hiçbir insana iltimas ederek ona ayrıcalık tanımamıştır. Başarı sadece insanın kendi emeğinden elde edilir. Kolay da elde edilmez. Sanki yayıktan yağ çıkarmak gibi bir şeydir başarıyı elde etmek. Bir sallamayla yağ çıkmaz, onlarca, yüzlerce defa sallarsınız; ancak o zaman çıkar. Başarı bir sürecin sonucudur. Düşünmek ve başarıya ulaşmak kesintisiz çabayı gerektirir. Yayıktan yağ çıkarmak için yayığı sürekli sallamanız gerekir. Biraz dinleneyim, şu işlerimi bitirip ondan sonra sallamaya devam edeyim derseniz yağ kesilir, daha sonra ne kadar sallarsanız sallayın yağ çıkmaz.

Halbuki yaşamımızın çoğu evrelerinde bunun aksini yaparız. Şu okulu bir bitireyim ondan sonra kitap okumaya başlayacağım, iyi bir iş bulayım ondan sonra spor yapacağım, güzel bir eş bulup evlendikten sonra düzene gireceğim, çocuğu büyüttükten sonra sanata başlayacağım, evin taksitlerini ödedikten sonra çevreyi görmeye gideceğim, dediğinizde, sallamak zorunda olduğunuz yağ yayığı durmuş demektir. Ustaca yaşam her ikisini bir arada yürütenlerin dünyasıdır.

Önce adrenalin salgılarınızı denetlemeyi öğreneceksiniz

Gelişmiş canlıların çoğunda bir tehlike karşısında, kastaki glikoz yıkımını, solunumu ve kan dolaşımını hızlandırmak, daha iyi görebilmek için gözbebeğini genişletmek gibi görevleri üstlenen adrenalin ne yazık ki sosyal yaşamımızda çoğunluk dönüşü olmayan kırılmalara da neden olmaktadır. *İnsanı belki de hayvandan ayıran önemli göstergelerden biri, insanın adrenalini denetleme yetisini kazanmış olmasıdır.*

Bunun için biyolojiden bir örnek vermek istiyorum. Kuşlar unböceğinin larvalarını çok severler. Bir deneyde açık bir araziye bir çelik ağ geriliyor, ağın her iki ucu da açık. Ağın bir tarafına bir kuş öbür tarafına da içinde unböceği larvalarının olduğu bir tas iliştiriliyor. Larvaları yakından gören ve çok güçlü bir şekilde uyarılan kuş, tüm gücüyle çelik ağa hücum ediyor, pençeleriyle tırmalıyor, kanatlarının teleklerini dökecek biçimde çırpıyor; çünkü salgılanan adrenalin onun daha akılcı düşünmesini önlüyor, davranışını sadece onun doğal reflekslerinin yönlendirmesine teslim ediyor. Tası ya da kuşu ağdan uzaklaştırmaya başlayınca uyarıcı etki azaldığı için kuş daha akıllıca düşünmeye ve ağın kenarlarından uçarak larvalara ulaşıyor.

Günlük yaşamımızda, meslektaşlarımızla, ailemizin bireyleriyle, trafikte, alışverişte, her yerde adrenalimizi doğal haliyle salgılatacak çeşitli uyarılara muhatap olabiliriz. Ustaca

yaşamın birinci kuralı burada başlar. Bu durumlarda adrenalinizin değil de akılcı düşünmenin emrine girmelisiniz. Özellikle yöneticiler için bu ustaca yönetmenin temel anahtarıdır.

Bundan yanlış bir sonuç da çıkarmayınız. Söyleneni yutun, ananıza sövülmeyi içinizi sindirin demiyoruz, ne yapacaksanız yine yapın ancak dönüşünüz olmayan bir hata yapmadan. Kuşlar bunu yapabildiğine göre siz niye yapamayasınız.

Lütfen bu kitabı okuduktan sonra böyle bir durumla karşılaşınca ilk olarak unböceği larvalarını, daha sonra bu yazıyı hatırlayarak bir yutkunun; fazla değil sadece 3 dakika; çünkü adrenalin 3 dakika sonra egemenliğini beyninizin korteksine bırakacaktır. Toplumsal cinayetlerin hemen hepsi bir anlık adrenalin salgısını kontrol edememekten kaynaklanır.

Deryanın ortasında yol olmakta olan sizler bundan böyle ne yapacaksınız ne düşüneceksiniz ve son limana varmadan önce hangi muhasebeyi yapacaksınız?

Bazen bir derenin kenarına oturup geçen her yılın adına bir taşı suya attığınızda, bir şiir mırıldanmalısınız. Ne yazık ki ben bunu yaptığımda Can Dündar'ın iskeletini kurduğu, benim yaşadıklarımla değiştirip uyarladığım şu şiiri hep mırıldanırım:

...Bitaptı; kayan bir yıldız kadar ışıltılı, bir o kadar yorgun:

"- N'apıyorsun" diye sordum.

"- Seyrediyorum" dedi; "çaresizce, öfkeyle, şaşkınlıkla ama sadece seyrediyorum".

Seyrettiği; kuşağımızın en kötülerinin, pespayelik yarışında ipi ilk göğüsleyenlerin, zirveye hak kazanmalarındaki akıl almaz gariplikti.

İyiliğin ve ustalığın bu kadar eziyet gördüğü, kötülüğün ve yeteneksizliğin bunca ödüllendirildiği bir başka coğrafya var mıydı acaba?

Okuldaki ideallerimizden, gençlik coşkumuzdan söz ettik bir

süre; tozlu raftaki bir kitabı yıllar sonra merakla karıştırır gibi...

Ülkemizin kaderini değiştirmeye azimliydik mezun olurken; lakin karanlığını boğmaya yemin ettiğimiz ülke, karanlığına boğmuştu bizi...

Pazarda görsek tezgâhından meyve almayacağımız adamların cenderesinde bir ömür geçirmiş, tünelden çıkış sandığımız ışığın, üstümüze gelen kamyonun farı olduğunu çok geç fark etmiştik.

Velhasıl ne sevebilmiş, ne terk edebilmiştik.

Krizde geçmişti bütün gençliğimiz ve şimdi çocuklarımıza tek devredebildiğimiz, çok daha ağırlaşmış bir kriz...

"- İşte" diye iç geçirdi kadim dostum, "...bunları seyrediyorum bir kenardan sessizce..."

Bir insan kendini nasıl gerçekleştirir?

Bunun için onlarca toplantı yapılmış, çeşitli görüşler tartışılmıştır. Ancak günümüzde bir psikiyatrın önerisi kabul görmektedir. Bu bilim adamına göre bir insanın kendini gerçekleştirebilmesi için:

1. Önce kendisiyle dalga geçmeyi bilmelidir.
2. Karşısındakinin gururunu kırmadan dalga geçebilmelidir.
3. Toplumsal sorunlara duyarsız kalmamalıdır.
4. Bu sorunları çözmek için doğru ve ahlaki tüm yolları denemeli, gücünü sonuna kadar kullanmalıdır.

Özellikle bilimle uğraşanlar bilimsel başarıyı; sadece makale yazmak, atıf almak olarak düşünmemeli, hele hele unvan almak için yapılması gereken bir angarya olarak hiç görmemeli. Bilimsel düşüncenin toplumda merak duygusunun artırılmasıyla da ilgili olduğunu bilmek ve bunun gerçekleşmesi için zaman zaman riskleri de göze alarak egemen güçlere karşı avazımız çıktığı kadarıyla bağırmak gerekiyor. Ne yazık ki bugün cılız birkaç sesin dışında hiçbir ses duyulmuyor. Yine de bir gün, eminim, bu ülkenin geleceğinde çok daha iyi günler yaşanacak ve o gün, bugünün siyasi çekiş-

meleri, patırtı ve gürültüleri içinde kaybolup giden değerli düşünceler ve sesler, o gün çok daha iyi yankılanacak. İşte o gün, bugün sesi çıkanların, yeniden doğuşu olacaktır.

Belirli bir yaşa geldiğinizde bir şeyi öğrenmiş olmalısınız!

Bizzat yaşamadan hiçbir şeyin kendi malımız olacak biçimde öğrenilemeyeceğini keşfetmelisiniz. Dinleyeceksin, not alacaksın; ancak zamanı geldiğinde bire bir yaşayacaksın ve o zaman yaşamın ne demek olduğunu öğreneceksin. Daha önce öğrendiklerimiz sadece daha hızlı daha kolay ve daha doğru karar vermemize yarar.

Yaşadığınız yıllar size bir şeyi daha öğretmiş olmalıdır: Belli ki yaşanması, öğrenilmesi ve görülmesi gerekenleri; hatta söylenmesi gereken sözleri ertelediğinizde ya da yarına sakladığınızda, zamanı geldiğini sanarak sandıktan çıkardığınızda, bir de bakıyorsunuz ki geçerliliğini yitirmiş banknotlar gibi tedavülden kalkmış.

Çoğunuz uzun süreler çeşitli faaliyetlerde birlikte, zaman zaman çatışma, zaman zaman dayanışma içinde olmuş olabilirsiniz. Birbirinizi çocuklarınız, kardeşiniz, ağabeyiniz ya da ablanız gibi sevebilir, arkadaşlığınıza ve dostluğunuza gölge düşürmemiş olabilirsiniz. Birbirinizi tanıdığınızdan ve anladığınızdan kuşkunuz olmayabilir. Ancak yine de **Dostoyevski**'nin bir sözünü dile getirmeden edemeyeceğim: *"İnsanların birbirini tanıması için en iyi zaman, ayrılmalarına en yakın zamandır"*.

Bu hayatın muhasebesini nasıl yapacaksınız?

Birçoğunuz belki bu hesabı çocuklarına bıraktığı kat ve yat ile yapabilir. Ancak Müslümanların hep dile getirdiği son nefeste kelimeyi şahadet getirmek özlemini gelin bu sefer ustaca yaşama uygulayalım. Belki son nefeslerde yaşamınızın

muhasebesini yapacak fırsatınız olabilir; aslında bilanço o zaman ortaya çıkacaktır. Korkarım bu kitabı okuyanların bir kısmı bunun ne demek olduğunu tam anlayacak yaşta değil, sanırım bazılarınız önünüzde daha uzun bir zaman olduğunu düşünecektir; ancak bir de bakacaksınız ki, 60 küsur yılın hesabını doldurmuşunuz kara kutuya. Sevgiler, sevinçler, acılar, dostluklar, başarılar, başarısızlıklar, anılar hep o kutuda. Aceleyle doldurmuş olmalısınız ki hüzünler, kederler ve korkular ile sevinçler ve mutluluklar kargacık burgacık tıkışmış gibi olacak. Halbuki onları bir zamanlar bir takvimin yapraklarını koparır gibi yaşamış, anılarınızı bir tespih gibi dizmiştiniz.

Gün gelip, sabırla kapatacaksınız bu kara kutuyu, sevgiyle mühürleyeceksiniz ağzını. Eğer bir gün merak edip de bu kutuyu açacak olurlarsa, içini karıştıranlar teşhis koyacaklar halinize.

Durumunuza göre "*Çok mutlu olmuş, fazla yüksekten uçmuş; zaman zaman sadece kendini beğenmiş; kendisiyle dalga geçmeyi de ihmal etmemiş; belki çoğunuz için dünyanın en güzel ve en iyi kadınlarını eş olarak almış; çok güzel çocukları olmuş, hak ettiğinden çok dostluk ve sevgi görmüş, acıları ve mutlulukları en üst düzeyde yaşamış zavallı*" diyecekler ya da kendine sunulan olanakların eksikliğine karşın yaptıklarına ve bu ülkeye bıraktıklarına bakıp "*sebepsiz alçalmış, hak ettiğini elde edememiş... Herhalde bu nedenle bilmem nerede şu olmuş...* " diyecekler.

Yine de kara kutu ancak bir kısmını söyler fanilerin öyküsünün... Belli ki kalanı, sizinle gitmesi gereken yere gidecek. Zaten en mahrem ve en acı sırlarınızı çoğunluk kimsenin bilmediği yerle savurmuşsunuzdur. Belki de kucağınıza alıp sevdiğiniz bir kediniz ya da köpeğiniz, su döktüğünüz saksınız saklayacak en önemli sırlarınızı. Görünen kısmını bir tek yakın çevreniz bilecek; eğer onlar da bu kutuyu merak ederlerse.

Geriye mi?

Biriniz çıkıp örneğin bana sorabilir: Ali Hoca gençliğine dönmek ister misin diye? Bu soru ilk defa bana sorulmayacak; bundan 2600 yıl önce ölüme giderken **Sokrates**'e de soruldu. *"Bir gün geriye dönmek istemem, bu olgunluğu ve bilgiyi edinmek için 80 yıl çabaladım, tekrar göze alamam"*, dedi. Şansın cirit attığı bu ülkede, eğer yaşadıklarımızdan mutlu olmuşsak, aynı rotayı tekrar izlesek de, aynı güzide ve sevecen bir topluluğun arasına bir daha katılamama riskini doğrusu göze alamayız.

Öyle ki: Hepimizin, en az ileri yaşlarda, yaşamımızın öz denetimini ya da sorgulamasını (bir anlamda muhasebesini) yapabilmesi için kendine bir soru sormasının kaçınılmaz olduğunu düşünüyorum. Kendi sorumun yanıtı çok açık: Ömrü köyde geçmiş bir ailenin çocuğu olarak doğan; 5 sınıflı tek öğretmenli bir ilkokulda, hocaları kasabanın memurlarından oluşan ortaokulda, tek bir deney yapmadan bir mikroskop dahi gösterilmeden mezun edilen bir lisede okuyan ve tek bir soru sorulmasına bile izin verilmeyen bir bölümden mezun olan, dünyayı tanımamış bir çevrede gençlik yıllarını geçiren, siyasi oyunların kol gezdiği bir üniversitede akademik yaşamının en değerli yıllarını heba eden, hiçbir kursa hiçbir özel eğitime katılmadan, yaşamının hiçbir döneminde bir dil kursu bile almadan, bir insan en fazla nereye gelebilirse sanki oraya geldim diye düşünüyorum.

Çoğumuz deryaya atılmış bir tohum gibi dalgalar nereye sürüklemiş ise orada karaya çıkmış; kendi gibi birçok tohumun bu dalgalarla nasıl un ufak edildiğine tanık olmuş, tutunduğu yerde -beklediği gibi olmasa da- yeşermiş ve meyve vermiş ağaç olarak daha fazlasını isteyemeyiz. Belli ki bu süreçte çoğumuza şans eşlik etmiştir; bu nedenle *"keşke"* sözcüğünü kullanmamaya özen göstermeliyiz. Çünkü keşke sözcüğü aynı zamanda bize verilmiş, bizimle aynı yolda yürümeye başlayan, ama yolun sonunda istedikleri yere varamayan yetenekli arkadaşlarımızdan esirgenmiş şansın adıdır.

Bir daha aynı sahile çıkacağımızı, çıksak da yeşereceğimizi düşünmek zor. Geriye bakıp, yeşeremeyen yetenekleri düşündükçe, çok başarılı bir yaşamımız olduğunu düşünmeliyiz. En azından yaşamınızda arasında bulunduğunuz değerli insanlar bile taçlandırılmış bir yaşamın belgesi gibi görünmelidir.

Olgunlaşmak kolay olmuyor

Ham bir elmasın pırlantaya dönüştürülmesi kolay olmazmış; günlerce onun bir şeylerle tıraş edilmesi gerekirmiş. Belli ki yaşamda da bir şey kolay elde edilemiyor, özellikle duygularımızın olgunlaşması. Yaşama başlarken sık sık kullandığımız *"bana göre"* sözcüğü bu törpülenmeden sonra *"bize göre"*ye dönüşüyor; *"ben demiştim"*, *"ben bilirim"*, *"ben zaten anlamıştım"* sözcükleri anlamsızlaşıyor. Olgunluğa ulaşmak kolay olmuyor, hayattaki yükselişler ve düşüşler, zor aşılan dönemeçler bu olgunluğu hızlandırıyor. Sonunda kendi dünyamızın küçüklüğünü anlarken çok garip bir şeyi de öğreniyorsunuz, kendi varlığımızın göz ardı edilmemesi gereken değerini. Zamanın ne kadar kıymetli olduğunu öğreniyoruz buralara kadar gelirken. Başka şeyler de öğretiyor bu yaşam bize: Yaşadıklarımızın kazandırdığı bir duyguyla, bir zamanlar sert tepki gösterdiğimiz -o gün anlamlı, bugün anlamsız- şeylere alçakgönüllülükle gülmeyi öğreniyoruz. İnsanı bilgeliğe ve olgunluğa iten en önemli ilişkilerinden biri de kurduğu dostlukların niteliğidir (Ek-2 ve 3).

Ancak ileri yaşlarda bir şeyi -çoğu insanın yaptığı gibi- genellikle öğrenemiyoruz, daha doğrusu içimize sindiremiyoruz: Konuşurken ölçü birimi olarak *"Benim zamanımda"* sözcüğünü söylememeyi. Zaman ve ölüm geriye çevrilemeyen iki evrensel olgudur. Herkes kendi zamanına aittir ve onun değerleriyle ölçülüp biçilmek ister. Ancak belli ki çoğumuz elimizde sıkı sıkıya tuttuğumuz kendi zamanımızın ölçüsü olan -bugünün değerlerini ölçmede yetersiz kaldığını bildi-

ğimiz- mezuramızı bir türlü bırakmaya yanaşamıyoruz. Her şeyi bizim kalıplaşmış ölçü birimlerimize göre değerlendirmeye devam ediyoruz. Bu nedenle yaşımız ilerledikçe konuşmalarımızın arasında *"benim zamanımda"* sözcüğü yeni kuşaklarda anlamını yitiriyor; en az bu kitaptan sonra, yeri geldiğinde *benim zamanımda* sözcüğünü kullanmamanız gerektiğini hatırlayın ve önce bir yutkunun; daha sonra konuşmanıza devam edin (Ek-4).

Yaşam insana hep özlenen şeyleri değil, bazen olumsuzlukları da hazırlıyor

Yaşam bildiğiniz gibi farklı evrelerden oluşuyor; bebeklik, çocukluk, delikanlılık, olgunluk ve yaşlılık. Aslında ilk iki evreye *ustaca yaşamı* öğretmek gerekiyor; ondan sonraki iki evreye kendini geliştirmek ve son evreye de muhasebeyi yaparak sonuçlarını zamandaşlara ve gelecek kuşaklara iletmek kalıyor. İlk dört evresini eğitimcilere bırakıyorum. Şu anda ulaştığım yaşın gereği olarak son evrenin çok daha önemli olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle belirli bir süre sonra herkesin ister istemez düşeceği duruma bir göz atmayı kaçınılmaz görüyorum. Bu son anlattıklarım, aslında genç evrede yaşayıp da farkına 60'tan sonra varacağınız durumlarla ilgilidir.

Eskisi gibi her davete gitmek ve birileri ile dışarı çıkmak istemeyeceksiniz; bunun için her zaman da arkasına sığınacak bir bahane bulacaksınız. Kendinizi yoracak ilişkiler, yeni tanışmalar, yeni yüzler aramaya kalkışmayacaksınız. Adres defterindeki çok sayıdaki dostunuzun gittikçe artan bir kısıtlama ile özetini çıkarmaya başlayacaksınız. Bazen de bunu yapmak zorunda kalacaksınız; çünkü aradığın telefonlardan gittikçe artan bir sayıda cevap alamaz olacaksınız. Oyunun kuralı belli, 30'larında dedeni ve nineni, 40'larında anneni ve babanı ve 70'inde omuz omuza bu yolda yürüdüklerini kaybediyorsun. İster istemez her şeyde olduğu gibi ilişkilerinde de tasarrufa gidiyorsun ve gereksiz gördüğün insanları hayatından atmak istiyorsun.

Sevgi bu yaşamın neresinde?

Çoğunuz, sevginin alınıp verilen bir şey olduğunu düşünebilir. Halbuki durumun öyle olmadığını; belirli bir yaştan sonra, almadan da verebilmenin erdem olduğunu öğreniyorsunuz. Sevgiye önem vermek gerektiğini, paylaştıkça olgunlaştığını ve büyüdüğünü, zamanı geldiğinde elde sadece sevginin kalacağını öğrenmiş oluyorsunuz. Ailenize, meslektaşlarınıza ve seçtiğiniz tüm dostlarınıza daha önce hak ettikleri sevgi, anlayış ve ilgiyi yeterince gösteremediğinizin bin bir bahanesini -günah çıkarır gibi- sayıp dökebilseniz de bunların hiçbirinin sevgi göstermeyi ertelemeye değmeyeceğini öğrenmiş oluyorsunuz. Biliyoruz ki gidenlerin ardında sadece iyilikler kalıyor; ne kadar sevgi dolu olduğu hatırlanıp anılıyor.

Eğer bu yaşamı bir daha bugünkü bilgilerim içinde tekrarlamak fırsatı verilseydi ne yapardım?

1. Büyük bir olasılıkla düşündüklerimin tümünü söylemezdim; ancak söylediklerimin tümünü kesinlikle tekrar tekrar düşünürdüm. Hissettiklerimi söyler, düşündüklerimi yapardım.

2. Canlı ya da cansız ne olursa olsun temsil ettikleriyle (makamlarıyla ya da unvanlarıyla) değil, ne ifade ettiklerine bakarak değerlendirirdim.

3. Yanımdakilere yaşam yolunda yürürken nelere gerek duyacaklarını öğretmeye çalışırdım; ancak tek başına yürümelerini isterdim.

4. Yaşlılara ve onların yakınlarına ölümün yıllarla değil, unutmak ve unutulmakla geleceğini öğretirdim.

5. Karşılıksız verilen bir sevginin ve desteğin, yeni doğmuş bir çocuğun babasının parmağını tutması gibi, bir insana ebedi bir haz kazandıracağını söylerdim.

6. Çoğu insanın dağın zirvesinde yaşamayı istediğini, ancak gerçek mutluluğun ve başarının oraya tırmanabilme biçiminde saklı olduğunu öğretirdim (**Gabriel Garcia Márquez**, Kolombiya'dan).

7. Bir insanın, kendinden aşağıdaki bir başka insana sadece bir kez bakmaya hakkı olduğunu, onun da o insanın ayağa kalkmasına yardım ederken olması gerektiğini öğretirdim.

8. Bu yaşamda çok şey öğrendiğimi düşünsem de onların çok azını bundan böyle kullanabileceğimi anladım. Çünkü onların hemen hepsini çoğunluk tıka basa bir bavula sığdırmaya çalıştım. Bu bavulu bir daha açmak için yeterli zamanımızın kalmadığını bir türlü anlayamamaya yanaşmadım. Kaderin kötü cilvesi, bavulun kapağı kapandığında yolculuk da başlıyor…

9. Benle bu ömrü paylaşmış olanları bir daha göremeyeceğimi bilsem, onlara hep sakladığım, cimri davrandığım samimi duygum olan *"Sizleri çok seviyorum"* sözcüklerini bugüne sakladığımı söylerdim.

10. Yaşlı olsun genç olsun, *"yarın"* kimse için taahhüt edilmiş bir gün değildir. Bugün belki de sevdiğimiz şeyleri gördüğümüz son gündür. Bir *"gülümseme"*, bir *"kucaklama"*, bir *"öpücük"* için zaman ayırmamış olabiliriz, pişman olmamak için hemen gereğini yerine getirirdim.

11. Birlikte yaşadığım insanları daha çok severdim, onlara özen gösterir; *"seni anlıyorum"*, *"affet beni"*, *"lütfen"*, *"teşekkür ederim"* ve bildiğimiz bir dolu sevgi sözlerini sarf etmek için çekingen ve cimri davranmazdım.

12. Düşlerin yaşlandıkça azaldığını öğrendiğim için her saniyemi değerlendirerek onlara daha çok vakit ayırırdım. Bu düşlerin ileri yaşlarda anımsadığımda tebessüm edeceğim anılar olacağını anlatmaya çalışırdım.

13. Aşka daha çok zaman ayırırdım. Yaşlanmanın aşkın bittiği anlamına gelmediğini çevreme kanıtlardım.

14. Yetiştirdiğim öğrencilere bilgi verme çabamdan biraz zaman ayırarak, onlara küçüklere daha şefkatli, büyüklere daha saygılı olmayı ve özellikle akademik sürecin bir ustalık çıraklık gibi olduğunu; ustasına saygıyı esirgeyenlerin olsa olsa sadece sıradan bilgi pompalanmış bir teknisyen olabileceğini öğütlerdim.

15. Yasalara ve kurallara saygı göstermenin uygar dünyanın bir gereği olduğunu; ancak eğitilmiş bir insanın özellikle bir akademisyenin hangi yasa olursa olsun, toplum yararına ve bilimsel gerçeklere ters düşen şeylere, çıkarı için, suskun kalamayacağını, model özelliğini yitirmiş bir akademisyenin yarardan çok zarar vereceğini öğretirdim.

16. Yaşamımı başkalarının kurmasını beklemez; riske girerek kendim kurgulamaya çalışırdım (Ek-5 ve 6).

Son olarak şu şiir okurdum:

Uçmaya kalkışırsan, düşmeyi de göze alacaksın,
Korkarak yaşıyorsan, yalnızca hayatı seyredeceksin.
Cesur yaşıyorsan bedelini ödeyeceksin.
[NIETSZCHE'den (1844-1900)] uyarlayarak

Gelelim bu yaşamın bilançosuna

Bir insanın yaşam bilançosu, kaç defa yere kapaklandığı değil, her kapaklanışından sonra başarıyla ayağa kalkışıdır.

Aslında iki sözcük yaşam bilançosunun en önemli anahtarıdır: *"Keşke* ve *iyi ki."*

Kaçırılmış fırsatları, bastırılmış duyguları, harcanmış hayatları, boşa yaşanmış ya da hakkıyla yaşanamamış yılları, gecikmiş itirafları, sevgiye ve aşka ayrılmamış vakitleri, dostlarımıza, ailemize, arkadaşlarımıza cimri davrandığımız zamanları bir süre sonra *"keşke"* ile başlayan cümlelerle anlatmaya kalkışmışsak, gelir gider defterimizin borçlar hanesi epeyi kabarık demektir.

Keşke sözcüğü gençliğimizde sessizce içimize giren, korkulara, tabulara, küçük çıkarlara feda edilmiş, *"bana ne derler"* korkaklığına kurban edilmiş; farkına vardığımız zaman da son kullanma tarihi geçmiş, benliğimizi sessizce kemiren eylemlerimizin toplamının adıdır.

Defterin *keşke* sayfası, insanın pişmanlıklarını, ezikliklerini, sevgi yoksunluğunu, yaşanmamışlığı, yarım kalmanın

ezikliğini, konuşması gereken yerde susmanın ezikliğini, küçük çıkarlar için en küçük bir riske girememenin ve koşmamız gereken yerde durmanın mahcubiyetini tanımlarken, *iyi ki* sayfası ise yaşanmışlıkları, doyumu, olması gerekeni olması gereken yerde ve zamanda yapmayı, söylenmesi gereken sözü söylenmesi gereken yerde ve zamanda söylemeyi ve sevgi zenginliğini işaret eder.

Neyse ki defterin öbür yanı *"İyi ki"* ile başlar. İkisinin arasındaki bilanço farkı yaşanmış hayatın kalitesini verir.

Herkesin yapmak zorunda olduğu bu muhasebe hesabında sizi kârlı çıkaracak hususlar neler olabilir?

Arasında bulunmaktan mutlu olduğunuz bir çevre, çalıştığınız alan, çalıştığınız kurum, aile yapınız, karşılıksız sevmiş olmanız, çıkarsız sevilmiş olmanız ve sonunda *"iyi ki yıllarımı bunların arasında geçirdim"* diyebilmenizdir. Açıkça yaşamımızın en başarılı yanının, yaşam defterimizde keşkelerin az olmasından kaynaklandığını düşünüyorum. İyikilerin harcında çevrenizin, dostlarınızın, ailenizin önemli payı olduğunu görüyorum.

Defterin olumlu sayfasının altın harflerle yazılı kısımlarını, çevrenizdekilerin ve sizin karşılaştığınız haksızlıklara cesaretle ve özgüvenle karşı çıkmanız oluşturacaktır.

Oysa sessizlik, haksızlığa alkıştır.

Haklılığın onuru, yaşatır insanı...

Susmanın utancı, öldürür...

*O yüzden en sessiz gecelerde "**Doğruydu, yaptım**"la teselli bulmalı insan.*

(CAN Dündar'ın Bavulları Hep Toplu Durmalı İnsanın şiirinden.*)*

Her ne yaşta olursanız olun haksızlıklara karşı çıkmanın onuru yaşatır insanı (Ek-4).

Bazen davranışımızın temel sözcüklerini oluşturacak Can Dündar'ın şu şiirini de mırıldanmalısınız:

Başımı alıp yalnız başıma gidebilecek kadar cesur,

Ancak kalıp savaşacak kadar gözüpek olabilmeliyim...

Bu utanç verici sessizliği, sese dönüştürebilmek için her şeyi yapmalıyım.

(CAN Dündar'ın Bavulları Hep Toplu Durmalı İnsanın şiirinden değiştirilmiştir.*)*

İzninizle son birkaç önerim daha olacak

Bir gün aktif yaşamınız bitip emeklilik olarak bilinen pasif yaşama başlarsanız ne yapmalısınız? Bugüne kadar yaptığınız hizmetleri bundan böyle de yine başarıyla sürdürebilmeniz için -çoğunuzun yaşadığı ve bildiği birçok hususa- bir kardeşiniz olarak sizinle birlikte bir daha değinmek istiyorum:

1. Yaşlanma ile ihtiyarlamanın farklı şeyler olduğunu bileceksin.

2. Yaşama dört elle, çalışmaya bin elle sarılacaksın.

3. Aynalara kızmayacaksın, küsmeyeceksin. Her kırışıklığın arkasında bir birikimin olduğuna, ilk olarak kendin inanacaksın. Bu kırışıklıkların, geçtiğin yolların, gelecek kuşaklara aktarılması gereken anıların, bilgilerin, deneyimlerin, bir hiyeroglif anlatımı olduğuna çevredekileri inandıracaksın.

4. Gücünü yaratıcılığa ayıracaksın.

5. Karanlığa ve karamsarlığa yenik düşmeyeceksin.

6. Sonuna kadar üreteceksin; onurla, sevgiyle ve mantıkla yaşayacaksın. Her yaşta üretilebilecek bir şeyler olduğunu hiçbir zaman unutmayacaksın.

7. Hedefin, toplumun esenliği ve bunu sağlayacak şeyler önceliğin olacak.

8. Zaman zaman, yaşlandım ancak hiç büyümedim diyeceksin, çocukluktaki mizah tutkunu sürdürmeye çalışacaksın.

9. Karamsar ve amaçsız insanlardan olabildiğince uzak kalacaksın.

10. Seni, özenli korunması gereken bir mumya ya da put gibi görenlerden uzak duracak, *"zaman zaman kızsan da"* senden hâlâ iş bekleyenlere, yardım isteyenlere yakın duracaksın.

11. Konuşmaya başlarken yaşlandım; ancak ihtiyarlamadım diyeceksin.

12. Zaman bulup da bir türlü tadını alamadığın, seni en iyi anlayan doğanın bir parçası olmaya çalışacaksın.

Öncekilere göre gerçekte hızlı bir çağda yaşadık; yaşıyoruz. Çoğumuz için her şey o kadar hızlı geçti ki, istediğimiz gibi ne işimize, ne arkadaşlarımıza, ne ailemize, ne çocuğumuza, ne de kendimize zamanımız kaldı; bazen aşkı ve sevmeyi bile külfet gördük. Akrep ve yelkovanla yarış halindeydik. Doya doya sevmeye bile vaktimiz olmadı.

Şimdi, bu *ustaca yaşam* yazımızı okuduktan sonra yoğun işinizden biraz zaman ayırma şansını yakalamayı deneyiniz derim. Arabayı durdurmadan, ayağımızı gazdan yavaş yavaş çekmeyi deneyin; hayatın bu vaveylasında biraz mola verip, ruhunuzun derinliklerinde sürekli zincirlediğiniz duyguların size yetişmesine bir fırsat verin. Aceleye gerek yok?

Hayatınızın, artık bundan böyle başkalarının ya da vahşi kapitalizmin kurduğu tuzaklarla yönlendirmesine değil sadece sizin izin verdiğiniz gibi geçmesine karar veriniz. İyi ya da kötü, hızlı ya da yavaş...

Yaşamımızın ilk yarısını koşuşturmalarla süslediğiniz sadece bir ısınma gibi düşleyin; ikinci yarıyı ise sevdiklerinizle, anılarınızla, eksik kalan duygularınızı yaşamakla ve olgunlaşan hayatınızın gerçek tadını almakla geçirin derim.

Parkurun bütün zorluğuna karşın bu yolu onurla sürdürmenizin gururunu yaşayın derim.

Yine de bu defterin son sayfası şöyle bağlamalısınız: Hayatı çok hızlı koşmayın, nereden geldiğinizi ve nereye gittiğinizi unutmayın. Hayatın sadece bir yarış değil, her saniyesinin sevdiklerinizle tadı çıkarılması gereken güzel bir yolculuk

olduğunu aklınızdan çıkarmayın. Geçmişin dün, yarının sır olduğunu, yaşamanız gereken en değerli zamanın bugün olduğunu unutmayın.

Bu kitabı okuyanlara, onurlu ve uzun bir yaşam diliyorum.

Benim dünyaya bakışımı sabırla okuduğunuz için hepinize saygılarımı sunuyorum.

Yaşam yolunda bugün bile bana manevi destekleriyle ışık tutan, ustaca yaşamı öğreten ana ve babama, eğitimime katkıda bulunan öğretmenlerime, akademik bilginin ötesinde bana felsefi derinlik vermeye çalışan hocalarım **Prof. Dr. Curt Kosswig, Prof. Dr. Tevfik Karabağ, Prof. Dr. Suavi Yalvaç, Prof. Dr. Herbert Weidner***'e ve her birinden bir şeyler öğrendiğim meslektaşlarıma, dostlarıma ve arkadaşlarıma sonsuz minnetlerimi sunuyorum.*

Ek-1: Elinizde olmayanları dert edinmeyecek, en az hasarla atlatmanın yolunu bulacaksınız

Doğal olarak herkes, koşulları iyi olan bir ana-babanın çocuğu olmak, iyi bir çevrede doğmak-büyümek ve dünyanın en sakin ve barış ortamında dünyaya gelmeyi arzu eder. Bunlar yerine getirilemeyecek bir arzudur; ancak istek değildir, çünkü istek, olasılığı ne kader düşük olursa olsun bir gün yerine getirilebilecek bir hususun talebidir. Hiç kimse anasını babasını, doğum tarihini ve doğduğu çevreyi seçemez, kişinin böyle bir özgürlüğü yoktur. Nasıl esaret altındaki ya da özgürlüğü kısıtlanmış bazı insanlardan belirli şeyleri bekleyemezsek, bu üç hususta da bir kişinin suçlanmasına izin veremeyiz. Bu, ustaca yaşamın temelini oluşturacak yaklaşımın en önemli ayağıdır. Dolayısıyla bir defa doğmuş ve durumu değerlendirebilecek bir olgunluğa ulaşmışsanız, geçmişinizdeki bu üç hususu sürekli gündeme getirerek hem kendinizi hem de çevrenizi huzursuz etmeye hakkınız olmadığını da

öğrenmiş olmanız gerekir. Geçmişindeki bu üç husustan yakınan bir insanı huzur bulamayacaktır, başkasına da huzur vermeyecektir. Hiç kimse de yarasına derman olamayacaktır. O halde ustaca yaşamda ilk basamak, seçme hakkımızın olmadığı, yani *"elimizde olmayan özelliklerimizin"* peşinen benimsenmesidir.

Bunun ötesinde bizim geleceğimizi etkileyen bir süreç daha vardır. Bu süreç sırasıyla ana karnında sağlıklı gelişme koşulları, yaşamımızın ilk evrelerinde aileden ve çevreden aldığımız yönlendirme ve eğitimimizin ilk ve orta dönemlerindeki eğitim kalitesidir. Bunlar ancak anamız babamız tarafından değiştirilebilir hususlardır; kendimizin kural olarak seçme hakkı yok gibidir. Bu süreci de temel özgürlükler listesinden çıkarmamız gerekecektir; çünkü bu süreçte ilke olarak söz söyleme ve seçme hakkımız yoktur. O halde, elimizde olmayan nedenlerin oluşturduğu sonuçlar, yakınma nedenimiz olmamalıdır. Bu süreçte olası olumsuz sonuçların ortaya çıkardığı duygusal yıkımların, daha sonraki süreç üzerindeki olumsuz etkisini olabildiğince azaltmak için gerekli telkinlerin yapılması gerekir. Bu telkinlerin onarıcı etkisi de en geç 25 yaşında tamamlanmalıdır. Bu yaşlardan itibaren geçmişimizin üzerimizdeki olası yıkıcı etkisini silmiş olmamız, yeryüzüne çıkıp ayaklarımızın üzerinde doğrulmamız, başımızı önümüzden kaldırmamız ya da yaşadığımız bu süreç olduğumuzdan daha abartılı bir şekilde bizi onore etmişse yeryüzüne inip ayaklarımızı yere basmamız ve başımızı göklerden aşağıya indirip yürüyeceğimiz yola doğrultmamız gerekiyor. Unutmayın ki insanoğlu altta kalanın üzerine basmaktan, yukarıda olanı da aşağı çekmekten çekinmez, mutlu da olur. Bu dünyanın dik durarak ve olmanız gereken doğrultuda yürümeniz için oluştuğuna ilk olarak siz inanmalısınız. Her insanın bu dünyada düz yürüme hakkına sahip olduğunu, geçmişimiz ne olursa olsun, en geç eğitim sürecimizin sonunda, en az ruhsal olarak buna hazır olmalıyız. Bu yol başka birinin yolunu işgal etmek ve kesmekle

başarıya ulaşır anlamına da gelmemelidir. Herkesin yürüyebileceği doğal bir yolun olacağına inanmak gerekir. Ancak, bu yol başka birilerinin yoluyla kesişmeyecek anlamına da gelmemelidir. Sosyal yaşam, bu yolları karmaşık bir topografiye dönüştürmüştür ve sosyal yaşamın gereği olarak da yollar birbirleriyle kesişmek durumundadır. Evlilikten ölüme kadar birçok yolun kesiştiğine şahit olacaksınız. Ustaca yaşamın en önemli hususlarından biri bu kavşakları kazasız belasız atlatabilmek ve diğer yol sahiplerine de olabildiğince katkıda bulunmaktır. Unutmayalım ki, bir kavşaktan geçmenin usulleri vardır. Ne kadar kurnazca çarparsanız çarpın, yine de hasarsız kurtulamazsınız. Yaşamın en önemli süreçlerinden biri bu kavşaklardır ve bu kavşaklardaki davranış biçimlerimizdir. Buralarda bizi yönlendiren lambalar varsa da, tutuklayacak ya da ceza kesecek polislerin olduğunu da unutmayın. Bazen bu kavşaklarda istemeseniz de beklemeyi bilmelisiniz; hakkınız olduğu zaman da onu kesinlikle zamanında kullanmalısız.

İlk kavşağa gelinceye kadar, daha önce anlattığımız gibi, ailemizi, genetik yapımızı, doğum yerimizi ve doğum tarihimizi, ailemizin yetkinliğini, çevremizin kalitesini, çocukluğumuzun geçtiği süreci, hatta ilk ve orta eğitimi seçme şansımız olmadığı için, geriye dönüşü olmayan, yan çıkışları da olmayan, ister istemez, beğensek de beğenmesek de çizilen kavşağa doğru yol alırız. Bu yol üzerinde herhangi bir tasarruf gücümüz ya da yetkimiz yoktur. Özgürlük kapsamının dışında kalan süreçtir. Bu yola niye girdim demenin kimseye ve size yararı yoktur. Araç kullananlar bunun ne demek olduğunu iyi bilir. Bu yolu hasarsız geçmeniz sizin şansınızla ilgilidir, yetenekleriniz ve çabanızla ilgili değildir. Eğer *ustaca yaşamı* öğrenememişseniz, öğretmemişlerse, bu yolda aldığınız hasarı ömür boyu taşıyacak, ona buna gösterecek, kendiniz de huzur bulamayacaksınız. İşte psikoanalizcilerin sapkın davranışlarımızı getirip getirip bu sürece (çocukluğumuza) bağlamalarının nedeni de budur. Birçok insandaki

kişilik bozukluğunun temelinde yatan bir anlamda mahkûm ya da mecbur olduğumuz olumsuzluklar bu yolda edinilmiş olan olumsuzluklardır, aldığımız yaralardır. *Ustaca yaşamın* ilk öğretilerinden biri bu yaraların birinci kavşaktan itibaren nasıl sarılacağı ya da külleneceği hususunda olmalıdır.

Şu sözcükleri unutmayalım:

İnsanlar doğarken beneklerle doğabilirler. Benek; biyolojik bir oluşumdur, silinemez, taşınır, taşınan kişiye özellik verir karakter kazandırır. Ancak bu yolda sürülen lekeler geçicidir, onun benek haline dönüşmesine izin vermemeliyiz, unutmayalım ki her lekenin temizlenebileceği bir yol ya da usul vardır. Bu lekeler ya tarafımızdan yavaş yavaş ya da usta ellerde, "ustaca yaşayanlar" *tarafından silinebilir; ama silinir... Unutmayın her leke silinir, temizlenebilir. Hiçbir benek silinemez. İkisinin arasındaki farkı iyi kavrayın.*

Ek-2: Başkalarının bilgisinden ve deneyiminden yararlanmayı öğrenin

Girdiğiniz ortamlarda kendi konusunda uzman olan insanları seçmeye çalışın. Gidin sofrasına oturun. Bir çay ya da bir bira ikram etmek için izin isteyin. Hatta cebinizden de bir miktar fedakârlıkta bulunarak onlarla daha uzun süre zaman geçirmeye ve onlardan bilgi almanın yolunu bulmaya çalışın. Bunu yaparken tek bir insana bağlanmayın.

Bugün toplumumuza baktığımızda iyi görüşen 3-4 aile örneğin hemen her cumartesi günü bir yerde ya da evde toplanır. Çocuklarının tahsillerinden, okullardaki hocalardan, maçtan ve günlük basit siyasetten başka bir şey konuşulmaz. Onun dışındaki konularda kapasitelerini genişletemezler. Bunlar yaşam tarzı açısından körelmiş insanlardır. Size sürekli yakınlarınıza sırt dönün demiyorum; ama farklı insanlarla birlikte olursanız, farklı bilgiler edinmek ve aktarmak yolunu öğrenirsiniz. Bir süre sonra, sizin kendi konunuzdaki bilgi birikiminizle yeni öğrendikleriniz birleşince bir şeyleri doğru yorumlayabilecek duruma gelirsiniz.

Her gün üstüne bir şeyler koymalısınız. Yanınızda değerli kişiler tutmayı ve bilgi alışverişinde bulunmayı muhakkak sağlamalısınız. Bir kişinin yalnız başına başarıya ulaşamayacağını artık tüm dünya kabul ediyor. Hele benim ülkemde son derece zor. Bu nedenle büyük şehirlerdeyseniz bu insanlardan yararlanmaya çalışacaksınız. Küçük şehirlerde ise, olabildiğince yapmaya çalışacaksınız.

Ek-3: İlk olarak birçok sesin arasında işinize yarayacakları seçebilmelisiniz

İlk olarak bu yolda birbirine karışmış birçok korna sesinin arasında, size yönelik uyarı niteliği taşıyanları ayırt etmelisiniz. Ustaca yaşamın ilk basamağı budur:

Uçan her güne, umutla, sevgiyle koşuyor musun?

Nasılsın diye sorulduğunda, "çok iyiyim" diye yanıt verebiliyor musun?

Günün bitiminde, onurla ve yaşamanın tadını almış biri olarak yatağına uzanıyor musun?

Yüzlerce koronun içinde doğrusunu anlayabiliyor musun?

(Bir şiirden uyarlanmıştır)

Canlıların ortaya çıkışı yaklaşık 3.9 milyar yıl öncesine dayanır, ilkelden gelişmişe doğru gittikçe daha hassas ve karmaşık sistemler geliştirerek evrimleşmişlerdir. Ancak canlıların ta ilk atalarından beri bir davranış ya da algılama biçimi çok ilginç bir şekilde geliştirilmiştir: Koronun içindeki yüzlerce sesten doğrusunu, kendine yararı olanı anlayabilmek. Bu özellik daha sonra anlatacağımız gibi düşünce sistemimizde olduğu gibi duyu organlarımızın hepsinin de kullandığı bir özelliktir.

Ustaca yaşamın bir başka basamağı, birçok parazit sesin çıktığı bir koroda (ortamda), işe yarar sesin tanınması ve de-

ğerlendirmeye alınmasıdır. Eğer her sesi dikkate alır onun üzerinde zaman harcarsanız, çok şey kaçırırsınız. Başarı bu kadar karmaşıklığın içinde sizin için en doğrusunu ve yararlısını ayırt etmenizdir. Buna başarı becerisi diyelim...

Kendinizi yöneltebilmek için beyninizi, başkalarını yönetebilmek için ayrıca kalbinizi de kullanmalısınız..

Ek- 4: Bir işi doğru yapmaktan daha önemlisi, doğru işi yapmaktır!

Bu bir insan için de bir toplum için de geçerlidir. Çoğumuz, yaptığımız işi layığı ile yaptığımızı savunuruz, çoğunluk doğrudur da. Ancak, yaptığımız işin doğru olup olmadığını bir türlü sorgulamayız. Eğer öyle olmasaydı, esrar satanlar, çocuk istismarı yapanlar, bulundukları toplumu çıkmaza sokanlar bunları yaparlar mıydı?

Görünüşte masum nedenlerle iş yaptıklarını zannedenler de bu sınıfa girer. 1950 yılından beri, şehrin varoşlarına yerleşmiş, şehirleri plan ve nizamdan çıkaran gecekonduculara her seçimden önce tapu veren ve vatandaşına yardım elini uzattığını düşünen politikacılar işi doğru yaptıklarını zannetmişlerdir; ancak doğru iş yapmadıklarını, köye dönen şehirlerimizden artık bugün anlamaktayız.

Okullaşma oranını yükseltme pahasına, son derece zayıf ve kalitesiz öğrenci yetiştirmeyi göze alan Üniversiteler Arası Kurul, hocası olmayan yerlere dahi gece-ikili eğitim açarken, burada sabah 9'dan gece 11'lere kadar ders veren hocalar da işlerini doğru ve iyi yaptıklarına inanmaktadır; ancak doğru iş yapmadıklarını her 10 üniversite öğrencisinden 9'nun işsiz ve yeteneksiz olarak dolaşmasından anlıyoruz. Üniversitenin sadece öğretim yeri değil, aynı zamanda eğitim yeri olduğunu biliyoruz.

Bir insanı ahlaken eğitmeden, sadece öğretmek topluma bela kazandırmaktır (Roosevelt).

Duvara asılı diplomalar insanı insan yapmaya yetmiyor.

Ek-5: Geleceği en iyi tahmin etmenin yolu, onu yaratmaktır

Eğer bir toplum ya da bir aile çocuklarının ya da kendilerinin geleceğini kendilerinin dışında birilerinin şekillendirmesini bekliyorsa, şu riskleri her zaman göze almalıdırlar: Ülkeyse, parçalanmayı, kargaşayı, borçlanmayı, köle olmayı, kişiliksizliği vs. İnsan ise, terörist olmaktan tutun, her türlü ahlakdışı işleri yapmaya aday biri olmayı.

Bizim şekillendiremediğimiz bir geleceğe doğru kayıyorsak, karşılaşacağımız şeyleri tahmin etmek güç olacaktır. Türkiye, son 100 yılda iki şeyi kendi başına şekillendirmiş görülmektedir: Milli Kurtuluş Savaşı'nı ve Kıbrıs Harekâtı'nı. Bu nedenle Batı bu iki hareketi hiçbir zaman gündemden düşürmedi. Niye, çünkü Türkiye geleceğe yönelik adımı kendi başına attığı için, bu hususta geleceği de tahmin edebildi ve kurtuldu. Pekâlâ, Irak'ta, Azerbaycan'da, Ermenistan'da, Gürcistan'da, Suriye'de, Libya'da vs edebildi mi; hiçbirinde edemedi; çünkü o adımları şekillendirecek kişilikli adımları atamadı. Başkasının çarklarını çevirdiği girdabın içine düştü. Kul zihniyetiyle yetişmiş toplulukların kendi geleceklerini yaratma yetisi sınırlanmıştır. İşte İslam ülkelerinin hemen hepsi, Osmanlı'nın son devirleri, hep Batılı başşehirlerde şekillendirilmiştir. Bu yoldan gitmeyi reddeden tek kişi ulu önderimiz Atatürk olmuştur. Belki de o nedenle AB, Atatürk fotoğraflarının resmi dairelerden kaldırılmasını talep etmiştir. O zamanlarda Türkiye, birkaç diri kesimin dışında, bize biçilen kaftanı giymek durumuna düşürülmüştür. En ilginci de yanı başımızda ne olacağını, bu ülkede hiç kimsenin tam bilememesidir. Geleceğini hazırlayamayan bir toplumdan ne beklersiniz. Sovyetler'in parçalanmasını tahmin edemeyen ülkemiz, Türki cumhuriyetleri kaderiyle, daha doğrusu Ruslarla baş başa bırakmak zorunda kalmıştı.

Kerkük yaklaşık 100 yıldan beri gündemde olmasına karşın Türkiye, Kerkük'te bir Türk topluluğunu yeterince organize edemedi, güçlendiremedi, bugün de yok edilmelerine,

soykırım uygulamasına elini kolunu bağlamış durumda seyirci olmaktan başka bir şey yapamıyor; çünkü geçmişi hazırlayamayanlar geleceği denetleyemedikleri gibi tahmin de edemezler.

Gelecek için dünya görüşü olan ve bunların gerçekleşmesi için gerekli kurumların temelini atan tek lider Atatürk oldu, ondan sonra gelen tüm liderler, buna İnönü de dahildir, ipi başkalarının eline vermek için bilinçli ya da bilinçsiz her türlü tavizi verdiler. Demokrasi söylemi altında, bizi ortak olarak ilan eden ülkelerin kendilerinin bile uygulamaya cesaret edemedikleri birçok uygulamayı bize dayatmalarının nedeni yine geleceğimizi bizzat denetlemekten uzaklaştırmaktır. Atatürk döneminde bu nedenle Türkiye'ye tek bir yabancı askeri üs kurulmasına izin verilmedi, askeri bir anlaşma yapılmadı. Ne gariptir ki sınırlarımız korumak için bile ülkemizdeki yabancı üslerden izin alıyoruz.

Bir çocuğun geleceğini tahmin etmek de o çocuğa verilen hizmetle ilintilidir; bu nedenle çocuklarımıza okumaları için önemli kaynaklar ayırıyoruz. Ancak, buradaki çıkmaz özellikle ortaöğretimin, eğitimden ziyade, öğretimi ve bir sınav kazanma hedefini yaratmaktan başka bir yaratıcılığının olmamasıdır. Bu nedenle de, üniversitelere giren ilk birkaç bin kişinin çok büyük bir kısmı mezun olur olmaz şu ya da bu şekilde ülkeyi terk etmektedir. Bu durumda bizim geleceği yönlendirme hedefimiz, mezun ettiğimiz en iyi öğrencileri altımızı oyan ülkelerin hizmetine mi sokmaktır? Bu nasıl bir geleceği yönlendirmedir?

Ek-6: Zorlukların üzerine gitmek, başarısız olma riskini göze almaktır

Ben doğru dürüst bir insan olmalıyım diyen herkes, riskleri göze almalıdır; çünkü hayatta en büyük tehlike hiç risk almamaktır.

Hiçbir şeyi göze almayan kişi, hiçbir şeye sahip değildir ve kendisi de bir hiçtir.

Riski almayan kişi geleneksel davranış şekline ve kurallara prangayla bağlanmış kişidir; halbuki riski alan ve geleneksel düşünce tarzına karşı çıkan kişi sıkıntı çekmesine karşın özgürdür. Bu tip, yani riski almayı göze alamayan insanlar, bu davranışlarıyla, acı ve kederden kendilerini korumuş olabilir; ancak hiçbir zaman hissetmeyi, değişmeyi, gelişmeyi ve hatta sevmeyi gerçekten öğrenemez.

Arkamda yürüme, ben zannettiğiniz gibi öncü olmayabilirim; önümde de yürümeye kalkışmayın, sizin takipçiniz olamayabilirim; yanımda yürüyün böylece ikimiz de eşit olduğumuzu ve birbirimize güç verdiğimizi hissederiz (Ute Kabilesi).

Ustaca yaşamın anahtarı en çok şeye sahip olmak değil, en az şeye ihtiyaç duymaktır. Kendinizi şu ya da bu şekilde sevdirmeye kalkışmayın, yapacağınız tek şey sadece kendinizi sevilmeye bırakmaktır.

Adama soruyorlar, en çok kimi seversin diye, o da terzimi diyor. Bu kadar adamın içinde seve seve terzini mi buldun, ne var ki o terzinde? Adam her defasında ölçümü yeniden alıyor; halbuki diğerleri bir defa ölçü aldıklarını zannettiler mi, ömür boyu bu ölçüyü değiştirmiyor.

Bir adamın yanında, kendinizi kendiniz olarak hissediyorsanız, o adamı sevin.

Gerçek dost elini tuttuğunda, kalbine de dokunandır.

Bu dünyada sadece bir insan olabilirsin; ama bir başkası için yerine göre bir dünya da olabilirsin.

Yaşam bana şunu da öğretti: Bir sona geldiğimde sadece ağlamamayı, onu yaşadığım için de gülmeyi.

Birçoğumuz farklı görünebilmek için yaşamını zehir eder.

Eğer kendinize yön arıyorsanız, yönünü yitirmiş birine asla onu sormayın.

Eğer siz kendinizi sevmiyorsanız, beğenmiyorsanız, bir başkası size neden sevsin, beğensin?

Eğer baktığınız cam kirliyse, dışarıdaki manzara hakkında fikir ileri sürmeniz ya da onu düzeltmeye kalkışmanız yersizdir.

Değişim her zaman yeni şeyleri en iyi şekilde kullanmak değildir, bazen de eski şeyleri -dogmanızdan kurtularak- farklı bir yaklaşımla değerlendirmektir.

Her davranışımızda başkalarının onayını beklememiz, bazen birçok güzelliği de ıskalamamamıza neden olabilir.

Düzeyli bir tartışmanın seyrini şu gözlemle anlayabilirsiniz. Karşınızdakinin suskunluğunun nedeni sizi anlama çabasından mı yoksa konuşma sırasının kendine gelmesini sabırsızlıkla beklemesinden mi?

Çok kişi müziğin kalitesini notalarda arar, halbuki müziği esas şekillendiren notalar arasındaki sessizliktir.

Cenneti tanımanın iki yolu olduğu söylenir; biri geleneksel anlatımla öldüğünüzde, ikincisi yaşadığınızda. Dogmatikler, öldüklerinde cennete gitmenin yolunu ararlar, bütün çabalarını bu yönde yoğunlaştırırlar (kurbanlar, haclar, namazlar, oruçlar vs); bilimsel kafası olanlar ise yaşadıklarında bunu tatmak isterler. İşte, uygarlıklar arasındaki çatışmaların nedenlerinden biri de bu davranış farklılığıdır.

Uygar bir insan her şeyin değerini, uygar görünmeye çalışan bir insan ise onların fiyatını bilir. Bu düşünce özellikle vahşi kapitalizmle sürdürülebilir yaşam modeli arasındaki en önemli farktır. Örneğin doğanın milyonlarca yıl işlediği ve şekillendirdiği bir doğal güzelliği, buranın bozulması pahasına feda etmeye razı olanlar, değeriyle fiyatı arasında bir tercih yapanlardır. Örneğin bir cumhurbaşkanımız 574 milyon yılda iğneoyası gibi işlenerek oluşmuş birinci sınıf topraklar üzerine ağır sanayi tesislerinin temelini atarken, burada üretilecek kamyonlar, burada üretilecek patatesin 5 misli daha fazla gelir getirecektir derken, değer ile fiyat arasındaki tercihini ortaya koyuyordu.

Nankör insan, her şeyin elde edilme fırsatını çok iyi bilen; ancak hiçbir şeyin gerçek değerini bilmeyen insanlara verilen bir sıfattır.

Bir insanı rahatsız eden şeylerden biri, birilerinin kendi arkasından kötü şeyler konuştuğunu bilmesidir; ancak çok daha kötüsü insanların arkamızda iyi ya da kötü söyleyecek hiçbir şey bulamamalarıdır.

Yaşadıklarım bana bir şeyi daha öğretti: Başınıza neler geldiğinden çok daha önemlisi, o durumda ne yapmanız gerektiğini bilmektir. Eğer siz tepkilerinizi denetleyemiyorsanız, bu sefer tepkileriniz sizin yaşamınızı denetlemeye başlıyor ve şunu da unutmamak gerekiyor: Gücüm-pilim bitti dediğiniz anda bile birilerini aydınlatman için hâlâ enerjinizin mevcut olduğudur.

Prof. Dr. Bozkurt Güvenç'in Hacettepe Biyoloji Bölümü'nde verdiği seminerden birkaç cümle de eklemek isterim.

"**Galileo**: Sorunu da çözümü de kendinde ara.

Bilgeliğimiz, çok bilmek değil, bildiklerimizi organize etmektir.

Matematik->Fizik->Kimya->Biyoloji->Antropoloji->
Psikoloji->Sosyoloji->Ekoloji->Siyaset->Teoloji

Bu akış sadece soldan sağa doğru olabilir, sağdan sola doğru akışı mümkün değildir. Yani teoloji ile hiçbir bilgiye ulaşamazsınız.

Değişim aşağıdaki konularda farklı sonuçlar yaratır.
Ekonomide->Gelişme->Büyüme->Kalkınma
Psikolojide->Sığınma->Yabancılaşma->Kuralsızlık (Anomi)
Sosyolojide->Değişim->Dönüşüm->Bunalım
Teolojide->Çözülme->Dağılma->Yozlaşma

Değişmeye niyeti ve yeteneği olmayan bir topluluk, değişen dünyaya ayak uydurmak istiyor. Bu sosyolojik olarak mümkün değil.

Taş devrinde ömür uzunluğu 25, ortaçağda 35, bu yüzyılın başında 40-45, günümüzde 80-85; yani taş devrinde değişimi, çok zayıf olarak yaşayan sadece iki kuşak bir arada yaşarken, günümüzde koşulların çok hızlı değiştiği bir ortamda 4 kuşak bir arada yaşıyor. Birinci kuşak ile 4. kuşak arasında özellikle teknolojik açıdan, çağ denebilecek sosyolojik farklılık olduğu açıktır. Bu da kuşak sürtüşmesine neden olmaktadır.

Nietzsche: Biz Tanrı'ya olan inancımızı yitirdik; Tanrı öldü.

Doğu felsefesinde ve doğa dinlerinde insanın doğayla uyumlu yaşaması, Batı felsefesinde ve semavi dinlerdeyse insanın doğanın efendisi olduğu ve her şeyin insan için yaratıldığını öğütlenir.

Gelişme için değişme zorunludur; ancak her değişme gelişme değildir.

İslamın şartı 5, 6.'sı kendini (haddini) bilmektir.

Kendini bilmek, günümüzde kendini gerçekleştirmek anlamında kullanılmaktadır.

İnsan kelimesi, Arapçada hünsa kelimesinden, yani ilgi duyan sözcüğünden türemiştir. *Homo sapiens* ise bilen insan demekmiş.

Şu anda dünyada 2000 bilim dalı varmış (25.04.2007) (Bozkurt Güvenç)"

Eğer biri size ihanet ederse bu onun hatasıdır, ama ikinci kez ihanet ettiyse bu sizin hatanızdır.

Devlet Adamı ve Bilim Adamı Yetiştiremeyenler Er ya da Geç Çıkmaza Sürüklenir

Almanya, Alman birliğini kuran **Otto von Bismarck**'a (1815-1898) kadar dünya tarihine geçmiş bir devlet adamı yetiştirememiştir. Bu ülke, son yüzyılda dünyadaki en iyi bilim adamlarını, mühendisleri, sanatkârları yetiştirmiş olmasına karşın, hem kendi ülkesini hem dünya ülkelerini kana boğarak, büyük yaralar almış, büyük yıkımlara da neden olmuştur. Buna karşın İngilizler, doğal kaynakları çok daha fakir olmasına karşın, dünyanın bilinen en başarılı diplomatlarını ve devlet adamlarını yetiştirmişlerdir. Uzun yıllar da dünyanın neredeyse tek süper gücü olmuşlardır. Bugün dahi Amerika Birleşik Devletleri'nin dünya politikalarında -gizli saklı da olsa- İngiliz yönlendirmesinin yattığı söylenebilir.

Tarihte de büyük devlet adamları olmuştur. Bizi en çok ilgilendiren devlet üzerine kurulmuş olduğumuz Bizans İmparatorluğu'dur. Eğitimde kullandığımız tarih kitaplarında -birkaç dini duyguya ya da kahramanlık menkıbelerine konu olan hususlar hariç- Bizans hiç anlatılmaz. Bizans, tarihin en yetenekli devlet adamlarını yetiştirmekle ve dünya siyasetini organize etmekle ünlüdür. Bu nedenle dünya literatüründe, geleceği önceden tahmin ederek önlemleri almanın ya da başka bir devleti masa başında dize getirmenin adı, *"Bizans oyunu'* olarak bilinir. Bağnaz Ortodoks mezhebin tüm yıkıcı etkisine karşın, bu devlet adamlarının yetenekleri sayesinde Bizans, olması gerekenden çok daha uzun süre ayakta kalabilmiştir. Ancak, dini bağnazlık o hale gelmiştir ki, bu deneyimli devlet adamları dahi, bu koca imparatorluğu artık ayakta tutamamış ve bin yıllık imparatorluk, bir anlamda göçebe kültürünü bile tam üzerinden atamamış Osmanlı Beyliği'ne teslim olmuştur.

Osmanlılar İstanbul'a girince, anası Hıristiyan olan ve Hıristiyanlığa büyük bir sempati beslediği bilinen Fatih Sultan Mehmet diye bir padişahın bulunması, bu imparatorluğun kurulması için büyük bir şanstır; çünkü Bizans'ın devlet adamlarını, dinin yönlendirmesinden ve baskısından arındırarak çevresine topladı. Öyle ki *"Ben Batı Roma İmparatorluğu'nun temsilcisiyim"* diyecek kadar bu yeni yapılanmayı benimsedi. Birdenbire Osmanlı Beyliği, dünyanın -tarihe Bizans oyunu diye geçen, usta bir diplomasinin- en deneyimli ve uzman devlet adamlarına sahip oldu. Bir çeşit ustadan ustaya, babadan oğla (imam hatip okulundan başbakanlığa ve cumhurbaşkanlığına değil) geçen bu yönetim kadrosu, Osmanlı'nın çevresini kuşatan köklü devletlerle ilişkisini başarılı bir şekilde yönlendirdi. Osmanlı'nın parlak dönemi başlamıştı.

Bilinen en zengin kütüphaneler de İstanbul'da bulunuyordu. Ancak, gelen beyliğin kitap kültürü yoktu ve inançları da zaten kitap kültürünü tehdit olarak görüyordu. Bu nedenle Bizans'taki kitapların büyük bir kısmı zamanla Avrupa'ya kaçırıldı; birçok düşünür, Avrupa'nın Aydınlanmasının bu kitaplarla yaşandığını ileri sürer. Başlangıçta bu yıkımın etkisi görülmedi; çünkü devlet adamlığı yine de ustadan ustaya öğretilerek geçiyordu. Enderun da böyle bir eğitime zemin hazırlıyordu. Kitaplara bağlı bilimsel destek yitirilmişti; ancak deneyim kuşaktan kuşağa kısmen de olsa sürdürülüyordu.

Osmanlı'nın en büyük şansı bu değildi. Tarihteki 16 Türk devletini de Türkmen-Alevi-Bektaşi felsefesi kurmuştu. Osmanlı ve önceki diğer Anadolu beylikleri Müslümandı; ancak hoşgörüyü ve aydınlığı kendine rehber yapmış Türkmen-Alevi-Bektaşi dünya görüşüne sahiptiler. Bu nedenle, halk, İstanbul'daki ustaların yönettiği devlete egemen olmaya çalışmadı ve onu bağnazlık çemberiyle kuşatmadı. Sistematik bilimsel bir eğitimle desteklenmemesine karşın, akla dayalı devlet yönetimi kendini göstermeye devam etti. Osmanlı da

şahlandıkça şahlandı; hatta gayrimüslimler dahi böyle bir yönetimden hoşnut oldu. Hoşgörü devlet anlayışının ana unsuruydu.

Sonunda Fatih Sultan Mehmet'in torunu (II. Beyazıt'ın oğlu) Yavuz Sultan Selim (1512 – 1520), doğuya yöneldi, birçok savaştan sonra, Memluklar'ı Ridaniye'de yenerek Kahire'ye girdi. 29 Ağustos 1516'da bütün mukaddes emanetler İstanbul'a getirildi.

Yalnız, Yavuz Sultan Selim bu kutsal emanetlerle birlikte, 1000 kadar Eşari önderini (ulemasını) İstanbul'a getirerek çevresine yerleştirdi ve devletin yöneticileri üzerinde egemen olmalarını sağladı. Bütün bunları anlayabilmek için bizim şu andaki inanç sistemimizin temelini oluşturan Eşariliği anlamak gerekiyor. Ne yazık ki dini bütün çevreme sorduğumda bile, inançlarının temelini oluşturan Eşarilik konusunda tek kelime bile bilmediklerini öğrendim. Bu nedenle, bugünkü olayları, Sünni inancını, hatta din tartışmalarını yönlendiren bu akım konusunda kısa bir bilgi vermeyi zorunlu gördüm.

İmam Eşari olarak bilinen Ebu Hasan Eşari, ehlisünnetin öncüsü iki imamdan biridir. Ashâb-ı kiramdan Ebu Musa el-Eşari'nin soyundan geldiği için Eşari adıyla ünlü olmuştur. 874 ya da 879 yılında Basra'da doğmuştur. Yazdığı kitaplarında başlangıçta aklın öncülüğüne ve egemenliğine dayanan muteziliği savunmasına karşın, kırk yaşından tövbe edip ehlisünnet fikirlerini yaymaya başlamıştır. Ehlisünnet inancı üzerine çok sayıda kitap yazıp, dağıtmıştır. MS 935 yılında ölmüştür.

Eşarilik olarak bilinen bu öğreti, *aklın hiçbir zaman gerçeğe ulaşamayacağını, kulların ancak kayıtsız şartsız inanmakla mutlu olabileceklerini ileri sürer. Doğal olaylar, nedenleri bilinmeyen ve belki de asla bilinemeyecek olan salt bir Tanrısal ilkenin ürünüdür ve bu ilkelerle yönetilir. Akıl, pek güçsüz bir veridir. Kaldı ki aklın bugün bilemediğini yarın da bileceğini hiç kimse ileri sürmemelidir. İnsan, bugün ulaşamadı ya da çözemedi; ancak yarın bilecek ve çözecek diyerek inançlarını yitirmemelidir.*

İmam Bakıllâni, Eb-ül-Maâli gibi düşünürlerin yönetimi altında gittikçe gelişen bu öğreti, baskısını öylesine artırmış ve yaymıştır ki, karşıt akımların temsilcileri olan bilginlerin, düşünmeyi ve araştırmayı öğütleyen bilim adamları ve düşünürlerin hepsi, Ön Asya'dan, Atlantik sahiline kadar olan alanda süpürülerek, 12. yüzyılda, batıda Endülüs Araplarına sığınmak zorunda kalmışlardır. İslamiyet bu akımdan sonra çökmüş, ilkel bir kimliğe bürünmüştür.

Eşariliğin en büyük tenkitçilerinden birisi de ünlü filozof İbn Rüşd'dür. Aslında genel olarak kelâm ve kelâmcılara karşı çıkmış olsa da, İbn Rüşd tenkitlerini en çok Gazali ve Eşarilik üzerinde yoğunlaştırmıştır (Felsefe Sözlüğü, Orhan HANÇERLİOĞLU).

Eşarilik bugün Atlantik kıyılarından Akdeniz'in güney kıyıları boyunca Arabistan'a, Arabistan'dan Sünni Türkiye'ye kadar uzanmaktadır. Özünde Arap gelenek-görenek ve milliyetçiliğiyle bezenmiş İslam inancıdır. El Kaide, DEAŞ (IŞİD), Hizbullah'ın bir kısmı, Afganistan, Pakistan, Hamas, El Fetih ve İslami terör örgütü olarak bilinen grupların çoğu bu koldan ya da mezheptendir.

Kahire'nin fethinden sonra İstanbul'a gelen bu gerici-dogmatik Mısır uleması ile Türk uleması, Yavuz'un halife olmasını kararlaştırdı. Daha sonra o güne kadar halife olan Halife Üçüncü Mütevekkil, Ayasofya Camisi'nde minbere çıkarak Yavuz'un hilafetini ilan etti. O güne kadar Memluklar'ın elinde olan halifelik, böylece Osmanlı'nın eline geçti, bütün gerici ve yobaz düşünce sistemiyle birlikte. Etkisi günümüze kadar uzandı.

Fatih Sultan Mehmet neden büyük bir imparatorluğun temelini atan sultan olarak bilinir? Öncelikle danıştığı insanlar ve çevresinin yetenekli ve kaliteli olmasıdır. Bu büyük sultana yol gösteren kimdi? Lise yıllarımıza dönüp tarih kitaplarımızda anlatılanları bir daha anımsamaya çalışalım.

Akşemsettin, (1389/1390 - 1460) asıl adı ile **Şeyh Mehmet Şemsettin bin Hamza**, 15. yüzyılın en büyük sufilerinden biridir.

1389 yılında Şam'da doğmuştur. Hacı Bayram Veli'nin müri-

di ve Fatih Sultan Mehmet'in hocalarındandır. İstanbul'un manevi fatihi olarak da anılır. Saçının ve sakalının ak olması ve beyaz elbiseler giymesinden dolayı *"Akşeyh"* ya da *"Akşemsettin"* adlarıyla ünlü olmuştur.

Ünlü İslam büyüğü Akşemsettin, küçük yaşlardan itibaren bilime ve sanata karşı ilgi duymuştur. Medrese öğrenimini zamanın büyük velisi Hacı Bayram Veli hazretlerinin yanında tamamladıktan sonra seçkin bilginler arasında yerini almıştır. Üstün zekâsı ve anlayışı, yılmak bilmeyen çalışma gücüyle kendini kitaplara adadı. Başta İslami bilimler olmak üzere *tıp, astronomi, biyoloji ve matematikte* zamanın ünlülerinden oldu. Uzun yıllar Osmanlı medreselerinde çalışarak yüzlerce öğrenci yetiştirdi. *Tıp alanında bulaşıcı hastalıklar üzerinde de önemli çalışmalar yaptı. Araştırmaları sonunda tıpla ilgili Türkçe yazdığı Maddet-ül Hayat* ve Arapça yazdığı Hall-i Müşkilât ve Risalet-ün Nuriye adlı tasavvuf kitapları, bilinen ünlü eserleridir.

Akşemsettin'in asıl ünü, büyük veli, Hacı Bayram Veli'yle tanışmasından sonra başlamıştı. İlmi konulardaki önemli başarılardan sonra tasavvuf konusunda da ağırlığını göstermiş, daha sonra da II. Murad'ın emir ve isteğiyle Fatih Sultan Mehmet'in hocalığına tayin edilmişti. İstanbul'un fethi sırasında büyük yararlıklar göstermiş, genç sultanı teşvik ederek zaferin kazanılmasında önemli katkılarda bulunmuştu.

Fethin en önemli günlerinde Ebu Eyyub el-Ensari'nin kabrini bularak ordunun maneviyatını yükseltmişti. Dünya malına önem vermeyen ve Fatih Sultan Mehmet'in büyük saygı ve sevgisini kazanan Akşemsettin, Fatih Sultan Mehmet'le İstanbul'a ayak bastı ve kendine verilen önem, ünlü bir hikâyeye dönüştü.

Fatih Sultan Mehmet, beyaz atına binmiş ordusunun önünde, yanında onu yetiştiren Akşemsettin, Molla Hüsrev ve Molla Gürani'yle İstanbul'a giriyor. Osmanlı ordusunu karşılamak için yol boyuna dizilmiş şehir halkı ellerindeki çiçek demetlerini padişaha sunmak için yaklaşıyor. Şehir halkı, beyaz sakalıyla, ağır duruşuyla Akşemsettin'i padişah sanıp

çiçekleri ona sunmaya çalışıyor. Akşemsettin atını geri çekip göz ucuyla Fatih'i göstererek: *"Sultan Mehmet odur, çiçekleri ona veriniz"* demek istiyor. Fatih Sultan Mehmet, çiçeklerle kendine doğru yürüyenlere hocası Akşemsettin'i göstererek: *"Gidiniz, çiçekleri gene ona veriniz. Sultan Mehmet benim, ama o, benim hocamdır"* diyor.

Fatih Sultan Mehmet tarafından 1464 yılında yaptırılmış olan Akşemşettin'in türbesi Bolu ilinin, Göynük ilçesindedir. İlçede her yıl, İstanbul'un fetih günü olan 29 Mayıs (mayısın son pazarı) tarihinde anma günleri düzenlenmektedir.

Akşemsettin, Fatih'e analitik ve evrensel düşünmeyi öğrettiği için, her ırktaki ve inançtaki topluluklar ona bir bilge olarak saygı göstermiştir; öyle ki Vatikan, yani Papalık ona Doğu Roma imparatorluk tacını giydirmeyi bile teklif etmiştir.

Aradan 600 yıl geçiyor; Türkiye Cumhuriyeti'ne bakıyorsunuz, şeyhlerin elini öpenler, tarikat şeyhlerinin dizinin dibinde oturanlar, bilim adamlarına *"oturun oturduğunuz yerde"*, yargı erkine *"göreviniz olmayan işe burnunuzu sokmayın"*, sivil örgütler olarak bilinen baro ve odalara *"kişisel düşüncelerinizdir"*, ordunun başındakine *"kişisel fikirleridir"* diye çıkışan yöneticilerle idare ediliyor.

Üniversite hocalarını işaret ederek, *"Kara cüppelilere ihtiyacım yok, üniversiteleri kapatırım"* diyen; devletin her türlü güvencesi olan orduya, *"Bu subaylara ihtiyacım yok, yedek subaylarla orduyu yönetirim"* diyen, kurduğu Vatan Cephesi'yle kendine destek sağlamayan ve oy vermeyenleri fişleyen, devlet olanaklarından yararlandırmayan, yazılı ve sesli basında her haber saatinde partiye girenleri ilan eden; *"Ben odunu koysam bu millet seçer"* diyerek peşkeşlerle, devlet olanaklarıyla, partizanlıkla, adam kayırmayla sağlanan oyları (günümüzde de çok farklı değil) demokrasinin gücü olarak göstererek hem halkını hem yöneticisini hem de Cumhuriyetimizin uygarlığını aşağılayan başbakanımızın başına gelenlerin, demokrasimizde ve toplumumuzda açtığı yara henüz kapanmadı.

Sadece yara değil, bu kadroların yalakalık derecesinde yapmış oldukları dış siyaset gafları nedeniyle, tüm dünyada uğradığımız onur aşınması da kapanmadı. 1950'li yılların -güya büyük devlet adamları- neler yaptı kısaca bir bakmak ister misiniz?

Bağımsızlığın ve emperyalist ülkelere başkaldırının sembolü olan Atatürk Cumhuriyeti, Cezayir'de 1.5 milyon insanı işkenceyle öldüren, milyonlarcasını da işkenceden geçirerek hayatını zehir eden Fransa'nın yanında yer alarak, 1954 yılında Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu'nda Cezayir, Fransa'nın sömürgesi olarak kalmalıdır diye oy kullandı. Türkiye'nin bu kararına, daha doğrusu bu yalakalığına, Fransa Başbakanı **Charles de Gaulle**'ün bile böğrünü tutarak güldüğü söylenir. Halbuki Cezayir Kurtuluş Savaşı'nı veren **Ahmet bin Bella**'nın (keza Cezayir'in ilk Cumhurbaşkanı) çalışma masasının arkasında ömrü boyunca hep Atatürk portresi asılıydı. Onların köle olarak, sömürge olarak kalmasına onay verdik. Dışişleri böyle davranan bir ülkeye bir zamanların Fransa Başkanı **Sarkozy** niye saygı duysun ki? Sakız çiğneyerek cumhurbaşkanımızı karşılamaya cesaret etmesi bu tarihi gaflarımızın sonucu olmalı…

Özbekistan Batı emperyalizmine dikleşince, Batı'nın malum güçleri hemen devreye girip Özbekistan'ın insan haklarını çiğnediğini ileri sürerek (herhalde bundan Batı'nın çıkarlarını kastetmiş olmalılar), Birleşmiş Milletler'de kınanması için bir teklif verdi. 2006 yılında bu öneri oylandı. Ne mi oldu? İçim sızlayarak 1938 yılında başlayan Dışişleri geleneğimizin gaflarla dolu yönetimi çok şükür bozulmadı diyeceğim! İslam ve Türki cumhuriyetler arasında Özbekistan aleyhine oy kullanan ve onu suçlayan karara imza atan tek ülke yine Türkiye oldu.

Süveyş Kanalı'nı işgal eden Fransız ve İngiliz kuvvetlerinin yanında yer aldı ve İncirlik'ten kalkan uçaklarla Süveyş Kanalı'na askeri birlik indirilmesine yataklık yaptı; halbuki Mısır'ın ünlü başkanı **Nasır,** "Türkiye bizim tarihten gelen

kardeşimiz ve dostumuzdur. Süveyş Kanalı sadece Türklere açık kalacaktır" demişti. O dönemin Türk hükümetleri; Lübnan'da Müslümanları boğmaya gelen Batılı güçlere destek verdi, Lübnan Hıristiyanlarına 35 uçak silah yardımı yaptı. Bu Hıristiyanlar da daha sonra Türklerin Ermeni soykırımı yaptığına ilişkin kararı meclislerinde kabul ettiler. Hükümetlerimiz bu seviyesiz kararlarla, Arapların tümünü Türk düşmanı yaptılar.

Ders aldık mı? Ne gezer... Türkiye Müslüman kanı içmeye ant içmiş güçlere, Sudan'a, Lübnan'a, Afganistan'a asker göndererek, Libya'da tetikçilik yapmaya devam ediyor. Başbakanımız, çoğu kadın ve çocuk olan günahsız bir milyon komşumuz Iraklıyı öldüren, kızların, ailelerinin önünde ırzına geçen Amerikan askerlerine Tanrı'dan rahmet diliyor ve bu kıyıma lojistik açıdan en büyük yardımı yapıyor. Bir ülke ekonomisini zaman içinde düzeltebiliyor; ancak –tarih bilimi ortadan kalkmadığı sürece- saygınlığını hiçbir zaman düzeltemiyor.

Ders aldık mı? Ne gezer! Ermeni soykırımı iddialarının tanınması için sürekli dünyanın çeşitli parlamentolarında oylanmasını önlemeliyiz diyerek durmadan Türkiye'den para sızdıran lobi şirketleri bilinmektedir. Bu şirketlerin büyük bir olasılıkla sahipleri de Yahudi kökenlidir. 2008 yılının Haziranı'nda Amerikan Yahudi lobisi, Ermeni soykırımını reddetmeyiz gibi bir açıklama yapınca bakın neler oldu. Bir ay sonra Suriye'nin önemli bazı tesisleri, İsrail uçaklarınca bombalandı. Uçaklar nereden geçerek bu tesisleri bombaladı dersiniz? Tabii ki, bu açıklama üzerine kanadını yanına çeken Türkiye üzerinden.

Biz tekrar devlet adamı ve düşünür yetiştiren toplumların bilim adamları ile olan ilişkisine dönersek, Fransızlar Mısır'ı işgal ettiktiğinde, ordularında matematikçiler, arkeologlar, sanatkârlar, tarihçiler olduğunu ve Mısır'ın hazinelerini kendi ülkelerine taşıdıklarını görürüz.

İngilizler gittikleri her yere bilim adamlarını götürmüş, o ülkenin her bakımından özelliklerini ilk aşamada incelemiş-

lerdi. En basitinden Türkiye'de binlerce insanının ölümüne yol açan ve yüzlerce milyar dolar zarara sokan etnik kökenli terörün desteklendiği Kuzey Irak sınırı bize bunu çok açıkça göstermektedir. Güney sınırlarımız öyle çizilmiştir ki, petrol kaynakları sınırlarımızın hemen öbür tarafında kalmıştır. Irak'ta sınır, bir ordunun kolay kolay denetleyemeyeceği sarp kayalıklardan geçirilerek ileride kuracakları pusuya zemin hazırlamışlardır. Halbuki 20 km güneyden geçecek bir sınır, mutlak denetlenebilecek bir sınır olacaktı. İngilizlerin dünyada çizdikleri tüm sınırlar, gelecekte uygulanacak sinsi planlarının özel bir tasarımıdır.

İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya işgal edilince, hem Rusların hem Amerikalıların ilk saldırdıkları yerler, kütüphaneler ve üniversiteler olmuştur. Bilim adamlarını ve kitapları ülkelerine götürerek nükleer güç başta olmak üzere birçok alanda, dünyanın en güçlü ülkeleri haline gelmişlerdir.

Yavuz Sultan Selim ne getirmiştir? -Ulema kisvesi adı altında- gericileri getirerek hem Ön Asya'nın hem de İslam dünyasının geleceğini karartmıştır.

Devlet adamlığı; bilgi, beceri, sezi, öngörü vb birçok özelliği gerektirir. Bu da yetmez, çevresine toplayacağı danışma ve çalışma grubunun yeteneği, yönetim kadrosunun başarısını belirler. Son yarım asırdır Türkiye Cumhuriyeti'nin özellikle siyasi danışman kadrosuna bakın çoğu; seçimi kazanamamış milletvekili adayları, yerel yönetim seçimlerine girip de kazanamayan, aynı dini inançları (çoğunluk aynı tarikatlara mensup) paylaşan, aynı etnisiteye, kliklere mensup insanlardan seçilmektedir. Doğrusunu söylerseniz, ben 50 yıllık öğretim elamanıyım, çalışma yaşamımın büyük bir kısmını başşehrimizin göbeğinde, oldukça ünlü bir üniversitede geçirmiş olmama ve yapım itibarıyla da oldukça girişken biri olmama karşın, bugüne kadar devletin ve özellikle siyasi iradenin ne benden ne de yanımdaki doğru dürüst bilim adamlarından herhangi bir Platon'un okulundan bu yana, devlet adamlarının özel bir eğitimden geçmesi önerilir. Enderun da bu

okullardan biridir. Birçok ülkede, yönetici kadrosu, -öyle görünse dahi- sandıktaki oylarla belirlenmez. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri başkanının yerini değiştirebileceği kadro sayısı, yani kendi isteğiyle seçebileceği ve çalışabileceği insan sayısı, 400 milyonluk Amerika'da sadece 6000 kişiyle sınırlıdır. Bu Amerika'yı esasında 6000 kişi idare ediyor demektir.

Eğitimden geçmeyen liderler oldu mu, oldu; **Hitler** Almanya'yı yıktı; **Mussolini** İtalya'yı yıktı, **Franko** İspanya'yı yıktı; **Ahmedinejat** İran'ı berbat etti.

İyi niyetli olduğuna çoğumuzun inandığı, birkaç defa başbakanımız olan, bakanlık yapmış, lider olarak bilinen **Bülent Ecevit**, 1970'li yıllarda Keban Barajı'na karşı çıkmış ve mitingler yapmıştı. Gerekçesi, biz burada üretilecek enerjiyi Suriye'ye bile versek 2000 yılında tümüyle tüketemeyeceğiz; bu bir savurganlıktır görüşüydü. Yani Türkiye'nin kaderini elinde tutun bir insan, en önemli sorun olan enerji konusunda bile zerre kadar bilgi sahibi değildi. Çevresinde projeksiyon yapacak insan yoktu; çünkü seçenekli düşünen, analitik düşünce tarzına sahip, düşündüklerini söyleyecek insana tahammülleri yoktu.

Paul Henze (1985), Türk Dışişleri Bakanlığı'na gelerek, Rusya çökecek, bunun altından Türk cumhuriyetleri çıkacak, diyor. O günlerin Türk Dışişleri Bakanı, *"Sayın Henze, hayal görüyorsunuz. "iyi Sovyet vatandaşlarıdır"* diye konuşuyor (Süleyman Demirel, 22.12.2003, Türkiye Sorunları Çözüm Konferansı).

Ne mi oldu? 1991 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği çöktü; birdenbire 6 Türk devleti ortaya çıktı. Çok acıdır ki, bu dönemlerde devleti idare eden hükümetlerin yönetici kadrosundaki belki de hiç kimse, bu cumhuriyetlerin adını sayacak ya da haritada yerini gösterecek kadar bilgiye sahip değildi. Bu ülkelerin özelliklerindense hiç haberleri yoktu. (En acısı üniversitelerimiz de aynı durumdaydılar. New York'ta hangi caddenin, bilmem hangi sokakla kesiştiği köşe başındaki pizzacıyı gözü kapalı tarif eden bilim adamla-

rımız, güya aydınlarımız, harita üzerinde bu cumhuriyetleri gösterecek bilgiye sahip değillerdi.)

Göklere çıkarılan **Turgut Özal** ve **Kenan Evren**, PKK için bir avuç çapulcu diyerek, işi hafife aldı ve 2017 tarihi itibarıyla yaklaşık 100.000 vatan evladının ölümüne ve 100 milyarlarca dolar kaynak yitirmemize neden oldu. Turgut Özal, Kürtlerle federasyon kursak ne olur diyerek, bugünkü tartışmaların zeminini hazırladı. Daha neler yitireceğimiz de belirsiz.

Özellikle Avrupa Birliği'ne gireceğiz diye ve özellikle bunu siyasi bir başarı olarak sunan ya da karanlık emellerine ulaşmak için bir aracı olarak kullanan yöneticilerimizin, bizim bugün sınırlarını tam bilemediğimiz ya da tahmin edemeyeceğimiz sözleşmelere ve dayatmalara attıkları imzaların -bu ülkenin esenliği ve bütünlüğü açısından- ne denli tehlikeler doğuracağını ve hangi acılarla karşılaşacağımızı pek azımız tahmin edebiliyoruz. Bizim çok partili -güya- demokratik rejimimizde hiçbir zaman bilim adamlarına, düşünürlere, deneyimlilere dayanarak karar veren bir yönetim olmadı. Bu nedenle de hep belaya saplandıktan sonra aklımız başımıza geldi. Türbanda da böyle oldu. İmamdan başbakan, havlu imalatçısından Dışişleri bakanı olan bir ülkede geleceğin çok farklı olamayacağını söyleyebiliriz.

07.06.2008 tarihinde Haber Türk televizyon kanalında, Anayasa Mahkemesi'nin türban yasağını kaldıran yasa maddesini iptal etmesiyle ilgili olarak yüce Meclisimizin başkanı, hukukçu, Sayın **Köksal Toptan** bakın hangi yorumda bulundu: " *'Yüksek mahkeme yetkisini aştı. Mahkemeler de yanlış karar verebilir. Anglosakson ülkelerinde yazılı anayasa olmadığı için yargıçlar kendi inisiyatiflerini kullanarak karar vermektedir. Demokrasinin gelişmesi açısından bizim mahkemelerimiz de yazılı yasaların dışında (bir anlamda görmemezlikten gelerek) karar almalıdır."*

Hükümeti kuran partinin sözcüsü **Dengir Mir Mehmet Fırat**, "*Anayasa Mahkemesi yetkisini aşarak, Meclis'in kararlarına müdahalede bulunmuştur*" diyerek, Meclis'i istediğini yapmakta serbest olan bir organ durumuna düşürmüştür.

Hukuk devletinde, uygar ülkelerde, demokratik ülkelerde, meclislerden de yetkin olan bir hukuk-yargı sistemi vardır. Anayasa Mahkemesi Meclis kararlarını denetlemek için kurulmuştur; kuruluş gerekçesi budur. Bu kurum modern Türkiye Cumhuriyeti'nde yasal olarak vardır. Bu nedenle en gelişmiş ülkelerde dahi en yetkili kişiler bu mahkemelerde yargılanmıştır. Meclis başkanımıza göre, Anayasa Mahkemesi kararları sadece şeklen inceleyebilir. Belki bu doğrudur. Ancak, bir yasanın anayasaya aykırı olup olmadığını hangi makam denetleyecektir. Meclis'te çoğunluğu ele geçiren bir parti, devletin düzenini de tümüyle değiştirme yetkisine sahip midir? Buna evet diyemiyorsanız Meclis kararlarını da yargı aracılığıyla denetlemeye evet demelisiniz. Demokrasi çoğunluğun egemen olduğu rejimin adı değil; yargıyla denetlenebilen rejimin adıdır. Bunu da en iyi Meclisimizin yetkilileri içine sindirmek zorundadır.

Eğer -bu gidişle- bir gün Türkiye başka bir rejimi denemeye kalkışırsa, o zaman da bu kararların, bugün İran'da olduğu gibi yüksek din şûrası (mollalar meclisi) şeriata uyup uymadığını denetleyecektir. Açıklama yapan yetkililer, Anayasa Mahkemesi kararının şeriat sistemindeki anlayışa uymadığını düşünerek itiraz ediyorlarsa -kendi açılarından- haklı olabilirler; ancak hem İnsan Hakları Mahkemesi'nce hem de bizim Anayasa Mahkememizce defalarca böyle bir yasal düzenlemenin sakıncasının teyit edilmesini –demokratik, laik Türkiye Cumhuriyeti yöneticileri ve vatandaşları olarak- bu Cumhuriyet yıkılmadığı sürece kabul etmek ve saygı göstermek zorundadırlar.

Girmek için yırtındığımız, bildik bilmedik birçok ödün verdiğimiz Avrupa Birliği'nin en üst mahkemesi olan *"İnsan Hakları Mahkemesi"*ne yine aynı günlerde vatandaşlarımız tarafından açılmış olan *"Türbanla Resmi Dairelere Girilemez"* yasasının iptali için yapılan başvuruda; mahkemenin, başörtüsünün insan hakları olmadığı yorumuyla başvuruyu reddini de görmezlikten gelerek, konuşmaları yöneticilerimizin

hukuk anlayışı hakkında önemli ipuçları vermektedir. Böyle bir anlayış aşiret devletlerinde bile olmaz. Koskoca Meclis başkanı, mahkemeleri hukuk dışında karar vermeye çağırdı. İşte bu nedenle çalkantıdan arınmış, hukuka saygılı bir devlet yapısı oluşturamıyoruz. Yasalar ve bu kurumların saygınlığını korumakla birinci dereceden yükümlü olanlar bile hukuk devletinin ne anlama geldiğini kavramış değiller. Hele tarafsız olmak zorunda olan Meclis başkanımızın bir parti sözcüsü gibi ortaya çıkarak fikir beyan etmesi anlaşılabilir değil. Sayın Meclis başkanımız, vahiy gelmiş gibi daha mahkemenin karar mürekkebi kurumadan, bir zamanların lanetlenen 1961 Anayasası'nın senato düzeninin tekrar getirilmesini bile teklif etti. Niye? Anayasa Mahkemesi'nin önemli yetkilerini yine politikacılardan oluşan senatoya devrederek, isteri derecesinde bağlandıkları din davasını arkadan dolaşarak halletmek için; çünkü onlara göre Türkiye'nin en önemli sorunu, sistem yani Cumhuriyet ve laiklikti. Tabii, dünyada hangi ülke kadınlar başını örtmeden uygarlığa ulaşmıştır !!!. İlk olarak bulunduğumuz konumun gereğini yapmamız gerekir; Meclis başkanıysak tarafsızlığımızı korumamız, devletin kurumlarına saygıda kusur etmememiz gerekir. Böyle bir hakkı olabilir; ancak başkanlık kürsüsünde değil, milletvekili koltuklarında oturduğunda. Beni koruduğu, benden yana olduğu sürece yargı tarafsız ve gereklidir anlayışını, ümmet kültüründen gelmiş olanlar hiçbir zaman anlayamadılar. Böyle bir kültürde evrensel değerlere sahip devlet adamı yetişemez. Sakın yanlış anlamayın, son elli yıldır, birçok yöneticimiz, Batılı dostlarımız (!) tarafından büyük devlet adamı olarak nitelendirildi. Acaba bunlar gerçekten ileri görüşlü devlet adamları mıydı, yoksa Batılı dostlarımızın buyruklarını harfi harfini uygulayan sadık dostları mıydı? Buna da siz karar verin.

Esasında geldiğimiz noktada sürekli nutuklarda *"Bizim ağırlığımızı tüm dünya biliyor"* dememize karşı, durumun öyle olmadığına ilişkin çok sayıda örnek yaşıyoruz. İşte geçmişten

bir örnek. 2009'un bitimine 3-4 gün kala o zamanki İsrail Başbakanı **Olmert,** Türkiye'nin çağrısı üzerine İsrail ve İsrail'in komşu ülkeleri arasındaki ilişkileri düzeltmek için Ankara'ya geldi. Yapılan görüşmelerden 3 gün sonra İsrail, Gazze'ye saldırarak en az 500 sivili öldürdü, 2000 kişiyi yaraladı. Siz Ankara'da ne konuştunuz? Bu saldırıyı mı? Eğer İsrail, bu saldırıyı planlamış -ki böyle büyük bir saldırının önceden planlanmaması söz konusu olamaz- ve Türkiye'ye gelmiş, Türk yöneticilere söylememişse Olmert Türkiye'yle dalga geçmiştir. Eğer haberiniz olduysa ve gereğini yapmamışsanız o zaman da tarihi bir suça ortak olmuşsunuz demektir. Bütün bunlardan ders almayan o zamanki başbakanımız, saldırıyı izleyen günlerde büyük ve etkili devlet adamı pozlarıyla Suriye, Ürdün, Mısır, Suudi Arabistan ülkelerine gitti. Çağrılar yaptı. İsrail bu çağrıları vızıltı gibi dinledi ve ne planlamışsa hayata geçirdi. Esasında Türkiye bu ziyaretlerle aşağılanıyordu; çünkü bizi kimsenin ciddiye almadığını bizzat kendi yöneticilerimizle kanıtlıyorduk. Koskoca coğrafyanın insanları sadece cuma günleri gıyabi namaz kılmak ve İsrail bayrağını yakmakla yetiniyordu.

Atatürk niye başarılıydı; iyi bir asker olduğu için mi? Okulları birincilikle bitirmediğini biliyoruz; birincilikle bitirenler Atatürk'ün daha sonra emrinde ya da yanında çalışan insanlar olmuşlar. Pekâlâ, Atatürk'ü bu kadar başarılı kılan neydi? Bunun yanıtı, Anıtkabir'de Atatürk'ün şahsi eşyalarının sergilendiği mekânda yatmaktadır. Kişisel kütüphanesinde, bu kadar savaş, isyan, karışıklık, her türlü olumsuzluğa karşın, yaklaşık 4000 kitabı okuduğunu, (Bunlardan da 12.000 satır not çıkarmıştır.) kitapların yanlarına oklar çıkararak o paragraflarda yazılan fikirleri onaylayıp onaylamamasından ya da o hususla ilgili değişik fikirler ileri sürerek notlar almasından anlıyoruz. Çoğumuz gibi kitapları bir eğlence aracı olarak görmediğini, okuduğunu özümleme gibi bir yeteneği olduğunu biliyoruz.

Şunu açıkça söyleyebilirim, 46 yıldır üniversitelerde öğ-

retim elemanı olarak çalıştım; hem de aktif ve girişken biri olarak. Birçok çevreyle yakın ilişkim de var. Bugüne kadar üniversitelerde bile yaşamları boyunca 4 kitabı okuyup da üzerinde yorum yapacak pek az insan tanıdım.

10.02.2008 tarihinde Almanya'da geniş bir kitle önünde, üniversitelere başörtülü öğrenciler alınmadı diye, zeki ve yetenekli öğrencilerimizin yurtdışına kaçarak beyin göçüne neden olunduğunu bağıra bağıra haykıran -ve bunu siyasi bir tutku haline getiren- başbakanımız, başı örtülü olarak kız çocuklarını üniversiteye kabul eden (Eğiten diyemiyorum, çünkü böyle bir yerde evrensel eğitim yapılamaz.) 57 İslam ülkesinin herhangi birinden neden doğru dürüst bir düşünür, sanatkâr, yaratıcı insanın yetişemediğinin; neden bu ülkelerin fabrika gibi terörist ürettiğinin farkında değil.

Cumhuriyet tarihini bile okumamış insanları Dışişleri bakanı, namaz hocası kitabından başka kitap tanımayan insanları yönetimin başı yaparsanız haliniz nice olur? Ne olduğunu görebilmeniz için biraz daha dişinizi sıkacaksınız. Portakal, soğan, zerzevat satarak, 5 milyon işçimizi Avrupa'ya gönderip kanalizasyon ve tuvalet temizleterek, bin emekle 85 yılda biriktirdiğimiz kaynaklarla ortaya çıkardığımız tesislerimizi, limanlarımızı, havaalanlarımızı, kamu arazilerimizi, bankalarımızı, sigorta şirketlerimizi, fabrikalarımızı, üretime yönelik neyimiz varsa yabancılara sattıktan ve onlara avuç açar hale geldikten sonra, sokaklarımızda karaçarşaflıların, din adına insan kesenlerin, yaka paça bir yanda çağdışı kıyafetlerle insanların kol gezdiği, uygar ülkelerce dışlanan bir ülke gördükten sonra anlayacaksınız devlet adamlarımızın niteliğini.

Kim bilir siz bunları anladığınızda, onlar çok uzaklarda, bir yerlerde, birilerinin korumasında olabilirler.

Durduğunuz Yeri Bilemezseniz, Gideceğiniz Yeri Çıkaramazsınız

Dünya biyolojik yapısı ve kültürü açısından farklı insan gruplarının evrimleştiği bir mekândır. Biyolojik evrimin yönlenmesinde insanoğlunun yapabileceği bir katkı ya da müdahale olmamıştır. Kültürel evrimde de son birkaç yüzyıl hariç insanoğlunun yapabileceği fazla bir şey yoktu. Bu nedenle, her coğrafyada kendine özgü davranış, düşünüş ve inanç sistemleri gelişti. Bunları tarihin bir mirası olarak korumalıyız; saygı duymalıyız.

Ne yazık ki bu uygarlıkların çoğunda, maraz diyebileceğimiz bir sahiplenme ya da ego gelişti. Benim düşüncem, benim tarzım, benim inancım, benim davranışım en iyidir ve diğerlerine de örnek olmalıdır. Bu yaşam ve düşünce tarzımı yaygınlaştırmak da boynumun borcudur. İşte bu maraz, daha ağır bir tanımla aşağılık davranış biçimi, özellikle din dogmatizmiyle birleşince, dünyayı kan gölüne çevirdi. Dünya savaş tarihine bakın, hemen çoğunda, dinler arasında, olmadı mezhepler arasında, olmadı aynı mezhebin kolları arasında, olmadı aynı kola sahip kişilerin iktidarı ele geçirme ihtiraslarına bağlı nedenlerle ortaya çıktığını göreceksiniz. Hem de en kanlısından.

Son yüzyılda, bu nedenlere dayalı savaşlar kanlı-bıçaklı görünümünden büyük ölçüde arınmış görünüyor; ancak kültürler arasındaki ayrım gizliden gizliye hep sürüyor. Devam eden sürtüşmeler ve çatışmalar terörizm ya da anarşi diye tanımlanıyor. Dünyanın geçmişinde ve şimdi tüm savaşlar, kural olarak ülkeleri yöneten liderlerin egolarından çıkmıştır. Ülke halklarının hiçbiri savaş istemez. Halkını kışkırtan da o ülke liderleridir.

Önümüzdeki yıllarda bu kültürlerin bir kısmı arasındaki sürtüşmelerin, küreselleşme, turizm faaliyetleri, kültürler arası evlenmeler ve ziyaretlerin artmasına bağlı olarak daha da azalması bekleniyor; acaba tüm kültürler bu uygarlaşmadan ve uzlaşmadan nasibini yeterince alacak mı? Bu soru ve bunun yanıtı bizim için son derece önemli görünüyor. Burada kültürden ne anladığımızın açılımı önemlidir. Bazı kültürlerin birbirleriyle uyuşmaları kolay, bazılarındaysa çok sancılı oluyor, bazılarında ise mümkün olamıyor. Bu uyuşmazlığın temel nedeni ne olabilir? İlk olarak bunu bellememiz gerekecektir.

Dinler; üzerinde konuşulamayan, yanlışlığı ya da doğruluğunun kanıtlanmasına izin verilmeyen, içindeki öğelerin birçoğunun yanlışlığı doğrudan ya da dolaylı yollardan defalarca kanıtlansa dahi, özünün doğru olduğuna körü körüne inanılan bir olgudur. Halbuki bilim; binlerce yıl doğru olduğuna inanılmış ve uygulanmış, toplumun her kesimince benimsenmiş öngörülerini ve kurallarını bile, bir öğesinin yanlışlığı kanıtlandı diye, tümüyle silebilen (hatta bu hipotezleri kuranlar tarafından da olabilir) bir düşünce tarzıdır. Bugüne kadar dininin yanlışlara oturduğunu savunan ya da kabul eden bir toplum olmamıştır, o yanlışlara hep geçiştirici bir kulp bulunmuştur. Çoğunluk da hatanın dinden değil kişilerin yanlış anlamasından ya da yanlış uygulamadan kaynaklandığı ileri sürülmüştür. Ortaçağın bitimini simgeleyen Hıristiyanlıktaki reform bile, dine karşı koyuş olarak değil, ruhban sınıfa bir tepki olarak ortaya çıkmış ve Batı'nın kısmen de olsa uygarlaşmasını sağlamıştır, çünkü en azından dini sömüren bu zümre biraz da olsa zayıflatılmıştır. Demokrasinin olmazsa olmaz ilkelerinden olan laikliğin kavram olarak başladığı tarih olarak bilinen Fransız Devrimi'nde, bu dönüşüm, on binlerce papazın giyotine gönderilmesiyle başarılabilmiştir.

Müslümanlıkta hiçbir zaman -Hıristiyanlıktaki gibi ya da Fransız Devrimi'nde olduğu gibi geniş- reform olmamıştır,

olması da zor görünmektedir; çünkü harfinin bile değişmeden Tanrı tarafından indirildiğine inanılan bir kutsal kitabımız vardır. O halde bir tarafta Tanrı tarafından insanoğlunun tüm faaliyetlerini düzenleyen, ayrıntıya girmiş bir kutsal kitap, bir tarafta da her gelişim ya da yenilik karşısında değiştirilen, insanoğlu tarafından yapılan bir hukuk sistemi bulunmaktadır. Dindarsanız, tercihiniz olamaz, kutsal bilinenleri uygulamanız zorunludur. Müslüman ülkelerin ve belki Katoliklerin değişmez kaderi bu değişmezlik üzerine oturmuştur. Öbür taraftan da, evrim bilimi, değişmeyen tüm canlıların er ya da geç ortadan kalktığına ilişkin birçok örnek sunmaktadır. Gelgelelim ki, kökten dinciler, dünyanın her yerinde evrim bilimini şiddetle reddetmektedir; hatta bizim ülkemizde olduğu gibi savaş bile açmış durumdalar. Bir tarafta koşulları ve buna bağlı olarak sonuçları değişen bir dünya, öbür taraftaysa mutlak düzenin bir parçası olan, değişmez bir kurallar dizisine bağlı *"durağan dünya"* düzeni vardır. İkisi birbirinin tam karşıtıdır. Ancak, ne şiş yansın ne kebap tarzındaki düşüncelerle, hem kendini hem toplumu kandıran, bilimden yoksun sözde bilim adamları, biriyle öbürünü açıklamak için bin bir maskaralık yapmaktan geri kalmamaktadır. Halbuki din, bilimsel gerçekleri açıklayamaz; bilimse dini yaklaşımları benimseyemez.

Müslümanlığın ilk dönemlerinde büyük bir şans yakalanmıştı; bir taraftan Ön Asya uygarlıklarının (Antik Yunan gibi), öbür taraftan Mısır uygarlığının üzerine bina edilebilecek yeni bir oluşum söz konusuydu. Bu zaman diliminde Batı'dan alınacak fazla bir şey yoktu; çünkü bağnaz Hıristiyanlık tüm bilimsel kafaları ve bilimsel düşünceleri silip süpürüyordu. Hıristiyanlığa göre daha özgür ve daha rahat bir ortam sunan Müslümanlığın bu döneminde, bilim adamları, eski (antik) bilgilere ulaşma şansları da olduğu için, dünya bilimine ve felsefesine önemli katkılar yaptı. Bu nedenle bilim Kâbe'de ve Medine'de değil Halep'te, Mısır'da, Endülüs'te gelişti; çünkü buradaki düşünürler dogmatiklikten arınmış

antik dönemin bilimsel düşünce tarzını temel alıyordu, esinlendikleri kaynaklar bu dönemin kaynaklarıydı.

Bu süreç fazla sürmedi. **Gazali** (1058-1111) ve bugüne kadar çeşitli kisvelere bürünerek günümüze kadar uzanan artçıları, aklı dinin denetim ve gözetimine sokunca, felsefe ve bilim ihmal edilmiş, gericilik başlamıştı. En iyisi benim dinim dedikleri için, diğer uygarlıklarla olan bilimsel alışveriş tümüyle kesildi ve içine kapanık bir toplum yapısına dönüştü.

Bugün Diyanet İşleri'nin kitap satış yerlerinde kitapları peynir ekmek gibi satılan *İmam Gazali* bakın neler diyor (Hasan Özsan, 12.03.2008'den): *"Hem bu filozofları (Eski Yunan), hem de onların İslam filozofları arasında İbni Sina ve Farabi gibi yandaşlarını imansızlar olarak kabul etmeliyiz. (...) Örneğin bir parça pamuğun ateşte yanmasını ele alalım. İnançsız akılcı felsefeciler, pamuğu yakanın ateş olduğunu iddia edeceklerdir. Bunu reddediyor ve şöyle diyoruz: Pamuğu yakan ateş değildir. (...) pamuğu yakan Allah'tır..."* Her şey Allah'tandır; kul sadece aracıdır. Benzeri şeyler anayasamızca bugün zorunlu kılınan *"din kültürü ve ahlak bilgisi"* derslerinde anlatılıyor mu? Aynısı olmasa da benzeri anlatılıyor.

Gazali ayrıca bilimin Allah'a olan inancı zayıflatarak inananların içine kuşku sokacağını öne sürmüştür. Bu yüzden, imanı zayıflatan felsefecileri *"rezil rüsva"* etmeyi kendine görev edinmişti. Gerçekten de İslam bilginlerinin o tarihten sonra *"rezil rüsva"* edilmeye başlandığı görülmektedir. Bir daha bilim ve felsefe alanında herhangi bir İslam bilim adamının ismine rastlanmayacaktır.

1980 yılından bu yana gittikçe dozu artan tartışmalara bakılırsa, İmam Gazali'nin düşüncelerinin yeniden hortladığı ve bu düşüncelerin eğitim kurumlarımıza ve müfredatına sokulmaya çalışıldığı anlaşılacaktır. Giyimiyle kuşamıyla, gizlenmeye çalışılsa da zaman zaman ağızdan kaçan sözlerle, örneğin *"bir Müslüman hem Müslüman hem laik olamaz; çocuk yaparsanız Allah onun rızkını da verir; her ihmalde sonra Allah'ın takdiri"* gibi sözlerle özünde İmamı Gazali -bir çeşit- geri geti-

rilmeye çalışılıyor. Bu anlayışla orta eğitimde verilen din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin çocuklarımıza fayda yerine zarar getireceği açıktır. Nitekim 1980'den bu yana, yani din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin okutulmaya başlandığı tarihten bu yana, insanlarımızdaki saygısızlığın, vefasızlığın, anarşinin, ahlaksızlığın, bilimdışılığın ve sürtüşmenin, tahammülsüzlüğün bu kadar artmasını neye bağlayacaksınız?

Eski Cumhurbaşkanımız rahmetli Süleyman Demirel de bir ara gündeme getirdi; sonra -belki de çekindiği için- dinde reform önerisini geri çekti. İslamda reform tartışmaları zaman zaman gündeme gelir, görünürde bu reformu yapacak ülke yok; çünkü ben Müslümanım diyen ülkelerin hemen hepsinde dine dayalı anarşi gittikçe artarak sürmekte. Kısmi bir rötuşlama, o da dinin üzerinde yapılan bir rötuşlama değil; dine dayalı kurumlar üzerinde (tekke ve zaviyeler gibi) bir rötuşlama sadece genç Türkiye Cumhuriyeti tarafından yapılmıştır. Aslında dinde reforma gerek yok. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yer alan Miletus antik kasabasının binlerce yıl önceki hoşgörüsüne ve düşünce tarzına dönülse bile istenen olumlu sonuç alınabilir.

Kültürün kaba bir tanımını yaparsak; kişinin, giyimi, kuşamı, yeme içme tarzı, eğlenme tarzı, başka kültür ve insanlarla ilişki tarzı, sanat tarzı, kadın erkek ilişkisi, yapı tarzı, aile yapısı, şehircilik anlayışı ve başka birçok davranış biçiminin tümü olarak alınabilir. Bu fark ancak evrensel eğitim ve bilimle büyük ölçüde giderilebilir; ırkçı ve dine dayalı söylemlerle de derinleştirilir.

Bu durumda, özellikle 1.5 milyar inananı bulunan Müslümanlar ile ötekiler arasında derin bir uçurum görünmektedir. Uygarlık bir arada yaşamanın da adıdır. Bir toplum ilk olarak kendi içinde uyumlu ve uzlaşıcı olmalıdır. Sosyal ve ekonomik konulara bakış açısının farklı olması beklenen bir olgudur; bu konularda toplumun tekdüze olması beklenemez. Ancak, herkesin tartışmasız Allah'a ve onun peygamberine inandığı bir sistemde uzlaşmanın ve hoşgörünün bir türlü

sağlanamamış olması ilginçtir. Örneğin, Ankara'nın doğuya çıkış kapısı üzerinde yer alan Mamak ilçesinin Araplar köyünde, cuma akşamları bazı bakanların ve milletvekillerinin bile katıldığı, aynı tarikata ait üstü cami, altı herhalde zikir için kullanılan bir salonu olan birbirinden birkaç metre uzakta kurulmuş, görüş itibarıyla birbirinden farklı (birine giden öbürüne gitmiyormuş) birçok dergâhın (bir anlamda ibadethanenin) olmasını hangi toplumsal uzlaşmayla açıklayacaksınız? Aynı Tanrı'ya ve aynı peygambere inanan bu toplum (birçoğu da öğrenim görmüş), başşehrin göbeğinde bile yan yana gelemezken, peygamberi ve diğer tüm dini vecibeleri, yaşam görüşleri temelde farklı olan başka toplumlarla nasıl bir araya gelerek huzur içinde yaşayacak? Yaşam tarzımız ve dünyayı algılayışımız arasında çok derin farklılıklar var; ilk olarak bunu anlayalım. İleride iyice hayal kırıklığına uğramamak için bazı gerçekleri görmemiz gerekecektir. Biz Müslümanlar diğer uygarlıktaki insanlardan dünya görüşü açısından çok farklıyız. Bu açıdan baktığımızda Müslümanlar ile ötekilerin arasında günlük yaşamı derinden etkileyecek aşağıdaki farkları ilk aşamada herkes görebilecektir.

Bir topluluk düşünün ki, kadınlarını ahlaki nedenler ileri sürerek (bu durumda ötekilerinin dişileri ahlaksızlığa yatkın görülüyor) bezlerin içine sarıyor, eğitimine hoşgörüyle bakmıyor, herhangi bir erkekle el sıkışmasını önlüyor, erkeklerle aynı yerde alışveriş yapmasına, aynı araçla seyahat etmesine, aynı mekânda yemek yemesine sıcak bakmıyor; erkekleri sakal ve badem bıyık bırakan, kravat ve modern şapka giymekten kaçınan, aynı şeyleri içmeyen ve içenleri günahkâr sayan, aynı mekânlarda bulunmayı sakıncalı sayan, haftanın aynı günlerinde tatil yapmayan, aynı takvimi ve saat dilimini kullanmayan, tatil anlayışı tümüyle farklı olan, kutsal kitabında başka dindeki insanların dininden caydırılması için cihat çağrısı yapılan ve bu cihadı her Müslümana farz kılan, sokaklarda inanç adına hayvan katliamı yapan, Hıristiyanlarla ve Musevilerle dost olmayın diye kutsal kitabında ayet

ve buyruk bulunan, bilimsel bulguları reddederek mitolojiden kutsal kitaba girmiş olanları doğru olarak sunan, uygar dünyanın gelişmesinin lokomotifi olarak görülen en önemli iki sanat dalını -resmi ve heykeli- yasaklayan, Hz. Muhammed'in bizzat Kâbe'de geçmişi günümüze bağlayan heykelleri kırarak başlattığı uygulamayı 1500 yıl boyunca Müslümanlığın yayıldığı her yerde uygulayan, hatta 2000 yılında bile dinimize aykırıdır diye dünyanın en büyük Buda heykellerini (Afganistan'da) top ateşine tutarak darmadağın eden, laik olduğunu anayasasına koymuş bir Müslüman ülkede bile, yani Türkiye'de, aynı dinden olmasına karşın farklı bakış açısı olduğu için insanlarını toplu olarak katleden (Sivas'ta yakan, Maraş ve Çorum'da kılıçtan geçiren), dindeki bazı aksaklıkları dile getiren değerli bilim adamlarını, yazarları, düşünürleri katleden (**Uğur Mumcu, Ahmet Taner Kışlalı, Bahriye Üçok, Muammer Aksoy, Çetin Emeç, Turan Dursun** vd.) ya da tehdit ederek yurtdışına kaçıran (**Muazzez İlmiye Çığ, İlhan Arsel** gibi), İran'da ve birkaç başka ülkede hâlâ kadınları sokakta recm adı altında taşlayarak öldüren, suçluları sokaklarda vinçlere asan, suçlu olduğu söylenen bakire kızları idam etmeden önce hapishanelerdeki katil ve hırsızların önüne atarak kızlık zarını izale ettirmek suretiyle cennete girmesini önleyen (İran'da olduğu gibi), son 15 yılda aynı dinden olmasına karşın dinin gereklerini yerine getirmedi diye 100.000 kişinin kafasını testere ve kılıçla kesen (Cezayir'de ve Suriye'de olduğu gibi), kendine özgü sünnete uymayanların kafasını kılıçla kesip mızrağa geçiren; örneğin Muhammed döneminde berber yoktu diye, girdiği her yerde berberlerin hatta tıraş olanların kafasını kesen IŞİD gibi bir toplumu, tuvalet kâğıdı bulunmasına karşın kıçını hâlâ elle temizlemeyi dini bir vecibe olarak gören, yaşamı boyunca tek bir defa çocuklarını tiyatro ya da benzeri sanat etkinliklerine göndermeyen, aldığı emekli ikramiyesini hac için harcayan toplumu; tüm bunları yasaklayan başka toplumlar neden içine alsın? Farklı kültüre sahip ülkelerin yöneticileri, fotoğraf,

resim, heykel sergilerinin açılışında boy gösterirler; çoksesli müzik salonlarında bir araya gelirler. Bu topluluklar, son 15 yıl boyunca bir fotoğraf sergisi, bir resim sergisi, bir heykel sergisinde tek bir yöneticisini görmediği ülkeyi kendi uygarlığının uzantısı olarak göremiyor. Bu kültür farklı bir kültür diyor.

Elhamdülillah Müslümanım diyen böyle bir kültürün, kendini, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararlarına bırakması kadar saçma bir uygulama olamaz. Eğer girmişseniz, bu kararlara diretme hakkınız da olamaz. Bu mahkeme, günlük yaşamlarını ortak değerlere dayandırmayı benimseyen topluluklarının hukuk işlerini yürütmek için kurulmuştur. Beğenseniz de beğenmeseniz de sizinkinden farklı olan ilkeleri vardır. Yukarıda saydığımız, Müslüman ülkelerin bugün birçoğunun uyguladığı dünya işleri, bu mahkemenin kuruluşuna katılan ülkelerin iğrenerek izlediği davranışlardır.

Bu mahkemeye türbanla ilgili başvurular yapıldı ve insan haklarının izlenmesinden sorumlu bu mahkeme, üstü kapalı olarak *"insanın türban hakkı diye bir hakkının olmadığı yargısıyla"* başvurunun anlamsızlığı tescil etti. Hatta bu ülkenin Cumhurbaşkanı olan bir zatın eşine bile bu hak verilmedi. (Mahkemeden çekilmeseydi böyle bir karar çıkacaktı.) Esasında dikkatle izlendiğinde mahkemenin kararı -evrensel değerler açısından- tartışılabilir bir görüntü veriyor; çünkü üstü kapalı olarak türbanlıları insan yerine koymuyor ve insan olmayanların da hakkının olamayacağını dolaylı olarak dile getiriyor. Bu mahkemeye gidenler hem dinlerine hem ülkelerine en büyük saygısızlığı yapmıştır.

Batı'da belirli süre yaşamışlar çok iyi bilecekler (bu satırların yazarı yaşamıştır), Batı uygarlığı, ilkel bulduğu Müslüman uygarlığını arasında görmek istemiyor. Hatta daha önce zaman zaman ortaya çıkan, günümüzde de sık sık tanık olduğumuz Türklerin ve Müslümanların evlerini kundaklama eylemleri bu ilkel davranışın bir ürünüdür. 2008 yılından bu yana yirmiden fazla Türk evi kundaklanmasına karşın

kamuoyları hemen hemen hiçbir tepki göstermedi. 1990 yılından bu yana kundaklamayla ölen insan sayısı 120 kişiden fazla olmasına karşın, Türk hükümeti galiba Dışişleri'nde bir zamanlar görevli bulunan **Rıza Türmen** ve rahmetli **Gündüz Aktan**'ın başvurularından başka itirazda bulunan da olmadı; Türkiye yuttu oturdu. Almanya'da nesli tükenmekte olan milletlerin bile dilini öğrenme hakkı verilirken, 2007 yılında Türk dilinin Alman okullarında okutulması yasaklandı; Türkìye'nin yine ciddi bir itirazı olmadı. Niye kendinizi aşağılayarak sizinkinden farklı bu uygarlığın içine girmeye çalışıyorsunuz? En iyi dinin ve buna ilişkin en gelişmiş uygarlığın bizimki olduğunu savunduğunuza göre, bir *"Müslüman İnsan Hakları Mahkemesi"* kurup, o mahkemenin kararlarını uygulamak daha onurlu olmaz mı? Nedir bu ahlaksızlık, yalakalık, aşağılık, döneklik, kişiliksizlik; kendi kültürünüze sahip çıkın!!! Niye, aşağılana aşağılana Batı uygarlığına yamanmaya çalışıyorsunuz? Sizin herkese örnek olacak bir dininiz var? Yoksa kuşkunuz mu var? Ancak son zamanlardaki nutukları da görmezlikten gelemeyiz. Batı'dan aradığını bulamayan iktidar; oradan yediği darbelerden sonra yine dinimizin erdeminden dem vurmaya başladı. Acınacak duruma düştüğünün de farkında olmalı; çünkü gün geçmiyor ki bölgede din adına birileri katliam yapmasın. Anlayacağımız kendi milli benliğimizi yıprattığımız için altta Arap milliyetçiliği, üstte Batı emperyalizmi arasında un ufak oluyoruz. Herhalde 2017 yılında hükümet üyelerinin birdenbire katıksız Atatürkçü kesilmesinin nedeni bu olmalı. Geç de olsa anlamış olmalılar.

Akşam sabah yatıp kalkıp, İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını tenkit ediyor, Batı uygarlığına ateş püskürüyoruz. Niye? Bu adamlarının kendi uygarlıklarını temel aldıkları belirli ilkeleri var, bu mahkemeyle o ilkeleri denetliyorlar. Sizin mantığınız, davranışınız, yemeden içmeye, giyinmeye kadar farklı olduğuna göre, nedir sizin bu mahkeme kapılarındaki kuyruk sallamanız? Kendi mahkemenizi kurun ve kendi

yüce uygarlığınıza göre vatandaşlarınızı yargılayın, değerlendirin; beğenmediğiniz bir uygarlığın kıstaslarına göre, yüce Müslüman ümmetini yargılamanız bir ahlaksızlık değil mi? Kendine değer vermeyen insanların başkalarından saygı beklemesi doğru mu? Batı uygarlığını her fırsatta sapkınlık olarak gören Prof. Dr. **Necmettin Erbakan**, bir zamanların Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı kendisine destek bulabilmek için bu mahkemeye başvurdu, sonuçta Batı uygarlığının adalet kapısı suratına vuruldu. Başkaları da başvurdu; aynı sonucu aldılar. Utandılar mı? Utanma da insanlar için evrimsel bir basamaktır.

Bu mahkeme 03.04.2008 tarihinde Türkiye'nin başının belası olan PKK terör örgütünün AB terör örgütü listesinden çıkarılması için karar verdi. Anlamıyor musunuz? Tüm kurumları ile Türkiye'yi dışlamak istiyorlar. Türkiye hakkını hiçbir platformda ciddi olarak savunamıyor. Niye? Çünkü Çin ve Hindistan'dan sonra en çok göç veren ülke; başbakanının talimatı ile hiçbir altyapı hazırlanmadan çocuk doğurmayı marifet zanneden bir zihniyet, dünya uygarlığına olsa olsa ancak amele yetiştirebilir. Bilim toplumuna geçmiş olan bir dünyada da amele uygarlığının yeri neresi olursa, sizin yeriniz de orası olmaya başlar. Bu yüce milleti bu hale getirenleri ve bu yüce milleti bağnazlık bataklığına sürükleyen zihniyeti lanetliyoruz.

Batı uygarlığı, kendi yolunu çizmiş ve yürüyor. Bu nedenle, hiç gördünüz mü, bir Hollandalı ya da Danimarkalı ya da Alman, Tahran Üniversitesi'nde kadın öğrencilerin başı örtülü olduğu için okuyamıyor diye şikâyet ettiğini ya da yasal yollara başvurduğunu? Hiç gördünüz mü, Batı uygarlığından bir ülkenin öğrencisi, Müslüman uygarlığının egemen olduğu bir ülkede eğitilmek için başvurduğunu ya da böyle bir ülkede yaşamak için can attığını. Batı'nın böyle bir derdi yok. Beğenmediği ve ahlaksız olarak nitelendirdiği Batı uygarlığına -yasadışı yollarla- ulaşmak için gün geçmiyor ki ülkesinden kaçan Müslümanların teknelerde boğulma öyküle-

rine şahit olmayalım. Batı, *"Bana bulaşma da ne yaparsan yap"* diyor. *"Seni caddelerimde ve sokaklarımda görmek istemiyorum"* diyor. Eğer senin uygarlığına saygı duyarsam o zaman ben vatandaşlarımı sana, ülkene gönderirim diyor. Bulaşan, sürekli şikâyet eden, aman dileyen biz; aşağılanan, onuru ayaklar altına alına alına. Ne hallere düştük, Yüce Atatürk hiçbir ülkeye nasip olmayan, Birleşmiş Milletler'e üye olmaya özel olarak davet edilirken bu ülkenin 70-80 yıl sonraki cumhurbaşkanları ve başbakanları kıytırık bir birliğe gireceğim diye kapılarda bekletiliyor. Ilımlı İslamcı olarak AB'den müzakere tarihi aldık diye gündüz vakti havai fişek patlatanlar, bu daveti başarı hanesine yazmaya kalkışanlar, sonunda AB'yle ilişkileri bütün dönemlerin en kötü noktasına getirdiler. Avrupa'da kovalım mı yoksa koltuğumuzun altında tutmak için biraz daha mı tahammül etmeliyiz tartışması başladı. Kahrolmamak mümkün değil.

Müslüman ülkelerin egemen olduğu bazı ülkelerdeki eğitim merkezlerinde yabancılar bulunuyor mu? Bulunuyor. Özellikle Mısır'da El Ezher Üniversitesi'nde, Malezya'daki İslam felsefesiyle kurulmuş üniversitelerde. Buralarda çoğunluk, daha sonra Batı dünyasının köprü başını oluşturacak, devrimci akımları önleyecek ya da Batı uygarlığına geçmeyi önleyecek özel kişiler eğitilmektedir ve bu kişiler, uygun zamanlarda kendi ülkelerinde önemli yerlere getirilerek, Batı dünyasının Müslüman ülkelerde en çok ihtiyaç duyduğu petrol ve maden kaynaklarını en iyi şekilde sömürecek işbirliğinin gerçekleşmesini sağlayacaklardır.

1980 darbesini izleyen yıllarda, Suudi Arabistan'ın -Rabıta olarak bilinen- parasıyla çeşitli yerlerde eğitilen kişilerin, bugün hangi kritik yerlerde bulunduğunun araştırılması ilginç sonuçlar verebilir. İşin garibi bu kişiler Suudi Arabistan'ın çıkarlarını değil, Arap petrolünü sömürenlerin çıkarlarının bekçisi olarak görev yapıyor olmalarıdır.

Koskoca Türkiye Cumhuriyeti'nin, büyük bir imparatorluğun devamı olan bir cumhuriyetin başbakanının ve cum-

hurbaşkanının bir otel odasında, geçmişte bir ilimiz olan ve on binlerce Türk askerini İngilizlere destek olsun, Arap ülkelerini sömürge yapsın diye hunhar bir şekilde arkadan vuran bir ailenin mensubunu, hiçbir geleneğe ve devlet onuruna uymayacak şekilde ziyaret ederek her iki yanında yer almalarını nasıl açıklarsınız; nasıl benimseyebilirsiniz?

Bir toplumun başkalarından saygı bekleyebilmesi için ilk olarak kendine saygısı olması gerekir. 1960'lı yılları izleyen yaklaşık 25 yıl boyunca, yani Türkiye'nin turizme yönelmeye karar verdiği yıllarda, her yerde, duvarlarda, ilan tahtalarında şu ifadeler yazılıydı, basında hep şu sözcükler yazılıyordu: *"Tuvaletleri temiz tutun, turistlere ayıp oluyor"*. Bir toplumu bu kadar aşağılayan bir ifade olabilir mi? Neyse ki, son zamanlarda Türklerin de temiz tuvalete layık olduğu anlaşılınca bu tip yazılar gündemden kalktı. Ancak Türkiye kebap, rakı ve dansözler ülkesi olarak tanınmaktan bir türlü kurtulamadı. Bu arada başka aptallıklar gittikçe güçlenerek gündeme girdi. Avrupa'ya ya da Batı dünyasına yamanabilmek için, yöneticilerimizin sürekli sakız gibi çiğnedikleri bazı ifadelerden birkaçını vermemiz gerekiyor. *"NATO bizsiz yapamaz, çünkü dünyanın üçüncü en kalabalık ordusuna sahibiz"* (Ne yazık ki, Kore'de, Sudan'ı işgalde, Afganistan'ı işgalde, Lübnan'da, Bosna'da, yarın belki İran'da hep biz varız; kendi irademizle değil, birilerinin isteğiyle.) diyoruz. *"Avrupa bizsiz yapamaz; çünkü nüfusu yaşlandı, onların hizmetini, ayak işlerini görecek genç nüfusa ihtiyaç var, o da bizde"* diyoruz. (En niteliksiz işleri yapmak için işçi istediklerinde de zil çalıp oynuyoruz.) *Avrupa bize muhtaç, çünkü 80 milyon nüfusumuzla büyük bir pazarız"* diyoruz. (Bizi her şeye muhtaç bir müşteri olarak görmelerini öneriyoruz.) *"Batı ve Avrupa bize muhtaç; çünkü üç kıtanın geçiş yerinde bulunuyoruz"* diyerek, toplumsal sosyal yapımızı değil coğrafik konumumuzu koz olarak kullanmaya kalkışıyoruz. Son 60 yılın yöneticilerinin Batı dünyasına karşı kullandıkları koz niteliğindeki ifadeler bunlar ve hepsi de -uygar bir toplum için- gurur duyulacak özellikler

değil. Ne zaman ki, yöneticilerimiz kalkıp da kürsülerde, ey Batı, buraya bak, beni içine almakla, sanatına sanat, müziğine müzik, bilimine bilim, felsefene felsefe, edebiyatına edebiyat, demokrasine demokrasi, insanlığına insanlık eklenecek, benim sana verebileceğim şeyler ancak nitelikli toplumların verebilecekleri cinsten şeyler olacak demeye başlarsa, bizim başbakanlarımız ve Dışişleri bakanlarımız, yabancılar acaba bizim için ne karar verecek diye uçakların içinde alesta-hazır beklemez, onlarınki bekler. Ancak bunu yapamayan iktidar şu söylemin ardına da sığınmaya kalkıştı: AKP, AB'ye *"Medeniyetler İttifakı"* diye yaklaşıyor ve AB'nin çoğulcu kültüre katkısından dem vurarak aklı sıra sırt sıvazlıyor. Avrupa'daki *"Bu birlik bir Hıristiyan birliğidir"* denen sözleri duymazdan geliyor. Batı tarafından uydurulmuş olan *"postmodernizm"* akıntısına kapıldı. Çokkültürlülük teorisinin bir Batı uydurması olarak iflasını yine bu ülkelerin Irak ve Suriye'de bizi de başlangıçta bulaştırdıkları cinayetlerle iflas ettiğini sonunda anlamış olmalılar ki, yine makas değiştirerek can havliyle Doğu'ya ve sonunda bir zamanlar burun kıvırdıkları Atatürkçülüğe döndüler. Bakalım önümüzdeki günlerde nasıl bir makas değiştirecekler.

Saygınlık *"başkalarından talep edilemeyecek kadar"*, özde bulunması gereken bir özelliktir. Türkiye bombeli (bir tarafı içbükey, öbür tarafı dışbükey) aynaya bakmaktan artık vazgeçmeli. Bir taraftan baktığınızda kendinizi dev aynasında görüyorsunuz, öbür tarafından baktığınızda da kendinizi cüce görüyorsunuz. Biz düz aynaya, gerçeği gösteren aynaya bakmaya artık alışmalıyız. Bu aynaya baktığımızda yerimizi ve konumumuzu doğru olarak belirleyebiliriz; o zaman da nereye (kadar) gideceğimizi doğru olarak saptayabiliriz. Sadece düz aynaya bakmak da yetmiyor; bu görüntüyü iyi değerlendirecek bilgi ve yeteneğe de sahip olmak gerekiyor. Evrensel bilgi ve donanıma sahip olmayan yöneticilerin bu görüntüyü doğru değerlendirmesi de olanaksız görünüyor. Biraz zamanınız varsa, biraz siyasi tarihle ilgileniyorsanız,

10 Kasım 1938'den sonra yönetici olarak gelip geçenleri bu açıdan bir değerlendirmeye alın; eminim çok çarpıcı, şaşırtıcı sonuçlara ulaşacaksınız.

Türkiye çok yakın bir tarihte tercihini koymak zorundadır. Belirli bir kültürle iç içe ya da yan yana yaşamak istiyorsanız, alışkanlıklarınızı ve bugüne kadar kültür olarak benimsediğiniz bazı değerlerinizi yeniden gözden geçirmelisiniz. Bu, asla öz kültürünüzden vazgeçin anlamında söylenmemiştir; bu, evrensel bilimsel görüşe ve yaklaşıma taban tabana zıt olan ve toplumu derinden etkileyen düşünce tarzınızı gözden geçirmeniz anlamında kullanılmıştır. Bugün sizin önemli değerler olarak benimsediğiniz davranış biçimleri (çoğu da dinsel inançlardan kaynaklanmaktadır) birlikte yaşamak için can attığınız uygarlıkların asla benimseyecekleri davranış biçimleri olarak görülüyor. Birinden fedakârlık yapmanız gerekiyor. İkisinin bir arada yürümeyeceği -siyasetçilerin ve sözüm ona aydın geçinen entel takımının aksi söylemlerine karşın- açık açık görülüyor.

Doğrusu hükümetimize acıyorum. Bir zamanlar can havliyle tutunmaya çalıştığı Batı'dan olumsuz ve yıkıcı tepkileri almaya başladığında uslanmadılar, bu kez Arap milliyetçiliğine soyunmaya kalkıştılar. Ancak İslam ülkelerini bok götürüyor olması nedeniyle ve bize hiçbir zaman güvenmediklerini çeşitli nedenlerle göstermeleri nedeniyle, hükümetimiz dini söylemleri bırakmadan, daha başlangıçta girmesi gereken yola, Atatürk ilkelerine tutunmaya başladı. Bu cümleyi okuduğunuzda mutlu olduğunuzu hisseder gibi oluyorum; ancak erkenden sevinmeyiniz. Atatürk'ü anlayabilmek için özde benimsemek gerekir. Atatürk ilkeleri sıkışıldığında sığınılacak liman değildir.

Bugün davranışları nedeniyle aynı apartmanda bile yaşamaktan çekindiğimiz, aynı sofrada yemek yemekten kaçındığımız ve bir arada bulunmaktan huzursuzluk duyduğumuz, belirli bir dünya görüşüne ve davranışa sahip vatandaş kesimimizi, Avrupalıların Londra'da Oxfort Street'te ya da

Paris'te Champs-Élysées'de (Şansalize) ağırlamasını bekliyoruz. Bu, birilerinin kör rolünü oynadığını gösteriyor. Geçmişteki bir yöneticimizin dediği gibi, *"Türkler Doğu'ya doğru hızla yol alan bir trende Batı'ya koşan topluluktur".* Ya trenin gittiği yere gider; İslam ülkelerinin bulunduğu topluluğun içinde çırpınmaya devam edersiniz ya trenin hattını 180 derece çevirir farklı bir uygarlığa doğru yol almaya başlarsınız (Bu, Avrupa'nın bir zamanlar yaptığı Rönesans'a eşdeğer bir değişiklik olur. Atatürk yapmaya çalıştı; ancak gericilik yeniden hortladığına göre demek ki yeterince gereğini yapamamış.) ya da bulunduğunuz treni devirirsiniz. Tercihinizi koymak için fazla süreniz kaldığı da söylenemez.

Türkiye; bir tarafta gerici, dogmatik, çağdışı; öbür tarafta eğitilmiş, ancak Batı dünyasına satılmış, kendi benliğini korumaktan aciz, kendi uygarlığının gelişmesi için hiçbir zorluğun altına girmemiş, kendi kültürüne yabancı, sürekli tenkit eden, hiçbir önemli girişime önayak olmayan başka bir işe yaramaz grubun arasında, iki değirmen taşının arasındaki buğday gibi un ufak ediliyor. Bu aşınmayı önleyecek tek çıkış yolu, iyi incelendiğinde ve zamanımıza uygulandığında, güncelleştirilmiş Atatürkçü düşünce görülüyor. Kronik Türkiye düşmanlarının ağız birliği etmişçesine akşam sabah Atatürk düşmanlığını körüklemeleri, bu konudaki her eyleme destek sağlamaları ve onları Türkiye'de demokrasi havarileri olarak görmeleri bu nedenledir. Gerçeği öğrenemeyenler ve görmek istemeyenler, doğruyu bulamaz.

En Büyük Tehlike: Duyarsızlık

Sevgili dostlar, sevgili meslektaşlar, sevgili fikirdaşlar, sevgili arkadaşlar, biz bu dünyaya seyretmek için gelmedik, sahnede rol almak için geldik. Seyirci olmak istemeyelim, oyuncu olmayı hedefimize koyalım. Ülkemizin her zamankinden daha çok bu ülkeyi seven, başarılı, becerikli ve istekli insanlara gereksinimi var gibi gözüküyor. Bu kitabın amacı da, bu kitabı okuyanların seyirci değil oyuncu olmaya soyunmalarına özendirmektir.

Niye böyle bir misyonerliğe soyunduğumu belki merak edebilirsiniz. Öncelikle, yıllar önce asistan olduğum gün ve son nefesini vermeden hemen önce babamın bana yüklediği bir görevi yerine getirmek için: *"Eğer bilimi, öğrendiklerini çevrene, halka ve bu ülkenin insanlarına yaymak için çaba göstermezsen emeklerimi haram ederim"* dediği için. Bu bölümü kaleme aldığım zamanda Türkiye Cumhuriyeti'nin (emekli olanlar hariç) üniversitelerinde çalışan en kıdemli öğretim üyesi olduğum için. (Bildiğim kadarıyla değinilen tarihte profesörlük unvanını 1978 yılında alan başka bir hoca daha yoktu.) Üç darbeyi, çeşitli muhtıraları gördüğüm ve bizzat yaşadığım için ve Ankara'da YÖK'ün kuruluşunu bizzat organize edenlerle çok yakın temasta olduğum için ve bu sıkıntılı yıllarda üniversitelerde bazı yönetimlerde bulunduğum için yazacaklarımın tarihe not düşebileceğini umuyorum. En önemlisi de; 1966 yılında başlamış olduğum Anadolu sevdası nedeniyle, Hakkâri'nin Şemdinli ilçesinin Irak'a sınır olan mevkisinden, Edirne'nin Süloğlu ya da İğneada'nın Demirköprü ormanlarının Bulgaristan'a sınır olan insan ayağı girmemiş ormanlarından, Ağrı, Süphan, Cilo ve Kaçkarlar'ın zirvelerine kadar bilimsel geziler yapmam; yüzlerce yerde, neredeyse her üniversitede çeşitli konularda konuşmam ve konferanslar ver-

mem nedeniyle kendimi sorumlu hissetmem. Bir de her şeye karşın nitelikli ve sorumlu bir çevreye sahip olmam.

Sık sık Amerika, Avrupa, Rusya, İsrail, Yunanistan, İran, Suriye ve Irak'ın üstü kapalı ya da açık tehdit olduğunu söylüyorsak da esas tehlikenin içimizden kaynaklandığını bilmemiz gerekiyor: Bu tehlikenin duyarsızlıktan, bilgisizlikten, neme lazımcılıktan, ilgisizlikten ya da gereksiz şeylere ilgiden kaynaklandığı söylemeden geçemeyiz.

Son zamanlarda internette dolaşan görüntülü bir söyleşi (doğru ya da yanlış) duyarlı insanları şok etmiştir. Bazı üniversitelerde öğrencilere, özellikle de sosyal bilimlerde okuyan öğrencilere 1970'li yıllarda ölmüş olan ikinci milli şefimiz olarak kitaplara geçmiş İnönü'yle ilgili bazı sorular sorulmuştur. Alınan yanıtlar bir ülke ve özellikle de üniversiteler için düşündürücüdür. Söyleşi yapılan öğrencilerin hemen hiçbiri Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün öldüğünden haberdar olmadığı gibi hâlâ siyasetin içinde olduğunu da zannetmektedir.

Bunun bir rastlantı olduğunu umuyorduk; ancak çok daha fazla kişiyle yapılan görüntülü bir söyleşi, durumun zannettiğimizden daha vahim olduğunu gösterdi. Dünya siyasetini 9 şiddetinde deprem diyebileceğimiz bir tarzda sarsan, burnundan kıl aldırmayan, herkese demokrasi, onur ve ahlak dersi veren siyasilerin ipini pazara çıkaran "WikiLeaks" olarak bilinen, Amerika devletine ilişkin gizli yazışmaların açığa çıkarılması üzerine, ülkemizdeki onlarca kişiye *"WikiLeaks nedir"* diye soruldu. Yanıtlar ürkütücüydü ve siyaset dünyamızın düzeyinin neden yükselemediğinin de ipuçlarını verecek niteliktedir. Kişilerin hepsi Wikileaks'i artist, romatizma türü, yabancı bir futbolcu gibi onlarca ilgisiz yakıştırma olarak tanımladı. Bu topluluktan ne bekliyorsunuz? Niye siyasetten, şehirleşmeden hatta üniversitelerden şikâyet ediyorsunuz? Terazi ve dirhem meselesi. Bu videoyu baştan sona veren site: http://webtv.hurriyet.com.tr/1/11816/0/1/bu-roportajda-ortaya-cikti.aspx ne yazık ki artık çalışmıyor.

Bu kadar ilgisizlik ürkütücü; ancak 04.03.2011 tarihinde, akşam haberlerinde, Star televizyonunda benzer şekilde yapılan sokak anketi geleceğimiz açısından ürkmenin de ötesinde korkutucuydu. Onlarca insana soruldu, *"12 Eylül darbesi ve 28 Şubat muhtırası ne zaman yapıldı, kimler tarafından yapıldı?"* Bu sorunun yanıtını bilen olmadı. Yakın tarih veren de olmadı; yakından ilgisi olan bir isim de verilmedi. Ancak çok daha vahim olanı diğer birkaç soruydu: 12 Eylül darbesi ne zaman yapıldı ve 28 Şubat muhtırası hangi ayda verildi? Yanıtlar, haziran ayı, kasım ayı, yılbaşı gibi bu tarihlerle hiç ilgisi olmayan aylardı. Yanıtını içinde taşıyan bir cümleyi bile anlayamayan kesimlerin belirli çevrelerce demokrasi bekçisi olarak ekranlarda ilan edilmesi ve onların oylarıyla bu ülkede demokrasinin tesis edileceğinin ileri sürülmesi, doğrusu masallardaki mucizeyi andırıyor.

Ancak hem kendi gözlemim hem en yakın çevremdeki insanların ilgisi hem de çeşitli nedenlerle yapılan yarışmalardan edindiğim izlenim, milliyetçi, devrimci, ulusalcı, laik ve cumhuriyetçi olarak yetiştirmeye çalıştığımız gençliğin önemli bir kısmı, dünyada ve ülkede siyasi olarak ne olup bitiyordan ziyade, akşamları prime-time'da (en çok televizyon izlenen zamanda) gösterilen televizyon dizilerindeki kişilerle, ortalıkta gerçek ya da öyle gösterilen sanatkârın ya da artistlerin yatak odalarıyla ilgilenmektedir. Doğrusunu isterseniz en önemlisini unutmayalım: Futbol. Bizim en duyarlı ve ilgili olduğumuz milli ilgi alanımızdır.

Bütün bunları söylerken, suçu birilerine atmak gibi bir çabam da olmayacak. Açıkça, kendi ailemdeki en yakınlarım, dostlarım, meslektaşlarım, arkadaşlarım; hatta elimde büyüdüğünü söylediklerim bile bu tanımın dışında ne yazık ki kalmıyor. Bu kadar yıldır çırpındığım çevrem de aynı. Türkiye'nin ve dolayısıyla hepimizin en önemli sorunlarını gündeme getiren nadir söyleşileri televizyonda pür dikkat izlerken, tuvalete gitmek ya da bir su içmek için kalkmamı fırsat bilip hemen sulu bir programa geçme fırsatını yakalamayı bekleyen bir çevreden bahsediyorum.

Baba vasiyetini yerine getirmek için yakaladığım genç kesime, olayların püf noktasını anlatmaya çalışırken onların gözünde hemen yarın bile bir yararı olmayacak hayallere daldıklarını görüyorum. Televizyondaki bazı özel kanallar sadece belgeselleri göstermektedir. Çeşitli konularda, mimariden tutun da gıdaya kadar yeni gelişmeler herkesin anlayacağı bir şekilde anlatılmaktadır. Beni ürküten önemli şeylerden biri, bu kanalları izleyen gençlerin sayısının tahminlerimizin ötesindeki azlığıdır. İzleseler de akılda tutma gibi bir çabaları bulunmamaktadır; hele üzerinde yorum yaparak başka bilgilerle ilişkilendirme gibi bir gayretleri hiç bulunmamaktadır. Açıkça büyük bir kesimin bilgi kaynağı, internette çet, ortalıkta dolaşan yarısı doğru yarısı yanlış birkaç cümlelik yazılar; rehberleri de akşam sabah yalan atan, birbirine hakaret eden, hatta Cumhuriyetin temel felsefesine aykırı söylemlerde bulunan politikacılar ve spor sayfasına göz gezdirirken sıkıldıklarında bakışlarının istemeyerek kaydığı satılmış yazarların cirit attığı gazetelerdeki ve dergilerdeki yıkıcı yazılar olmaktadır. Bildiğim ülkelerin hiçbirinin basınında bu kadar renkli ve geniş yer alan spor (futbol) sayfası ve ortalıkta dolaşan kadın ve erkeklerin özel yaşantısını özendiren ya da konu alan ayrıntı bulunmamaktadır. Yeni kuşak gençlerin ve hatta fikir üretmesi gereken kesimin kendilerince yaptıkları en büyük katkı, birilerinin yazdığı yazıları ya da saçma sapan sözleri, herhangi bir elemeden geçirmeden, üzerine bir katkı yapmadan, ellerinin altındaki e-posta listelerine iletmek (teknik söylemle forward etmek) olmaktadır. Bu nedenle bilgisayarımızı açtığımızda aynı e-postayı çeşitli kaynaklardan defalarca alıyoruz.

Çok suçlu olabilir, ancak biri birinci sırada olmalı

Toplumun tümünü eğitme görevi aslında orta eğitimin işi olmakla birlikte; ilkokuldan başlayıp mezarda sonlanan sınavlar zinciri nedeniyle, bir gencin beş seçenekli sorulardan doğru yanıtı bulmanın ötesinde hiçbir şeye ilgi duyma gibi

bir zamanı ve hevesi kalmıyor. Olsa olsa -ancak- yarına hiçbir yararı olmayan avam işlerle ve bilgilerle yetiniyor. Bir kısmı şu ya da bu şekilde sonunda üniversiteye kapağı atıyor. Bir ümit doğuyor mu dersiniz? Bakalım...

Duyarlı olması gereken bu insanların neden bu kadar ilgisiz olduğunu öğrenmek için, geçtikleri eğitim sürecine, özellikle gençlerin sosyal yönünü geliştirmesi beklenen üniversiteleri mercek altına almamız gerekiyor; çünkü amacı ve yapısı bakımından toplumu aydınlatma ve en önemlisi de çoğunluğa karşı tepki gösterme, öğretim üyesi kadrosu ve öğrencisiyle üniversitelerin işidir. Biz buna akademik terminolojide *ustalık-çıraklık* deriz. Bu nedenle çoğu insan eğitildiği üniversite ya da yanında yetiştiği insanla övünür. Oysa üniversitelerimizin üzerine sosyal olaylara duyarlılık ve sosyal olayları izleme açısından sanki ölü toprağı serpilmiş gibi. Son otuz yıldır üniversitelerden *"gık"* sesi çıkmıyor. Çıkanlar var mı? Var; ancak ona sonra *"Konyalı hocaya geldiğimizde"* değineceğiz.

Ciddi üniversitelerin görkemli salonları, amfileri vardır; öğrenciler bu görkemli mekânlarda, becerikli, saygılı, yetenekli ve bir dünya vatandaşı kimliği kazanmış öğretim üyelerini büyük bir hayranlıkla dinlerler. Öğretim üyeleri derse girerken yanlarında asistanları, doktora öğrencileri ya da yardımcıları olur. Bilgi almanın ötesinde öğrenciler onların davranışını ve tarzını model almaya çalışırlar. Bu görkemli yapı, öğrencinin kimliğine yansır. Bulunduğu okula ve öğretim elemanlarına saygıyla bağlanırlar.

Son 30 yıldan bu yanaysa üniversitelerde önemli bir değişim oldu, hocalar ve öğrenciler farklı kimliklere büründüler; şimdi daha iyi anlıyorum ki büründürüldüler. Kim yaptı bunu dersiniz? 1980 darbesi ve akabinde kurulan YÖK'ün uygulamaları. Doğrusu başlangıçta çoğumuz tam anlayamamıştık bu uygulamaların gerçek nedenini. Şimdi daha iyi anlıyoruz; iş işten geçtikten sonra. Bu operasyon, bu ülkenin gençliğini silikleştirme projesiymiş meğer. Önce bazı tehdit-

lerle; daha sonra da öğretim üyelerine peynir tutmayla işe başlandı.

Öğretim üyeleri, *"öğrencilerini daha iyi yetiştirmek için küçük gruplara ayırmanın çok daha yararlı olacağını"* ileri sürüp ek ders alabilmek için öğrenci sayısını 15'in altına düşürmemeye özen de göstererek bir dersi çok sayıda şubeye bölmeye başladılar. Ancak çok sayıda derslik gereksinmesi ortaya çıkınca, merdiven altlarını, öğrencilerin sosyal temas kuracakları mekânları (koridorları), dinlenme ya da bir şeyler atıştıracak mekânları dersliklere çevirmeye başladılar ve öğrenci popülasyonunu olabildiğince küçük gruplara ayırıp sosyal temasın yitirilmesine neden oldular.

Bu şube bölünmesi de yeterli olmadı, ek ders ücretlerinin artırılması için yeni dersler icat edilmesi gerekiyordu. Böylece dünyanın en gelişmiş üniversitelerinde bile zor rastlanan ders adları eğitim programlarımıza girdi. Ders adı yaratmada zorlanmayan üniversiteler, yetkin öğretim üyesi bulmada çok zorlanıyorlardı; ancak minimum öğretim üyesi sayısına ulaşmış olanlar bunu da dert etmiyorlardı; çünkü gelen her öğretim elamanı ek ders gelirinin düşmesi demekti. Durum böyle olunca bir öğrenci sabah 8-9'da dersliğe girip, akşam servislerin kalktığı saate kadar, öğle vakti de dahil dersten derse koşmaya başladı. Ülkede tufan kopsa bile bu koridorlarda duyacak hali yoktu, çünkü entelektüel yanını geliştirecek zamanları, örnek alabilecekleri modelleri yoktu. Bütün bunları kendi çabasıyla aşanları da cop ve biber gazı bekliyor.

Belki bu eksikliklerini ders aralarında gördüğü hocalarından giderebilirlerdi. Hocalarıysa ikinci eğitim ve gece eğitimi için hazırlık yapmak zorunda olacakları için, kendilerine bile hayırları yoktu. Anadolu tabiriyle *"kıl kurdu olsa bile şeylerini kaşıyacak vakitleri yoktu"*. Hocalarının da dünyayla sosyal ilişkisi kalmamıştı. Anlayacağımız örnek ve model kalmamıştı. Özür dilerim model ve örnek vardı: Ortalıkta sanatçı diye gezen ve sululuğu sanat diye sunan insanlar, gece hayatının renkli simaları, dizilerin kahramanları, her türle pisliğe bu-

laşmış politikacılar. Konuşacak konuları da vardı: Futbol ve renkli diziler, evlenmek isteyenlerin televizyon programları.

Bütün bunların doğru olup olmadığını anlamak için, ek ders belası icat edilmeden önce ve sonra, lisans diploması veren bölümlerdeki ders ve şube sayısını karşılaştırmak yeterli olacaktır.

Yine de 1980 darbesinin ve YÖK'ün hasır yapar gibi baskı kurduğu üniversitelerimizde konuşanlar çıkıyor. Bakın yakın zamanda Konya'da bir profesör, açık giymenin kadınlara tecavüz için geçerli bir neden olacağını ileri sürdü ve sözünün de arkasında durdu. Aslında beğensek de beğenmesek de -kendi ve öğretisi için doğru olan- bir şeylerin gereğini yapmıştı. Türkiye çeşitli kesimleriyle göstermelik de olsa -tepki olsun diye- ayağa kalktı. Ancak hiç kimse şunu kendine bile sormadı: Bu hoca saçmalıyorsa, kadınlarımızı gerçekten niye örtüyoruz? Herhalde kadınlarımızın cildini güneşten ya da rüzgârdan korumak için değil. Erkeklerin kem gözlerinden ve onların tecavüze yeltenmesinden korumak için (öyle inandığımız için) örtüyoruz. Örtünme, diğer kadınların yanında zorunlu değil, erginliğe ulaşmamış erkek çocukların yanında zorunlu değil, nikâh düşmeyen erkeklerin yanında (baba, kardeş, amca, dayı gibi) zorunlu değil; bunun dışında erkeklerin tümünün yanında yapılması gereken dini bir vecibe olarak biliniyor. Böylece örtünün gerekçesi de açıkça anlaşılıyor. Burada birisi takıyye yapıyor; bence hoca takıyye yapmıyor; savunduğunun ve inandığının gereğini yapıyor; takıyyeyi eşinin başını örtüp, hocaya göstermelik de olsa tepki gösterenler yapıyor. Hoca eğitimi ve dünya görüşü açısından haklı olarak, belirli bir dünya görüşü olanlara da -fikir verme açısından- modellik yapıyor. Kapanma nasıl olmalıdır diye sorarsanız eskiden zorlanabilirdiniz; şimdi uzaklara gitmenize gerek yok, onları artık her yerde görebilirsiniz.

Bence bu ülkenin birinci sorunu cinselliktir derim. Kadınların kapanmasını erkeklerin istemesinin ana nedeni cinsel doyumsuzluk. Cinsel doyuma ulaşmış bir erkeğin kadınını

kapatacağını sanmıyorum. Cinsel doyuma ulaşmamış erkeklerin de ruhen hasta olduklarını düşünürüm. Cinsellik sorununu çözemememiş toplumda tüm marazlıklar devam edecektir. Enerjisini işe, bilime, yaratıcı düşünceye ayırmayan kişi ne yapacak, cinselliğe ve ipe sapa gelmeyen davranışlar ve düşüncelere dalacaktır. (Köyün erkekleri, bir araya geldiğinde, köydeki kadınlar, kızlar hakkında dedikodu yapar, tüm enerjisini buna harcar.) TV çıktığından bu yana ailelerin (özellikle kırsal kesimde) çocuk yapma sayısı azaldı. TV olmayan yerlerde hâlâ 5, 6, 7 bu sayı devam ediyor.

Bu kapanma şekli doğru mu dersiniz? Ulemaya göre bir tarifi var, ama işin bilimsel yönüne girince karşımıza ilginç bir tablo çıkabilir. Bir insanın vücut biçimi nasıl başka bir insana benzemiyorsa, bir vücut parçasından alınan uyarının ya da bir vücut parçasının başka biri üzerinde yaptığı uyarının farklı olduğunu biliyoruz. Bazılarımız göğüslerimizin, bazılarımız bacaklarımızın, bazılarımız saçlarımızın (olabilecek organlarımızın hepsini sayabiliriz) okşanmasında büyük zevk alır. Buna benzer olarak bazılarımız bacaklara, bazılarımız göğüslere, bazılarımız gözlere, bazılarımız kalçaya baktığında uyarılır. Bunun aşırı çeşitlerine de rastlandığı bilinmektedir. Bazı insanları topuklar, bazı insanları ayaklar, bazılarını dizkapakları, eller, omuzlar, bilekler, kulaklar, kaşlar (say sayabildiğin kadar) uyarır; hatta çılgınlık derecesinde. Bunlara fetişist de denebilir. O zaman böyle bir adamla yani sadece ayak topuğunu görmekle aşırı uyarılan bir adamla kadınlarımızın ve kızlarımızın şu ya da bu şekilde karşılaşmayacağını kim garanti edebilir? Hiç kimse.

Diğer bir saptama: Empati yapma duygusunun gelişmemesi, beni ilgilendirmez görüşü. Özellikle entel kısımda olan görüş ve ülkenin bu hale gelmesinde payı olan kesimin görüşü. Anadolu'daki 9, 11 çocuklu aileleri görmezden gelmek.

Bugün Van, Sivas, Ardahan... Anadolu'nun herhangi bir yerinde doğmuş çocuk hepimizi ilgilendiriyor. O çocuk yarın çocuğumuzun, torunumuzun okuduğu okulda öğretmen ola-

cak ve o zaman beni ilgilendirecek. Çocuğumun iyi eğitim alması için, beni ilgilendirmez dediğim çocuğun da iyi eğitilmiş olması gerekir. O kişilerin iyi bir öğretmen, iyi bir doktor olması beni ilgilendirmeli. Çocuğumuzu ne kadar iyi yetiştirdik diyelim, -en kötü tabirle- cani bir kişiyle Kızılay'da kaldırımda yürürken onunla da yan yana göz göze gelmeyecek midir? Çocuğunuzu kimden nasıl koruyacaksınız o zaman? Öyleyse önemli olan toplum bireylerini eşit, ortalama bir eğitim ve kültür seviyesine ulaştırmak. Eğitilmezsek *"adalet saraylarının"* sayısı, mahkemelerde dosya sayısı nüfusumuzu geçecek, durmadan da hapishane inşa etmeye devam edeceğiz.

O zaman bir insanın düzgün bir mantıkla davranmasını ve duygularına esir olmamasını sağlayacak bir eğitim süreci olmamışsa ve onu doğal dürtülerinin esiri yapacak dogmalarından koparamamışsak, yapacağınız iş, Konyalı hocanın ileri sürdüğü gibi, örtmektir; ancak işi garantiye alabilmek için de (böyle bir fetişistle karşılaşmayacağını hiç kimse garanti edemeyeceğine göre) her bir vücut parçasını, tırnaklarımızın ucuna kadar örtmektir. Bir öğretiye sıkı sıkı sarılmışsanız, sonuçlarına da katlanmalısınız!!! Ancak gerçeği öğrenmek isterseniz ilk olarak örtüyü kaldırmalısınız; bakalım altından ne çıkacak?

Evrensel değerlendirme yapacak yerler kokuşmuşsa tuz kokmuş demektir

Bütün bunları evrensel gerçekler içinde değerlendirecek yer neresi, üniversiteler. Hocalar derste, zamanları yok. Enstitüleri var, örneğin her üniversitede zorunlu olarak bulunan Atatürk İnkılapları Enstitüsü var; onların *"Atatürk devrimlerini ve ilkelerini öğretecek ve savunacak"* kadrolu hocaları var. Onlar geleneksel sessizliklerini kuruldukları günden bu yana hiç bozmadılar.

Size bir biyoloji sorusu sormak isterim: Ağzı, dili ve ses kutusu olup da konuşamayan bir varlık biliyor musunuz? Kitapları karıştırmayın; bu bir anomalidir; her yerde görülmez. Sorunun yanıtı: 12 Eylül darbesinden sonra ani bir mutasyona uğrayan üniversite camiasıdır.

İşte böyle bir sistemin ürünü duyarsızlık ve ilgisizlik olacaktır. Çıkarın en önemli amaç haline geldiği bir dünyada yaşamaya alışmalısınız.

Her kesimin suskunluğunu şu ya da bu şekilde anlasak da özellikle bir kesimin duyarsız olma gibi bir hakkı olduğunu kabul edemeyiz; bu, sonumuz olur. Bu kesim, benim de yazılarımı sıkça gönderdiğim, yaptığı bilimin yanı sıra, her türlü yorumu yapması gereken, sorunlara önceden çözüm üretebilen, yansız, bağnazlıktan ve siyasi beklentilerden uzak, zaman zaman sıra dışı düşünmesi de gereken üniversite kesimidir. Gelgelelim; YÖK'ten sonra bu kesime biraz önce söylediğimiz gibi ölü toprağı serpildi, doğal olarak yetiştirdiği öğrencilere de. Duyarlı olan birkaç öğrenci de hocalarının nezaretinde polis copuyla maymuna döndürülüyor; galiba hocaları gibi olmaları isteniyor. Dönün son 10 yıla hatta 30 yıla bakın, gelişmelere bir göz atın, söylenen sözleri bir anımsayın, bir zamanlar bunları duyacağımız söylenseydi, karşımızdakinin çıldırmış olacağını düşünürdük. Dışta Amerika'nın ve Avrupa Birliği'nin, içte Cumhuriyet düşmanlarının şamar oğlanı olduk. Sadece çay toplantılarında, odalarımızda yakınmaktan "*n'olacak bizim sonumuz*" demekten öte bir tepkimiz kalmadı. Zaman zaman şaka yollu bir Erzurum fıkrası anlatılır; neredeyse durumumuz o fıkradakine benzeyecek.

1915 olaylarında Ermeniler, Erzurum şehrindeki Müslüman erkekleri toplayıp Kars Kapı, Tortum Kapı önünde kurşuna dizmeye başlamışlar. Her gün özellikle gençleri toplayıp bu kapıların önünde sıraya dizdikten sonra, onları teker teker çağırarak büyük bir taşın arkasına götürüp kurşuna diziyorlarmış. Pat ya da bum sesi geldikten sonra arkadaşları-

nın geri gelmediğini ve sıranın önündekilere geldiğini gören duyarlı bir dadaş:

"Dadaşlar, belli ki bu gâvurlar, bizimkilerini teker teker götürüp kurşuna diziyor. Hepimizi yok edecekler. Gelin hep birlikte tepki gösterelim, ayağa kalkalım, bu sırada birkaçımız belki ölür, ama sonuçta büyük bir kısmımız kurtulur" der.

Arkadan bir ses, *"Ulan dadaş bok yeme sıranı bekle"* der.

"Ulan dadaş sıranı bekle" diyenlerin yerini satılık basın, soysuz yazarlar, içeriğini bir türlü öğrenemediğimiz gizli toplantıların şahsiyetleri, ne yazık ki susmaması gereken üniversite kesimi aldı. Geçmişte her şeye karışan, kendini Cumhuriyetin koruyucusu gibi gösteren, ne hikmetse şimdilerde sus pus olan bir kesim daha var ki, herkes onlara saldırdığı için burada adını telaffuz etmeyeceğim. Tarihimizin -beklenen- en büyük boks karşılaşmasında, büyük ümitlerle beslediğimiz kahramanımız, gardını beklenmeyen bir şekilde düşürdüğü için ona daha fazla vurmayı doğrusu ilkeli bulmuyorum. Bu karşılaşmanın yorumunu tarihe bırakıyorum.

Bakın! Türkiye gündemindeki değişimler o denli hızlı ve emrivaki şeklinde olmaktadır ki, duyarsız kişilerin nereye gittiğimizi anlaması ve sağlıklı bir teşhis koyması olanaksızdır. Sonuçların gördüklerinde de çok geç kaldıklarını anlayacaklar. (Bugünkü duyarsızlık sürerse, o gün de anlayacakların zannetmiyorum.)

Dünyaya tek başına meydan okumayı öğrendim genç yaşta...

Sonra kalabalıklarla birlikte yürümek gerektiği fikrine vardım.

Sonra da asıl yürüyüşün kalabalıklara karşı olması gerektiğine vardım.

Mevlana

İşte bütün bunları bir araya getirdiğimizde, sırasını bekleyen bir dadaş olmak istemediğim için, bir öğretim üyesi sıfatını hâlâ taşıdığıma inandığım için, ölümcül tam tam sesleri-

nin yaklaştığını duyduğum için ve babamın vasiyetini yerine getirmek zorunda olduğum için uzun süre belirli aralıklarla öğretim üyelerinin bir kısmına ve bu ülkeye katkısı olacağına inandığın insanlara çeşitli konularda yazılar gönderdim; göndermekteyim. (Bu kitabın özünü oluşturan yazılar.)

Eğer sıranızı beklemek niyetindeyseniz, bugüne kadar yaptıklarınızı yapmaya devam edin. Eğer geleceği yönlendirmek ve bu tünelden çıkmak istiyorsanız, en az bu çabayı gösterenlere, bir cümleyle de olsa destek veriniz, yüreklendiriniz derim.

Duyarlı olmak, öğrenmenin ve başarmanın ilk adımıdır. Bu duyarlılığı ülkesinde bulamayan yetiştirdiğimiz değerli gençlerin önemli bir kısmı, şu ya da bu nedenle yabancı ülkelere, özellikle Amerika'ya sığınmaktadır. Türkiye bir şeyleri yeniden düzene koymak istediğinde, bu ülkelerin tezgâhındaki uzmanlara ve bazen de Batı hayranı olan prenslere gerek duyarak bu ülkeye davet etmektedir. Özal'ın prenslerinin bıraktığı mirası bu nedenle hâlâ temizleyemiyoruz. Onların çoğunun öncelikli duyarlılığı, "*Amerikan çıkarlarını hep ama hep gözeteceklerine ilişkin beyanda bulunup bayrağı üzerine bağlılık yemin ettikten sonra vatandaşı oldukları*" Amerikan çıkarlarıyla ilgilidir.

Yazı gönderdiğim kişilerin çoğunlukla iyi yetişmiş insanlar olduğunu biliyorum. Çoğunun dünyadan da haberi var. Bir kısmının tarih hakkında iyi bir bilgisi olduğu da söylenebilir. En az birlikte şunu seslendirmeliyiz: *Tarihte yabancı bir ülkenin dümen suyuna giren yöneticilerle geleceğini planlamaya kalkışan ve dini tartışmaya giren hiçbir ülkenin parlak sonu olmamıştır. Ya parçalanmıştır ya ortadan kalkmıştır ya da halkı birbirini yemiştir; çünkü dini kurallar ya da öğeler ölçülemez, biçilemez, tartılamaz, sayılamaz, yani herkesin ortak ölçü birimiyle değerlendirilemez. Bu nedenle dini tartışmalar uzlaşmayla değil hep kavgayla sonlanır. Malezya, Endonezya, Yemen, İran, Irak, Cezayir, Mısır, Etiyopya, Pakistan, Bangladeş, Afganistan, Hindistan, Suriye, Libya ve Avrupa'nın içindeki İrlanda dahil koyu Katolik ülkeler hep bu çıkmazın içindedir.*

Ülkemizin birkaç çıkarcı ve işbirlikçi tarafından bu batağa sürüklenerek boğulmasına neden duyarsız kalırsınız? Görmüyor musunuz bizatihi Diyanet İşleri'nden bile, imamlardan icazet alınması için ufak ufak alıştırma söyleyişleri başladı. İmamlarından icazet alan hangi ülke -geçmişte ve bugün- huzura kavuştu ki Türkiye kavuşsun? Yine de bu ülkenin imamlarından çekinmiyorum; onlarda vatan millet sevgisi yeterince vardır, her zaman ortak ülküde birleşebiliriz. Kravat takıp, Batı tipi gözüken; ancak dünya görüşü ve iç dünyası bakımından bağnaz ve gerici olanlar ve o tip yöneticiler beni korkutuyor. Üstelik bu kesimin ülke kaynaklarını kullanarak zengin olma gibi bir -bastırılamaz ve doyurulamaz- tutkusu da var.

Bana dokunmayan yılan bin yaşasın kültüründen geldiniz diye bu yılanın bir gün sizi sokacağını hiç düşünmüyor musunuz? Ölünün sessizliğini anlarım, ancak yaşayanlarınkini anlamam. Ne olur, lakırdı tarzındaki bire bir yakınmaları bırakarak geçmişlerimiz ve geleceklerimiz adına ve anısına, bireysel olarak ya da toplu olarak belge niteliği taşıyacak birkaç açıklama ya da bildiri niteliğinde tepki gösterelim. Bu ülkenin sahipsiz olduğu izlenimini vermeyelim. Bu nedenle bu tepkiyi göstermeyenleri kınıyorum; ama çok fazla suçlayamıyorum. Çünkü çoğunun iyi niyetli imzaladığını düşündüğüm *"Bu Suça Ortak Olmak İstemiyorum"* bildirisinde adı olanlar 15 Temmuz ve OHAL bahane ilan edilerek görevlerinden atıldı; kamuda çalışmaları yasaklandı. İnsan hata da yapabilir; ancak bu hatayı bir insanı yok etmek için kullanmak hiçbir uygar yönetimin düşüncesi olmamalıdır. Suçlu ile suçsuzu ayıramaz, her ikisini bir arada değerlendirmeye kalkışırsanız, toplumsal barışı hiçbir zaman sağlayamazsınız. Ne yazık ki ülkemizde bunu acı bir şekilde yaşıyoruz.

Aynı dünya görüşünü ve değerleri paylaşan insanların birbirlerine yakınmaları ya da dertlenmeleri hiçbir sorunu çözemez. Değişmeye açık kesime uzanmak gerekir. Bu, sözle değil eylemle olur. Ya yazmalısınız ya kürsüye çıkmalısınız

ya kapı kapı dolaşmalısınız. Risk almalısınız, bir gün hiç ilginiz olmadan Ergenekon (ya da son zamanlarda FETÖ) sanığı olarak bir yerlere tıkılmayı ya da sorgulanmayı göze almalısınız. Hakkınızda üretilecek düzmece belgelere hazırlıklı olmalısınız.

İki bin yıldır belki daha eskiden bu yana dünyadaki toplumları içten içe çürüten ve hiçbir zaman da insanların üzerinde hemfikir olmadığı, dogma tartışmalarının içine düşmekten kaçınmalısınız. Unutmamak gerekir ki dogma bataklığının içine düşmüş toplumlarda iki kesim vardır: Saf ve duygusal yapısıyla, çaresizliğine merhem olur umuduyla sıkı sıkı dogmasına sarılan, sömürüye ve yönlendirilmeye açık büyük bir kesim ve bu kesimin üzerinden çıkar elde eden aşağılık bir kesim. Bu ikinci kesimin tarihten gelen bir hinliği, düzenbazlığı, işbirlikçiliği, çıkarcılığı, dönekliği, zayıf olduğu yerde yaltaklanan kuvvetli olduğu yerde canavarlaşan, yeri geldiğinde, kendini güçlü hissettiğinde kaba kuvvet kullanma gibi bir doğası vardır. Tarihte yanlış gitmiş ya da yanlış yapılmış ya da yanlış söylenmiş bir şeyi hiç unutmaz, ısıtır ısıtır önünüze getirir; ancak kullandığı dogmanın insanlara ne acılar çektirdiğini görmezlikten gelir ve bizatihi kendi yaşamında söyledikleri sözleri bile fırsat eline geçtiğinde hatırlamaktan kaçınır. Bunun için uzağa ve tarihin derinliklerine gitmeye gerek yok; onların onlarcasını televizyonlarda akşam sabah seyrediyoruz. Ancak bu yazının başındaki şiirde olduğu gibi biz duyarsızlığımız ve tepkisizliğimiz nedeniyle sadece ama sadece seyrediyoruz. (Haksızlık yapmayalım, istekleri doğrultusunda zaman zaman oy da veriyoruz.)

Dönüp son 30 yılımıza bakınız, günlük mesaimizin neredeyse yarısı, mahkemelerimizin gündemi türban tartışması ve dini öğretilerin yaygınlaştırılması ya da önlenmesiyle meşgul edildi. Bugün Türkiye'nin gündemindeki en önemli sorun nedir diye araştırırsanız, altından türban tartışması çıkacaktır. Hiç kimse sormuyor, 7 milyar insanın 6 küsur milyarı türban takmıyor; takmadıkları için neleri eksilmiş ya

da takan ülkelerin neleri üstün hale gelmiş ki bunu ülkemizin gündeminde birinci sıraya aldık? Bakalım ilkokula giden öğrencilerimize türban taktığımız gün başımız arşa değecek mi? Yoksa burnumuz bir şeylere mi değecek? Bu ülkenin geleceği için duyarlılık göstermek isteyenler, türbanı kaldırdığınızda altından neler çıkacağını, örttüğünüzde ise neleri gözden ırak tutuğunuzu, sakladığınızı düşünmeye başlayınız!

Din ve dinselleştirme ülkede çıkar aracı, ticari bir alan olarak görüldüğü sürece, türban furyası da devam edecek. Destekleyen iktidar olmadığında inancı için türban takan sayısı aza inecektir. Türban bugün kazancın aracıdır. Türbanın üniversitede yasak olduğu dönemde bir kişi türban takan öğrenciye Suudi kaynaklı ayda 300 dolar verildiğini söylemişti. Şimdi serbest olduğuna göre herhalde bir ücret ödeme gereği duyulmuyordur. Nerdeyse ülkedeki tüm camiler din ticareti müessesesinin şubeleri gibi çalışıyor. Hemen hepsinin altı ticarethane. Din en büyük ticari işletmedir. Din olmazsa milyonlarca insan aç kalır. Bugün Apple neyse, din de onun gibi bir ticari devdir. Binanın taşıyıcı kolonlarındaki din tuğlası çekildiğinde tüm dogmalar yerle bir olur.

Bu dogmatik-tüccar kesim üzerine bastığı kitleyi yitirmek istemez. Bu nedenle sömüreceği kesimin dogmasını güçlendirmek için elinden geleni yapar; bizatihi kendini ve çevresini, ailesini, bu kesimin mazlum bir bireyi gibi göstermeye ve aynı değerleri paylaştığı izlenimini vermeye, her şeyiyle, duruma göre kılık kıyafetiyle özen gösterir. Bu ülkenin hiçbir aydını bu yapılanmaya ve bu çarkın böyle dönmesine duyarsız kalmamalıdır. Özellikle de Cumhuriyetin ilkelerini koruma gibi saygın bir göreve soyunmuş kurum, parti ve kuruluşların, kuruluş felsefemizi kökten sarsacak ilkelere yönelik ilk aşamada masum gözüken bazı girişimlere, insan hakları ve demokrasi kisvesi altında yapılan tartışmalara -uyuşmacı bir tavır görüntüsü verme çabalarıyla- yanaşmaları ve taviz vermeleri, yaşatmaya çalıştığımız laik, demokratik Cumhuriyetin sonunu getirebilir. Eğer terazinizin bir kefesine inanç-

larınızı bir tarafına da bilimi koyarak bir şeyleri tartmaya kalkışmışsanız, sonuçlarına peşin razı olmalısınız. Çünkü kütlesi (tanımlanabilir bir içeriği) olmadan ağırlık yapan ve başat olan tek şey dogmadır. Bu şekilde ölçü birimi olan bir terazi -geçmişte olduğu gibi gelecekte de- hiçbir zaman doğruyu bulamaz, doğruyu tartamaz. Karar sizindir…

Başta yapmamız gereken bir tanımı sonda yapalım

Duyarlılık ile çıkarcılığı öncelikle yazımızın başında tanımlamamız gerekiyordu; ancak o güzel şiirin havasını doğrusu bozmak istemedim. Çoğumuz çıkarcılık ile duyarlılığı ne yazık ki karıştırmaktadır. Doğrudan ya da dolaylı olarak bize, ailemize, akrabalarımıza, tuttuğumuz partiye, mensup olduğumuz dine, mezhebe, aşirete, ırkımıza, çalıştığımız kuruma bugün ya da gelecekte, evrensel ahlak ilkelerine aykırı olduğunu bile bile, çıkar sağlayacağını düşünerek her türlü eyleme destek olma, ilgi gösterme, övme, duyarlılık değil çıkarcılıktır. Eğer herkesin ortak çıkarına, bugün de gelecekte de ahlak ve hakkaniyet ilkeleri içinde yarar sağlayacak eylemlere destek sağlıyor, ilgi gösteriyorsak bunun adı duyarlılıktır. Örneğin Amazon ormanlarında yaşayan bir kurbağanın soyunun tükenmesine Ankara'da yaşayan biri olarak tepki gösteriyorsanız, duyarlı bir insansınız ya da dünyanın herhangi bir yerinde geçmişte, bugün ve ola ki gelecekte bir haksızlık sezinleyip tepki gösteriyorsanız duyarlı bir insansınız.

Güncel örnekler verelim: 12 Eylül 1980 darbesinde, birçok düşünürün, yazarın, bilim adamının, gerçek milliyetçilerin, politikacıların haksızlığa uğramasına seyirci kalanların, bugün kendilerine karşı işlenen haksızlıklardan yakınmalarını ve duyarsızlıktan şikâyet etmelerini doğrusu çok anlamlı bulmak mümkün değil. Unutmayalım ki birkaç yıl önce haksız olarak tutuklandığını söyleyen askeri zevatın büyük bir kısmı, 12 Eylül darbesinde, o darbeyi yapan kurumun üyeleriydi. Keşke o gün de eşleriyle birlikte Ata'nın huzuruna

çıkarak şikâyetlerde bulunsaydılar. Benzer hukuksuz ve haksız işlemler o gün de şu ya da bu şekilde yapılmıştı. Bugünkü haksızlıklar, o gün yapılan haksızlıklar ileri sürülerek savunulmaktadır.

Bugün haksız ve hukuksuz olarak tutuklandığı ileri sürülen ve birçok belgeyle de öyle olduğu izlenimi yaratılmış olan birçok düşünürün, yazarın, askeri zevatın, politikacının, yazarın ve çizerin durumuna duyarsız kalanların (aydınların, yazarların, çizerlerin, akademisyenlerin, kendi üyelerini bile koruyamayan kurumların) yarın duyarlılık görmeleri beklenmemelidir. Her devirde güçlünün yanında yer almayı, suskun durmayı ve şakşaklamayı yaşam tarzı haline getiren çıkarcı aşağılık bir kesim (ki dilimize yandaş olarak girmiş bulunmaktadır), bu tanımın dışında tutulmalıdır. Çünkü onların insani vasıf taşıyıp taşımamaları bile tartışmalıdır...

27.02.2011 tarihinde ölen bir parti liderimizin cenaze törenine ilgi ibret vericiydi. Bir ülkenin duyarlılığı bu kadar kısa zamanda nasıl bu kadar değişiyor, anlamak mümkün değil. Bu kadar adam acaba duyarlı olduğu için mi toplanmıştı? Her ne kadar birkaç yıl önce bu parti başkanını yalnız bırakıp; ancak onun hazırladığı siyasi zemini kullanarak köşeyi dönen bugünkü yöneticileri, bu kortejin ön saflarında görmek çok şaşırtıcı olmasa bile, bir zamanlar onu en büyük Cumhuriyet düşmanı olarak gösterenlerin ön saflarda birbirlerini ite kaka yol almalarını anlamak mümkün değildir. Onu başbakanlıktan alaşağı ettiği söylenen kurumun üyeleri de resmi elbiseleriyle doğrusu korteje ayrıca -alışılmışın dışında- renk katıyordu. Devlet töreni olarak yapılmayan böyle bir cenaze törenine bu kadar resmi zevatın en üst düzeyde katılması doğrusu garipsenecek bir görüntü yaratmıştır. Bugünkü yönetim anlayışı olmasaydı bu ilgi ve duyarlılık olacak mıydı? Zamana, mekâna ve yönetime göre değişen duyarlılık, duyarlılık değil, çıkarcılıktır.

Tarihten de ders almadık

Bizans'ın yıkılışıyla ilgili hepimizin bildiği bir öykü anlatılır. Osmanlı topları surları vurmaya başladığı anda bile, şehrin yöneticileri, özellikle din adamları, aynen bizim bugün *"türban mı takalım, örtü mü giydirelim, saç önde mi gözüksün, yandan mı çıksın"* gibi tartışmalara benzer şekilde, *"melekler erkek mi dişi mi ve bir iğnenin başında kaç tane melek oturur?"* diye ateşli tartışmalar yapıyorlarmış. Bu laçkalık ve düzenbazlık, bilinen en organize imparatorluk olan 1000 yıllık Bizans'ı yıktı. Yerine laçkalıktan arınmış, Bizans modelinden esinlenmiş Osmanlı İmparatorluğu kuruldu. Onlar da bir zaman sonra, dünya Sanayi Devrimi'ni tartışırken matbaaya geçerken, buharlı gemiler denizlere indirilirken, açık denizlere çıkılırken, üniversiteler kurulurken, Japonlar Beyoğlu'nda alışveriş dükkânları açarken, Osmanlı meclisleri Kuran'da adı geçen yecüş-mecüşleri aylarca sürecek bir hararetle tartışmaya başladı, hatta Mekke'den icazet versin diye Esat Efendi'yi İstanbul'a getirtti ve Osmanlı İmparatorluğu da yıkıldı.

Eşekler bile en fazla 2 defa çamura düşerlermiş…

Her canlının ölümü tadacağını; ama sadece bazılarının hayatı tadacağını öğrendim.

Mevlana

Farkındalık: İnsan Topluluğunda Bireyi Üstün Kılan Özellik

Canlıların evrimleşmesinin başlangıcında, yani bundan yaklaşık 3.5 milyar yıl önce, kazanılan ilk yetenek, kendine yararlı ya da zararlı olabilecek kimyasal bileşikleri ve fiziksel etkileri birbirinden ayırabilmekti. Daha açık bir tanımlamayla "*evrimleşme fark edebilmekle*" başladı denebilir. Çevresini fark edemeyenler cansızlardır. Bu nedenle ölüm, bir canlının farkındalık özelliğini yitirmesidir. Sosyal evrimleşmeye kadar bu fiziki ve kimyasal etkenlerin sınıflandırılması, fark edilebilmesi yeterli oldu ve canlıyı ayakta tuttu. Ancak, canlılık bir gün sosyal evrimleşmeye adım atınca, bu farkındalık özelliği, bir toplumun ya da bireyin gelişmişlik ve başarı derecesinin bir ölçütü olmaya başladı. Kişiden kişiye, toplumdan topluma, hatta zaman içinde değişebilen bir yanı olduğu için sosyal olaylar, kimyasal ve fiziksel etkiler gibi, sayılamıyor, tartılamıyor ve ölçülemiyor. Bu nedenle sosyal olayların değerlendirilmesi geçmişte de bugün de, büyük bir olasılıkla gelecekte de tartışılacak, herkesin kendine göre bir doğrusu olacak. Ancak evrensel kimliğe bürünmüş her birey ya da toplum, olaylara toplam yarar ve zarar açısından bakarak ve yolunu da bu toplam bilançoya göre çizerek başarıyı yakalar.

Yararlı ya da zararlı olan şeyleri fark edebilmek evrim sürecinin en önemli başarısıydı. Ancak, buradaki yarar ya da zarar göreceli bir tanımlamadır ve kural olarak evrensel değildir; çünkü biri (bir birey, bir tür ya da bir toplum) için yararlı olan şey; başka biri, başka bir tür ya da başka bir toplum için yararlı da olabilir zararlı da. İki farklı canlı için yararlı ya da zararlı olma durumu, iki farklı canlının ya da toplumun aralarındaki ilişkilerle saptanır. Biri diğerinin çıkarına ortak olmaya adaysa, yapacağı eylem doğal olarak diğer canlının

zararına olacaktır. Bu ilişkinin cinsi ne olursa olsun, ortamdaki her canlıya yarar ya da zarar sağlayan durumlar da vardır. Herkes için aynı etkiyi yapan şey, niteliği ne olursa olsun, dünyanın ortak mirası olarak tanımlanabilir. Örneğin toksinlerle kirletilmemiş temiz bir dünya, temiz bir su, temiz bir hava ortak mirastır, kirletilmiş bir dünya ise ortak tehdittir.

Evrimsel süreç içinde canlıların bu ilkel ve ilkin algılama sistemi çeşitli kimliklere bürünerek zamanımıza kadar geldi, gelişti; sonunda her şeyin farkına varan, farkına varınca da merak eden; merak edince de araştıran, araştırınca da yeni bilgi ve bulgularla toplumları yücelten insan soyu ortaya çıktı. Yine de dikkat edilirse bu tanım; merak eden, araştıran, neden sonuç ilişkisini evrenin temel yasalarına (doğal yasalara) göre açıklayanlar ve yeni bilgilerin ışığı altında eski alışkanlıklarını, öğretilerini değiştirenler için geçerlidir; canlılar dünyasının vazgeçilmezi olan korkuyu, yarattığı mitlerle kendini kafes içine alacak dogmaya çevirmişler (yani dogmatikler) için değildir.

Yarar-zarar nasıl öğrenilmiştir? Eldeki bilgiler bunun iki yolla kazanıldığını göstermektedir. Birincisi; zararlı nesneleri yeterince tanıyamayan canlıların toplumda gittikçe genetik olarak azalarak (yani genlerini bir sonraki kuşağa daha az eklenmesiyle), yerlerini bu farkı daha iyi yapabilenlere terk etmesiyle, kısacası kalıtsal olarak zarar ve farkın ayrımına hizmet edebilecek genleri biriktirerek. Böylece içgüdü, canlılar dünyasına girdi. Bir bölgede yaşayan bir canlı türü bu nedenle, atalarının yaşadığı bölgedeki herhangi bir zararlı (zehirli) bitki ve hayvan türünü tanıyarak evrimleşir. Evrimleştiği bölgeden çok uzaklara taşınırsa, bu tanıma yeteneğini çok defa yitirir; çünkü ataları bu etkilerle karşılaşmadığı için tanıma mekanizmasını da geliştirememiştir. Özet olarak herhangi bir eğitimden geçmeden kendine zararı olacak nesnelere anında tepki gösterebilme ya da olabildiğince ondan uzak durmakla bu farkındalık başarılmıştır. İnsanların hemen hepsinin, hiçbir eğitimden geçmese bile, çocukluk yaşla-

rında yılandan uzak durmaları, kuzu gördükleri zaman ona yaklaşmaları gibi.

İkinci yol; ana-baba tarafından eğitilerek, bir çeşit koşullandırılarak ya da ailesine ek olarak bulunduğu toplum tarafından hazır bilgiler genç bireye aşılanarak farkın farkına varması öğretilebilir. Bu son cümlede değinilen her iki hususta da bireyin fikir yürütme, analiz etme gibi bir şansı ya da fırsatı yoktur. Eğer toplum doğru eğitilmemişse, aileler, atalarından aldıkları bilgi ve davranış biçimini kalıp halinde çocuklarına vermeye kalkışırlar, onları değişen dünyada, kendilerinin aynısı, olmazsa benzerini yapmaya çalışırlar; köprünün altından çok sular geçtiğini fark edemedikleri için yeni bir atılıma da zemin hazırlayamazlar. Bilgiler ya aklen ya da naklen verilebildiği için; dogmaya saplanmış kesim kolay yol olan naklen verileni seçer. Halbuki insanı yüceltecek bilgi aklen kazanılan bilgidir; yeniliklere açık, değişebilir, revize edilebilir bilgilerdir. Sonuçta böyle bir bataklıktan çıkmış bireyin, en fazla deneme yanılma yöntemiyle naklen edindiği bilgileri çok az da olsa değiştirebilme şansı vardır. Bu nedenle yeni durumlar karşısında doğruyu bulmak çoğunluk rastlantıya kalır. Deneme-yanılma yolunu kullandığı için, doğruyu her defasında ilk hamlede bulamaz; yakalasa da bilimde yeri olmayan bir rastlantı olarak bunu başarır.

Farkına varma, özellikle sosyal olaylarda farkına varma, son zamanlarda moda deyimle "farkındalık" sadece insan diye tanımlanmış bir canlı grubuna özgüdür. Açık bir tanımla insanı hayvandan ayıran birkaç özellikten biri de farkındalık özelliğidir.

Fark etme yetisi birdenbire ortaya çıkamaz. İlk olarak fiziki nesneleri ayırmakla işe başlanmalıdır. Bu fiziki yapıların içinde, özellikle insan eliyle tasarlanmış olanlar dikkati çekmelidir; çünkü ilkel ve eğitilmemiş bir insan, doğal fiziki yapıları (dağları, dereleri, nehirleri, denizleri vb), bu böyledir, öyle oluşmuş mantığıyla görmezden gelebilir. Oysa, doğal olmayan ve insan eliyle yapılanları görmezden gelmek çok

özel bir köreltilmeyle başarılabilir. Kişi dikkatini, bire bir sonuçlarını görebileceği doğal olaylardan öte, az çalışıp çok kazanabileceğini zannettiği doğaüstü güçlere yönelterek irtifa yitirmiştir. Geleceğini çalışıp, kazanıp, öğrenmek yerine, doğaüstü güçlerin himmetine terk etmiştir. Yaşadığı fiziki çevre geçici bir mekândır ve araştırılmaya, öğrenilmeye değmez; esas olan sonsuz yaşayacağı *"hayalinde canlandırdığı"* öbür dünyadır. Bu yola girmiş bir toplum ya da kişi yaratıcılık yeteneğini yitirmiştir. Nesneleri tanımak için bir terminoloji geliştiremez. Bu nedenle örneğin ülkemizde 10.000 bitkinin ve 60.000 hayvan türünün, birçok taş çeşidinin birbirinden ayırt edilebilmesini sağlamak için herkesin ortak anlayabileceği bir dil geliştirilememiştir. Türkçede bu nedenle 10.000 bitkiden ancak herkesin ortak anlayabileceği 200-300 bitkinin ve bir o kadar da hayvanın ismi bilinir. Diğerlerinin hepsinin ortak bir adı vardır, balık, kurbağa, kuş, böcek, yılan, kertenkele gibi. Bu insanlar için yukarıda hava, çevrede taş ve kaya, ayak altında toprak, bir de yiyebileceği ot ve ağaç, binebileceği, korkabileceği birkaç hayvan vardır. Renkler birbirine karışmış boz bulanık olmuştur. Boz bulanık olan kişinin duygularıdır, fikirleridir, beyinsel işlevleridir. Çevresinde dönenlerin artık farkına varamaz. Nesneleri neden sonuç ilişkisine göre inceleyemez; hatta bakar ama göremez.

Osmanlı tarihine bakınız; bu topraklarda en az birbirinden yapı, dil, inanç, gelenek-görenek, kullandıkları araçlar bakımından net olarak ayrılabilen en az on uygarlık yaşamış ve kalıntılarını bırakmıştır. Osmanlılar 600 yıl, değil bunları inceleyip gelecek kuşaklara aktarmak, adlarını öğrenmek gereğini bile duymamışlardır; tahrip edilmelerine göz yummuşlardır; çünkü fark edememişlerdir. Dolayısıyla geçmişlerinin deneyiminden ve bilgisinden yararlanma fırsatını kaçırmışlardır, bütün geleceklerini tek bir kitaba bağlamışlardır. Halbuki Osmanlı'dan 1500 yıl önce yaşamış Romalılar bile *"Tek kitaplı insandan korkarım- Timeo Hominem Unius Libri"* diyerek, bilginin çeşitliliğine dikkati çekmişlerdir. Bakın tarihimize,

Cumhuriyet Türkiyesi'nin yetiştirdiği genç bilim adamları hariç, bu ülkenin eski eserlerinin altında pek az Müslümanın ve Türkün imzası vardır. Doğal olarak konan isimlerde de yer isimleri hariç Türkçe adlar yoktur. Bu tek kitaplı toplum, kendinden önce yaşamış uygarlıkların bıraktıkları kalıntıların üzerinde ve içinde yaşamalarına karşın, bu değerlerin hiçbirinin farkında olmamıştır. Artemis Tapınağı'nın heykelleri bile 200 yıl boyunca kireç hammaddesi olarak kullanılmıştır. İslam dünyası ve bağnaz Hıristiyan dünyasının tümünde durum budur.

Toplumların birbirine göre gelişmişlik düzeyini gösteren ölçütlerden biri, o toplumda yaşayan farkındalık yeteneğini geliştirmiş bireylerin sayısıyla ilgilidir. Farkında olmayan bir birey ya da toplum merak etmez, merek etmeyince araştırmaz, araştırmayınca da öğrenemez, bulamaz, her şeyi doğaüstü güçlere bağlar. Sorunlarla sarmalanmaya başlar, tutunabileceği tek dayanak dogmadır, sorunlarına çare bulamayan bu insanlar bir kör gibi bir kazığın çevresinde bir araya gelerek birbirlerine tutunmaya başlar ve gece kelebekleri gibi, bir kazığın ucuna iliştirilmiş lambanın çevresinde döner dururlar. Kazığın çevresindeki yaşam alanlarının dışında çok kısıtlı olarak görebilecekleri alanı bile tehdit olarak algılayarak oraya adım atmaktan korkarlar, korkmakla kalmaz bu alandakiler için ipe sapa gelmeyen, çoğu iftiralarla bezenmiş, hiçbir bilimsel temele dayanmayan ya da sığmayan yalanlar uydurur, en çirkin yorumları yaparlar. Uydurdukları öykülerin gözlerine kapanan perde olduğunu anlayamazlar, bu örtünün karanlığında kazığa iyice sarılırlar. Bu kazığın kendilerine giren kazık olduğunun da farkına varamazlar. Onu tartışmasız bir güvence, zor durumlarda tutunacak bir destek olarak görür, sonunda kutsal bir yapıya dönüştürerek hakkında yapılabilecek her tartışmaya tahammül edemez hale gelirler. Bunu en iyi Almanya'daki tutucu işçilerde görebilirsiniz. Bunların fikir alışveriş yolları tıkanmıştır. Bu duruma düşmüş olanlar artık *"tutucu ya da dogmatik"* insanlar sınıfına kaydını yaptır-

mıştır. Girişi olan ancak çıkışı hemen hemen olmayan, gittikçe daralan, gittikçe karanlıklara kayan bir tüneldir girdikleri yol. Toplumlar ve kişiler bu çukurda çırpınır durur; sadece kendini batırmaz, başta ailesi olmak üzere akrabalarını, yakınlarını, dostlarını, tanıdıklarını, hemşerilerini ve vatandaşlarını da bu batağın içine çekmeye çalışırlar. En acısı ya da kötüsü de batağa saplandıklarının farkına varamazlar; çünkü farkındalık duyusu gelişmemiştir. Çukurun tabanındaki karanlığın farkına varamazlar; bilimi rehber yapmış insan ve toplulukların saçtığı ışığın bu tünelin ucuna isabet eden kısmına hemen sahip çıkarak tutuğu yolun aydınlık yol olduğuna inanır; onu, tuttuğu yolun feneri olduğuna herkesi inandırmaya çalışır, başkasının başarılarına sahip çıkarak onlarla övünür. Kutsal kitaplarında birer sözcük ve cümle arayarak tüm bu bulunanların ya da bu ışığın bu sözcüklerden ya da ifadelerden çıktığını savunarak, yeni gelecek kuşakların da önünü kapar; onları bilim yolundan dogmatik yola çevirir.

Eğer sizi ortadan kaldırmaya niyet etmiş bir ülke varsa, bu zaafınızı en etkili şekilde kullanmaya başlar. Sizin düşüncenize bürünmüş gibi görünen; ancak kökü bu yıkıcı plana uzanan, oradan maddi destek alan kişi ve kuruluşlar, tüm bilimsel buluşların kutsal kitaptan kaynaklandığını, bu kitapları dikkatle incelemekle (tekrar tekrar okumakla) bütün buluşların yapılabileceğini, yapılanların da anlaşılabileceğini savunur. Parlak renkli kuşe kâğıtlara basılmış albenili kitap, CD, video ile parasız dağıtılan ya da çok cüzi paralarla elde edilebilen, onlarca dile çevrilmiş, yüzlerce ülkeye dağıtılan (böylece dünyadaki tüm Müslümanları menzil içine alan) kitaplarla, Müslümanları bilimden uzaklaştırarak dogmaya sürüklemektedir. Bu sürüklemenin dine bir hizmet değil onların toptan yok edilmesine yönelik bir plan olduğunun farkına da varamamıştır Müslümanlar. İslam ülkelerinin tümü ve diğer dinlerin bağnaz ülkelerinin hepsi benzer tehdit altındadır.

Bakın Mısır piramitleri konusunda 400 yıl orada kalması-

na karşın bir satır yazı yazmayan Osmanlılar; dünya uygarlığının neredeyse yarısının egemen olduğu topraklarda yaşayan bir inanca (Müslümanlığa) mensup toplumlar (adı ne olursa olsun geçmişte ya da bugün mevcut devletler), kutsal kitaplarında bütün bu bilimsel buluşların zaten yazılı olduğunu ileri sürerek bulunduğu yerden bir adım atma gayretini göstermemiştir. (Başkasının ürettiği mallara el koymak için yapılan askeri savaşlar ve seferler hariç.)

Atatürk Cumhuriyeti gibi pek az bir ülke bunun farkına varıp olabilecek en etkili şekilde bilim yoluna girmeye çalışmışsa da, ne yazık ki ayak bileklerinde yüzyıllardır taşıdığı bu prangayı tam olarak söküp atamadığı için, dogmanın yeniden hortlamasını önleyememiştir. Dünyanın hiç emek çekilmeden paraya çevrilebilen doğalgaz ve petrol gibi kaynaklarına sahip benzer ülkelerin uygarlık yolunda bir adım atamamasını başka nasıl açıklayacaksınız? Bu sorun, bütün bunları anlamayı, daha açık bir anlatımla insanı insan yapan farkındalık özelliğinin kazanılmasını önleyenlerin; bulundukları topluma hâlâ eski berbere tıraş olmayı önerenlerin, bulundukları topluma ihanetle görevlendirilen kişiler olduğunun deşifre edilmesiyle aşılabilir. Evrim bilimine karşı çıkanlar da bu iki sınıftan birine aittir.

Ufku görmek yetmez, ufkun ötesini görmek gerekir.

Mustafa Kemal Atatürk

Dünyada hiçbir şey sonsuza kadar kararlı kalamayacağından, dogmatikliğin dar alanına sıkışmış olan bu kesim, tehdit olarak gördüğü aydınlığa karşı kendini güvenceye almak için, hiçbir akıl ve fikir yürütmeden birbirlerine tutunarak güç oluşturmaya çalışır. Yakın zamanda bile cuma namazlarından sonra toplu olarak kendi gibi olmadığına inandıkları vatandaşlarını boğazlayan eylemlerin başka türlü açıklaması olabilir mi? Bu birliği sağlayan ve yönlendiren bir şeyler olmalıdır ki bu kesim ayakta kalabilsin. Ayakta kalmayı sağla-

yan tek şey açıkça hiçbir aykırı fikir yürütülmesine izin vermeyen, iman (İman akla danışılmadan kabul edilen şeylere verilen addır.) kavramıyla desteklenmiş dogma ve yöneten şeyse bu bilinçsiz toplumu katı bir itaat buyruğuyla yönlendiren şeyh, mürşit, pir, bazen dede ve benzer sıfatlar altındaki *"dini liderlerdir"*. Böylece toplum; birbirine saygısı olmayan, birbirinin dilinden anlamayan, kendi dışındakileri tehdit olarak gören ve onların varlığına tahammül edemeyen, içine kapanık, zayıf olduğu yerde köpekleşen, güçlü olduğu yerde canavarlaşan topluluklara dönüşür. Bunun tarihsel sıfatları mezhepler, kollar, cemaatler ve bin bir sıfatla dünyayı bölük pörçük eden dini eğilimlerdir. Bakın 80 yıldır laik yasalarla idare edilen koca Türkiye Cumhuriyeti'nin haline, devlet dairesinde iş takibi bile, belirli cemaatlere göre yapılıyor ve idari sistem Nakşibendilikten tutun, Nurculuğa, Süleymancılığa, Kadiriliğe, Fethullah Cemaati'nden tutun bilmem ne cemaatine göre düzenleniyor. Hiç kimse bunun ayrımcılık olduğunun farkına varamıyor.

Fethullah Cemaati'nin ülkeyi nasıl kan gölüne çevirdiğini, ne acılar yaşattığını, onunla aynı menzile el ele, kol kola yürüyenlerin, bu cemaatle işbirliği yapanların, dalalet hatta hıyanet içinde olanların, hocafendi diyenlerin, Pensilvanya'ya katar katar gidip el etek öpen politikacıların, bu ülkeye ne kadar zarar verdiğini, dogmadan, ümmetçilikten, tarikat ve şeyhlerden hayır gelmeyeceğini artık görmemiz gerekir.

Bu cemaatlere girmiş (müntesip) bir kişi farkındalık yetisini yitirmiştir. Aksi takdirde bir şeylerin yanlış gittiğini anlayacaktır. Dünyada akan kanların neredeyse tümüne yakınının bu dogmatik anlayıştan kaynaklandığının farkına varamaz. Büyük zenginlikler üzerinde oturmasına karşın (Müslüman petrol zengini ülkelere bakınız) sosyal olarak bir adım bile gelişemediklerinin farkına varamaz. Dogmatik düşünceden arınmış, iman sözcüğünü yaşamlarından silmiş toplumların yüzyıllardır kendilerini sömürdüklerini, aşağıladıklarını anlayamaz. Yaşadıkları olumsuzlukların nedeninin bizzat ken-

di dünya görüşünde yattığının farkına varamaz; bir neden aramaya kalkar ve bu nedeni de tümüyle bilimi rehber yapmış toplumlara yükleyerek sorumluluklarından kurtulmaya kalkışırlar. Örneğin, kendini sömürdüğünü ve tahrip ettiğini düşündüğü (Aslında bu toplumların sömürdükleri ve yıkıcı işlevlerde bulundukları da açıktır.) ülkeler olmasaydı, kendi başına yaşamış olsaydı, bu kafayla örneğin DNA'yı, bilgisayarı ve insan yaşamını kolaylaştıran birçok şeyi keşfedebilecekler miydi? Buna aklı başında olan birinin evet diyebileceğini düşünemiyorum. Demek ki, sorun sadece başkalarından kaynaklanmıyor, esas sorun kendi içimizdeki yanlışlıklardır. Gelgelelim ki bu yanlışlıklar, en büyük doğrular olarak sunulmaktadır, bu yanlışlara daha çok tutunabilmemiz için her türlü yol denenmektedir. Bu toplumun insanları, dört elle sarıldığı kutsal değerlerin ne geçmişte ne bugün kimseye yararı olmadığının farkına varamaz, beklentilerine bir türlü ulaşamamasının nedenini yeterince dogmatik olunamamasına bağlar. Örneğin Etiyopya'da, halkın çektiği rezilliğin nedeni, yeterince din adamının olmamasına bağlanarak her beş kişiden birinin devletin ücretli din görevlisi yapılmasından sonra, milli gelirin yarı yarıya düştüğünü göremez; bunun nedenini araştırmaz, olayın farkına varamaz. Mısır'da Ankara Kocatepe Camisi büyüklüğünde 1000 kadar cami olduğu yazılıyor; ancak Mısırlılar bir türlü gelişememelerinin nedeninin tapınak sayısının az olmasına bağladıkları için, baskıya dayanamayan hükümetler daha çok cami yapılması için özel teşvikler çıkarmaya kalkışıyor. Türkiye'nin 190 kadar üniversitesinde daimi ve geçici 100.000 kadar (geçici araştırma görevlileri de dahil) öğretim elemanı varken, yaklaşık 120.000 imamın bu ülkeye az geldiği söylenerek her dönemde parlamentoda bir fırsat yaratıp bu kadrolara ek yapmanın yolları aranır. Öğrenci sayısı az diye okullar kapatılırken cuma namazını kıldıracak sayıda (hoca dahil 3 kişi) cemaat bulamayan köylerde imamlar yıllarca maaş almaya devam eder; son zamanlarda temini zor ya da riskli meslekler grubuna

da alınarak neredeyse doçent maaşı ödenerek. Buna karşın rektörler araştırma görevlisi kadrosu alabilmek ya da serbest bıraktırabilmek için YÖK, duruma göre bakanlıklar önünde Medine fukaraları gibi bekletilir.

Fransa'da Charles de Gaulle zamanında ülkede enflasyon yüzde 12'e çıkmış. Ne yapalım diye araştırırken sorunun kurumların iyi yönetilmediğinden kaynaklandığını görmüş. Çare için akıllarına çatı yönetici okulu ENA'yı kurmak gelmiş. Oraya, kurumlarda çalışan işçi, mühendis, genel müdür elaman alıp eğitmişler. Teknik olanlara siyasal konuları (anayasa, hukuk vd), siyasal olanlara da teknik konularda eğitim vermişler. (Bizdeki TODAİ bu amaçla kuruldu.) ENA okullarının kapılarına mezunların listesi konmuş, ülkedeki tüm şirket, kurum, kuruluşlar eleman almış. Devlet ve kurum yöneticileri bunlardan oluşmuş. İkinci yılda enflasyon yüzde 3-4'e inmiş. Türkiye'nin sorunu kaynak sorunu değil, yönetici-yönetme sorunudur. Bizdeki TODAİ Yasası'nda, devlet kurumlarına yönetici olacakların TODAİ mezunu (yani kamu yönetimi uzmanı) olmaları 1980 Anayasası'nda (belki işe yarayan tek madde) vardı. Özal hükümetinin ilk icraatı o maddeyi kaldırmak oldu. TODAİ mezunu hiçbir teknik kamu yönetimi uzmanı en küçük birimde bile yönetici yapılmamıştır.

Bütün bunların hemen farkına varması gereken bir kurum vardır, üniversiteler. 1982'den bu yana üniversitelerden ses çıkmadığı gibi geleceğimizi karartacak bir kadrolaşmaya da şahit oluyoruz. Ne yazık ki sinsi sinsi ya da kliklerle üniversiteye bu cemaatler aracılığıyla sızmış ve sadece makalesine bakılarak unvanlar verilmiş ve yükseltilmiş göz ardı edilemeyecek sayıda öğretim üyesi kadrosundan maaş alan bir kesim için bu olumsuz gelişmeler ya hiçbir şey ifade etmemektedir ya da amaçlarına uygun bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Bunların dışındaki kesimin duyarsızlığı ve öğretim üyesi kadrosundan maaş alıp da, dogmatik kesimin amaçları doğrultusundaki bu karanlık gelişmeleri onaylaması ya da sessiz kalması, Türkiye'nin geleceğini er ya da geç karartacaktır.

08.08.2009 tarihinde HaberTürk televizyonunda, evrim tartışması adı altında yer alan iki hekimin, (Birine Türk milleti, hasta olduğu söylendiği için büyük mali destek sağlamış ve yapıldığı söylenen ilik nakli için bazı rakamlara göre 100.000, bazı rakamlara göre çok daha fazla kan örneği, yani bir toplumun ortalama genetik özelliklerini verecek sayıda genetik materyal Amerika doku bankalarına gönderilmiştir.) her sözün başında cinlerden, meleklerden, şeytanlardan söz ederek bu toplumun paganlar dönemine sürüklenmesini nasıl tetiklediklerinin bile farkına varılamadı. Sunucu başta olmak üzere hiç kimse şunu sormadı: Kalıtsal şifresi başkasının eline geçmesin diye, Türkiye'de kaldığı birkaç gün boyunca Amerika Başkanı Obama'nın dışkısı ve hatta idrarı bile özenle korunarak Amerika'ya götürülürken bu ülkenin yüz binlerce doku tiplemesinin yabancı ülkeye götürülmesinin öneminin neden kimse farkına varmadı?

Aynı programda, 300 kitabın (çoğu 50-60 farklı dile de çevrilmiş) yazarı olarak sunulan bir kişinin, *"Burada açıklıkla söylüyorum, 20 yıl sonra dünyanın tümü Müslüman olacak"* kehanetine büyük bir olasılıkla binlerce faks ve elektronik iletiyle destek verilmesi (sunucunun açıkladığına göre) insanımızın neyin farkında olup olmadığına önemli ipuçları vermektedir. Programa sonradan katılan, katı bir evrim karşıtı olan, Türk ve İslam tarihinde bir eşi görülemeyecek yoğunlukta ve kapsamda evrim karşıtı girişimlerin, yayınların öncüsü gibi görünen zatın; kıyamet yaklaşırken inmesi beklenen (özellikle Musevilik ve İsevilikte) Mehdi'yi tarif ederken kendi sırtında bulunan benin yerini ve şeklini tarif etmesi, kaşlarını yay gibi olması, boyunun orta olması, alnının geniş olması ve diğer hususların çoğunun kendine benzediğini söylemesi, ayrıca 2014 yılında kıyametin kopacağını söyleyen bir insanın, ülkenin her düzeyinde bulunan birçok insandan destek alması, akılla açıklanabilir bir durum görülmüyor.

Hiçbir fikir yürütmeden, bugünkü bilimsel gelişmelerin hepsinin kendi kutsal kitaplarından çıktığına inandırılan;

(çok parlak ve renkli kitaplarla süslenerek çok ucuza ya da bedelsiz olarak ilkokuldan üniversitelere, toplumun her kesimine dağıtılan kitap, CD, video ile desteklenmiş) uygarlıkla bağnazlığın arasındaki farkı kavrayamayan, resmin ve heykelin dini olarak yasaklandığı bir inançta hiçbir estetik gelişmenin olamayacağını anlayamayan (bu nedenle bütün şehirlerimizin, eski dönemlerden kalan arkeolojik eserler hariç, uygar bir insanın yaşayamayacağı kadar çirkin olduğunu); aynı toprakları yüzyıllardır paylaştığı farklı inançtaki insanlara tahammül edemeyen, kendi eşini bile birçok haktan mahrum bırakan bir inanca mensup; sürekli demokrasiden söz eden, kendi literatüründe ilmi, dini eğitim; âlimi hacı-hoca belleyen grubun arkasına düşeceği siyasi akım ne olabilirdi? Tabii ki; akşam sabah dinden bahseden, iman (bir anlamda biat) etmişim diyenleri önemli yerlere getiren, eldeki olanakları bu iman-biat etmiş gruplara peşkeş çeken, eşini ve yakınlarını, siyasi çıkarının teminatı olarak gördüğü bu grubun (geçmişte de bir türlü kurtulamadığı) çağdışı tutkularından kopmaması için çeşitli kisvelerle-örtülerle meydanlarda dolaştıran siyasi liderlerin başını çektiği partiler olabilirdi; öyle de oldu. 1930'lu yıllarında Cumhuriyet bayramlarında okullarda ve meydanlarda çekilen fotoğraflarla, 2000 yıllarında çekilen fotoğrafları karşılaştırmak bile bu karanlığa kayışın çok belirgin ipuçlarını vermektedir.

Farkındalık bir şeyi daha güçlendirir: Duyarlı olmayı. Çünkü duyarlı olmak, bir şeyi -doğru bir şekilde- diğer şeyden ayırmaya ve aradaki farkı anlamaya başladığınız zaman yaşanabilir. Bu duyarlığı kazanamamış birey ya da toplumlar, inançları haricinde kendi çıkarlarına dokunulmadıkça, her şeye duyarsızdır. Çarpıklıkları olağan görürler. Hatta bu çarpıklıktan yararlanma yoluna giderler. Ayrıntıyı fark edemezler. Örneğin Türklerin iki köy olarak alıp, 70 yıl sonra il yaptıkları Kırıkkale'de yolların neden çağdaş bir kentteki gibi düz olmadığını, evlerin neden aynı hizada dizilmediğini, bir evin her katının neden farklı bir boyayla boyandığını,

yeterince park alanı vs olmadığını anlayamazlar ve bu durum yaşayanları rahatsız da etmez.

1999 Gölcük depreminden sonra oluşturulan fondan deprem riski olan illere yardım yapıldı. Bunlardan Kırıkkale'ye de yardım yapıldığı söylenir. Belediye ne yaptı bu parayı peki; şehrin batı girişinde, Kırşehir karayolu üzerindeki Estergon Kalesi ve parkının yapımına harcadığı biliniyor. Bir Avrupa şehrine gidersiniz; örneğin kaldırım taşlarında tek bir kırık yoktur, ülkemizde kaldırım taşları daha yerine konurken kırıktır, kimse da buna itiraz etmez, bana ne der. Evde boya yaparsınız, boya ya o yana ya bu yana bulaştırılır ya da kenarları düzgün bir şekilde çekilmez; fayans döşersiniz, hiçbir zaman birbirine paralel fayans dizisi bulamazsınız, bir tarafa doğru daraldığını ya da genişlediğini görürsünüz. (Kamu binalarında ihaleler peşkeş yoluyla yapıldığı için bu çarpıklıkları daha belirgin olarak görebilirsiniz.) Ev yaparsınız, çatısı daha eve girmeden akmaya başlar. Ev yaparsınız, eve girmeden evin yüzüne örümcek ağı gibi çeşitli iletişim araçlarının kablolarını döşemeye başlarsınız. Evin içini boyarsınız, daha boya kurumadan, o yana bu yana, çirkin kablolar çekersiniz. Bu sizi rahatsız etmez; etse de derdinizi anlayacak ve çözecek insan bulamazsınız. *"Ağabey idare eder"*, *"ne var ki bunda"* sözcükleriyle bu çarpıklıklar geçiştirilmeye çalışılır. Böyle bir toplum estetik bakımdan laçka olmuştur. Bu nedenle, bu toplumlar kendilerine özgü bir terminoloji geliştirmişlerdir. *"Ağabey idare et"*, *"ne var ki bunda"*, *"idare eder"*, *"bana dokunmayan yılan bin yaşasın"*, *"hele bir başla sonrasını düşünürüz"* sözcüklerinin birçok dilde karşılığı olmadığı gibi benzer bir ifadesi de bulunmamaktadır.

Ancak tüm bu yazılanlar *"farkındalık"* yetisini kazanmış insanlar için anlamlıdır, önemlidir. Farkındalık yetisini hiçbir devirde kazanamamış toplumlar ve insanlar için ne yazılırsa yazılsın, ne söylenirse söylensin hiçbir anlam taşımayacaktır. Çünkü onlar *farkına varamadıklarının bile farkına varamazlar*. Bir sürü iyi niyetli insan, bu insanlara doğru yolu gösterebil-

mek için bilimsel yöntemlerle doğruyu anlatmak için çırpınır. Doğrusunu isterseniz 50 yıldır bu yolu denemiş olan ben bile bir adım yol aldığımdan kuşkuluyum. Cahilliğin çamurunun dogma, ürününün ise fark etme yetisinin yitirilmesi olduğunu ne yazık ki oldukça geç anladım. Bu 50 yılda, öğrendiğimi çevremdeki insanlara, yetiştirmekle yükümlü olduğum öğrencilere şu ya da bu şekilde iletmek için, onları da bilgilendirmek için çırpındım durdum. Başardım mı? Onu gelecekteki erdemli insanlar değerlendirecek. Ancak bu süreç bana önemli bir şeyi öğretti, bu yazının ana fikri de bu olsa gerek: Bir sistemde, birilerine bir şey öğretmek için çırpınan insanların etkisi ve başarısı (küçümsemek için söylemiyorum, bu insanları hep saygıyla anıyorum) tahminimizden çok daha düşük düzeyde kalıyor. *Eğitimimizde öyle bir sistem kurmalıyız ki, bilen bildiğini öğretmek için can atmasın; bilmeyen öğrenmek için can atsın. Çevrenize alıcı bir gözle bakınız, sorumlular (aile ve eğitimciler) gençlere bir şeyler öğretmek ve bilimsel duyarlılıklarını geliştirmek için denemedikleri yol kalmıyor. Bilim zorla değil istekle kazanılan bir öğreti olmalı.*

Çektikleri acıları ve rezillikleri Tanrı'nın takdirine bağlamış, emek ve çaba harcamadan bir şeyleri "*dua, iman, tapınma ve benzer şeylerle*" elde edebileceğini sanan, her an mucize bekleyen, hayrın ve şerrin Tanrı tarafından kurgulandığına inanan, Tanrı'nın kendisine ayrıcalık tanıması için her yolu deneyen, bunun için içecek suyun aktığı bir çeşmesi bile bulunmayan yerleşim yerlerinde, başkalarının alın teriyle kazandığı ve vergisini ödediği paralarla devlet yardımı alanların; en az 8.000-10000 dolar vererek hacca gitmelerinin hangi ahlak, hangi bilimsel düşünce, hangi farkındalık, hangi insaf ölçülerine sahip olduğunu anlamak için dâhi olmaya gerek yoktur. Bunu anlayamayanlar olsa olsa yaşamı dogmayla yoğuranlardır. Bakın İslam ülkelerinde ve diğer dinlerin bağnazlık bataklığına batmış ülkelerde, tehlikeler hiçbir zaman önceden sezinlenememiştir; gerekli önlemler alınamamıştır; öğrendikleri (o da her zaman gerçekleşememiştir) sadece

yaşadıkları olmuştur. Ortadoğu ülkelerinin başına örülen çoraplara bakın, bu çorapların kokusu onlarca, bazen yüz yıllarca yıl sonra ortaya çıkmıştır. Bu ülkelerdeki siyasilerin, idarecilerin, sözüm ona bilim adamlarının hiçbiri daha sonra yaşanacakları sezinleyemememiştir; çünkü onlar daha ciddi ve önemli işlerle, ülkenin insanlarının imanını güçlendirecek eylemlerle ya da yükselmek için Batı dünyasının beğenisini çekecek makaleler yazmakla meşguldür. Kaynak ve güç, imanı güçlendirecek, kişiye ikbal sağlayacak eylemlere yönlendirilmiştir. Bu yobazlaştırma için kaynak bulmak da zor olmamıştır; bu ülkelerin geleceğine göz dikmiş emperyalist ülkeler, kansız, silahsız bir şekilde bir ülkenin nasıl köle edilebileceğini yüzyıllardır uygulamalarıyla öğrenmişlerdir. Küçük bir kaynak ayırarak parsayı kapmak akıl işidir. Bu nedenle bu yolla gericiliğin desteklenmesi -Batı ülkelerince- en çok getirisi olan yatırım olarak görülmüştür. Parası olmasına karşın taş devri mantığıyla yaşayan Suudi Arabistan'ın halkının Türkiye'ye bakarak gözü açılmasın diye, 1980 cuntasının onayıyla (belki de talebi) başlangıçta halkın haberi olmadan *"Rabıta"* adı altında milyonlarca dolar Türkiye'ye akıtılarak, sözüm ona dini eğitimimiz güçlendirilmiş ve belirli yerlere getirilecek kişiler eğitilmişlerdir. Bu ülkelere söylenmez mi; eğer eğitime çok meraklıysan ilk olarak kendi halkını eğit, işbirlikçi melunlar.

Türkiye'deki evrim karşıtı kitapların kaynağı ve Amerika'da korumaya alınan imamların-hocaların durumu bilimsel ve tarafsız bir gözle incelenirse tarihte Batı'nın İslam ülkelerinde yaptığı tahribatın tarzı, yolu ve biçimi kolaylıkla anlaşılacaktır. Bunlardan birinin de Ergenekon komplocusu, imam hatip mezunu, İsmailağa tarikatından, ancak Fethullah Gülen Cemaati'ne yerleştirilmiş CIA ve MOSSAD ajanı **Tuncay Güney** olduğu bilinir. ABD'ye kaçırıldıktan sonra New York'ta CIA kendisine bir eve yerleştirdiği basında yazılmıştır. Tabii ki tüm bu yazılanlar fark edenler için geçerlidir. Kutsal kitaplarında köleliği tarif eden ve bir sınıf olarak kabul

eden bir cemaatin mensuplarının modern kölelikten kurtulması kolay olmayacaktır.

Farkındalık yeteneği, dostu-düşmanı da zamanında tanımaya hizmet eder. Bir toplum farkındalık yeteneğini kazanamamışsa, birkaç söylem ya da propagandayla dostunu düşman, düşmanını dost olarak görür. Başta Amerika olmak üzere, birçok Batı ülkesinin tarihin herhangi bir döneminde Müslümanlara dost oldukları bir olay biliyor musunuz? Bazen öyle görünse dahi, kokusu yıllar sonra çıkmıştır. Gelgelelim ki, Lozan'daki sınırlarımızı bugün bile tanımayan, dünyadaki tüm Müslümanları sömüren idarelere destek sağlayan, yapamazsa işgal eden, öldüren, her türlü pisliğe bulaştıran, birkaç milyonluk İsrail önünde diz çöktüren Amerika Birleşik Devletleri ve diğer birçok Batılı devlet, bu insanların en iyi dostudur; ne yazık ki her türlü pisliğe bulaştırdıkları, dış politikada silikleştirdikleri, kendi başına karar verememeyecek duruma düşürdükleri biz de bu kervanın içinde yer almaktayız.

Bu fırsatı Yüce Atatürk'le yakalamış olan güzel ülkemizin güzel insanları; ne yazık ki sistematik bir şekilde 1938 yılından bu yana dıştan ve özellikle içten, zaman zaman laiklik, zaman zaman demokrasi, eğer olmazsa daha çok demokrasi özlemi görüntüsü altında yakaladıkları bu fırsatın yıpranmasına seyirci kalmış ve uygarlığa uzanabilecek yolun sinsi sinsi kapatılmaya çalışıldığının farkına varamamıştır. Giyim kuşamımızdan, olaylara bakışımıza kadar bir mercek altına alınırsa tehlikenin boyutları ortaya çıkacaktır. Bunun farkına kim vardı? Temel bilimlerin yanı sıra sosyal bilimlerde de bir ülkenin ya da bir topluluğun nasıl güdülebileceği ya da tahrip edilebileceği konusunda teknikler ve taktikler geliştiren -güya stratejik ortaklarımız olan- Batı kulübü. Bu kulüp, Türkiye'nin dışındaki birçok mazlum ülkenin bile hayranlık duyduğu ve örnek aldığı tarihsel simgeyi ya da kişiliği tahrip ederse o toplulukları istediği gibi güdebileceğinin farkında. Bu nedenle Ekim 2009 tarihinde Avrupa Birliği'nin ilerleme

raporunda, en başta yer alan koşullardan biri "Türkiye Cumhuriyeti"nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'e bundan böyle hakaret etmenin suç olmaktan çıkarılması oldu. Bunun demokrasi, insan hakları, gelişmişlikle ne ilgisi olabilir? Hangi topluluk hakareti özgürlük olarak kabul edebilir? Yoksa Türkiye böyle bir kabulle tarihe bir ilk olarak geçmeye aday mı olacak? Siyasilere bunun nedeni sorulduğunda lafı geveliyorlar. Ancak belli ki halkın büyük bir kesimi bunun farkında değil; yoksa kazan kaldırırdı. Kızına, karısına eğri gözle bakana bile bıçak çeken bir millet, atalarına hakareti nasıl içine sindirebilir? Ya farkında değiller ya da siyasilerimizin yıllarca sinsi sinsi düğümledikleri ve fırsat buldukça gütmüş oldukları politikalar nedeniyle, toplumsal duyarlılığımız yavaş yavaş törpülenmiş, değerlerimize bağlılığımız birkaç torba kömüre ya da pirince satılır olmuş.

Hiç düşündünüz mü; ülkeler niye bayrak kullanır, büyük meydanlar yapar, önemli yerlere büyük heykeller diker, önemli yerlere tarihinin önemli kişilerinin fotoğraflarını asar, vatandaşları yakalarına rozetler takar? Bunların farkında olmamak kör olmak demektir. Her fırsatta örnek aldığımız Batı'nın ve Doğu'nun önemli ülkeleri, krallık da olsa, cumhuriyet de olsa, bırakın ülkelerinin kurucularını, doğru dürüst niteliği olmayan günümüz başkanlarının, cumhurbaşkanlarının, krallarının heykellerini ve fotoğraflarını hiçbir yerden eksik etmiyorlar, saygıda kusur etmiyorlar. Bizse yoklukta, yedi düvelle çarpışa çarpışa, pırıl pırıl bir Cumhuriyet kuran önderimizi doğrudan ya da dolaylı olarak yıpratmak için her şeyi yapıyoruz, yapanlara da göz yumuyoruz. Bu ülke bunun bedelini ağır öder.

Tarihe (eylemlerini onaylasak da onaylamasak da) damgasını vuran milletlerin şehirlerinde hep büyük meydanlar ve çoğunluk da bu meydanların ortasında o ülkenin kurulmasına katkısı olan ya da biliminde, sanatında önemli atılımlar yapmış insanların heykelleri dikilir. Bu milletin insanlarına ortak bir ülkü ya da eylem aşılanmak istenirse bu

meydanlarda ortak bir değer etrafında toplanması sağlanır. Ülkenin değerlerine saygıyı aşılamak için resmi kurumların girişlerine ya da belirli yerlerine o ülkenin kuruluşuna ya da bilimine-sanatına emeği geçmişlerin fotoğrafları asılır. Ülkenin milli bütünlüğünün oluşturulmasına bu olguların önemli katkılar yaptığı sosyolojide bilinen bir gerçektir. Bunları anlayabilmek için olayların farkında olmak gerekir ve sosyolojik değerlerin farkına varmak gerekiyor.

Farkında mısınız? Bize Cumhuriyetimizin kuruluşunu gerçekleştiren en önemli kişiye bile hakaret etmeyi yasal olarak suç olmaktan çıkarmayı, bu kişilerin ya da kişinin resimlerini resmi kuruluşlardan indirilmesini, meydanlara bu kişilerin heykellerinin artık dikilmemesini, bayrağımızın saygın bir simge olarak kullanılmasının artık gerekli olmadığını öneren Batılı dostlarımız; kendi resmi kurumlarının her yerinde, paralarının üzerinde, törenlerde, resmi davetlerde olmazsa olmaz olarak krallarının, kraliçelerinin, olmazsa o günkü liderlerinin resimlerini hiç eksik etmez. Meydanları savaş kazanan komutanlarının heykelleriyle bezenmiştir. Bayraklarını ellerinden düşürmezler, attıkları uyduların, hatta bir ülkeyi bombalamak için yaptıkları yıkıcı araçların bile üzerine resmetmeyi ihmal etmezler. Eğer gereksiz olduğuna inanıyorlarsa ilk olarak onlar bayraklarını yaksınlar, heykellerini yıksınlar, fotoğraflarını yerlere fırlatsınlar; krallarına-kraliçelerine saysınlar sövsünler.

Almanya, ülkesinde hemen hemen etnik olarak başka dil konuşulmamasına karşın, Ekim 2009 tarihinde aldığı bir kararla Alman dilinin bundan böyle Almanya sınırları içinde resmi dil olarak kullanılmasını zorunlu hale getiren bir yasa çıkarmıştır. Almanya'nın en etkili üyesi olduğu Avrupa Birliği, aynı tarihte, -ne gariptir ki - Türkçenin Türkiye'de resmi dil olmasına itirazlarının yanı sıra, Türkçeyle ilgili olmayan harflerin de bundan böyle Türkçe alfabede (abce'de) yer alması için hükümetimize talimat verebilmiştir. Zaman zaman canlıların ortak soydan türediğini bilen bir evrimci olarak

kuşkuya kapılıyorum: Acaba biz farklı bir insan soyundan mı gelmeyiz?

Bu ülkede huzur içinde yaşayabilmem için ya aklımı ve farkına varma yetimi yitirmeliyim ya da bu ülkenin esenliği için bugüne kadar taşıdığım duyguları.

Artık farkına varmalıyız. Birileri, modern sömürge yapacakları ülkelere ve bu bağlamda, neredeyse yarım yüzyıldan bu yana farkındalık yetisi sinsi sinsi köreltilmiş bizim gibi ülkelere; demokrasi söylemi adı altında, özel yetiştirilmiş işbirlikçileri aracılığıyla değerlerimizi yıktırmaya uğraşıyor. İlk olarak şu sorunun yanıtını kendinize veriniz! Atatürk'ün heykellerini yıktığımızda, Türk halkının -keza ayrılıkçı zümrenin- başının göklere ulaşacağına inanıyor musunuz? Batı'dan öğrenilenler (bir anlamda onlara sorulmadan kopya edilen değerler) bu milletene hayır getirmiştir; Batı'dan onların izniyle ya da zorlamasıyla ya da yönlendirmesiyle ithal edilen hiçbir şeyden de hayır gelmemiştir. Atatürk ithal etmemiş, bu değerleri özgün irademizle kendi bünyemize uygun bir tarzda yoğurmuştur. Batı ve ne yazık ki bir türlü temizleyemediğimiz, sindirildiğinde toprak altına çekilen, uygun ortam bulduğu zaman ayrıkotu gibi fışkıran ve eylemlerini sinsi sinsi uygulamaya sokmaya çalışan bir kesim, birçok ülkeye örnek oluşturabilecek ve oluşturmuş, Atatürk'ün bu bağımsız ve kişilikli devlet adamlığı tarzını hiçbir zaman benimseyememiştir. Hedef bu nedenle seçilmiştir. Batı'nın başarılarından biri de sabırlı olmayı bilmesinden ve zamanlamayı çok iyi seçebilmesinden kaynaklanır. Zaman bu zamandır.

Simgeler tabulaştırılmamalıdır; ancak geçerli olduğuna inandığınız bir şeyi yaygınlaştırmak ve daha etkili hale getirmek için simgeleri kullanmanın da önemli bir yol olduğu bilinmektedir. Bu nedenle geçmişte, bir kişinin ait olma duygusunu geliştirmek için rozetler geliştirilmiştir. Bu rozeti ta-

kan için o rozet neyi simgeliyorsa ona sempati duyduğunun ifadesidir. Bugün egemen olan partilerimizin mensuplarının yakalarında -yaşamlarında bir defa bile- Batı'nın boyunduruğuna başkaldırmış, Türk insanını uygar insan olarak görmüş, kadına gerektiği saygıyı sağlamış, ufku değil, ufkun ötesini gören bir akımın simgesi olan *"Atatürk rozeti"*ni taşımamaları sizce hangi anlama gelir? Bunun anlamını öğrendiğinizde farkındalık yeteneğine kavuşmuşsunuz demektir.

Düşünceyi okumak zor olabilir; niyeti fark edemeyebilirsiniz; yoksa rozeti de mi fark edemediniz? Yüce Atatürk'ün huzurunda saygıyla eğiliyorum...

Hepiniz bu yüce insanın izinden sapsanız da ben sapmayacağım.

İnsan Soyunun En Son Kazandığı Duygu Utanmadır

Evrim bilimi bize doğanın ve canlıların işletim sistemini öğretir. Ne zaman, nasıl, neden, ne için sorularının yanıtını bu yolla öğrenebiliriz. Canlıların yaklaşık 3.7 milyar yıllık yol haritasında bazı yapıların, işleyişlerin ve duyuların ne zaman ortaya çıktığını ve hangi yolları izlediğini öğrenebiliriz.

Bu gözlemin en ilginç yönü; yolda ilk geliştirdiğimiz ya da bulduğumuz bir yapı, işleyiş ve duyuyu yolun en sonunda, en sonunda bulduklarımızı da en önce terk etmemizdir. Bununla ilgili birkaç örneği yazının içinde vereceğiz.

Eldeki bilgiler; ilk oluşan ilkel bir hücreli canlılarda, dış ortam ile iç ortam arasındaki madde derişim (konsantrasyon) farkını dengede tutabilmek için ozmos düzeneğinin geliştiğini göstermektedir. Böylelikle, öncelikle suyun, daha sonra diğer anyon ve katyonların ve diğer maddelerin belirli bir dengede tutulması sağlanmıştır. Demek ki canlının ilk kazanmış olduğu fizyolojik işleyiş ozmostur. Bu nedenle, daha etkin anestetik maddeler bulunmadan yapılan ameliyatlarda (eter gibi) çok önemli evrimsel gözlemler yapılmıştır.

Narkozla evrimsel gerçeklerin açıklanması

Narkoz, canlıyı öldürmeden belirli duyuların uyuşturulması anlamında kullanılır. Beynin her bölgesi narkoz maddelerine farklı tepki gösterir. En tipik ve eski narkoz; eterli, kloroformlu bayıltmadır. Bir insan bu maddeyle bayıltılırken değişik davranış evreleri gösterir. Kural olarak beynimizde en son gelişmiş merkezler ve bölgeler, daha eski olanlara göre, narkoz maddelerine ve diğer tehlikelere karşı daha dayanıksızdır. Teknik bir aygıtın geliştirilmesiyle birlikte bozulma olasılığının artması gibi.

Bir narkoz seansında, ilk olarak şuur (bilinç) yitirilir; çünkü bilinç, beynin en son ve en karmaşık evrimsel aşamasıdır. Dolayısıyla narkoz maddesine en az dayanıklıdır. Bilinçten sonra yitirilen ikinci duygu, korku ve kendini savunma duygusudur. Dolayısıyla bu tip bayıltmalarda bilincini yitiren hasta ilk olarak çırpınmaya, yırtınmaya ve bağırmaya başlardı. Narkozun bu evresine "Eksitasyon Evresi" denir ve bu nedenle narkoz başlamadan önce hasta, ellerinden ve kollarından sıkıca bağlanırdı. Hasta bilincini yitirdiği için kendi cinnetinden ve durumundan habersiz haldedir. İlk evrede büyük beyin, yani beynimizin en üst tabakası uyuşturulmuştur; dolayısıyla bilincimizi yitirmişizdir. Bunun üzerine daha alttaki beyin tabakası, yani beyin kökü "lüzum üzerine" komutayı eline almıştır. Beyin kökü beynin eski kısımlarındandır, balıklarda ve sürüngenlerde de gelişmiştir. Büyük beyne göre daha eski ve daha az karmaşık olduğu için, karşı koyma gücü daha fazladır. Bu bölge içerisinde içgüdü ve kalıtsal tepkimelerin merkezi bulunur. Çevrenin uyarmalarına karşı otomatik olarak cevap verilmesi sağlanır.

İnsanda bu içgüdü ve otomatik tepkimeler, büyük beynin süzgecinden geçtikten sonra ortaya çıkar. Kalıtsal tepkimeler bazı hallerde büyük beynin yargılaması sonucu baskı altında tutulabilir. Örneğin vücudumuzu kurtarmak için çok kızgın bir demir parçasını elimizi yitirme pahasına uzaklaştırmamız gibi.

Eksitasyon evresinde büyük beynin yargılayıcı-süzücü özelliği kalktığı için, beyin kökü tamamen kalıtsal özelliklerini göstermeye başlar. Bu nedenle artan narkoz zehrinden kurtulmak için kendiliğinden çırpınma, kaçma ve bağırma hareketleri ortaya çıkar. Hasta bu hareketlerin hiçbirini bilinçli yapmaz. Doğal olarak bu durumda ameliyat yapılamazdı. Dolayısıyla anestezist narkoz maddesini vermeye devam ederdi. Eter miktarı kanda gittikçe yükselerek belirli bir düzeye ulaştığında, beyin kökü de uyuşarak içgüdü ve refleksleri durdurdu. Hasta yeniden sakinleşir ve kasları gev-

şerdi. Ameliyat bu evrede başlardı. Anestezi uzmanının becerisi, ameliyat boyunca hastayı daha fazla uyuşturmadan bu evrede devamlı tutmaktı.

Büyük beyin ve beyin kökü bu son evrede tamamen uyuşuktur; ancak beyin kökümüzün en eski kısmı (en alttaki kısmı) hâlâ uyuşmamıştır. Bu bölgede dolaşım sistemiyle, solunum sistemiyle, sıcaklık düzenlemeleriyle ve bazı madde dönüşümleriyle ilgili yaşamsal öneme sahip otomatik düzenleyici merkezler bulunur. Bu merkezler bireyin biyolojik olarak canlılığını sürdürmesini sağlar. Diğer beyin bölgelerine göre çok daha dayanıklıdırlar. Bu nedenle bir bireyi öldürmeden bayıltmak mümkündür. Bugün ameliyatlarda çok daha etkin narkoz maddeleri kullanıldığı için, eksitasyon (çırpınma) evresi hemen hemen hiç görülmez. Kullanılan ilacın terapatik (therapeutik) genişliğinin fazla olmasına dikkat edilir; yani yaşamsal merkezleri uyuşturmadan, acı ve bilinç merkezleri hızla uyuşturulabilmektedir.

Narkoza göre beynin gösterdiği tepkiyle yapısı arasında bir ilişki kurulursa en karmaşık ve en yeni kısmının üstte, en kaba ve en eski kısmının da altta olduğu görülür. En içte temel yaşamsal işlevleri düzenleyen merkezlerin bulunduğunu söylemiştik. Bu merkezler uzun evrimsel gelişim süreci içinde dış çevrenin etkisinden koparak iç çevrenin etkisi altına girmiştir.

En eski merkez olarak tanımlanan vücuttaki su miktarını düzenleyen ve kontrol eden merkez, böbreğin süzdüğü sıvının yoğunluğunu, dokulardaki su miktarını, ter salgılamasını ve susuzluk duygusuyla ortaya çıkan su alınmasını düzenler, denetler.

Yine aynı tabakada vücut sıcaklığını düzenleyen merkez bulunur. Bu merkez sıcakkanlıların, çevrenin sıcaklık değişimlerinden etkilenmemesini sağlar ve dolayısıyla da madde değişiminin sabit hızla yürütülmesi sağlanır. Bu, aynı zamanda çevrenin etkisinden büyük ölçüde kurtularak kendi başına hareket etmeyi ve bireysel bilincin (benliğin) ve abstrak

düşünebilmenin ortaya çıkmasını sağlar. Bu merkeze ısı gözü de denir. Karın kısmının sıcaklığına göre düzenleyici mekanizmayı çalıştırır. Eğer fazladan ısınırsak, su içeriz ve terleme suretiyle ısı kaybını dengeleriz. Burada su miktarını düzenleyen merkez ile ısıyı düzenleyen merkezin, diğer işlevlerde de olduğu gibi bir sıraya göre ya da eşgüdümlü olarak çalışması gereklidir. Isındığımızda yüzümüz kızarır; çünkü derideki kılcal damarlar genişletilerek vücudumuzun iç tarafındaki fazla ısının, kan aracılığıyla yüzeye taşınarak bir radyatörde olduğu gibi soğutulması sağlanır. Soğukta renk uçuklaşır ve titreme başlar. Merkez, vücudun dışı yüzeyine yakın damarları büzerek ısının yitirilmesini önlerken bir taraftan da kas hareketlerini hızlandırarak ısının artırılmasını sağlar. Dolayısıyla ek besine gereksinmemiz olur; bu sefer de başka bir merkez "açlık duygusunu hareketlerinden merkez" devreye girer. Soğukta daha çok acıkmamızın nedeni budur. Keza bu beyin katmanında, tepegözden (İlkel omurgalıların bir kısmında, bugün yaşayanlarda da kalıntısı görülen kafatasının üstündeki bir açıklıkta bulunan ışın ölçer almaç.) değişerek bez özelliği kazanmış epifiz bulunur. Epifizin salgıları, bazı sinyalleri dışarıdan alsa da çoğunluk dış ortama bağımlı olmadan, vücudun gelişmesi için zaman düzenlenmesini sağlar.

Sonuncu bölgenin üzerinde de beyin kökünün üst kısmı "büyük gangliyon kökleri" ve "talamus" bulunur. Milyonlarca sinir hücresinin bir araya gelmesiyle, eskiden öğrenilen işlevlerin, bir çeşit bilgisayar merkezini oluşturur. Kaba bir tanımlamayla beynin bu kısmı, geçmiş atalarımızın deneyimlerinin programlandığı ve depolandığı bir yerdir. Bu program, dış uyarılar sonucu belirli davranış şekillerinin ortaya çıkmasını sağlar. Örneğin, düşmanca bir bakış ve tavra ya da karşı eşeyden bir bireyin yaptığı kura, ilgili hormonları salgılayacak programı (daha önce hazırlanmış programı) devreye sokarak yanıt verilir ve bu da belirli davranış şekillerinin ortaya çıkmasına neden olur. Daha önce, narkoz

sırasında hastanın bilinçsizce kendini savunması ve kaçma hareketinde bulunması gibi, buna çoğunlukla içgüdü denir. Geçmişte kazanılmış reflekslerin bir dizi halinde peş peşe devreye sokulmasıyla kendini gösterir. Düşünmeden -akla danışılmadan- yapılan hareketlerin (davranışların) hemen hepsi bu tiptir. Son zamanlarda yöneticilerimizin, ani olarak ortaya çıkan olaylar karşısındaki konuşma ve davranışına baktığımda, öğrenilmiş davranışlardan öte, içgüdüsel davranış şeklini görüyorum. Bilinçsiz ya da sadece reflekslerle yönetilen bir koruma içgüdüsü gibi.

Biz evrimsel yolda yürümeye devam edelim. Bu yolda ozmostan sonra kazanılan en önemli duyu, açlık duyusudur. Canlıların tümünde en etkin duyudur. Ölüm korkusunun bile bu duyudan yaklaşık 1.5 milyar yıl sonra ortaya çıktığı varsayılmaktadır. Bu nedenle bir insanı tehdit ederken seni öldürürüm sözünden çok daha etkili olanı *"Seni işinden atar, çoluğunla çocuğunla aç bırakırım"* tehdididir.

Elimizdeki bilgiler; bir insanın embriyosunun gelişmesi sırasında, organ düzeyinde fizyolojik işlev olarak iş görmeye başlayan ikinci yapı, iki damarın yan yana gelip bir nabız gibi atmaya başlayarak daha sonra kalbi meydana getirmesidir. Yani bizde ilk iş gören organ dolaşımın pompasını sağlayan *"kalp"*tir. Yolun başında kazandığımız ilk organ olduğu için yolun en sonunda onu bırakırız. Bu nedenle bir insanın ölümünü ilan etmek için kalbi durdu ve çalışmıyor, diyerek kesin sonucu açıklarız. Diğer organların işlev görmesi ve devre dışı kalması, yine gelişme ve yaşam sürecinin içindeki bir sıraya ve protokole göre olur. İlk akla gelen önemli duyu organlarımızın kazanılıp terk edilmesinde de aynı protokol işler. Örneğin tat ve koku en son, görme ondan biraz daha önce, işitme ise en erken terk edilir ya da zayıflar; çünkü bunların ortaya çıkışında da aynı sıra söz konusudur. Tatma en eski, işitme ise en yeni fiziki duyu yapımızdır. Organ işlevi olarak en son kazandığımız yapı ise eşeysel organlarımızdır. (Onları ancak ergenlikte kullanmaya başlarız.) Bu nedenle ilerleyen

yaşlarda kural olarak en erken bırakılan organımız da eşeysel işlevlerimiz olur. Dünyadaki canlıların tümü bu evrimsel kurala bağlıdır. Hepsinde şekli farklı olsa bile mantığı aynı olan bir yapı ve işlev görülür.

İnsani duyular ortaya çıkıyor

Bundan 7.5 milyon yıl önce, dört ayağı üzerinden iki ayağı üzerine kalkan bir canlı grubunda o güne kadar hiçbir canlıda görülmeyen duyular belirmeye başladı. Sosyologların, psikologların ve antropologların insanı insan yapan değerler olarak sunduğu bu yeni duyu ağı, çoğumuzun bildiği, aramızdaki ilişkileri düzenlemeyi ve doğal koşulların egemenliğinden kısmen de olsa kurtulmamızı sağlayan değerler olarak yapımıza katıldı. Bunlardan birkaçını verelim.

Merak: Neden sonuç ilişkisini araştırmaya bağlı olarak bir şeyin neden, niçin, nasıl oluştuğunu araştırmaktır. Galiba kazandığımız ilk insani duyudur. Bilimsel gelişme bu duyudan kaynaklanmıştır. Yalnız insana özgüdür.

Karaborsa: Gözde bir nesneyi, fırsat bulduğunda gereksinmesinden çok biriktirip, onu gerek duyana yüksek bir karşılıkla vermektir. Kaynak oluşturmaya yaramıştır. Sanatın ve bilimin gelişmesine -kaynak sağlayarak- katkısı olduğuna inanılır. Yalnız insanlarda görülür.

Empati (duygudaşlık): Belki en son kazandığımız duyulardan biridir. Başkasının duyularıyla düşünebilmektir. Başkasının acısını ve sevincini içinde hissedip, onu anlayabilmektir. Sosyal yaşamı sağlamıştır. Yalnız insanlarda görülür.

Utanma: Herhalde en son ortaya çıkan duyumuz olmalı. Utanma, hiçbir ceza korkusu olmadan, herhangi bir baskı nedeniyle yapılmayan, alınıp satılamadan, bir insanın iç dünyasının güzelliğini, insani değerlerini yansıtan en önemli duyudur denebilir. Yasa korkusu olmadan, baskı olmadan, bir çıkar için yapılmadığından dolayı en asil duygu olarak bilinir. Hayvanlarda utanma duyusu yoktur. Sadece insana özgüdür. Diğer duyuları eser halinde diğer canlılarda göre-

bilmemize karşın, utanmayla ilgili hayvanlarda hiçbir duyunun oluşmadığı bilinmektedir.

Bu evrimsel sıralamaya göre, insan soyunda en son kazanılmış, en değerli, en saygın, olmazsa olmaz, insanı insan yapan, her şeyin üstünde olan şey utanma duyusudur. Bu nedenle hiçbir yasal, dinsel ya da zorlayıcı bir kural göstermeden bir insanın, insani değerlerinden uzaklaşmasını, utanmaz, ar damarı çatlamış, yüzsüz, tükürsen yağmur yağıyor gibi kelimelerle tarifleriz. Bu sözlerin aslında o kişiye yasal bir yaptırımı yoktur; sadece toplum içindeki düzeyini ve o kişinin ahlak ve tıynet yapısını ortaya koymak için söylenir.

Bu durumda bir kişinin en çok önem vereceği, dikkat edeceği şey, utandıracak bir şey yapmamaktır. Hata düzeltilebiliyor, ancak utanmazlık düzeltilemiyor.

Pekâlâ, insan soyu utanmayı nasıl öğrendi ya da öğrendi ve yitirdi?

Utanma yasal zapturapt içine alınmamış ahlak kurallarının bütünüdür. Dünyanın değişik bölgelerinde belirli farklılıklar olsa bile herkesin her dönemde önem verdiği değerler olduğu açıktır. Yalancılık, hırsızlık, ahlaksızlık, rüşvet, düzenbazlık hangi din olursa olsun, hangi ırk olursa olsun hangi coğrafya olursa olsun, hangi kültür olursa olsun utanç verici eylemler olarak tanımlanmıştır.

Bu açıdan bakıldığında *"Ne güzel benim dinim, benim kültürüm, benim geleneğim ya da milletim ya da ırkım; yalancılığı, dolandırıcılığı, ahlaksızlığı, düzenbazlığı, rüşveti yasaklamıştır"* sözü anlamsızlaşmaktadır: çünkü bunları kutsayan bir din, ırk ya da kültür yoktur. O zaman iki şeye bakmamız gerekir: Bir; kişinin herhangi bir dine, ırka, kültüre, millete mensup olup olmamasına bakmadan, onun evrensel değerleri taşıyıp taşımadığına bakmalıyız. O zaman o kişi hakkında gerekli notu verebiliriz. İki; bir milletin, kültürün, ırkın ve en önemlisi dinin mensuplarının bu ahlaki yapıları ne ölçüde gösterip göstermediğine bakarak onların ırkçılıktan, kültüründen ve

dininden gelen kusurları anlayabiliriz. Eğer bir kültürün ya da dinin mensupları (ırkına, coğrafyasına bakılmaksızın) her yerde ahlaken çökük durumdaysa insani değerlerimizin en önemli koşullarından biri olan merak duygusuyla onu araştırmamız gerekir.

İslam coğrafyasını cesaretle, tarafsız gözle incelememiz gerekiyor. Artık *"her şey en mükemmel de biz yanlış uyguladığımız için böyle oluyor"* safsatasından kurtulmalıyız. Bin küsur yıl doğruyu bulamayan toplumların masaya yatırılma zamanı geldi. Aslında bunun için son aylarda ülkemizde yaşanan akıl almaz olaylar, bunun kibriti olabilir. Bu coğrafyanın güzide insanları! Bir yerden doğru düşünmeye başlayalım; geç kalıyoruz, yarın hiçbir şansımız olmayabilir. İlk olarak utanmaz insanları tanıyarak yola çıkmalıyız.

Laikliği hâlâ anlamadınızsa, hiçbir zaman anlayamayacaksınız

Sarhoş olarak takdim edilen Atatürk, laikliğe en çok önemi verdiği için anayasamızın ilk maddelerinden biri bu oldu. Sonradan gelen toprak ağası, gerici yöneticiler bunu anlayamadıkları için bunu din düşmanlığı olarak anlayıp, halka da öyle anlattılar. Bugün bu ülkenin önemli bir kısmı hâlâ laikliği dinsizlik olarak bilir. Halbuki Atatürk'ün laikliği getirmesindeki en önemli amaç, dini söylemlerle başa gelen insanlar rüşvete, hırsızlığa, yalana, dolana bulaştıklarında mensup oldukları dinin ya da inanç sisteminin zarar görmesini önlemekti; yani dini korumak için laikliği getirmişti. Nitekim öyle de oldu; Batı'nın gazeteleri, öncelikle Fransa'nın en yüksek tirajlı gazetesi Le Mond, 2013'ün sonlarında bir sayısında, *"İslamiyet yolsuzluk, rüşvet, yalan, talan demektir"* diye başlık attı, 57 İslam ülkesinin hiçbirinden *"gık"* çıkmadı; çünkü hepsi yalanın, talanın, rüşvetin, ahlaksızlığın bataklığı içinde debeleniyor. En az ülkemiz için bunun bir rastlantı ve münferit bir olay olduğunu düşünsek de, dini söylemlerle yola çıkmış Demokrat Parti (Menderes ve yandaşlarının), Doğru

Yol Partisi (Demirel, Çiller ve çevresinin), Refah, Milli Görüş ve Selamet Partisi'nin (Erbakan ve çevresinin), Milliyetçi Hareket Partisi'nin (Türkeş'in çocuklarının miras kavgalarından anladık.), Anavatan Partisi'nin (Özal, Yılmaz ve çevrelerinin), Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (Erdoğan ve çevresinin) doğru ya da yanlış (birkaçı hariç soruşturma açılmadığı için gerçeği bilemiyoruz) hepsinin az ya da çok bu suçlarla damgalanmasını basit bir rastlantıyla açıklayamıyoruz.

Bu söylenti ve doğruysa yolsuzluklar deşilmiş olmalı ki: Amerika'da kurulan bir mahkeme Rıza Sarraf adlı, İran doğumlu, sonradan Türk vatandaşlığı da verilen bir kişinin ve bir banka müdürü yardımcısının yargılanmaya başlaması çok ilginç ilişkileri ortaya dökecek gibi görünüyor. Dünyanın her yerinde yolsuzluk olduğu söylenebilir. Önüne bakanların yattığı Sarraf, nasıl oldu da tıpış tıpış kendi ayağıyla giderek Amerika'ya teslim oldu? Dünyada 2017 tarihi itibarıyla 8000 Türkün yurtdışında hapis yattığı bilinmektedir. Türk hükümeti bunların hiçbiriyle ilgilenmezken Rıza Sarraf için avukatlar tutmaya, notalar çekmeye ve onun sağlığı konusunda özel bilgi istemeye başladı. Devletimizin Rıza'ya bu kadar duyarlılığı hayra alamet değil. Rıza Sarraf'ın İran'daki kankaları idama mahkûm edildi. Sanki birilerinin başında karabulutlar toplanıyor. Eğer kendi evinizi temizleyememişsiniz başkasının pisliklerini teşhir edemezsiniz. Hepimizin dileği Türk siyasilerinin, bürokrasisinin temize çıkmasıdır.

Neyse ki cumhurbaşkanımızın; 27.11.2017 tarihinde ATO/ ANKARA'da bir ödül töreninde yaptığı konuşmada (HaberTürk TV) Batı'nın 1000 yıllık medeniyeti çöküp, İslam kültürünün dünyaya egemen olacağını söylemesi içimizi ferahlattı.

Bizim istediğimiz çok zor bir şey değil, bugün dünyanın uygar ülkelerinde hatta dün yamyamlık yapan ülkelerde bile uygulanan erdemli davranışı göstermeleridir. Eğer bir suçlama varsa, yetkinizi soruşturmanın sonuna kadar bırakır, adaletin tarafsız işlemesini sağlarsınız. Savcı taraflıysa, mahkemeleriniz var, mahkemeleriniz taraflıysa Yargıtayınız

var, Yargıtayınız taraflıysa Anayasa Mahkemeniz var, Anayasa Mahkemeniz taraflıysa Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi var. Diyelim ki, yetkilerini yeniden düzenlediğiniz savcı ve mahkemelere, bileşimini yeniden oluşturduğunuz yüksek yargı organlarına güvenmiyorsunuz, sizinle hiçbir alışverişi olmayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi eminim ki sizin hakkınızı yedirmeyecek, önemli bir tazminat almanızı da sağlayacaktır. Mahkemelerce aklanmayan hiçbir insan ve makam, temiz sayılmaz. Bunu, değiştirilen yasalarla ya da yönetmeliklerle sağlamak da olanaksızdır. Dini söyleme devam etmek için önce insan önünde aklanacaksınız. Ahrette aklanmayı öne sürenler, kural olarak dini istismar eden ve bu dine en büyük zararı veren melunlardır.

Bütün bunların yaptığı çok büyük bir yıkım oluşturuyor ki, bunun molozlarını bu ülke çok zor kaldırır. Sırasıyla:

Kolluk kuvvetlerine, mahkemelere, adalete, yasalara olan güven yitirilmiştir. (Bizzat bu kurumları korumakla yükümlü olanların ağzından.) Çalanın yanına kâr kalacağına olan inanç güçlenmiştir. *"Bal tutan parmağını yalar"* atasözünün tam anlamıyla uygulamaya geçtiğine inanılmıştır. *Yetkililer atını dağdan aşırır* (soruşturmadan kurtulmak için yasa ve yönetmelikler çıkarılanlar), *çaresizler düz yolda yolunu şaşırır.* Daha önce ara ara söylenmiş olan *"demokrasi bizim için amaç değil araçtır, zamanı gelince bu trenden inilir"* sözünün ne anlama geldiği, adaletin kılıcı birilerine yaklaştığında, alelacele değiştirilen ya da değiştirilmeye çalışılan yasa ve yönetmeliklerle çok net anlaşılmıştır. Yöneticilerimizin aklının, bir sorun ya da bir mekanizma kendilerine uzandığı ya da dokunduğu zaman, en iyi çalıştığı anlaşılmıştır. Birçok kişinin açıklamasına, uyarmasına karşın ıvır zıvır ek maddelerle süslenmiş anayasayı değiştirme paketi halka sunulduğu zaman, yöneticilerimizin HSYK (Artık bu adla bir kurum yok; çünkü başka bir referandumla o da ortadan kaldırıldı.) ve yüksek yargı organlarının yeniden yapılandırılmasının demokrasinin temel unsuru olduğunu meydanlarda bağıra bağıra halka anlatma-

larından kısa bir süre sonra da, adaletin mızrağı yakınlarının gırtlağına dayanmış, feryat figan etmişler ve çeşitli çağdışı tanımlarla ve arkasına sığındıkları güya yeniden demokrasi tarifi çarpıtmalarıyla aynı kurumları düzeltmeye kalkışmışlardı. En son kazandığımız duyunun yitirildiğini somut olarak görmüştük. Demek ki bizi yönetenlerin aklı, boyunlarına mızrak değdiği zaman çalışmaya başlıyormuş. 17 Aralık'tan önce bu kurumlar, savcıların yetkileri, yüksek mahkemelerin bileşimi için söylediğiniz övücü sözler hâlâ kulaklarımızda. Kişisel olarak ben bu tutarsızlıkları dinlemekten utanıyorum. Bunları söyleyenlerin, bu mantığa sahip olanların, yüzümüze baka baka yalan söyleyenlerin ve bugün söylediklerini yarın inkâr edenlerin, benden farklı kimyasal bileşime, farklı moleküllerden oluşmuş yapıya ve bizi oluşturan güçlerin farklı olduğuna, en önemlisi adı bir olsa da farklı bir inanç sisteminden (siz ona din deyin) geldiğimize inanmaya başladım.

Bir zamanlar savcısı olduğunu söylediği ve toz kondurmadığı mahkemelerin, suçsuz insanları mahkûm ettiğini döne döne söylemeye başlamış bir başbakanın etik değerleri bu sözleri söylediğinde sorgulanmadı, bugün de zamanı geçti (mi?). Bu sözler 17 Aralık'tan önce söylenmeliydi. On bir yıldır iktidarda olan bir başbakan, *"Ben bu ülkenin kolluk güçlerine ve mahkemelerine güvenmiyorum"* diyorsa ve bu makamların daha önce tabi olduğu yasaları tüm itirazlara karşın değiştirmiş ve anayasal bir düzenleme de çıkarmışsa, yani bu güçleri kendi isteği doğrultusunda yeniden düzenlemişse, daha sonra yolsuzluklar çuvala sığmayıp yönetiminin boğazına dayanmışsa, bu yöneticilerin kalkıp bu kurumlardan şikâyet etme hakkının olduğunu düşünmüyorum. 17 Aralık'a kadar birlikte iş gördüğünüz (daha doğru bir söyleyişle iş çevirdiğiniz) bu güçler, bir gecede mi satıldılar, ahlakları, namusları, doğrulukları ve bilinen tüm değerleri bir günde mi değişti de siz daha sonra *"Kandırıldık"* açıklamasını yapabildiniz? Nasıl kandırıldınız? Birlikte iş tuttuğunuz, *"alnı secdeye değen insanların"* Türk ordusu içinde yuvalanmış un-

surlarıyla 15 Temmuz 2016'da ülkeyi uçurumun kenarına getirene kadar neler yaptığınız gazete sayfalarında, arşivlerde duruyor. Devlet kandırılmaz; çünkü güçlü istihbaratı vardır. Devletin neredeyse yarısını ele geçirmişler. O zaman FETÖ çetesini ortaya çıkarılma tarihine kadar yapılan başarılı işlerde bu insanların önemli katkıları mı var?

17 Aralık soruşturmasından sonra onlarca savcıya soruşturmadan el çektirdiniz, yerlerini değiştirdiğiniz, yüzlerce kolluk amirini bulunduğu yerden uzaklaştırdınız, yetkilerini aldınız, binlerce polisin yerini değiştirdiniz? Doğrusu yüreğinde bir nebze Allah korkusu kalmış yandaşların bile buna inanacağını düşünemiyorum. Olsa olsa size bulunduğunuz yer gereği çıkar sağlamaya devam eden kesimler her koşulda destek olacaklardır; çünkü onların dini, ahlakı olsa olsa ayakkabı kutuları içindeki paralardır. Kasalarda ise ne bulunduğunu (belki yönetimin bir kısmı biliyordur) ben de dahil halkımız hâlâ merak etmeye devam ediyor. Doğrusu insanı insan yapan önemli özelliklerden biri olduğunu söylediğimiz duyuya istinaden siz o kasalarda ne bulunduğunu merak etmiyor musunuz? Eğer bu kasalarda sağa sola yardım paraları saklanıyorsa, doğrusu bu halkın sırtı yere gelmez, yok eğer rüşvet parası ise sırtı yerden kalkmaz. Televizyonlarda gördüğümüzde tiksindiğimiz insanları hâlâ ortalıkta konuşurken görmek doğrusu acı veriyor.

Mantık dersinin orta eğitimden neden kaldırıldığını şimdi daha iyi anlıyorum. O zamanlar bize saçma sapan gelen bazı önermeleri bugün yaşıyoruz. Örneğin A, B'nin nedeni, B, C'nin nedeniyse C, A'nın nedenlerinden biridir. Yöneticilerimiz kalkıp ilk olarak -alelacele- şöyle bir yönetmelik çıkardılar: Bir soruşturma yapılacağı zaman, ilk olarak soruşturma yapılacak kişiye, doğrudan ya da dolaylı olarak haber verilecek; bu durumda soruşturulan izin verirse bu soruşturma yürütülmeye devam edilecek. Korkarım ki bu uygulamalardan sonra Batı gazetelerinde şöyle bir haber daha çıkacak: *"Müslüman geçinen yönetimlerde etik değerlerden öte mantıklı düşünme*

sorunları da bulunmaktadır." Anadolu'da bu tip insanlara söyle denir *"yüzüne öküz gönü mi geçirdin"*?

Önemli son not: Türkiye'de uzun zamandır dini örgütlenmelerin olduğu bilinmektedir. Aydın, gerçek demokrat, dünyadan haberi olan ve özellikle Kemalist düşünceyi anlayabilmiş olanlar sürekli yönetimleri uyardılar. Her defasında dinsizlikle, dini değerlere aykırı hareket etmekle suçlandılar. Dini örgütlenmeleri demokrasinin bir gereği olarak gösterdiler. Yönetimlerin başındakiler, Allah cemaatleri ve onun hocalarını (hocaefendimizi) başımızdan eksik etmesin diye sayla sümük ağlayarak bu halka sevdirdiler; çünkü onların aracılığıyla toplumun büyük bir kısmını güdebileceklerini, gerektiğinde blok olarak oylarını alabileceklerini biliyorlardı. (Tersinin de olabileceğini anlayacak kadar akıllı olmamaları nedeniyle.)

İslam dini diğer semavi dinlerden farklı olarak devlet dinidir. Diğer dinlerde faiz, miras, medeni hukuk maddeleri bulunmazken bizim dinimizde bir devleti idare edecek hukuksal düzenlemelerin önemli bir kısmı bulunmaktadır. Dolayısıyla kendini güçlü hissettiği bir zamanda devlete talip olmak içeriğinde bulunmaktadır. İslam ülkelerine bakınız, istisnasız hemen hepsi ya dini kurallarla yönetiliyorlar ya da belirli bir dini görüşün (mezheplerin) uzantısı olarak iktidarda bulunuyorlar. Büyük Atatürk bu nedenle dünya ve din işlerini birbirinden ayırdı. Bu tehlikeyi sezinlemişti. Ancak Menderes'le başlayan din sömürüsü sağ iktidarlarca beslendi ve bugüne geldi. Başbakanımız bile, "N*e istediler ise verdik, zamanımızda 9 kat büyüdüler"* dedikleri bir dini cemaat doğal olarak iktidarı ele geçmek istiyor. Belli ki devletin bütün kurumlarına sızmış, kadrosunu yetiştirmiş, eğitim dünyasını başarılı bir şekilde ele geçirmiş, kendi bankasını, basın örgütünü kurmuş, iç desteğini sağlamış ve dış desteği olduğu da söylenen cemaat, ortaklığı burada noktalamış. Bir cemaati başka bir cemaatle yok etmeyi amaçlıyorsanız aldanı-

yorsunuz. İslam dini devlet dinidir. Güçlü olduğu zamanda devlete ortak olur ya da ele geçirir. Benden söylemesi; sonra *"Kandırıldık"* demeyin.

Hükümet yetkilileri sürekli dış ve iç destekli komplodan dem vuruyor. Bu ülkede Türkiye'ye (bu kelimeden hükümetimizin uygulamaları sonucu artık çoğu insan hoşlanmasa da) komplo kurulmuş olunmasından kuşkusu olan hiç kimse yok. Ancak hükümetimiz bu komplonun şimdi olduğunu düşünüyor, ulusalcılar ise bu komplonun 2001 yılında, hiçbir önemli sıfatı olmayan bir yöneticimizin, Beyaz Saray'a kırmızı halı üzerinde girdiğinde, bugünkü cumhurbaşkanımızın imzaladığı iki sayfalık gizli anlaşmanın yapıldığı gün kurulduğunu düşünüyor. Türkiye üzerinde bir komplo kurulduğu artık her kesimce biliniyor. Bu komplonun bir parçası olan ya da böyle bir ortağı olan bir hükümetin birden devrim niteliğinde değişikliklere kalkması pek kolay olmayacağa benziyor; çünkü ordunun en mahrem yerlerine aracılığınızla giren; o söylediğiniz dış gücün isteklerine karşı çıkan şerefli, milliyetçi, asil subayları ağır cezalara çarptıran, köşe başlarına aracılığınızla kendi yandaşlarını yerleştiren bir güçle karşı karşıyasınız. Tabiri caizse devlet içinde devletle karşı karşıyasınız.

Bu komplonun hiç kurulamaması gerekiyordu, kuranlara müsamaha edilmemesi gerekiyordu, bu komplonun parçası olmamak gerekiyordu, bu komploya destek sağlayan cemaatlerle kol kola gezmemek gerekiyordu; ama oldu. Temizlenmeli mi kesinlikle temizlenmeli, önce, din ile devlet işleri birbirinden ayrılmalı. Cemaat(ler) gerekirse kendi dünyasına döndürülmeli. Bunun, laikliği içine sindiremeyen partiler için zor olacağını biliyoruz; çünkü varlıkları bugüne kadar din sömürüsüyle şekillenmiştir; türban, cami, hac, kurban, olur olmaz yerde söylenen Allah, billah, maşallah kelimelerinin toplumları uyuşturan haplara dönüşmüş olduğunu yaşadığımız son olaylarla daha iyi anlamaya başladık. İnanan bir insan yalan söyler mi, rüşvet yer mi, rüşvet yiyene göz

yumar mı, yetkisini kötüye kullanır mı, günahsız insanların mahkûm edilerek sürünmesine göz yumar mı, ya da o tezgâhın içinde olur mu, hukuku, adaleti ayaklar altına alır mı?

Bugünkü yöneticilerimizin tabiriyle paralel devlet ortadan kaldırılmalı. (Ancak alışkanlığınızı bırakamadığınız için Doğu'da bir başka paralel devlet hızla yeşeriyor ve yerleşiyor; onu da yakında tüm çıplaklığıyla göreceğiz.) Bu bayrak altında yaşamak isteyenler, her ne kadar *Andımız* kaldırıldı ise de ortak ülkümüzle birlikte yaşamaya devam etmeyi arzu edenler, bu topraklarda yaşayanları Türk kimliğiyle benimseyenler, bu komplonun ve paralel devletin ortadan kaldırılmasını ya da etkisiz hale getirilmesini en çok arzu etmektedir. Kuşkunuz olmasın böyle bir girişimde gerçek Atatürkçüler ve Türk ulusunun aydınlık yüzü (öbür yüzü çıkar için zaten hep yanınızda) sizinle birlikte olacaktır.

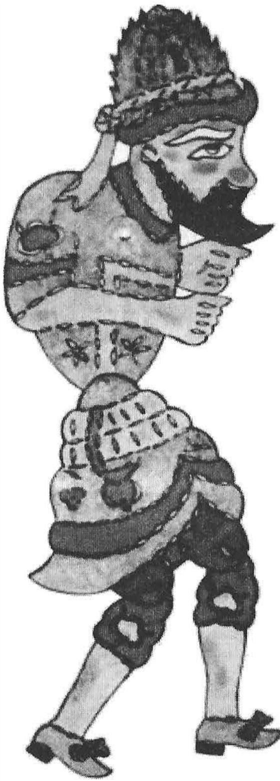
Ancak sapla samanı birbirine karıştırarak komployu, Türk tarihinin en büyük yolsuzluk, hırsızlık, rüşvet gibi yüz kızartıcı suçlarla suçlanan evlatlarınız ve yakınlarınız için açılmış olan soruşturmalardan ya da yargılanmalardan bir kurtuluş yolu olarak görüyorsanız, bu millete yapacağınız en büyük kötülük bu olacaktır. Önce siyaseten değil, adalet önünde hukuken temize çıkmalısınız. Kirli elle temiz operasyon yapılamaz.

Size göre sarhoş marhoş, anlayacağınızı pek düşünmüyorum; ama yine Yüce Atatürk'ü (ve '*Nutuk*'unu) bir daha okuyun derim. Orada sadece Türkiye'nin değil, tüm İslam coğrafyasının kurtuluşunu, nasıl saygınlığa kavuşacağını, insan olmanın yolunu ve erdemini öğrenebileceksiniz.

Hacivat-Karagöz Neden Yüzlerce Yıldır Sevilen Bir Oyun Oldu?

Hacivat Karagöz Oyunu

1. Perde

Hacivat

Karagöz

Türk toplumu Karagöz-Hacivat oyununu 600 yıldan beri çok severek seyretti. Milli sahne oyunumuz olarak sunuldu. Karagöz-Hacivat oyununa benzer oyunların Uzakdoğu'da özel-

likle Hindistan'da oynatıldığı söylenmektedir; ancak orada gölgeye dayanan bir söyleyişinin sergilenmesi için kullanılıyormuş.

Bizde, Karagöz-Hacivat oyununun özü, söyleneni anlamama ya da söyleneni çarpıtmaya dayalıdır. Örneğin, Karagöz *"Mersin"* der, Hacivat *"tersin"* diye anlar. Bu şark kurnazlığının tipik yansımasıdır. Anlamazlıktan geldiğinde sorunu kendi açısından çözdüğünü zanneder ve sonunda da zararlı çıkan kendi olur. Bu mantığı toplumun en alt katmanı olarak tanımlanan kesiminden en üst katmanına kadar herkes -aklınca- kurnaz bir şekilde kullanır. Birileri bir tenkit yaparsa, onu duymazlıktan gelme, üzerine almama, sanki başkalarına söyleniyormuş gibi davranarak geçiştirme yolunu arama tipik özelliğimiz olmuştur. Bununla ilgili bir diyaloğu vermeden geçmek istemem: 1970'li yıllarda DTCF'de bir konferansta başbakanlığımızı yapan bir siyasetçimiz: *"1960 Devrimi kesinlikle siyasi erke karşı yapılmamıştır, emekçilere ve işçilere karşı yapılmamıştır, memurlara karşı yapılmamıştır, işverenlere karşı yapılmamıştır"* diyerek kurumları saydı saydı; dinleyiciler arasından biri dayanamamış olacak ki, zorla söz alarak: *Evet başkanım haklısın sabaha karşı yapılmıştır*, dedi.

Müslüman ülkeler, 500 yıldan beri, Batı'daki gelişmeleri görmezlikten geliyor; devekuşu gibi kafasını kuma sokunca, çevredekilerin de kendini görmediğini zannediyor.

Alta düştüğü her durumda karşısındakini yargılama ve suçlama eylemine girişiyor. Geri kalmışlığını karşısındakine yüklüyor. Kendine sormaktan kaçınıyor: Acaba ben, eski gelenek ve göreneklerimle, yaşam tarzımla karşımda düşman olarak nitelediğim güçler olmasaydı, gelişebilecek miydim, düşmanlarımın bugün ulaşmış olduğu refah ve özgürlük düzeyine ulaşabilecek miydim? Bu soruya, aklı başında, biraz analitik düşünen hiç kimsenin evet demesi beklenemez. O halde, temel sorun, dıştaki güçlerde değil, özellikle kendi iç dinamiğimizde, daha doğrusu dinamiksizliğimizde yatmaktadır.

Bu davranış şekli, özellikle politikacılarımızın ruhuna işlemiştir. Örneğin 25.11.2002 tarihinde, Türkiye devletinin başı olan Cumhurbaşkanı Sayın Ahmet Necdet Sezer, *"Türban kamusal alanda kullanılamaz; anayasamız bunu kesin olarak sonuca bağlanmıştır"* açıklamasını, hükümetin ve Meclis'in içinde olanlar bakın nasıl yorumlamıştır: *"Sayın Cumhurbaşkanımız, bu sözü üniversiteler için söylememiştir, mütedeyyin (ılımlı) inancı olanlar için söylememiştir; esasında yasal düzenlemelerin değişmesine karşı bir şey söylememiştir ve en önemlisi cumhurbaşkanının bu sözleri türbana karşı olduğu anlamına gelmediğini düşünüyoruz"* sözleri gibi, Hacivat-Karagöz diyaloğunun hâlâ sürdüğünü göstermektedir.

Irak'a karşı İkinci Körfez Savaşı gündeme gelince tüm dünyada kıyamet koptu, müdahale edilsin ya da müdahale edilmesin diye. Bu karşıt yaklaşıma ciddi olarak taraf olanların hepsinin bir çıkar hesabı vardı; yeni dünya düzeninde etkin olarak masada yer alıp alamama ya da dünyanın ikinci petrol stokunun bulunduğu bu bölgeden pay alıp-alamama kaygısıyla herkesin farklı bir hesabı vardı. Bir de bazen sadece insani duygularla, hiçbir ciddi bilgiye ya da tarihsel yargıya dayanmadan, savaşa karşı olanlar vardı. Biz bunları, sade, saf dünya vatandaşları olarak tanımlayarak ciddi bir eleştiri yapmıyoruz. Dünyanın her yerinde bu iyi niyetli insanlara da gereksinme vardır. Bu grubun içine sızmış olan özel yetiştirilmiş provokatör kişi ya da gruplar da doğal olarak her zaman vardır. Bu, dünyayı ilgilendiren her sorunda böyledir.

Oysa Türkiye'nin tarihsel, jeopolitik, stratejik ve en azından coğrafik konumu, bizim İkinci Körfez Savaşı girişimine diğer dünya ülkelerinden farklı bakmamızı gerektiriyordu; çünkü bu savaşın sonucu Türkiye'yi bir diğer dünya ülkesinden çok daha fazla etkileyecek nitelikteydi. Böyle bir durumda karar vermek çok ciddi bilgi analizinin sonucunda olmalıydı. Halbuki politikacılarımız halka şöyle sesleniyordu: *"Güney Amerika ülkelerinde bugün yapılan gösteriler, bu ülkelerin de savaşa karşı olduğunu göstermektedir."* Acaba Irak Savaşı,

Peru'yu ne ölçüde etkilemiştir ya da etkileyecektir? Seçilen karşılaştırma materyali, başında, bu çarpık mantığın ürünü olarak kendini göstermektedir.

Hiç kimse kalkıp şöyle bir analiz yapmadan, Meclis'te ya da sokaklarda bağırmamıştır: Irak bizim mirasımız olan ülkelerden biridir ve kültürel olarak yakın etkileşim içinde bulunduğumuz (Kerkük türkülerini ve hoyratlarını anımsayınız) açıktır ve en önemlisi buradaki ırktaşlarımıza karşı çok büyük bir sorumluluğumuz vardır. Bu bağlamda, Irak Türkmenleri en az 6 farklı zamanda geniş ölçüde kitlesel olarak katledilmiştir. (Yapmış oldukları ilk üç anayasada güvence verilmiş olmasına karşın.) En büyük katliamlardan biri Demokrat Parti zamanında, 1959'da gerçekleşmiştir ve o dönemin hükümeti kılını bile kıpırdatmamıştır. Keza bu partinin kurmuş olduğu hükümetler, yani Demokrat Parti, yine Yugoslavya'da Türk benliğini korumak için kurulmuş olan Yücel Teşkilatı'nı hiç dikkate almamıştır. *Celal Bayar*, cumhurbaşkanı olarak bu ülkeyi ziyaret ettiğinde *Ömer Yücel*, yani teşkilatın başkanı cumhurbaşkanımızı ziyaret etmek istemişti. Bu ziyaret onlara önemli bir kimlik, diğer etnik azınlıklar gibi, bayrağı olan bir hak kazandıracaktı. Celal Bayar, bu ziyareti reddetti ve ülkeyi terk ettiği gün *Tito*'nun emriyle Ömer Yücel ve teşkilatının önde gelenleri idam edildi. Bunun sonucu olarak 1998 yılında başlayan Yugoslavya parçalanmasında, bu azınlığın kazanılmış (müktesep) yasal bir hakkı olmadığı için, onlara kan kusturuldu, soykırım uygulandı. Türkiye, ülke dışındaki ırktaşlarını, yani bir anlamda köprübaşlarını yıkan, ayaklar altına alan, onların katledilmesine bir çeşit zemin hazırlayan bu idarecilerin anıtmezarını dikti, halkımız da bu anıtların direkleri dibinde kurban kesti.

Eğer olayları anlayabilseydik, olanlardan ders çıkarabilseydik, uzun yıllar Irak'ı baskıcı bir yönetimle idare eden, birkaç defa Türkmenleri (keza diğer azınlıkları, Kürtleri, Asurileri, Kaldanileri, Şiileri) toplu olarak katleden, ekonomik olarak sıkıştıran, kendi halkından dahi 700.000, kendi-

ne ya da ailesinin bireylerine karşı çıkan kendi aşiretinden 200.000 insanı öldürten, İran'a ve halkına karşı kimyasal silahlar kullanan, biyolojik silahlar ürettiği ve nükleer silahlar için tesisleri tamamlamaya çalıştığı (bu tesisler hiçbir uluslararası karar alınmadan İsrail tarafından vurulmuştur) tahmin edilen (daha sonra bunun doğru olmadığı anlaşılmıştır); durup dururken İran'a savaş açarak en az 1.000.000 İranlının ölümüne neden olan **Saddam Hüseyin** denen kanlı katilin şu ya da bu şekilde desteklenmesi söz konusu olamazdı.

Ancak onun dersinin verilmesi, 10.000 km uzaktan gelip de buraya tüneyecek Amerikalılarla olmamalıydı; çünkü bir beladan kurtulalım derken çok daha güçlü ve çıkarcı başka bir belaya komşu olmak vardı. Bunu kim anlayacaktı, Hacivat-Karagöz'ün torunları mı? Güldürmeyin insanı. Türkiye bunları düşünmesi gerekirken ne mi yaptı? Bangır bangır bağırdı: Birinci Körfez Savaşı'nda bilmem kaç 10 milyar dolar kaybettik diye. Amerika fırsatı ganimet bildi; karşısında birkaç on milyar dolara odaklanmış, başka hiçbir şeyi görmeyen bir hükümet vardı. Hoş, daha sonra, ne yaparsan yap ancak bana 8 milyar dolar ver diye, Kuveyt'te Amerika'yla anlaşmaya imza atmış bir Dışişleri bakanımız da oldu. Neyse ki, gelişmeler, bizim daha önce düşünerek verdiğimiz bir karardan dolayı, bu anlaşmayı yürürlüğe sokmaktan alıkoydu. Esasında Irak'a müdahale edilmeseydi de Kuveyt'i de işgal ederek topraklarına katsaydı; dünya petrol rezervlerinin yüzde 37'sine egemen olarak, gelirini yıllık 120-150 milyara çıkarsaydı, silahlanmaya devam etseydi ve bu silahları da Türkiye'yi karşı kullansaydı, bugünkü Türkiye kalır mıydı? Dolayısıyla İkinci Körfez Savaşı'ndan ilk aşamada Türkiye kârlı çıktı gibi göründü; ancak gelenlerin bir ülkeyi demokratikleştirmenin çok ötesinde başka planları olduğu ve Türkiye bu planları okuyamadığı için yine büyük bir belanın içine düştü.

İkinci Körfez Savaşı sırasında Türkiye bu savaşa kıyıdan köşeden müdahil olmalı mıdır yoksa olmamalı mıdır tartışması başlayınca; bunun resmi tezahürü olarak Amerikalılara

verilecek izin tezkeresi gündeme gelmiştir. Tezkere, Amerikalılara Türkiye topraklarını kullandırma ve Türk askerinin de Irak'a derinliğine girme hakkını vermek üzere hazırlanmıştı. Büyük tartışmalar oldu. Birinci tezkere Büyük Millet Meclisi'nde galiba 2 Şubat 2003 tarihinde görüşüldü ve reddedildi. Bu reddedişte, PKK ayrılıkçı örgütüne sempatiyle bakan AKP milletvekillerinin önemli rol oynadığı söylendi ve yazıldı. Hatta eğer gelirlerse Kuzey Irak'ı Türk askerlerine mezar edeceğiz diyen, 06 Şubat 2003 tarihinde Washington Post gazetesine parayla ilan vererek dünyaya benzer mealde Türkiye'yi şikâyet eden Mesud Barzani'nin bizzat ağzından görüntülü olarak kayda alınmış bir söyleşide, *"Büyük Millet Meclisi'nde 75 adamım var"* demesi bu konuda ne kadar duyarlı olmamız gerektiğinin de bir göstergesiydi. Anladık mı? Nerede. Ayrıca Mesud Barzani'nin Türkiye'de bazı tanınmış kişilerin başında olduğu söylenen 170 şirketinin bulunduğu söylentisi de, *"eğer doğruysa"* dokularımıza girmiş kanserin büyüklüğünü göstermektedir. Önlem alındı mı? Nerede...

Uluslararası karşı koymalara karşın, dünyanın belki de tek süper gücü, *"ben buraya şu ya da bu nedenle gireceğim, yeni bir dünya düzeni de oluşturacağım"*; bana katkıda bulunanlar bu yeni düzenlemede söz sahibi olacaktır; (En azından katkıda bulunmayanlar kesinlikle söz sahibi olmayacaklardır yargısı geçerlidir.) Türkiye de bana katkıda bulunmazsa Kuzey Irak'taki Kürtleri silahlandırarak cepheye süreceğim ve doğrudan buraya üst kuracağım, sonunda bu yeni oluşumu *"bir çeşit"* dünya düzeni olarak dayatacağım demesine karşın, sanki hiçbir şey olmamış gibi, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Atatürk'ün partisi, Meclis'te oybirliğiyle Türkiye'nin buradaki menfaatlerinin korunmasına hayır demiştir (177 milletvekilinin aynı şekilde düşünmesi olanaksızdı. Serbest bırakıldığında farklı düşünceden insanlar çıkacaktı. Böyle bir sonuç; ancak fanatik bir baskıcı yönlendirmeyle olabilir.) Bu karar parti programının bir ilkesi olmadığı; ülkenin temel bir sorunu olduğu için grup kararı alınmasıyla da olmamalıy-

dı. İktidarı ele geçirme nedeni *"fanatik İslami söylem"* ve suni olarak yaratılmış bir ekonomik kriz olan AKP bile, istihbarat raporlarına ulaşınca, durumun vahametini anlamış, tabanını kaybetme pahasına, milletvekillerinin çoğunun tezkere lehinde oy vermesi için zorlamıştı.

Irak ve daha özgül olarak Kuzey Irak, bizim yöneticilerimizin yıllar boyunca ister hainlik deyin ister bilgisizlik deyin ister yeteneksizlik deyin, (Sonuç istenmeyen bir noktaya gelmiş ise, daha önceki sıfatın değeri yoktur.) son derece karmaşık ilişkilerin örüldüğü bir bölgedir. Bu ilişkileri anlamadan sağlıklı bir karara ulaşmak son derece zordur. Yani sokaktaki vatandaş, sadece bir dünya vatandaşı olarak duygularını açıklayabilir; ancak ciddi kararlar, yetkili makamların ve kuruluşların yıllarca birikmiş olan istihbarat bilgisine ve Dışişleri'nin yıllar süren politikasının ve özellikle de askeri kuruluşların katkılarıyla alınmak zorundadır. Bu karar, tam olarak bilimsel bir analizin ürünü olmalıydı. Birinci tezkere, CHP ve 100 kadar *"niyetlerin ne olduğu şu anda irdelemeye gerek yok"* AKP milletvekilinin şov tarzındaki davranışıyla reddedildi. Ancak Karagöz-Hacivat oyunu bundan sonra başlıyor.

06 Şubat 2003 tarihinde Genelkurmay başkanı görüntülü basında şöyle bir beyanat verdi: *"Hükümetin hazırlamış olduğu birinci tezkerenin içeriğine ordumuz tümüyle katılmaktadır ve böyle bir olayda Türkiye'yi olayların dışında tutmak milli menfaatlerimizi derinden etkileyecektir."* Bunun açılımı aşırı bir yorumlamayla: Böyle bir kararı alanlar, yani tezkere aleyhine oy kullananlar, Türkiye'nin zararına çalışanlardır ya da aşırı bir tanımlamayla hainlerdir; çünkü kişiler hata yapar; bireysel düşünmeleri ve karar vermeleri yüzünden. (Yeterince veriye bir anda ulaşamadıkları için). Kurumlar ve hükümetler hata yapma hakkına sahip değildir; çünkü onların kararı kolektiftir (çok yönlü katılımla oluştuğu için) ve uzun yılların istihbarat bilgilerine dayalıdır.

Karagöz-Hacivat oyununun temel yaklaşımı olan söyleneni anlamama; tezkereyle Türk siyasetinde tekrarlanmıştır.

Bu tezkereye karşı olduğunu şu ya da bu şekilde ihsas ettiren Meclis Başkanı *Bülent Arınç* ve milletvekillerinin tümü, aleyhte oy veren CHP'nin başkanı *Deniz Baykal*: *"Genelkurmay Başkanımız Sayın Hilmi Özkök çok güzel bir açıklama yapmıştır"* diyerek söyleneni anlamamazlıktan gelmişlerdir. Bu davranış, sorunlarımızı çözmeyerek nasıl ertelediğimizin ya da çıkmaza soktuğumuzun (geçmişteki onlarca olayda olduğu gibi) tipik bir göstergesidir. Bu, aynı zamanda Meclis'i oluşturacak milletvekillerinin niteliğinin yeniden partilerce sorgulanması zorunluluğunu getirmektedir. Dünyadan haberi olmadan, sadece etnik, dinsel ya da belirli bir uç grubun üyesi olarak Meclis'e geleceklerin yapabilecekleri tek şeyin, ya kendilerini aday gösteren başkanlarının dediklerine baş sallamak ya da karşı koyarken dünya gerçeğini algılayamadan, geçmişlerindeki etnik, dinsel ya da dogmatik yönlenmenin esaretinden kurtulamayarak *"durumu analiz edemeden"* karar vermeleri olacaktır.

Hiç kimse, o gün yitireceklerimizin bugün yitirdiklerimizin yanında çok küçük kalacağını hesaplayamadı. Risk alma ve onu değerlendirerek karar verebilmek ancak bilinçli toplumların ve yöneticilerin yapabileceği iştir. Amerika kendi çıkarı açısından -sonucu olumlu da olsa olumsuz da olsa- bir riski alarak 10.000 km uzaktan buralara geldi, binlerce askerini yitirme pahasına. Niye? Gerçekten Irak'a özgürlük getirmek için mi? Buna Amerikan uşakları bile gözünüzün içine bakarak "evet" diyemiyorlardı. Gelgelelim, bu gelişmelerden en çok olumsuz etkilenecek Türkiye, böyle bir risk analizini yapmadı, yapamadı; burnunun dibindeki alanları kendini yok etmeye niyetli olanlara bıraktı. Kazanmanın ödenmesi gereken bedeli risk almaktır. Bu satırları okuyanlar ömürleri sona ermeden, bu riskin analiz edilememesinin nelere mal olduğunu korkarım ki acı bir şekilde (Günümüzde dahi kısmen yaşıyorlar ama henüz anlamıyorlar.) yaşayacaklar.

Avrupa'nın politikacıları bizi kendi içine almamak için, zaman zaman tartışmaya mahal bırakmayacak şekilde net,

zaman zaman da üstü kapalı açıklamalar yapmaktadır. Açıklamaların hemen tümünde, bu benimsememenin altında, bizim sahip olduğumuz yaşam farkının yattığını anlamamak için aptal olmak gerekir. Ekonomik çıkmazlar da önemli bir engel gibi gözükmesine karşın, ekonomisi bizden çok daha kötü olanlara böyle bir dayatma yapılmamaktadır.

Bakanların ülkelere sokulmaması, müzakere konularının açılmasında ayak diretmeler ve 2017 yılında ilişkilerin dondurulması sözlerinin gündeme getirilmesi aslında çok şeyin belirtisidir. Avrupa'da yaşayan ve oranın kültürünü bir nebze öğrenmiş biri, Müslüman bir ülke olarak Avrupa'ya alınmayacağımızı görür. Aslında girmeyi bir tarafa bırakıp çeşitli konularda artık birlikte hareket edecek düzenlemeleri yapmamız daha akıllıca olacaktır. Bizi uzak tutmalarındaki nedenleri de öğrenmek için onları eleştirmek yerine dönüp kendimize bakmakta yarar vardır diyebilirim.

Türkiye'deki politikacılar şunu anlamak için, daha fazla Karagöz-Hacivat rolünü oynayamazlar; oynarlarsa hem kendileri hem de Türkiye hüsrana uğrar. Türkiye ile Avrupa arasında, Müslümanlıktan kaynaklanan derin bir yaşam farkı vardır ve Avrupa, tarihten gelen korkusu ve izlenimleri nedeniyle, bu yaşam tarzından nefret etmektedir. Bu öyle bir nefrettir ki, 1997 yılında burnunun dibinde, Yugoslavya'nın parçalanma sürecinde ortaya çıkan olaylarda, sadece Müslüman olması dolayısıyla, 100.000'den daha fazla insanın, soykırımla en vahşi şekilde katledilmesine seyirci kalmıştır. Burnunun dibindeki insanların katledilmesine seyirci kalan *"sözüm ona uygar Avrupa"*, 90.000 kişinin katili olan bir caninin, *"insan hakları vaveylası adı altında"*, rahat televizyon seyredemiyormuş diye, Türkiye Cumhuriyeti devletine ültimatom vermekten çekinmemiştir.

Din eğitiminin ya da eğitimde dine yönelik müfredatın insan ahlakını düzelteceği *"benim gibi birkaç sivri düşüncelinin haricinde"* herkes tarafından kuşku duyulmadan benimsenmektedir; ancak din eğitiminin yoğun olduğu tarihsel

dönemlerde ya da bugün din eğitiminin ağırlıklı olarak verildiği toplumlarda, neden ahlak düşüklüğü daha yaygındır sorusuna kimse yanıt vermek gereğini ya da cesaretini duymamaktadır. Çok sıkıştırıldığında, ahlak değerlendirmesini kişinin tercihlerine indirgeme gibi ilkel bir yola sapmaktadırlar. Örneğin, bu nedenle bu toplumlarda, flört etme dahi en ağır cezalara çarptırılmaktadır. 2008 Nisan ayında Suudi Arabistan'da yanında bir erkek olmadan dolmuşa binen bir kadına, dolmuştaki 7 erkek tecavüz etmiştir. Biraz mantığınız ve evrensel bir değer yargınız varsa, ne beklersiniz? Bu aşağılık insanların cezalandırılmasını. Pekâlâ, tam bir din devleti hüviyetinde olduğunu beyan eden bu ülkede sonuç ne oldu? Yanında erkek olmadan bir araca bindiği için kadının 50 kırbaç vurularak (Daha sonra bu karara itirazlar olduğu bahanesiyle kırbaç sayısı 200 çıkarılmış.) cezalandırılmasına ve erkeklerin bir suçu olmadığına karar verildi. Yani bir defa bir fikre ya da dogmaya katıksız olarak saplanırsanız; toplumu kemiren en ahlaksız alışkanlıkları ve davranışları bile görmezlikten gelmeye başlarsınız. İslam Ülkeleri Birliği'nden neden *"çıt"* sesi çıkmadı dersiniz? Bir kadının saçının telinin görünmesini bile bir onur sorunu haline getiren bu ülkeler ve yöneticilerimiz, acaba çaresiz bir insanın onurunun ayaklar altına alınmasına neden bu kadar sessiz kalabildi? Hangi insancıl duygu nedeniyle böyle suskun kaldıklarını söyleyebilecekler? Diyelim ki -başımıza taş düştü- ve biz böyle bir infaza karşı çıktık; o zaman da insana sorarlar, bütün bunların uygulanmasında tek egemen güç olan bu ülkenin kralına, neden Türkiye Cumhuriyeti'nin en büyük nişanını verdiniz diye? Bildiğim kadarıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin onur nişanları, cebinde parası olanlara verilir diye bir kayıt hiçbir zaman olmadı. Çocukken dinlediğim Hacivat-Karagöz oyunları bile böyle bir maskaralığı işlememişti.

Örneğin, yüzde 99'u Müslüman olan, hem de orta eğitimde *"din ve ahlak dersi"* zorunlu olan bir ülkede, orta eğitimde ve yüksek eğitimde, öğrencilerin kopya çekmemesi için ne-

redeyse her öğrencinin başına bir gözcü koyma geleneği, bir anlamda zorunluluğu vardır. Eğer din eğitimi ahlak öğretmiş olsaydı, kopya çekmek ile banka hortumlamak ya da yolsuzluk arasında hiçbir farkın olmayacağı bilinecekti. Bu nedenle, bu eğitimden geçmiş insanların çoğu, potansiyel olarak hortumlamaya aday bir neferdir. Kaldı ki bilgilendirilmek suretiyle, aygıtlarla donatılmış bir silah haline döndürülmüştür. Orta eğitimde, din eğitimi başladıktan sonra, devleti soymanın ve toplumu sömürmenin bu kadar organize edildiği, bencilliğin, arsızlığın arttığı hiçbir dönem olmamıştır.

Din eğitiminden geçmeyen, hatta din eğitiminin orta eğitimde yasaklandığı ülkelerde (üniversitelerde de), sınavların gözcü olmadan yapılmasının temelinde de bu yaklaşım yatar. Bu satırların yazarı, herkesin benimsediği tarzda bir dine hiçbir zaman inanmamıştır; ta çocukluğundan beri. Eğitim süreci boyunca olanak bulsa dahi, kopya çekmeye hiç girişmemiştir. Bir defa kopya çektiği ithamı ile lise 2. sınıfta Fransızca dersinin bir yazılısında sıfır verilmiştir. Bunun nedeni de, bu satırların yazarının yazılı sırasında bir ya da iki Fransızca cümlenin çevirisini hatasız yapılmış olmasıydı. Hocaya göre, benim gibi bir insanın böyle bir cümleyi hatasız yapması olanaksızmış, olsa olsa bu ancak kopya çekmekle olurmuş. (Tabii çevirisinin yapılaması olanaksız olduğu varsayılan bir cümlenin bir sınavda sorulmuş olması da başka bir komedi ve eğitim ayıbı.)

Eğitim dünyası, düşünür denen kişiler, aydın olarak tanımlanmış kesim, görevi olayları analiz ederek topluma doğru şekliyle yansıtmak zorunda olan bilim adamları, hâlâ binlerce yıl önceki şarkının vokalistleri olarak nakaratları tekrarlanmaktadır. Dogmatik düşüncelerle eğitilmeyen (yani aşılanmayan) insanların ahlaksız ve mutsuz olacaklarını her ortamda tekrarlarlar, kafeste tutulan papağanlar gibi.

Bu anlayamamazlık, düşünce sistemimizin o denli derinlerine işlemiştir ki, şu anda 57 İslam ülkesinin neden bu denli perişan olduğunu bir türlü analiz edemezler. Bu çaresizliğin

suçunu hep birilerine ya da kendi gibi düşünmeyenlere atarak kurtulmaya çalışırlar. Ancak şu soruyu kendilerine bir türlü yöneltmezler; yöneltenleri de kendi kurdukları dar ve kısır dünyalarının aşağılatıcı olduğunu varsaydığı sıfatlarla suçlar. Doğru ya da tartışmasız bir sonuca varmak için, bilimde her zaman geçerli olan bir yöntem vardır. Bir olayın ya da sonucun gerçek nedenini anlayabilmek için; o olaya katılan veya katılması olası, olayı etkileyen faktörlerin bir kısmı veya biri hariç tümü izole edilir, kalan etki ya da faktör üzerinden de fikir yürütülür.

Biz böyle bir mantığı İslam ülkelerinin neden geri kaldığı hususunda yürütelim ve örneğin, diyelim ki dünyada hiçbir zaman Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Fransa, Rusya, İngiltere ya da bugün egemen güçler olarak bilinen güçler ya da Hıristiyanlık ya da Musevilik olmamış olsaydı, İslam ülkeleri bilgisayarı, televizyonu, cep telefonunu, genetik kopyalamayı ve bugün yaşamı kolaylaştıran yüzlerce bilgi ürününü bulmuş olacaklar mıydı? Fanatik ya da duygusal düşüncelerden arınmış birinin bu soruya yanıtı, herhalde, hayır olacaktır. Bugünkü İslam ülkelerinin bilimdışılığının temelinde, sürekli suçladığımız nedenler yatmamaktadır. Bu tıkanıklığın temelinde, yüzyıllardır sarıldığımız ve iyileştirmeye *"İslamda reform olmaz; çünkü tek bir kelimesi dahi değişmeden zamanımıza kadar ulaşmış kutsal bir kitabımız vardır; bu kutsal kitaba ters düşen herhangi bir eylem, affedilmez bir suçtur sloganıyla"* bir türlü gideremediğimiz bağnazlığın yattığını, kendimize dahi söylemekten çekiniriz. Halbuki dünyayı şekillendirecek tek güç olan bilim; *"dine, ırka, inanca"* bağlı olmayan, sadece doğanın mekaniğine dayalı yorumlama ve anlama biçimiyle üretir. Böyle bir bilincin geliştirilmesinin de, dünyadaki birçok bilim akademisinin -New York, Paris, Moskova- yazılı olarak açıkladığı yöntemin *"yani evrim kuramının"* benimsemesiyle olabileceği vurgulanmıştır. Gelin görün ki, İslam ülkelerinin hemen tümü, hatta 90 yıldan beri, Atatürk'ün koyduğu ilkeler doğrultusunda Batı uygarlığının

üretim biçimini yakalamaya çalışan Türkiye'nin önemli bir kesimi ve kural olarak yöneticilerin tümüne yakını *"evrim kuramı"*nı, dinsizlik, ahlaksızlık, yalancılık, düzenbazlık, kanıtlanmamış bir akım vs olarak nitelemeye devam etmekte ve bu kurama karşı çıkan insanları maddi ve manevi olarak desteklemektedir. (Evrim kuramına renkli ve süslü kitaplarla karşı çıkan yayınların gizli sorumlusuna yöneticilerimizin çektikleri övücü telgraflara bakılırsa...) En korkunç olanı da, üniversitelerimizin birçoğunda bilimlerin bilimi olan evrim dersinin okutulmasından hâlâ çekinilmesi, hocaların evrim mantığını bir türlü kavrayamamış olmasıdır. Hatta bu garabet öyle bir aşamaya ulaşmıştır ki, inanıp inanmamakta diğer vatandaşlar gibi seçme hakkı olmayan, çalıştığı bilim dalının özünü ve motorunu oluşturan evrim kuramını, görsel basında *"özellikle bu bağnazlığa yatkın kanallarda"* defalarca çıkıp evrim karşıtı bir söylemle söyleyen bilim adamları ve özellikle bir Biyologlar Derneği'nin genel başkanı bile bulunmaktadır.

Jeoloji ve özellikle paleontoloji bilimi bize; evrimleşemeyen, kendini geliştiremeyen canlı türlerinin, geliştirenler karşısında yenik düşerek dünya tarihinden silindiğinin kanıtlarını binlerce örneğiyle *"anlama özürlülerin"* bile anlayabileceği şekilde sunmaktadır. Ancak, Karagöz-Hacivat oyununun figüranları bunu anlayamaz.

Bir şeyi hemen düzeltmek gerekir, yoksa bu anlayamamazlığın suçunu, bu defa da hemen Karagöz-Hacivat oyununa yıkmaya kalkışırlar. Özünde, suçlu olan Karagöz-Hacivat oyunu değil, toplumun değişimine izin vermeyerek *"Karagöz-Hacivat mantığının yüzlerce yıl ayakta kalmasına zemin hazırlayan"* malum düşünce ve inanç tarzıdır.

Durum, birileri için bütün bunların kötü sonuçlanacağını göstermektedir. Yıllardır, zevkusefa içinde yaşayan, doğal zenginliklerinin zahmetsiz gelirinin üstüne oturmuş bilinçsiz toplumların egemenliğine; bilime önem vermiş ve bilgi birikimini sağlamış, en önemlisi evrimin temel kuralı olan, kuvvetli (burada kuvvetli bilim toplumu olmuş anlamında) olan

ayakta kalır, olamayan silinir ilkesini, sömürmek ve ezmek için kullanan birileri son vermek kararındadır. Karşı koymak; ancak benzer donanıma, yani bilgi birikimine sahip olmakla olabilirdi ya da olabilir.

Her şeyin bir nedeni olduğunu araştırmayı bir yaşam tarzı olarak öğreten evrim bilimi, Türkiye üniversitelerinin çoğunda okutulmazken, okutulanların çoğunda da gericiliğin aşılandığı bir ders olarak karşımıza çıkmaktadır. Sonuçta bakıyorsunuz, içinde öğretim üyelerinin de bulunduğu şu açıklamalar gündeme geliyor: *"Adapazarı'nda yaşanan 7.4'ü (depremi) unutmayın; bu oralarda çıplak gezen kadınlardan dolayı Allah'ın bizi cezalandırmasıdır."* Bir insansı da kalkıp demiyor ki, aynı şiddette Japonya ya da Kaliforniya'da oluşan depremler ya can almıyor ya da birkaç taneyle sınırlı kalıyor. Eğer Allah gâvurları (dincilerin deyimiyle) daha çok seviyorsa, Allah'ın sevgisine ve korumasına mahzar olmak için toptan biz de gâvur olalım. Yok, eğer, her şeyin bir fiziksel nedeni varsa, yaptığımız binaları ve yerlerini yeniden gözden geçirelim. Bir yerlerde hata yapıyor olabiliriz.

İslam ülkeleri ilkeldir ve aşağılık yöneticilere sahiptir. Niye aşağılık yöneticilere sahip derseniz, bunun nedeni halktır; ne bekliyorsunuz, çıkarcı, dönek, kuvvetli olduğu yerde canavarlaşan, zayıf olduğu yerde köpekleşen, bırakın yarınını, bugününü bile göremeyen, yorumlayamayan insanlardan oluşan jürinin dünya *iyilerini* mi seçeceğini düşünüyorsunuz? Boktan terazinin tezekten olur dirhemi, bu ve aynı şekilde dogma bataklığına saplanmış diğer dünya ülkelerinin halkı için söylenmiştir.

Irak'ta sivil halktan bir milyon insanı öldüren, kızlarının ailelerinin gözleri önünde ırzına geçen, çoluk çocuk, kadın, hamile demeden katleden, bunu sadece orada değil Afganistan, Sudan vb yerlerde de yapan Amerika'nın başkanı, 2008 yılının başında, hepsi şeriatla idare edilen ve Kuran hükümlerine göre yaşayan Körfez ve Ortadoğu ülkelerini ziyaret

ederken yöneticileri ne mi yaptılar? Çocuklarıyla onu inanılmaz törenlerle karşıladılar, kol kola girip bu katliamın baş sorumlusu olan Bush'la danslar ettiler, pahalı hediyeler verdiler. Tarihin hiçbir döneminde, aynı inanca ve ortak görüşe sahip bu kadar ülkenin, toptan bu kadar aşağılık davranış gösterdiği görülmemişti.

Türkiye'nin güya onurlu sağ basını, Fethullah Gülen Hoca'nın basını, Amerika aleyhinde tek bir cümle yazmıyordu; havadan sudan ve özellikle de Atatürk'ün uygar cumhuriyetini o aşağılık ülkelerin rejimlerine yaklaştıracak türban davasını gündeminde tutuyordu. Türbanla aslında başımız değil gözümüz bağlanmıştı.

Bush, bu insanlarla dans ederken, çoğu kadın ve çocuk olan 1.5 milyon Filistinli, çevresine örülmüş 7 metre yüksekliğindeki duvarlar içinde, elektriği, suyu kesilerek; tıbbi ve günlük ihtiyaçlarının sevki önlenerek ölümle pençeleşmeye terk ediliyordu. Tek bir İslam ülkesinden ve keza mazlum milletlerin önderi Atatürk Cumhuriyetinin hiçbir yetkilisinden ve din sömürüsü yapan sağ basından tek bir kelime çıkmıyordu. (Bundan sonra Mavi Marmara gemisi rezaleti yaşandı. Yardımı Kızılay götürebilirdi. İkazlara karşın, resmi bir niteliği olmayan Mavi Marmara denize salındı. Yaşananlar biliniyor. Hiçbir Arap ülkesi tepki göstermedi. Olanlara kuzu kuzu razı olduk.)

Ses kimden mi çıktı; yıllarca komünistlerin, Allahsızların, dinsizlerin gazetesi olarak tanıtılan Cumhuriyet gazetesinden. Eğer -malum çevrelerce katledilmeseydi- Uğur Mumcu, Bahriye Üçok, Muammer Aksoy, Ahmet Taner Kışlalı, bu mazlumlara destek çıkacaktı; çünkü onurluydular ve insandılar. Sağ basının din sömürüsüyle öne çıkardığı, başı dazlak erkekleri, saçı boyalı şirret kadın yazarları, sanki dünyadaki Müslümanların bir eli yağda bir eli baldaymış ve hiçbir şey yokmuş, Müslümanların başka sorunu kalmamış gibi yazılı ve görsel basında türban özgürlüğünün borazanlığını yapıyorlardı. Irak'ta bir milyon günahsız insanı vahşice katleden

Amerikan askerleri için, bakın Yüce Atatürk'ün Cumhuriyetinin o zamanki Başbakanı Tayyip Erdoğan 2006 yılında ne diyordu: *"Ölen Amerikan askerleri için çok üzülüyorum, Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun."* Yüzde doksan dokuzu Müslüman olan bu ülkenin insanları Tayip Erdoğan'ın bu duası üzerine oylarını Tayip Erdoğan'dan esirgemiyordu. Hacivat-Karagöz bugün yaşasaydı büyük bir olasılıkla onlar bile durumun vahametini anlar ve ortaoyunlarını bile değiştirirlerdi ya da kendi oyunlarını bırakır bizimkini seyretmeye gelirlerdi.

Son 50 yılın yöneticilerinin konuşmalarına bakarsanız hepsi sanki bu ülke için mucizeler yaratmış izlenimi veriyor. Namus sözleri verdiler, kanlar yerde kalmayacak dediler, sosyal adalet sağlanacak dediler, gelir dağılımı düzeltilecek dediler, rüşvetin, soygunun önüne geçilecek, borçlar azalacak dediler, dediler de dediler... Yaptılar mı? Verilen rakamlara bakılırsa, her şey gittikçe daha kötüye gitmiş. Biraz biyoloji bilen insan, bir organın dışında, birçok organın yorulduğunu bilir. Yorulmayan organ dildir; konuşabildiğin kadar konuş, vaat et, hakaret et, yüksekten at, övün vs, vs. Ancak iş yapmak zordur. Niye? Kafayı çalıştırman gerekir, kolunu çalıştırman gerekir, bacağını çalıştırman gerekir. Ahlaksız insanların çoğu konuşmakla başarıya ulaşmaya çalışırlar.

Gün geçmiyor ki hastanelerimizde bir skandal yaşanmasın. Bazen insan hastaneye gitmektense ölümü bile göze alabilecek bıkkınlığa ulaşıyor. Bir yeri düzeltmek isterseniz, ilk olarak onunla bire bir temas halinde olmanız gerekir. Siz hiç kuyrukta bekleyen bir bakan, bir milletvekili gördünüz mü? Bırakın kuyruğu, sıradan bir devlet hastanesinde bir milletvekilini ya da onun sorumlu olduğu kişileri gördünüz mü? Eğer bir kaza sonucu acile getirilmemişse, böyle bir rastlantı mucize olur. Bu kesim belki de rutin sağlık kontrollerini yaptırmak için bile -devlet kesesinden- Amerika'ya uçuyor. Kürsülerden bağırmalarına bakmayın, o ıstırabı yaşamayanlar, o ıstırabın kaynağını kurutacak ciddi girişimleri yapamazlar, yapsalar da göstermelik kalır. Bu kesim, çıkarı gereği, sadece

vatandaşın oy vermedeki -güya- eşitliğine sahip çıkar, diğer zamanlarda onu sömürülmesi gereken köle gibi görür. En kötüsü de sandıktan çıkan oylara bakıldığında vatandaş kendine biçilen bu rolü iyice benimsemiştir.

Ancak Karagöz-Hacivat, ne yazık ki, yüzyıllardır kendine biçilmiş oyunu *"hiç değişmeden"* tekrarladı durdu, tekrarlamakta ısrar etti, kendini geliştirmekte isteksiz davrandı ve birçok biyolojik canlı türü gibi yok olma sürecine girdi. Korkarım *"Karagöz-Hacivat"* oyununun perdesi kapanmak üzeredir. Dünyaya şekil veren ve değişime açık olan birçok uygarlığın yeşerdiği bu bölgede, ne yazık ki son birkaç bin yıldır egemen olan dogmatik düşüncenin etkisiyle, toplumsal evrimleşmeme olgusu, belki de bizim dışımızda yeni oyuncular ve yeni oyunlar evrimleştirerek sahneye çıkaracaktır.

Sevgili Nasrettin Hocamızı da anmadan geçmemeliyiz.
(internetten)

Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, 2007'nin sonlarında, Amerika Birleşik Devletleri'nde *"morgıç"* olarak bilinen ev kredisi balonu nedeniyle, dünyanın ekonomisi büyük bir ekonomik darboğaza girmiş ve her zamanki gibi, Amerika aksırdığında zatürree olan birçok ülke gibi bizim ülkemiz de etkilenmişti. Böyle bir durumda ne beklerdiniz? Hükümet ve siyasilerin, ellerindeki olanaklarla bu krizi nasıl atlatacağının yolunu aramasını elbette; çünkü siyasilerimiz, uzun yıllar payitahtımız olan İstanbul'da 1000 yıl dünyanın en büyük imparatorluğunu kurmuş olan Bizans'ın yöneticileri kapılarına Osmanlı askerleri dayandığında, bir topluiğnenin başına kaç melek yerleşebilir ya da şeytan erkek midir yoksa dişi midir tartışmasıyla yıkıldığını biliyor olmalıydı. Bizans'ın topraklarında yükselen Osmanlı'nın da son zamanlarında, Japonlar Türkiye'ye gelip ticaret yapmak istediklerinde (Beyoğlu'nda bir şemsiye dükkânı açmakla ticarete başladılar), onları gören Osmanlılar, Mebusan Meclisi'nde tam üç ay, Japonların Kuranımızda yazılı olan Yecüş-Mecüşlerle ilişkisini tartışmış ve sonunda Mekke'den getirtilen Esat Efendi'nin fetvasıyla sükûnet bulmuştu; o nedenle Osmanlı'nın da yıkıldığını biliyor olmalıydılar. Ancak o günün Cumhuriyet Türkiyesi'nde öyle olmadı, Türkiye'nin en kangrenleşmiş sorunu, üniversite eğitiminde türban takılmalı mı yoksa takılmamalı mı sorunu tartışmaya açıldı. Burada da kalmadı, MHP denen ve Türk milliyetçiliğini savunduğunu beyan eden bir partiyi de yanına alarak, bir Sümer uygulamasından Museviliğe oradan da Müslümanlığa geçen ve bugün bir Arap giysisi olarak benimsenen türban adı altında kadınların örtünmesi, *"özgürlük"* diye anayasamıza monte edilmeye çalışıldı. Bu yazı ilk kaleme alındığında bu girişimin yasal akıbeti henüz belli olmamıştı; ama gidişatından ne olacağı anlaşılıyordu. Beklenen oldu, devletimiz bürokrasi olarak ve kurum olarak baştan aşağı neredeyse tümüyle türbanla örtündü. Beklenen hasıl oldu. Bin bir emekle -Atatürk'ün engin görüşü ve diretmesiyle kısmen kazandığımız kadın hakları, belli ki yavaş

yavaş (belki de tahmininimizden çok hızlı) yine Sümerler'deki görünümüne döndürülecek. Yasaları hazırlayanların çoğu erkek olmasına karşın, bu örtünmeyi isteyenler, belli ki her cuma sokaklara dökülmüş ve üniversite kapılarını yumruklamış, bugün başını *"inancı nedeniyle örttüğünü söyleyen"* yarın sokaklarda çocukları recm edilecek kızlarımızdı. Çok uzakta değil, birkaç on yıl önce, İran'da yaşanan olaylardan da ders almamışlardı. Niye öyle? Bir Roma atasözü *"Ben tek kitaplı insanlardan korkarım"* der. Bu kesimin bilim diye, sosyal gelişim diye, tarih diye, felsefe diye, hukuk diye, devlet idaresinin ilkeleri diye, sağlık diye ve bilinen tüm bilimler için okuduğu tek bir kitap vardır. (Onu bile okuduklarından kuşkuluyum.) Bu nedenle burunlarının ucunu bile göremezler. Söyleneni anlamazlar, doğru ve gerçekleri sunsanız da, onu da anlayamadıkları için kendilerini değiştirip yenileyemezler. İşte bu nedenle 57 İslam ülkesini gezseniz, dili, coğrafyası, ırkı farklı olsa da davranışlarının aynı olduğunu görürsünüz: Yeniliklere uyamama. Türkiye'de bu tartışmalar olurken Hacivat-Karagöz davranışı yine sahnedeydi. Anayasa ve bununla bağlantılı olarak laikliğin korunmasının yasal güvencesi kendisine verilmiş olan Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Genelkurmay başkanı, Genelkurmay'da yaptığı bir basın toplantısında *"Türk Silahlı Kuvvetleri'nin türban konusundaki görüşü bellidir"* diye bir açıklama yapmıştı. O gün, Meclis Anayasa Komisyonu başkanı -herhalde profesörmüş de-, Kuzu (koyunun genç evresine verilen tanım), bu beyanat Yaşar Büyükanıt'ın şahsi fikridir; 115 üniversite rektörünün türbanla ilgili açıklamasını amuda kalkmış insanların beyanı olarak niteleyerek, 54 örgütün, TÜSİAD'ın ve sayısız kuruluşun yapmayın etmeyin şeklindeki uyarılarını ve ricalarını da bir çeşit duymazlıktan gelmişti. Kendi açısından -güya- bu tepkileri etkisiz hale getirmişti. Bu insanlar, bir zaman önce, aynı tavrı gösteren, ben istersem odunu bile milletvekili yaparım diyen, Cumhuriyetin temel ilkelerini bugünkü gibi kaldırmaya yeltenen değil, sadece zayıflatmaya yeltenen insanların bile kellesini almanın

hâlâ açtığı yaraları acaba görmüyorlar mı? Biliyor musunuz? Hacivat-Karagöz'ün de -rivayete göre- kafasını uçurmuşlar. Örnek aldığımız ve davranışını taklit ettiğimiz modelimizin de kafası uçurulmuş. Ama yaşadığım ve gözlediğim olaylar bana şunu öğretti: Yaşam tarzını kökten dine bağlamış tüm toplumlarda anlama güçlüğü bulunmaktadır.

Zannetmeyin ki yaşananlardan ders alınıyor; daha mantıklı davranılıyor. Türklerin tüm dünyaya örnek olan bir bayramı vardır: 23 Nisan Çocuk Bayramı. Gerçekten hepimiz böyle bir bayramın bizim ülkemizde, diğer ülkelerin çocuklarıyla birlikte kutlandığından dolayı gurur duyarız. Çocuğun yasalarda tanımı açıktır. On sekizinden gün almamış herkes çocuk, onun üstündekiler ergindir ve yasalar karşısında farklı haklara ve sorumluluklara sahiptirler. Bu bir yasa maddesi. Öbür taraftan öğrenci olma ile çocuk olma da farklı iki kavramdır. Çocuklar öğrenci olabilir, keza erginler de öğrenci olabilir; ama her öğrenci çocuk sayılamaz. Şimdi bu açıdan baktığımızda, son yıllarda gurur duyduğumuz bayramımızı dahi bir siyasi çıkar tezgâhına çevirmenin yozlaşmış yüzünü görüyoruz. Bu bayramda yılda bir gün yani 23 Nisan'da kutlamaların yanı sıra, devlet yönetimi sembolik de olsa çocuklara, ama yasal olarak tanınmış çocuklara bırakılmaktadır. Biri Meclis başkanı, bir diğeri başbakan vd makamları temsil edecek çocuklar seçilmektedir. 2007 ve 2008 (!) yıllarında, çocuk bayramında, en göze çarpan yer olan Meclis başkanlığına ve büyük bir olasılıkla diğer makamlara da çocuk olarak kimler seçildi biliyor musunuz? 21-22 yaşlarında imam hatip okulu öğrencileri. (Öğrenciler! Acaba ergin kızınızın ya da eşinizin başına türban takmadan, sizce çocuk olan bu delikanlıların yanında oturmasını nasıl karşılardınız.) Hangi yasa, hangi mantık, hangi izan 22 yaşındaki bir kişiyi çocuk olarak görüyor. Hacivat-Karagöz'ün torunları! Öğrenci ile çocuğu, peşinde olduğunuz yönlendirmelerin reklamı için birbirine karıştırdınız!

Bu bölgedeki tüm ülkelerin kaderini, geniş anlamda, zannedildiği gibi, temelde, kendi dışındaki güçler değil; bizatihi, yüzyıllardır sosyal evrimleşmeye diretmiş olan bağnaz düşünce çizmiştir.

Dileriz, Atatürk'ün kurmuş olduğu ve gelişme -bir anlamda kurtulma- dinamiğinin çağdaş ilkelerine dayalı (her ne kadar tutucu yöneticilerimiz tarafından yıpratılmaya çalışılıyorsa da) Cumhuriyetimiz, bu tuzaktan 90 yıllık çağdaş deneyimiyle kurtulur. Zaten, bu tufandan kurtulabilecek şansa, İslam ülkeleri arasında sadece Türkiye sahip gibi gözükmektedir. Bu gücü bize kazandıran yüce Atatürk'ü bir daha saygıyla anmak istiyorum.

Hacivat-Karagöz Neden Yüzlerce Yıldır Sevilen Bir Oyun Oldu?

Hacivat Karagöz Oyunu

2. Perde

Bildiğini bilenin arkasından gidiniz,
Bildiğini bilmeyeni uyandırınız,
Bilmediğini bilene öğretiniz,
Bilmediğini bilmeyenden kaçınız.
(Konfüçyüs)

Bitmeyen oyunlar, korkarım son sahneleri oynuyoruz!

22 ve 27 Nisan 2007 tarihlerinde Genelkurmay Başkanlığı'ndan yeni cumhurbaşkanı için bazı özelliklerin taşınması dileği dile getirilmişti. Bunların başında o gün ve geçmişte de Cumhuriyet ilkelerine *sözde değil özde bağlılık* olması koşulu isteniyordu. Neden Genelkurmay Başkanlığı böyle bir uyarıya gerek duymuştu? Çünkü dile getirilen bu husus, 57 İslam ülkesinde demokrasiyi Batı standartlarında yaşatmaya çalışan tek ülke kimliği taşıyan Türkiye'nin geleceği için çok önemliydi ve Cumhuriyeti kollama görevi anayasayla kendilerine verilmiş bir kurum için de böyle bir uyarı, bir görevdi, hatta zorunluluktu. Her ne kadar içten ve dıştan bazı çevreler bu kuruma verilmiş yasayı görmezlikten gelerek tenkit etmişler ve sonra da değiştirmişlerse de, Sayın Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt görevini bu kapsamda yerine getirmişti. O gün ileriye sürülen ya da önerilen cumhurbaşkanı adayı için geçmişte, doğru ya da yanlış (hukuken aklan-

madığı, siyaseten aklandığı için bilemiyoruz) yansımış olsa da Cumhuriyetin ilkelerine ters düşen çok sayıda sözlü ya da yazılı beyanlarına ilişkin belgeyi birçok basın kuruluşu gibi Cumhuriyeti korumakla görevlendirilmiş kurumlar da arşivlerinde bulunduruyor olmalıydı. Nitekim yasal olarak Cumhuriyeti korumakla yükümlü olan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı da bu biriken belgelere dayanarak iki partinin kapatılması için yasal girişimde bulunmuştu. Böyle bir uyarı, Cumhuriyetle kavgayı (gizli de olsa) amaç edinmiş malum çevrelerce ve Türkiye'yi bölüp parçalamaya yemin etmiş iç ve dış güçlerce, demokrasiye müdahale olarak sunuldu ve bu çevrelerin maşaları olan bir kısım basın çevresi ve mensubunca yaygara koparılmıştı. Türk adaletinden kuşku mu duyuyorsunuz? Eğer yasalara göre suç unsuru bulunamazsa doğal olarak beraat ettirilecek, suçlu ise gereği yapılacaktı. Bütün uyarılar zamanında yapıldı; hatta o zaman el altından gelen haberlere göre, kapatılması istenen bir partinin, önde gelen ve kurucusu olan (daha sonra kendi rızasıyla milletvekilliğine aday olmayan) bir üyesi, bu eylemlerin kapatılma davasına neden olabileceği uyarısını yapmasına karşın, uyarıya dikkate alan olmadı. Hacivat-Karagöz içimizde nasıl yaşayacaktı? Böyle.

Cumhurbaşkanı seçimi çeşitli nedenlerle yapılamayınca, Millet Meclisi'nce erken seçim kararı ve cumhurbaşkanı seçiminin halk tarafından yapılıp yapılamama hususunun halkoyuna sunulması kararı alındı. On birinci cumhurbaşkanının halkoyuyla seçilmesi sağlandı. Seçim yapıldı; meydanlarda, okuyup yazma bildikleri bile çok kuşkulu olan, hayatları boyunca büyük bir olasılıkla uygar bir adamın yapması gereken hususların birini bile yapmamış, giyimi kuşamı yüzlerce yıl önceninki gibi bir grup insan, demokrasi demokrasi diye bağırarak gönüllerinde yatan cumhurbaşkanın adını bağırıyorlardı. Cumhuriyetle hesaplaşmak için bu ad gerekliydi. Sonuçta çeşitli etkiler vs altında da olduğu söylense bile belirli bir parti ezici bir çoğunluk kazanarak yeniden siya-

si erki eline geçirmek için yasal olanağa kavuşmuştu. Daha önce öne sürdüğü cumhurbaşkanı adayını, 11. cumhurbaşkanının halkoyuyla seçilmesini onaylayan halkın kararını göz ardı ederek, yeniden Millet Meclisi'ne sundu. Seçebilir mi? Hukuken seçip seçememesi konusunda uzun uzun tartışma yapıldı. Seçildiğine göre, biz muz cumhuriyeti olmadığımıza göre, demek ki seçebilirdi. Seçmeli miydi? Aklı başında olan ve bir ülkenin yasalara göre idare edilmesine inanmış bir kişinin buna "evet" diyeceğini düşünemiyorum. On birinci cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi kararı alınmasına ve seçim tarihi bile saptanmış olmasına karşın, yayın gerilmesi pahasına, Büyük Millet Meclisi'nin böyle bir girişime alet olması tarihi bir hata olabilirdi; oldu da. Ancak uzlaşma kültürünün ne olduğunu bilmeyenler, böyle bir kurumsal çekişmeye girdi.

En önemli ve kritik anlarda başkomutanlığı yüklenecek -bire bir muhatap kurum tarafından istenmeyen- bir kişinin dayatılması basit bir mantıkla açıklanamaz. Aynı hatayı 50 yıl önce birileri de yapmıştı: Odunu da koysam bu millet seçer; meydanlarda siz isterseniz şeriatı bile getirirsiniz şeklindeki yaklaşımları sadece kendilerinin değil bu ülkenin demokrasi tarihinde de büyük yaralar açmıştır. Esasında bu açıklamalar ve diretmeler çarpık bir mantığın yansımasıydı. Ancak bu çarpık mantık sadece onları yok etmekle kalmadı, Türk milletini de uygarlaşmada sekteye uğrattı. O dönemde de bu dogmatik kafalar defalarca çeşitli çevrelerce uyarılmıştı. Niye anlayamadılar? Hacivat-Karagöz'ün torunları oldukları için.

Kurtuluş Savaşı'nı yapan, 57 İslam ülkesi arasında bin bir zorlukla laik devlet yapısını yerleştirmeye çalışan bu milletin ve onun koruyuculuğu -yasal olarak da- yüklenmiş olan kurumların, kömür, pirinç, ayakkabı, oyuncak, yağ, şekerle oyunu ve vicdanını satarak meydanlarda *"ne anlama geldiğini bilmeden demokrasi diye bağıran, yeri geldiğinde bölücülük yapan"* grupların oylarına sessiz sedasız teslim olacaklarını zannediyorlarsa yanıldıklarını er ya da geç anlayacaklardı. Bugün

anladılar da. (Ne yazık ki Cumhuriyetçi birçok subayını leş kargalarının önüne atıp zindanda çürütünce anladılar.) İslam ve diğer dinlerin bağnaz din ilkelerinin önde olduğu ülkelerde, laikliğin, kitle oylarının idaresi olarak tanımlayabileceğimiz demokrasiden çok daha önemli olduğunu ve öncelikle bu laik yapının korunması gerektiğini biraz tarih, biraz sosyoloji bilen herkes çok iyi anlayacaktır.

Hiç kimse 22 Temmuz 2007'de oy kullananların sosyolojik analizini çıkarmamıştır. Acaba hangi partiye oy verenler, aynı zamanda vergi mükellefi olarak görülmektedir. Yoksa sadece çocuk yapıp devletten -bize yardım edin- diyen bir kitle mi geleceğimizi şekillendirmiştir? Hangi partinin sempatizanları daha çok devlet yardımı kullanmaktadır? Hangi partinin koşulsuz sevenleri daha çok kaçak su, elektrik kullanmakta; devletin arazilerini işgal ederek gecekondu kurmaktadır. Tüm yaşam felsefesi (felsefe de denmez, olsa olsa ahlaksızlığı denebilir) sadece devletin kaynaklarını kullanmaya kilitlenmiş, devletten karşılıksız olarak yardım bekleyen bu kitlenin demokratik hakkını kim savunabilir? Bir adamın bir ülkede demokratik hakkını kullanabilmesi için ilk olarak -sadece o ülkenin nüfus cüzdanını taşımasının ötesinde- belirli görevlerini yerine getirmiş bir vatandaş olması gerekir, paraziti değil.

Bir toplumun ya da yöneticinin ilk olarak dönemin Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt'ın sözüyle, laikliğe ve demokrasiye *özde* inanması gerekir. 18 Ağustos 2007 tarihinde, Milliyet gazetesinde verilen bir haberde, 22 Temmuz 2007 tarihinden yapılmış seçimden hemen sonraki günlerde düzenlenen bir anketteki sonuçlar, bu toplumun laiklik ve dünya işlerine bakışını açıkça vermektedir. Laik ve demokratik olmayan bir toplum yapısı, laik ve demokratik görüşlü yöneticileri seçiyordu. Demokrasi amaç değil araçtır, diyen yöneticilerimizin kulakları çınlasın. Yapılan anketin 18 Ağustos 2007 tarihli Milliyet gazetesinde verilen sonuçları:

Din, dindarlık, laiklik konularına bakış

Dünyayı ve evreni anlayabilmek için din kitapları mı, bilimsel buluşlar mı önemli			
	AKP seçmeni %	CHP seçmeni %	MHP seçmeni %
Din kitapları	59	15	46
Bilimsel buluş	36	84	53

Şu iki ifadeden hangisi sizin görüşünüze daha yakın? 1-Din ve dünya işleri kesinlikle birbirinden ayrılmalı. 2-Din ve dünya işleri birbirinden ayrılamaz.			
	AKP seçmeni %	CHP seçmeni %	MHP seçmeni %
Ayrılmalı	53	90	73
Ayrılamaz	47	10	28

Ramazan ayında, lokantalar, yemek yenen yerler gündüz açık mı kalmalı yoksa iftara kadar kapanmalı mı?			
	AKP seçmeni %	CHP seçmeni %	MHP seçmeni %
Açık kalmalı	47	88	70
Kapanmalı	53	12	30

Bir kadının plajda mayo ile dolaşması günah mıdır?			
	AKP seçmeni %	CHP seçmeni %	MHP seçmeni %
Evet, günahtır	83	14	63
Hayır, değildir	17	86	37

Düşünmek zordur. Çoğu kişi bu nedenle yargılamayı tercih eder.

(Carl Gustav Jung)

Geldik 2008 yılına, bir kadın sunucu; *"Vergi vermeyen, çalışmayan etmeyen dağdaki çobanın oyuyla benimki aynı olmamalıdır"* diye, özü doğru; ancak ifade tarzı ve söyleyiş biçimi özenle seçilmemiş bir laf etti. Kıyamet kopmuştu, görsel ve yazılı basından, siyaset kürsülerine kadar her yerde konuşuldu, konuşuldu. Özünde bu yaklaşım yaklaşık 2300 yıldır konuşuluyor. Her neyse, o dönemki Başbakanımız Tayyip Erdoğan da bu konuşmadan çok rahatsız olmuş olacak ki, 20.04.2008 tarihinde İstanbul'daki parti kongresinde konuyla ilgili bakın hangi yorumu yaptı: *"Efendim birileri çıkmış, bu ülke için çalışan, vergisini veren, askere giden vatandaşıma senin oy hakkın sınırlıdır diyor; bunlar demokrasiyi içine sindiremeyen insanlardır. Bu aziz vatandaşlarımızın yönetime gelmesini içlerine sindiremiyorlar; esas demokrasinin haklarına bunlar sahiptir"* mealinde büyük bir hiddetle salondakilere hitap etti. Ancak çok garip bir rastlantı olarak aynı gün, yine o dönemin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Hilmi Güler bir açıklama yaparak, *"2008 yılında 2.3 katrilyonluk kaçak elektrik kullanılmıştır ve bunun faturası namuslu ve onurlu vatandaşların faturasına yüzde 14 zamla yansıtılmıştır"* dedi. Daha önce de bir o kadar kaçak su kullanıldığı ve onun da faturasının namuslu ve onurlu vatandaşların faturasına eklendiği belirtilmişti. Belli ki birileri, kaçak elektrik, kaçak su kullanıyor, devlet arazilerini işgal ederek ev yapıyor, devlet yardımı kullanıyor, hacca gidiyor, evde oturup çocuk yapıyor; başbakanının valilerine verdiği talimatla besin paketleri ve kömür alıyor; neyin karşılığında, 5 yılda bir oyunu birilerine vermek için. Hacivat-Karagöz'ün torunları söylenenleri doğru anlayın! Benim 1994 yılında yazmış olduğum, şu anda 8-9. baskısı yapılan "**Son İmparatora Öğütler- Bilim Toplumu**" kitabımda bütün bunlar açık açık yazılmış olmasına karşın, geçen bu kadar zaman içinde, okuma kültürü olmayan, büyük bir olasılıkla da okuduğunu anlayamayan büyük bir kitle, kitapta nelerin anlatılmaya çalışıldığının farkında bile olamamıştır. Neyse ki güzel bir sunucu, farklı bir tarzla konuyu görsel basına taşıyınca, bu

tarihsel sorun üzerindeki tartışma Türkiye'nin gündemine yeniden taşındı. Gerçi bir parti başkanımız 06.05.2008 tarihinde seçmenleriyle ilgili çarpıcı bir açıklama yaptı: Bizim seçmenimiz orta halli vatandaşlardan oluşmuştur, dedi. Biliyor musunuz? Bazen konuşma sırasında ben orta zekâlıyım, bu nedenle söyleneni anlamadım diyerek, kusurumuzu örtmeye çalışırız. Burada kastedilen ortanın, esasında ne anlama geldiği çoğumuz tarafından bilinir.

Bir dâhi, zamanının 100 yıl ilerisinde değildir,
sadece ortalama insan onun yüzyıl gerisindedir
(Avusturyalı yazar Robert Musil)

Her yazımızda özellikle vurguladığım analitik düşünceyi bu tartışmada bir daha gündeme sokalım. "*Herkes oy hakkına sahip olmamalıdır,*" dendiğinde, vergisini veren, askere giden, kaçak elektrik, su kullanmayan, devlet yardımı aldığında hacca gitmeyi haram sayan, sonbaharda valinin evine kömür getirmesini beklemeyen, yetiştirebileceği kadar çocuk yapan, oyunu da kendi iradesiyle irdeleyip kullanan insanlar mı kastedilmiştir; yoksa bütün bunları yapan asalak kesim mi kastedilmiştir. Hacivat-Karagöz'ün torunları söyleneni niye anlamıyorsunuz? Demokrasiden, fakirlik edebiyatı arkasına sığınmış ahlaksızlar cumhuriyetini mi anlıyorsunuz, yoksa bu ülkenin kalkınmasında elini taşın altına koymuş, uygar insanların belirlediği cumhuriyeti mi anlıyorsunuz? Analitik düşünceye devam edelim. Bakın bir anket yapalım! Sonuçları doğru okuyalım! Acaba bütün bu ahlaksızlıkları yapanlar oylarını çoğunlukla kime vermişlerdir? Sanatı, bilimi, ahlakı, onuru, ülke sevgisini vs ön planda tutanlara mı; yoksa ülkenin olanaklarını peşkeş çekenlere mi? Böyle bir araştırmanın çok çarpıcı sonucu olmayacaktır; bilinen sonuç çıkacağı bellidir. Demokrasinin, şimdilik kim oy versin kim vermesin tartışmasını bir tarafa bıraksak da, her zaman elit insanların sağlıklı yürütebileceği bir sistem olduğunu anlamamız ge-

rekir. Bugünkü siyasilerimizin anlamadığına (daha doğrusu anlamaktan kaçınmaya çalıştıklarına) bakmayın, kim bilir Hacivat-Karagöz, bugün yaşamış olsaydı bu söylenenleri onlar bile anlamış olabilirdi. Şunu anlamakta zorluk çekiyoruz. Dogmatikler, doğrularını yanlışlar üzerine oturttukları için, hiçbir zaman kendilerini düzeltemezler; bu nedenle bunların analitik düşünceye yönetilme çabaları hep başarısız kalıyor, kalacak da.

Konya Taşkent beldesinde, 01.08.2008 tarihinde, Devletin Kuran kursunun birkaç on metre yakınında, belli ki vakıf adı altında yasadışı bir tarikatın çevreden topladığı yaklaşık 50 kadar kız öğrenciyi Kuran kursu (niye devletin Kuran kursuna gitmiyorlar bu da belli değil) adı altında yatılı olarak kendi dünya görüşleri yönünde eğitirken meydana gelen bir patlama-çökmeyle 18 kız çocuğumuz yaşamını yitirmiş, çok sayıda çocuğumuzsa ağır bir şekilde yaralanmıştı. Pekâlâ, Gölcük-Adapazarı depremini buralarda içki içilmesine bağlayan dogmatik kesim, Tanrı adına eğitime alındığı söylenen bu çocukların ölümünü neye bağlayacak? Tanrı'nın, kendine tapınmak için buraya toplanmış bu insanları niye korumadığını niye merak etmezler? Kaldı ki bırakın merak etmeyi, çocukları ölen ailelerin hiçbiri, ihmali ya da bozuk yapı tasarımını bile merak etmemiş, hiçbiri yasal başvuruda bile bulunmamıştır. Sorulan soruları ise *"takdiri ilahi"* diyerek geçiştirmiş, "kızlarımız barda, sazda, gece kulüplerinde ölmediler ki, onlar şehit oldular" diye tüyler ürpertici bir vurdumduymazlık sergilediler. Karagöz-Hacivat yaşasaydılar daha duyarlı olabilirdi. Bir gün önce laiklik düşmanlığının odağı olduğu gerekçesiyle para cezasına çarptırılan AKP'nin (hükümetinin) güvenlik güçleri (!) devletin resmi Kuran kursunun yanında, herkesin gözü önünde hem de yatılı olan bu kız öğrencileri neden merak etmemiş dersiniz? Bu nasıl güvenlik? Demokratik-laik Türkiye Cumhuriyeti, uygar yapısını bu kurslarla ve yapılanmalarla yitirecektir.

Türban defileleri yapan bir tüccarın, 26 Nisan 2008 tarihinde yasalar yasaklamasına karşın, göğsünü gere gere, hatta yaptıklarını yadırgayanları tersleye tersleye, üç eşi olduğunu (herhalde biri resmi ikisi imam nikâhı olmalı) ve üçünden de üzerine kayıtlı çocuğu olduğunu, hepsinin ayrı ayrı evlerde yaşadığını açık açık gururla söylüyordu. Prof. Dr. Mehmet Akif Aydın, Diyanet sitesindeki İlmihal kısmında 29.04.2008 tarihinde, Müslümanlar birden fazla kadınla evlenebilir diye, halkının yüzde 99'u Müslüman olduğu bilinen bir topluma -yasalar yasaklamış olmasına karşın- resmi kanallarca yol gösteriyor, yasaları korumakla yükümlü olanlar da bir kenarda kıs kıs gülüyordu. Bırakalım belirli fikirlere saplanmış politikacıları, pekâlâ, her üniversitede Atatürk inkılaplarını halka anlatmak için kurulmuş olan (kurulması yasal olarak mecburi kılınmıştır) Atatürk inkılapları enstitülerinde çalışan, sözümona bilim adamı kadrosundan maaş alan adamlar niye sustu, susuyor? Sizin orada bulunma nedeniniz, bu devrimleri anlatmak, gerektiğinde tepki koymak değil midir? Yoksa inanmadığınız bir işi mi yapıyorsunuz?

Başka görüşten olanlardan korkmak gerekmez,
asıl korkulması gerekenler, kendi görüşlerini
söyleyecek cesareti olmayanlardır.
(Napoleon Bonaparte)

Bir zamanlar (1991 yılı) gazeteci-yayıncı Hulki Cevizoğlu'nun hazırladığı Cevizkabuğu programında evrim tartışmasına katılmıştım. Sonradan öğrendiğim kadarıyla, kendi düşüncelerine uygun olmayan yazılar yazan Ahmet Emin Yalman'ı 1952 yılında 6 kurşunla yaralayan ve bu nedenle 10 yıl hapis yatan; daha sonra Turgut Özal döneminde Sağlık Bakanlığı müşavirliğine getirilen, daha sonra Milliyetçi Çalışma Partisi başkanlığına adaylığını koyan; uzun yıllar sağcı-tutucu olarak bilinen gazetelerde İslamın kılıcı olarak gelen geçene (bana göre vatanseverlere) esip savuran, Hüseyin Üzmez

adındaki bir hukukçu-gazeteci telefonla programa bağlanarak, bana yönelik bir hitapla, evrimcilerin dinsiz, *ahlaksız* vs vs olacağını söyledi de söyledi. Evrimle uğraşanlar ya da evrime inanlar, inançsız, *ahlaksız*, saygısız vs insanlar oluyormuş gibi bir anlam çıktı. Yıllar geçti, 28.04.2008 tarihinde, tutucu kesimin bu saygın gazetecisi, basından öğrendiğimiz kadarıyla, bir arkadaşının gelinine ve onun 14 yaşındaki kızına tecavüzden tutuklanarak yargılanmaya başlandı. Ne beklersiniz? Saç telinin görünmesini bile günah sayan kesimin ayağa kalkmasını ya da hicap etmesini. Ne gezer? Bu tarihte çıkan tutucu gazetelerin bir kısmı daha haber duyulur duyulmaz, sanki Hüseyin Üzmez bu işi yaparken yanındaymışlar gibi, bu bir komplodur diye halkı yanıltmaya, bir kısmı da hiçbir bilgi vermeden ya da iç sayfalarda, bir ilan çerçevesinin altına sıkıştırılmış önemsiz bir haber gibi vererek geçiştirmeyi yeğlemiştir. Dini, imanı, *ahlakı* hiç ağzından düşürmeyen dini kesimin önde sözcülerinden gazeteci Abdurrahman Dilipak, bu olay karşısında, basından öğrendiğimiz kadarıyla, *"Belki kıza nikâh yapmıştır"* (resmi nikâh olamayacağına göre, muta ya da imam nikâhını kastetmiş olmalı) diyerek, bu aşağılık eylemi kendi mantığınca aklamaya çalışmıştır. Ne güzel, çağır bir imam, yapacağını yap ve iyi bir Müslüman ol. Bu gazeteler utanmadan bir de Hüseyin Üzmez'i mazur göstermek için, Hüseyin Üzmez'in kayınpederinin (nikâhlı eşinin babası) bir açıklamasını sütunlarına yansıtmışlardı: Başlangıçta karşı koymuştum ama Peygamber Efendimiz de Ayşe Anamızla evlendiğinde, Ayşe Anamız 9 yaşındaydı onun için hoşgördüm, gibi bir açıklamayla bu rezaleti gölgelemeye çalışıyorlar.

Daha önce, bir gece yaşını başını almış bir kadının evine *"çiçekleri sulamak amacıyla"* uğradığını söyleyen bir milletvekilimizi yıllarca diline dolayan ahlakı değerlere duyarlı (!) bu güzide (!) basınımız Hüseyin Üzmez'in evinde müridiyle (Fadima Şahin'le) basıldığı bilinen (basına göre) Müslüm Gündüz'ün, bu yatma eylemini büyü bozma maksadıyla

yaptığını ve tezgâhın ise 28 Şubatçıların komplosu olduğunu gazetelerinde yazmaktan çekinmemişlerdi. Bu kadar ahlaktan, doğruluktan, dinden, imandan, onurdan, sevaptan bahseden bu kesimin, bu rezilliğini gördükçe, Hacivat-Karagöz'ün neden 600 yıldan beri sevildiğini çok daha iyi anlıyoruz. Hacivat-Karagöz, esasında bizi oynuyorlarmış da haberimiz yokmuş. Hani çorbacının çırağıyla fırıncının çırağı, bir gün aralarında konuşurken *"Bu tiyatro da ne ola ula"* diyorlar. Aralarında anlaşıyorlar, para biriktirecekler, kura çekecekler; kura kime çıkarsa o tiyatroya gidecek, daha sonra da gördüklerini diğerine anlatacak. Kura çorbacının çırağına çıkıyor, çırak tiyatroya gidiyor, oyunu şaşkınlıkla seyrediyor. İkinci gün, fırıncının çırağı: Yahu ne gördün diyor. Çorbacının çırağı: Biliyor musun? Orada seninle beni oynadılar. Herkes oyunun bazı yerlerinde hüngür hüngür ağladı, bazı yerlerinde de kahkahayla güldü. Halbuki günlük hayatımızda bize bakıp ağlayan da yok gülen de. Toplum olarak ne kadar ağlanacak ve gülünecek hale düştüğünüzün farkında mısınız Hacivat'ın-Karagöz'ün torunları.

Bir ülkede dalkavukluğun sağladığı çıkar,
dürüstlüğün sağladığı çıkardan daha fazlaysa,
o ülke batar...
(Montesquieu)

Demokrasinin yeniden tanımını yazdığımda, çok kişi, biyo ya da sosyal faşistsin diye beni itham etmişti. Esasında ben sadece bunları -olacakları- yazmıştım. Bu toplum; ne yaparsanız yapın, kısa vadeli çıkarına dokunmadığınız ve kışkırtmadığınız sürece, kendi mantığını kullanarak toplumsal bir tepki gösteremeyecektir, en rezil olaylara bile suskun kalacaktır. Kendi mantığını kullanamayan bir toplumun katmanları kendini toplumsal bir yapının içindeymiş gibi güvende hissedebilmesi için ne yapacaktır; ya ağanın ya şeyhin kuyruğunda dolaşacaktır. Tanrı katında başlayan kulluk,

ağalık ve şeyhlik katında, son zamanlarda da daha organize olarak politikacı kuyruğunda sürdürülmeye başlamıştır. Bilmem ne aşiretinin toptan bilmem hangi partiye, bilmem ne tarikatı üyelerinin bilmem ne partisine oy vermeleri bu kulluk öğretisinin en önemli sonucunu oluşturmaya başlamıştır. Hele bu birliktelikten taraflar -ülkenin zararına da olsa- hakkı olmayan paylar elde ediyorsa, örneğin kömürü, pirinci, yağı, evinin kapısına geliyorsa, bu simbiyozisi yıkmak kolay olmayacaktır. Eleştiri ve yorum yeteneğini yitirmiş bir toplumu -kısa vadeli çıkarlarda ve süreçlerde- yönetmek en kolay olduğu için, siyasiler bu altın anahtarı ellerinden bir türlü bırakmak istemiyorlar. Çok kişi böyle bir dogmatikliğin içine batmış bir toplumu, doğruları söylemekle, göstermekle, belgelemekle, kusurları ortaya dökmekle, onların gözünü açacaklarına, düzelteceklerine, doğruyu bulmalarına yardım edeceklerine, onların fikrini değiştireceklerine inanıyor. Esas yanılgı burada yatar. Dogmatikler ne yaparsanız yapın fikirlerini değiştirmezler. Çünkü yıldırımın çarptığı kişi, gök gürültüsünü duyamaz (Macar atasözü).

Laik düzenin düşmanı olduğu gerekçesiyle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın tek başına iktidara gelmiş AKP'nin, -kapatılması önerisiyle- Anayasa Mahkemesi'ne başvurusu çok çeşitli çevrelerde farklı yorumlanmıştı. Sonunda Anayasa Mahkemesi Başkanı, 28.07.2008 tarihinde laiklik düşmanlığının odağı olduğu gerekçesiyle, 11 üyenin 10'nun oyuyla (6'sı da kapatılması için oy kullanmış), partilerin almış oldukları devlet yardımının yarısını kesme cezası vererek önemli bir ihtar verdiklerini açıkladı. (Suçu olmayana ceza da verilmez, ihtar da çekilmez.) Bu tartışmasız AKP'nin suçlu bulunduğunu; cezanınsa bir tercih meselesi olduğunu dolaylı olarak açıklamış oldu. (Stratejik dostlarımızın hepsinin ve ekonomiyi her değerin üstünde görenlerin baskısı göz ardı edilmemelidir.) Aklanması için lehte tek oy veren de AKP iktidarının seçmiş olduğu cumhurbaşkanının Anayasa Mahkemesi Başkanı olarak atadığı Haşim Kılıç'tı. (Daha sonra Haşim Kılıç

herhalde önemli bir beklentisi nedeniyle AKP'le sert tartışmalara girdi; şu anda unutuldu.) İşin ilginç tarafı, bu açıklamayı yapan Sayın Haşim Kılıç'ın adalet gibi çok önemli bir kurumda, arkadaş ile meslektaş arasındaki çok önemli farkı bile görmezlikten gelerek, açıklaması sırasında Anayasa Mahkemesi'nin diğer üyelerini defalarca arkadaşlarım olarak tanıtmış olmasıydı. Bu üyeler sayın başkanın özelde arkadaşları olabilir; ancak resmi açıklamada meslektaşlarıdır; çünkü arkadaşlıkta her zaman duygusallık, kadirbilirlik, özveri vardır. Bu üçünün de hukukta yeri yoktur. Bu açıdan bakıldığında cumhurbaşkanı ya da başbakan ile Sayın Anayasa Mahkemesi Başkanı'nın arkadaş olması beklenir ancak üyelerle asla. Karar böyle açıklanınca aklıyla hareket eden her toplumda olduğu gibi herkesin kendine düşen payı ve önlemleri alması beklenir, ama Karagöz-Hacivat'ın torunları öyle yapmadı. AKP merkezinden, kararın açıklanmasından birkaç on dakika sonra yapılan açıklamada, partimiz aklanmıştır ve aynen (yani hiçbir düzeltmeye gitmeyeceğim anlamında) yola devam denmiştir. Daha sonra kendisi de bir hukukçu olan ve Büyük Millet Meclisi başkanlığı da yapmış bir zat da bu açıklamaları perçinliyormuş gibi, AKP'nin ve halkın yüzde 40'nın düşüncesinin aklandığını söylemiştir. Anayasa Mahkemesi'nin para cezası vermekle (1/10 oyla) büyük bir hata yaptığını da eklemekten kaçınmamıştır; bu cezayı da görmezlikten gelmiştir. Sanki bu ceza kendilerine değil de bana verilmiş gibi. Değişmekten kaçınan bir toplum, değişen dünyaya uyamaz.

Bu kesimin büyük bir kısmı da evrim düşmanıdır; çünkü değişmeyi öneren kişilere karşı düşmandırlar. Bu anlatımdan çıkan önemli sonuç şudur: Aklıselim insanlar özellikle siyasette birilerinin yolsuzluğunu, sahtekârlığını, soygununu, düzenbazlığını eğer bulup açıklarlarsa, arkalarındaki toplum desteğinin çekileceğini varsayarlar. Bu nedenle gün geçmiyor ki, yönetimde yer alan birilerinin ya da onların akrabalarının birinin yolsuzluk yaptığı iddiası gündeme getirilmemiş

olsun. Batı ülkelerinde bizimkinin onda biri büyüklüğünde bir skandalın, yolsuzluğun vs'nin ortaya çıkmasında bakanların istifaya zorlanması, hükümetlerin düşmesi gözlene gözlene, bizimkilere halk kurbanlar kesmektedir. 1950 yılından bu yana bir düşünün hangi politikacı ya da parti hakkında bu tip haber çıktıysa, o kişinin ya da partinin oy oranı yükseldi. Bu bir değil, iki değil, üç değil, defalarca tekrarlanan bir oyun oldu. Bu gidişle Karagöz-Hacivat oyunlarının rekorunu kıracağa benziyoruz.

Düşünceleriniz ne ise, hayatınız da odur.
Hayatınızın gidişini değiştirmek istiyorsanız,
düşüncelerinizi değiştirin.
(Marcus Aurelius)

En önemli makamlardan biri olan cumhurbaşkanlığı seçiminde, 17.08.2007 tarihinde dönemin başbakanı, aynı tarihte *"Biz söyleyeceklerimizi 22 ve 27 Nisan'da söyledik, uyarımızı yaptık ve dükkânı kapattık"* diyerek anlamlı bir açıklama yapan Orgeneral Yaşar Büyükanıt'ın sözlerini duymazdan gelmiş ve cumhurbaşkanlığına önerdikleri kişinin, basına düşmüş (doğru ya da yanlış) geçmişteki sözlü ve yazılı beyanlarını, yolsuzluk ve usulsüzlükleriyle ilgili hukuken karara bağlanmamış (sadece siyaseten geçiştirilmiş) dosyalarını görmezden gelmiş ve *"Adayımızın özü de sözü de birdir"* demişti. Hacivat- Karagöz atışmasındaki kurnazlıklara bürünmenin ne sonuçlar getireceğini (esasında gelmeye de başladı) yaşayarak gördük. Hükümet etme sanatı, halkı devamlı meşgul edecek sorunlar yaratma sanatına dönüşmüştür. Son 50 yıldır geriye bir bakın, her sabah haberlerde halkı hop kaldırıp hop oturtacak bir uygulama piyasaya sürülüyor; biraz düşünenler akşama kadar onun -kendi çıkarı açısından- yorumunu yaparak enerjisini tüketiyor; düşünmeyenler ise trene bakıyor. Toplum bir şeyi artık anlamalıdır: Düz yolda (yani ahlaklı-bilimsel mantıkta) kaybolan hiçbir insan olmamıştır (Hint

atasözü). Bilim ve bilgelik, yetkin yöneticilik ve idarecilik, yaşayarak öğrenmenin adı değil, önceden olacakları tahmin etmenin ve gerekli önlemleri almanın adıdır. Bulursanız, görürseniz, duyarsanız bana da haber verin…

Rüyalarını gerçekleştirmenin en iyi yolu uyanmaktır.

Kavramları Birbirine Karıştırırsanız Çıkmaza Sürüklenirsiniz

Bir kişiyi nitelikli bir işe alırken çoğunlukla ilk olarak bitirdiği okul (adıyla unvanıyla; örneğin Ankara Üniversitesi), eğitildiği alan (örneğin hukuk fakültesi gibi) ve genellikle de ders dökümünü belirten, *eğitim dilinde transkript olarak bilinen* belge sorulur ya da istenir. Transkriptte hangi dersi aldığı, alınan dersin ders saati, derslerden aldığı not, varsa uygulamaları ve bazen hangi hocalardan aldığı belirtilir. Bu sorgulama kişinin yüksek eğitimdeki eğitim kalitesinin bir yansıması olarak bilinir.

Bunların sorulmasının bir nedeni vardır. Öncelikle hangi üniversite diye sorulur; çünkü her üniversitenin bir tarzı, eğitime yaklaşım biçimi ve en önemlisi belirli yerleşmiş bir geleneği vardır ve bu kişinin yetişmesinde çok önemli bir etkendir. Eğitildiği alan sorulur; çünkü o kişinin hangi alanda bilgi ve beceri sahibi olduğu bu sorgulamayla öğrenilir ve transkripti talep edilir; çünkü hangi dersleri aldığı ve başarı derecesi bu belgeden öğrenilir. Üniversiteler arasında öğrenciler yatay geçiş yaparken transkriptlerinde yazılı olan, almış olduğu derslerin bir kısmı gitmek istediği üniversite tarafından kabul edilmez, bir kısmı ek ders almak suretiyle kabul edilir; çoğunlukla da alınan dersler yeterli görülmez, yeni üniversitesinde daha önceki üniversitesinde olmayan ya da olsa da yeterli görülmeyen dersleri alma koşulu getirilir.

Bütün bunları anlatmamızın nedeni, bir yerde yetkili biri çalıştırılacaksa onun niteliğinin bilinmesi büyük öneme sahip olduğunu vurgulamak içindir. Kişinin bir olayı derinliğine değerlendirebilmesi, kelimeler ve kavramlar arasındaki ince ayrıntıyı sezebilmesi, doğru yorum yapması kural olarak geçmiş olduğu eğitim sürecinin niteliğiyle yakından il-

gilidir. Çağımız bilim ya da bilgi çağı olduğuna göre bunun aksini düşünmek söz konusu değildir. Bu durumda bir ülkenin yöneticilerinin eğitim sürecinde kazanmış olduğu niteliklerinin bilinmesi o ülkenin geleceği açısından kaçınılmazdır. Özellikle benim dediğim yapılacak şeklinde bir saplantısı olan ve adı demokratik parlamenter sistem olsa da dediği her şeyi tartışmasız yaptıran yöneticinin ya da yöneticilerin bulunduğu bir sistemde o kişinin kavramları nasıl anladığının bilinmesi önemlidir. Bu açıdan baktığımızda, doğrusu son 20 yıldır tek belirleyici olarak ülkeyi yönettiği bilinen kişinin ya da kişilerin geçmişini bilmek herkesin hakkıdır diye düşünüyorum. En azından benim…

Hangi üniversitede, hangi tarihler arasında eğitilmiş ve hangi dersleri, hangi başarıyla bitirmiştir? Hatta üniversite yıllarında edinmiş olduğu arkadaşlarının kişi hakkındaki yorum ve görüşleri de kişinin nitelikleri açısından önemli ipuçları verebilir. Benim merak ettiğim bu hususları eminim ki bu ülkenin selametini düşünen çoğu kişi merak ediyordur.

Bütün bunlar niye anlatıldı diye düşünebilirsiniz. Herkesin belirli yetkilerle katıldığı yönetimlerde konular tartışılır ve herkesin uzlaştığı ortak bir nokta bulunur. Ancak çoğulcu ya da demokratik görünüm altında tek kişinin yönettiği ülkelerde bunun çok olumsuz sonuçları olabilir; çünkü kişi belirli bir amaçla yola çıkmışsa ve eğer iyi de eğitilmemişse kavramlar arasındaki ince ayrıntıyı anlayamaz ve bulunduğu toplumu bir zaman sonra kargaşalığa sürükleyen kararlara imza atmaktan çekinmez.

İyi yetişmemesine karşın lider olmuş ve ülkesinin tarihine damgasını vurmuş yöneticiler olmuş mudur? Hitler bunun en tipik örneğidir; ancak bunların çoğunun öyküsü hüsranla bitmiştir. Bunun aksi bir yönetim olabilir mi? Olabilir. Ancak o sistemlerde eğer bu tip yöneticilerin çevresinde söz sahibi olacak birçok insanın yer almasını sağlayacak düzenleme yapılmışsa. Vekilini, parti yönetimini, bakanını, yüksek memurlarının tümünü sadece ve sadece bir lider seçmeye başla-

mışsa, hangi yasaların ne şekilde çıkacağını sanki çevresinin fikrini alıyormuş gibi yaparak çıkarmaya başlamışsa bir zaman sonra hem kendinin hem de yönettiği toplumun duvara toslayacağı kesindir.

Kavramları doğru anlamak ve değerlendirmek işin alfabesidir

Amerika Birleşik Devletleri toplama bir ulustur, 70 çeşit ırktan, 70 çeşit kültürden, 70 çeşit ülkeden toplanan insanların oluşturduğu bir ülkedir. Dünyanın en güçlü ülkesi olarak bilinen ve demokrasinin tanımını yapma tekelinin kendisinde olduğunu düşünen Amerika, Amerika ırkı diye bir ırk tanımlamamıştır; dili, dini, kökeni ne olursa olsun o topraklar üzerinde yaşayan herkesi Amerika milleti olarak kayda geçirmiştir. Milleti bir harçla bir arada tutabilmek için eğitim dilini Amerika'nın tümünde ayrıcasız İngilizce yapmış, farklı hiçbir bayrağın Amerika'daki direklerde gönderde salınmasına yasal olarak izin vermemiştir. Kaldı ki Amerika'nın çevresinde Meksika hariç farklı bir dili konuşan sınırdaş bir ülke de bulunmamaktadır. Yani dili nedeniyle başka bir ülkeyle birleşme tehlikesi de mevcut değildir. Böyle bir ülkede farklı dillerin konuşulmasının hiçbir sakıncası olmayacağı gibi, kültürel bir zenginlik de oluşturacaktı; ancak demokrasinin en yumuşak bağrının yerine getirilmesini bizim gibi ülkelerden bekleyen Amerika ve diğer malum ülkeler kendi halkına bu hakkı hiçbir zaman vermedi, veremez de.

Amerika'ya göç edenler de dahil; okullarda, kışlalarda, belirli topluluklarda, hatta yabancı ülkelerde, öğrencisi o ülkenin çocuklarından olan Amerika tarafından kurulmuş ya da desteklenmiş okullarda Amerika'ya bağlılık yeminleri ya da antlarının söylenmesi yasal zorunluluk olarak getirilmiştir. Biz, kendi ülkemizde bizi bir arada tutacak andı kaldırdık. Aslında andı kaldırmanın ve ona ilişkin yetkililerin yaptıkları savunma ve açıklamaların ardında çok önemli gerçekler

yatmaktadır. Sadece Andımız için söylenenler bile bize çok şeyi anlatmaktadır. Bakalım:

Andı, Milli Eğitim bakanıyken yazan Reşit Galip, bu coğrafyanın yetiştirdiği çok değerli insanlardan biridir. Her ne kadar birileri onun için yıllar sonra aşağılayarak sözde bilim adamı diyorsa da, iyi bir hekim, milletvekili olmuş, Milli Eğitim bakanlığı yapmış, 1933 yılında üniversite reformunun yapılmasında önemli rol oynamış, Halkevleri'nin ve Türk Tarih Kurumu'nun kuruluşunda doğrudan görev almış, Türk Dil Kurumu'nun başkanlığını yapmış, birçok dergi ve gazete çıkarmış, Anadolu Medeniyetler Müzesi'nin kuruluşu için en önemli adımları atmış, Milli Müze ve Milli Kütüphane onun önerileriyle tasarlanmış, gönüllü olarak Balkan Harbi'ne katılmış ve yaralanmış, Birinci Dünya Harbi'ne katılmak için gönüllü olmuş, Kafkasya ve Çatalca cephelerinde savaşmış biridir. Daha geniş bilgiyi elinizin altındaki bilgisayarda (http://tr.wikipedia.org/wiki/Re%C5%9Fit_Galip) bulabilirsiniz. Bu değerli insan, bakanlığı sırasında aşağıdaki andı yazmış ve okullarda okutulmasını kural haline getirmiştir.

Türküm, doğruyum, çalışkanım.
Yasam; küçüklerimi korumak,
Büyüklerimi saymak,
Yurdumu, budunumu özümden çok sevmektir.
Ülküm; yükselmek, ileri gitmektir.
Varlığım, Türk varlığına armağan olsun.

"Türküm" sözü birçok kesimi (özellikle Abdullah Öcalan'ı) ve yöneticileri rahatsız ettiği göz önüne alınırsa, dünyanın herhangi bir yerinde diğerlerini söylemenin ne gibi zararı olur? Kaldı ki, günde beş vakit aynı duayı okumanın insanı doğru yapacağına, bir işi yaparken bilmem kaç defa besmele çekmenin o işin hayırlı gitmesine vesile olacağına inanan insanların buna karşı düşüncelerini söylemesi de ayrı bir tutarsızlık ve çelişkiyi ortaya koyuyordu.

Dönemin başbakanının aşağılayıcı bir üslupla *"Bu adam*

ezanı da Türkçeye çevirmiştir" demesi de ve andın kaldırılmasını bir anlamda Reşit Galip'in bu eylemiyle ilişkilendirilmesi de doğrusu Türk siyaseti açısından tarihe geçecek nitelikteydi. Yapmış da ne olmuş diye soran kimse kalmadı. Ezanın bire bir Türkçe çevirisi birinci kısımda, Reşit Galip'in daha iyi anlaşılsın diye okuttuğu Türkçe ezan da ikinci sıradadır:

Ezanın Türkçeye bire bir çevirisi
Allah en büyüktür
Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik ederim
Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şahitlik ederim
Haydi namaza
Haydi kurtuluşa
Namaz uykudan hayırlıdır
Allah en büyüktür
Allah'tan başka ilah yoktur

Okutulmuş olan Türkçe ezan
Tanrı uludur
Şüphesiz bilirim bildiririm Tanrı'dan başka yoktur tapacak
Şüphesiz bilirim bildiririm Tanrı'nın elçisidir Muhammed
Haydi namaza
Haydi kurtuluşa
Namaz uykudan hayırlıdır
Tanrı uludur
Tanrı'dan başka yoktur tapacak

Ezanı anlamanın ne gibi bir sakıncası olduğunu kimse bilimsel olarak açıklayamaz. Ben 7 yaşımda (1952) köyümde arkadaşlarımla minareye çıkar coşkuyla ezan okurdum; şu anda yetmiş yaşındayım ve ezanı okuyamıyorum, gençlerin çoğunun okuduğunu da zannetmiyorum. Anlamadığın şeyi içselleştiremiyorsun, onu şeklen benimsiyorsun. Dünyadaki Müslümanların giyim kuşam da başta olmak üzere Müslüman simgelerini ve ritüellerini eksiksiz yerine getiriyor gö-

rünmelerine karşın, Müslümanlığın emrettiği düzgün insan düzeyine bir türlü ulaşamamalarının nedeni, onların şekilciliğe körü körüne bağlanmasından kaynaklanmaktadır. Anlamadan okumanın olsa olsa biat kültürüne alıştırılmış, yaratıcı olmayan, söylenene kanan, okuduğunu anlayamayan, çoğunlukla da okuyamayan, sömürüye ve kullanılmaya açık insanlar yetiştirdiği bilinmektedir. Anlamadan okumanın bu coğrafyaya nelere mal olduğunu günbegün yaşadık yaşıyoruz. Reşit Galip de anlayan insan yetiştirme peşindeydi.

Sayın Başbakan, Reşit Galip'i transkripti (eğitim düzeyi) boş olan insanların gözünden iyice düşürebilmek için *"Bu adam insanın kafataslarını da ölçtürmüştür"* diyerek ergonomi biliminden haberi olmadığını da ortaya koymuştur. Kafatasını ölçen bilimin adı antropolojidir. İnsan ırkları ve geçmişten bu yana süregelen insan soyundaki yapısal değişikliği inceleyen çok önemli bir bilim dalıdır. Bu bilim dalı adli tıbbın en önemli kaynaklarından biridir. Ergonomi (Ergonomiye kısaca *"fiziksel çevrenin insana uyumlaştırılması süreci"* diyebiliriz) bu bilim dalının üretime uygulanan dallarından biridir. Bir ülkede insana yönelik araç ve gereç üretimi yapılıyorsa, ilk olarak ergonomi bilimine başvurulur; çünkü dünyadaki insanların vücut yapılarının bire bir aynı olmadığı bilinmektedir. Bu nedenle bir topluma üretim yapacaksanız önce o toplumun ergonomik değerlerini masaya koyarsınız. Sırasıyla, tuvalet taşının şeklinin ve yerden yüksekliğinin, bir lavabonun şekli ve yüksekliğinin, bir koltuğun ya da masanın yerden yüksekliğinin, şapkanın büyüklüğünün, kravatın uzunluğunun, evdeki mekânların tüm ölçülerinin, pantolon, ceket, yelek, gömlek ölçülerinin ortalama değerlerini (hangi ölçülerde en çok üretileceğini) ergonomi denen bilim dalı saptar ve üreticilere sunar. Bunun için de başbakanımızın aşağılayarak *"o sözde bilim adamı kafataslarını ölçtürmüştür"* dediği bilim dalına gerek duyulur. Bütün bu nedenlerle bir ülkeyi yönetecek-lerin transkripti çok önem taşır.

Her şeyi halka sormakla övünen hükümet, andın kaldırılmasını neden halka sormamıştır, bu da üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir husustur. Hükümet tüm söylemlerinde *"belirli azınlık çoğunluğa hükmetmiştir"* biz bunu kaldırdık diye övünüyordu. Andın kaldırılması acaba halkın mı yoksa belirli bir azınlığın isteği miydi? Aslına bakarsanız ben de bu andın bize çok yararlı olmadığını düşünüyorum; çünkü bu andı 10 sene boyunca her gün çocuklarına söyleten bir ülkede bu kadar hainin olmasını açıklamak mümkün değil.

Amerika'da insan topluluklarına ait olması gereken farklı özelliklerden sadece din serbest bırakılmıştır *"herkesin dini kendine"*. Amaç anlayanlar için çok açık: Çeşitli kültürlerden, ırklardan, dillerden, dinlerden, hatta milletlerden, yeni, birbiriyle uyumlu, aynı amaçla bir araya gelerek güç oluşturan yeni -yapay- bir millet yaratmaktır. Dine getirilecek kısıtlamalar, dindarların değiştirilmesi hemen hemen olanaksız dogmatik yapısı; dinlerin akıl, mantık ve bilimsel yorumlarla açıklanmasının zor olması nedeniyle bir torbada toplanamayacağını kestirmiş olmalılar. Bunda da başarılı oldular ve dünyanın efendisi haline geldiler. En kötü eğitim görenler bile bunun farkında olmalılar.

Anadolu'da son 120.000 yıldan bu yana insanların bulunduğu ve son 12.000 yıldan bu yana da yerleşik düzene geçildiği söylenebilir. Bunlara, yer yer dili, dini, belki dış görünüşü biraz farklı da olsa hepsine birden yerli halk diyelim. Ancak Anadolu'nun üç kıta arasında köprü olması, Semavi dinlerin bu topraklarda cirit atması, bu topraklarda başka hiçbir kara parçasında görülmemiş bir biçimde üç imparatorluğun kurulup yıkılmış olması (Hitit, Bizans ve Osmanlı), buna bağlı olarak insanların başka topraklara yayılıp, daha sonra gerileme evrelerinde geriye çekilmeleri; Orta Asya'daki kuraklık ve olumsuz koşullar yüzünden, Afrika ve Ortadoğu'daki kargaşalar, Balkanlar'da bitmeyen savaşlar nedeniyle bu topraklara en az 70 büyük, 1500 kadar küçük göçün olması dili, dini, ırkı, kültürü farklı olan insanlar yan yana,

köy köy birlikte yaşamak durumunda kalmışlardır. Anadolu her yönüyle bir insan mozaiğidir.

Ön Asya'da, Balkan Savaşları'na kadar yaşanan iç kargaşalıklar, kavgalar, dökülen kanlar ve savaşlar çoğunlukla din ve mezhep ayrımına (ne yazık ki bu illetten bugün de kurtulmuş değiliz) ve başka toprakların zenginliklerine el koymaya dayalı kavgalardır. Irkçılığa dayalı anlaşmazlık ve kavga yakın zamana kadar tarih kayıtlarında önemli bir neden olarak görülmemektedir.

Her ne kadar Ön Asya'da ya da Anadolu + Trakya'da yaşayan insanların tümünün Türk ırkından olduğunu ileri sürmüşsek ya da sürüyorsak da bunun bilimsel bir temeli gözükmemektedir. İlk olarak diğer yazılarımda da (özellikle Türk diliyle ilgili olanda) geniş geniş anlatmaya çalıştığım gibi Orta Asya'da yaşayan insanlar görünüş itibarıyla birbirlerinden oldukça farklı olan çok sayıda insan topluluklarından oluşmuştur ve bu mozaiğin tümü *"Altay ırkı"* olarak tanımlanmıştır. Avşarlar, Avarlar, Kıpçaklar, Peçenekler, Bayındırlar, Çepniler, Özbekler, Türkmenler, Çevundurlar ve daha onlarcası görünüş olarak birbirlerinden farklı olsalar bile, aynı gramer kurallarıyla ve benzer kelimelerle konuştukları için sonraları *"Türk"* adı altında bir araya getirildiler. Orta Asya'da herkes kendi kimliğiyle kendini tanımlar: Kırgız, Özbek, Türkmen, Uygur gibi. Bu toplulukların hepsinden Anadolu'ya göç olmuş ve bu topraklara çoğunluk kimliklerini koruyarak, yerleşmişlerdir.

Anadolu'da Hititler, Hattiler, Asurlar, Urartular, Ermeniler, Frikyalılar, Lidyalılar, Miletler, Bizanslar, Yunanlar, Rumlar, hatta Romalılar, Araplar, Kıptiler, Süryaniler, Nasturiler, Keldaniler bu topraklarda yaşadılar ve burada -içimizde-kaldılar; Balkanlar'dan Boşnaklar, Pomaklar başta olmak üzere farklı farklı görünümü, âdeti, dini, dili olan insanlar bu topraklara isteğiyle ya da zorunlu olarak yerleşti. Bir mozaik oluşturdu.

Aslında Anadolu'nun demografik yapısı Amerika'dan farklı da değildi. Bu mozaiğin Amerika'daki gibi bir arada tutulması gerekiyordu. Balkan Savaşları'ndaki parçalanmaları bizzat gözleyen Atatürk ve yakın arkadaşları, bu mozaikten kendi içinde uyumlu yeni pırıl pırıl bir millet yaratmayı umdular. İlk olarak insanlık tarihi boyunca insan soyunu içten içe kemiren din sürtüşmesini ortadan kaldırmak gerekiyordu. Bunun için dünya işlerini ahret işlerinden ayırmayı amaçlayan laikliği getirdiler. Herkesin dini kendine ait olacaktı; kimse kimseye karışmayacaktı ve özellikle hiçbir yönetici ya da siyasi makam, dini, sömürü ve istismar aracı olarak kullanamayacaktı. Laikliğin anlamı çok açık olmasına karşın, tartışma kasıtlı olarak sürekli gündemde tutularak sulandırıldı. Bu kesim konuşmalarında sık sık laiklik eğilimi Fransa'da başlatılmıştır ve belirsiz bir kavramdır diyerek, ellerindeki en güçlü sömürü ve güdümleme aracını bırakmamaya çalışmışlardır. Sonunda sulandırılmış ve çarpıtılmış haliyle laiklik, niteliği ne olursa olsun, getirisi ne olursa olsun, çağdaş dünyaya uyumu ne olursa olsun, başka topluluklara uyumu nasıl olursa olsun göz önüne alınmadan, niteliği ve biçimi yine bu kesim tarafından tariflenmiş, (Türbanın 1970'li yıllarda çağdışı görüşleriyle tanınan Müslüman Kardeşler'in zoruyla yaygınlaştığını biliyoruz.) aslına uygun olup olmadığı bile tartışmalı olan dini vecibelerin, kuralların, giyimin kuşamın aynen (simgeye de dönüştürülerek) yaşatılmasının özellikle yasalarla korunması olarak sunuldu ve buna ilişkin yasal düzenlemeler de yapıldı. Hayırlı olsun.

Dünyadaki insanlar görünüş bakımından farklı farklı olmasına karşın, biyologlar ve özellikle antropologlar tarafından biraz da ırkçılığı kışkırtmamak için ırk biyolojik tanımdan çıkarıldı ve dünyada sadece bir tek insan ırkı olduğu benimsendi. Ancak bu, yine de çoğunluk kâğıt üzerinde kaldı. İnsanın çok zor olsa da dinini değiştirmesi olanak dahilinde; ancak tanımlanmış bir ırkı varsa ve o kişi o ırkın yapısal özelliklerini gösteriyorsa (örneğin siyahi gibi) onu değiştir-

mesi olanaksızdır. Her ne kadar din değiştirilebilir bir olgu gibi gözüküyorsa da, doğduğumuz andan itibaren ailelerimizin baskısıyla belirli bir dine mensup oluyoruz. Genlerle olmayan başka bir kalıtım şekli de diyebiliriz. Eğer din eğitimine ve yönlendirilmesine siz belirli bir yaştan sonra başlarsanız (örneğin 13-15 yaşlarından sonra) kişinin özgür iradesiyle seçme şansını verebilirsiniz. O zaman demokrasinin başka bir kuralını da işletmiş olursunuz. Bu nedenle tutucu kesimler dini eğitimi olabildiğince küçük yaşlara çekerek, kişiyi belirli bir düşünceye tutsak yapmaya çalışmaktadır. Yönetimimizin son yıllarda bu konudaki üstün gayretleri ve yasal düzenlemeleri kendi açılarından bir devrimdir; uygar dünya için de düşündürücüdür. Eğer siz bu iki olguyu (yani dini ve ırkı) kaşırsanız insanları bir kerpetenin ağzında ezer gibi kargaşalıkla ve uyuşmazlıklarla ezebilirsiniz. Bir ülkeyi kargaşalığa sürüklemek isterseniz bu iki olguyu kaşırsınız. Avrupa'nın ve Amerika'nın sürekli olarak bizdeki (ve bizim gibi sığ düşünceye sahip yöneticileri olan ülkelerde) din ve azınlık haklarını (aslında ırkçılığı) gündeme getirmesi hayra alamet değildir.

Ne yazık 1946 yılından bu yana Türkiye'nin yöneticileri ve özellikle bazı siyasi partileri de bu tuzağa düşmüş, özellikle Anadolu'daki insanların tümünü Türk ırkı olarak gösterme gayretine girmiş, hatta bunu baskıyla benimsetmeye çalışmışlardır. Bunun olmayacağını başından beri iyi eğitilmiş, doğmasından kurtulmuş insanlar biliyordu; ancak onların sesleri çok cılız kaldı. Atatürk ve ondan sonra sezgisi ve bilinci yüksek olanlar Türk ırkı ve Türk milleti arasındaki temel farkı kavramışlardı.

Bu nedenle Atatürk bilinçli olarak *"ne mutlu Türk ırkından olana* ya da *Türk soyundan gelene"* dememiş, *"Ne mutlu Türküm diyene"* demiştir.

Kendi el yazısıyla, Türk çocukları için hazırladığı "Medeni Bilgiler" kitabının ilk tümcesi olarak da, *"Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye halkına Türk milleti denir"* diye yazmıştır.

Atatürk, ne *"Türkiye halkları"*, ne de *"Türk halkı"* demiştir. *"Türkiye halkı"* diyerek Anadolu'daki uluslaşma sürecimizin hiçbir köken ayrımı içermediğini vurgulamıştır. (Uluç Gürkan, Star, 25.04.2004, açıklama.)

Yazının başında niteliklerini saydığım iyi eğitilmiş kişinin önemi burada su yüzüne çıkıyor. Türk milleti dendiğinde, Türk ırkını kastetmiyorsunuz, nasıl Amerika milleti dediğinizde Amerika ırkını tanımlama gibi bir yanılgıya düşmüyorsanız bu da öyle. Millet: aynı ülküyü, aynı bayrağı, aynı amacı, aynı geleceği paylaşan insanların oluşturduğu topluluktur. Din ve ırk bu topluluğun çimentosu değildir; hiçbir zaman da olamaz. Irk belirli bir yapısal ve genetik tanımı olan topluluklar için kullanılabilir. Anadolu insanı *-herkesin işte bu onlardan* – diyebileceği yapısal özellikleri taşımıyor ki, bu topraklarda yaşayan insanları belirli ırkların mozaiği gibi tasnif edelim. Bu topraklarda yaşayan insanları belli ki Atatürk ve arkadaşları, belirli bir birlik içinde tutabilmesi için (bu bizim en önemli gücümüz olacaktı) *"Türk Halkı"* tanımı içinde bir araya toplayabilmek ve birliğin sürekliliğini koruyabilmek için de Türk dilini resmi dil olarak kabul etmeyi uygun gördüler. Amerika'nın yapamadığını bizden bekleyenler gaflet içindeydiler.

Türk dilinin seçilmesi de şu nedenle akılcı olmuştur. Şu anda kendilerini Türk olarak tanımlamasalar bile dünyada 240 milyon kişi Türkçe gramer ve benzer kelimelerle konuşmaktadır. Gelecekte bu dille onlarla işbirliğinin kolaylaştırılması söz konusudur.

Ulus kavramı bu tanımların neresine oturtulabilir? Azerbaycan ve Türkiye aynı milletin mensuplarıdır; ancak farklı uluslardır.

Bütün bunları açıkladıktan sonra, bir ülkede resmi ve eğitim dilinin ayrılması, farklı bayraklara izin verilmesi ve belirli bir ülkünün çevresinde kümelenmeyi sağlayan antların yasaklanması olsa olsa parçalanmaya giden yolun altyapısını döşemek olmuştur. İyi eğitim görmüş insanlar bunun tarihte

gerçekleşmediğini; aksine onlarca örneğin olduğunu göreceklerdir.

Türk dilini önemsizleştirmek, aynı ülküyü paylaşmak için konmuş olan andın ırkçı bir yaklaşım olduğunu ileri sürerek kaldırmak, bu mozaiğin zamanla parçalanması demek olacaktır. Bunu başaran hiçbir ülke olmadı; başarırsak biz ilk olacağız.

Demokrasi, birilerinin istediği yerde istediğini giymek, hiçbir kaynağa dayanmadan aklına geleni söylemek, kendi inancının üstünlüğünü yasal düzenlemelerle savunmak ve elindeki kaynakları bu inancın yaygınlaştırılması için tüketmek değildir.

En kötü demokrasi, sinsi emellere aracı edilen demokrasi olmalıdır. Eğer yasalar benim sıcak baktığım giyim kuşamın teşhirini güvenceye almak; bir türlü değiştirilmesine yanaşmadığım, değiştirilme fikrine bile sıcak bakmadığım gelenek, görenek, inanç sistemime yapılacak herhangi bir karşı görüşü suçlu bularak yargılamak için çıkarılıyorsa, bu düzenlemeler demokrasinin bir gereği gibi gösterilmeye çalışılsa da, aslında olsa olsa kendi yaşam tarzını dayatan yasalar olacaktır. Asimetrik uygulamalar bunu açıkça gösterecektir. Bir grubun çeşitli adlar altında dini, milli ve geleneksel değerler olarak sundukları, çoğunluk toplumu gericiliğe iten değerler bu yasalarla özenle korunmaya alınacak, aksi düşünceler ise sapkınlık olarak nitelendirilerek "*dini ve milli değerlere hakaret*" adı altında yargıya sevk edilecektir. Uygulamanın sonuçlarını görmeye başladık.

Bu ülkede yeni yasalarla korunmaya çalışılan inançlara (aslında öyle deniyorsa da tek bir inanca) ve milli değerlere (aslında öyle deniyorsa da tek bir ırka) bugüne kadar hiçbir güçlü tepki olmamıştır; bu ülkedeki resmi inanca ya da resmi ırka bağlı olması bahanesiyle işlenmiş bir katliam ve cinayet söz konusu değildir; geçmişte de hafızamıza kazınmış böyle bir katliam bilinmemektedir; aksine bu değerlere saygı gösterilmemesi bahanesiyle işlenmiş suçların sayısı sayılamayacak

kadar fazladır. Bu ülkede camiye gidene de, namaz kılana da, oruç tutana da, kurban kesene de hiç kimse hiçbir dönemde karışmamıştır. Anadolu kadınının geleneksel giysisi de hiçbir dönemde yasaklanmamış, simge özelliği taşımayan başörtüsünü de hiç kimse yasayla ya da zorla açmamıştır. Ancak geçen yüzyılın ikinci yarısında, çağdışı siyasi yapılanmaların simgesi olarak ortaya çıkarılmış türbanın kamuya ait olan yerlerde giyilmesi yasaklanmıştır; hem de o günlerde geçerli anayasamızda, hem de Anayasa Mahkemesi'nin kararıyla, hem de Danıştay kararlarıyla hem de Avrupa İnsan Mahkemesi'nin kararlarıyla. Mahkemelerin bu kararlarına rağmen, yasalara saygısı nedeniyle yasa maddelerini göstererek türbanı okula sokmayan Sayın **Rennan Pekünlü** hapse atıldı ve yasaların üstünlüğünü savunanlar da öyle baktı.

Demokrasi paketinden çıkan kararlarla, kadınlar için öngörülen bu giysinin yaygınlaştırılmasının ve büyük bir olasılıkla Müslüman Kardeşler'in erkekler için öngördüğü kılık kıyafetiyle (sakallı, sarıklı, serpuşlu, uygar dünyanın aşina olduğu giyim ve kuşaktan uzaklaşanların) kamuda çalışabilmesinin yolunun açılması, uygar dünyanın giyim kuşamına ve davranış biçimine uyum sağlamayı tercih edenlerin dünya görüşleri, dini ve milli değerlere saldırı olarak nitelendirilerek bu tip görüşlerin baskı altına alınmasından öte bir amaç taşımıyor gibi gözüküyor. Nitekim son zamanlarda gün geçmiyor ki çağdaş giysiyle gezenlere sokakta saldırı olmasın.

Yandaş basını izleyenlerin bile bu düzenlenmenin amacını anlayamaması ya satılmışlığından ya anlayış kıtlığından ya da bu millete (ırkı, dini, kökeni ne olursa olsun) kin ve nefretinden kaynaklanıyor olmalı.

Demokrasi söylemiyle merdivenden yukarıya mı çıktığımızı yoksa aşağıya mı indiğimizi herhalde zaman gösterecek. Ayaklarınız yere değdiğinde yol bitmiş olacak. Endişe etmeyin, üzülmeyin, hep orada bulunan Suudi Arabistan ve Körfez ülkeleriyle değişimine önayak olduğunuz Afganlar, Yemenliler, Tunuslular, Cezayirliler, Libyalılar, Mısırlılar,

Iraklılar, zorlarsanız Suriyeliler kucaklarını açmış olarak sizi bekliyor olacaklar. Özlediğiniz yeri ve kültürü bulmuş olacaksınız. Benzer giysileri giyeceğiniz, benzer şeyleri yiyeceğiniz, benzer değerlere kavuştuğunuz için yabancılık çekmeyecek, mutlu olacaksınız. Belli ki 90 yıldır size yasalarla ve zaman zaman süngüyle dayatılan Batı uygarlığına bir türlü ısınamadınız, alışamadınız, benimseyemediniz; yoksa bu kadar kısa sürede bu kadar kökten değişime tepkisiz kalamazdınız.

Demokrasi bizim için bir araçtır, ona biner istediğimiz istasyonda da ineriz diyenler dediklerini yaptılar. Atı alıp Üsküdar'ı geçtiler. Aslında düşündüklerini doğru olarak söylemişler. Her yaptıklarının başına bir demokrasi sıfatı eklemeyi ihmal etmiyorlar. Örneğin artık kadın ve kızlarımız başı ya da her tarafı örtülü olarak en önemli yerlerde çalışabileceği; saçlı sakallı, belki başında fesi olan, yakası paçası bir yanda olan insanlar devlet memuru olarak hizmet verebilecekleri, her sabah söylediğimiz saçma sapan Andımız'ın artık söylenmeyeceği, ülkenin dört bir tarafında farklı dilde eğitim yapılacağı için, demokratikleştiğimizi düşünerek bayram yapmalıydık değil mi? Aslında birileri demokrasi trenini başından beri amacı için araç olarak kullanıyordu; bu, indikleri ve inecekleri ilk istasyon da değildi; ancak kendini Cumhuriyetin bekçileri adını takmış insanlar yarım yüzyıldır uyur taklidi yaptıkları için geleceği göremediler. Bundan sonraki istasyonları bekleyin. Çok daha demokratikleşmiş ve bütünleşmiş, aynı ülkü ve amacı paylaşan (!) insanlardan oluşan bir ülkeye kavuşmanıza fazla zaman kalmadı.

Atatürk'ün hep hayal ettiği ve özellikle gençlere vasiyet ettiği *"Batı dünyası"* rüyası da tutucu kesimin sabırla uzun yıllar bıkmadan-usanmadan çalışmasıyla sonlanmış olacak. Cihadınız mübarek olsun.

Avrupa Birliği'ne Girmemizi Engelleyen Temel Zorluğun Altında Yatan Nedir? Doğru Okuyun!

Atatürk 1930'lu yıllarda *"Sovyet Birliği çökecek; bu çöküşten Türk devletleri çıkacak, Türkiye Cumhuriyeti buna hazırlık yapmalıdır"* diyor.

Daha önce değindiğimiz gibi (Bu kitabın Devlet Adamı ve Bilim Adamı Yetiştiremeyenler Er ya da Geç Çıkmaza Sürüklenir bölümünde.) 1985 yılında **Paul Henze**, Türk Dışişleri Bakanlığı'na gelerek, *"Rusya çökecek, bunun altından Türki cumhuriyetleri"* çıkacak diyor. Bakan, *"Sayın Henze* [1]*, hayal görüyorsunuz. Sizin Türk diye adlandırdıklarınız, iyi Sovyet vatandaşlarıdır"* diye yanıtlıyor (Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, 22.12.2003, Türkiye Sorunları Çözüm Konferansı).

Sovyetler Birliği 1990 yılında yani Atatürk'ün öngörüsünden yaklaşık 60 yıl sonra çöktü; parçalandı ve bizimle aynı dil grubunu paylaşan cumhuriyetler çıktı. Türkiye bu gelişmeden kârlı çıkarak yeni bir süper güç olacakken, yeteneksiz devlet adamlarının elinde bu şansı kullanamadı ve bu cumhuriyetlerin liderlerini yılda bir defa toplayarak bir örsün üzerinde demir dövmekle yetindi. Bu gidişle, Türkiye, çekici bile tutmada zorlanabilir. Çünkü Türkiye Hariciyesi, Atatürk'ün yaşadığı dönem hariç, hiçbir zaman Orta Asya ve bugün Türki cumhuriyetler olarak adlandırılan ülkeler için geleceğe yönelik kapsamlı bir plan geliştiremedi. İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanlara gizli gizli destek verme-

---

1 Paul Henze, 1977 yılında Ankara'dan ayrılarak merkeze döndü. Beyaz Saray'da başkana danışmanlık yapmakla görevli Ulusal Güvenlik Konseyi'nde CIA temsilcisi olarak 1980 yılına kadar görev yaptı. 12 Eylül 1980'de ordu darbe yaptığında bu haberi dönemin ABD Başkanı Jimmy Carter'a veren kişi de Paul Henze'ydi. Henze, gazeteci Mehmet Ali Birand'a daha sonra verdiği bir mülakatta bu olayı Carter'a "Bizim çocuklar başardı" diye haber verdiğini anlatmıştı.

sinin altında, Almanlar eğer Sovyetler Birliği'ni çökertirse, bu parsadan Türkiye'nin Orta Asya'dan pay alma hayali yatmaktaydı; bunun için de Turancılık akımı bu dönemde iyice güçlenmişti. Almanlar savaşı kaybedince, Sovyetler'in bunun hesabını soracağını düşünen İnönü hükümeti, Turancıları yargılattırdı ve böylece Sovyetler'e hoş görünmeye çalıştı. Daha sonra da Türkiye Hariciyesi hiçbir ciddi politika geliştiremedi. Geliştiremezdi de; görünürde bağımsız olan Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politikası (belki de daha sonra iç politikası) artık Türkler tarafından değil, stratejik ortaklarımız tarafından çizilmeye başlamıştı. Hele bir ara en baştaki yöneticimiz tarafından Balkanlar'dan Çin'e (Türk Birliği) sözü; Batı'nın dikenlerini diken diken etmeye yetmişti. Türkiye enerji kaynaklarını denetleyecek konuma geçecekti, öyle mi? Canım Türkiye böyle bir şansı ancak bir Atatürk daha yetiştirdiği zaman hayal edebilir! Son yetmiş yılın siyasi yapılanmasıyla ve mantığıyla, olanı sürdürebilirsen bu bile başarı sayılacaktır. Bırakın binlerce kilometre uzakta, kendine farklı kimlik verenleri (Kazak, Özbek, Türkmen, Kırgız vd), sözümona Türk kimliği şemsiyesi altında bir araya getirmeyi (bu şansı yitirdiğimizi artık biliyoruz), ilk olarak kapımızın önünü süpürerek, topraklarımızın üzerinde yaşayan ve her dönemde Türkiye Cumhuriyeti'ne sadakatle bağlı olan ve Türk kimliği taşıdığını her platformda açık açık gururla beyan eden, bu kimliği birinci kimlik olarak benimseyen bu insanları yitirmeyin, onları ikinci sınıf insan olarak görmeyi bırakın, bugüne kadar zorluklarla koruyabildikleri Türk kimliklerini sinsi sinsi geliştirilen üstü kapalı Arap milliyetçiliğine kurban etmeyin! Bakın şu geldiğimiz noktaya, kız alıp kız vermiş, evleri sırt sırta kurulmuş, geçmişleri aynı mezarlıkta yatan, milli mücadelede omuz omuza mücadele etmiş, aynı halayda kol tutmuş, aynı türküyü söylemiş, etle tırnak gibi birbirine kaynaşmış neredeyse geleneği göreneği ortak olan, aynı mutfağa sahip, yüzyıllardır birlikte yaşayan toplumu bile ikiye ayırma noktasına getirdik. Niye? Çünkü etnik

milliyetçiliği ilk defa Osmanlı üzerinde deneyerek Balkanlar'ı parçalayan ve siyasi literatüre de *"Balkanlaştırma"* olarak geçen olaylardan ders almadık. Batı aptal değil, kendi içinde tesanütü (uyuşmayı-aynı noktada birleşmeyi) sağlayamayan bir ülke, kültürüne yabancısı olduğu çok sayıda ülkeyle bu uyumu sağlayacağını beyan ederek ortaklık talebinde bulunuyor. Bırakın bu yabancıların ne düşündüğünü, bu yazıyı okuyanlar siz inanıyor musunuz? Siz, aynı soydan gelenlerinizi bile sizin gibi inanmıyor diye dışlarken, başkalarının size kucağını açacağını nereden çıkarıyorsunuz?

İran'da 30 milyon Türk yaşıyor; ancak Sünniliğe kilitlenmiş, ilkel kafalı dini bağnazlar, bunları Caferi ya da Şii oldukları için Azeri diyerek kasıtlı olarak dışlıyor. Halbuki bu insanlar ülkelerinde kendilerine Azeri değil Türk diyorlar. 26.12.2003 tarihinde, Polis Akademisi'nde, ders veren Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi profesörlerinden biri (Ramazan Ayvalı), dört mezhebin dışında kalan anlayışlar, özellikle Şiilik (Azerilerin çoğu Şiidir) ve Vahabbilik, sapıklıktır demiştir. Şiiliği peygamber döneminde Kâbe'de, bir Yahudi ortaya atarak fitneyi İslama sokmuştur gibi laflar ederek bu ayrılığa körükle gitmiştir. Halbuki İslamiyetin başlangıcında, 100 kadar mezhep ortaya çıkmıştı ve bu mezheplerin hepsi de geçerliydi, saygındı. Bunların bir kısmı zaman içinde eridi, ortadan kalktı (özellikle siyasallaşmayanlar). Örneğin, peygamber döneminin çok saygın insanlarından biri olan Hasan Basri'nin kurmuş olduğu mezhep saygındı; ancak bugün çok az bir insan bu mezhepten haberdardır. Biz Türklerin çoğunun mensup olduğunu ileri sürdüğümüz Sünnilik anlam olarak, peygamberin sünnetini izleyenlere (bu da Sünniler tarafından tanımlanmış bir dizi yaklaşımdır) verilen bir addır. Ancak, siyasi açıdan bakıldığında, Sünnilik, bizzat peygamber tarafından Allah'ın en değerli kulları olarak tanımlanan, Hz. Ali ile ve onun çocukları Hasan ile Hüseyin'e tavır alan, hatta onları öldüren insanların kurdukları anlayışa verilen bir addır. Yani, peygamberimizin en kutsal

saydığı insanları öldürenler Sünniliğin kurucularıdır. Böyle bir akıma mensup olmanın gururlanacak ne tarafı olabilir? Diğer yaklaşımları aşağılayanlar, İslam tarihinin en mümtaz şahsiyetlerinden biri olan, şu anda mensubu olduğumuz için gururlandığımızı söylediğimiz, hak mezhebi olarak tanımladığımız Hanefi mezhebinin kurucusu olan İmamı Azam'ın hocası ve aynı zamanda Şiiliğin kurucusu Caferi Sadık'ı da aşağılamaktadır. Caferi Sadık, bu devirdeki insanların tümünün akıl hocasıdır. Hanbeli mezhebinin 10 önemli imamından ikisi olan İbnül Kayyum ve İbnül Tebbiye'ye de sapık denmiştir. En önemlisi, bugün neredeyse nüfusumuzun yarısına yakın olan bir kesimin, benimsemiş olduğu, Caferilik ve Alevilik de, Şii mantığının bir türevi gibi olduğu için, bu kesim de sapıklar grubu içine konmuştur.

Bugünkü Müslümanlara mezhepler ve onların kolları açısından bakıldığında, çok ilginç bir sonuçla karşılaşırsınız. Tüm dünya tarafından sapık ve katil ruhlu biri olarak bilinen, Taliban (dünyanın en büyük Buda heykelini topa tutarak tümüyle tuzla buz yapan, kadınların okuma ve sokağa çıkma hakkını ortadan kaldıran, radyo dinlemenin günah olduğunu söyleyip yasaklayan, insanları taşa tutan, kazığa çakan vs) ve Cezayir'de, Suriye'de on binlerce çocuğun ve kadının boynunu kör testereyle kesen katiller, Hanefi (Sünni) mezhebindendir. Bunlar, bugün bizim sıkı sıkıya bağlı olduğumuz Hanefilik anlayışından farklı bir anlayışa sahip olduklarını da hiçbir suretle beyan etmemişlerdir, bizimle aynı ilke ve anlayışa sahiptirler. Türkiye'nin önemli bir üniversitesinde, ne yazık ki, 2003 yılında profesör olarak çalışan (taş devrinde değil!) Ramazan Ayvalı denen ilahiyat hocasına göre bu cinayetleri işleyenler sapkın bir anlayışın mensubu değillerdir. (Bu hocamızın yeni kurulan üniversitelerden birine neden rektör atanmadığını doğrusu merak ediyorum.)

Doğal olarak Vahhabilik ve Şiilik yeni yorumlar getirmiştir. Geniş alanlara yayılmış her düşüncenin, felsefenin, dinin, inancın, en azından farklı bölgelerdeki fiziksel koşulların

farklı olmasından dolayı, farklı yorumlarla yeni yaklaşımlar yaratılması bilimin bir gereğidir. (Evrimsel mantığın bir gereğidir.) Evrim mantığını benimsemeyen köktenciler *"ebedi kararlılık, ebedi değişmezlik olarak bilinen bilimdışı anlayışa sıkı sıkı sarıldıkları için"* işte bu çıkmaza düşmüşlerdir. Halbuki Alevilik, İslamın 13. yüzyıldaki Türk yorumudur. Bu anlayışa, Hacı Bektaş Veli, Mevlana, İbni Arabi önayak oldu. Alp Erenler ve Ahi Erenler, bu anlayış içinde Osmanlı Devleti'ni kurdular. Bu devletin temelinde İslamın, Türkmen yorumu yatıyordu, yani Alevilik. Bu yorum, bu coğrafyanın yorumu olduğu için, doğal gelişimini başarıyla sağlayabilecekti, sürdürebilecekti. Daha önce değinildiği gibi Yavuz Sultan Selim, sadece Kutsal Emanetleri değil, bizim coğrafyamızla hiç ilgisi olmayan, hatta bizim doğamıza ters düşen Sünniliği ve onun önde gelen kuramcılarını, Eşari âlimini (bunlara âlim de denmez, olsa olsa mürtecisini) İstanbul'a getirerek o güne kadar idari sisteme egemen olan Bizans anlayışının yerine ikame ettirdi ve bu nedenle de bugüne kadar bir türlü huzura kavuşamadık; kavuşamayacağız da.

Bu cümleleri okuyanlar, eğer Sünnilik batağına da saplanmışlarsa kaçınılmaz olarak tepki göstereceklerdir. Bu nedenle, bu süreci biraz daha açmamız gerekecektir. Sünniliği egemen yapan, peygamberimizin torunlarını da katletmekten çekinmeyen Emeviler'dir. Başlangıçta Sünniliğe en büyük tepkiyi peygamberimizin izinden gitmeyen Emevi soyu koymuştur, zor karşısında kabul etmek zorunda kalmıştır; ancak dini, saltanat aracı olarak kullanmaya başlayınca (bugün de birçok politikacının bir yerlere gelmesini nasıl dini inançları sömürmesi sağlıyorsa), bu felsefenin, insanları sömürmedeki en iyi araç olduğunun farkına vardılar ve Sünniliği bir devlet nizamı olarak geliştirdiler. İslam dininin devlet dini olarak en kökten şekliyle Emeviler zamanında ortaya çıkmasının nedeni budur. Emevilerin *"Devletin başına gelenler azledilemez"* manifestosu, katı bir düzenin zeminini hazırladı ve halifeleri, Allah'ın dünyadaki temsilcisi durumuna getirdi. Bir hüküm-

dar ya da üst düzey yetkilisi ne kadar ahlaksız olursa olsun, değiştirilemezdi, azledilemezdi. İşte bugünkü siyasi İslam, Emevi İslamıdır; bu Emevi İslamının açılımı da bugün bizim mensup olduğumuz Sünni İslamdır. Sünnilerden oluşmuş 2003 hükümetinin mensupları ve yine Sünnilerden oluşmuş T.C. Diyanet Başkanlığı, ilgili olsunlar ya da olmasınlar (kök hücre, doku nakli, kopyalama ve birçok genetik manipülasyon da dahil) en ufak bilimsel şeylerde bile akıllarınca açıklama getirmekten kaçınmazken bu hocanın zırvasına, kendi konularına girmesine karşın tek bir cümleyle tepki göstermemişlerdir. Bunların hepsi bu devletten maaş alıyor. (Acaba dinimizdeki haram olsun sözü hangi anlamda kullanılmıştır.)

Türkiye, Selçuklular da dahil, dini esas kimlik olarak aldığı için, Uygurlardan, Fas'a; Kırım'dan Yemen'e, Mısır'a, Sudan'a, Somali'ye, eski Yugoslavya'ya kadar olan yer yer yerleşmiş olan Türklere kaynak ayırmamıştır; ilgilenmemiştir. Bu nedenle Türkiye lokomotif olacakken vagon olmuştur; yalnız kalmıştır.

Türkiye, Azerbaycan ve Türkmenistan'da iki suikast düzenlemiştir. Bu insanlar yakalanmış ve Türkiye'nin destekçi olduğu kanıtlanmıştır. (Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, 22.12.2003, Türkiye Sorunları Çözüm Konferansı.)

Türki cumhuriyetler ilk kurulduklarında; yeni düzenlemeler için uzman istediklerinde imam, Türkiye'yle kültürel bağlantıyı kuracak en önemli araç olan yeni alfabe, buna geçişi oluşturacak (kullanılmış da olsa) daktilo istediklerinde Kuran göndermiş, yatırımı istediklerindeyse ilk olarak başşehirlerine daha sonra diğer şehirlere cami yapmıştık. Türklüğü, İslamiyete, özellikle Sünniliğe kurban etmiştik.

1970'li yıllarda faşist (çoğu ayrıca katı dinci) zümrenin, 1980 yılında ise askeri cuntanın aydınlar üzerinde kurduğu baskı nedeniyle, çoğu özbeöz Türk olan ve Türkiye'nin sosyal olarak gelişmesine önemli katkıları olabilecek aydın kesime, *"faşist baskı zulmü görüyorlar mazeretiyle"*, 1990'lı yıllarda ise Avrupa kapısı hemen hemen tümüyle kapanmış olan bir-

çok insana, *"ayrılıkçı baskı var"* bahanesiyle, Avrupa kapıları açılmıştır ve bu kişiler Avrupa ülkelerine iltica etmiştir. Bunların bir kısmı, iyi yetiştikleri için, kısa zamanda Avrupa'da etkili yerlere gelmiş; birçoğu kırgınlıkları nedeniyle de Türkiye'ye sırtını dönmüş; bir kısmı ise tam bir Türkiye düşmanı olmuştur.

Avrupa'da Türkiye'nin kuyusunu kazmaya başlayan bu kesime dur diyecek çok daha kalabalık bir vatandaş kitlemizin, -normal ya da belirli yolları kullanarak buralara ulaşmış işçilerin- çok büyük bir kısmı *"en azından birkaç on yıl boyunca; hatta bugün, gelişmelerden"* habersizdi. Hatta bunların önemli bir kısmı, Türkiye'den uzun süre ayrı kaldığı, oradaki gelişmelere de dil-din nedeniyle dahil olamadığı için, tam bir cehaletin içine düştü. Bu nedenle gericilik en çok Almanya'da zemin buldu. Bir tarafta zorunlu ilticacıların yıkıcı girişimleri, bir taraftan gelişmeye ayak diremiş işçilerin bağnazlığı, Avrupa'da Türkler açısından, güvenilmez ve sevilmez bir zemin oluşturdu. Avrupa, bu zemin üzerine, özellikle, 1980 yılından sonra, uygulanan aptalca politikalar nedeniyle, Türkiye'yi terk etmek zorunda kalan (çoğu herhangi bir etnik gruba dahil değildir) daha aydın ve eğitilmiş ilticacı gruba sıcak bakarak onları kucaklamış ve zaman zaman da tarihten gelen kinleriyle birleştirerek bu insanları bize karşı yıkıcı bir güç oluşturacak organizasyonlar için gerekli kolaylıkları sağlamıştır. Sadece Almanya'da binin üzerinde yıkıcı-bölücü ve irticacı dernek, vakıf ve benzer kuruluş bulunmaktadır.

Yurtdışında yaşayan 3.5 milyon Türkten 1 milyonu okul çağındadır. Okuyanların sayısı inanılmaz derecede düşüktür; okuyanların başarı yüzdesiyse, bırakın bulunduğu ülkenin düzeyini (ortalamasını), o ülkedeki en başarısız milletlerden bile çok daha düşüktür. Bazı mahallelerde başarısız öğrencilerin yüzde 80'i Türktür. (Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, 22.12.2003, Türkiye Sorunları Çözüm Konferansı.)

Bir an önce evlenip, karnını doyurma hedefi nedeniyle, öğretime önem verilmemiştir. (Anadolu'da kızların başını

bağlama, erkek çocukların ekmeğini hemen kazanma davranışının devamı.) Çoğunun, ayakişlerini yapmanın ötesinde, herhangi bir becerisinin gelişmesi yönünde aile tarafından herhangi bir harcama yapılmamıştır. Halbuki bu beceriler; sosyal etkileşim, iletişim, bilgi alışverişi, kimliğini ve bilgi dağarcığını geliştirmek için en önemli araçlar olacaktı.

Avrupa, yerleşen bu insanları, belirli bir süre çalıştıktan sonra geri göndermeyi planlamış olmasına karşın, ülkelerini terk etmeyeceklerini anlayınca, onları hiç olmazsa kendi toplumlarının ayağına pranga olmaması için, en kısa yoldan, yani kendi dillerinden eğitme yolunu seçti ve Türkiye'den öğretmen istedi. Her yıl 1000 öğretmen gönderilmişse de, bunların çoğu dil bilmediği, önemli bir kısmı da ahbap çavuş ilişkisiyle gittiği için, bir kısmı da (özellikle milli hükümetler diye adlandırılan dönemlerde) çağdışı eğilimlere yatkın olanlardan seçildiğinden beklenen yarar bir yana, yıkıcı etkileri de olmuştur. Buradaki ikinci ve üçüncü kuşağın artık geri gitmeyip, milliyet değiştirip, kendi ülkelerinde sürekli kalacaklarını anlayınca, geçici çözüm gibi görünen Türk eğiticilerini özellikle 2003 yılından sonra istememeye, hatta geri göndermeye başladı. Türkiye'nin (özellikle tutucu hükümetlerin) bu ülkelerde -eğitim düzeyi yükselsin diye istenen Türkçe derslerde- olmazsa olmaz diye verilmesi için direttiği din dersinin kendi gelecekleri açısından daha büyük bir felaket olacağı Avrupa tarafından kısa sürede anlaşıldı. Özellikle imam-dernek faaliyetleriyle iyi bir eğitim görmemiş bu gençler sonuçta kökten dincilere dönüştürüldü. Kara Sesçiler, Süleymancılar-Mukaddesatçılar, Milli Görüşçüler (bunların halefleri daha sonra iktidar oldu) ve benzerleri derken, Avrupa'daki Türk toplumu uygarlıktan (ve bir kısmı keza kendi ülkesinden) koparılmış onlarca parçaya ayrıldı. Bu ayrımlar ve olumsuzluklar olmasa, kendi doğal haline bırakılsa dahi yine gruplara ayrılacaktı; çünkü geldikleri ana vatanda da her biri farklı bir mezhebe, bırakın mezhebi onların alt gruplarına (tarikatlara, kollara vs) ayrılmışlardı. İşte bu tablo için-

de, Anadolu'da bütünlüğü bir türlü sağlayamayan gruplar, bu çağdışı yönlendirmeler de üstüne eklenince, iyice parçalanmış, iki ülkenin halkının birbirine düşmanlığından daha çok Türk dernekleri birbirlerine karşı düşman olmuşlardır; bir kısmı ise tam bir Türk düşmanı, laiklik düşmanı, Atatürk düşmanı, Cumhuriyet düşmanı olmuştur. Hatta halifelikler kurulmuş, yeminler edilmiştir. Bazı tutucu politikacılar, hatta başbakanlığa kadar yükselmiş olanlar, sık sık Avrupa'ya giderek bu derneklerle ilişkiyi sürdürmüş, köktenciliği kaşımıştır; tabii onları sömürerek, inançlarını maddi çıkarlara dönüştürerek geri gelmişlerdir. Partilerin bir kısmının bu kaynaklardan el altından desteklendiği basında ayrıntıları işlenmiş; bu insanları yatırım amacıyla dolandıranların sayısı ise Türk hukuk tarihinin önemli sayfasını oluşturacak kadar fazladır.

Hatta 2008 yılında Alman hukuk sistemi, bu zavallı insanlardan insani yardım adı altında toplanan bağışların amacına uygun kullanılmadığına, siyasi yapılanmalar ve kişisel çıkarlar için kullanıldığına ilişkin iddialarla soruşturma-dava açtı ve tarihe *"Deniz Feneri"* davası olarak geçti. Avrupa bu ahlaksızlığı karara bağlamış ve gerekli cezayı vermiştir. Daha fazla yorum için Türk mahkemelerinin (!!!) vereceği kararı beklemekteyiz[2].

Sonuçta 2003'ün sonuna gelindiğinde, en küçük azınlığa bile kendi dilinden eğitim yapması için sağa sola baskı yapan Avrupa Birliği ve onun önde gelen ülkeleri, Türk dilini, entegrasyonu (kaynaşmayı) önlüyor gerekçesiyle okullardan kaldırmaya çalıştı, bir kısmında da kaldırmıştır.

Gelinen bu noktada, daha sonra değineceğimiz bazı gerekçelerden dolayı, kendi işini kuranlar olmasına karşın, önemli

---

2 Bu mahkemenin duruşmaları için önce gizlilik kararı, uzun bir süreçten sonra da takipsizlik kararı verildi. Hiç kimse ne olduğunu öğrenemedi. Herhalde Almanlar da Türk adliyesinin nasıl çalıştığını tam olarak anladı. Bu tarihlerden sonra Almanya'nın Türkiye'ye olumsuz anlamda tavır değişikliğine de dikkat çekmek gerekiyor.

bir kısmı, bir türlü beceri geliştiremediği için, Avrupa Birliği'nde artan işsizlikte, en çok işsiz kalanlar Türkler olmuştur.

Ancak, Türk hükümetlerine bakılırsa, Türkler başarılı işadamları olmuşlar. Birkaç on bin kişi kendi işini kurmuş (yaklaşık bir rakamla 4 milyon işçiden sadece 33.000 kişi). Ancak bu işyerlerinin profiline bakıldığında, birçoğunun aile işletmesi; işçi olarak ailenin kalabalık bireylerinin çalıştığı, düzgün faiz-kredi-vergi kurallarına bağlı olmayan küçük işletmeler olduğu ortaya çıkacaktır. Yani Anadolu'da mahalle aralarında gördüğümüz dükkân tarzında düzensiz işletmelerin (çoğunun vergi levhasında yılda birkaç on lira vergi verdiği yazılı olan ya da hiç vermeyen) biraz gelişmişini buralarda görürüz. Araştırmaya, öğrenmeye, gelişmeye gerek göstermeyen, indir-bindir tarzı çalışan işletmeler. Hâlâ eski berbere tıraş olan bir toplum. Yeni gelişmelerden habersiz, çocuklarını da kendi bildikleri geleneksel (ve dogmatik) yoldan yürüten bilinçsiz bir toplum.

Halbuki bugün orta eğitimdeki sıralarda oturanların en az yüzde 60'ı, üniversiteyi bitirdiğinde, bu satırları okuyanların duymadığı mesleklerde ve konularda çalışacaklar. Onun için bu mesleklere hem anayurtta (Türkiye'de) hem de yabancı ülkelerde hazırlık yapmak gerekir. Kazma sallayarak, lahmacun yaparak, sokak temizleyerek, gel git işlerinde çalışarak, kapılarda güvenlik görevlisi olarak geleceğe damganızı vuramazsınız. Tarihe bakıyoruz, köpeği evcilleştiren bir önceki topluma, ondan sonra atı evcilleştiren, kalayı işleyen, daha sonra bronzu işleyen, daha sonra demiri işleyen, daha sonra çeliği işleyen, en sonunda bilgisayarı bulan bir öncekine egemen oldu.

Osmanlı yüzlerce yıl şöyle bir kuralı yürütüyor (Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e göre): Nev zuhur ve nev icad yasaktır diyor; yani (yeni) keşif ve (yeni) icat yapmak yasaktır. Bunun çıkar yol olmadığını anlamaya başlayınca, İstanbul'da 1838 yılında toplantı yapılıyor; fakirliğin ve güçsüzlüğün nedeni araştırılıyor. O dönemde İngiltere, dünyadaki madenle-

rin yüzde 55'ini denetliyor. Alman Frederik His (yazılışından emin değilim) "*Milli İktisat*" diye bir kitap yazıp diyor ki: "*İnsanlar birçok şey icat etti. Bu icatlar insanların ortak malıdır. Yeter ki, bunu alıp geliştirebilsinler.*" Bunun üzerine Almanlar ilk olarak teknokratları eğittiler. Bir atılım olarak, o güne kadar İngiltere'nin egemenliğinin motoru olan buhar ve tekstil teknolojisiyle değil, elektrik ve kimyayla ilgilendiler. (Ne acıdır ki bundan 100 yıl sonra bile, 1950 yılında, Türkiye'de ancak 13 köyde elektrik vardı; bu da gerçek bir ihtiyaçtan dolayı değil, un fabrikalarının buralarda kurulmuş olmasındandır.) Bu iki atılım, daha az insana gerek göstermiş, daha çok getirisi olmuştu. Böylece Alman mucizesi gerçekleşti. Bugün F16'ların değeri 20 milyon dolardır; bunun yüzde 20'si basit bir bilgisayarla yapılabilecek yazılımdır; yani bilgidir, yeni bilgidir. Bir kg cep telefonu 5-9 milyon, bir ton buğday 500, bir ton süt 450, bir ton çelik 900 liradır. Türkiye'de cep telefonuna ödenen para, 2003 yılının sonunda, toplam 12 milyar dolardır. Bütün bunları kim yapacak, eğitilmiş insanlar. Cumhuriyet kurulduğu zaman, sadece okuma yazma bilen insanların oranı yüzde 13 (çoğu erkek); bugünkü oran ise yüzde 92'dir. Ancak bu bizi yanıltmasın, bu oran okuyup yazma bilenlerin oranıdır; eğitilmiş insanların oranı değildir. Eğitilme, beceri ve yaratıcılığı birlikte getirir. Bu nedenle, üniversitelerimizi bitiren 10 kişiden 9'u işsizdir ve yaratıcı da değildir. Bilimsel yarışma insan soyunda hep oldu hep de olacak. Gelgelelim ki, gittikçe ağırlık verdiğimiz dinde (90.000 camimiz var; yaklaşık 120.000 kadar imama maaş ödeniyor) yarışma yoktur, dogma vardır.

Gelişme istiyorsanız, gelişmenin kuralları vardır, uygulayacaksınız

Yeni yetişen insanları düşünmeye sevk edeceksiniz. Dogmadan kurtaracaksınız. Değişebilirliği (evrimsel düşünceyi) yaşamının temel unsuru yapacaksınız. Ben bunu yapamam, anlayamam duygusundan kurtaracaksınız. Buluşları başka-

larından beklemeyip, kendinizin bulma yollarını arayacaksınız. Dünyanın insana ait olduğunu (her işleyişini ve öğesini, araştırırsa, er ya da geç anlayabileceğini), doğaüstü güçlere ayrılmadığını öğreteceksiniz.

Sayılabilir, tartılabilir, ölçülebilir nesnelerle düşünce sisteminin oluşturulmasını sağlayacaksınız. Yorumlarını temel doğa yasalarına göre yapabilen gençlik yetiştireceksiniz. Mucize bekleyen toplum yapısından kurtaracaksınız.

Merak duygusunu geliştireceksiniz.

Diyaloğa açık hale getireceksiniz. (A'yı savunmak için girdiği bir yerde, daha inandırıcı kanıtlarla karşılaşınca, B'ye inanmış olarak çıkabilecek insanları yetiştireceksiniz.)

Yenilenebilir ve değişebilirliği yaşam tarzı olarak benimseteceksiniz.

Sürdürülebilir şeylere öncelik tanınmasını sağlayacaksınız.

Gereksinmeler karşısında, yeni kavramlar üretebileceksiniz. NASA, İngilizceye yaklaşık 15.000 yeni tanım ve kelime sokmuş. Benzer nedenlerle, İngilizce bugün (2003 yılında) 435.000 teknik kelimeye ulaşmış. Türkiye, yüzyıllardır Arapça ve Farsça; bir de son yarım asırda anaokulundan itibaren kültürümüzü silecek İngilizceyle oyalanıyor. Birileri (YÖK ve TÜBİTAK yetkilileri, 2000'li yıllarda) Türkçe bilim dili değildir; olamaz diye ahkâm kesiyor. Türkiye'nin tek bilimsel dergi dizisi (DOĞA) sonunda İngilizce çıkarılıyor. Kendi diline, topluluğuna yabancılaştırılmış gençlik yetiştiriliyor.

Sürekli şikâyet eden, sürekli talep eden toplum değil, çözüm üreten ve halkına bir şeyler veren toplum yaratmanın yolunu arayacaksınız. Bu nedenle devletin olanaklarını peşkeş çekerek, hazıra konmayı başarı sayan insanların yolunu keseceksiniz. Ülkenin gelişme ihtiyaçları, çözüm olarak değil, şikâyet olarak dile getirilmektedir. (İktidarda koltuğu olmayan partilerin tümü de bu gruptandır.) Bu şikâyetler de kural olarak kişinin çıkarıyla ilgilidir. İhtiyacı karşılanınca, şikâyeti biter; yeni ihtiyacına kadar. Sürekli talep etme ve genellikle

de elde etme geleneği, her iktidarı bunaltmıştır. Halkı, beleşçilik kültüründen uzaklaştıracaksınız. Onurlu bir vatandaşın ekmeğini alın teriyle kazanması gerektiğini öğreteceksiniz ve onun oyunu almak için devlet olanaklarıyla beleşçilik arzularını tetiklemeyeceksiniz.

Daha iyiyi özleyen ve bu yolda çaba gösteren toplum yaratacaksınız. Dini yönlendirme ile *"yevmi cedid, rızkı cedid"* (günlük rızk yeterlidir), yaklaşımının -küresel ekonomide- yoksulluğun nedenlerinden biri olduğunu artık anlayacaksınız, anlatacaksınız. Böyle bir toplumun dinamik olamayacağını her fırsatta dile getireceksiniz. Halbuki *"bir lokma bir hırka"* yaşam felsefesi, her gün biraz daha güçlendirmeye çalıştığımız dinin ana mantığını oluşturmaktadır.

Bilim toplumu olmanın da bazı kuralları ve ön koşulları vardır

Bilginiz olacak. Bilgi en çok üniversiteler tarafından kazandırılır. 600 yıllık Osmanlı İmparatorluğu'nun İstanbul'da yarım yamalak bir Darülfünun'u (üniversitesi) vardı. 1925 yılında Ankara Hukuk Fakültesi, 1950'de İstanbul Teknik Üniversitesi, 1946'da da Ankara Üniversitesi kuruldu, gerisi geldi ve geliyor. Ancak 1965'te okuyan nüfusun ancak yüzde 4'ü yüksek eğitimde okuyordu, bugün yüzde 20; ancak Batı düzeyinde bir bilim toplumuna dönüşmek için bu oranın en az yüzde 40 olması gerekir. Ayrıca bu oranın içindeki kalite sorunu da başlı başına düzeltilmesi gereken bir konudur. Diplomalı sayısını artıracağız diye (190 üniversiteyle) neredeyse okuma yazması olmayan üniversite öğrencileri yetiştireceğiz. Bilginin artması için önce, kaliteli ve model olabilecek öğretim üyesi yetiştirmenin yolunu arayacağız. Öğretim üyelerinin belirli önyargılarla değil, evrensel mantıkla yetişmesini sağlayacaksınız.

1. Veritabanınız olacak (neyiniz var, niteliği ne, nerede vs). İllerde bile yetkin bir kütüphane hizmeti kurulamamıştır. En

basitinden, bugün uygar dünyanın çok önem verdiği bir çevre eğitimi için, Fransa'da 1460 kadar olan doğa tarihi müzesinden tek bir tanesi bile bu ülkede kurulamamıştır; çünkü bilime içten inanmışlık yoktur. Varsa da; ancak en hızlı tarzda gelir getirecek şeyler önceliklidir.

2. Çağa uygun süreçleriniz olacak (yasalar ve yönetmelikler). Türkiye bu süreçleri kendi başına yapamadığı için, Avrupa Birliği'ne yamanmaya çalışıyordu. Zannediyor ki bu düzenlemeler yapılır yapılmaz, halkımız çağ atlayacak. İlk olarak ayağındaki dogma prangasını sökeceksiniz.

3. Doğru seçimleriniz ve yönlendirmeleriniz olacak. Bunun için 1950'den bu yana politikacı profilini incelemeniz yeterli olacaktır. 1950 yılından sonra tarımdan sanayiye insan aktarma politikası, sanayiye değil insanları şehre aktarmaya dönüşmüştür. Tüm şehirler, şehir olmaktan çıkmıştır. Büyük şehirlerimizin 2/3'ü görünür ya da gizli varoşlara dönüşmüştür.

4. Gerekli ve uygun donanımlarınız olacak.

5. Öncelikleriniz doğru olacak. 60.000 hekimi, asistanı dahil 80.000 üniversite mensubu olan bir ülkede, yaklaşık 120.000 imam; 90.000 cami; bir o kadar ya da daha fazla subay bulunuyorsa, bu yaklaşımda bir çarpıklık var demektir.

6. Avrupa'da insanların en fazla yüzde 10'u tarımda çalışıyor (230 milyon Avrupalıdan ancak 23 milyonu). Türkiye'de en az 30 milyon insan tarımda çalışıyor; tüm Avrupa'dakinden fazla. Bu rakam Amerika'da yüzde 2-3; üniversitedeki hoca sayısı da yüzde 3-4, (Bizde üniversiteden maaş alan herkesi saysak bile bu oran yüzde 01'i geçmiyor.) yani dünyaya damgasını vuran ülkelerde üniversitedeki araştırıcı sayısı tarımdaki insanların sayısına eşit. Amerika tercihi koymuş; önceliğini seçmiş. Onun için hepimizin üstünde ya da içinde.

7. Üniversite ve araştırma kurumlarını, öncelikle ülkenin sorunlarını çözecek alanlara kaydıracaksınız; geliştirilen bilgi, geciktirilmeden üretime ve ekonomiye yeni ufuklar kazandırmalıdır. Bunun için hem yatırımda hem de bilimde

önceliklerinizi doğru seçeceksiniz. OECD raporlarına göre, geri kalmış ülkelerde en çok teorik çalışmalar yapılıyor; deneysel çalışmalar da gelişmişlerde. Nasıl bir öncelikse, 2006 tarihinde TÜBA'daki (Türkiye Bilimler Akademisi) temel bilim alanlarından birinde temsil edilen bilim adamı sayısı 23, ancak bunlardan sadece 2'si deneysel çalışmış. Türkiye biyolojik bilimlerdeki eksiklik, bilinçsizlik ve sorunlarla adeta boğuşuyor; nereye baksanız bu eksikliği görürsünüz. Ne beklersiniz? 133 kişiden oluşmuş (12.09.2008 tarihi itibarıyla) TÜBA'nın, Türkiye'nin bu ertelenemez ve göz ardı edilemez sorunlarını bilen, izleyen ve gündeme getirecek bilim adamlarını bünyesinde bulundurmasını; çünkü adı Türkiye Bilimler Akademisi. Türkiye'nin sorunlarının yüzde 50'sinden daha fazlasını kapsayan ya da ilgilendiren bu alanda kaç biyolog var dersiniz? İkisi de kimya kökenli, moleküler biyoloji çalışan iki değerli bilim adamı. Geleneksel biyolog? Sıra daha biyologlara gelmedi; çünkü sefalet ve açlık henüz TÜBA'ya ulaşmadı; ülkenin birçok yerinin, geriye dönüşü olmayacak şekilde biyolojik olarak hızla yıkılması ve tahrip olması ise, gözünü Batı'dakilerin "aferinine" çevirmiş bu insanlar için çok fazla bir şey ifade etmiyor olmalı. Akıllı adam ya da idare, elindeki sınırlı sayıdaki potansiyeli ya da gücü en etkili ya da verimle kullanandır.

8. Dünya Bankası'nın uzmanlarına göre, bütün bu süreçlerin doğru işlemesinde

Liderliğin yüzde 45

Süreçlerin yüzde 35

Teknolojilerin yüzde15

Şansın yüzde 5 etkisi vardır.

Gelecek kuşağı ve liderleri yetiştirecek üniversitelerin büyük yetkilerle donatılmış rektör atamalarına bakın: Bir organımızın röntgenini çektirmek ya da ultrasonla tarama bile en az yarım saat alırken Türkiye'nin geleceğini yönlendirecek rektör atamalarındaki usule bakarsanız, neyin ne olduğunu daha fazla düşünmenize gerek kalmayabilir. Üniversiteler-

de yüzlerce öğretim üyesinin seçerek birinci sıraya koyduğu adaylar arasından değil, ilk olarak YÖK denen ucube kuruluşun -dikkatinizi çekerim, röntgen makinesinden daha hızlı kafanın içini okuyabilen- 3 dakikalık mülakatından geçen, daha sonra da cumhurbaşkanının tensip buyurduğu (Doğal olarak bu atamalarda belirlenmiş bilimsel bir kriter değil, bir yerlere yakın olma ölçütü kullanılmaktadır.) kişiler atanabildiği için üniversiteler tarafsız düşünen ve yorumlayan kurumlar olmaktan çıkarak, politize olmuşlardır. Eğer bilim toplumu olmak istiyorsanız, ilk olarak -özgür ve bağımsız düşünebilen- üniversitelerin yeşermesine zemin hazırlayacak yasalar olmalıdır.

Bütün bunların doğru yapılabilmesi için

1. Niyet.

2. Kaynak, (sermaye olsa bileyetkin kadro olmaz ise sonuçsuz kalır) teknik kadro kaçınılmazdır.

3. Doğru plan. (1933 yılından beri plan yapılmaya başlanmış, öncelikler tanımlanmıştır; ancak 2003 yılında bile, daha önce atılmış olan temellerin bitirilmesi için 100 yıllık Türkiye bütçesinin yatırımı yetmemektedir; bir örnek olarak dar olanaklarla açılmış onlarca havaalanında, memurlar maaş almakta, lojmanlarda oturmaktadır; ancak tek bir uçak bile inmemektedir).

Bütün bunlardan hangi sonucu çıkarabiliriz? Neyi umabiliriz?

Yaklaşık 100 yıldır Avrupalılaşmaya çalışan Türkiye (ister Avrupa'da yaşasın ister Türkiye'de yaşasın) başka milletlerin mantığını anlayıp onlarla birlikte hareket etmeyi öğrenmeliydi; ancak dini farklılaşma nedeniyle bunu başaramadı; hep Avrupa'nın politikasına kuşkuyla baktı. (Avrupa da Müslüman olmamız nedeniyle, bizi bir türlü benimseyemedi.) Sonuçta Norveç, Avrupa Birliği'nde olmamasına karşın, Avrupa

Birliği'nde 400 komitede temsil ediliyor; Avrupalı oluyoruz diye göbek atmaya başlayan Türkiye, 2003 yılında, ancak 14 komitede temsil ediliyordu. Bu komitelerin çoğu da girmek zorunda kaldığımız Gümrük Birliği'yle ilgili komitelerdir. Bilgisizlik ve dogma, insanı korkak yapmaya; korkaklık da yanlış yapmaya iter. Türkiye bürokrasisi bu yanlışlığın içinde olabilir; (Henze'ye verilen cevapta olduğu gibi) ancak kayıtsız bir teslimiyetçiliğe hayır diyecek kadroları yetiştirmiş olmalıydık. Bu da kendini sadece Sayteyşın İndeksle ölçmeye ve değerlendirmeye kalkışan üniversitelerin ayıbıdır.

Sonuçta, bugün Batı dünyasında, dünya siyasetini derinden etkileyen lobiciliğe zemin hazırlayan dernekler, bizim ülkemizde de bizim rızamızla daha önceleri kurulması gerekirken, Batı'nın zoru ve destekleriyle son zamanlarda mantar gibi çoğaldı. Bu dernek ve enjoy diye adlandırılan sivil örgütlerin çoğu, bırakın Türkiye'ye desteği, milli bütünlüğü bozacak, ayrımcılığı destekleyen kuruluşlar haline dönüştü.

Türkiye'yi sevenlerin sayısı gittikçe düştü. Dışişleri, yetersiz görünüyor. İmalat (galiba battaniye) yapan birini, herhalde İngilizce konuşabiliyor diye, siyaset, tarih, uluslararası ilişkiler bakımından uzman olunması gereken bir bakanlığa, yani Dışişleri Bakanlığı'na getirdik. Daha sonra atanan Dışişleri bakanımız bu atanan bakana rahmet okuttu. Halk yaşananları görünce acaba Dışişleri'nden sorumlu bakan var mı diye kuşku duymaya başladı. Almanya'da kaldığım 4 yıl süresince, Dışişleri ve konsoloslarla yaşadığım olaylar ibret vericidir. Dışişleri'nin, örneğin, Almanya'daki temsilcilerinin ancak yüzde 5'nin Almanca bildiği bir yetkili tarafından açıklandı. (Dışişleri'nden yetkili bir daire başkanı, 22.12.2003, Türkiye Sorunları Çözüm Konferansı.) Çünkü ticaretimizin ve ilişkilerimizin neredeyse üçte birini teşkil eden Almanya'nın dili olan Almanca, Dışişleri tarafından birinci dil kabul edilmiyormuş, yabancı dil olarak da kabul edilmiyormuş; bunca zaman süresince bu (ya da böyle bir) eksiklik görülmemiş. Halbuki dil bilmezseniz, sosyal faaliyetler içinde olamazsı-

nız, nabzı tutamazsınız. Ne yaparsınız? Sadece işçi büroları olarak hizmet verirsiniz. Öyle de oldu. Silah arkadaşı, büyük Türk dostu vs gibi sıfatlarla tanımlanan ülkeler, en başta da Almanya, Türk düşmanlığını körükleyen dernek ve kuruluşların ana vatanı oldu.

Sanayide de marka üretemedik; çünkü zeminine bilimi yerleştiremedik. Tesislerimizin çoğu fason mal üretiyor. Fasonu fakirler alır, markayı zenginler alır. Akıllı, daha iyi ve kaliteli fason malı bulursa, hemen farkına vararak onu alır; siz marka üretemediğiniz için açıkta kalır, gücünüzü ve yeteneğinizi yitirirsiniz. Çin mallarının piyasayı doldurması bundandır.

Türkiye (Osmanlı'nın son dönemleri de dahil), yaklaşık 100-150 yıldır Batı'yla bütünleşmek istiyordu. Bu bütünleşme isteğini 1960'lı yıllarda Avrupa Birliği üyeleriyle yaptığı anlaşmalarla karar altına almıştır. Yaklaşık 45 yıldır, bu topluluğa girmek için, yapmadığımız fedakârlık kalmadı. Gireceğimiz kuşkulu, girsek benimseneceğimiz kuşkulu. Çünkü engel oluşturacak ekonomik ve diğer birçok yan faktörü bir tarafa bırakalım. Çok önemli toplumsal anlayış farkı bu bütünleşmeyi önlemektedir; önleyecektir: Batı, katı bir kapitalist modeli seçmiştir. Bu anlayış (açık açık dile getirilmese dahi), yeniliklere açık ve yarışmacı evrimsel mantığa dayalı kapitalist modeldir. Yıllarca ülkemizin kaderini etkileyen zevat ya da onların mensup olduğu toplumsal anlayış, Darwinizmi, komünistliğin ve ırkçılığın öğretisi olarak halkımıza tanıtmaya çalışmıştır. (Bugün de böyledir; on binlerce bedelsiz kitap yazıp gençlere ulaştıran, Harun Yahya takma adıyla yayınlara bakınız.) Halbuki Darwinizm, *"güçlü olan ayakta kalır"* yasasını işler, bu kuramda zayıf elenir, ayakta kalmanın en önemli unsuruysa, enerjinin ve maddenin en verimli şekilde kullanılmasıdır. Bu açıdan bakıldığında, komünizm (en azından kuramsal olarak) geniş halk kitlelerine ortak paylaşımı getirmektedir, yeterlilik vardır, yarışma, felsefesinde yoktur. Kapitalizmin temelinde Darwin'in doğal yasa olarak ortaya

koyduğu acımasız yarışma ve verimlilik yatar. Böylece, yaklaşık 22 milyon kilometrekare genişliği, sınırsız kaynağı olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (şimdiki Rusya'nın atası denebilir) doğal işletim sistemini kullanmadığı için, yani Darwinizmi (yarışmayı ve verimliliği) uygulayamadığı için çöktü.

Buna karşın kapitalizmi, Darwinizmin temel kuralı olan güçlü olan ayakta kalır felsefesine tam uyacak şekilde uygulayan ülkeler egemen ve üretken oldu. Doğada tür bencil olduğundan, insan soyunda da bu düşünceye sahip olanların bir kısmı, özellikle dini ilkeleri bu düşüncenin temeline yamamaya çalışanlar, (yani Darwin'in ilkeleri arasında sayılmayan inanç sistemini modelin içine sokanlar) ırkçı olarak insanlara kan kusturmuştur. Alman Hitler, İspanyol Franko, İtalyan Mussoluni insanlığa kan kusturan, boyunlarında haçla gezen, Darwin düşmanlarıdır; hatta 2003 yılında Amerika'nın başkanı olan, tarikatçı ve dinci Bush, bu kuşağın farklı bir devamıdır.

Yaşam stratejilerini yarışmaya ve verimliliğe dayamış; halkının önemli bir kısmı her şeye karşın dini öğretiye sıkı sıkıya sarılı bir birliğin, yani dar anlamda Avrupa Birliği'nin, bize *"gerçek"* bakış açısını yorumlamaya çalışalım.

Ekonomik açıdan: Bir vidanın, kuruşun (ya da sentin) mertebelerinden bile ucuza üretilmesi için bin bir hesap yapan bir topluluk ya da dünya, kararlarını duygusal zemine dayayarak yorumlayan bir toplumu nasıl içine alacaktır. Türkiye'deki devlet yatırımlarına bakınız, hemen hemen hiçbiri belirli kıstaslara-ölçütlere (fizibiliteye) göre kurulmamıştır; yer seçimleri politik çıkarlara dayanmaktadır ve çoğunluğu da devlet desteğiyle ayakta kalabilmektedir. Ağzımızdan düşürmediğimiz bir yaklaşım var: *"Türkiye stratejik bir ülkedir, hiç kimse bizi görmemezlikten gelemez"*. Bu tamamen doğrudur; çünkü enerji kaynaklarına yakınız, üç kıta arasında geçiş oluşturuyoruz, çeşitli bitkilerin ve hayvanların yetişmesi için değişik iklimler vardır vs vs. Ancak, hiç kimse Türk insanının

(hatta Müslümanların tümünün) vazgeçilmezliğinden bahsetmiyor. Bu insanlar olsa da olur, olmasa da olur, diye düşünüyor. Kapitalist dünya için, bu insanlara değil, bulundukları kara parçasına ihtiyaç var. Bu nedenle, insanı her an gözden çıkarabilirler. Türkiye'nin, özellikle de Müslümanların anlayamadığı işte bu acı gerçektir. Bu nedenle bölmeye, parçalamaya hatta ortadan kaldırmaya (açık açık dile getirmeseler dahi) niyetleri her an vardır. Kapitalist düzen, Doğu düzenini verimsiz, tüketici bir güruh olarak görmüştür, görmektedir. Kendi dinlerine mensup olan; ancak Müslümanlar kadar verimsiz olan bizim dışımızdaki ülkeleri de aynı kefeye koyuyorlar mı? Bu sorunun yanıtı, geleceğimizi etkileyecek kadar önemlidir. Yanıt, onları beğenmeseler dahi, hayırdır; çünkü kültürel benzerliği olan bu ülkelerle er ya da geç toplumsal ilişki kurabileceğinin farkındadırlar.

Bunu biraz daha açalım. Çalışma düzeninde, bir saniyenin boş geçmemesi, bir malzemenin en ucuz şekilde üretilebilmesi için en ayrıntılı hesabı yapan bir anlayışın, kendine ek yük getirecek bir sistemi kendi içine monte etmekten kaçınması doğaldır. Diyelim ki, Avrupa Birliği'ne girdik. Bu Sünni anlayıştan taviz vermediğimiz, alışkanlıklarımızdan vazgeçmediğimiz sürece, 40 yıldan beri Avrupa'da yaşayan işçi kesiminin büyük bir kısmında gözlendiğine göre, mantığı temelden farklı iki toplum nasıl bir birliktelik oluşturabilir? Kendi ülkesinde, aynı dinin farklı görüşlerine sahip grupları dahi sapıklıkla tanımlayan, yakan, öldüren, dışlayan bir zihniyetin, tamamen farklı bir inanç sistemine sahip bir toplulukla kol kola gezebileceğine inanıyor musunuz? Biz inansak dahi, karşımızdakilerin inanmaması için Malezya'dan Cezayir'e, Suriye'ye kadar uzanan coğrafyada binlerce somut örnek var. Kaldı ki, bir saniyenin kesirlerini dahi üretime dönüştürme çabası içinde olan bir topluluk, bayramları, ibadet saati (günde en az 5 defa mesaiyi bölecek bir ibadet sistemine sahip), tapınma yerleri farklı olan bir toplumu neden içine alsın? Eğer inanç ve din özgürlüğü bu birlikteliğin temel taşlarını

oluşturacaksa, Avrupa bizim için, en az 100.000 (her belediyesi için bir tane düşünürsek) adet yeni cami yapmak zorunda kalacaktır. Farklı zamanlarda tatil yapacaklardır. Bütün bunlar zaman kaybı gibi görünmesine karşın, bu, özünde kapitalizmin temel unsuru olan madde (üretim) kaybıdır. Batı kapitalizminin hiç taviz vermeyeceği unsur, maddi kayıptır.

İdari açıdan: Batı tarihsel olarak ve bugün yanında iki tip insan barındırır. Bunlardan biri yanındadır, ikincisi arkasındadır. Yanında taşıdığı insanlar (ülkeler) yaratıcı, ekonomik gücü olan, aynı mantık ile düşünen ülkelerdir. Zaman zaman kavgalı olsalar dahi, her zaman çıkar için bir araya gelebilirler. Batı'nın kapitalist sistem uygulayan ülkeleri bu grubu dahildir. (Her ne olursa olsun, haklı olsun haksız olsun, birbirini destekleyen ülkeler ise stratejik ortaklardır, Amerika-İngiltere-İsrail ve belki Avustralya gibi.) İkinci tip ülkeler, sanata ve bilime katkısı olmayan, yeraltı ve yerüstü zenginliği olan, nüfusu ya da bulundukları konum itibarıyla stratejik önemi olan ülkelerdir. Batı bunları da arkasında tutar; söz verir yapmaz, demokrasiye katkı diyerek ve stratejik ortak payesi vererek kullanır, çeşitli planlarla ve sözlerle uyutur. Esasında hissettirmeden köle muamelesi yapar. En önemlisi de demokratik sistemde kalınmasını önerir; ancak kendi onayladıklarını başa getirmek için her yolu dener; eğer Ukrayna ve Gürcistan'da olduğu gibi bunu başaramazsa, demokratik seçim söylemlerini unutarak, kendi uzantısını yönetici olarak dayatır. Bu bilmecede konumumuzun neresi olduğunu da siz bulun.

Türkiye 1920'den 10 Kasım 1938 yılına kadar -mazlum milletlere ve bağımsızlık mücadelesi veren ülkelere örnek olarak- milletler camiasının en önde yürüyen ülkesiydi. Nereden nereye geldik, herkes bizim kolumuza girmeye can atarken, biz başkalarının kuyruğuna tutunmaya can atar olduk; Avrupalı olacağız diye birkaç yüz binlik Güney Kıbrıs Cemaati bile bizi dize getirdi.

Esasında Avrupa niyetini açık açık söyledi, gösterdi ve uyguladı. Bize -bu birliktelikte- nerede yürümemiz gerektiğini

üstü kapalı değil açık açık anlattı. Anlayana!!! Anlamak istemedik. Kapılar yüzümüze kapanmaya başlayınca yüzümüzü Doğu'ya döndük. Arşivime elimi sokup bir kart çektim; bakın sadece 2008 yılında bize yapılanlara.

1. Belçika 2008 itibarıyla 10 yıl önce, gümrüklerinde PKK'ya ait büyük miktarda (bedeli 10 milyon Avro) uyuşturucuyu, failleri ve kanıtlarıyla birlikte, yasal bir değerlendirme açısından kuşkuya yer bırakmayacak şekilde kendi güvenlik güçleriyle yakalamıştır. Gelgelelim ki bu kadar açık kanıta karşın, mahkemeler bu davayı 10 yıldan beri inceledi. 2008 yılı bitmeden 10 yıllık süre dolduğu, yasaları gereği zamanaşımına uğrayacağı için, hem cezai işlem uygulanmayacakmış, hem de malın bedeli (cinsi ne olursa olsun) mal sahibine, yani PKK'ya geri ödenecekmiş. Bunun Türkçesi dolaylı olarak PKK'ya Türkiye'deki terörizme destek sağlamaktır.

2. Avrupa Parlamentosu'nun 2008 yılında Türkiye ilgili raporunda; Türkiye, Ermenistan ve Irak'la (özellikle kuzey yerel yönetimi) işbirliğinin geliştirilmesini, İran ve Suriye'yle ilişkilerin soğutulmasını talep etmektedir. Ermenistan, soykırımının tanınmasından, Türkiye'den toprak talebinden ve tazminat isteğinden vazgeçmemiştir. Ayrıca yaklaşık 10 yıl önce ırktaşımız, aynı millet ayrı devlet dediğimiz Azerbaycan'ın en değerli topraklarını işgal etmiş, 1.500.000 Azerbaycan Türkünün bugüne kadar göçmen olarak çadırlarda yaşamasına neden olmuştur. Bu yakınlaşmadan ne kazanacaktık? Ekonomik mi? Ermenistan'ın ekonomik gücü Çorum'un ekonomik gücüne bile ulaşamamıştır. Ne kazanacaksınız ya da ne yitireceksiniz? Sorunun yanıtı açık; siyasi irtifa yitireceksiniz, komşularınıza karşı saygınlığınızı yitireceksiniz, Kurtuluş Savaşı'nın sonuçlarını inkâr edeceksiniz.

Batı, spor müsabakası bahanesiyle demokrasi sözcüğünü ağzından bırakmayan Türk milletinin o zamanki cumhurbaşkanını -yapılan anketlerde halkın yüzde 95'inin karşı çıkmasına karşın- Ermenilerin huzuruna gönderme başarısını elde etmiştir.

Batı, Türkiye'nin burnunu iyice sürtmeye kararlıdır. Kuzey Irak Yönetimi açık açık Türkiye'ye yönelik saldırılara destek sağlamaktadır. Bizim yardımımızla bir aşiretten bir devlet haline dönüşen Kuzey Irak Kürt Devleti'nin bir zamanların aşiret reisi olan kişinin ayağına göndermiştir. Koca Türk milleti daha ne günler yaşayacaksın. Maastricht Kriterleri ne diyordu: *"Komşularla iyi ilişki içerisinde olacaksınız."* Oldukça büyük bir ekonomik ticari hacmimiz olan İran ve Ortadoğu ülkelerine açılan kapımız olan Suriye komşumuz değil miydi? Onlarla iyi ilişkilere neden olumlu bakılmadı; bizatihi Amerika Birleşik Devletleri bile İran ve Suriye'yle ticari ilişkiye girmeyeceksiniz diye talimat verdi. Türkiye o zaman ne yaptı, sustu.

3. PKK'nın Avrupa'daki en yetkili sözcüsüne; kırmızı bültenle aranmasına karşın, Yunanistan tarafından uzun yıllardır oturma izni verildiği, Brüksel'deki Avrupa Parlamento binasına sorgusuz sualsiz girerek konuşmalar yaptığı açıkça kabul edildi. Türkiye sustu. Bütün bunlar, sizin bu insanların neresinde yürüdüğünüzün ve yürüyeceğinizin resmini veriyordu. Türkiye Atatürk döneminde olduğu gibi kendi gündemini belirlemeli ve önde yürümeli. Bu yazıda *"Avrupalı olmak,"* Avrupa'nın aynısı olmak hatta Avrupalı olmak anlamına kullanılmamıştır; yeniliklere açık, evrensel kültüre inanmış, her toplumun değerlerine saygısı olan, insancıl bir topluluk anlamında kullanılmıştır. Şu andaki Avrupa'nın bu özellikleri taşıdığı anlamı da çıkarılmamalıdır. Bu açıdan bakıldığında, bizim ulusal değerlerimizi yitirerek ya da değiştirerek bugünkü mantığa sahip Avrupa'ya girmemizin -uzun sürede- büyük bir getirisi olmayacağı da açıktır.

Sosyal Etkileşim: Diğer bir önemli husus, sosyal etkileşimdir. Avrupa Birliği, 2003 yılında 4000 kadar komite kurmuştur. (Türkiye 14 komitede temsil ediliyormuş şimdiye kadar) Sivil örgütler dediğimiz kuruluşlarsa, galiba bu rakamın kat kat üstündedir. Bu örgütlerin çoğu, milli sınırları aşarak evrensel yapı kazanmıştır. Yüzünü, başını başkasına göstermekten, elini sıkmaktan inançları gereği kaçınan, sosyal etki-

leşmenin en önemli kavşak yerleri olan, yüzme havuzlarından, spor tesislerinden, dans yapılan yerlerden, kafelerden, yemekli ve müzikli yerlerde uzak duran ya da iki eşeyin yan yana gelmesinin önlendiği bir dünyada, insanların birbirini anlaması nasıl olacaktır? Aslında bu, yalnız başına sadece bir anlayış farkı değil, mekân, zaman, imkân farkıdır. Yani kapitalizmin bir türlü katlanamayacağı üretim kaybıdır. Kaldı ki sayılabilir, ölçülebilir, tartılabilir yani müspet bilimler diye tanımladığımız düşünce tarzına sahip olmayan bu dogmatik insanların kurdukları topluluklar, cemaat anlayışından öteye geçemememiş ve kendi içinde bile hep kavgalı olmuş, parçalanmışlardır. Avrupa'da dogmatik Türklerin ve keza diğer katı dinci toplulukların bölük pörçük gruplar oluşturması, çoğunun da cemaat birlikteliğinden öteye gidememesinin nedeni budur. Uygar dünya cemaat istemiyor; dogması olmayan, değişebilir, bir kimliğe körü körüne bağlanmamış, ilişki kurulabilir, söyleneni anlayan, bir olayı bilinen evrensel ölçütlerle değerlendirebilen, sosyal etkileşimi olan, yeni bilgiler ışığı altında eski alışkanlıklarını ve öğretilerini değiştirebilen ya da kökten kaldırabilen, kendi düşüncesinden olmayan ancak kapitalist-bilimsel ilkelerle dünya işlerini yürütebilecek sivil örgütlenme istiyor. Ya bu deveyi güdersiniz, evrimleşirsiniz ya da dogma bataklığı içinde tarihte defalarca örneğini gördüğümüz topluluklar gibi boğulursunuz. Müspet bilimi mirası olarak bize bırakan Yüce Atatürk'ün Türkiyesi bu bataklığa düşmemelidir.

Önemli Not: Yazar Avrupalılaşmayı, bir Avrupa devleti olma şeklinde anlamadığı gibi, kimliğimizi yitirerek bir Avrupalı gibi görünmeyi de hiçbir zaman benimsememiştir. Yazının içinde geçen Avrupalılaşma sözcüğünü, yanlış ya da doğru, tarihsel anlamıyla yani yeniliklere açık olma, bilimi rehber yapma, doğaya ve insana saygılı bir toplum olma anlamında kullanmıştır. Bu özelliklerin eksiksiz olarak geçmiş ve bugünkü Avrupalılarda bulunduğuna da hiçbir zaman inanmamıştır.

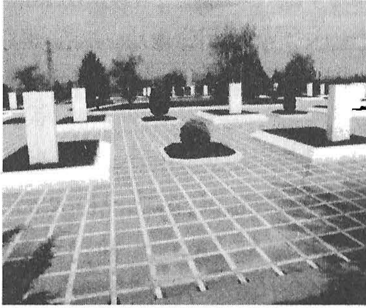
Neden Örnek Adam Yetiştiremiyoruz, Yetiştiremeyiz?

24 Ocak 2008 tarihinde, hatırlarsanız bir toplantıda, rahmetli Maliye Bakanı Kemal Unakıtan, yanındaki müsteşarla konuşurken mikrofonun açık olduğunun farkına varamamıştı. Müsteşar, *"Yeni atanan YÖK başkanımız da istediğimiz gibi konuşuyor Sayın Bakanım"* diyor. Bakan Kemal Unakıtan da *"Sıkıysa konuşmasın, tabii ki istediğimiz gibi konuşacak"* diye yanıt veriyor ve kayıtlara geçiyor. *"Başbakanla konuşurken ulu orta konuşma, sonra ipimizi çekerler"* diye koca profesörün ve YÖK başkanının kulağını büküyor. Muhalifleri tarafından değil, bizatihi atayanlar tarafından bile aşağılanıyor. Atayanlar bile hangi kalitede bir atama yaptıklarının bilincinde. Bir ülkenin en önemli kurumunu bile bile yok etmeyi göze alıyorlar. İkinci gün YÖK başkanı, maliye bakanıyla yan yana geliyor, kucaklaşıyorlar, sanki hiçbir şey olmamış gibi. Pekâlâ böyle bir onursuz yönetici kadrosundan nasıl onurlu öğrenci beklersiniz. Model bozuk.

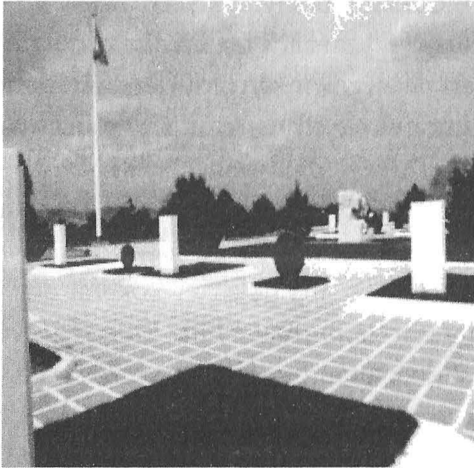
Tarihimiz kanlı savaşları kazanan komutanlarla doludur. Cengiz Han'ı, Timurlenk'i, Attila'yı, Çin'den Avrupa'ya kadar taş üstünde taş, baş üstünde baş bırakmadılar diye anlatıyoruz; gördünüz mü, tarih kitaplarımızda dünya sanat, kültür mirasına şu katkıları yapmışlardır diye övündüğümüzü. Kimi model gösterip, örnek veriyorsunuz; uygarlıkları yıkan insanları. Osmanlı padişahlarının tarihi, her türlü rezaletin yaşandığı bir tarihtir. Geçmiş tarihimiz bu modellerle bezenmiştir. Var mı, Peru'da, Endonezya'da ya da başka bir ülkede, örnek gösterilen bir Türk? Ya günümüzün tarihi…

Yakın tarihimiz! Bunu en iyi yansıtacak yer, Atatürk Orman Çiftliği içinde yer alan Devlet Mezarlığı'dır. Bence Anıtkabir'den sonraki en anlamlı yerdir. Anıtkabir; bir toplumu bağımsız bir ülkeye dönüştüren dâhi bir komutanın, aynı zamanda dogma bataklığı içinde boğulan bir toplumu uygar dünyanın gittiği

yola sokan, bu bakımdan İslam dünyasına da örnek olması gereken ve işgal altındaki ülkelere örnek olmuş büyük bir devlet adamının yattığı yerdir. Anıtkabir aynı zamanda, kendine miras bırakılan değerleri koruyamayan, geliştiremeyen, hep küçük hesaplar peşinde koşmuş, Kemalist ideolojiden geçinen, zorda kaldığı zaman bu paravanın arkasına sığınan başka bir sefil grubun, zaman zaman gittiği ağlama duvarıdır. Çok şükür ki, ölüler kalkıp da dirileri kovalamıyor.

Devlet Mezarlığı'nda yatan devlet büyüklerimizin mezarları

Çocuklarımızı götürüp de geçmişin örnek insanlarını gösterebileceğimiz diğer bir yer, Devlet Mezarlığı'dır. Örnek insan, sadece ülkesine değil aynı zamanda insanlığa örnek insan demektir. Bir Peru vatandaşı ya da bir Endonezyalı

geldiğinde, kendi çocuklarına da anlatabileceği bir anıtı ya da mezarı ziyaret etmek ister. Neden İngiltere'de Newton'ın, onun yanı başında yatan Darwin'in mezarını, on binlerce dünya vatandaşı saygıyla, zorlamadan, kendiliğinden ziyaret ediyor? Örneğin Osmanlı'da dünyaya örnek olarak gösterebileceğimiz bir insan olmuş mudur ki, mezarını ziyaret etmelerini bekleyelim. Bu nedenle mezarı ziyaret edilen tek kişi Atatürk'tür. Bizim mezarlarımızın çoğu çaput bağlama, dilek dileme, yalvarma, yakarma vs için, bilgisizliğimizden, cahilliğimizden, dogma bataklığına saplandığımız için bir türlü çözemediğimiz sorunların mucizelerle çözülmesini beklediğimiz ve o amaçla kullandığımız yerlerdir.

Devlet Mezarlığı'nda mezarı bulunanların hepsi (yakın zamanda ölmüş bulunan Bülent Ecevit'inki hariç) asker kökenli insanlardır; bunların hepsi bu ülkeye hizmet etmiş değerli insanlardır. Ancak, bir Perulu, bir Endonezyalı için hemen hemen hiç önemi olmayan kişilerdir.

Anıt mezarlıktaki mezarların dizilimi de ilginçtir; yetkisi gereği emirleriyle en çok insan öldürten komutanlar merkezde, en az öldürteni de en dıştadır. Cumhurbaşkanları, başbakanların ve dünyaya damgasını vurmuş yönetici ve bilim adamlarının gömüleceği mekânda da, cumhurbaşkanları tarafında da, darbe yapmış ya da şu ya da bu şekilde cumhurbaşkanlığına getirilmiş üç asker kökenli devlet büyüğümüz, diğer tarafta da Başbakanımız Bülent Ecevit'in mezarı vardır. Arkasındaki onlarca hazır mezarın taşı bomboştur; ülkemizin yetiştireceği büyük adamları beklemektedir. Görsel ve yazılı basından izlediğimiz kadarıyla, Bülent Ecevit'in eşi Sayın Rahşan Ecevit, defin töreninden bu yana mezarlığa hiç gitmemiştir. Eşinin bu mezarlıktan başka bir yere taşınması gerektiğini de beyan etmiştir. Bilemiyoruz, acaba Bülent Ecevit'i mi buraya layık görmedi yoksa Devlet Mezarlığı'nı mı beğenmedi.

Yeni bir yasayla, herhalde boş kalmasın diye, bundan böyle değerli olsun ya da olmasın, ülkeye ya da insanlığa

hizmeti olsun ya da olmasın Meclis başkanlarımızın, başbakanlarımızın da herhangi bir değerlendirmeye ya da onaya tabi olmadan, buraya gömülmesi karar altına alındı. Bundan böyle çocuklarımızı buraya götürüp örneğin, Meclis başkanlığı yapmış Bülent Arınç'ı, Başbakanımız Tayyip Erdoğan'ı, örnek insanlar olarak gösterme şansını yakalamış olacağız. Çocuklarımız niye büyüklermiş baba diye sorduğunda herhalde şu yanıtları vereceğiz: Yaklaşık 85 yıldır narenciye, soğan, sarmısak satarak, dişimizle tırnağımızla yerleri kazıyarak kurduğumuz üretim tesislerimizi, su kaynaklarımızı, limanlarımızı, sahillerimizi, otellerimizi, iletişim araçlarımızı, devletin tekellerini sattı; onları fakir fukaraya, yiyecek, yakacak olarak dağıttı; en az görünüş bakımından uygar insanlara yaklaştıracak giysi tarzımızı, tarihin derinliklerindeki giysiye dönüştürecek yasaları çıkardı, devletin bütünlüğüne zarar verenlere sayın, onları koruyanlara kelle; komşumuz Irak'ta bir milyon masum insanın ölümüne neden olan ülkenin askerlerine acıyarak rahmet dilediği için, yönetimde olup -haklı ya da haksız; hukuksal bir süreçten geçmediği için kesin bir şey söylememiz mümkün değil- yolsuzluğa, irtikaba bulaştığı her türlü ortamda dile getirilen, yetkiyi kötüye kullananlarla çalıştığı için olsa gerek demekten başka ne diyebileceğiz?.. Yine de gelecekteki böyle bir devlet mezarlığına çocuklarınızı götürmeyin derim. Unutmayalım, çocuklar en çok modellerle eğitilir.

Tarihimize biraz daha bakalım! Son 60 yıla bakın, kaç cumhurbaşkanımız, başbakanımız *"tertemiz insandı"* diye saygıyla anılıyor? Akrabalarına, çocuklarına, çevrelerine, yandaşlarına ve kendine oy verenlere devlet imkânlarını peşkeş çeken yöneticilerle dolu tarihimiz. Bizim dışımızdaki ülkelere bile örnek olarak gösterilen tek bir yöneticimiz oldu, onu da yok etmek için, -anti-Kemalist akım adı altında- iç ve dış düşmanların el birliğiyle ortadan kaldırmaya çalışıyoruz.

1950'den bu yana devlet arazilerini işgal edenlere, şehirleri varoşlara döndürenlere, seçim avantası olarak tapu da-

ğıtma merasimlerinin yapıldığını anımsayınız. Çalışmadan kazanan bir nesil nasıl yetiştirildi, bu törenlerde çok net anlarsınız. Ahlaksızlık burada kalmayıp çeşitli kisveler altında Meclis'e de taşındı. Çok değil, 20 yıl önce, birbirlerine kumarbaz, hırsız, tefeci ve ağza alınamayacak bin bir hakarette bulunan başbakanlık yapmış iki vekilimizi yüce Meclisimiz, 24 saat arayla oylayıp hukuksal olarak değil siyasi olarak aklamış ve Türk toplumunun ahlaki bakımdan kırılma noktasını oluşturmuşlardır. Bırakın mahkeme önünde aklansınlardı, alınları açık olarak toplumun karşısına çıksınlardı. Niye böyle yaptınız dediğimizde; bu siyasi dengelerin korunmasıdır diye yanıt verirler. Mahkeme önünde beraat edenler (aklanmadan) de oldu mu, oldu; ancak müruruzamana (zamanaşımına) uğradığı için berat ettiler ya da yaş nedeniyle suçları özel yasalarla affa uğratıldı. Zamanaşımının aklanma olmadığını herkes bilir.

Elinde iki anahtarla seçim otobüslerinin üzerinde sırıtarak, *"vatandaş bir anahtar da bizden"* diye sallayan bir vekilimizin (daha sonra da başbakanlık yaptı), onlarca, yüzlerce villa, mal mülkü, işçi çalıştırmadan, işyeri açmadan, vergi ödemeden nasıl elde ettin sorusuna, Türk milletiyle dalga geçer gibi, *"Ninemin çeyiz sandığındaki çıkından çıkan 400 bin lirayı değerlendire değerlendire kazandım"* dediğinde, hiçbir onurlu, ahlaklı vekil kalkıp da sayın başbakanımız, çalışmadan, çalıştırmadan, hiçbir riske girmeden, oturduğunuz yerden bu kadar büyük serveti nasıl edindiğinizin yolunu halka da öğretin ki, hepimiz çalışmadan zengin olabilelim diyemedi.

Üst düzey yöneticileri, bu kadar ahlaksızlıkla, hırsızlıkla, irtikâpla, yolsuzlukla suçlanan başka bir coğrafya var mıdır acaba? Kimi örnek göstereceksiniz çocuklarınıza? Bu insanların hepsi diplomalı mı, diplomalı, sözümona eğitilmiş mi eğitilmiş.

Birçoğumuz sanki sadece okumakla adam olunurmuş gibi ahkâm keseriz. Bu millet okumuyor, biz adam olmayız, deriz.

Çocuklarımıza sürekli oku da adam ol deriz. Doğru mu, kısmen doğru. Okumayan adamın kendini geliştirmesi zor olabilir; ancak birçok kitap kurdunun hiç de istenen özelliklere sahip olmadığı bilinmektedir. Nutuk'u okumakla Atatürkçü, Mesnevi'yi okumakla Mevlevi, Hacı Bektaş Veli'yi okumayla Bektaşi, Yunus'u okumayla derviş olunmadığını biliyoruz; ama yine de çocuklarımıza, Mevlana'yı, Hacı Bektaş Veli'yi, Yunus'u "oku" diyoruz. Çocuklar, bize dönüp *"Sen okudun mu, baba ya da anne?"* sorarlarsa, ne yanıt vereceğiz. Okumadım desek, sen okumadınsa bizi niye zorluyorsun, demek ki onları okumaksızın da adam olunuyormuş; yoksa sen adam gibi adam değil misin baba ya da anne diyebilirler. Okuduk desek, o zaman da baba ya da anne, niye bize onları, tarihin derinliklerindeki insanları öneriyorsunuz, esas bize örnek olacak insanlar sizsiniz, *"değil mi?"* diye sorarlarsa ne yanıt vereceğiz. O çocuk her gün, kendi aramızda konuşurken, araya sıkıştırdığımız "aman sende okusa ne olacak" sözüyle, "oku da adam ol" önerinizi nasıl bağdaştıracak?

Bunları söylemekle esasında, onların gözlerini bizden uzaklaştırıp, yüzyılların ötesine döndürerek boş boş bakmalarını öğütlüyoruz. Esas bakmaları gereken biziz, biz. Çocuğumuza *"bana bak da adam ol"* dediğimizde bu bizim eğitimimizin doğru yapıldığını, kendimize güvendiğimizi ve kendimizin gerçekten ahlaklı, onurlu insan olduğumuza inandığımızı ve hem de çocuğumuzun eğitiminin doğru yolda olduğunu gösterir. Kendini değil de başkasını örnek gösteren ana-baba, hayvanlar âleminde milyonlarca yıldır tekrarlanan bir görevi yerine getirmiştir, yani çocuğunun sadece biyolojik ailesidir. Doğrusunu isterseniz, ben 70 yıldır *"bana bak da adam ol"* diyen bir Türk ailesi görmedim. Siz ne kadar çağdaş eğitim modeli uygulamaya kalkarsanız kalkın, sonuç alamayacaksınız; çünkü ona bire bir temas edeceği bir modeli değil, ya tarihin derinliklerindeki ya da bizzat temas edemeyeceği bir model gösteriyorsunuz. Bir de bu modelleri

dinsel kişilerden seçmişseniz, artık o toplumun eğitilmesi ve geliştirilmesi söz konusu değildir.

Ne zaman ki eğitimden söz açılırsa, bu devlet eğitime zaten para ayırmıyor ki, onun için bizden adam olmaz, diyoruz. Doğru mu doğru; ama tam doğru değil. Yalakalığın ve itişme kakışmanın arşa çıktığı bu üniversite yapısıyla, dev kaynaklar ayırsanız bile, belki çıkan makale sayısını artırabilirsiniz; ancak model davranış gösterecek öğrenciler yetiştiremezsiniz. Birçok Arap Körfez ülkesi okullarına, dünyanın hiçbir yerinde olmayan olanağı yığmış durumda. Yetişen öğrenciler nasıl? Bu devletlerden 6 000 yıl önce uygarlık kurmuş Sümer ve Babillilerden daha geri. Niye? Çünkü model ve zihniyet bozuk. Trilyoner aşağılık bir babanın çocuğu, babayı model almışsa ne yaparsanız yapın, bu çocuk eğitilemeyecektir. Bunu 6 000 yıldan beri birileri biliyor; büyük bir olasılıkla Firavunlar döneminde Mısır'da *"kanı bozuk"*, Sümerler devrinde *"sütü bozuk"* terimleri, aile-çocuk ilişkisini ortaya koymak için söylenmiş sözler olmalı.

Çocuğu şekillendiren diğer önemli etmen, ailenin dışındaki çevredir. Bu nedenle çocuklarımıza yapabileceğimiz en büyük iyilik, onlara düzgün bir dost-arkadaş çevresi kazandırmaktır. En büyük dileğimiz ya da inanıyorsanız duanız *"karşına iyi insanlar çıksın"* olacaktır.

Bir insana gerek yurtiçi gerek yurtdışı referans yazarken, özünde, o kişinin bizzat kendimizle yakın temasını, yüz yüze iletişimimizi, davranış şeklimizden etkilenmiş olabileceğini söylemiş oluruz. Bu nedenle birçok insan kendini tanıtırken, falanca insanla aynı yerde çalıştığını ya da bilmem hangi kişinin müdürü olduğunu ya da doktora babasının bilmem kim olduğunu gururla anlatır. Bundan, şunu kasteder, ben özelliği olan bir insanın yanında eğitildim. Benim modelim saygındı, bu nedenle benim de saygın yönlerim olabilir. Kurumlar da bu nedenle referans veren kişinin özelliklerini dikkate alır.

O halde, çocuklarımıza sabah akşam oku da adam ol söyleminin yanı sıra, bana bak da adam ol diyecek seviyeye gelmiş olmamız gerekir. İnsan, *ustaca yaşamı*, kültürü, davranış

şeklini, dünyaya bakışını, ilk olarak anasından babasından, daha sonra hocasından, çevresinden, en sonunda ise kocasından, karısından öğrenir. İnsan göz göze, sıcak temasla öncelikle ve etkinlikle eğitilir.

Kırşehir çıkışında bir halk ozanı olan Muharrem Ertaş'ın (Neşet Ertaş'ın babası) elinde saz olan bir heykeli vardır. Köylünün biri bir gün şehre girerken bu heykeli görüyor ve heykelin çevresinde şaşkın şaşkın dönerken, bir taraftan da "Gurbanın olam Atatürk, saz çaldığını bilmiyordum" diyor. Okullarımıza, caddelerimize, meydanlarımıza bir bakın Atatürk (birkaç yerde herhalde ayıp olmasın diye İnönü) heykelinden başka bir heykel yok. Bu halka, büyük adamın ne olduğunu görsel olarak göstermemişiz; bu nedenle düşünür, yazar, çizer, sanatkâr, bilim adamının eksikliğini ne duyar ne de gerçekten onlara saygı gösterir. Onun peşine takıldığı büyük adam ya şeyhtir ya da ağadır ya da kendine devlet kesesinden para dağıtan politikacıdır.

Bir kişi karşılığını vermeden bir şeyler almaya alıştırılmış ise -çoğunlukla akşam sabah Tanrı'ya dua ederek bir şeyler dileyen ve dilenen, ondan rızık talep eden insanlarda bu davranış şekli çok gelişmiştir - o insanı satın almak kolaylaşır. Çünkü Tanrı'nın bugüne kadar hiç kimseye açıktan yardım ettiği görülmemiştir; görülseydi, akşam sabah namaz kılan, elindeki birkaç kuruşu hac yolunda ve kurban kesmekle harcayan milletleri âbat ederdi; halbuki hepsi yoksulluğun ve kargaşalığın içinde boğulmuş durumdalar. Öbür taraftan böyle açıktan bir yardımı bulamayanlar, bir gün, kendilerine -fakire yardım söylemi altında- özellikle yerel yönetimler aracılığıyla yapılan gıda paketini, kömürü, çadırlarda verilen yemekleri alırken farkında olmadan Allah'ın kulu olmaktan çıkmış, kulun kulu olmuştur. Bilinçaltında, özellikle devletin kaynaklarını kullanarak, alın teriyle kazanan insanların verdikleri vergilerden, iane dağıtan kişileri uhrevi bir yere koyarak kulu olurlar. Artık, kim ne derse desin, isterse âlimler, bilim adamları uyarsın, bu kesimin, söylenenler bir ku-

lağından girer öbür kulağından çıkar. O ayağına giydirilen ayakkabıya, verilen tencerenin kapağına, evinin önüne getirilen kömüre, kullandığı kaçak elektriğe, kaçak suya bakar. Ülke elden gitmiş, aşağılanmış, gelecek kuşaklar satılmış, artık umurunda değildir. Bu güdümlenmenin devam etmesi için, dini duygularının her dem taze tutulması ve güçlendirilmesi, sanki eroin bağımlısıymış gibi dozunun artırılması gerekir. İşte bu nedenle, bir kere dini duygularla ve din sömürüsüyle bir ülke idare edilmeye başlarsa, dağın başından çığ düşmüştür; büyümesi ve tahribatın artması artık bir zaman meselesidir; sonunda -sömürünün ve isteklerin sonu gelmeyeceği için- o dini duyguları sömürenler de dahil olmak üzere birçok kişinin bu yolda kellesi alınır. Pekâlâ, onlar değil de biz bu kesimi yanımıza çekelim diye aklınızdan geçirirseniz, o zaman bugün her ay açıktan dağıtılan örneğin 65 kg gıda peşkeşini 130 kg'a, her yıl dağıtılan kömür peşkeşini bir tondan iki tona çıkarmanız gerekecektir. Satılanlar, onur ve ahlaktan yoksun oldukları için, bir karaborsacı ve tefeci gibi, değerlerini artırmakta mahirdirler. Başka bir maharetleri daha vardır, örneğin dinimiz böyle emrediyor diye, çocuk yapmakta mahirdirler. Zaten sağlık bakanımız da üreme Allah'ın emridir diye fetva vermişti. (Ancak terminolojik olarak insanlar çoğalır, hayvanlar ise ürer; bakanımız hangisini kastetti bilemiyorum.) Bu kesimin bir görevi vardır, 5 yılda bir eline verilen iki ucu düğümlü bir ipi, seçim pusulasının üstüne yatırarak, ikinci düğümün denk geldiği yere mühür basmaktır. Bunun adı; aptalların, eğitimsizlerin, ahlaksızların, yalakaların, düzenbazların, çıkarcıların -seciyeli, ahlaklı, düzgün, onurlu, vatanperver yöneticileri seçtiği demokratik bir sistemdir. İnandınız mı? İnandık diyorsanız ya bir ruh hekimine gidin ya da zekânızı ölçtürün.

Bu dilenen kesimden bazıları -şu ya da bu şekilde- ekonomik güçlerini artırsalar ne olur diye düşünebilirsiniz? Bunu anlamak için Türkiye'deki uygulanan yeşil kart yardımına bakalım. Türkiye'de kişi başına düşen gelir yıllık bir zamanlar 7000 dolardı; ancak geliri 130 dolardan aşağı olan-

lar yasal olarak yeşil kart alma hakkına sahipti. Türkiye'de 2008 yılı başı itibarıyla 14 milyon yeşil kartlı adam varmış, yani geliri 129 dolardan az, yani halkın neredeyse dörtte biri -kural olarak- solucan gibi yaşamaya alışmış. Bu kesim, başkalarının alın teriyle yaşamını sürdürüyor diye düşünürüz. Dinimizde, ancak mali durumu iyi olanlara hac farz olmasına karşın, benim alın terimle hacca gidip, sevap kazanmaya çalışan ahlaksızların sayısı, 100.000 hacının içinde 80.000'dir. Yani 100.000 hacıdan 80.000'i başkasının alın terini sömüren, bizzat dinimizin tanımladığı ahlaksız kişilerdir. Böyle bir ahlaksızlığı önlemek mümkün müydü? Mümkündü. Kişi pasaport aldığında, basit bir bağlantıyla yeşil kartı olup olmadığına bakalabilirdi ama bakılmadı, neden acaba? Bu önlemleri almakla yükümlü olanlar da ahlaksızdır; çünkü benim alın terimi, kendilerine körü körüne biat edecek kölelere, oya, üyeye, kendi düşüncesinin sempatizanı olmaya dönüştüren etkili bir aracı ortadan kaldırmak istemezler. Bu sadece hacca gidenler için değil, yeşil kart alıp da turistlik gezilere çıkanlar için de geçerli bir mantıktı. Verenin de alanın da ahlaksız olduğu bir sistem. Bakalım ne kadar yaşayacak.

Böyle bir kesim kendi çıkarının haricinde tamamen suskundur. Örneğin, dünyanın sayılı manzaralarından birine sahip olduğu söylenen Doğu Karadeniz sahili 450 km boyunca, Doğu Karadeniz Otobanı'yla bir daha geriye dönüşü olmayacak şekilde, bir taş yığınına dönüşürken, ne buralarda evinin önü kapatılanlar ne doğa hayranları ne evrensel güzelliklere sahip çıkanlar, ne şehir planlayıcıları seslerini çıkardı; çünkü buralarda yaşayanların çoğunun, bir an önce yaylasına çıkarak mangalını nasıl yakacağını düşünmekten başka bir merakı ve isteği yoktur. Türkiye'de 2008 yılında 1500 alan yabancıların maden araması için tahsis edilmiş durumdaydı. Birçoğunun işletmesi ise, çok dikkat edilmezse geriye dönüşü olmayacak şekilde doğamızı bozacak nitelikteki işletmeler olacaktır. Ses çıkıyor mu, tek tük çıkıyor; ama esas etkilenecek çevre halkına birkaç kuruş verince, köylerinin camisini

ya da bozulan yollarını onarınca bu kesimin de sesi kesiliyor. (Bu yemlemeye tenezzül etmeyen yöreleri kutluyorum; Artvin'in Yeşil Yol direnişi, Manisa Soma zeytinlikleri direnişi, Anadolu'da HES'lere karşı yapılan bazı direnişleri ayrı tutuyor ve onları kutluyorum.) Niye, her zamanki gibi ucuza alınıp satılıyorlar da ondan. Sahillerimiz, yaylalarımız, meralarımız hep aynı durumdadır.

Türkiye'nin 80 yıllık Cumhuriyet birikimi olan sanayi tesislerinin, limanlarının, bankalarının, sahillerinin, ormandan satılık araziye dönüştürülen alanların, madenlerin, hatta içecekleri suların, çoğu bize husumet içinde olan yabancı şirket ve firmalara satılmasına hiç tepki göstermezler. Onlar, buradan gelecek paranın kömüre, gıda yardımına dönüşeceğinin farkındadırlar ve bu geçici sebeplenmenin devamı için ellerinden geleni yaparlar. Gerekirse cuma namazlarından sonra bu satış işlemlerini gerçekleştirenlerin yanında olduklarını gösterebilmek için, insan hakları, özgürlük, okuma hakları ve örtünme hakları adı altında gövde gösterisi yaparlar.

Türkiye'yi aydınlık günler bekliyor diyoruz. İnanıyor musunuz? Şu anlattıklarımdan sonra hâlâ inanıyorum diyorsanız ya ben anlatamamışım ya da sizde bir sorun var demektir.

Bugün en az 20-30 ilimizin kültür seviyesi ve bilime yatkınlığının, Urartu ve Hititler'inkinden daha fazla olduğunu söylemek mümkün değildir. Batman 25 yıl önce beş on bin kişilik toz toprak içinde bir kasabaydı, 2016 yılında 576 bin kişi oldu, Mardin 20-30 bin kişiydi, 796 bin olup milyona yaklaştı, Diyarbakır hakeza. Onlarca kasabamız, ilimiz son 20 yıl içinde nüfusunu 10'a katladı. Çünkü bilimden yoksun tarım yapan bir kesimin, küresel ekonomiye dayanacak gücü yoktu; bu eğitimsiz insanlar ancak kapalı ekonomide karınlarını doyurup çocuk yapacak kadar bilgi birikimine sahiptiler. Yöneticilerinin ve sanatkârlarının dünyanın en yetenekli, dinlerinin de en mükemmel din olduğuna inandırılmışlardı. Ne zaman ki uygar dünyanın gerçeğiyle karşı karşıya gel-

diler o zaman kralın çıplak olduğu anlaşıldı. İşsiz, güçsüz, eğitimsiz bir yığın. Belki şu anda büyük şehirlere (daha doğrusu büyük varoşlara) gelenler geleneksel bir çekingenlik ve saygıya sahip oldukları için zehir içip şerbet içmiş gibi davranabilirler. Unutmayın, önümüzdeki 40-50 yıl içinde, bu yığının çocukları ve torunları, bugünkülerini bile aratacak derecede yokluğun, yoksulluğun ve çaresizliğin adaylarıdır. Bu insanlar ne yapar, ne yer ne içer, eğitimleri nedir, becerileri var mıdır yok mudur, acaba kullanılabilecek bir özellikleri var mıdır, gelecekte bunların hali ne olacaktır, bilen var mı? Beğenmediğimiz komünist sistemde, Sovyetler Birliği'ndeki ağaçların dahi özellikleri kayda alınmış, bir çeşit kimlik çıkarılmıştı. Biz insanımızı odun yerine bile koymamışız. Ancak tek çabamız var, en sıkışık dönemlerde bile bütün gücümüzü ve enerjimizi kullanarak gençlerimizin başlarını *"bağlamak..."* Sanki imam hatiplere yollanıp, dinin ve kininin sahibi gençler ilelebet yemeyip içmeyecek, vurguncu yönetimlere sessiz kalacak, her şeye tevekkülle bakacak, kurulu düzene başkaldırmayacak, sanata, bilime ihtiyaçları olmayacak gibi. Zaten bu ihtiyaçlarını dile getirenler, özellikle güzel sanatlarla ilgili istekleri olanlar başbakanımız tarafından, Batı'dan ithal edilmiş ahlaksızlıklar olarak tanımlanmıştı.

Türkiye'de evrensel ölçüde düşünebilecek olanağa (yaşam kalitesi bakımından) kavuşmuş en fazla 3 milyon insan var; diğerleri bu ülkenin siyahlarıdır, ötekileridir. Bu 3 milyon insanın bir kısmı da Avrupa'daki aristokrat ailelerde olduğu gibi kökten gelen bir kültür birikimiyle donatılmamış, aileden gelen yaratıcı ya da üretici bir zenginliğin ürünü değil, siyasi bir partinin kuyruğuna tutunarak devleti soyan kesimdir. Bunlardan da soyguncu çıkar, düşünür çıkamaz.

Haritaya baktığımızda coğrafyamız büyük, bu büyük ülkede bulunduğumuz için kendimizi mutlu hissedebiliriz. Ancak, bu büyük ülkede kapitalin biriktiği, kültür etkileşiminin yapılabileceği en fazla 4-5 ilde düşünür, yaratıcı, yazar, sanatkâr çıkabilecektir. Onlar da son 60 yıldır kıyıma uğruyor.

Pekâlâ, atayan kişilerce bile aşağılanan bir YÖK başkanı, 12 maaşa kadar ek tazminat alan ve sesini çıkarmayan rektörlerin, yine birkaç maaş alan ve rektörün etrafında fırıldak gibi dönen dekanların, kavgalar içinde yüzen bölüm başkanlarının, anabilim dalı başkanlarının, ek ders, mekân, araştırma görevlisi vb şeyler için birbirini yiyen öğretim elamanlarının; ülke, güneydoğumuzda komşu bir ülkeye girerek bir çeşit savaş durumuna geçildiği gün maaşlarını artırmak için Meclis'te teklif veren milletvekillerinin bulunduğu, yine aynı gün ülkeyi kargaşaya sürükleyebilecek türban yasası olarak bilinen yasanın fırsat bu fırsattır diyerek ve yine Cumhuriyetin temellerine dinamit koyacağı ileri sürülen vakıflar yasasının aynı gün komisyondan bir çeşit ketenpereye getirilerek geçirildiği bir sistemde, düşünebilir, uygarca davranabilir, yanlış gördüğü şeyleri tenkit edebilir, çağdaş bir gençliği nasıl yetiştireceğiz? Hayal görmeyelim, hiçbir zaman yetiştiremeyeceğiz.

İnsanlara örnek gösterilen kesimin başında üniversite hocaları gelir; başta da rektör. 1982 yılından bu yana rektör atama uygulamasına bir bakın; kelimenin tam anlamıyla utanç verici. Daha önce de değinildiği gibi, sözümona üniversitede bir seçim yapılıyor. YÖK'e altı kişiden oluşmuş bir liste gidiyor, YÖK'te âkil(!) bir heyet bunları 2-5 dakikada görüşerek üç kişilik bir liste hazırlıyor. Cumhurbaşkanı da çok ince bir elekten(!) geçirerek listedekilerden birini üniversiteye rektör atıyor. Yeni rektör sırmalı binişini (akademik kıyafetini) giyerek törenlerde öğrencilerin karşısına çıkarak erdem, demokrasi, insan hakları, bilimin üstünlüğü, bilim adamının saygınlığı konusunda nutuklar atıyor. Öğrenci ve hocalar da bu konuşmaları kaval dinler gibi dinliyor. Nasıl dinlemesini bekliyorsunuz? Herkese örnek gösterilen biri olarak, bir bilim adamı olarak, kâğıt üzerinde de olsa en iyi düşündüğü varsayılan bir insan olarak, düşünmüş taşınmış (!) dünya, ülke ve üniversitesi için en yararlı olabilecek insanı seçerek birinci sıraya koymuş; ama YÖK'teki akil (en akıllı insanlar-

dan oluşmuş!) jüri 2-3 dakikalık mülakat sonucu binlerce kişinin aylarca düşünüp seçtiği adayı beğenmeyerek liste dışı bırakmış ya da alt sıralara itmiş, ona da pekâlâ demiş; bu liste cumhurbaşkanına gitmiş, cumhurbaşkanı da bu âkil grubun yaptığı sıralamaya itibar etmeyerek listeden seçtiği birini atamış. Hoçaların bayram mı yapmasını bekliyorsunuz? Bayram yapmalarını beklemiyoruz; ancak her saygın insan gibi onurlarını korumalarını bekliyoruz ya tepki göstersinler ya da bir daha sonraki seçime hiç katılmasınlar. Rektör olacak biri için de 2-3 dakikalık bir sınavla seçilmeyi beklemek, arkadaşları tarafından seçilmeyerek, YÖK'teki jürinin ya da cumhurbaşkanının inayetleriyle seçilerek demokrasinin, insan haklarının, onurun, bilginin, bilim adamının saygınlığının anlatıldığı kurumlarda kürsüye çıkarak nutuk atmak zor olsa gerek. Hele birinci defa ikinci ya da üçüncü sıradan seçilerek rektör olup, kendini seçen cumhurbaşkanını ileriyi gören, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceğini kollayan cumhurbaşkanı olarak göklere çıkaranların, ikinci defa en yüksek oy aldıklarında atanmadıkları zaman cumhurbaşkanlarını tenkit etmeleri ve demokrasi-insan hakları, erdemden de bahsederek cumhurbaşkanlarının bu kararına karşı çıkmaları üniversitelerin başka bir utanç kaynağını oluşturmaktadır. Kendine, kurumuna ve çalışma arkadaşlarına saygısı olmayanların, nasıl saygın insan yetiştireceği anlaşılabilir gibi değil. Bir insanın saygınlığını, elinde bulundurduğu kadroları ve maddi olanakları istediğine dağıtma yetkisinden alması kadar çirkin bir saygınlık olamaz diye düşünüyorum. Ülkesinin bilim adamlarının yargısına itibar etmeyen bir sisteme sahip, bir rektör adayı olarak da arkadaşlarının oyuna saygı göstermeyen bir ülke sizce nasıl çağdaş olacaktır? Eğer bir üniversitede bir seçim yapılmış ve bir aday en yüksek oy almış ise, gelecek kuşaklara saygı, erdem ve bilimin vazgeçilmez kurallarını öğretmekle yükümlü olan, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı sıradaki öğretim üyesi sıfatı taşıyan adaylar, en azından yaşamınız boyunca bir defa da olsa saygınlığınızı göstermek

için bir fırsat çıkmış demektir. Onu da YÖK'ün bu gülünç mülakatına gidemeyeceğinizi söyleyerek gösterin; hiç olmaz ise bu davranışınızla bu ülkede saygılı ve saygın insan yetiştirme şansını bir defa da olsa yakalamış olursunuz. Üniversitelerimizi tenkit edenlere bir de sakız vereyim: Üniversitelerimiz bir şey yapmıyor diyemeyiz, en azından saygısızlığı kişisel saygınlığa dönüştüren kurumlar olarak çalışıyor…

Siyasiler her gün ekrana çıkıp, Türkiye gelişiyor diye nutuk atıyor. Bu kadar eğitimsiz (diplomalı eğitimsizler de buna dahildir) insanın yığıldığı bir ülke nasıl gelişecek; ayağınızdaki prangayı hissetmiyor musunuz?

Utanmıyorlar!

Binlerce yıl önce söylenmiş iki atasözü hoş ifadelerle söylenmemiş olsa dahi, durumu net açıklıyor: **"Oktan ok, boktan bok çıkar"** *ve* **"Boktan terazinin tezekten olur dirhemi."**

Sivas Madımak Oteli Katliamı ve Pakize Suda Röportajı

HaberTürk Televizyonu, 02.07.2011 günü, saat $16.^{00}$'da Madımak Oteli'nde 33 aydın (ayrıca iki otel görevlisi, iki de yangını çıkaran kişi) insanın diri diri yakıldığı tarihin anıldığı gün (aslında 84 insanı diri diri yakmak için eylem düzenlenmişti) galiba *"Hayata Dair"* adlı bir programda bir röportaj yayınladı.

Yıllarca önce bu tarihte (2 Temmuz 1993) Dünya Biyoloji Olimpiyatı için Hollanda'nın Utrecht kentinde bulunuyordum. Şehirdeki bir küçük geziden otele yeni dönmüştüm ki olimpiyata katılan ülkelerin temsilcileri büyük bir üzüntü ve şaşkınlıkla yanıma gelerek, geçmiş olsun demeye başladı. Ne olduğunu öğrenmek için televizyona baktığımda, baştan aşağı kaynar suyun dökülmesinin ne olduğunu orada öğrendim. Zamanımızda çok az rastlanan bir vahşet sergilenmişti. Madımak Oteli'ne saldıran binlerce insanın ağzından akan salyalarını görür ve hezeyanla bağırmalarını bugün hâlâ işitir gibi oluyorum.

Daha sonra basından öğrendiğimiz kadarıyla yönetimdekilerin ihmali mi dersiniz, beceriksizliği mi dersiniz, kasıt mı dersiniz ne derseniz deyin, valiliğe ve belediyeye birkaç yüz metre uzaklıkta bulunan Madımak Oteli 3 saat boyunca içindeki insanlarla birlikte cayır cayır yandı. Aslında ani olarak ortaya çıkan bir eylem değilmiş, bir gün önce belirli bir mekândan gelen göstericiler Kültür Merkezi'ndeki Ozanlar heykelini parçalamış. Daha sonraki gün hükümet konağını taşlamakla eyleme başlamışlar ve sayıları 20.000'e ulaşmış. Attıkları sloganlar demokrasi ve laiklik karşıtı sloganlarmış. Bir gün önceden dersini almış olması gereken güvenlik güçleri de herhalde eylemci olarak değilse bile seyirci olarak

katılmış görünüyorlar. Doğrudan olaya karışmayan; ama gerekli önlemi almayan yetkililerin hepsi şu ya da bu şekilde terfi sayılabilecek yerlere getirildi daha sonra. Bu canileri savunan avukatlar kuşkusuz mesleki görevlerini getirmiş olabilirler; buna karışmanın hiç kimsenin hakkı olmadığını söyleyebiliriz; ancak garabet, bu avukatların belirli bir dünya görüşünü savunan partilerce zaman içinde başta milletvekili olmak üzere çok önemli yerlere getirilmesidir.

Olay Alevi-Sünni ayrışmasına çekilmeye çalışıldı. Hatta daha sonra Kemaliye Başbağlar'da yine 33 kişinin ölümüyle sonuçlanan ikinci insanlık dışı katliam Sivas'ın öcü olarak tanıtıldı. Öyle mi değil mi kimse tam bilmiyor. Aynı kaynaktan kışkırtılmış olması da olası; ancak bunu sadece bir ayrışmaya indirgemek yanıltıcı olabilir. Çünkü Madımak'ta ölenlerin 15'i Alevi, 15'i Sünni ve bir tanesi de Hıristiyan'dı. Sloganlar ise *"Cumhuriyet burada kuruldu, burada yıkılacak"* idi.

Olay, Türk tarihine ve ne yazık ki Cumhuriyetimizin temelinin atıldığı bu ile bir kara leke olarak yazılmakla kaldı. Görüntüleri çok açık ve belirgin olarak alınmış eylemcilerin pek azı -dostlar alışverişte görsün misali- yakalandı, yargılandı (33 kişi idama mahkûm oldu, yaşıyorlar. Şu anda hiçbiri hapiste değilmiş, elebaşılarının bir kısmı kaçtı, bugüne kadar da yakalanamadı.) Hiç kimse adalet yerini buldu diyemeden caniler tarihin karanlıklarına gizlendi.

Yirminci yüzyılda bir ilde böyle bir vahşet olur mu diye aklınıza bir soru gelebilir? Olursa niye olur diye de merak ediyor olabilirsiniz. Aslında bu katliamdan kıl payı kurtulan Aziz Nesin'in Türk milletinin zekâsıyla ilgili söylediği sözün ve bu vahşetin neden işlendiğinin yanıtı yukarıda verdiğim tarihte ilgili televizyonda Pakize Suda'nın Sivas sokaklarında rastgele yapmış olduğu görüntülü röportajda verilmiştir.

Pakize Suda, neredeyse 100 kişiye, giyimi kuşamı yerinde olana da, türbanlı olana da, köylü giyimi olana da, gence de, orta yaşlıya da, yaşlıya da, sakallıya da sakalsıza da yani

anlayacağınız her katmanı temsil eden insana bir soru sordu: *"Cumhur ne demektir?"* Bunun okul arkadaşının adı olduğunu, demokrasi olduğunu, yönetim biçimi olduğunu, laiklik olduğunu, milletvekili olduğunu, iyi bir şey olduğunu, özellikle cumhurbaşkanı olduğunu söyleyenden tutun da böyle bir kelimeyi hiç duymadığını, daha önce ne olduğunu bildiğini, ancak şimdi hatırlamadığını, bu kelimenin ne anlama geldiğini hiç merak etmediğini, böyle bir soruya yanıt vermek istemediğini, hiçbir bilgim yok, konuşmak istemiyorum diyenlere kadar önümüzden bir halk (cumhur) geçti. Birkaç kişi belirli belirsiz, sanki başka kelime bulamayıp da ilk ağızlarına gelen kelimeyi söylüyormuş gibi *"halk"* dedi. Yine de sevindirici olan bir şeyi söylemeden geçmek istemiyorum; belediye başkanına sorduğunda hiç duraksamadan *halk* dedi. Böylece Sivas'ta bu programda görüşme yapılan en az bir kişinin bu kelimenin anlamını tam bildiğini görerek rahatladık. Hakkını yememek gerekir, programda belli ki orta eğitimini tamamlamış ve dünyadan haberi olan genç bir kızımız da duraksamadan bu kelimenin anlamını tam olarak söyledi ve kamu yönetimi okuyup vali, bakan ve cumhurbaşkanı olacağım diyerek de hedefini ortaya koydu. Bu kızı gördükten sonra Sivas'tan umudu tümüyle kesmedim; en az belli bir birikimi olan uygar bir kişinin bu ilde yaşamış olduğunu öğrenmem beni mutlu etti.

Kırsal kesim vatandaşı çok olan Sivas'ta bu kelimenin ne anlama geldiğini bilmeyen çok kişinin olmasını bir yerde anlayışla karşılayabiliriz. Ancak, Pakize Suda Hanım'ın mülakat yaptığı çok sayıda insanın Cumhuriyet Üniversitesi öğrencisi olduğunu ya da bu üniversiteyi yeni bitirdiğini ya da bu okuldan mezun olduğunu söylemesi ürkütücüydü. Niye mi?

4-5 yıl boyunca senede en az 7-8 ay, hafta içi 5 gün üniversitenin içindeki öğrenci yurtlarında kalıyorsanız haftanın 7 günü, üzerinde Cumhuriyet Üniversitesi yazılı bir kapının

altından geçiyorsanız ve siz bu kapının üzerindeki *cumhur* yazısının ne anlama geldiğini merak etmiyor, anlamını öğrenmiyorsanız, bu ülke Madımak Oteli katliamına benzer olaylara daha çok tanık olabilir.

Bu tarihte Madımak Oteli katliamını anmak için yananların aileleri de dahil olmak üzere anmak için buraya gelenlere valilik bu alanda bulunmalarını yasaklamış. Çok kişi böyle bir yasaklamayı garipsemiş olabilir; çünkü en iyi ve etkili anma, olayın bulunduğu yerde yapılırsa olur, örneğin Çanakkale savunmasında, Aziziye Tabyası'nda,; Maraş'ın kurtuluşunda ve birçok benzer yerde olduğu gibi. Çanakkale savunmasını örneğin Çorum'da yapılan törenlerle anmayız. Madımak Oteli katliamı niye olayın geçtiği yerde anılmasın? Büyük bir olasılıkla vali, böyle iğrenç bir olayın, geçmişteki başbakan yardımcısının manevi ruhunun, içişleri bakanı yetkililerinin, yerel yönetimin yetkililerinin, ilin kolluk kuvvetleri yetkililerinin ve selefi olduğu makamın yetkililerinin daha fazla hırpalanmasını ve suçlanmasını önlemeyi düşünmüş olmalı ki bu insanları başka alanlara yönlendirmeyi uygun bulmuş. Çünkü çocuğunun diri diri yakıldığı bir yerde, yakılanların ailelerinin ve dostlarının o kişiyi o yerde anması kadar doğal bir şey olamaz. Açıkça yönetimler bu utancı bir daha anımsamak bile istemiyorlar.

Yukarıda tarih ve saati verilen röportaj bize önemli bir uyarıyı da getirdi. Türkiye üniversiteleri başlarını ellerinin arasına alıp düşünmelidir. Bu üniversitelerin yöneticileri toplantılarda şu kadar yurtdışı makale çıkardık deyip övüneceklerine ilk olarak bu okullardan biz öncelikle uygar ve kültürlü insan yetiştiriyoruz duygusunu tatmayı öğrensinler. Üniversite aynı zamanda bir kültür yuvasıdır ve bunun eğitimdeki adı *"örtülü bilgidir"*. Derinliği olmayan, dünya görüşü olmayan, empatisi (duygudaşlık) ve merak duygusu geliştirilmeyen insan robottur; robotlar verilen talimatı yerine getirirler. Eğer mum olmazsanız, karanlığa mahkûm olursu-

nuz. Mum olma görevi ilk olarak eğitim kurumlarına düşen bir görevdir. Yanmayan mum -adı mum olsa da- karanlığın aracıdır; aydınlığın değil. Madımak Oteli'ne saldıranlar da bu ışıktan nasibini alamayan, başka odaklarca yönlendirilerek robota döndürülmüş yaratıklardır.

Dilerim ülkemiz yanan insanların ışıklarıyla değil, bilim yuvalarının ışıklarıyla yolunu bulur ve uygar dünyada beklenen yerini alır…

Uzlaşma Kültürünü Neden Kazanamıyoruz?

Benim doğduğum yörede, ulaşabildiğim kadarıyla Anadolu'nun birçok yöresinde birçok insanın gurur duyduğu ve keza 40 yaşıma kadar benim de büyük bir erdemmiş gibi dört elle sarıldığım birçok davranışın, aslında ilkel bir dürtünün sonucu olduğunu öğrenmem eğitimimin en önemli aşamalarından biri olmuştur.

Neydi ilkellikten uygarlığa dönen davranışım? Uzlaşma kültürü!

Anadolu'nun neresine giderseniz gidiniz, örneğin kahvede otururken, haberlerde Fransa ile Türkiye çıkarları için anlaştı denince, herkesin ağzında bir mırıldanmayla yüzünü buruşturduğunu görürsünüz; çünkü çıkar için anlaşma bu kültürde aşağılatıcı bir yaklaşımdır. *Ortada bir şey varsa, fırsatını yakalayabilirsen alabildiğin kadar almak, hatta hakkından çok daha fazlasını almak, hatta tümünü almak o kişinin başarı ölçütüdür.*

Anadolu'da bir aile içinde huzurlu ya da uyumlu bir ilişkinin olup olmadığını öğrenmek için, öncelikle şu eylemin ya da sorunun yanıtını beklemelisiniz: Ata ya da baba mallarını böldünüz mü?

Bu soruyu sorduğumuz çok kişinin -isterse sizi ilk defa tanımış olsun- yüzündeki kasların tümünün gerildiğini, ağzından küfürlü sözler döküldüğünü göreceksiniz. Kim olursa olsun, mirastaki yeri ne olursa olsun hakkının yendiğini ileri sürecektir. Bu sadece miras bölüşümünde değil, askere gitmede, bir yere atanmada, bir yarışmadaki başarının değerlendirilmesinde, girilen bir sınavda hep böyledir. Bu kadar hakkı yenmiş bir ülkede huzur olur mu? Tabii ki olmaz!

İnsanlar neden kendini hep haklı -konuşma sırasında herkesin hakkını teslim ettiğini söylese de- karşısındakini haksız olarak görür?

Gelin toplumsal yaramıza birlikte parmak basalım!

Bunun tersinin olması için ilk olarak bir insanın "*empati*"yi geliştirmiş olması gerekir; yani karşısındakinin duygu ve düşünceleriyle bir şeyi yorumlayabilmek, karşısındakini anlayabilmek yetisini geliştirmesi gerekir. Kendine hak olan bir şeyin başkası için de -eğer hak etmişse- hakkı olduğunu gönül rahatlığıyla kabul etmesi gerekir; ancak hem çevresinde hem ailesinde tam tersini görmesi, hem de bağlı olduğu inanç sisteminin dogması nedeniyle bunu geliştiremiyor. Çünkü her ikisinde de "*en iyi benimkidir*" takıntısını bir türlü aşamıyor.

Özellikle Tanrı'nın bile insan doğarken güzellik, sağlık, aile olanakları, kalıtsal becerileri eşit vermediği bir sistemde -konuşurken aksini söylesek de- herkesin aynı haklara sahip olmasına inanmak kadar saçma bir düşünce olamaz. Tanrı'nın yapmadığını insandan istemek birçok kişiye hiçbir zaman sıcak gelmeyecektir. Bu nedenle dinler miras bölünmesinde ve erkek ile kadın arasındaki hakların paylaşımında eşitliği gözetmemişlerdir. Tanrısal düzende bile -yeni din yorumcuları bütün bunları çarpıtarak sunmaya çalışsalar dahi- insanların tümünün bu havuzdan eşit pay alması söz konusu değildir. Kaldı ki, halifeler, imamlar, veliler, azizler, şeyhler, ermişler, padişahlar, krallar, imparatorlar; hatta zamanımızın açıkgöz politikacıları ve onların yalakaları hatta onların vârisleri bu kısıtlamaya tabii değildir. Eziyetten ve umurdan eşit pay almazlar. Birincisini üstlenmez, ikincisini ise neredeyse havuduyla yutarlar.

Yasalar atalardan gelen bir malın mirasçılar arasında yasaya uygun oranlarda bölünmesini öngörmesine karşın; hiç kimse bu orana razı olmayı içine sindirememesinin yanı sıra, kendine düşen kısmın en değersiz olduğu sanısından kurtulamaz; böylece aile içindeki sürtüşmeler ve çatışmalar alevlenmeye, uzlaşma kültürü değil de çatışma kültürü beslenmeye başlar. Bir defa bu alışkanlığı geliştirmeye başlamışsanız,

sizinle teması olan herkesin başı dertte demektir. Karısıyla, çocuklarıyla, kardeşleriyle, kuzenleriyle, uzaktan akrabalarıyla, toplumun her kesimiyle; hatta doğru yolu göstermek isteyen ve düşüncelerini samimi olarak dile getirenler bile bu davranış bozukluğundan pay almaya başlar. Her konuşma bu haksızlığın öyküsüyle sonlanır. Kişinin ve çevresinin kendine (eğlenceye, eğitime, hobilerine) ayıracağı zamanı kemirmeye başlar. Kişinin bu çıkmazı sadece kendiyle sınırlı kalsa neyse; çevresindekiler de çoğunluk aynı durumda olduğu için toplumun büyük bir kesimi bu girdabın içine yuvarlanır. Bu ruhsal çatışma, ülkenin var olan kurumlarının hepsine şu ya da bu şekilde sirayet eder ve özel yasalarla kurulmuş olan en üst kurumları bile -katlanarak- içine alır.

Bakın! Bir milletin çıkarlarını korumak için kurulmuş olan Büyük Millet Meclisi'nin üyelerine; milli çıkarlar için bile bir araya geldikleri parmakla sayılacak kadar az olayda gözlenmiştir, tek bir hususta her zaman, her koşulda birlikte hareket etmeyi başarabilmektedirler: Maaşlarının artırılması gündeme geldiğinde. Halbuki bir ülkenin yararına neyin iyi neyin kötü olduğu çoğunlukla açık açık bilinir. Ancak benim dediğim olacak yaklaşımıyla, muhalefet milletvekilleri ak dediğine kara, tersi durumlarda da iktidar milletvekilleri kara dediğine ak demiyor. Yüzlerce milletvekilinin hatta aynı partiye mensup olsalar bile, ayın şeyi düşünmesi ve aynı sonuca varması mümkün müdür? Bunun biyolojik açıklaması yoktur; çünkü nasıl yapısal özelliklerimiz farklı ise, doğal bir ortamda, sağlıklı insanların bulunduğu ortamlarda farklı seslerin ve düşüncelerin çıkması da beklenmelidir. Ancak çıkar çatışması bu biyolojik çeşitliliğe bile ters düşerek çıkar için tekboyutlu insan yaratınıştır.

Türk siyaseti de ne yazık ki bağırmak, çağırmak, kükremek, efelenmek, kaba güç kullanmak, kendi düşüncelerinde olmayanları sapkınlıkla suçlamak, basın üzerinde baskı kurmak, çıkan karşı sesleri susturmak için bin bir desise kurmak ve en kötüsü de kişilerin inanç sistemini sürekli gündemde

tutmak ve kaşımakla batağa saplanmıştır. Batağa saplananların şarkı söylemesini bekleyemezsiniz, ya yakınır ya da haykırırlar. Durum bu…

Bu sürtüşme ve uyumsuzluk sadece siyasi ya da politik arenada mı oynanıyor? Tabii ki değil! Bakın son yıllarda gündeme gelen konulara. Bir ülkenin geleceği en çok güvenlik ve istihbarat örgüsünün gücüne bağlıdır. Bunun için MİT, emniyet ve jandarma gibi önemli kurumlara görev verilmiştir. Gelgelelim, yetkililerin (başbakanın ve Genelkurmay Başkanlığı'nın) de sürekli açıkladığı gibi, bu kurumlar arasında endişe verecek bir tarzda eşgüdüm bozukluğu vardır, elde edilen bilgilerin ortak paylaşımında zafiyet söz konusudur. Düşünebiliyor musunuz? Bir ülkenin geleceği için bu ülkenin olanaklarıyla elde edilen bilgilerin paylaşımında bile sen-ben sürtüşmesi yaşanmaktadır; bu bile uzlaşma kültürünün zafiyetine ilişkin başka bir çarpıcı örnektir. Hatta bu uzlaşmayı sağlayabilmek için Mayıs 2009'da bir müsteşarlık kuruldu. Hedefe ulaşabilecek mi? Yaşayanlar görecekler. Hamur aynı hamur olduğuna göre…

Benzer işleri yapan diğer kuruluşlar da yetki paylaşımı için sürekli birbirleriyle çatışma ve sürtüşme içindeler. Herkesin üstü kapalı bir hedefi var. İşi ve sorunu başkasının sırtına yıkmak, getirisini tümüyle kendi toplamak. Hiç kimse sorumluluk ile yetkinin aynı kişiye verilmesine yanaşmıyor. Yetkiyi sonuna kadar almaya, fırsatını bulursa sorumluluğu da başkasının sırtına yıkmaya çalışıyor.

Uzlaşma kültürünün insani bir değer olduğunu öğrenmek bu toplumdaki insanlar için neden uzun yıllar alıyor? (Bazıları için de hiçbir zaman gerçekleşmiyor.) Bunun birçok nedeni olabilir; ancak en önemli birkaçını yazmakta yarar var.

Bir defa ailede ve çevrede uzlaşma kültürü, anladığımız anlamda yok. Uzlaşma olarak sanılan -ta çocukluk yaşlarından bu yana- aslında uzlaşmanın tam tersi davranışların bütünüdür. Bu bozulmayı (tefessühü) güçlendiren en önemli neden, kimin sesi en fazla çıkarsa, en çok bağırırsa, ona buna

hakaret edip çemkirirse, onun hak sahibi olduğunu görmemizdir. Bu nedenle ülkemizdeki çocuklar üste çıkma ya da haklarını aramak için ya da başka birinin hakkını gasp etmek için olabildiğince bağırmayı huy edinmişlerdir. Dikkat ettiniz mi, bir otobüste uzlaşma kültürünü bize göre çok daha başarılı bir şekilde geliştirmiş ülkelerin insanları ve keza çocuklarıyla seyahat ederken onların çocuklarından çıt çıkmazken bir tek çocuğumuz bile tüm otobüsü rahatsız edecek derecede ortalığı yaygaraya verir; otur dersin oturmaz, kalk dersin kalmaz, ye dersin yemez, hiçbir şeyi bir defa söylendiğinde yapmaz. (Tanık olduğum İslam ülkelerinin hemen hepsinin, benzeri bağnazlık içinde boğuşan diğer ülkelerin çoğunun çocukları aynı durumdadır.)

Bizim ülkemizin birçok yöresinde hak aramanın ve hak gasp etmenin yolu kaba kuvvet kullanmaktır. Erkek, eşine yani karısına kaba kuvvet kullanarak statüsünü yükseltmeye çalışır. Kaynana gelinini ezerek hak sahibi olmaya çalışır. Hiç kimse bir yuvada herkesin belirli bir hakkının ve yerinin olduğunu içine sindiremez; böyle bir hak aramayı da büyüklerine saygısızlık, duruma göre nankörlükle suçlar. Niye? Çünkü inanç sisteminde -kural olarak- adı tam olarak konmamış bir kulluk ve kölelik geleneği vardı. Kulluk, inançlarıyla körü körüne bağlanmanın ve düşünmeden itaat etmenin, kölelikse kaba kuvvetle itaat etmenin adıdır. Her ikisi bir araya gelince bir kerpetenin dişlerinin arasına girmiş gibi ezilirsiniz. Bir taraftan kaba güç, öbür taraftan bu kaba gücü meşru hale getirecek dini düzenlemeler. Semavi dinlerin hemen hepsinde kölelikle ilgili düzenlemelerin olması bu kıskacın önemli bir parçasıdır -her ne kadar ekrana çıkan herkes, inanç sistemlerinin insanları eşit gördüğünü ileri sürse de-.

Afrika kıtası boydan boya, Güney ve Orta Amerika neredeyse boydan boya, İslam ülkelerinin tümü, Uzakdoğu'nun bağnaz ülkelerinin bir kısmı bu kerpetenin dişleri arasında un ufak oldu, olmaya da devam ediyor.

Neden bazı ülkeler hep kavgalı; geçmişte kavgalı, ancak bugün uyumlu olanlarsa sorunu nasıl çözdüler?

Bu sorunun çözüm anahtarı, ortaçağda din egemenliğinde yaşananlardan elde edilebilir. Ortaçağda bir kesim kendini diğer kesimin yaşam tarzını düzenlemekle yükümlü gibi sunarak kan kusturdu. Giyiminden müziğine, dini ibadetin ve dini kitapların dilinden kralların seçimine kadar her yere müdahale etti. Halbuki dinlerin çoğunda peygamberlere sadece ayetleri tebliğ etme görevi verilmiş, kutsal olarak bilinen kitapların hiçbirinde bir ruhban sınıfı ve onların yetkinliği konusunda tek bir cümle yazılmamıştı. Sonunda Avrupa, insanın özellikle dinle ilgili kişisel tercihlerini serbest bıraktı ve tek sınırlayıcı güç olarak insan eliyle hazırlanan yasaları benimsedi. Böylece sosyal yaşam dogmadan arındı, akılcılığın yönetimine girdi. Avrupa buna dini reform ya da Aydınlanma adını verdi. Başkasının hakkına tecavüz etmedikçe kimse kimseye karışmamaya başladı. Herkesin okuduğu zaman anladığı, kişiye göre yorumu değişmeyen kurallar dizisiyle yöneltilmeye başlayınca, kavga da büyük ölçüde azaldı; insanların birbiriyle anlaşma zemini yaratılmış oldu.

Kavgası bitmeyen ülkelerde, bir grup insan, kutsal kitaplara göre peygamberlere verilmeyen görevi üstlenmeye kalkıştı. İcazet vermek, yorum yapmak, en beteri de başkasının tüm davranışlarının bekçisi gibi davranmak. Kuran *"oku"* diye başlarmış ve içinde de, bu kitap, anlayasınız diye indirilmiştir şeklinde yazılıymış. Hiç kimseye, hiçbir zümreye, hiçbir makama kitabın yorumunu yapma yetkisi verilmediğine göre, hiçbir kimsenin diğer insan üzerinde dine dayalı bir dayatması da olamaz. Yani hiçbir makam hiçbir insan birlerinin davranışının yanlış ya da doğru olduğunu söyleyerek yaptırım uygulayamaz; öbür dünyayla ilgili yorumunu ve beklentisini ancak kendi için yapabilir. Bu davranışlardan birilerinin göreceği rahatsızlığı ve zararı, yasalara bırakır. Bir suçun cezası sadece yasalarla verilir.

Kavganın hiç bitmediği ülkelerde her an birileri dine dayalı bir yorum getirir. Siyasiler de halkın bu zaafını iyi bildikleri için dini kaşır da kaşır. Dinde herkesin ortak bir fikir birliği olmadığından bir türlü uzlaşma kültürü gerçekleşemez; çünkü neredeyse her ülkenin, her ilin bir dini görüşü (mezhebi, tarikatı, kolu vb) olduğu için ve herkes kendininkinin doğru ve Hakk'ka daha yakın olduğuna inandığı için göstermelik sözlerin dışında hiçbir zaman uzlaşma gerçekleşemez. Geçmişte de olmadı, gelecekte de olmayacaktır.

Avrupa şimdi ortaçağı anımsadıkça, ne aptalmışız diyerek yaptıkları hataları tekrarlamamak izin azami özeni gösteriyor. Ancak bin bir mezhep, tarikat, kol adı altında koltuklarının altındaki Ortadoğu'da ve Akdeniz'in güney kıyılarında, hatta Afganistan, hatta çok daha uzaklarda Endonezya, Malezya, Müslüman Afrika'nın tümünde oluk gibi akan kanları tiksinerek izliyorlar; çıkarları varsa da el altından kurcalıyorlar. Batı bu süreçte bir şeyi iyi öğrendi: *Eşek olanın sırtına binilir.*

Bu coğrafyada yaşayan herkes, eğer televizyon izliyor, gazete okuyorsa, çok değil 10 sene önce kol kola gezen, aileleriyle birlikte tatil yapan, ortak toplantılar düzenleyen ülkelerin yöneticilerinin bugün neden birbirinin gırtlağına sarılacak duruma geldiğini merak ediyor olmalı. Yöneticiler 10 yıl öncesine göre aynı, yönetim biçimleri aynı, ekonomik modelleri değişmedi. Birdenbire ne oldu da herkes birbirinin gırtlağına sarılmaya başladı? Bizim bilmediğimiz ya da bir kısmını sezinlediğimiz bir plan içinde halklar hem kendi içinde hem de devletler birbirleriyle kanlı bıçaklı oldu. Amerika bu planın adını 10 küsur sene önce koymuş, adına da BOP demiş; birilerini de görevli atamış. Süreç demokrasi söylemi, daha doğrusu demokrasi dayatmasıyla işliyor. Ancak Batı'nın bildiği; bizim bir türlü anlayamadığımız bir husus gözden kaçıyor: Bu coğrafyada sözüm ona kurulacak demokrasinin en büyük ortakları bu bölgenin en ifrit, hatta çağdışı saplantıları olan mezhepçileri. İşte bu nedenle bu bölgede böyle giderse hiçbir zaman uzlaşma olmayacaktır; belki de ileride bu bölgenin adı **Kavgaistan** olacaktır.

Bu coğrafyalarda; aileler kendi içlerinde, mahalleler, şehirler ve ülkeler kendi aralarında hep kavgalılar, akan kan hiç durmuyor. Hiç kimse bu dünyaya gelen her insanın aynen kendileri gibi -oturacağı bir mekâna, içeceği bir yudum suya, istediği gibi inanmaya- hakkı olduğunu kabul etmiyor, edemiyor.

Trilyonlarca kilometre uzağa uzay aracı gönderen, saniyenin 100 milyarda birini ölçebilen, bir nesneyi 600.000 defa büyüterek inceleyebilen insan soyu, hepimizi ve geleceğimizi bir kanser gibi kemiren bu sorunun temeline inmiyor, çözüm yolu üretmiyor, üretemiyor. Doğal yapısından kaynaklanıyor desek; tam olmasa da bu sürtüşmeden kendini kurtarmış toplumlar bulunmaktadır, demek ki bu bir genetik yapıdır diyerek sorumluluktan kurtulamayız. Çözmeye yeltenirsek, ilk olarak şunu bilmemiz gerekiyor: Bu sorun akşamdan sabaha çözülebilecek nitelikte bir sorun değildir; çünkü bir ya da birkaç bireyi eğitmekle olmuyor, etkisi hemen ortaya çıkamayacak sosyal bir değişimi gerektirmektedir. Yapılabilir mi? Yapılır! Ancak bir şeyi de göz ardı etmememiz gerekiyor. Uzlaşmacı eğitim, bilinen eğitimden oldukça farklıdır bir eğitimdir. Eğitim kurumlarının en yüksek mertebesi olarak bilinen üniversitelerde bile, bilgili ve kural olarak en iyi eğitilmiş birçok elamanın kendi içinde sürekli sürtüşmesi, bir şeylerin doğru gitmediğinin en açık kanıtıdır denilebilir.

Bunun için ilk olarak, ailemizi yeniden gözden geçiremeyeceğimize göre eğitim modelimizi değiştirmemiz gerekiyor. Paylaşım kültürünün ve hakkın teslim edilmesi duygusunun olabildiğince aşılanması gerekiyor. Bunun için ilk olarak sosyal derslerde *"en iyi benimki"* yaklaşımından uzaklaşmak gerekiyor. Diyelim ki bunu da -müfredat düzeyinde- hallettiniz; yine de sorunu çözmede önemli bir zorlukla karşılaşacaksınız. Bugün ülkemizde nereye girmeye çalışırsanız çalışın, karşınıza bir sınavlar sistemi çıkıyor. Sınav sistemi nedir? Bir adım önde koşmaya çalışmak. Arkadakiler kimlerdir? Akrabalarınız, arkadaşlarınız, okuldaşlarınız, mahallelililiniz ve en

azından vatandaşlarınız. Toplu olarak bir hedefe koşmanın mutluluğunu çoğu kişi yaşamıştır; ancak birlikte koştuğunuz herkesi yarı yolda elemeniz bir zorunluluk haline gelmiş ise paylaşma duygunuz başında körelecektir. Daha ileri aşamalarda makam olarak tırmanabilmek için -özellikle yeteneğin, bilginin ve becerinin değerlendirmede ön plana alınmadığı topluluklarda- başkalarının önüne geçebilmek için arayacağınız yollar ve kullanacağınız yöntemler zaten adil bir paylaşım duygusunun ve düşüncesinin eseri olamaz. Sonuçta hep birlikte değil, sadece benim önde olacağım bir düzene sıcak bakmaya başlarım. Ülkemizin çok sık kullanılan özdeyişlerinden biri bu mantıkla ortaya çıkmıştır: *Biz yükselenin paçasından tutar aşağı çekeriz.*

Neden bu kadar geç (40 yaşımı aşınca) *uzlaşmanın, daha önce bellediğimin aksine, çatışmaya-sürtüşmeye göre çok ileri bir kültürel atılım olduğunu* anladım? Büyük bir olasılıkla bilgi ve deneyim düzeyim belirli bir yoğunluğa ulaştığı, dünyadaki belirli toplumları gözleme ve anlama şansını yakalayabildiğim ve uzlaşma kültüründen nasibini alamayanların (keza geçmişteki toplumlarda da) hem gelişemediğini hem de hiçbir zaman huzurlu olamadıklarına tanık olduğum için.

Sıkı sıkıya sarıldığımız kültüre eleştirel gözle bakmayı öğrenmeliyiz

Aslında bu coğrafyada uzlaşma kültürü olsaydı, dünyanın merkezi olurdu. Bunun en tipik örneğini Osmanlılar'da görüyoruz. Belirli bir büyüklüğe ulaşarak imparatorluk kimliği kazanan Osmanlı'nın, el birliğiyle ülkeyi yönetmesi beklenirdi; ancak öyle olmadı, Fatih Sultan Mehmet'ten sonra kardeşler ve olası hükümdar olabilecek eşikten beşiğe herkes, hatta bizzat kendi çocukları bile boğduruldu[3]. Devlet adamı kolay

---

3 Yıldırım Beyazıt tahta geçtiğinde ilk işi üvey kardeşini öldürtmek olmuştur. Gerekçesi, devleti korumak için Kuran'da yer alan bir ayetin "Çoğu kez kardeşlerin; yeni hükümdarı devir-

yetişmiyor, saray ve çevresi bu tip adamların yetişmesi için en uygun ortamı oluşturacaktı; çünkü devletin sorunlarını bire bir buralarda öğrenebilirler.

İslam coğrafyasına bakıyorsunuz, uzlaşmanın "U"su yok. Halifeler, ondan sonra gelen Emevi halifeleri, daha sonra gelen Abbasi halifeleri, daha sonra gelen ardılları hep "ben" demekle yol almaya çalışmış. Şu anda İslam ülkelerinde tek kişilik yönetimler de bunların ürünüdür. Demokrasiye geçtiğini söyleyen ülkelerde de kesin tek kişilik yönetim hüküm sürmektedir. Anlaştıkları konular, yalan, talan ve çıkardır.

Uzlaşma güç birliği demek olduğu için, bu ülkeler hiçbir zaman ayaklarının üzerinde duramıyor, manipülasyona, işbirliğine, dışarıdan yönetime ve etkilenmeye açık oluyorlar.

Bu coğrafyanın en büyük sorunu, sorununun kaynağını öğrenmek istememesidir. Sorunlar karşısında çaresiz kaldıklarında hiç ilgisi olmayan bahaneler yaratmakta ve daha da çaresiz kaldıklarında bizim seçtiğimiz yol en iyi yoldur; ancak biz gereğini uygulamıyoruz gibi, sadece kendini kandırabilecek saçma sapan açıklamalarla geçiştirmeye çalışıyorlar. Hiç kimse bu raylar bizi mutluluğa ve esenliğe götürmez, bir yerde makas değiştirmemiz gerekir diyemiyor. Körü körüne yol almaya devam ediyoruz. Gelin bu sorunu ve nedenini masa-

---

meye yönelik başkaldırabilmeleri, birlikte huzur içinde yaşamaktan çok, kargaşa çıkarabilme ihtimali nedeniyle gerektiğinde onların ortadan kaldırılmalarına" izin veren hükmüydü. Osman Bey'le başlayan kardeş öldürme geleneğini Fatih Sultan Mehmet kanun haline getirmiş, hemen hemen 35 Osmanlı padişahından 30'u uygulamış, 1. Abdülmecid tarafından kaldırılmıştır. Kanun şuydu: "Oğullarımdan hangisine saltanat müyesser olursa âlemin düzeni için erkek kardeşlerini öldürtmesi münasiptir. Bu uygulama ekseri ulama tarafından uygun görülmüştür" (Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Büyük Osmanlı Tarihi kitabından). Bugün de böyle bir katliam olmasa bile kim ki etkin görünüyor şu ya da bu şekilde pasif hale getiriliyor.

ya yatıralım diyenleri konuşturmamaları, konuşanları da en ağır şekilde suçlamaları bu coğrafyanın yakın bir gelecekte ayaklarının üzerinde duramayacağını, hep aynı ya da benzer sorunlarla yaşayacağının kanıtıdır. Bu kültür Endonezya'dan Cezayir'e, Sudan'dan Türkiye'ye kadar kavga, anlaşmazlık, itişme kakışma, yalan, dolan, talan üretmektedir.

Kooperatif kelimesi yabancı bir kelimedir ve bir araya gelerek güç birliği oluşturmak olarak da bilinir. Gücün birleştirilmesi olduğu için, sonuçları da ayrı ayrı güçlerin toplamından çok daha büyük ve etkili olur. Uzlaşmanın en iyi görülebileceği yerlerden biri kooperatiflerdir. Şimdi kendinizi kandırmayın, bu ülkede kooperatife girip de haklı ya da haksız olarak, bu adamlar (yöneticiler) bizi soyuyor demeden sonuna gelmiş kaç kişi tanıyorsunuz? Pekiyi niye? Çünkü dile getirmeseniz bile bu kültürün eğri büğrü iş yapan insan ürettiğine inanmışsınız. Her şeyin altında bir bit yeniği arama alışkanlığını kazanmışsınız; ancak bunun nedenini araştırmaktan korkuyorsunuz, bütün çıkmazımız bunda yatıyor.

Niye değiştim?

Peki, 40 yıl önce uzlaşmadan ne anlıyordum; şimdi ne anlıyorum; hangisi doğru? Daha önce değindiğimiz gibi, toplumun büyük bir kesimi gibi ben de *uzlaşma sözünden*, zorunlu bir baş eğmeyi ya da fikir birliği yaparak bir başkasının kuyusunu kazmayı ya da mazlumun hakkını gasp etmeyi anlıyordum. *Burnundan kıl aldırmaz* atasözü bizim için değerli bir öğüt gibi görülüyordu.

Yıllar geçip sahnenin derinliklerini görme şansını yakalayınca, uzlaşmanın temelinde bilinçli bir bilgi birikimi ve özellikle insanı insan yapan değerlerden biri olan, *kendini tanıma ve tartma, değerlendirme becerisinin gelişmesinin* yattığını gördüm. Eğer kişi kendini tanımıyorsa, ölçemiyorsa ve değerlendiremiyorsa her şeyden en yüksek pay alma hakkını kendinde görüyor. Başka birinin hakkını çiğnemekten kaçınmamaya başlıyor. Bu aynı zamanda kişinin elindeki olanak-

ları kullanarak bilgi ve becerisini geliştirmek zorunluluğunu duymasını da ortadan kaldırıyor.

Birçok kişinin üniversite kapısına dayanmasının temelinde yatan, özünde kendini geliştirme duygusu değil, diplomanın verdiği hakla, yüksek ücretli işe yerleşme dürtüsüdür. Eğer diplomaya bakarak yüksek ücretli iş bulma şansı ile bu diplomanın verildiği okullara başvuru arasındaki ilişki incelenirse, kimin merakı kimin ücreti tercih ettiği açıkça görülecektir. Tartışmasız doğanın en gizemli konularını inceleyen kimya, fizik ve biyolojiye başvuranların oranına ve sıralamadaki yerine bakarsanız, başka bir analiz yapmanıza gerek kalmayacaktır. Ortaya gittikçe yavanlaşan -merakı, yaratıcılığı ve hobileri olmayan- bir topluluk çıkmaktadır.

Sonuçta günümüzde herkesin yakındığı; ancak çekinmeden kendinin de yaptığı davranışlar ortaya çıkıyor. Trafik kurallarını ihlal etmek, yerlere tükürmek, çöp atmak, çevreyi kirletmek, doğayı tahrip etmek; eğer bir meskende yaşıyorsa balkonuna çirkin eşyalarını depolamak, saat 22.^{00}'den sonra yüksek ses ve gürültü çıkarmak; üç sandalyede birden oturmak ve biri geldiğinde yerinden kıpırdamamak; kredi çekip tatile gitmek ve ödeyemeyince de "*kart mağdurları*" diye yollara düşmek, yoksulum diyerek devlet yardımıyla yaşadığı halde hacca gitmek, her şeyi devletten beklemek, lüks arabaya binip, lüks nesneleri kullanmayı âdet haline getirmek; ancak çocuğunun eğitildiği okuldan en ufak bir katkı talep edildiğinde "*sosyal devlet*" sloganıyla ayağa kalkmak, birkaç tüketim malzemesi karşılığı oyunu satmak, yeterli olmadığı halde bir torpilini bulup devlette bir memurluk kapmak, memurluğu kaptıktan sonra yine yalakalık ve torpille (hemşerilik, dindaşlık, mezheptaşlık, arkadaşlık, dostluk ve benzer ilişkilerle) daha önemli makamlara tırmanmak ve aklınıza gelen tüm bu çarpıklıklar hep bu davranışın ürünü olarak toplumu kemirmektedir.

Ortaklıklara ve özellikle aile şirketlerine bakınız; eğer gerçekten profesyonel bir yönetime geçmemişseler, er ya da geç

şirketi kuran kişinin ölümüne kadar, hatta bu zamandan çok daha önce sudan nedenlerle bu ortaklıklar yıkılıyor. Sermaye büyüyemeyince ya da bir araya gelmeyince önemli ve büyük yatırımlara girişilemiyor, sonunda dev kuruluş ve şirketlerin rekabetine dayanamayarak sahneden çekiliyor. Bu nedenle geçmişi birkaç on yıla dayanan şirket sayısı parmakla sayılacak kadar az bulunuyor.

Tüm bunların altında *"ne yazık ki"* hakkından fazla pay alma güdüsü yatmaktadır. Ortaklık kural olarak bir şeylerden yarı yarıya pay almak olarak anlaşılır. Zaten zafiyet de bu düşünceden kaynaklanmaktadır. Ancak taraflardan biri ya da her ikisi, yasal ya da yasal olmayan bir şekilde, bu payı artırabilmek için gizli gizli planlar yaparak, diğerinin hakkını gasp etmenin yolunu arar. Bir yerde de açık verir; kızılca kıyamet kopar. Ancak eğitilmiş bilinçli bir insan, ortaklığa ne koyabileceğini ve bunun karşılığında ne alabileceğini doğru hesaplayan insandır. Bir ortaklığın ya da paylaşımın yarı yarıya olması gerekmez. Sizin katkınız yüzde 1 olursa ve siz bu ortaklığın getirisinin yüzde 1'ini almaktan rahatsız olmuyorsanız; uygar bir toplumun, uygar bir bireyi olmuşsunuzdur demektir. Bir kişi katkısı oranında pay almaya razıysa ve bu payını almakta da gerekli çabayı gösteriyorsa (yani hakkını da arıyorsa) uygarlaşmış, uzlaşmacı olmuştur demektir. Ne yazık ki uzlaşmacı olmayan toplumlarda hakkı gasp edilenlerin hakkını aramadaki acizliği de bu tablonun ikinci acı bir tarafını oluşturmaktadır; çünkü uzlaşma kültüründe baş eğmek ve görmemezlikten gelmek de söz konusu değildir. Böylece uzlaşma kültürü gelişmemiş toplumlarda en çok hak kaybı da sosyal bir yaradır.

Son 50 yıla bakın. Türkiye ve Amerika (keza Türkiye gibi birçok Ortadoğu ülkesi) sürekli ortaklıktan dem vururlar. Kulağa ne kadar hoş geliyor. Kore'ye Amerika'nın isteğiyle asker gönderdik, o ülkeyi güney ve kuzey diye böldük; övünmekten başka kârımız oldu mu? Libya'ya Batı ile birlikte saldırdık, onlar petrole ortak oldular, bizim yüklenici-

ler milyarlarca dolarlık işlerini yitirdiler. Sudan, Somali ve Habeşistan'a asker gönderdik, bilançoda yitirilen askerlerden ve harcanan paradan başka bir şey gözükmüyor. Irak'ın bombalanmasına yataklık yaptık, lojistik destek sağladık, gelir hanemize hiçbir şey yazılmadı, ortaya çıkan sınır dışı yapılanmaya bile müdahale edemez duruma düştük. Suriye'de belli ki tam bir taraf olduk, (Daha doğrusu edildik; yoksa yöneticilerimizin Esad ile kol kola gezmesini açıklayamayız.) şimdilik 20 milyar dolar ülkesindeki rejimi yıkmak isteyenlerin ailelerinin karnını doyurmak için ödedik. Onun birkaç katını da ihracatımızın bu bölgeye durmasıyla yitirdik. Suriye'ye komşu bile olmayan iki ülke bu ülkenin geleceği için bağlayıcı kararlar alırken ortalığa düşmüş bizim yöneticiler de sadece çadırlarda nutuk atmak kalıyor.

Avrupa seni alacağım diye Türkiye'yi yarım yüzyıldır kapısında bekletiyordu. Türkiye'nin başına sorun olacak yasaların öncelikle çıkarılması için baskı uyguluyordu. Önemli bir kısmını da çıkarttı. Bu ortaklıklardan ayrılalım demiyoruz, sırtımıza binmesinler diyoruz. Bu ütülme bugünün sorunu değil, Osmanlı da defalarca ütüldü, Birinci Dünya Savaşı'nda onlarca ülkeyi yitirdi. Aslında uzlaşma kültürü olmayanlar, ortaklıkta hep ütülürler. Atatürk bunun farkına vardığı için laikliği devletin temel direği yapmaya çalışmıştı; çünkü dinin siyasete, eğitime, ekonomiye, sosyal yaşamın yaptırımcı kurallarla düzeltilmesine girdi mi, uzlaşma kültürü orada yeşeremez. Bu nedenle uzlaşma kültürü olmayanlar diğer şeylerin farkına varamadıkları gibi, Atatürk'ün bu girişimlerini ve yapılanmadaki amacını da anlayamadılar. Dilerim bir mucize olur da bu sefer ütülmeyiz.

Bu açıdan bakıldığında günümüzün demokrasi kavramını da masaya yatırmak gerekir. Demokrasi bir toplumun uzlaşması demektir; ancak geleneksel demokrasi (yani günümüzün geçerli olan demokrasi) yaklaşımında her bireyin havuzdan pay alma oranı eşit düşünülmüştür. Bu nedenle demokrasinin beşiği sayılan ülkelerde ya da toplumlarda

bile demokrasinin gerçek anlamına uygun (yakışır) bir uyuşma ve uzlaşma sağlanamadı. Niye? Çünkü bireyler, çoğu toplumsal kararlarda, sahip oldukları bilgi, beceri, deneyim yetkinliklerine bakılmaksızın hak sahibi edildikleri için toplumsal huzur bir türlü sağlanamıyor. Demokrasi adı, aslında adı başka türlü konmuş, herkesin katkısı oranında söz sahibi olması gereken bir ortaklığın adıdır.

Bu şekilde tanımlanmış bir demokrasinin bu şekilde eğitilmiş bireyleri olduğu sürece, siz toplumsal barışı ve uzlaşıyı çok beklersiniz.

Türkiye'nin Çıkmazlarına Bir Örnek: S.S. Kooperatif 18-Angora Milletvekilleri Kooperatifi

Türkiye'nin en güzel yerlerinde ve kıyılarında her zaman bilmem kaçıncı dönem milletvekilleri kooperatifi diye bir tabela görürsünüz. Özünde bu kooperatiflerin incelenmesi ve özellikle sayılarının hangi tarihten bu yana arttığının, ne kadar arttığının saptanması Türkiye'deki siyasi ahlak açısından önemli ipuçları verebilir. Meclis'te insanlara zam yapılması gündeme gelince, muhakkak, geçinemiyoruz diye milletvekilleri maaşının artması da bu yasaların kuyruğuna eklenmeye çalışılır. Çoğunluk da bu oylamalar gecenin geç vakitlerinde yapılır.

İşte maaşıyla geçinemeyen milletvekillerinin kurmuş olduğu bir kooperatifte devir yoluyla bir ev aldım ve şu anda orada oturmaktayım.

Bu sitede kimlerin evi yok ki, aklıma ilk gelenleri saymak isterdim; ancak ad saymanın böyle bir yazıda biraz da dedikoduya girebileceğini düşünerek vazgeçtim. Bir zamanların en gözde başbakanları (en az üç tanesi), başbakan yardımcıları (en az 4 tane), onlarca bakan, meclis başkanları (en az dört tane), yüzlerce emekli ya da şu anda aktif milletvekili, müsteşarlar, valiler, genel müdürler, parti başkanları, rektörler (ODTÜ ve Hacettepe Üniversitesi'nin önceki ve şimdiki rektörü), dekanlar, onlarca profesör (2016 tarihi itibarıyla 172 prof.), akademisyenler, büyük şehir belediye başkanları, belediye başkanlığı yapmış onlarca insan, aklınıza gelebilecek ve televizyonlarda sık sık boy göstermiş çok sayıda üst düzey yetkili. Bu sitenin kadrosuyla orta ölçekli bir devletin parlamentosu, devlet kurumlarının, hatta üniversitelerinin bir kısmı eksiksiz yeniden kurulabilir.

Türkiye'nin yakın tarihte kaderini çizmiş, önemli kararlara imzalar atmış, politikalar oluşturmuş, görüşmeler yapmış, eğitimine yönler vermiş, kamunun güvenliğini sağlamış, yapılan eğri büğrü işleri düzeltmesi gereken makamlarda bulunmuş sayısız insan burada. Türkiye'de geçmişte ve bugün yetkili olan ve Türkiye'nin kaderinin çizilmesinde en önemli rolleri oynayan bu kadar insanı hiçbir yerde bir arada göremezsiniz. Bugün kullandığımız yasaların ve yönetmeliklerin çoğunun dibinde bu insanların imzaları bulunmaktadır.

Geçmişte ve bugün yerel yönetimin kilit insanlarının da burada, şu anda Ankara'nın düzeninden sorumlu uzatmalı başkanının (bu kitap baskıya hazırlanırken cumhurbaşkanımızca istifa ettirilen) ve oğlunun, keza birçok ilçenin belediye başkanının da burada konutları var. Sitenin yöneticileri ve yönetim kurulu üyelerinin önemli bir kısmı da bir zamanların Büyük Millet Meclisi üyeleriydi.

Ben asistanlık yıllarımın ilk dönemlerinde Kuzey Avrupa'da bulundum, özellikle Almanya ve çok düzenli bir şehir olduğunu söyleyebileceğim Hamburg'da. Bana bugün Avrupa'da seni en çok etkileyen şey neydi diye sorsanız, hiç duraksamadan, şehirlerin düzeni diyebilirim; çünkü bir insan ancak düzenli bir şehirde büyürse, düzenli yapılmış konutlarda oturursa, komşularıyla bir uyum içinde bulunursa, yapıyla ilgili yasaların herkese -ödünsüz olarak- uygulanacağını bilirse, iç dünyasının huzura kavuşabileceğini ve estetik yönünden doğru dürüst bir insan olabileceğini söyleyebilirim. Bataklıktan ancak parazit çıkar, kan emen sivrisinek çıkar. Yerleşik düzene geçmenin ve estetik bir çevre yaratmanın sosyal bir kalıtım olduğunu söyleyebiliriz. Görünce ve yaşayınca geliştirebilirsiniz. Bu nedenle sanat tarihinde birbirini etkileyen sanatsal gelişmeleri ayrıntılı olarak anlatırız; çünkü şehirleşme ve sanat mucize tarzında ortaya çıkan olgular değildir, kuşaklar boyu üst üst biriken miraslardır.

Bu eve taşınmadan, Bahçelievler/Ankara'da 100 metrekarelik mütevazı bir evde yaşıyordum. Gençliğimde liseye

giderken (1960'lı yılların başında), zaman zaman arkadaşlarla Bahçelievler'e gelir ve bahçe içinde yapılmış bir ya da iki katlı estetik evleri hayranlıkla seyrederdik. Çocukların koşup oynayacakları geniş alanlar, yeşillikler vardı. Her taraf özenle dikilmiş çiçekler ve bitkilerle örtülüydü. Düzgün giyimli, kibar ve belli ki eğitilmiş estetik tavırları olan insanlar bu evlerden çıkardı. Onlar gibi olmak isterdik.

Yıllar sonra Ankara'ya taşınınca (1978) bu özlemimi yerine getirmek için Bahçelievler 2. Cadde'deki bir eve yerleştim. Geçmişten iz yoktu; ancak yine de Ankara'nın kibar ya da nezih muhitlerinden biri sayılıyordu. En azından geceleri rahatlıkla dışarıya çıkabiliyorduk ve eskiden kalan estetik evler, binalar arasında boğulsa da nefes almak için yine de iyi bir imkân oluşturuyordu. Çocuklarımıza gösterebilecek örnek yapılar ve kibar insanlar hâlâ -azalsa da- çevrede bulunuyordu.

1980 darbesi ve onu izleyen çıkarcı politikalarla bu mahalle de hızla elden çıktı. Güzelim evlerin yerine 4-5 katlı çirkin, dört köşe binalar yapıldı. Evlerin altı yasal zorunluluk olarak sığınak ve garaj olacakken çoğu karanlık işlerden geldiği söylenen kişilere otomobil galerisi yapılmak üzere kiralandı. Artık hiç kimse, yayalara ayrıldığı söylenen kaldırımlarda gezemiyordu. İnsanlar yolların ortasında hareket eden araçların arasında cambazlık yapmaya başladı. Daha önce her evin bahçesinde bir garaj varken (o dönemde arabası olan parmakla gösterilmesine rağmen), herkesin bir arabası olduğu bu zamanda yollar park edilen arabalarla tıklım tıklım doldu. Kendi evimin önüne dahi akşamları park edemeyip onlarca dakika mahallenin içinde dolaştığım çok oldu.

Çocuklarım büyüyordu, böyle bir düzensiz mahallede (hâlâ Ankara'nın en düzenli mahallesi olarak biliniyordu) büyüyecek bir çocuğun, gelene gidene omuz atan, yerlere tüküren, içtiği sigaranın izmaritini sere serpe yere fırlatan, çıtlattığı çekirdeklerin kabuklarını dudaklarıyla sağa sola püsküren her gün onlarcasını gördüğüm insana benzemesi

kaçınılmazdı. Bir zamanların tıraşlı, kravatlı, kibar, gerektiğinde özür dileyen ve fötr şapkasını çıkararak selamlayan insanlar sanki göğe çekilmişti.

Elimdeki olanakları sonun kadar kullanarak, ANGORA evleri adıyla bilinen (basının ilgi gösterdiği bir parti başkanımız nedeniyle gündeme gelmiş), yazının girişinde tanıtmaya çalıştığım, bakanların, milletvekillerinin, üst düzey yöneticilerin kurduğu bir kooperatife üye oldum. Her kooperatifte gördüğümüz birçok olumsuzluktan sonra, büyük bir kısmımız, dış kısmı tamamen, içi de ince yapısı bitmiş olarak evlerimizi teslim aldık.

Ben şahsen projeyi dikkatle inceleyerek bu kooperatife üye olmuştum; çünkü evin 3 kat (kottan durumu uygun olanlar da 5 kat kadar olabiliyordu) üzerine neredeyse 400 metrekare civarında bir büyüklüğü, iyi bir mimarisi vardı. En önemlisi garajı vardı. Hepsinin 700-800 metrekareden az olmamak üzere, sulama sistemi döşenmiş bir bahçesi bulunuyordu. Daha da önemlisi sosyal tesisler için ve çeşitli spor aktiviteleri için çok önemli yerler ayrılmıştı. Hamburg, Londra, Paris, Berlin'deki banliyölerde gördüğüm uygar bir insana yaraşır eve sahip olacaktık. Hem de aynı duyguyu ve özlemi paylaşan, gelir düzeyi yüksek, çevreye ve komşuya saygılı insanlarla birlikte.

Bir mahallede sürekli inşaat yapılması beni hep bıktırmıştır. Çalışan araçların gürültüsü, çıkarılan toz toprak, izansız giden hafriyat arabalarının yollara döktüğü molozlar ve topraklardan; bu toprakların sürüklenmesiyle tıkanan altyapılardan nefret etmişimdir. Kooperatifimizin yönetimi bu sıkıntıyı bildiği için, peyzajı, altyapısı ve binaların dışı işleri tümüyle bitmiş olarak evleri teslim edecekti. (Büyük ölçüde de etti.) Teslim tarihinden 36 ay sonra binaların iç yapısını tamamlamayan (yani inşaatı devam ettirerek komşularını rahatsız edecek) her üye, komşularını rahatsız etmesin diye 36.000 dolar para ödeyecekti. İmzaladık, hayırlı olsun dedik...

Bu arada imarla ilgili çok katı kuralları içeren, burada oturan politikacılarımız tarafından çıkarılmış yasalar da yürürlüğe girmişti. Hiç kimse imar planı haricinde dış görünüşü ihlal edecek ekler ve değişiklikler yapamaz diye. Göz yumanlara bile ceza getirilmişti.

Gerçi milletvekillerimizin çoğunun sicili çok temiz değildi. Geçmişte de yaklaşık 600 adet son derece lüks, tek katlı, geniş sosyal tesisleri olan, girişi ve çıkışı özel olarak denetlenen, birçok olanaktan indirimli yararlanan, devlet parasıyla yapılmış, yüzlerce trilyon lira harcanmış Milletvekilleri Lojmanları yapılmıştı. Dünyada galiba milletvekillerini bir sitede toplu oturtan ilk dünya milleti biz olduk. Hatta bu lojmanlar dokunulmazlık korunmasına da alındı. Örneğin bir milletvekili taksitle bir araba alır ve taksitleri ödemezse, bu arabayı bu sitenin içinde park ettiği sürece hiçbir devlet yetkilisi siteye girip bu arabalara el koyamıyordu (haczedemiyordu). Tam anlamıyla bir rezaletti. Sonunda dikkati çok çekince bu evler satışa çıkarıldı; ancak satılamadı. Çünkü bu sitenin ve evlerin onaylanmış hiçbir planı ve olması gereken inşaat izinleri yoktu. Bu nedenle de evler satılamıyordu. Çare, yüzlerce trilyon harcanarak yapılmış bu evlerin yıkılmasında ve arsası birilerine verilerek alışveriş merkezi yapılmasında bulundu. Böylece Ankara'nın en gözde yerinde her biri 50-60 kat olan binalar ve alışveriş merkezleri (Panora) yapılmaya başlandı. Hiç kimse geçmişte devletin parasını savuran -kendilerine peşkeş çeken- bu kişilere bir şey sormadı. Arkası olmayana tek kibritin hesabını soran devlet, politikacılarının çıkarına harcanan trilyonların hesabını görmezlikten gelmişti. Onun için hiç kimseye güvenimiz kalmıyor.

Tekrar ANGORA sitemize dönersek. Eve girip bir zaman sonra çevreye bakmaya başlayınca, istisnasız her evde dış mekânlara yönelik yıkım yapımla karşılaştım. İmar ve yerleşim planına aykırı olarak, büyük bir kısmı çatılarını sökmüş, üsteki odaların tavanın yükseltiyordu; dış mekân olarak estetik görünüş veren verandalar tuğlalarla kapatılıyor, zaten

yeterince büyük olan odalara ve salonlara ekleniyordu. Osmanlı kiremidi hiç kullanılmadan sökülüyor, yerine çeşit çeşit kiremitler döşeniyordu. Site yapım kurallarına aykırı olarak pencereler sökülüyor, görgüsüz şekilde çeşitli pencereler ekleniyor, yeni pencereler açılıyor; ek odalar yapılıyor (ben de dahil); siteye kişilik kazandıran boya tarzı değiştiriliyor; komşunun evinin zemininin altına girecek şekilde galeriler açılıyor. İç tarafta yapılan değişikliklerin ise haddi hesabı yok gibi görünüyordu.

Rahatlık ve engin bir görünüm sağlasın diye evler arasındaki yeşil alanlara set çekmek ve duvar örmek yasaklanmıştı. Kim dinler, setler çekildi ve duvarlar örüldü; duvar örülürken önemli bir kısmı komşularının yeşil alanlarından biraz tırtıklamayı bir marifet bildi. Bildiğim kadarıyla sade bu nedenle onlarca belki de yüzlerce kişi mahkemelik oldu.

Mahkemeye gidenler de perişan oldu ve oluyor: Bilirkişi geliyor, yargıçlar geliyor, olmadı bir daha geliyor. Avukatlar, masraflar gırla gidiyor. Kişilerin harcadıkları zaman da tuzu biberi oluyor. Karar birkaç yıldan önce kesinleşmiyor. Kooperatif yönetimine söyleseniz, yetkisizlikten yakınıyor. Sonunda sabahları kalktığınızda büyük bir sevgiyle günaydın demeniz gereken komşunuza, bir gaspçı ve fırsatçı gibi bakmaya başlıyorsunuz.

Kooperatif yönetiminin bütün uyarılarına karşın, sanki 400 metrekarelik bir ev bir insana yetmezmiş gibi, garajların büyük bir kısmı odaya dönüştürüldü ve her evde birkaç tane olan arabalar yolların kenarına dizildi; çünkü yüksek makamlarda bulunmaları onlara insana ve topluma saygı göstermeyi öğretmemişti de ondan... Yola araba dizme bu kesimi rahatsız etmiyordu; nasıl olsa Allah'ın yolu; komşu rahatsız olsun ya da olmasın, önemli değildi.

Her evin en az bir araba alacak kapalı garajı, 1-3 araba alacak kadar da garajın girişinde o eve ait garaj yolu vardır. Yani her ev en az iki arabayı yolun haricinde park edebilecek bir alana sahiptir. Gelin görün ki arabaların tümü (benimki de

dahil) yolların kenarındadır. Bu nedenle temizlik arabaları toz toprağın en çok yığıldığı yaya kaldırımının diplerini temizleyemememektedir. Kışın da kar yağdığında kar temizleme araçları arabalardan dolayı yolu gerektiği gibi temizleyemediği için, karı, yolun her iki tarafında park etmiş arabaların yanlarına yığarak onları bir çeşit hapsetmektedir.

Böyle bir sitenin en büyük yararı çocukların sere serpe koşup oynayacağı bir mahal niteliğinde olmasıdır; ancak büyük bir olasılıkla birçok sitede olduğu gibi, böyle bir yapılanmada çocuklar değil köpekler kol gezmektedir. Evlerin çoğunda sanki kurt avına çıkacaklarmış gibi, her biri bir insanı parçalayacak cesamette bir, birçoğunda birkaç köpek bulunmakta ve bu köpekler çocuklarımızın çocukluklarını geçirmesini beklediğimiz gezi yollarında, sahiplerinin ya da bakıcılarının iplerinin ucunda gelene geçene havlayarak cirit atmaktadırlar. Hiç kimse belirli bir yaşın üstüne çıkmamış çocuğunu bırakın sokağa, evininin önüne bile çıkarmaya cesaret edememektedir.

ANGORA evlerinin bulunduğu Çayyolu bölgesi değerlenmeye başlamıştı. Ankara belediyesinin o zamanki işbilir belediye başkanı boş durur mu? Yaklaşık 2000 konuttan oluşan bu sitenin dev yerleşim kapasitesi düşünülerek parasını verip planını onaylattığımız yeşil alanlara, dükkânlara, spor tesislerine, benzeri yerlere, belediye olarak *"Ben buraları ticari alan yapıp kiraya vereceğim"* diye el koymaya kalkıştı. Benim sükûn içinde yaşamak için parasını ödeyip aldığım alana, ipsiz sapsız birilerinin girip çıkacağı ticarethane yapmak için göz dikmişti.

Bu arada başka gariplikler de yaşandı. ANGORA evlerinin bulunduğu yer Çankaya Belediyesi'ne bağlıydı, önünden geçen 20 metrelik yolun karşı yakası da Yenimahalle Belediyesi'ne. Emlak vergileri tespit edilirken, Yenimahalle Belediyesi başka bir partiden, Çankaya Belediyesi de başka bir partidendi; ancak Çankaya belediye başkanının ve çevresinin bu sitede evi yoktu; kooperatif yöneticileri de Çankaya Bele-

diyesi'nin bir türlü yıldızının barışmadığı başka bir partide görev almış insanlardan oluşmuştu. Öyle mi? Çankaya Belediyesi bu sitedeki evlere -hasımmış gibi- bir emlak vergisi tahakkuk ettirdi ki evlere şenlik, itiraz da kabul edilmedi. Sitenin 20 metre ötesindeki Yenimahalle Belediyesi'ne bağlı aynı kalitedeki evlerin emlak vergisi bu taraftakilerin sadece yedide biri kadardı. Gelin bu ülkede adaletten, eşitlikten dem vurun. Emlak vergilerini hiç ödemeyenler de başka bir akıllı kesimi oluşturdu. Bizim gibi vergisini günü gününe ödeyenlerin, bu ülkenin yükünün altına omzunu verenlerin saflığı ortaya çıktı; çünkü Kasım 2010'da çıkarılan bir yasayla vergisini ödemeyenlerin cezalarının tümü affedildi; aslını ödemek için de isteyene 36 aya kadar taksite bağlandı. Böylece, Anadol arabasının yapım öyküsünü işleyen filmin bitimindeki söz bir daha gerçekleşti: *Bu ülkede başarı ve namuslu davranış cezasız kalmaz.*

Gariplikler burada bitmedi. Onlarca cadde ve onlarca sokaktan oluşan site içindeki yollara kedili, köpekli, çiçekli alışılagelmiş adlar verildi. Oturduğumuz evlerin adresini bankalara, emniyete, çalıştığımız kuruma ve onlarca yere bildirdik. Aradan bir iki sene geçmeden, büyük şehir belediyesi, bu adların tümünü değiştirerek, tutucu kesimin özellikle beğendiği eskiye yönelik adlar koydu. Doğal olarak bu yeni adresleri de bankalara, emniyete, çalıştığımız yerlere bildirdik. Bu sefer adlar mahkemeye verildi. Mahkeme kararıyla adlar iptal edildi. Bu sefer yeniden adresleri onlarca yere bildirmek zorunda kaldık. Büyükşehir Belediyesi'nde bazı işlerin daha iyi yürümesi için olduğu düşünülen, büyükşehir belediye başkan yardımcılarından birinin adı yine de en büyük caddede değişmeden kaldı.

Kooperatife girmiş de deneyim sahibi olanlar kuşkusuz bir şeyi merak edeceklerdir. Acaba yönetim kavgasız nizasız değişti mi? Değişti ise mahkemelik olundu mu? Ülkemizin kalıtsal ya da geleneksel özelliklerini göstermeden olur mu? Tabii ki yeni yönetim eski yönetimle mahkemelik oldu; her koope-

ratifte görülen, bilinen ve söylenen malum nedenlerle. Sonuç alınır mı alınmaz mı, alınırsa ne zaman alınır? Bu tip davaların sonucunu genellikle mahkemeye verenler görmemiştir.

Ben yine de hayallerime döneyim. Burayı alırken etrafı çevrilmiş, girişi ve çıkışı denetim altında, sokaklarında park eden tek bir arabanın olmadığı, çocukların koşup oynayacağı yeşil alanları ve parkları olan, yaşlandığımda dışarı çıkmadan site içinde ihtiyaçlarımı giderebileceğim, her türlü spor imkânı olan bir yer satın almıştım. En önemlisi kişinin kişiye ve yasalara saygısı olan insanlarla birlikte olmayı düşlemiştim. Ne gezer! En çok yasa ve yönetmelikleri çiğneyenlerin, bu yasa ve yönetmelikleri hazırlayanlar olduğunu, nedenini sorduğunuzda da arsız arsız güldüklerini gördüm. Balık baştan kokmuştu.

O zamanki Ankara Belediyesi başkanının, parti başkanlarımızın, başbakanlarımızın, bakanlarımızın ve zamanınız varsa bir zamanlar ve bugün ülkemizin kaderini çizenlerin evlerini gezmenizi dilerim. Neden belimizin düzelmediğini, neden her şeyin çarpık gittiğini anlarsınız. Hani edebiyatımızda bir söz vardır, anamı belleyen kadı, ben kimi kime şikâyet edem.

Belki aklınıza bir başka soru daha gelmiştir. Çok kalabalık aile yapısı olduğu için bu insanlar sığışamamış, evlerini genişletmek ihtiyacını duymuş, bu nedenle yasaları ve yönetmelikleri çiğneyerek bu suçu işlemiş olabilirler. İşin en garibi bu mahalleye zürriyetten düşmüşler mahallesi de diyebiliriz. En genç kız büyük bir olasılıkla 60 yaşında; yüzde doksanını hayata bağlayan en önemli varlık, sabahları ve akşamları gezdirdikleri, kendileri kadar ya da kendilerinden büyük bir köpek. Yani bir evde sadece bir Kerem ile bir Aslı var. Bir oda bile yeterli. Ancak siyasetten mi, yöneticilikten mi, yoksa akademisyenlikten mi kaynaklandığı bilinmeyen sonsuz bir hırs ve mal edinme tutkusu var.

Planı da çok beğenilmesine karşın, hemen hemen hiçbir ev değişmeden kalmadı. Bu kadar çok akademisyen, siyaset-

çi, teknokratın yer aldığı bir ortamda, dış kısmı tümüyle, iç mekânı ise ince işlerinin önemli bir kısmı tamamlanmış olarak teslim edilen bu evlerin, daha içine girmeden, Osmanlı çatısını değiştirecekseniz yerine brass ya da cıngıl denen malzemeyle çatıyı döşeteceksiniz, kapıları değiştirecekseniz, alüminyum-ısı yalıtımlı pencereleri değiştirecekseniz, içteki birçok yeri söküp yeniden yapacaksanız; iyi de bu malzemeyi gereksiz yere kullanmak suretiyle niye heba ettiniz diye sormazlar mı? Bu sitenin 780 civarındaki villasının ve diğerleri benzer büyüklükte daire olmak üzere 2000 konutun kullanılmadan sökülüp atılan malzemesiyle Anadolu'da yepyeni bir kasaba kurulabilirdi. Paramızın olması vicdani olarak bir malı hor kullanmamız hakkını sağlamaz. Özünde yasalarımızın bu savurganlığa izin vermemesi gerekir. Yasalarımız veriyorsa vicdanlarımızın vermemesi gerekir. Bu malzemenin yapımı için enerji tüketildi, kaynak tüketildi, insanların emeği ve alın teri aktı. Bize atalarımız böyle mi öğretti? Bir ekmek kırıntısını değerlendirmeyi öğretti; bir tek buğday tanesinin bile yere düşürülmemesini öğretti. Bu ülkenin, bu kadar zorluğa ve istismara karşın ayakta durmasının nedeni, bu özelliğiydi. Burada adama sorarlar (bu sitede oturanlara sorarlar) kendi evini bile planlayıp yapamayan bir kesim nasıl olacak da bu ülkenin geleceğini kusursuz inşa edecek (etmiş)? Komşusuna saygısı olmayan, onun hakkını tırtıklamak için fırsat kollayan bir kesim nasıl olacak da bu ülkenin eğitilmemiş insanına örnek olup, hakkı-adaleti ve eşitliği öğretecek, model olacak? Hani bir söz vardır: *İlk olarak kendi evinin önünü temizle* diye.

Demokratik özgür bir ülkede herkesin olanağı varsa istediği evi yapma ve o evde oturma hakkı vardır. Eğer düşlediğin bir ev varsa, arsanı alır onun üzerine istediğin evi yaptırırsın. Kimsenin bir şey söyleme hakkı olamaz. Ancak, herkesin -kural olarak- üzerinde birleştiği bir plan dahilinde bir site kurup ve bu sitenin yerleşimine uygun evler yapmayı başında kabul etmiş ve girmişsen, başkasının göz zevkini bo-

zacak değişiklikleri yapmak, özellikle ne tırtıklarsam o kârdır anlayışıyla genel görünümü ve estetiği bozacak değişiklikler yapmak hakkın olmamalı. Evini satıp yeni ve istediğin bir eve taşınma hakkın var; ancak benim estetiğimi ve rahatımı bozacak, başta yaptığımız sözleşmeyi bozmaya hakkın olamaz. Kaldı ki hangi düzen olursa olsun bu ülkenin ürettiği malı hor kullanma hakkı da olmamalı.

Bütün bu yapılanlardan sitede oturanların bir kısmının hiç haberi bile olmamış olabilir. Eminim ki önemli bir kısmı böyledir. Ancak, yaşamının en az bir döneminde etkin siyaset yapmış kesimin -kendisi yapmasa dahi, yapılanlara göz yumması- bu nemelazımcılığı bağışlanamaz. Yarın, sözgelişi, Ankara Belediyesi başkanının ya da oğlunun evine ya da evinin bulunduğu adaya, plan haricinde ASKİ tarafından özel bir su borusu hattı çekilmiş olduğu saptanırsa, ondan sonra Türkiye'de kaçak su ya da elektrik kullananlara ne diyeceksiniz ya da bugün evinin yasalara rağmen mimarisini değiştirmiş bir milletvekili, yarın bayındırlık ve iskân bakanı olursa ya da belediye başkanı olursa, kime kimi örnek göstereceksiniz?

Kooperatif yönetimi tarafından senede en az 2-3 defa gönderilen uyarı yazısıysa, doğrusunu isterseniz bütün bunların üzerine limon sıkıyor desem abartmamış olurum. Yazıda, sayın üyelerimiz, defalarca ikaz etmemize karşın tekrar uyarmak istiyoruz, *lütfen bahçenizi bir daha kaçak suyla sulamayınız.* Yaptırdığınız gizli su depolarını ya da bağlantıları sökünüz. Kullandığınız kaçak su komşularınızın parasını ödediği sudur. Böyle bir uyarı birçok yerde olağan karşılanabilir. Ancak bu denli eğitilmiş bir sitede asla.

Siteye kablolu televizyon hattı döşenmediği için, 59 kadar kanalın kabloyla site sakinlerine verildiği bir hizmet getirildi. Bunun için bir şirketle anlaşılmış; aylık sadece 5 TL verilecek. İki yıl boyunca, kooperatif *"lütfen 5 TL borcunuzu ödeyiniz diye"* duyuru yaptı ve sonunda da vazgeçti.

Buradaki evime taşındığımda kablosuz internet bağlattım. Şifre koymadım; çünkü komşularımdan birinin kazara ya da

beklenmeyen bir durumda kablosuz internet bağlantısı hasara uğrarsa, benimkini kullanabilsin diye düşündüm. Benim internet bağlantım belirli bir kota dahilinde veri indirmeye izin veriyor; çünkü komşularım benim internetimi kullanarak büyük miktarlarda veri indirme yapmazlardı, ne de olsa Türkiye'nin mümtaz kişileriydi. İnternet faturalarım banka aracılığıyla otomatik ödendiği için uzun yıllar faturaya bakma gereğini duymadım; çünkü ben hiçbir zaman limite ulaşacak veri indirmiyordum. Bir gün bankadan bir nedenle otomatik ödentilerim için bir döküm alınca ne gördüm? Her ay yüzlerce liraya ulaşan faturaları ödemişim, benim ödeyeceğim en yüksek oran halbuki 29 lira olmalıydı. Komşusunun internetine bile tenezzül eden bir yerde yaşıyormuşum da haberim yokmuş. Artık şifreli kullanıyorum.

Yazık bu ülkeye derim. Büyük bir kısmı geçmişte ve bugün Türkiye'nin siyasetine damgasını vurmuş kişilerden oluşmuş ANGORA'da yaşayanların davranışı, niyeti ve yaptıkları, Türkiye'deki çarpıklığın anahtarı gibi görünüyor. Ağzımızı açtık mı demokrasi demokrasi diyoruz. Burada oturanların çoğu da bu sloganla bu maddi olanaklara kavuşmuştur. Ancak demokraside temel kural: *Çevreye ve insanlara saygılı olacaksın, kimsenin hakkını gasp etmeye kalkışmayacaksın.*

Bu kadar eğitim görmüş, devletin önemli yerlerinde bulunmuş birçok insanın neden bu yasaları görmezden geldiğini, yaparsam yanıma kâr kalır dediğini çoğu insan gibi ben de düşündüm. Bunlar bir kişi, on kişi değil neredeyse oturanların tümü aynı düşünceye saplanmıştı. Ortak bir yönümüz olmalıydı. Sonunda izler düşünen herkesi son yarım yüzyılın devlet yöneticilerinin görüntüsüne götürüyordu. Haklı ya da haksız, iftira ya da doğru, son yarım yüzyılın özellikle son 30 yılın devlet ve hükümet yöneticilerinin çoğu irtikâp, yolsuzluk, adam kayırma, devlet olanaklarını talan etme, yasaların açıklarını bularak çıkarları ve görüşleri için kullanmakla suçlanmışlardı. Kural olarak hiçbiri yasalarla aklanma yolunu seçmemişti, siyaseten aklanma yolunu seçmişlerdi. O zaman

insanlarımızın tümünde siyasetçilere karşı kuşku hiç eksik olmamıştı. Bugün vatandaşlara sorulsa, yöneticilerimiz yolsuzluk yapıyorlar mı diye? Neredeyse tamamına yakını bundan kuşku duymayacaklarını söyleyeceklerdir. Niye? Çünkü yasal olarak aklanmayı denemedikleri için. Deniz Feneri Davası'nda basın yoluyla halka bilgi verilmesini, Meclis'teki milletvekillerine ait yaklaşık 680 dava dosyasını yargı önüne götürülmesini, cumhurbaşkanımızın bile geçmişte mensup olduğu partinin yöneticisi olarak suçlandığı akçeli işlerden dolayı hakkında açılan davayı neden engelliyoruz? Galiba çok kullanılan özdeyişimiz burada yerine oturuyor. Hoca o.... cemaat s....ar.

Hadi komşularımın bu davranışına bir neden buldum diyelim. Benim yaptığım ekleri nasıl açıklayacağım? Belli ki onu da Osmanlı'dan kalan bir öyküyle zorunlu olarak çözeceğim.

Osmanlı'da Sadrazam Hasan Paşa diye ünlü bir yönetici varmış. Hasan Paşa ve iki çocukluk arkadaşı Enderun'da birlikte okumuş. Ülkenin durumunu görüp hep üzülürlermiş. Birbirlerine biz bunu düzeltmeliyiz derlermiş. Eğer birimizden biri yükselir önemli yerlere gelirse; ancak işler yine eskisi gibi giderse, çekinmeden ikaz etmeliyiz, yol göstermeliyiz diyorlarmış. Bu kararlarını defalarca teyit etmişler. Sonunda yükselen yükselen Hasan, sadrazam olmuş, diğer arkadaşları da mütevazı yerlere gelmiş. İki arkadaş bakmış ki her şey eskisinden daha kötü. Gençlikte verdikleri söz gereği Hasan Paşa'yı uyarmayı görev bilmişler ve Hasan Paşa'ya çıkmışlar. Herkesin yaptığı gibi vatan, millet, adalet, gibi gözde kavramları da gündeme getirerek durumu Hasan Paşa'ya aktarmışlar. Onları dikkatle dinleyen Hasan Paşa sonunda:

– *Bakın dostlar! Devlet idaresi, hazinesi, sanki bir kevgire dönmüş; adalet, hak ve eşitlik, yasalara saygı kâğıt üzerinde, en fazla bazı kişilere münhasır kalmış. Herkes bir delikten şu ya da bu şekilde emiyor. Ettim ki bir deliği kapatayım, öbür taraftan iki delik daha açıldı; onu kapatayım derken birkaç delik daha açıldı. Anladım ki bu*

delikleri kapatamayacağım. Bir delik de kendim için açtım. 'Üzüm üzüme baka baka kararır' *özdeyişini bulan atalarımız belli ki sadece kendileri için değil, torunları için de teşhisi koymuş."*

Ben bu kooperatife giriş anlaşmasında bazı koşulları muhakkak elde edeceğim diye girdim. Herkes de bunları bilerek girdi. Bir daha vurgulamak gerekiyorsa: *Daha geniş bir ev istersen ya da daha farklı bir yapı tarzı istersen, yasalarımız bunu bağlamıyor, gider bir yerden arsa alır, planını onaylatır ve yaparsın.* Can çıkmayınca huy da çıkmadığı için başka bir yere gitse de, başlangıçta özlemiş olduğu planı uygulasa ve binayı yapsa da, emin olun, daha girmeden planı sakatlayan birçok değişikliği yine yapacaktır; çünkü yaşamında plan ve plana saygı yoktur…

Yıllarca oturduğunuz evin tapusunu çıkarmaya kalktığınızda, sanki yeni bir yer alıyormuşsunuz gibi, bin bir plan ve onay için yeniden ödemeler önünüze konuyor. Hiç kimse, işe başlarken tüm bu ayrıntıları çözmeden başlayamazsın diyemiyor. Herkesin kafasında bir adamını bulur hallettiririz imajı var. 2009 yılında kat mülkiyeti zorunluluğu getirildi. Bu işlemi bir yıl içinde yapmayanlara en az bin lira ceza uygulanacakmış. Ben her zamanki gibi -devletin isteği- olan bu işlemi yapmak üzere yollara dizildim. Yolda komşularımdan birine rastladım. Bana: *Komşu acele etme, koşma, senin politikacı ve üst düzey bürokrat dediğin insanların senin gibi onlarca kayıtsız mülkü var; ucu onlara daha çok değeceği için bunu erteleyeceklerdir.* Eve geri döndüm. O gün haberlerde *"kat mülkiyet işlem zorunluluğu süresiz ertelenmiştir"* açıklamasını ibretle dinledim.

Zaman zaman şaka yollu ya da üstü kapalı bir tarzda bu imar ihlallerinin sonu ne olacak gibi bir şey gündeme geldiğinde, çoğunun yüzünde müstehzi müstehzi bir gülümseme beliriyor, sanki bu ülkede *"İşini bilen atını dağdan aşırır, bilmeyen de düz yolda şaşırır"* dercesine…

Demokrasi Demokrasi Diye Tutturuyoruz da Doğru mu Yapıyoruz, Yoksa Bu Kavramı Sömürü Aracı Olarak mı Kullanmak İstiyoruz

Akıllı olmak diye bir tabir vardır, bu çoğunlukla insanlar için geliştirilmiş bir kavramdır. Aklın temelinde yaratıcılık, karşılaştırma, daha önceki bilgileri kullanma vs yatar.

Uygar bir toplum olmak istiyorsak bilgili, çalışkan, onurlu, ahlaklı, özverili, saygılı insan sayısını olabildiğince artırmamız gerekiyor. Bunun başka seçeneği yok. Ahlaksız, bilgisiz, seviyesiz, seciyesiz, tembel, çıkarcı, saygısız insanlarla hiçbir yere gidilemeyeceğini herkes biliyor.

Pekâlâ, bütün bunlar bilinmesine karşın, demokrasi sloganı altında, bu olumsuz özellikleri taşıyan insanlar neden teşvik ediliyor? İşte bunun yanıtı, geleceğimizi şekillendirecek yolun taşlarını döşeyecektir. Hiç kimse, bilgisiz ve yeteneksiz bir doktora muayene olmak istemez, böyle bir avukata iş vermez, kötü bir usta çalıştırmak istemez, tembel biriyle bir iş yapmak istemez, ahlaksız bir adamla birlikte olmak istemez, çıkarcıdan nefret eder, kaçar. Nasıl işlerimizi ehil olanlara yaptırmak istiyorsak, geleceğimizi de ehil olanlara danışarak kurmamız gerekmez mi?

Bilmeyenlerin, anlamayanların, anlayanları ve bilenleri seçtiği bir komisyon oluşturulmuş mudur? Oluşturulmuştur. Bunun adı iki yüz yıldır, kaba kuvvetle artık başka ülkeleri sömüremeyen Batılı ülkelerin, siyaset yoluyla "*ahmak ülkeleri*" hissettirmeden sömürmeleri için kullandıkları demokrasi sloganıdır. *Açılımı* da insan sevgisidir.

Batı ülkelerinin demokrasi sevdası nereden geliyor?

Norveç, İsveç, İsviçre, Amerika, İtalya, Fransa, gelişmiş olduğu söylenen ülkelerin çoğu, özellikle son üçü gelirlerinin

önemli bir kısmını gelişmekte olan ülkelere sattıkları silahlarla elde ediyorlar. Bu ülkeler göz göre göre, yalan ve yanlış beyanla Irak'a girerek yüz binlerce insanı öldüren, milyonlarcasını evsiz barksız bırakarak göçe zorlayan, ırza geçen, talan eden Amerika'ya her gün bağlılıklarını yeniliyorlar. Vietnam'da da böyleydi, Güney Kore'de de böyleydi, Angola'da da böyleydi, Filistin'de de böyle; nerede demokrasi, insan hakları?

Kural basit, bir ülkeyi denetim altında tutmak için üs kurup asker göndereceğinize, sanki halk iradesi tecelli ediyormuş gibi davrandırıp demokrasi adı altında belirli bir kesimi yönetime getireceksiniz ve bu yolla ülkeleri denetim altında tutacaksınız. Bakın petrol çıkarıp da, Amerikancı olmayan bir Müslüman ülkesi biliyor musunuz? Kaynakları olan her ülkenin durumu böyledir. Diretenler oldu mu? Oldu, örneğin, Şili diretti, yöneticilerini er ya da geç silahlı ya da iç kargaşalıkla alaşağı ettiler. Böylece dünyanın genelinde adı açıkça konmamış bir kast sistemi oluştu: Büyük patronlar (emperyalist ülkeler), yönetici sıfatıyla yer alan işbirlikçi marabalar (gelişmekte olan ülkelerin yöneticileri) ve en sonunda da demokrasi kavramıyla uyutulan ve sömürülen köleler. (Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin halkı.) Dinle uyutulan müminler...

Bu sistemi nasıl ayakta tutabilirsiniz? Kölelere ulufe dağıtarak. Hangi adla bu ulufeyi dağıtacaksınız? Tabii ki sosyal devlet ya da demokrasi demokrasi diyerek.

Okuma yazma bilmeyen, hayatı boyunca bir kitabı baştan aşağı okumamış, yaşamı boyunca artı değer üretmemiş yani hiç vergi numarası almamış, devlet yardımları alarak benim kazandıklarıma ve ürettiklerime ortak olmuş, hiçbir katkıda bulunmadan usulüne uydurarak sigortalanmış ya da Bağ-Kur emeklisi olmuş, yine hiçbir belgeli katkıda bulunmadan 60 yaşından sonra maaş almış, gelecek kuşakların kaderini çizecek en önemli bir toplumsal değerlendirmede, yani seçimde, oyunu, bir kilo pirince, bir torba kömüre, çeyrek altı-

na, tencereye, lastik ayakkabıya satmış bir kesime sen bütün haklara sahipsin diyorsun. Böyle bir mantık, üreten, çalışan ve ülkesine değer kazandıran kesime haksızlıktır. Esas demokrasinin (bugünkü uyduruk demokrasiye kastetmiyoruz) sürekli yıpratılması burada başlıyor.

27 Mayıs darbesini haklı olarak onaylamıyor olabilirsiniz; ancak bu darbenin sonunda ortaya konan anayasa, bu coğrafyadaki bugün de dahil en uygar, laik ve demokratik bir anayasadır. Bunu ben söylemiyorum. O tarihten sonra gelen sağ eğilimli cumhurbaşkanları ve politikacıların hepsi ağız birliği etmişçesine *"bu anayasa bize bol geliyor"* sözleriyle onu didik didik ettiler. 12 Mart girişimiyle bu anayasa sünnet edildi, 1982 Anayasası ile de idam edildi. 1982 Anayasası, 1960 Anayasası'nı ortadan kaldırmak amacıyla oluşturulmuştur. Laiklik, demokrasi ve özellikle işçi hakları budanmıştır. En ilginç olanı da daha demokratik bir anayasa getirme sözüyle yola çıkan politikacıların hemen hepsi 1960 Anayasası'nı içeriğine girmeden darbe anayasası sloganıyla kötülemeyi bir yaşam tarzı haline getirmişlerdir.

Yeni halkoyuna sunulan anayasa değişikliği de dahil olmak üzere değiştirile değiştirile yamalı bohçaya dönen 1982 Anayasası içinde olmak üzere hiçbir anayasa laiklik, daha geniş demokrasi ve daha etkili işçi hakları getirmemiştir, getireceğini de hiç kimse beklemesin. İnsanlar ya imanlarına ya da bilimlerine göre karar verirler. Türk insanı imanına göre düşünme, yorumlama ve karar vermeye koşullandırılmıştır. Bu nedenle ülkenin dinselleştirilmesine karşı yapılan her eylem benim insanımın demokrasisine yapılmış en büyük saldırıdır. Fikir beyan etmesine yönelik kısıtlamalar halkımı çok fazla rahatsız etmemektedir. Bize özgü demokrasi niye olmasın bu. Oylama sonuçları, aslında bir ülke insanının mantığını yansıtır. Bazıları midesine göre, bazıları imanına göre, bazıları çıkarına göre, pek azı da geleceği daha iyi bir mecraya sokma özlemiyle oyunu kullanır.

Demokrasi erdemli insanların yönetim biçimidir

Bütün bunlar zor işler değil. Eğer ahlaklı bir yönetim anlayışına sahipseniz, maddi durumu iyi olmayanların (devlet desteği alanların) hacca gitmesine ve turistlik gezi yapmasına izin vermemektedir[4]. Yönetim tam aksini yapıyor; alabildiğince destek uygulamasını genişletiyor; elektrik, su parasından indirim yaparak çocuk yapılmasını teşvik ediyor, çocuk başına maaş dağıtıyor (yanılmıyorsam Doğu Anadolu'da çocuk başına 75 YTL); böylece 10 çocuk yapanın çalışmasına gerek kalmıyor[5]. Zaten stratejisi sadece üremek ve devletten ne koparırsam kârdır zihniyetiyle yaşayan böyle bir kesimin, uygar bir insanın gerek duyduğu nesnelere ayırması gereken bir bütçesi olmadığı ve yaşam bu kesim için bu ulufeyle kolaylaşmış, bu utanç verici uygulama, onurlarıyla çalışan ve devletine destek veren kesim için de kâbus olmuştur.

Pekâlâ, bunu yöneticiler bilmiyor mu? Tabii ki biliyorlar? Ancak, yandaşlarına olanakların sunulması ve köklerinin suya iyice ulaşması için, silahsız ve nizasız devlet yönetiminin ele geçirilmesi gerekir.

Dünyadan haberi olan gerçekten eğitilmiş insanların istekleri de fazladır, ikna edilmeleri de zordur; çünkü deneyimleri ve eğitimleri gereği, her şeyi analiz edeceklerdir. Sürü güdümlemesi bu kesimde kolay kolay yaşanmamaktadır. O zaman sloganınız açık olacaktır, daha çok -göstermelik- de-

---

4 Kaldı ki bu ziyaretten dolayı birçok sorun başımıza musallat oluyor. Örneğin orada kutsal deve sidiği içip mers virüsünü Türkiye'ye taşıyorlar. Osmanlı düşmanı, hatta İslam düşmanı Vahhabilere, dünya Müslümanları yıl boyunca din adına milyarlarca dolar akıtıyor. Bu paralar dolaylı yollarla emperyalist ülkelerin hizmetine sunuluyor. Niye? Müslümanları emperyalist devletler öldürsün diye. Arap hayranı yöneticilerle bu sorunumuzu çözemeyiz.

5 Kenan Evren'in iyi yaptığı iyi şeylerden biri nüfus kontrol projesini başlatmasıydı. Her yerde bedelsiz prezervatif dağıtılmaya başlandı. Güneydoğu'da sağlık ekipleri köy köy dolaştılar, nasıl kontrollü doğum yapılacağını anlattılar. Ancak bu da bir kültür sorunuydu. Dağıtılan prezervatifleri çocuklar balon yaptı. Bazı kadınlar ve erkekler de yenilir mi diye prezervatifi yuttular.

mokrasi vaat edeceksiniz. Şimdi ülkemizden bir örnek verelim, başörtüsü değişikliği haricinde, allahaşkına, sivil anayasa olsun diye yapılan anayasa değişiklikliklerinden hangisi –demokratik hak- bu halk tarafından kullanılacak. Hak dediğiniz maddelerin birçoğu, belki de, Batı'da tezgâhlanan, bölünmeye, parçalanmaya götürecek gruplara rahatlık sağlayacak planın birer parçası olacaktır. Yaşayanlar doğal olarak bu yorumun doğru olup olmadığını görecekler.

Demokrasi sloganıyla yukarıda nitelikleri (daha doğru bir tanımla niteliksizlikleri) sayılan kesim, en ucuz, en kestirme ve en etkili şekilde denetim altında tutulmalıdır. Bunun için hedef kesim biraz önce saydığımız okuma yazma bilmeyen, hayatı boyunca bir kitabı baştan aşağı okumamış, yaşamı boyunca artı değer üretmemiş yani hiç vergi numarası almamış, yeşil kart alarak benim kazandıklarıma ve ürettiklerime ortak olmuş, hiçbir katkıda bulunmadan kitabına uydurarak sigortalanmış ya da Bağ-Kur emeklisi olmuş, yine hiçbir belgeli katkıda bulunmadan 60 yaşından sonra maaş almış, artı değer üretmemiş adam, laiklik-dindarlık tartışmasına sokularak tam olarak köleleştirilmiştir. İşte bu köleleştirilmiştir.

Türk tipi demokrasi

Türkiye'deki demokrasi anlayışı ve beklentisinde bir gariplik var. Hâlâ kabile yaşamını sürdüren, aşiret reisinden, ağadan, şeyhten işaret bekleyen; eşine ve çocuklarına köle muamelesi yapan, çıkarı olduğu zaman her türlü yalanı-dolanı mubah sayan insanların daha fazla demokrasi diye sokaklara dökülmesini anlamak mümkün değil. Acaba bunlara demokrasi yanlış mı anlatıldı ya da bize öğretildiği gibi öğretilmedi mi yoksa demokrasiyi soysuz düzenin devamı için bir araç olarak kullanmaları mı öğütlendi? Her şeyi, her yönetimi, her tarihsel kişiliği tenkit etme demokrasinin en önemli öğesi olarak sunuluyor. Hatta Cumhuriyetimizin kurucuları, bizzat yönetimin önemli kişileri, yazarlar (galiba satılmış olanlar), üniter, laik ve devletçi Cumhuriyet düşmanları ta-

rafından akşam sabah eleştiriliyor, eleştiriyle de kalınmıyor bir çeşit hakaret de ediliyor. Anayasayı korumakla yükümlü olan kurumun yöneticilerinin anayasanın değişmez maddelerini sulandırmak için yol gösterici konuşmalarını geçtim, artık anayasa diye bir şey kalmadı ve yapılan referandumla askıya alındı.

Giyimimizden kuşamımıza, yiyeceğimizden içeceğimize, bayramımıza, doğumdan mezara kadar yaşamla ilgili tüm davranışlarımıza yön veren dini inanç ve geleneklerimiz üzerindeki bir tartışma asla hoşgörüyle karşılanmıyor. Halbuki demokrasinin beşiği olarak iki sözden birinde örnek olarak önümüze getirilen Avrupa Birliği, bugünkü demokrasi anlayışını, sadece ve sadece dini dogmalarını tartışmaya açmakla kazanabilmiştir. Buna Avrupa'nın Aydınlanma çağı diyoruz. Hiçbiri uygar bir yönetim biçimine kavuşamamış İslam ülkelerinin yaşadığı olumsuzlukların ve içinde yaşadığımız birçok olumsuzluğun olası nedeni dogmaları neden tartışmaya açmaktan kaçınıyoruz? Demokrasi her şey ise, bunun da devlet güvencesinde tartışmaya açılması gerekir. Otuz yıldır Türkiye gündemini tutsak alan -çıkar için simgeleştirilmiş- "din" sorununu açıklığa kavuşturabilmek için bile böyle bir tartışmanın -üniversiteye girdi girmedi- basit didişmenin ötesine taşınarak gündemden çıkarılması gerekir. Avrupa'nın Aydınlanma için birkaç yüzyıl önce başardığı bir atılımı, Aydınlanmayı, biz son 80 yıldır (devlet baskısı da uygulayarak) beceremedikse, sonuçlarına da katlanmamız gerekiyor diye düşünmek gerekiyor. 80 yıldır bunca çabaya ve baskıya karşın, kadınlarımız hâlâ belirli simgeleri kullanmakta kararlıysa, yöneticilerimiz, yazarlarımızın, bilim adamlarımızın önemli bir kısmı bunun demokrasinin en önemli gerekçesi olarak sunuyorlarsa, bunu daha fazla uzatmanın savunulabilir bir tarafı kalmamıştır. Türk kadını bugün istediği için türban, daha sonra da gerekirse ya da isterlerse peçe ve burka giyme özgürlüğüne kavuşmalıdır. Türk demokrasisi; neden bilinen Batı demokrasisiyle tıpatıp aynı olsun, -ne-

den bu giysi biçimlerini onlar gibi belirli yerlerde yasaklasın- daha ileri bir demokrasi anlayışıyla -türbanlı/çarşaflı-demokrasiyi neden dünya literatürüne sokmasın? Böyle bir yaklaşım, Pakistan, İran, Afganistan, Etiyopya, Yemen, dört karılı, onlarca cariyeli Körfez ülkeleri tarafından büyük bir coşkuyla karşılanacaktır. Hatta buna önayak olanlara nişan ve ödüller bile dağıtacakları söylenebilir. Anayasamız böyle davranmayı bulundurduğu maddeyle önlemiş olmasına, Anayasa Mahkememiz böyle bir uygulamayı aldığı kararla yasaklamasına, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yasak uygulamasının demokrasiye aykırı olmadığını belgelemesine karşın, YÖK başkanımızın 05.10.2010 tarihinde üniversitelere göndermiş olduğu yazıyla, anayasa maddesinin bir çeşit görmezlikten gelmelerini öğütleyen yazı, ileri bir demokrasi anlayışına atılmış önemli bir adım olarak değerlendirildi. Tanımlanmaya çalışılan Türk tipi demokraside -yorumlar getirilerek- yasalara uymamanın da demokratik bir hak olduğu anlaşılmaktadır. Halbuki evrensel bir demokrasi tanımında mevcut yasaları eleştirmek bir hak olmakla birlikte, mutlak uyum ve itaat esastır. Mevcut yasalara hatta anayasaya insanın gözünün içine baka baka uymamak olsa olsa göçebe kültürü olabilir. Bugün yasalara uymamayı bir marifet bilenlerin, yarın insan haklarına saygı göstermesini nasıl beklersiniz? Yetişmekte olan gençlere, yasaları ve toplumsal kuralları öğretmekle yükümlü kurulların başındakiler, yasaları görmezlikten gelerek konuşuyor ve sulandırılması (en fazla tutanak tutmakla yetinilecekmiş gibi) konusunda emirler veriyorsa, yarın yasa ve kurallara saygılı nesilleri nasıl yetiştireceğiz? Böylece Meclis'te yemin ettiği halde ben Türk milletinin bir vatandaşı değilim, alt ve üst kimliğimle de Türk değilim diyen milletvekilini, Türk bayrağını görmek, andını okumak istemiyorum, Türkiye'nin bugünkü sınırlarını kabul etmiyorum, yeniden çizmek istiyorum, dilini de öğrenmek istemiyorum, kendi meclisimi, kendi polisimi, kendi silahlı kuvvetlerimi kurmak istiyorum diyen belirli yöneticileri ve

halkı da artık bu Türk tipi demokrasi anlayışı içerisinde değerlendirmenin yolu açıldı.

Böyle bir laçkalık içerisinde laiklikten, devletçilikten, milliyetçilikten ekmek yiyen muhalefetin davranışı da bir o kadar acıklıdır. Bu kesim de kendilerine göre bölücü akımlara, bir milliyetçilik ve dini rehber yapmışlara da başka bir örtünme biçimi tanımlamaya çalışmaktadır. Kim düşünebilirdi bir zaman burun kıvırdığımız İranlı kadınların örtünme tarzının bize model olacağını. Belli ki yakın zamanda hayal bile edemeyeceğimiz çok şeyi hayret, üzüntü ve acı izinde izleyecek ve yaşayacağız.

Giyim kuşama kimsenin karışma hakkı olmadığını aklı başında herkes kabul ediyor. İsteyen istediğini giyer, bunun bir demokratik bir hak olması gerekir. Ancak, dini dayanak noktası yapmış siyasi partilerimiz ve onların uzantıları, sürekli şu sözleri tekrarlamaktadırlar: *İnsanların giyim kuşamla ilgili demokratik haklarını nasıl kısıtlarsınız?* Burada kısıtlanan giyim kuşam değil, belirli yerlerde belirli bir giyim tarzının kısıtlanmasıdır. Bu kısıtlama ya kınama şeklinde olur, -bu nedenle gecelikle ya da don-gömlek sokakta yürümeye kalkışmayız- veya birden çok kişinin ortak olarak kullandığı alanlarda belirli bir düzeni sağlamak için yasayla olur; türbanla ilgili yasal düzenlemelerde olduğu gibi. Nasıl camiye başörtüsü olmadan girmeyenleri, Kâbe'de tavaf yaparken belirli bir giysiye bürünmeyenleri hoşgörmüyorsak, herhangi bir kamu kuruluşunda ya da kamunun finanse ettiği okullarda ayrımcılığa neden olan giysileri hoşgörmememiz de doğal karşılanmalıdır ve bu nedenle onlardan uygar dünyanın kullandığı giysi ya da örtü şekli talep edilmelidir. Bu farkı nedense kimse anlamak istemedi.

Anayasa Mahkememiz ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından laikliğe aykırı bulunmuş ve kamusal alanda kullanılması yasaklanmış türban, örtü vs'yi, bütün bu yasal kararları görmezlikten gelerek bu giysinin şeklini bir çeşit kategorize etmeye kalkışan ana muhalefet partimizin başka-

nının –gereksiz- açıklamasına doğrudan gönderme yapmasa da, onu izleyen günde, yani 07.10.2010 tarihinde başbakan yardımcımız bir toplantıda televizyonlarda verildiği şekliyle üstü kapalı olarak giyim kuşamı tariflemeye kalkışmayı *"kepazelik"* olarak tanımlayacak kadar ileri götürmüştü. Yasalara da kişilere de saygısızlık. Böyle bir anlayış demokrasiyi ancak amaç olarak kullanır. Gerçek demokrasi kültürünüzü yaratmanız için belli ki daha yedi fırın ekmek yemeniz gerekiyor.

Bir şeyi vurgulamak daha gerekiyor. Din temelli hayat biçimi ve insanların buna uymaya zorlanması sadece bu ülkedeki ayrımcılığı ve farklılaşmayı sağlasaydı hoşgörebilirdik, ama aslında bu zorlama, uzun zamandır girmeye çalıştığımız Avrupa Birliği ya da Batı tipi kültür oluşturma çabalarına çekilen çok sinsi bir engel olarak karşımıza çıkacaktır. Yaşayanlar ve tarafsız olarak gözleyenler şunu bilirler: Batı dünyası kadınlarını bezlerin içine saklayan bir toplumu hiçbir zaman kendilerinden saymaz; ancak bu toplumların tutkularını -demokratik hak söylemiyle- kaşıyarak sömürmeyi sürdürür. Dolayısıyla örtü niteliğinden çıkmış ve simgeleşmiş türbanı anayasaya karşın kamusal alanda serbest hale getirip buradan yola çıkarak laik bir Cumhuriyet sistemini dinselleştirmenin zeminini hazırlayan siyasilerimizin, malum basının ve malum yazarların ileri sürdüğü gibi bir demokratik açılım olarak nitelendirmenin ağır sonuçları olacaktır. İlkel toplumların ortak özellikleri tehlikeyi önceden görerek önlem alamamaları, olumsuzlukları yaşayarak öğrenmeleridir.

Demokrasinin gerekleri diye sunduklarımız bölünme ve parçalanmanın fitilleri oluyor

Dünyanın her yerinde bir topluluğu bir arada tutan değerler ve semboller vardır. Yerleşik devletler, şehirlerinde özellikle de başşehirlerinde büyük meydanlar yapar, ortasına da o ülkenin kurucusunun ya da önem verdikleri kişilerin heykellerini dikerler; çünkü o ülkede yaşayan insanların tasada ve sevinçte ortak bir güç oluşturması için bu meydanlara ve

heykellere gerek vardır. Özel günlerde toplu olarak çelenk koymamız, saygı duruşunda bulunmamız da bunun bir uzantısıdır. Gerçi Türkiye'de meydan diye tanıttığımız, dolmuş duraklarının yoğun olarak bulunduğu Taksim Meydanı, belediye otobüslerinin dizi dizi dizildiği Beyazıt Meydanı, dört yol ağzı olmaktan başka bir özelliği olmayan Tandoğan Meydanı, geniş bir bulvar özelliği taşıyan Kızılay Meydanı bizim meydanlarımızdır.

Bir ülkenin insanlarının dini, inancı, ırksal kökeni, kültürü çeşitli gruplardan oluşsa bile belirli bir amaç doğrultusunda onları bir ülkü birliğine yönlendirebilmek için çeşitli simgeler kullanılır. Örneği paralarının üzerine devlet büyüklerinin, kurucularının ya da önemli kişilerin resimleri basılır. Eski Almanya parası olan markın üzerine Protestanlığın kurucusu olarak bilinen Martin Luther'i, İngilizler kraliçelerini, Amerikalılar kurucusu olarak bildikleri George Washington'ı, biz ise kurucumuz olarak bildiğimiz Mustafa Kemal Atatürk'ü çoğunlukla resmettik. Yine bu ülkü birliğini oluşturmak için belirli bir bayrak, belirli bir milli marş, bu topluluğun anlaşabilmesi için bir üst dil grubu olarak Türkçe dilini benimsedik.

Birliği oluşturan başka simge ve yapılanmalar da çeşitli toplumlarda ve ülkelerde bulunmaktadır. Bizde de benzer denemeler yapılmıştır. Örneğin yere göğe sığdıramadığımız başbakanımız, cumhurbaşkanımız Kenan Evren, böyle bir birlik için *"Allah'ın ipine sarıl"* mayı önermişti; ancak çok tutmadı, bu ipe sıkı sıkı sarılan İslam ülkelerinin hem kendi içlerinde hem de komşularıyla kanlı bıçaklı olmaları hiçbir zaman önlenememişti.

Toplumları bir arada tutan simgeler üzerinde tartışma başlatılırsa parçalanma ve bölünme kolaylaşır. Amerika bunu birçok ülkede ve özellikle Balkan ülkelerinde başarıyla yürüttü. Bunun için ilk olarak paraların üzerinde resimleri, meydanlarda heykelleri olan birleştirici kişilere karşı ikame (yerine konabilir) portreler yaratılması gündemde olmalıydı. Boyu 150 cm, kilosu yüzün üzerinde olan, ölümünden he-

men önce bir haftalık yoğun dış temasta bulunan ve özellikle de doktoruna göre bu gezide aşırı beslenen birinin, ağır eksersiz yaparken büyük bir olasılıkla kalp rahatsızlığından ölmesini derin devlet girişimine bağlayarak, kişiye olması gerekenden daha fazla önem ve anlam yükleyerek, genel tavrı itibarıyla Cumhuriyetin kurucu felsefesine yatkın olmayan yeni bir portre yaratılması gündeme getirildi. Bir zaman herkes katilin peşine düşmüş durumdaydı. Daha önce de Atatürk'e karşı kullanılabilecek bir tane portre vardı. İmzaladığı anlaşmalarla Türkiye'yi Amerika'ya köle yapmış duruma düşüren, Vatan Cephesi'ni kurarak halkı bölen, milletvekillerini bile konuştukları için Tahkikat Komisyonu'na sevk eden, şeyhlerin ellerini öpen, siz isterseniz şeriatı (hilafeti) bile getirebilirsiniz diyerek, gericilerin ve şeriatçıların sırtını sıvazlayan ve anayasanın değişmez maddelerine aykırı söylemlerde bulunan, Amerika'nın bir dediğini iki etmeyen; ancak sanayi yatırımları yapabilmek için Amerika'ya gidip para istediğinde boyunun ölçüsünü alarak kös kös ülkesine döndüğünde Amerika'yı köşeye sıkıştırmak için Rusya'ya gitmeye kalkışan, bu arada Amerika'nın ülkemize döşemiş olduğu görünmez misina ağına takılarak idam edilen bir başbakanımız ön plana çıkarılmalıydı. İşte kronik Cumhuriyet karşıtlarının, akşam sabah bu iki kişiyi ön plana çıkararak sanki bu ülkeyi bu kişiler arşa çıkarmış gibi konuşarak ve bu arada Atatürk'le birlikte Milli Kurtuluş Savaşı'na omuz vermiş İsmet İnönü'yü, kılık kıyafetinden tutun, yaptıklarıyla yerden yere vurmaları Cumhuriyetin kurucu simgesi olarak bilinen Mustafa Kemal Atatürk'ün altını oyma planının bir parçasıdır.

Bu ülkenin bütünlüğünü ne sağlayacaktı? Kurucu kişilere saygı, bayrak, dil ve ülkü bütünlüğü, milli marş, belirli bir yurttaşlık kimliğini benimseme ve bunlara ek olarak bütün bunları perçinleyen bir güvenlik gücüne saygı. CHP'nin bir türle koruyamadığı ve geliştiremediği Altı Ok'la simgelenen değerler (cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik, devrimcilik) bu bütünlüğü sağlayan simgeler olarak

Cumhuriyetimizin temeline yerleştirilmişti. Hangisini yaşattığımızı ve geliştirdiğimizi size bırakıyorum. Bunlar malum çevrelerce demokrasinin -moda deyimle açılımın- önündeki engel olarak bile görülmeye başlandı.

İşte çeşitli sıfatlarla getirilmeye çalışılan demokrasi açılımı ne yazık ki, birliğimizi ve bütünlüğümüzü sağlayan bu simge ve değerlerin didiklenmesi ve eleştirilmesine izin verilmesi şeklinde gelişmektedir. Malum basının yazarları, gün geçmiyor ki, başta Atatürk olmak üzere milli değerlerimize saldırıda bulunmasınlar. Bizzat Büyük Millet Meclisi'ndeki yeminli vekiller, biz bu bayrağı, bu dili, bu marşı bu kimliği benimsemiyoruz demeye başladı. Eğer demokrasi anlayışınız bunlardan ibaretse, yere girsin demokrasiniz de demokratik açılımınız da.

Adalet kapısında hakkını alamayan insanların yaşadığı bir ülkede demokrasi olmaz. Benim eşimi ve çocuklarımı yüzde 100 kusurla öldüren ve mahkûm da olan bir kişi bir gün bile hapis yatmadan elini kolunu sallayarak geziyorsa; neredeyse üç yıldır neden suçlandığını bile öğrenemeden yatan üst düzey yönetici ve yazar çizerlerimiz varsa; 600 küsur suç dosyası adalet önünde bekleyen 500 milletvekilimiz varsa; başbakanın, bakanların ve hatta cumhurbaşkanının aklanmayı bekleyen dosyaları varsa ve bu kişiler, kürsü dokunulmazlığı adı altında, yargıdan kaçıyorlarsa, bu ülkede demokrasi yeşeremez. Ahlaki değerleri olmayanların demokrasi değerleri de olmaz. Demokrasiyi; geçmişlerin aşağılanmasında, çıkarı için her türlü kisveye bürünenlerin çeşitli adlarla aklanmasında, satılmış basının soysuz yazarlarının tetikçiliğinde aramayın, bu erdemsizliği bizzat kendi davranışınızda arayın. Demokrasi ilk olarak kendimizi başka birilerinin haklarına karşı sınırlamakla, kendi sınırlarımızı çizmekle başlar. Var mısınız, bu sınırlamaya Büyük Millet Meclisi'nden başlamaya…

Evrensel demokrasinin yerleştirilmesi neden güç oluyor?

Demokrasiyi çıkar unsuru olarak görmeyenlerin benimsedikleri bir demokrasi anlayışı var, buna *evrensel demokrasi anlayışı* diyelim. Bu tanıma ve geliştirilmesine aklı başında olan hiç kimsenin itirazı olamaz. Ancak her şeyi düşünerek ve analiz ederek öğrenme alışkanlığı edinmiş iseniz, aklınıza bir soru takılmaması kaçınılmaz olacaktır: Demokratik yönetim ya da demokrasi anlayışı, kültürü on binlerce yıla öncesine dayanan insan soyunda neden bu kadar geç ortaya çıktı ve çıkışını tetikleyen ne oldu? Demokrasi tarihine baktığımızda, böyle bir anlayışın, Avrupa'nın dini siyasetten ve günlük yaşamdan uzaklaştırmasını izleyen yıllarda ortaya çıktığını görüyoruz. Demek ki demokrasinin olmazsa olmaz koşulu, dini siyasetten uzak tutmaktır; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın değiştirilmez maddelerinden biri bu nedenle laikliktir. (Her ne kadar anayasayı korumakla ve uygulamakla yükümlü Anayasa Mahkemesi'nin başkanı kendince yeni bir tanım bulmaya çalışsa da.) Yönetiminde dini ön planda tutan ve yönetimine karıştıran ülkelerin (başta İslam ülkelerinin) demokrasiye geçememelerinin temelinde bu yatar. Bir tarafta dini kimlik olarak kullanan bir partimizin demokrasi havarisi kesilmesi, belki de dünya tarihinde ilk olacaktır. Her şeyiyle dini kuralları ön plana almış bir ülkede (keza ülkemizde) bu nedenle gerçek demokrasinin yerleşmesi güç, hatta olanaksızdır.

Bugün Batı demokrasisini masaya yatırıp tutucu partilerin eylemlerine göz attığımızda, sadece kendilerine demokrat olduklarını görürüz. Amerika'nın birçok ülkede kan kusturması, Avrupa'nın demokratik görünüp birçok ülkedeki iç çatışmayı körükleyerek silah satması ve kendine benzemeyeni insan olarak benimsememesi hep tutucu, yerine göre başında Hıristiyan sıfat taşıyan partilerce gerçekleştirilmiştir. Irka ve inanca göre insanları sınıflamayan partiler dinle ilişkisi olmayan sol partilerdir.

Demokrasi kültürünün yerleşmesindeki engellerden biri belki de dinden sonraki en büyük engel, ırkçılıktır. Eğer bir ırkı diğer ırktan üstün görüyorsanız ya da daha fazla hak sahibi olmasını bekliyorsanız, orada demokrasi kültürünün yerleşmesini bekleyemezsiniz. Bunlar bizde var mı? Okul kitaplarına bakmanız, birkaç televizyon kanalını izlemeniz yeterli.

Demokrasi yerleşmiş bir hukuk sistemi ister. Geçmişte niye demokrasi yerleşemedi? Çünkü belirli bir kesimi (özellikle yöneticileri) yargılayan bir hukuk sistemi geliştirilmemişti. İnsan zekâsına ve bilgisine dayalı bir hukuk geliştirilen Roma, tam olmasa da demokrasinin bazı kurallarına adım atmış denilmektedir. Osmanlı'yı alırsak, padişahların ve vezirlerin ya o anda egemen güç tarafından öldürülerek ya da bir hücreye tıkılarak sistemden uzaklaştırıldığını görüyoruz. Siz hiçbir padişahın, kralın, vezirin ya da üst düzey yöneticisinin örneğin 8 ay 5 gün ya da benzer bir rakamla hapse mahkûm edildiğini duydunuz mu; çünkü bilinen yargı sadece kellesini uçurma ya da hücreye tıkma şeklinde iki seçenekli bir infazdı. Hukuk yoktu. Suça göre ceza hiçbir zaman uygulanmadı. Ne zaman ki, ayrıcasız herkes hukuk karşısına çıkarılmaya başlandı, demokrasi için de uygun koşullar oluştu; çünkü yönetimin de üstünde hakkı alıp veren bir kurum oluşmuştu. Hiç kimse dokunulmaz değildi. Demokrasinin yerleşmesi için en önemli koşulu böylece sahneye çıktı.

Türkiye'de demokrasinin yerleşmesindeki güçlüklerden biri de bu anlayış farkıdır. Yönetimin uygulamalarını anayasaya uygun olup olmamasına karar veren kurum, yani Anayasa Mahkemesi ve devletle kişi arasındaki hukuku sağlayan Danıştay, siyasilerimiz tarafından sürekli didiklenerek, *"Türkiye yargıçlar devleti olmuştu"* ya da *"Anayasa Mahkemesi ve Danıştay Büyük Millet Meclisi'nin üzerinde bir kurum olmuştur"* gibi hiçbir yerleşik demokratik ülkede görülmeyen söylemlerle yıpratılmıştır. Demokratik bir yönetimde açıkça hangi kurum olursa olsun, hangi makam olursa olsun *"Hukukun*

üstün olduğu" koşulu göz ardı edilemez. Elbette demokratik bir ülkede ve bu bağlamda yerleşik demokrasiye kavuşmuş Türkiye'de, geçerli yasalara uymak zorunda olan bir Büyük Millet Meclisi olacaktır ve kendini de bağlayacak yerine göre yargılayacak bir hukuk sisteminin varlığına saygı duyacaktır. Demokrat olmak istiyorsanız, ilk olarak kendinizi buna alıştırmalısınız. Kabadayılık, efelenmek demokrasiyi solduran zehirdir. Ne yazık ki her gün bir yöneticimizin ipsiz sapsız kabadayılıklarına şahit oluyoruz...

Bir ülkede iktidarla ilgili bir davanın (yabancı ülkede dolandırıcılığı saptanmış ve mahkûm olmuş) basına sızdırılması ve üzerinde yazılması yasaklanıyorsa, buna karşın ülkenin çeşitli kurumlarında onurlu görevler yapmış insanların davaları, anında yandaş basına sızdırılıp, daha sorgulama başlamadan sorguda neler sorulacağı, satılmış, soysuz muhabirler tarafından basında tartışılıyorsa, o ülkede demokrasiyi çok beklersiniz. (Daha sonra bunun bir komplo olduğu, bunların kendilerine de komplo hazırladığı ortaya çıktı.) Demokrasiye ilk olarak yöneticilerin inanması ve uygulaması gerekir.

Demokrasi, erdemli yöneticiler kadar bağımsız (alınmamış-satılmamış) yayın organları da ister. Son 50 yıl boyunca cumhurbaşkanı olmuş herkes hakkında, Ahmet Necdet Sezer hariç, ya bizzat kendilerinin ya da çevrelerinin devlet olanaklarını kullanarak mal edindikleri yazıldı çizildi. Büyük bir olasılıkla bunlar iftira da olabilir. Burada yapılacak iş yargıya başvurup aklanma olmalıydı. Yapıldı mı yapılmadı; ancak bağımsız basınımız (!) birinci derece yargıçlık, yüksek mahkeme başkanlığı, cumhurbaşkanlığı yapmış Ahmet Necdet Sezer'in Ankara'nın banliyösü sayılacak bir mevkide yaptırmaya çalıştığı bağımsız bir evin parasal kaynağını öğrenmek için aylarca yazdı-çizdi ve sonunda Ahmet Necdet Sezer, galiba satılığa çıkardığı eski evini ve banka kredisinin dekontlarını gösterince sesleri kesildi. İyi de gemi, şirket, kredi vs derken Türkiye'nin önde gelen ticaret erbapları arasına giren olan onlarca yüksek düzey yöneticimizin eşine, çoluk

çocuğuna ve akrabalarına bu kadar ilgisiz kalan yandaş bir basının bulunduğu ülkede demokrasi yerleşir mi dersiniz?

Demokrasinin olmazsa olmazı *hukuk karşısında eşitlik* neden bazılarımız için uygulanmıyor? İrtikâp, kalpazanlık, hırsızlık, cinayet, ırza geçme, kaçakçılık, uyuşturucu ticareti yapma, rüşvet alma ve rüşvet verme, darp, sahtekârlık ve benzeri onlarca yüz kızartıcı suçlardan aranan ya da mahkûm olan kişiler, neden sadece olması gereken *kürsü dokunulmazlığı* zırhının arkasına saklanırlar? Neyse ki çok zorlamadan dolayı, aslında HDP milletvekillerini yargıya götürmek amacıyla, dokunulmazlıklar bir süre için kaldırıldı. Hedefte olanlar yargıya sevk edildi. Diğerleri ne oldu? Doğrusu ben bilmiyorum. Ancak onlara fazla bir şey olduğunu da söyleyemem. Örneğin AKP milletvekili olup da yargıda ceza alan birini bilmiyorum.

Böyle bir ülkede demokrasi yerleşmez. Demokrasi istiyorum diye demokrasi gelmez ve yerleşmez. Yerleşebilmesi için koşulların hazırlanması gerekir. Bu nedenle demokrasiye yeni kurallar getirmek sevdasından ziyade mevcut yasaların ve koşulların tarafsız ve gereği gibi uygulanmasına gerekli özen gösterilmelidir. Uygulayacak yönetim anlayışı, buna uyacak toplum olmazsa hangi yasayı getirirseniz getirin istediğinizi elde edemeyeceksiniz. Böyle bir durumda demokrasi söylemleri, gizli amaçların gerçekleşmesi için bir araç olmaktan öte anlam taşımamaya başlayacaktır. Şu andaki durum böyledir. Eğer gerçekten demokrasiyi yerleştirmek istiyorsak, önce partisine bakmadan suç işleyenlerin melanetlerini cezalandırıp temizlemekle işe başlamalıyız.

Dünya olanaklarını bölüşme kavgası yakındır

Çalkalanan ülkelerdeki demokrasi, bilmeyenlerin bilenleri seçtiğine inanılan bir sistemdir. Biyolojide bir kural vardır: Bir ortamda olanaklar azalmaya başlayınca, rakip kitleler arasında gerçek yarışma ve çatışma başlar. Dünyada tarım ve yerleşim alanlarının, enerji ve su kaynaklarının azaldığı

bir süreçte, akşam sabah ayet okuyan, elindeki birikmiş birkaç kuruşu haç ve kurbana harcayan, hiç düşünmeden çocuk yapan ve bunun için durmadan devletten yardım talep eden, çok küçük çıkarları için onurunu (oyunu) satan, toplumun gerçek yapısını görmekten uzak entel ya da aydın diye geçinen asalaklara ve kirli çıkarları için bu duyguları ve kitleleri sürekli istismar eden, halkının yıllarca alın teriyle biriktirdiği değerleri bir çırpıda özelleştirme adı altında dünya devlerine ve yabancılara satmayı marifet bilen yöneticilere sahip toplumların, bu çatışmadan ve kavgadan esenlikle çıkabileceğini düşünüyor musunuz? Cevabınız evet ise, hiç durmayın şiddet ve kaba kuvvetle kısa sürelerle neleri nasıl elde edebileceğinizi ya da böyle bir şiddetten kendinizi nasıl koruyacağınızı öğreten kitapları okumaya başlayın. Gelecekte size gerekli olacak...

Demokrasinin, Temel Hak ve Özgürlüklerin Yeniden Tanımı

Yanlış tanımlardan, yanlış seçimlerden yanlış sonuçlar çıkar

Dünyadaki koşullar, eski bir söylemle *"nimetler"*, 1900'lü yılların başına kadar, karşılığı verilmese (onarılmasa) dahi, kendini yenileyecek şekilde yeterliydi. İnsan soyunun, düşünmeden yararlanabileceği, yenilenmesi için herhangi bir çaba sarf etmesine gerek olmayan bir sistem kurulmuştu; bunun adı bilim dünyasında *"biyolojik döngüdür"*. Bunun daha açık bir tanımı: *"Doğadan sürekli bir şeyler alabilir; onu işleyebilir (kullanabilir) ve meydana gelen atıkları ya da artıkları da tekrar aldığınız yere dökebilirsiniz"*dir. Sistem, bu atıkları ya da artıkları işleyerek, bir anlamda temizleyerek, hem yeni besin maddelerini hem canlıların solunumları için gerekli olan oksijeni oluşturur. Bu döngünün yakıtının önemli bir kısmı, ilginç bir şekilde, atıklar ve artıklardır; yani birbirinin içine girmiş bir yararlanma söz konusudur. Bu işbirliğini oluşturan iki ortaktan biri genel bir adlandırmayla parçalayıcılar (bakteriler, mantarlar) ve üreticiler (fotosentetik bakteriler, bitkiler), diğeriyse bu ürünleri alıp, işleyip temel bileşikler olarak tekrar geriye veren hayvanlardır.

Yaklaşık 3 milyar yıl bu işbirliği ya da ortaklık sürdürüldü. Bu arada, değişen dünya koşullarına uyum sağlayabilmek için, ortakların her ikisi de, birbirine uyumlu ve bağımlı bir şekilde değişikliğe uğrayarak, çok sayıda bitki ve hayvan türünün oluşmasına neden oldu. Bu uyum, elini bir alet gibi, beynini ise çevresini denetim altına alabilecek şekilde kullanabilen insan türünün sahneye çıkışına kadar sürdü. Yaşam sahnesine, biyolojik gereksinmelerinin ötesinde, zevki, sanatı, kaprisleri, kavgaları, güç kullanma güdüsü ve en önemlisi

mal biriktirme ihtirası olan bir canlı çıkmıştı. O güne kadar, hiçbir canlı, örneğin, karaborsayı tanımamıştı. İlk defa insan soyuyla karaborsa canlılar dünyasına girdi. Mal, fiziki gücün desteği oldu. Ancak doğada üretilenler kural olarak, tüketilenlerden bir miktar ya da epey bir miktar fazla olduğu için, aradaki açığın kapatılması, doğru bir tanımlamayla sübvansiyonu da sorun olmadı. Belki yer yer dengesizlikler ortaya çıkarıp, bir ortağın, yani çoğunlukla üreticilerin zararına bozulmalar oldu ise de bunların en azından bir kısmının yenilenmesi sorun olmadı ya da dünyanın genelinde bir denge bozukluğu ortaya çıkmadı. Ta 1900'lü yılların başına kadar...

Bu üretim ve tüketim ilişkisi içinde, daha eskiye döndüğümüzde, elini ve beynini kullanan bir hayvansal canlının, yani insanın, biyolojik yasaların dışında, kendi toplumu içindeki ve diğer canlılarla ilgili ilişkilerini düzenleyen bir kurallar dizini geliştirdiğini ve böylece ilk defa toplumsal yasaların, temel hak ve özgürlüklerin tanımlandığını görüyoruz. Böyle bir toplum, başlangıçta sosyal gelişim merdiveninin birinci basamağı olan toplayıcı toplum olduğu için, sınırlayıcı tek unsur, paylaşımı ve ilkel düzeyde bir işbirliğini düzenleyen sınırlamalardı. Doğanın paylaşımıyla ilgili tek bir kural yoktu. Buradaki en önemli husus, canlının kendinden sonraki kuşağa mal bırakmak gibi bir eğiliminin ve bununla ilgili ilkelerin henüz ortaya çıkmamış olmasıydı.

İnsan soyu, yerleşik düzene geçince, ilk defa alan paylaşımıyla ilgili kurallar ve sınırlamalar yapma zorunluluğu ortaya çıktı. Keza ilk defa, ortada, sabit ve sürekli kalabilen bir mal olunca, onun gelecek kuşaklara aktarımı, korunması ve en önemlisi kullanımıyla ilgili düzenlemelerin yapılması gereği doğdu. Artık insan soyu, gereksinmesi olandan daha fazla malı kullanabilme ve kendinden sonrakilere aktarabilmenin zevkine varmış, daha doğrusu histerisine kapılmıştı. Bu histerinin sınırı yoktu. Atalarının ve kendinin evrimsel sürecinde, gücün seçilmek için en önemli ölçüt olduğu bir dünyadan gelen insanoğlu, ilerleyen yüzyıllarda, malı bir güç

gibi kullanmaya başlayınca, doğasına pek de ters olmayan yeni bir ölçütü yaşam dünyasına sokmuş oldu. Bu histerinin beslenmesi, zaman içinde, dünyanın tüm malı verilse dahi, artık, doyum noktasına ulaşmayan bir topluluk yarattı. Bu doyumsuzluğu körükleyen en önemli akım ya da ekonomik model kapitalizm oldu. Kapitalizmin ilerleyen evrelerinde, malı ve buna bağlı olarak gücü artırmak için her yol mubah sayılmaya başladı ve sonuçta vahşi kapitalizm doğdu. Tek bir amaç vardı, üretimi artırma ve bunu tüketecek toplumu yaratma. Yirminci yüzyılın başından beri süregelen ilişki ve anlayış budur.

Böyle bir toplumda, temel ölçüt mal olunca, temel hak ve özgürlükler de buna göre tanımlanmıştı. Bireyler, bir diğerinden karşılıksız mal alma ya da yararlanma hakkına sahip değildi; ama milyarlarca yıldır birlikte yaşadığı ortağından (bitkilerden) ya da kendi gibi bu ortaklığa katılanlardan (diğer hayvansal canlılardan) yararlanma, diğer bir söyleyişle sömürme, bireylerin temel hak ve özgürlüğü olarak görülmüştü (görülmektedir). Doğanın yenilenme gücü, en azından başlangıçta, bu talanı karşılayabilecek durumdaydı ve insan soyu zaman içinde meydana gelen değişikliği fark edecek kadar, en az bu konuda, duyarlı ve özenli değildi; ya da kapılmış olduğu histerinin gereği, böyle bir vurdumduymazlık işine geldiği için, gözlerini doğanın acıklı durumuna, kulaklarınıysa acı dolu çığlıklarına kapatmıştı (kapatmıştır). Neredeyse yirminci yüzyılın (geçen yüzyılın) başlarına kadar kuralsız, 20. yüzyılın başlarından itibarense, yağmacılar kendi içinde düzen gereksinmesi duydukları için kurallı bir talan vardı (vardır). Doğada, onun dinamiğini göz önüne almadan, istediğiniz kadar kültür hayvanı otlatabilir, istediğiniz kadar ağaç kesebilir, istediğiniz yeri tarım arazisine çevirebilir, istediğiniz yeri kurutarak tarım arazisi yapabilir, istediğiniz yerden yol geçirebilir, havaalanı yapabilir, baraj inşa edebilir, şehir kurabilir ve meydana getirdiğiniz atıkları (pislikleri) istediğiniz yere akıtabilir ve dökebilirsiniz.

Birkaç ülkede kısmi bir kısıtlama getirilmiş olmasına karşın, dünyanın çoğu ülkesinde bu uygulama, göstermelik yasalara karşın, aynı umursamazlıkla sürdürülmektedir. Örneğin Türkiye'de, orman yasasına karşın, ormanlar; mera yasasına karşın, meralar; kıyı yasasına karşın, kıyılar; tarım arazilerini koruma yasasına karşın, verimli topraklar vs tahrip edilmiş; birçok sözleşmeye karşın sulak alanların ve biyolojik çeşitliliğin korunmasına ilişkin ve erozyona karşı önlemlerin uygulanması kural olarak yaşama geçirilememiştir. Türkiye'nin biyolojik zenginlikleri, özellikle 20. yüzyılın ortalarından sonra hızla tüketilmektedir. Türkiye çölleşmektedir, Türkiye çoraklaşmaktadır. Türkiye biyolojik çeşitlilik bakımından fakirleşmektedir,Türkiye yok olmaktadır; toprak ayağımızın altından kaymaktadır; yetkililer hâlâ uyanmamaktadır.

Bu yok edilmenin kökünde, siyasi sömürü ve özgürlüklerin, özellikle de temel hak ve özgürlüklerin, hem dünyada hem Türkiye'de yanlış tanımlanması ya da zamanımıza göre yeniden düzenlenememesi yatmaktadır. Bunun için tipik bir örneğimiz var: 1980 darbesinde, en az görünürde tavizlerin azaldığı bir dönemde, ilk üç yıl içinde yanan (yakılan) orman alanı 3000 hektarken, bu dönemden sonraki, sözde özgürlükçü demokrasinin başladığı zamanlarda yıllık yakılan orman alanı 20.000 hektardan aşağı düşmemiştir. Çünkü geleneği ve göreneği gereği, kendisi de kolay yoldan kazanmaya yatkın olan toplum, çocuklarının oksijenini, torunlarının besinini oluşturacak bu varlıkların, birkaç oy uğruna, küçük çıkarlar uğruna, siyasi irade tarafından kendine peşkeş çekileceğini bilmektedir. Uygar ülkeler diye geçinen ülkelerin, zehirli atıklarını, dünyanın en güzel denizlerinden biri olan ve yenilenme yetenekleri sınırlı olan Akdeniz ve Karadeniz'e bırakmakta hiçbir sakınca görmedikleri defalarca kanıtlanmıştır. Vahşi kapitalizmin manyaklığı, tüketim ve üretim histerisi, bu toplumlara o denli yerleşmiştir ki, zehirlerini döktükleri ve dibini deldikleri yerin, kendi bindikleri geminin zemini olduğunu dahi akıllarına getirmek istemezler.

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde, geminin su aldığını gören bu modern vahşiler, insanın kulağına hoş gelen ve ilk bakışta insancıl ve bilimsel gibi görünen yeni bir sloganla sömürü düzenini sürdürme yolunu denemeye başladılar. Bu son gizli talanın ya da sömürünün adı, *"sürdürülebilir kalkınma"*ydı. Bilimden nasibini yeterince almayan ve özellikle biyoloji bilimine yabancı olan büyük bir kesim ve özellikle politikacılar, bu slogana sıkı sıkıya sarıldılar. Sömürü düzeni biraz daha sürecekti. Duyarlı; fakat yeterince bilgili olmayan kesimler bir süre daha uyutulacaktı. Tezgâh kurulmuştu ve ne yazık ki işlemeye devam ediyor. Doğanın mekaniğini içine sindirmiş, bilimi rehber yapmış bir insanın ya da bir toplumun, sorunlarının çözümünde mucizeyi beklemesi söz konusu değildir. Eğer, bir anlayış ya da bir politika, ben hem çoğalacağım hem üretimimi hem tüketimimi artıracağım hem de çevreyi bozulmaktan koruyacağım diyorsa, bu anlayış, özünde bir mucizeyi peşin olarak benimsiyor demektir. Nitekim 2008 yılında en az üç çocuk diye başladığı, bugün 2017 yılında 4-5 çocuğa çıkardığı çocuk yapın çağrısı Türkiye başbakanının *"Allah onların rızkını verir"* demesi işin vahametini göstermektedir. Sanki Tanrı çocuğu gönderirken hesap cüzdanını da yanında gönderiyormuş gibi. Kuramsal olarak, böyle bir yaklaşım, insani değerlere uygun gibi görünse de ve kendini insancıl göstermek isteyenler için uygun bir davranış şekli oluştursa da, madde çevriminin yasalarını bilenler tarafından, bu yaklaşımın gerçekçi olmadığı bilinir. Hem üreteceksiniz hem tüketeceksiniz (bazı topluluklarda bu öngörüye ek olarak hem de çoğalacaksınız) hem de çevreyi uygun teknolojiyi kullanarak koruyacaksınız... Oysa bugün üretilen malların niteliğine ve üretilme yöntemine baktığınızda, özünde, birkaç yasal ya da teknik önlemin, bu dünyayı kurtaramayacağını hemen göreceksiniz. Sonuçta nereye gittiğimizi anlamak için, bu sloganı biraz daha açmak gerekiyor. Örneğin siz, her insan için bir araba üretmeyi amaçlamışsanız ve bunu her insanın demokratik bir hakkı olarak kabul et-

mişseniz, diğer aksamlarını bir tarafa bırakalım, bir arabanın üretimi sırasında ortaya çıkan sadece boya atıklarının er ya da geç bir durgun su sistemine ulaşması ve görünürde çıkan atıklarda çok az miktarlarda bulunsa dahi, içindeki biyolojik olarak parçalanamayan maddelerin, -kurşun, cıva ya da benzeri maddelerin- zamanla birikmesi kaçınılmazdır.

Sürdürülebilir kalkınma modeline ve bugünkü standartlara göre, atık sulardaki örneğin 5 mikrogram/litre (ya da bir ton suda 5 mg) cıva kabul edilebilir. (Zararsız olmaz anlamına alınmamalı.) Dolayısıyla siz, bu miktarın altındaki bir atık suyu, durgun su havzalarına yasal olarak boşaltabilirsiniz. Cıvanın biyolojik olarak parçalanmadığını, başka bir elemente dönüştürülemediğini ve ne olursa olsun, sistemin dışına atılamadığını ve zamanla biriktiğini bildiğimize göre, bunun anlamı şudur: Dünyadaki yaşam ortamları, 50 yılda değil de, bu yaklaşımla, örneğin 100 ya da 300 yılda ortadan kalksın. Bu çoğalma ve üretim-tüketim hızına göre ne yaparsanız yapın, yaşam ortamlarını er ya da geç ortadan kaldırırsınız; bunun süresinin geciktirilmesi ne bir başarıdır ne de sorunun çözümüdür. Yaşam öğelerinin çoğu ya da tümü ortadan kalkmış bir dünyanın geçmişi ise hiçbir şey ifade etmeyecektir. Bu nedenle *"sürdürülebilir kalkınma"* değil, *"sürdürülebilir yaşam"* sloganının çağdaş toplumlara rehber olması gerekecektir. Dünya üretse de üretmese de, tüketse de tüketmese de, insanlar çoğalsa da çoğalmasa da, ilk olarak göz önüne alınacak husus, milyarlarca yıldan beri canlılara yuva oluşturmuş yaşam ortamlarının, bundan sonraki milyarlarca yıl da yuva oluşturması için gerekli koşullarını sürdürmesidir. Bu ilkeyi, hiçbir politika ya da politikacı, hiçbir demokratik kavram hatta hiçbir özgürlük kavramı değiştiremez.

Diğer bütün kavramların bu temel üzerinde yeniden tarif edilmesi gerekir. Bugünkü demokrasi ve insan hakları kavramlarının da bu esas üzerine oturtulması, daha doğrusu değiştirilmesi gerekir. Bunun için küçük birkaç örnek vererek, Türkiye'nin sorunlarına eğilmek istiyorum. Örneğin, bir

insanın; doğada, karşılıksız (herhangi bir ödeme yapmadan) avlanması, hayvan otlatması, balık tutması, soğanlı bitkileri sökerek ihraç etmesi, şu ya da bu kurumun ormanları kesmesi, hiç kimseye ya da hiçbir kuruma verilmiş evrensel bir hak olamaz. Çünkü bu eylemi yapan sadece bir kişidir ya da kurumdur, bunların varlığından maddi ve estetik açıdan yararlanacaklar ise bugünkü ve gelecekteki sayısız insan olacaktır. Demokrasi, çoğunluğun hakkını korumak olduğuna göre, bu talanı açıklamak mümkün değildir. Burada çoğunluğun hakkı ibaresi, demokrasinin tanımında değinilen, azınlığın sosyal hakkından farklıdır; burada doğadan yararlanacak kitlenin büyüklüğü kastedilmiştir.

Bir insanın istediği herhangi bir yerde yaşaması, bugünkü demokrasi tanımı içinde, temel hak ve özgürlükler olarak tanımlanmıştır; bir insanın sağlıklı olarak yaşaması da yine temel hak ve özgürlükler kavramı içinde güya yine güvenceye alınmıştır. Bugün, bir insanın ana karnında embriyo halinde, bebekliğinde ve çocukluğunda en sağlıklı gelişmeyi ve keza ergenliğinden ölümüne kadar en sağlıklı yaşamı ve işgücü bakımından en verimli çalışmayı, yüzde 21'lik oksijen içeren bir ortamda gerçekleştirdiği ve belirli bir çevredeki oksijen üretiminin de sınırlı olduğu bilinmektedir. Bu durumda insanların, örneğin, İstanbul'a elini kolunu sallayarak yerleşmesi hangi hak ve özgürlükle açıklanabilir? Her gelen insanın, çevredeki orman ve meraları, su kaynaklarını tahrip ederek kendine yer açmasını bir yana bırakın, solunumla, kullandığı yakıt ve araçlarla daha öncekilerin oksijenini yüzde 16'lara kadar düşürerek ve suyuna ortak çıkarak, onların en temel hak ve özgürlüğüne kısıtlama getirdiği de açıktır. Bu nedenle, bir insan, örneğin İstanbul'da oturmak istiyorsa, bunun bedelini ödemelidir. Bir arabanın bir şehirde sadece kapladığı yer için ödenmesi gereken ödenti, örneğin Erzincan'da, diyelim ki 100 TL ise, İstanbul'da bu oran 1000 TL olmalıdır. Artık herkesin iki şeyi öncelikle öğrenmesi gerekecektir:

1) "Yaşamanın ödenmesi gereken bir bedeli vardır".

2) "Hiç kimse ve hiçbir kuruluş doğadan karşılıksız yararlanma hakkına sahip değildir".

Bugün birçok ülkede eğitim ve sağlık, toplumun ortak tasarrufundan karşılıksız olarak desteklenen iki önemli sektördür. Böyle toplumlarda, bir insan ne kadar çocuk sahibi olursa olsun devlet, daha açık bir tanımla, vergileriyle devleti ayakta tutan bireyler, bu çocukların eğitimini ve bireylerin sağlık sorunlarını finanse etmek zorundadır. Bir tarafta, çocuklarının en büyük iki harcamasını, yani eğitimlerini ve sağlıklarını tümüyle başkalarının sırtına yıkan, eğitim ve gelir düzeyi düşük ve çok defa bilinçsiz gruplar, rahatlık içinde sürekli çocuk yaparak, sorunları kronikleştirirken diğer tarafta, sürekli yükün altına girmekten bıkan, bilinçsiz çoğalmanın getirdiği baskıya ve bozuluma dayanamayan ve zaman içinde insani değerlerden uzaklaşmaya başlayan bencil bir grubun oluşması sağlanmıştır. Kapitalist düzenin kökünde yatan acımasızlığın ve bireyselliğin nedenlerinden biri de bu ilişkidir. Hatta ülkeler arasında yaşanan birçok deneyim, bırakın bireyleri, devletleri dahi duyarsızlığa itmiştir. Örneğin Sudan bir zamanlar oldukça yeşil ve verimli bir ülkeyken, hem yanlış dini telkinler hem yine dini telkinler sonucu nüfus artışına karşı önlemleri alamamış hem de çocukların ilk senelerde ölümüne neden olan enfeksiyon hastalıklarını büyük ölçüde önleyerek, nüfus patlamasına ve çevrenin kısa zamanda kendini yenileyemeyecek şekilde tahrip edilmesine neden olmuştur. Birçok kuruluş ve devletin, insani duygularla, yardıma başlamasına ve açları kurtarma yoluna gitmesine karşın, sonuçta sorunların artık çözülemeyecek şekilde kötüleştiği görülmektedir. Çünkü karnı doyan bu bireylerin ilk yapmaya çalıştıkları şey, yeniden bir çocuk yapmak oluyordu. Böyle bir anlayışın yaşatılmasının, insani duygularla da olsa sürdürülüp sürdürülmemesi gündeme geldiğinde birçok bilim adamının, artık bu insanların, doğal

seçilimin duygusal olmayan, affetmeyen ve taraf tutmayan yöntemine bırakılması için ciddi öneriler getirmeye başladığını görüyoruz.

Bugüne kadar birçok ülke (keza ülkemiz) bilim toplumu haline dönüşemediği için, bilimin, daha doğrusu yeterli bilgi birikimine sahip bireylerin, toplumda etkili bir yere sahip olması için zemin oluşamamıştır. Yükselmelerde ve bazı makamların, özellikle parasal kaynakları denetim altında tutan ve geniş halk kitlelerinin çıkarlarını etkileyen siyasi mevkilerin paylaşımında, bilimsel yeterlilik hiç göz önüne alınmamıştır. Geçmişte ve bugün, Türkiye'de parasal olanakları denetleyen ve çıkarların paylaşımında etkili olan makamların birçoğu, bilimsel ve kişisel yeterliliğe sahip olmayan bireylere verilmektedir. Birçoğuna göre de birçok makam yeterli kişilerle doldurulmamıştır. Bu, bugünkü hükümete özgü bir şey de değildir, bu bizim kronik hastalığımızdır. Bu tip makamlar, çoğunlukla insanları birbirinden ayıran öğretilere angaje olmuş (tarikatlar, siyasi gruplar, ırksal ayrım yapanlar vs vs) müfritler ya da siyasi iradenin peşkeşlerine maşalık görevi yapanlar tarafından paylaşılmıştır. Dolayısıyla yükselmenin temel koşulu, bilgi ve yetenek olmaktan çıkmıştır. Bu nedenle halk arasında *"okuyup da ne olacak"* sözü, ulusal bir slogan haline gelmiştir. Yine de insanların çoğu çocuklarının okumasını istemektedir. Acaba bu istek gerçekte, çocuklarının bilgi ve yeteneklerini artırmak için midir? Bu konuda bilinçli ailelerin çok az olduğu izlenimindeyim; çünkü bugüne kadar herhangi bir ailenin, yetersizliği nedeniyle, çocuklarının derslerini ya da okuduğu sınıflarını tekrarlaması için bir başvurusu olmamıştır; hatta Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayımlamış olduğu bir genelgede, çocukların ne kadar zayıfı olursa olsun, aileyle anlaşmak kaydıyla sınıf geçirilebileceği irat (!) edilmektedir. Edindiğim bilgiye göre de hiçbir aile, tekrarlatılarak, çocuğunun daha iyi yetişmesini talep etmemiştir. Zayıf öğrencinin terfisi (sınıf geçmesi), bilimsel düşünceye ve bece-

riye sahip, yetiştirilmeyi bekleyen belirli sayıda çocuğun ve keza eğitmek amacıyla yanan öğretmenlerin ayağına pranga gibi vurularak eğitimi tam bir bataklığa dönüştürmektedir.

Yükselmek için (teknik bazı işleri yapmak için değil), geniş olanakları denetlemek için (gerektiğinde yararlanmak için) ve saygınlık kazanmak için bilginin gerekli olmadığını gören aile, elindeki olanakları niçin eğitim için kullansın? Bunun yerine, alınacak bir arsanın ilerideki ederi, bir matematik profesörünün 35 yıllık kazancından daha fazla olabilir; çünkü arsanın getirisinin ya da bilgi yerine getirinin geçmesini önleyecek, ciddi bir devlet politikası da, bilinçli olarak oluşturulmamıştır. Böyle bir önlem, bilgiyi ve beceriyi ön plana geçireceği için, er ya da geç yeteneksizlerin ayağının kaymasına neden olur. Bu kısırdöngü sürüyor. Bakalım nereye kadar... Bu haramiler, soygunu ya da etkinliklerini biraz daha sürdürebilmek için, eğitim süreci içinde, bilgi yerine, birçok safsatayı bilimmiş gibi yutturma ve eğitim programlarında bu safsataların ağırlıklarının artırılması konusunda özel bir çaba göstermektedir. Milli Eğitim Bakanlığımızın her yıl eğitim programlarında bu yönde yaptığı değişiklikleri, sosyal ve fen bilimleri yerine din dersinin zorunlu okutulmasını başka nasıl açıklayabilirsiniz? Böyle bir duyguya kapılan toplum, çocuklarının eğitimi ve öğretimi için katkıda bulunmayı bir angarya ya da cereme olarak algılamaya başlayınca, onları bu yanlış yönlenmeden döndürmenin tek yolu, insanların (burada çocuklarının) artık temel hak ve özgürlüklerinin dışındaki tüm haklarının ancak bilgi birikimleriyle ve kazandıkları becerilerle ölçülebileceğini kavratmak, hatta zorlamak gerekecektir. Çocuklarının eğitim masraflarının, bugüne kadar temel eğitim olarak nitelendirilen süreçteki harcamaların, bundan böyle aile tarafından karşılanmasının kaçınılmaz olduğu anlatılmalıdır. Bugüne kadar, basit yöntem ve harcamalarla (çoğunlukla devlet tarafından) yapılan eğitim, bundan böyle yaşamın çok masraflı bir teknolojiye dayanması ve eğitimin,

yaratıcılığı güçlendirmeyi amaçlaması nedeniyle artık pahalı bir süreç olmuştur. Bu nedenle bireylerin, çocuklarının etki sahibi olması ve saygınlık kazanması için bir diğeriyle gireceği yarışmada, diğer insanların çocukları için fedakârlık yapmasını (yani onların eğitimi için parasal destek sağlamalarını) beklemek haksızlık olur. Buradaki temel hak ve eşitliği sağlayacak, yani her insanı insani değere ulaştıracak yatırımlar, diğer bir deyimle bireylerin başlangıçta yarışma çizgisine aynı koşullarla gelmesini sağlayacak düzenleme ya da güç, kuşkusuz devlet tarafından sağlanan temel olanaklardır. Bu çizgiden sonraki yatırımlar ve yönlendirmeler, bireyi meydana getiren ailenin sorumluluğunda olmalıdır ve doğal olarak da sonucuna aile katlanmalıdır. Temel eğitimin dışındaki tüm sosyal yatırımlar, her ne kadar toplumlara nitelikli insan kazandırıyorsa da, birçok yönüyle bizzat kişiye üstün olanaklar sağladığı için, kişisel bir sorun olarak görülüp ona göre karşılığının talep edilmesi gerekecektir.

Herkesin zirveye gelmesini amaçlayan bir eğitim sisteminin uygulanması hem bireylerin biyolojik yapılarının farklı olması hem de ekonomik nedenlerle olanaksızdır.

Birçok ülkede aynı şekilde, sağlık hizmetleri de bireyin temel hakkı olarak tanımlanmış ve değişik şekillerde uygulanmıştır. Toplumun tüm bireylerine hizmet götürecek uygulamalar, örneğin halk sağlığı, spor tesisleri, hijyen vs devletin yükümlülüğünde ve sorumluluğunda olmalıdır. Burada, bir bireyin biyolojik olarak (bilgi ve beceri kazanması kastedilmeden) sağlıklı gelişmesi için (örneğin 18 yaşına kadar) yapılabilecek harcamaların (besin takviyesi de dahil olabilir) devlet tarafından karşılanması mümkün olabilir. Ancak bundan sonraki harcamaların bireyin sorumluluğuna verilmesi kaçınılmaz görünmektedir. Devlet, bireyin sağlık gereksinmelerini, parasal olarak değil, sadece organizasyon bakımından kolaylaştıracak önlemleri almakla (örneğin uygun sigortalama sistemlerini kurmakla) yükümlü tutulabilir. Daha sonra

açıklayacağımız gibi, hiç kimse, biline biline başka birinin kalıtsal bozukluklarının[6] ya da yanlış alışkanlıklarının (örneğin sigaraya bağlı rahatsızlıkların) sonuçlarını ödemek zorunda bırakılmamalıdır.

Demokrasinin temel hak ve özgürlüklerin biyolojik temele ve verilere göre yeniden tanımlanması, 'şansa bağlı seçilimlerden kurtulmuş toplum'

Ana karnına düşmüş bir embriyonun sinir dokusundaki sinapslar (bağlantılar) tam oluşmadığı için duyu organları 4. aydan önce işlev görmez, yani acı duymaz, herhangi bir dış uyarıya tepki gösteremez. Bu evredeki bir embriyonun hakları tartışmaya açıktır, yaşama hakkı olduğu söylenebilir, duruma göre toplumun embriyo üzerinde operasyon yapma hakkı (kürtaj) da tartışılabilir; ancak dördüncü aydan sonra, 'sinaps'laşma ve dolayısıyla algılama başladığı, yani acıyı, belki zevkleri tatmaya başladığı için, artık onun temel hak ve özgürlükleri oluşmuştur. Dolayısıyla, bu evreden sonra toplumun kararı olsa da, bazı hakları elinden alınamaz. Bu hakların başında yaşama hakkı gelir. Dolayısıyla istense de, eğer çok büyük bir özür tespit edilmemişse, bu yaşama son verilmemelidir. Bu hak her canlıya doğuştan verilen temel haktır, üzerinde tartışılması dahi anlamsızdır. Anasından canlı doğan herkesin, birlikte getirdiği temel hak ve özgürlükler vardır. Bunların birçoğu, bugüne kadar bilinen ve uygulanan, hatta bazı anayasalarda kurallara bile bağlanmış haklardır. Sağlıklı yaşama, beslenme, barınma, temel eğitim, fikrini

---

6 Burada kastedilen, doğacak çocuğun kesinlikle özürlü olacağı bilinirse ve aile bunu bile bile çocuk yapmaya kalkışırsa, bunun bedelini diğer insanlara ödetmek hakkına sahip olmamalarıdır. Beklenmeyen özürler doğal olarak ortak havuzdan karşılanmalıdır. Böyle bir sistemin işletilebilmesi için doğum öncesi genetik danışma merkezlerinin kurulması zorunlu olmalıdır.

açıklama, belki yetenekleri ölçüsünde ek eğitim vs. Bugün demokrasinin temel unsurlarından sayılan seçme ve seçilme hakkını önemli bir nedenle bunun dışında tutmak gerekiyor. Bu neden daha sonra anlatılacaktır.

Yakın zamana kadar demokratik ülkeler denen toplumlarda bu haklar, kural olarak herkes tarafından, bir seçim uygulanmadan eşit bir şekilde kullanıldı. Bir çocuğu okutmak ve durumu ne olursa olsun bir hastayı kurtarmak için uygar toplumların çoğu, tüm olanaklarını seferber etti. Hatta bu insancıl davranış öyle bir dereceye vardı ki, birkaç ay ömrü kaldığı biline biline bir hastaya, dünyanın başka bir tarafında yüzlerce çocuğu açlıktan, onlarca insanı sefaletten kurtaracak miktarlarda harcamalar yapılmaya başlandı. Keşke evrendeki madde yasaları, Lavoisier'nin *"Yoktan hiçbir şey var olmaz, hiçbir şey de varken yok olmaz"* ilkesine gör kurulmamış olsaydı. Vermeden almanın doğanın yasalarına aykırı olduğu bu ilkeyle açık bir şekilde anlaşılmıştır. Ya bu ilkeyi uygulayacaksınız ya da zorluklara katlanmayı peşinen kabul edeceksiniz. Bugüne kadar doğanın ilkelerine *"güya insancıl nedenlerle"* aykırı hareket eden insanlar, denizin bittiğini görmeye başlayacaktır. Nitekim çok tepki gören Sosyal Güvenlik Yasası bu denizin bittiğinin işaretidir. Böylece yakın zamanda, artık insanlar tercihini koymak zorunda kalacaktır; ya bir taraftan geleneksel olarak insancıl anlayış dedikleri uygulamaları sürdürüp öbür taraftan daha önemli iyileştirmeleri (kazançları) diğer bir tanımla yaşam kalitesini yükseltmeyi bile bile yitirmeye devam edecekler ya da tercihlerini koyarak küresel bir fizibiliteyi, bir anlamda önceliği benimseyeceklerdir.

Lavoisier, Antoine Laurent (1743-1794)

Zengin bir tüccarın oğlu olan Lavoisier, Mazarin kolejinde okudu, astronomi dersleri aldı. 23 yaşında *"Paris İçin En İyi Aydınlatma Sistemi"* adlı inceleme yazısıyla, Fen Akademisi'nin ödülüne değer görüldü. Daha sonra, *"Dağ Tabakaları Üzerine İnceleme ve Paris Civarındaki Alçıtaşlarının Analizi"*

adlı iki çalışma daha yayımladı. General Baudon'un yardımcısı ve sonunda fermier general oldu; barut ve güherçile fabrikasının müdürlüğünü (bu sırada kara barutun kalitesini geliştirdi), ölçü ve tartı aletlerini geliştirmekle yükümlü komisyonun üyeliğini yaptı. Maliye bakanlığında vergi reformu yapmak için görevlendirildi ve bu konuda bir eser yazdı. 1793 yılında fermier generallerin tümünün tutuklanması emredildi; 1794 yılında ölüm cezasına çarptırıldı ve aynı gün (8 Mayıs) giyotinle idam edildi.

Modern kimyanın kurucusu olarak bilinir. Maddenin ağırlığı olduğunu ve bu niteliğiyle tanımlanması gerektiğini ileri sürdü, kütlenin ve elementlerin korunumu ile ilgili yasaları buldu. İlk defa oksitlenmeyi açıkladı; Laplace'la birlikte ilk defa havada oksijen ve azotun olduğunu tanımladı ve bunları karıştırarak havayı yeniden yaptı. İlk defa hidrojeni oksijenle yakarak su elde edilebileceğini ispatladı. 1780 yılında karbonu oksijenle yakarak karbondioksidin bileşimini açıkladı; ilk defa Laplace'la birlikte kalorimetrik ölçümleri gerçekleştirdi; asitlerde ve bazlarda oksijenin varlığını saptayınca, kimyasal maddeleri yeniden adlandırma girişimlerine başladı (1789'da bu sistemin kullanıldığı "Temel Kimya" adlı bir kitap yazdı). Canlılarda vücut ısısının karbon ve hidrojenli organik maddelerin yıkılmasıyla ortaya çıktığını ileri sürdü; teraziyi geliştirerek yaygın olarak kullanılmasını sağladı.

Lavoisier hakkında anlatılan ilginç bir öykü, gerçek bir bilim adamının niteliği ve bilimin bir insanı nasıl geliştirdiği konusunda önemli ipuçları verebilecek niteliktedir. Söylenceye göre Lavoisier, ölüm cezasını alır almaz ilk olarak kendisi gibi bilimle uğraşan en yakın arkadaşını aratır ve şöyle der: *"Ben nasıl olsa başımı verdim; bari bu başı verirken bilimsel bir denemeyi de gerçekleştirelim. Acaba bir insan kafası, kesildikten sonra da belirli bir süre düşünebilir mi?"* der ve ilave eder *"Benim başım kesilip sepete düşer düşmez, eğer ben düşünebiliyorsam, gözkapaklarımı üç defa açar kapatırım ve sen de anlarsın ki ben kafam kesildikten sonra da düşünebiliyorum"*. Gerekli izinler alı-

nır ve arkadaşı kesilen kafada, gözkapaklarının üç defa açılıp kapandığını gözler.

Lavoisier'nin kimyanın temelini oluşturan *"hiçbir şey yoktan var olmaz, vardan yok olmaz"* ilkesini çoğumuz temel bilimlerin bir yasası olarak biliyorsak da özünde bu kural, yaşamın her uygulamasına esas olacak bir ilkedir. Özellikle ekonomiye...

Sosyal olayları Lavoisier'nin ilkesi açısından yorumladığımızda; elde ettiğiniz her şeyin ödenmesi gereken bir bedeli vardır, bu bedeli ödeyip elde etmişseniz, uygar ve ahlaklı bir insan olarak tanımlanırsanız, demokrasinin nimetlerinden yararlanma onların hakkıdır. Eğer bedel (buradaki bedelden kasıt alın teri, emek ve cefadır) ödemeden bir şeyleri elde etmişseniz, bu bedeli zamandaşlarınız ya da gelecek nesiller -haksızlığa uğrayarak- ödemek zorunda kalır, bu insanların aynı şekilde demokratik haklarının olduğunu savunmak, bir topluma yapılacak en büyük kötülüktür. Demokrasinin en büyük düşmanı, çarpık demokrasiyi savunanlardır. Hak yiyen ve hakkı yenen insanın toplum içinde uyumlu ve mutlu bir yaşam sürmesini ve bu yöndeki ilişkilerini geliştirmesini beklemek de hayaldir.

Dini rehber edenmiş ülkelerde tarih boyunca (ve bugün) huzursuzluğun bir türlü bitmemesini merak etmiş olabilirsiniz. Bu topluluklarda, yaşam süreci içinde elde edilemeyen haklar, bir başka dünyaya (ahrete) havale edildiği için, o toplumlar hiçbir zaman huzura kavuşamamışlardır. Bu hakkın ya da öcün er ya da geç ahrette alınacağını söyleyen her türlü öğretiye dört elle sarılmaya başlarlar. Artık bu kesim; sömürülmeye, istismara ve yönlendirilmeye açık, hayata küskün, kaderine razı, fanatik, şiddete açık bir kesim haline dönmüştür. Demokrasi, hesabını bu dünyada veren ve alan kesimin rejimidir.

Bütün bu anlattıklarımız, bir düşünce ve dünya görüşü meselesidir. İnsancıl olma ya da gaddar insan olmayla ilgisi yoktur. Bu satırları okuyacak insanlar birden tepki göstere-

cek ve yazarın yargısından kuşku duymaya başlayacaklardır. Diyelim ki bir defalık yapılacak, bireyleri sağlıklı yaşantılarına döndürecek harcamaların dışındaki harcamaları, kişilerin daha rahat ve sağlıklı bir ortamda yaşaması için kullanmaya başladık. Örneğin anayolları gidiş gelişli yaparak kazaları önlemeye çalışalım, yerleşim yerlerine büyük park ve gezi alanları yaparak, temiz su bularak, vs ile insanların daha sağlıklı ve üretken olmasını sağlayalım. Sonuçta şu görülebilir: Birinci durumda toplumun ortalama yaşı 60 seneyken, ikinci durumda bu ortalama 70 yıl olacaktır. Pekâlâ bu durumda, toplumun genel yararına ters düşen bir uygulamanın mantığı nedir? Eğer insancıl görünmekse, tüm toplumun genelde zararına olacak bu tip uygulamaların insancıl duygularla açıklanması olanaksızdır.

İşte bu nedenle birçok ülkede *"şimdilik"* başka gerekçelerle ötanazi (kişinin kendi ölümüne karar verme yetkisi) tartışmaya açılmış ve bazı ülkelerde yasal olarak uygulanmaya başlanmıştır. Önümüzdeki birkaç on yıl içinde, kişinin değil toplumların yetkili kıldıkları yasal kurumların, bildiğimiz yargının dışında, bir çeşit sağlık yargı sisteminde *"kişi istese de istemese de"* ölümüne karar verme hakkı gündeme gelebilecektir. Şimdiden sesli düşünmeye başlarsak o gün geldiğinde, daha sağlıklı karar verme aşamasına ulaşabiliriz. Çünkü *"korkunun ölüme faydası yoktur"*. Eğer dünya kaynakları bu hızla tahrip edilirse, dünya nüfusu bu hızla artarsa, biyolojik olarak bilimsel önlemler alınmaz ve gelişmeler yeterince yapılmazsa, bugün düşünmekten dahi çekindiğimiz ve bu kitapta yüzeysel de olsa değinilen birçok sonucu aynen yaşamak zorunda kalacağız. Bunun önlenmesi için getirilen öneri, bu konulara yabancı birçok insan tarafından ilk defa duyulduğunda belki biyolojik faşistlik olarak nitelendirilecek; ancak ileri sürülen önlemler alındığı takdirde, kalıtsal olarak sağlıklı insanların yaşamasını mümkün kılacak yasal ve teknik gelişmelerin zamanında alınmasına olanak sağlanabilecektir. İşte bu nedenle 20. yüzyıla ve gelecek yüzyıla

"Biyoloji Çağı" damgasını vurmaktayız; çünkü insanın temel haklarıyla ilgili yargı sistemi, artık biyolojik verilere göre tanımlanma sürecine girmektedir.

Demokrasinin, temel hak ve özgürlüklerin bilgi birikimine göre yeniden tanımlanması; 'bilim toplumu'

İnsan soyu; ilişkilerini objektif bir temele dayandırabilmek amacıyla, maddi nesnelerin niceliksel özelliklerini (sayılarını) belirtebilmek için sayısal sisteme geçmek zorunluluğunu duymuş ve bunun için ilk adımı atmıştır. Ancak bu oldukça zor olmuştur; 1 rakamından sonra 2 rakamının kavranabilmesi için 25.000 yıllık bir sürenin geçmesi gerektiği rivayet edilir. İkiden sonraki rakamlar artık bir dizi halinde hızla gelmiştir. Bir defa bir kavram yerleşirse onun gelişmesi zaman içinde hızlanır. Bu gelişim, nesnelerin niceliksel özelliklerinin ölçülmesini ve bireyler arasındaki maddesel ilişkinin yasalarını belirleyen ilk adımı oluşturmuştur. Bu dönemde, bir insanın çevresindeki insan gücünü anlatması için *"on adamım var"* demesi yeterliydi.

Uygarlık, kültür ve teknoloji ilerledikçe sayıların yetmediğini, nesnelerin niteliğini belirleyebilmek için güzel, çirkin, zarif, kaba vs gibi soyut kavramların kullanıldığını, kesin bir anlatım oluşturan ölçü birimlerinin geliştiğini ve duyarlılığın arttığını görüyoruz. Geçmişte, toplumların, kendi iç ilişkileri için, özellikle maddi ilişkileri için farklı ölçü birimlerini geliştirdiğini görmekteyiz. Örneğin, uzunluk için inç, metre ve arşın (...), ağırlık için paund, kilo ve dirhem (...) bu ölçülerin en iyi bilinenlerinden birkaçıdır. İnsanlar evrensel değerlere ulaştıkça, ölçü birimlerinde ortaklık gündeme geldi ve kural olarak bazı niteliklerin belirtilmesi için bu birimler dünyadaki insanların hemen hepsi tarafından ortak olarak kullanılmaya başlandı. Amaç, birimlerde bir standart oluşturmaktı. Dolayısıyla bu aşamada, bir öncekinden farklı olarak, bir insanın "180 cm boyunda, 80 kilo ağırlığında on adamım var" sözü,

gücün tanımı için yeterliydi. Bu aşamalarda, bilginin ölçütü oluşturulamamıştı; çünkü bilim toplumu oluşmamıştı.

Kendi kendine bilgi üretemeyen ya da bilgi depolayamayan nesnelerin tanımı için bu nitelikler ve ölçü birimleri yeterliydi. İlk defa, bilgisayar üretimi gerçekleşince, anlamlı bir bilginin birimi olan "byt = bit = bilgi birimi" de uygarlığın ölçü kavramlarının arasına katıldı. Bugün sadece, bir bilgisayarın bir harddiskindeki ya da flaş bellekte depo edilmiş bilginin miktarını göstermeye yarayan bit = bilgi birimi bakalım gelecekte insan soyunun hangi özelliklerini ölçmek için kullanılacak?

Şu ana kadar, bir insanın maddi yapısının (uzunluk, ağırlık, renk vd.) niteliğini ölçen ölçütlerin dışında, insanı insan yapan değerlerini ölçen herhangi bir sistemin kurulmasına yanaşılmamış ya da objektif ölçüler geliştirilememiştir. Durum böyle olunca, bir insanın toplumsal açıdan değeri, sahip olduğu maddi olanaklar ve mezun olduğu okulun diplomasıyla ölçülmeye başlanmıştır. Özellikle ikincisinin benimsenir ve kabul edilebilir bir tarafı olmasına karşın, yine de bir insanın yetenekleri konusunda yeterli bilgi veremeyeceği için, soyut ölçütler olarak değerlendirilir. Örneğin, en azından bizim ülkemizde ve keza dünyanın hemen her yerinde, ister tek bir hocası olan okulu bitirsin ister yetkin bir kadroya sahip bir okulu bitirmiş olsun, mühendislik okulundan mezun olmuş herhangi biri, ömrü boyunca mühendis olarak çalışma hakkını kazanır. Okullar arasındaki görünen tek fark, tercih edilme derecesidir. Eğer bir ülkenin kaderi, daha sonra değineceğimiz nitelikteki politikacılara bırakılmışsa, bu tercihin ne ölçüde yansız olacağı açıktır. Buradaki esas sorun, bu nitelikteki insanların yaptıkları işlerle ve eylemlerle, toplumun geleceğini etkileyecek yetkilerle donatılmış olmasıdır.

Günlük işlerinde kullandığı maddesel nesnelerin; örneğin, çekiç ağırlığının, boru çapının, ambalaj büyüklüğünün vs'nin standardını saptayan insan soyu, kendi kaderini etkileyecek ve yönlendirecek insanların niteliklerini ya hiç sapta-

mamış ya da sadece ölçme değeri tartışılabilen, ölçme değeri tam belirlenemememiş *"diploma"* denen bir belgeye bağlamıştır. Diplomanın bizatihi kendisinin standardı belirlenmemiştir. Örneğin, bölümde bir tek akademisyeni olan (A) üniversitesinden mezun olan kişiyle yetkin bir kadroya sahip (B) üniversitesinden diploma almış bir insan, yasal olarak aynı yetkiye ve haklara sahiptir. Bu, bilime saygısızlık ve haksızlıktır.

Bunun yanı sıra, kural olarak, her işin ya da her makamın tanımlanması gereken bir yetkisi ve sorumluluğu vardır. Dolayısıyla bu işi ya da makamı işgal eden kişinin belirlenmiş bir niteliğinin olması gerekir. Aksi takdirde, bu niteliksizlikten doğacak aksaklıklar, dalga dalga hem toplumun her kesimine hem de gelecek kuşaklara yayılacaktır. Bugün, demokratik hak ve özgürlük vaveylası arasında, kişilerin kullandıkları, güya bu temel özgürlükten, yaşayanlar ve gelecek kuşaklar paylarını olumsuz şekilde almıştır ve almaktadır.

Her insanın yeteneklerini düzenleyen kalıtsal yapısı ve bilgi birikimi farklı olduğuna göre, bu insanlara sınırsız hak ya da diğer bir tanımlamayla sınırsız yetki kullanma hakkı verilmesinin, açıklanabilir mantığı nedir?

Dünyanın milyonlarca yıldan beri biriktirmiş olduğu değerler (petrol, kömür, orman, su ürünleri, toprak, vs), hiçbir sorgulamaya tutulmadan hoyratça kullanılmış ve kullanılmaktadır. Dünyanın jeolojik dönemlerinden gelen bu tip birikimi fazla olduğu için, en azından çok yakın zamanlara kadar, bu miras, çok savurganca kullanılsa dahi, tehlike boyutlarına ulaşmamıştır. Dolayısıyla, yeteneksiz ve bilgisiz yetkililerin neden oldukları aksaklıklar, doğanın bu cömert yorganıyla kapatılmıştır ve bugüne kadar kalıtsal olarak yeteneksiz, eğitim olarak yetersiz olanlar, bu özellikleri yeterince taşıyanlar kadar temel hak ve özgürlükleri kullanagelmişlerdir. Dolayısıyla canlı doğan her insan, temel hak ve özgürlüğü gereği (!), fırsatını bulursa -buradaki fırsat, bir yolunu bulursa, şansı yaver giderse anlamına kullanılmıştır- her türlü yetkiyi kullanabilme hakkına sahiptir. Topluma ve dünyaya verdiği zarar ne olursa olsun...

Yirminci yüzyılın sonuna kadar bu yorgan, bu donanımsız çıplak vücutları örttü; fakat deniz bitince, bireylerin bir yerleri açıkta kalmaya başladı. Dünya, artık, yeteneksiz ve yetersiz insanları, baş tacı olarak taşıyamayacak duruma geldi. Biyolojide bir kural vardır: Olanakların sınırlı olduğu bir alanda, birey sayısı artmaya devam ederse, doğal seçilim harekete geçer. İşte dünyada, ilk defa, insan popülasyonunda, küresel olarak (tüm dünyayı kapsayacak şekilde), fiziki yapılarının dışında, insanı insan yapan değerler (bunların başında bilgi birikimi ve yetenek gelmektedir) bakımından gerçek anlamda doğal seçilim süreci başlamaktadır. Bunun ilk adımı, biraz önce ana hatlarıyla anlatmaya çalıştığımız kişinin temel hak ve özgürlüklerinin dışındaki hakların ve özgürlüklerin, bundan böyle, taşıdığı yetenekler (kalıtsal olabilir) ve yeterlilikler (bilgi birikimi) oranında kullanabilmesi olacaktır. Birçok insanın bugünkü hak ve özgürlüklerinin bir kısmın gelecekte kullanamayacağını anlamaya başlaması iyi olur. Bu zümrenin ilk akla gelen kesimi politikacılar ve siyasi tercihiyle atanan bürokratlardır.

Bu kısmın başına yeniden dönersek, artık her şeyin tekniğe ve bir programlanmaya dayandığı bir dünyada, bir işin yapılabilmesi için, belirli bir bilgi birikiminin koşul olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin, temel mühendislik hizmeti için, evrensel olarak 100.000 bilgi birimlik (bir çeşit bitlik) bir bilginin verildiği bir okulda okumak ve mezun olurken bunun en az 75.000 bilgi birimini kazanmak bir koşul olmalıdır. Bu bilgiyi alamayan herhangi birinin, bu diplomanın verdiği haklardan yararlanamayacağı açıktır. Eğer yasal yetersizliklerden dolayı bu hak ona verilmişse ya da tanınmışsa, bu şu anlama gelir: Bilgi eksikliğinden dolayı başka bir kişiye ya da topluma verebileceği zarar, bu kişinin lehine göz ardı edilmiştir, kişi, bu diplomayla, hakkı olmayan bir getiri elde etmiştir.

Bilgisi ve yeteneği kısıtlı olanların, temel hak ve özgürlüklerinin üstündeki hakları ve özgürlükleri de sınırlı olmalıdır

Konunun daha iyi anlaşılması bakımından, biraz önce verdiğimiz örneği, bir başka anlatım şekliyle bir daha yineleyelim. Yukarıda değindiğimiz bilgiyi, yasayla saptanmış en az düzeyde kazanan kişi, en basit düzeyde mühendis olarak çalışabilir ve bu unvanın kazandırdığı hak ve yetkilerin ancak minimumundan yararlanabilir; fakat kişi kendi başına küçük ölçekli bir proje yapmak istiyorsa, kazanmış olduğu 75.000 bilgi birimlik meslek bilgisinin üzerine, örneğin 25.000 bilgi birimlik, orta ölçekli bir proje yapmak istiyorsa ona ilave örneğin bir 25.000'lik, büyük boy bir proje yapmak istiyorsa, örneğin onlara ilave yeni 25.000 bilgi birimlik mesleki bir bilgiyi eklediğini kanıtlamalıdır. Bunların üzerinde yasal olarak bir denetim yetkisini kullanmak istiyorsa ek olarak örneğin 25.000 birimlik bilgiyi daha eklediğini de kanıtlamalıdır. Böylece, örneğin, ancak 175.000 bilgi birimlik mesleki bilgiyi sahip bir insan, denetleme yetkisini kullanabilir. Böyle bir insan şube müdürü olmak istiyorsa, mesleki yetki kapsamı büyüyeceği için, örneğin ek 50.000 mesleki bilgi birimine sahip olması gerekir. Bu kişi genel müdür olmak istiyorsa, örneğin, ek bir 50.000 mesleki bilgi biriminin yanı sıra, altındaki kişilerin özlük haklarıyla ilgili kararlar vereceği için, örneğin 20.000 bilgi birimlik sevk ve yönetim ve 20.000 bilgi birimlik yönetim hukuku ve belki bir yabancı dil bilmek zorundadır. Bu kişi müsteşar olmak istiyorsa, 50.000 birimlik ek meslek bilgisinin yanı sıra, örneğin 50.000 birimlik sevk ve yönetim, 30.000 birimlik idari hukuk, 30.000 birimlik halkla ilişkiler vs bilmek zorundadır. Eğer bu kişi bakan olmak istiyorsa, ek mesleki, idari, hukuki bilgilerin dışında, siyaset bilimine ve halkla ilişkiler bilimine yeterince hâkim olması ve belki ikinci bir yabancı dili bilmesi talep edilmelidir. Bu kademelere gelecek insanların seçimi, yalnız ve yalnız bu niteliklerini kanıtlamış olanlar arasından yapılabilmelidir. Diğer yollar

yasal olarak kapatılmalıdır. Bu, hekim için de, ziraatçı için de, öğretmen için de, yetkisi ve sorumluluğu olan her alan için geçerlidir.

Ulaşacağımız bu düzende daha önce, sayısı ve ardından yapısal niteliği belirtilmekle yetinilen tarife ek olarak, artık, *"...birimlik bilgiye sahip on adamım var"* demek zorunluluk olacaktır.

Bir kişinin bu bilgiyi bir defa kazanmış olması da yeterli olamaz; çünkü hemen her konuda bilgi sürekli artmaktadır. Yetkiyi ve hakkı sürekli olarak kullanmak isteyen, yeni bilgileri de izlemek zorundadır. Bu nedenle, bir hekimin, bir mühendisin, bir ziraatçının ya da bir öğretmenin bilgisini sürekli yenilemeden aynı yetkiyi kullanması söz konusu olmamalıdır. Kullanılmayan bir bilginin kısa zamanda yitirildiği bilinmektedir. Örneğin üniversiteden mezun birinin, bilgisini kullanmadığı takdirde birinci yılda yüzde 40'ını, ikinci yılda yüzde 60'ını, beşinci yılın sonunda yüzde 80-90'nını yitirdiği bilinmektedir. Bu sırada gelişme gösteren yeni alan bilgilerine ulaşmadığı da göz önüne alınınca, kişinin iş yapabilir bilgisinin hemen hemen sıfırlandığı görülür. Halbuki birçok ülkede, keza bizim ülkemizde, 50 yıllık hekimlerin, mühendislerin, öğretmenlerin meslek içi bir eğitimden dahi geçmeden, bilgi dağarcığının kapsamını kanıtlamadan *"hak ve yetkisini"* sürdürdüğü bir vakıadır. Bu nedenle, herhangi bir işin aksamadan, çağdaş ölçülerde yürütülmesi nadiren olmaktadır.

Yaşadığımız yüzyılda ve en geç gelecek yüzyılda insanlar, ancak bilgileri ve kalıtsal yetenekleri oranında yetki kullanabilmelidirler.

Seçme ve seçilme hakkının yeniden düzenlenmesi: Bir komik sistem düşünün ki bu sistemde, çoğu anlamayanlardan (yeteneksizlerden ve bilgisizlerden) oluşmuş bir kitle, anlayanları (yetenekli ve bilgilileri) seçmeye yetkili olsun ve

kitlenin doğrulukla seçtiğine inanılsın. Yirmi birinci yüzyılın sonuna kadar geçerli olacağı varsayılan ve halen uyguladığımız özgürlükçü demokrasi dediğimiz sistemin özü, işte bu anlayışa dayanır. Böyle bir sistemde, herkes *"parmak hesabı seçildiği sürece"* her hakkı ve yetkiyi kullanabilir ve geldiği makamın kapsamı oranında toplumların kaderini etkileyebilir. Bu yetkinin alınması için sahip olunması gereken bilgi ve yeteneğin kanıtlamasına gerek yoktur. Yalanla, şantajla, maddi güçle, duygusal, dinsel, ırksal ve toplumun diğer maddi ve manevi tüm değerlerini sömürme ya da peşkeş çekmekle bu yetkiyi alabilir ve daha sonra özgür irade diye tanımladığınız o insanları yönlendirebilir, sömürebilir. Bu durumda bilgisizlerin ve yeteneksizlerin oylarıyla kazanılmış yetkiden ne bekleniyorsa ancak o kadar verim elde edilebilir. Nitekim bugünkü dünyada, özgürlükçü demokrasinin uygulandığı ülkelerde huzursuzluğun bir türlü bitmemesinin kaynağında bu komedi yatmaktadır. Diğer idari sistemlerde çeşit değiştirme şansı hemen hemen hiç olmadığı için o sistemler, zaten başından yarışma dışı kalmıştır ve konuşmaya bile değmezler. Bugün özgürlükçü demokrasi diye tanımlanan sistemlerde, en azından olası yeteneksizleri ve bilgisizleri değiştirme şansı vardır. (Küreselleşmeyle bu olanak da yitirilmeye başlanmıştır; çünkü dünyayı yönlendiren 500 kadar uluslararası şirketin eylemlerini bir ülkenin oylarıyla değiştirmek artık mümkün olmadığına göre, küreselleşme sonunda yarım buçuk da olsa bugüne kadar uygulanan demokrasinin üzerinde değiştirilemez, alaşağı edilemez bir güç sahneye çıkmıştır.) Oysa süzgeç duyarlı yapılmamışsa, süzüntünün de berrak olması beklenemez. İşte bu nedenle, bugünkü özgürlükçü demokrasi olarak tanımlanan sistemlerin başarısı dahi, halkın bilinç derecesiyle doğru orantılıdır. Aşağı yukarı aynı özgürlükçü demokrasi yasalarını kullanmalarına karşın, farklı toplumlarda farklı sonuçların alınması, toplumu oluşturan bireylerin, yöneticilerini seçebilecek bilimsel doygunluğa ve eğitime farklı derecelerde ulaşmalarındandır. Dünyanın bir-

çok ülkesinde bu örnekleri görebilirsiniz. Bilgisi ve yeteneği olmayan insanın seçme değeri de olamaz. Bilgisi ve yeteneği sınırlı olan bir insanın, yöneticisini seçme katkısının bilgisi oranında olması kaçınılmazdır. Bu durumda bugüne kadar demokrasinin en temel kuralı olduğu varsayılarak her insana seçime eşit değerde katılma hakkı, bundan böyle, gerçek demokrasinin oluşturulabilmesi için, ancak bilgisi oranında verilmelidir. Çünkü kişi bu oyuyla sadece kendinin geleceğini değil, toplumun geleceğini yönlendirmeye hak kazanmış olmaktadır. Yönetimin tamamen teknik bilgiye dayalı bir eğitim gerektirdiği bir dünyada, cahil ve yeteneksizlerin bu seçme hakkını kullanması bilim dışılığın ta kendisidir. Dünya, bu cahilliği artık kaldıracak durumda değildir.

Doğruyu bulma, eğer bilimsel bir yargılamayı gerektirmiyorsa, sağduyuyla olur. Tamamen rastlantıya dayanan kazaların önlenmesi gibi... Her ne kadar politikacılar kürsülerden sık sık *"halkın sağduyusuna güvenin"* diye bağırsalar da, bir toplumun sağduyuyla yönlendirilemeyeceği açıktır. Bu nedenle de bu toplumlarda her türlü aksaklığa ve kazalara rastlanması kaçınılmazdır. Bu kadar teknik bilgi isteyen bir yönetimin doğrulukla seçilmesi ancak, bu bilgileri kazanmış olanların katkılarıyla olabilir. Bu nedenle temel hak ve özgürlükler olarak bilinen seçme hakkının değişmesi ve herkesin bilgisi kadar yönlendirmeye, yani yöneticilerin ya da politikacıların seçimine katılabilmesi gerekir. Bunun için de mesleği ya da yaptığı iş ne olursa olsun, özel bir sınav sistemiyle herkesin yargı ve bilgi dağarcığı ölçülüp kişiye o bilgi oranında seçime katılma hakkı verilmelidir. Canlı doğan herkesin, toplumun bir üyesi olma hesabıyla, seçime en az bir oyla katılma hakkı olacağından diğerlerinin de buna göre saptanması gerekir. Örneğin bu hakkın derecesi 1-100 arasında değişen rakamlar olabilir.

Bu durumda, kişinin bilgi ve yargı sistemini ölçen birim ya da ölçüt ne olmalıdır sorusu, sistemin en can alıcı ve belirleyici noktasını oluşturmaktadır. İşte bu nedenle ilk olarak

*"bilgi ve yetenek nedir"*in tanımı yapılmalıdır. Eğer yanlış yapılırsa *"yanlış tanımlardan ve seçimlerden yanlış sonuçlar çıkar"* akıbetinden kurtulamazsınız. Yargı ve bilgiyi ölçen ölçütleri iyi tanımlayamaz ve ölçme işlemini bu yanlış tanımlamalarla yapmaya kalkarsanız, o zaman, toplumu çok daha büyük bir çıkmaza sokabilirsiniz. İşte bu nedenle, gerçek demokrasinin kurulması için temel veriyi (ölçütü) evrensel bilgi sağlayacağı için, önemle üzerinde durulmalıdır.

Bugün seçmenlerin önemli bir kısmının yargısı; din, ırk ve avanta istismarıyla çelinmiştir; çelinebilmektedir. Olanakların yeterli olduğu devirlerde ve ortamlarda, bu bilim dışılık, doğanın zengin nimetleriyle kapatılmıştır; fakat en temel olanakların dahi (oksijen ve su) kısıtlanmaya ve sınırlanmaya başlayacağı yaşadığımız yüzyılda, hakların sınırlanması, her şeyi silip süpürecek bir çatışmayı başlatabilir. İşte bu çatışmayı önleyecek, zamanında gerekli önlemleri alabilecek, en akıllı, en bilgili ve en yetenekli kişilerden oluşmuş bir yönetimin işbaşına gelebilmesinin çaresi, bu yolu izlemekten geçtiği söylenebilir.

Seçenler için koşullar böyle ortaya konduktan sonra, *"seçilenler için durum ne olmalıdır?"* sorusunun yanıtı, bu mantık içinde basit görünmektedir. Ancak gerçek bilgilerle donatılmış, kalıtsal yeteneklerini ve aklını doğru bir eğitimle geliştirmiş olanlar seçilebilme hakkına sahip olabilecektir. Bilgi ve yeteneğin temel alındığı bir seçilimle gelinebilecek makamların derecesi de daha önce anlattığımız bilgi ölçümleriyle saptanmalıdır. Örneğin parlamenter olma, bakan olma hakkını otomatikman doğurmayacak, bakan olabileceklerin, parlamenterlerden daha üstün bilgi birikimi ve yeteneklere sahip olması istenecektir. Seçim, ancak belirli aralıklardaki yetenek ve bilgi birikimine sahip olanlar arasında yapılabilecektir.

İşte bu sistem yerleştiği zaman, gerçek (doğal) demokrasinin hak ve özgürlükleri, doğru mecrasına oturmuş olacaktır. Böylece emek vermeden sömürü düzeni kuranların, toplumu yönetmek için yeterli bilgi ve becerisi olmayanların yolu oto-

matikman kesilecektir. Toplum, doğruyu bulmak için, daha yetenekli ve bilgili önderlere kavuşmuş olacaktır. Böylece, neye dayandığı bir türlü tanımlanamayan, toplumlarda sürekli tartışmaya neden olan, herkesin doğrusu budur diye dayattığı, *"hak ve özgürlükler"* tartışması da sonlanacaktır.

Bu satırları okuyan birçok insan, bilim toplumunun gerçek bir üyesi olmadığı için, sudan nedenlerle, bazen insancıl görünmek için, bazen nitelikli insanın tanımında bunların olmadığına inandığı ve çok defa da bu yaklaşımla ne amaçladığını anlayamayadığı için bu önerileri kabul etmeyecektir. Bu ölçütlerin yerine konabilecek yeni değerlendirme yöntemleri için de klasik birkaç beylik laftan öte herhangi bir şey söyleyemeyecektir. Halinden şikâyet etmeye de devam edecektir...

İnsan, biyolojik özellikleri hariç donanım bakımından yalnız iki evrede eşittir; doğarken çıplak gelir ve ölürken çıplak gider. Doğumla-ölüm arasında donanım bakımından eşit değildir. Bu farkı geçirdiği süreç şekillendirir. Bu sürecin adil olmadığı herkesçe bilinir, ancak bir türlü kabul edilemez. Çünkü insanın, anasını-babasını, doğduğu zamanı, doğduğu yeri, bir anlamda ilk karşılaştığı çevreyi, öleceği zamanı seçme hakkı ve özgürlüğü olmadığı gibi, bir anlamda adını, dinini, dilini, geleneğini ve göreneğini de en az başlangıçta seçme özgürlüğü yoktur. Dolayısıyla süreç, eşit olmayan koşullarda başlar (Uygar ve sosyal devlet yönetimlerinde bu sürecin eşit koşullarda geçmesi sağlanmasına karşın.) ve öyle de sürer. (En azında zamanımızda böyle.) Bilinen dinlerin çoğunda da insanın dünyaya gelişi, hep bir sınav süreci olarak tanımlanmıştır. Kişi bu dünyada denenir ve öbür dünyada da yargılanır. Pekâlâ yorumlamaya bu mantıkla yaklaştığımızı varsayarak, denenen insanların başlangıçta nasıl eşit olduğuna karar veriyorsunuz. Deneme demek, kişiyi sınıflara ya da kategorilere ayırmak demektir. Dinsel açıdan da bu süreçte insanların eşit olduğunu ileri sürmek doğruyu örtmektir.

Burada bilinçaltımızda önemli bir şey yatar. Bunun için binlerce atasözü üretmişiz, biz burada bir tanesini vermekle

yetineceğiz: *"Bal tutan parmağını yalar"*. Bu yazıda; biyolojik yeteneklerinin yanı sıra bilgi, beceri, yetenek ve deneyim, kazanmış kişilerin toplumun yönetiminde daha etkili olarak söz sahibi olması öngörülmesine karşın, bu yaklaşıma karşı çıkanların çoğu bilinçaltında; belirli bir yetkiye sahip olanların, aynı zamanda *"bal tutan parmağını yalar"* geleneğinden geldiklerinden, yeteneği, bilgisi ve deneyimi ne olursa olsun bu hakkı kazanmış olanların, olanakları, kendilerine, çocuklarına, yandaşlarına ve kendini düşünmeden destekleyenlere dağıtacakları için endişelidirler. Böyle bir paylaşımda kendileri kurtlar sofrasına oturamayabilirler. Karşı çıkmanın altında yatan temel bilinç özünde budur. Oysa bu yazıda üstüne vurgulanarak anlatılmak istenen, toplumu yönetecekler ve toplumun geleceğine karar verecekler, belirli bir bilgi, deneyim, beceri, ahlaki değerler ve yeteneklerle donatılmış olanlar arasından seçilmelidir önerisidir. Yoksa bu yeteneklere ulaşmış insanların devleti soymaya, olanakları kendilerine çevirmeye, geldikleri makamla bağlantılı olarak diğer insanlar üzerinde egemenlik kurmaya hak kazanmalarındaki uygarlık dışı yaklaşımlar değildir. Cahili bilgiliden, ahlaklıyı ahlaksızdan, yetenekliyi yeteneksizden ayıramayan hiçbir toplum rahat yüzü görmeyecektir.

1960 devriminde seçim yasası hazırlanırken, en çok tartışılan ve karar vermede zorluk çekilen bu yasa olmuş. Milli Birlik Komitesi üyesi olan Sadi Koçaş'ın *"Bir Seçimin Ardından"* kitabında, seçim yasası hazırlanırken ilk olarak İngiltere'den bu konuda dünyaca tanınmış bir uzmanı çağırıp bazı şeyleri danışıyorlar ve özellikle halkın hepsi oy vermeli midir sorusuna yanıt arıyorlar. Uzman, eğer demokrasinizin ileride çıkarcı bir grubun (bir anlamda güruhun) eline düşmesini istemiyorsanız, oy kullanma hakkı için bazı kıstasları koymanız gerekir diyor. Daha sonra yine seçim politikaları üzerinde dünyaca ünlü bir İsviçreli profesörü çağırıp ona da danışıyorlar. O da ileride demokrasinizin tehlikeye girmesini istemiyor ve dünyadan haberi olmayan bir grubun icazetine

girmek (pençesine düşmek) istemiyorsanız, en azından oy verme için bir ilkokul diplomasını, hiç olmaz ise okuma yazma bilmeyi şart koşun diyor.

Atatürk dönemindeki Meclis'in profili incelendiğinde hemen hemen kitap yazmamış bir milletvekili bulunmuyormuş. (Araştırmacı-yazar Cengiz Özakıncı'dan.) Bu nedenle bu meclisler kısa bir süre içinde başka ülkelerin bir yüzyılda yaptıkları atılımları yaklaşık on yıl içinde başarabildiler. Atatürk bütün buna karşın, Kurtuluş Savaşı'ndan çıkmış bir milleti belki de gücendirmemek için, iki aşamalı seçim uygulayarak birinci kademedeki bilinçsiz sayılabilecek seçmen kitlesinin olumsuz etkisini en aza indirmeye çalışıyor; çünkü birinci aşamadaki yaklaşık 200 kişi ikinci kademede ancak tek bir kişiyi seçebiliyor. İkinci kademedekilerin oransal olarak daha bilgili ve yetenekli olma olasılığı artıyor.

İnönü iktidarları dönemleri, Türkiye'nin çeşitli açılardan Amerika'ya pazarlandığı dönemlerdir. İşbirliği adı altında, eğitimden tutun, askeriyeye kadar çeşitli anlaşmaların yapıldığı ve Türkiye'nin Amerika'nın gizli sömürgesi olduğu bir süreçtir. İnönü yönetimindeki Türkiye Cumhuriyeti 1946 yılında seçim yasasını ele alırken Amerika devreye girerek herkesin, okuma yazma bilmeyenlerin bile oy kullanması için Türkiye'ye baskı uygulamıştır; halbuki o Amerika, o dönemlerde kendi ülkesinde dahi, o verme haklarını belirli kıstaslara bağlamıştı. (Araştırmacı-yazar Cengiz Özakıncı'nın 04.04.2008 tarihinde Kanal Türk'te Ceviz Kabuğu programındaki konuşmasından.) Kendisinde geçerli olmayan sözümona *özgürlükçü demokrasi*nin uygulanmasını Türkiye'ye dayatmıştı. Batı ülkelerinin bir kısmı İngiliz ekolünden gelir. İngiliz ekolü, onlarca yıl, hatta yüz yıl sonrasının planını yapan bir ekoldür ve kendi açılarından dünyanın en büyük (başarılı) devlet adamlarını yetiştirmiştir. Amerika bu dayatmasıyla; onlarca yıl sonra bilinçli olmayan, dogmatik, güdülebilir bir seçmen kitlesine dayanmış iktidarı (iktidarları) stratejik ortak avutması ya da çeşitli sıfatlar takarak güdümüne almayı ve bu iktidarlarla

bu bölgedeki her türlü pisliğe bu ülkeyi bulaştırmayı neden planlamış olmasın? Lübnan'daki iç çatışmada Hıristiyanlara gizli olarak uçaklarla silah vermemiz, İngiliz ve Fransız birliklerinin Türkiye'den kalkarak Süveyş Kanalı'nı işgali, Cezayir'in Fransız sömürgesi olarak kalması hususunda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi geçici üyesi olarak Fransızların lehinde oy kullanmamız, U[7] uçaklarını gizli gizli ülkemizden kaldırarak komşumuz Sovyetler Birliği'nde casusluk yapmalarına izin vermemiz, Amerika'nın Sudan'ı işgalinde komutan ve askeri birlikler olarak Türkiye'nin en önde olması, Afganistan'ın işgalinde asker ve yetkili kişiler olarak Türkiye'nin, Amerika'nın yanında olması, komşumuz Irak'ın 10 yıl boyunca topraklarımızdan kalkan uçaklarla bombalanması, bugün düşmanımız olan Barzani'ye Saddam'a karşı (esasında bize karşı) kullanması için el altından silah yardımı yapmamız, açıkça Amerika'nın jandarması olmamız, Kıbrıs çıkarması neden gösterilerek en az 4 yıl askeri ambargo uygulanmasına ve Kıbrıs'ta Kuzey Kıbrıs Türk Devleti ilan edildikten birkaç saat sonra Amerika'nın açıklama yaparak her kim bu devleti tanırsa ona askeri ve ekonomik ambargo uygulayacağını beyan ederek tüm devletleri tehdit etmesine, Yunanistan'ın tekrar NATO'ya girmesi için verdiği sözlerin yerine getirilmesi için garantör olduğunu söyleyerek bizi tuzağa düşürüp söylediklerinin hiçbirini yapmamasına, PKK'ya silah vermesine, topraklarımızın bir kısmını Kürdistan diye gösteren haritalar yayımlamasına, resmi ağızlarının Kuzey Irak'tan Kürdistan diye bahsetmesine sessiz kalmamız başka hangi mantıkla açıklanabilir? Bir ülkenin kendi kuyusunu kazabilmesi için böyle bir seçmen profilinin olması kaçınılmazdı. Öyle de oldu... Bilinçli, dünyadan haberdar, eğitilmiş, dogmalarıyla değil aklıyla hareket eden, bir torba pirincin cazibesine kapılarak değil, çocuklarının geleceğini düşünerek karar verip oy atan bir seçmen kitlesi olsaydı Türkiye bu konumda olur muydu?

7 U uçakları 1960'lı yıllarda çok yüksekten uçan istihbarat amaçlı askeri uçaklardı.

Daha önce söz ettiğim Aysu Kayacı'nın seçme ve seçimlerle ilgili sözleri üzerine başlayan tartışma ülke gündemini epey meşgul etmişti. Bu sözler üzerine kızılca kıyamet koptu; birçok çevreden ağır tenkitler geldi. Özellikle de AKP kurmayları, hiçbir uygar ülkede hoş karşılanamayacak, hiçbir uygar insanın kullanamayacağı üslup ve içerikte hanımefendiye ağır hakaretler yağdırdı. Hanımefendinin bir meslek gurubunu (çobanları) örnek göstermesi ve bir partiye oy verenleri bu şekilde tanımlaması doğal olarak hoş karşılanamazdı. Bunun için yasal yollar da kullanılabilirdi; ancak topluma örnek olması gereken insanların uluorta çirkin ifadelerle karşılık vermesi de hiç affedilemezdi. Bundan sonra gelişen bazı tartışma ve konuşmalar özünde daha da ilginçti. Bunun üzerine 04.04.2008 tarihinde, Hulki Cevizoğlu'nun Kanal Türk'te her hafta yaptığı Ceviz Kabuğu programında bu konu işlendi. Sayın Hulki Cevizoğlu beni de bu programa davet etmesine karşın, yöre dışında olmam nedeniyle katılamadım; ancak banttan izledim. Sahnede, Sayın Cevizoğlu ve konuşmalarını ve yorumlarını takdir ettiğim genç profesörle yine değerli olduğu kuşkusuz olan başka bir profesör bulunmaktaydı; ancak hiç kimse çıkıp da buradaki öğretim üyelerine, neden profesör olmak için bu kadar yükün zahmetin altına girdin diye sormadı. Çünkü profesör olmak (eğer bu unvan doğru alınmışsa) bir kişiye diğer insanlardan farklı olarak birçok konuda karar vermek, değerlendirmek ve seçmek hakkını verdiğini peşinen kabul ediliyordu. Bilgi ve beceriyle belirli hakların ve yetkilerin elde edilmesi arasındaki doğru ilişkiyi bilmelerine karşın, ne yazık ki bu unvanları taşıyanlar dahi, seçme ve seçilme haklarına gelince başka bir terazi kullanmaya başlıyorlar. Bu mantık, toplumsal ahlaksızlığın, sosyal çarpıklığın, devlet talanının, ülkesine ve devletine güvensizliğin ve en önemlisi yöneticilerin güvenilmez insanlar olarak görülmesinin (Yapılan anketlerin hepsi parlamenterlerin halk nezdinde en az güvenilir grup olduğunu göstermektedir.) bitmez tükenmez kaynağını oluşturmaktadır.

Bu programda *"herkesin oyu eşit olmalı mıdır yoksa olmamalıdır?"* sorusunun elektronik anketi yapıldı: Sonuç yüzde 83 olmamalıdır, yüzde 17 olmalıdır şeklinde sonuçlandı. Yani ezici bir çoğunluk herkesin oyu eşit olmamalıdır şeklinde düşünüyor izlenimi yaratıldı. Ancak biraz daha ayrıntıya girdiğimizde bu yüzdelerin doğruyu yansıtmadığını anlayabiliriz. Bu hileli bir anket ya da değerlendirmeden kaynaklanmıyor, bizatihi demokrasi tanımındaki kusurdan kaynaklanıyor. Oradaki öğretim üyelerinin daha alt gelişmişlik düzeyindeki ya da eğitimsiz insanlarımız olarak tanımladıkları, ne yazık ki Aysun Kayacı'nın da ağır bir tanımla *ayak takımı* olarak adlandırdığı bir kesimin, büyük bir olasılıkla dizilerden ve cıvık programlardan kafasını kaldırıp da ciddi tartışmaları izlemek gibi bir alışkanlığı olmadığı, eğer bir rastlantıyla izlemişse fikrini elektronik yollarla bir adrese gönderecek beceriyi çoğunluk kazanamadığı için, bu oranlar bu şekilde geneli yansıtmayacak şekilde çıkmış olabilir.

Bu tartışmada başka önemli yorumlar da oldu. Hem öğretim üyeleri, hem Sayın Hulki Cevizoğlu, Aysun Kayacı'nın ifadesini hem de benim Son İmparatora Öğütler kitabımda yazmış olduğum sözleri doğru yorumlayamadılar. Nasıl olur da bir insanın seçme ve seçilme hakkı olmazmış gibi ifadeler kullandılar ve Sayın Hulki Cevizoğlu, özellikle benim yazmış olduğum bir cümleyi *"bilgi ve becerisi yeterli olmayan kişilerin seçme ve seçilme hakları kısıtlanmalıdır"* diye okuyarak, *Prof. Dr. Ali Demirsoy*, bu cümlesiyle sosyal ötanazi uygulamayı teklif ediyor ve bu cümleleri 10 yıl önce yazmış olmasına karşın hiç kimse neden Ali Demirsoy'a *"teneke kafalı demiyor gibi"* bir de yorum da yaptı. Ötanazi bir şeyi toptan ortadan kaldırmadır. Halbuki yazmış olduğum kitaptaki bu cümle biraz dikkatle incelendiğinde toptan bir reddetmeyi değil uygar bir dünyaya geçişin anahtarı olacak bilgi ve beceriyi değerlendirmeyi ya da sınıflandırmayı kastetmiş olduğumu orta eğitimli biri bile hemen anlayabilir. Eğer ötanazi tarzı bir düşüncem olsaydı, bu cümleyi kısıtlanmalıdır diye değil, yasaklanmalı-

dır diye yazardım. Görmem kısıtlandı derken kör olduğumu kastetmem, ayrıntıyı göremediğimi kastederim. Keza Sayın Aysun Kayacı'nın benim oyum ile bilmem hangi tanımdaki kişinin oyu aynı olmamalıdır ifadesini iyi niyetle değerlendirdiğimizde gerçeği anlayabiliriz. Belli ki burada da herkesin belirli bir hakkı olduğu teslim ediliyor, ancak dikkate alınması gereken değeri farklı derecelerde olmalıdır deniyor.

Ben biyolog olduğum için, izninizle canlılar dünyasından bir örnek vermek isterim. Hayvanlar sınıflandırma ve derecelendirme yapamaz. Onlar için doğrudan karşılaştıkları nesnelerle ilgili sadece yararlı ve zararlı diye iki değerlendirme vardır. Bu nedenle sürü halinde yaşıyorlarsa, başlarındaki bir lidere (sürü liderine) kayıtsız bağlı kalırlar (biat ederler). Lider için sürünün tüm bireyleri kendi işine yaradığı ve saygıda kusur etmediği sürece aynıdır. Kim bilir belki de bazen hoşlarına gitmediği davranışlar gösterir ya da dil uzatırlarsa, liderlerince çok çirkin sözlerle aşağılanırlar bile. Ancak insanı insan yapan en önemli atılım sayı saymayı öğrenmesi ve bunun en önemli sonucu olarak da çevresindekileri -ya bu ya şu şeklinde değil- sayısal bir değerlendirmeye tabi tutabilmesidir. Bu yazılanlara karşı çıkanların çoğunun dini bütün vatandaşlar olduğunu da şu ya da bu nedenle biliyorum. Bu kesime de kendi inançlarıyla hitap etmek gerekiyorsa, Kuran'da şöyle bir ayet bulunmaktadır: *Hiç bilmeyenlerle bilenler aynı olur mu*? Pekâlâ, bilim adamlarına kulak vermiyorsanız, dininizin buyruğuna kulak verin de, bilenle bilmeyeni aynı potanın içine koymayın. Toplumu hiçbir ölçüt olmadan aynı potaya sokanlar, aynı hakları ve yetkileri verenler olsa olsa evrimleşmemiş insan toplumlarının davranışı olabilir. Bu böyle gitmeyecektir.

Demokrasiyi çıkarları için her zaman bir araç olarak gören politikacılarımız, bakın son yarım asırda, hangi ahlaksızlıklara imzalarını attılar. 1950'lerde Vatan Cephesi diye ne idiği belirsiz bir cephe kurarak, her radyo haberinin ardından ölülerin ve dirilerin bu cepheye (yan Demokrat Parti'ye) katıldı-

ğını beyan eden bir listeyi okudular, Vatan Cephesi'ne girmeyenlere gazyağı, yağ vs vermekte güçlük çıkardılar, bununla da kalmadılar, seçimden önce millete gislavet (cizlevit) denen bir kara lastiğin sol tekini (seçimden sonra sağ tekini de vermek kaydıyla), seçimden önce tencere kapağı, daha sonra tencereyi dağıttılar. Bitmedi, oy verirlerse erken emekliliği getireceğini söyleyerek, 38 yaşındaki insanları emekli yaptılar ve Türk sosyal güvenlik sistemini çökerttiler; yetmedi 1950'den bu yana devlet arazilerini işgal edip gecekondu kuranlara tapular vererek hem şehirlerin köye döndürülmesine neden oldular hem de hiç emek çekmeden müteahhitlere vererek çok sayıda daire sahibi olmalarının yolunu açtılar. Buna karşı çıkan benim gibi insanları, demokrasi ya da halk düşmanı ilen ettiler. İnsanların alın terinin hakkını vermeyip de kendine oy verenlere peşkeş çeken bu kesim özünde faşistlerdir.

Bu tartışma, benim de dahil olduğum belirli bir kesim için önemli değildir; ancak eşit ya da eşit olmayan oy tartışmasını yaşadığımız toplumun yorumlama gücünü anlayabilmek için önemli bir fırsat olarak değerlendirebiliriz. En dikkati çeken yorumlama, öğretim üyesinden tutun en üst düzey yöneticimize kadar şu ifadeler olmuştur: Herkes gibi askere gidiyor da neden eşit oy kullanamıyormuş? Bir defa askere sadece benim için gitmiyor. Kendi malını, namusunu, onurunu korumak ve güvenliğini sağlamak için gidiyor. En önemlisi de bu yorumu yapanlara -aptal demeyeceğim, çünkü vatandaşlarıma böyle bir sıfatı hiçbir zaman yakıştıramadım- ey gafiller, herkes askere gidiyor da, herkesin komutan olma hakkı oluyor mu? Ancak belirli bilgi ve becerisi olanlar bu yönetim hakkını elde edebiliyor. Bu hakkı da erlere değil, belirli bir bilgi düzeyine ulaşmış insanlara verebiliyor.

Belli ki yönetim bu yazılanları dikkate almayan bir anlayışa sahip; çünkü hükümet köy korucularına subay olmanın yolunu açtı. 15 Temmuz'dan sonra kapatılan harp okullarının yerine kurulan Milli Savunma Üniversitesi'ne alınan öğrencilerin niteliği büyük tartışma konusu oldu. Türbanlı kadın su-

baylar ordunun içine sokuldu. Halbuki komuta kadrosu özel nitelikleri ve bilgisi olan insanların mesleğidir. Dini askeriyeye soktuğunuzda neler olduğunu 15 Temmuz'da yaşadık. Ders aldık mı? Hiç zannetmiyorum...

Başbakanımızın 14.03.2008 tarihinde bir kadınlar toplantısında en az üç çocuk yapmalısınız önerisi, üzerinde uzun uzun düşünülmesi gereken bir stratejinin parçası olmalıdır. Hatta bu çoğalmayı daha da artırmak ve teşvik etmek için, ilk aşamada kulağımıza hoş gelse de, yeni sosyal güvenlik yasasında, her çocuğun 18 yaşına kadar, ailesi ne olursa olsun, sağlık güvencesine alınması sağlanıyor. Yani dilenecek yaşa gelinceye ya da eline silah alıp dağlara çıkacağı yaşa kadar.

Başbakanımız Tayip Erdoğan, hızını alamamış olmalı ki, 13.05.2008 tarihinde, *"4 çocuğum var, ne yazık ki 4'te kaldık. Keşke 6 olsaydı. Az çocuk yapmayı önerenler bilimsel konuşmuyor"* diyor ve ekliyor: *"Bugünkü üreme hızıyla 2038 yılında yaşlı nüfusa sahip olacağız"* diyor; onun için çoğalın talimatı veriyor. Pekâlâ 2038'e geldiğimizde, aynı mantıkla örneğin 2070 yılını da atlattık, katlanan nüfusumuzu örneğin 2080 yılında ne yapacağız, metrekareye birden fazla insan düşünceye kadar çoğalacak mıyız? Böyle bir çoğalma bilimde eksponansiyel (üstlü) çoğalma olarak bilinir, 1, iki; 2, dört; 4 on altı; 16 iki yüz elli dört olur. Bunun sonu yoktur. Sonunda insanların ayakta duracakları yer bile kalmayarak, sorun iyice derinleşir. Bir anlamda denetimsiz çoğalma kıtlığa davetiye çıkarmak demektir.

Ancak, 80 yıllık Cumhuriyetimizin birikimlerini haraç mezat satıp, aldığı paraları fakirlere ulufe olarak dağıtan, görüyor musunuz artık fakirimiz kalmadı diye övünen, geçmişin alın teriyle kazanılan kaynaklarını kısa vadeli çıkarları için heba eden bir mantığın bu yorumuna alkış tutan anlayışsızlara ne demeli? Gittikçe büyüyen çığın ne yapacağını orta zekâlı insanlar bile anlayabilir. Esas geleceği düşünerek önlemler almanın adı bilimdir.

Bugün bir çocuğu dünyanın herhangi bir yerinde insanca bir yere konabilmesi, yani uygar bir insan olarak yetiştirilebilmesi için en az 300.000 TL'yi harcamanız gerekecektir. Aksi takdirde sadece birilerine vasıfsız işçi yetiştirirsiniz. Pekâlâ, bu parayı kim sağlayacak ya borçlar içinde yüzen devlet ya da çocuk yapmaktan başka bir marifeti olmayan aile ya da bin bir çabayla insanca yaşamak için geçimini sağlamaya çalışan insanların vergileri. Bu mudur hakça olan?

Düşünülmeden önerilen bu kadar çocuk neye yarayacaktır. Sorunun yanıtı açık: Şeker, ayakkabı, birkaç torba kömüre oyu satın alınabilecek insanlar yetiştirerek birilerinin siyasi ikbalinin devamını sağlamaya. Kırmızı ışıkta geçen, yere sümküren, trafik kurallarına uymayan, olur olmaz yerde korna çalan, sıraya girmeyen, sırasını beklemeyen, hayatında tek bir kitap okumamış, tek bir sanatsal faaliyeti bile sahnede seyretmemiş, dişini fırçalamayan, yüzünü yıkamayan, kravat takmayan, günlük tıraş olmayan, saçını taramadan sokağa çıkan, pijamayla bakkala alışverişe giden insanlara bir sorun: *"Oyunu kime* (pardon kime verdiğini zaten bilmeyecektir), *hangi partiye verdin"* diye. Cevapta, bu mantığın ürünlerini ve demokrasinizi yönlendiren insanların niteliğini göreceksiniz. Nitekim geçmişteki bir başbakanımız, ben odunu koysam bu halk seçer diyerek, dayandığı kitlenin niteliğini beyan etmiştir. Daha önce değindiğimiz gibi, 2007 seçimlerinde oy vermesi istenen kişiye düğüm atılmış bir ip vererek oy pusulasında oy vereceği partinin yerini bulması yöntemi bile görüldü. İpli bir seçimle ulaşılan demokrasinin kalitesini düşünün.

Bütün bu anlatılan *"demokrasi"* tarihimize ait geçmiş öykülere değil; son on beş yılımızı da kapsayan *"seçim"* manzaralarına da aittir. Bir mahalli seçimin yaklaşması nedeniyle devrin egemen siyasi partisi *"fakir fukaraya yardım sloganıyla"* iki ayda 8 milyon ton kömürü yaklaşık bir milyondan fazla konuta (bunların bir kısmının doğalgaz kullandığı evin dışındaki sayaçlardan görünmesine karşın) teslim etmiş ve

bu partiye mensup belediyeler, örneğin sadece İstanbul Belediyesi 03.12.2008 tarihi itibarıyla son iki ayda 116.000 aileye yaklaşık 680.000 adet çeşitli miktarlarda para yazılı çek dağıtmıştır. Böylece biraz ahlaki değeri olanlar bile gökten yağan bu seçim avantası ya da ganimet dolayısıyla olanı da yitirmiştir. Türk demokrasisi bir çeşit alınır satılır mala dönüştürülmüştür.

Türkiye oy verme (yani demokrasiye sahip çıkma) açısından dünyada birinci sıralarda geliyormuş. 2007 Temmuzu'nda yapılan seçimde oy verenlerin oranı yüzde 85'e ulaşmış, halbuki aynı yıllarda demokrasinin beşiği olarak nitelendirilen İngiltere'de seçime katılanların oranı yüzde 50'lerin altında kaldı. Batı ülkelerinin hiçbirinde yüzde 60'ı aşmadı. Gurur duyabiliriz, demokrasi âşığı bir toplumumuz var. Batı'daki dostlarımıza da bu konuda yol gösterebiliriz; onlara da belediyeler aracılığıyla ayakkabı, tencere, zeytin, peynir, yağ vs dağıtarak vatandaşlarının demokrasiye bağlılıklarını nasıl güçlendirebileceklerini öğretebiliriz. Ulufe dağıtmaya gücü yetmeyen muhalefet ne yaptı dersiniz? Gücünü, bir anlamda adını ve simgesini aldığı devrimin vazgeçilmez uygulamalarından biri olan kıyafet devrimine ters düşenlere rozet taktı. Ne adına dersiniz? Bu da *"demokrasi"* adınaymış. O halde bugün bizi demokrasiye kavuşturan Cumhuriyet devrimleri meğer demokratik bir hareket değilmiş. Demokrasi *"hangi görüşte olursa olsun"* çıkarcıların rejimi olamaz.

Esasında evrensel açıdan demokrasi tanımında da sorunlar var. Ancak, Batı'nın egemen güçleri demokrasiyi özünde, kendi planlarının bir parçası olarak sunuyor ve bizim gibi ülkeler de Batı'nın planlarının demokrasinin olmazsa olmazı gibi algılayarak uygulamaya koyuyor. Batı'nın egemen güçleri, bir ülkenin halkını birbirine düşürmek, bölmek ve şu ya da bu şekilde nifak sokmak istiyorsa, onu en iyi demokratik haklar çiğneniyor zorlamasıyla yapar. Bunun için büyük paralar harcamasına ya da güç kullanmasına gerek kalmıyor. Geleneksel bir ifadeyle *"milleti birbirine kırdırıyor"*. Bundan şu

sonuç da çıkarılmamalı: *"İnsanı özgürleştiren her atılım bölücülüğe bir adımdır"*. Bir ülkenin ve özellikle o ülkenin yönetiminin başarısı, bıçağın sırtındaki bu iki yaklaşımı birbirinden doğru ayırabilmesidir. Ayıramazsanız ya baskıcı bir rejime (faşist ya da teokratik) ya da halkının kendi içinde kavgalı olduğu bir ülkeye dönüşürsünüz.

Politikacılarımız sürekli halka dayalı demokrasiden, halkın Meclis'e yansımış iradesinden dem vuruyor, sanki halkın kendisi demokrasiyi içine sindirmiş gibi. Kimse kalkıp da sormuyor, bu kadar demokrasiye âşık olan halkımız, bir türlü değiştiremediğimiz faşist bir cuntanın hazırlattığı 1982 anayasasına yüzde 94 oranında neden oy verdi diye? Dünyanın en demokratik anayasalarından sayılan 1961 Anayasası'nın kabulünde evet oylarının oranı niye bu kadar düşük kalmış acaba? Halkın yüzde 94 oranında evet oyu verdiği bu anayasada, bugün iktidar partisinin boynunu ipe sürerek değiştirmek istediği maddeler, o gün de vardı ve halkımız bu maddeleri değiştirilemez maddeler olarak onaylamıştı. Eğer gerçekten halkın tercihine saygınız varsa, bu maddeleri korumalısınız ya da yüzde 94'ün üzerinde bir oy bulmayı denemelisiniz. Böyle bir oy da galiba, seçmenlerin yeni doğan çocuklarına bile maaş bağlayarak, her türlü ihtiyaçlarını devlet hazinesinden karşılayarak sağlamak mümkün olur gibi görünüyor.

Uzun zamandan beri politikacıların seviyesiz konuşmalarından şikâyet ediliyor. Çoğunlukla, örnek birer insan olarak görmeyi arzuladığımız politikacılarımız, bir sokak kabadayısı gibi konuşarak, bizi karamsarlıklara sürüklemektedir. Pekâlâ niye? Bunu anlayabilmek için binlerce yıldan beri kullanılan elek ve eleme (seçmen) işlevine bir göz atalım. Elekler numara numaradır, örneğin bir numaralı eleğin gözenekleri en küçüktür, en ince ve hassas ayıklamayı yapar. Bunun mamulünden (seçilmişler) en değerli pastaların hamuru oluşur. En kaba elek örneğin 5 numaradır; yabancı otuyla, çeriyle-çöpüyle geçirir; mamulünden olsa olsa hayvan yemi olur.

O zaman politikacılarınızın niteliğini öğrenmek istiyorsanız, ilk olarak kullanılan eleğin niteliğini saptamakla işe başlayın derim. Gözeneği iri elekten, ince, rafine, birinci sınıf un elde edemezsiniz.

Bu kaba elekten geçenler bile sıkıştıkları zamanlarda -dayandıkları zemini unutup- yönetimin bir kalite gerektirdiği vurgusundan vazgeçmiyorlar. Nitekim 1 Mayıs İşçi Bayramı tartışmaları gündeme gelince, her türlü insanın seçme ve seçilme, keza yönetime gelme hakkının bir demokratik hak olduğunu kürsülerden bağırarak söyleyen başbakanımız Tayip Erdoğan, 22.04.2008 tarihinde bakın yanıt olarak ne diyor: *"Ayakların başları yönettiği bir yerde kıyamet kopar"*. Bu söz, *"ayaktakımı olanların seçme ve seçilme hakkı kısıtlanmalıdır"* diyenlerinkinden farklı mı?

Böyle bir elekten geçen bir siyasi kadro, en sıkışık zamanları kollayarak maaşına zam yapmanın yolunu arar. 12.04.2008 tarihinde Sosyal Güvenlik Yasası görüşülürken çalışanların (daha doğrusu birkaç kuruş alanların) sağlık hizmetleri aldıklarında katkı payı adı altında maaşlarından kesilmesi öngörülürken bu malum elekten geçmiş milletvekilleri, vatanını korumak için bir organını yitirerek malul duruma düşmüş gazilerin, hiç katkı payı ödemeden, sağlık hizmeti alabilmelerini sağlayacak maddeyi oybirliği ile bu yasaya -utanmadan- ekliyorlardı. Böylece, bu tarih itibarıyla, 12.500 kişiyi, her hakka layık olduğunu ileri sürdüğü halkından ayırarak istisnai bir yere koyma ahlaksızlığını da gösteriyordu.

Bu tip elekten geçenler, bu halka omuz verenlerin hakkını da gasp etmektedir. Örneğin 2008 yılının Nisan ayında birdenbire hububat fiyatları yüzde 100, nebati yağlar ise yüzde 150 arttı. Niye, dünya da mı fiyatlar arttı? Dikkatli incelendiğinde, dünya fiyatlarında önemli bir kıpırdama olmadığını, bu artışın Türkiye'de yaklaşan yerel yönetim seçimlerinden kaynaklandığı anlaşıldı. Çünkü yerel yönetimler, oyu satılık (esasında kendi satılık) bir kesime her gün binlerce gıda paketi hazırlayıp verdikleri için, fiyatlar birdenbire inanılmaz

oranlarda artmış. Yani devlet, evde yan gelip yatan, daha açık bir ifadeyle sadece çocuk yapan, işaret edildiği zaman da sokaklara dökülüp *"demokrasi demokrasi"* diyerek slogan attırılan bir kesime, alın teri döken insanların emeklerini peşkeş çekiyordu. Demokrasi bunun neresinde? Ahlak, demokrasi, insan sevgisi, hak ve adalet, kürsülerde söylemekle değil bizzat içine sindirmekle, gereğini yapmayla gerçekleşir.

Bir kenara çekilin ve tüm önyargılarınızdan arınarak, demokrasi adına bir kesimin tüm gücüyle söylemini ve direnmesini yargılayın: *"Kadınlarımızı örtmek, hatta çarşafın içine sokmak demokrasinin bir gereğidir"*. Bu mantığı sizin dışınızda, hangi uygar ülkenin insanına, bir nebze yorumlama yeteneği olan hangi insana anlatabilirsiniz. Bu olsa olsa bize, daha doğrusu malum bir kesime ait demokrasi olmalıdır.

Türkiye'de CHP'nin 6 Ekim 2017 tarihinde sunduğu bir raporda 2017 yılının ilk 9 ayında kocaları tarafından kesilerek, bıçaklanarak, vurularak öldürülen kadın sayısı 289'dur. Bu herhalde Avrupa'nın 10 yıllık bilançosundan bile fazladır. Bir gün din eğitiminin yaygınlaştırılmasıyla kadın öldürümleri arasındaki korelasyon incelenirse eminim çok ilginç sonuçlar çıkacaktır.

Yetkinin kullanılmasında bilgi birikimi ölçüt alınınca, toplumdaki alışkanlıklarda da temel değişiklikler olacaktır. Çünkü insanlar, artık bir şeyi bileceklerdir: Mal, mülk, şan, şöhret, hatta güç, yalnız bilgiyle ve yetenekle elde edilebilecektir. O zaman aileler, çocuklarının ve kendilerinin bu yönde yetişmesi için tüm olanaklarını seferber edeceklerdir. Gerçek bilgiyi kazandıranlara saygı göstereceklerdir. Evrensel olmayan bilgileri kullanarak sömürenleri toplumun dışına iteceklerdir. Doğru yönetilmenin hazzını tadacaklardır. Gelecek tehlikeleri önceden sezinleyebilecek, önderlere sahip olacaklardır. Bilgi bilgiyi doğuracağı için, yaşamlarını kolaylaştıracak yeni ufukların açıldığını göreceklerdir. Cahilliğin ve bağnazlığın tarihi cenderesinden kurtulacaklardır. İyiliklerin hepsini bilgi yoluyla kazanacak, görecek, yaşayacak ve tadacaklardır...

Bilgisi ve yeteneği olmayanların seçilme ve yönetme hakkı kısıtlanmalıdır.

İsteyene bir de alıştırma-yoklama:
Yaşamınızdan şikâyetçi, geleceğinizden endişeli değilseniz, çevrenizdeki insanlar mutluysa, çocuklarınızın geleceğini aydınlık olarak görüyorsanız, haberleri dinledikten sonra rahatlıyorsanız, yöneticilerinizin yeteneklerine, doğruluğuna ve iyi niyetine güveniyorsanız bu alıştırmayı geçiniz; eğer tersi görüşlere sahipseniz, Atatürk'ten (öncesinde zaten demokrasiden bahsedilmediği için dikkate almaya gerek yok) bu yana seçtiğiniz liderleri, vekilleri, üst düzey yöneticilerini bu anlatılanlar çerçevesinde bir değerlendirmeye alınız. Kim bilir, bu yargılama ve yorumlamanın sonucunda belki de, bugüne kadar bilinenin aksine, belanın Tanrı katından değil, aptallıklarımızdan kaynaklandığı gerçeğine ulaşırsınız…

Yeterince ileriyi göremeyen insanların, önlerinde hep dertleri vardır.
KONFÜÇYÜS

Bir ağacın yapraklarında eğer sararma varsa, bu sararmayı teşvik eden ya da tasvip eden bir kök sistemi var demektir.

Eski Yargıtay Başkanlarından Doç. Dr. Sami Selçuk'un 30 milyonu aşkın seçmeni kastederek "Bunlar ayıplı çoğunluk" demesini bugün kim hatırlıyor? (1982 Anayasası referandumunda ***"evet"*** *diyen milyonlar için söylemişti.)*

Platon'un (MÖ 427 – 347) Devleti[8]
"UYGULANAMAYAN Kuramsal Devlet Düzeni"

Platon'un (=Eflatun) yaşamı[9]

Sokrates'in öğrencisi Platon, MÖ 427 yılında Atina'da doğdu (MÖ 347'de öldü). Asıl adı Aristacles'tir (Aristokles). Ona Platon (Yunanca geniş göğüslü demektir) adı, alnının ve göğsünün geniş olmasından ve atletik yapısından dolayı sonradan verilmiştir. Platon, Atina'nın en eski ve en asil ailelerinden birine mensuptu. Platon'un babası, Ariston Perikales'in yakın dostudur. Genç aristokrata, daha çok genç yaştayken, eski Yunan şairi (Homer, Pindal) tanıtılmış ve o devirde geçerli olan hitabet sanatı ve müzik öğretilmişti. Platon, kendinin ilk felsefe hocası olan Herakleitosçu Kratylos'tan, Herakleitos felsefesini ve Heraklaitosçu dünya görüşünü öğrenmişti. Güzel sanat, resim, müzik, şiir ve tiyatro alanlarındaki uğraşılardan sonra Sokrates'le tanışmıştır. Platon'un düşünce hayatında dönüm noktası olan ve onun manevi gelişmesine temel dayanağını veren olay, Sokrates'le karşılaşmasıdır. MÖ 407 yılında yirmi yaşındayken, Sokrates'e bağlanan ve Sokrates'in dinleyicileri arasına katılan Platon, Sokrates'i tam sekiz yıl dinlemiştir. 80 yaşına kadar ona olan manevi bağlılığını korumuştur. Sokrates'in gerek ahlak görüşü, gerek kullandığı diyalektik yöntem, yaşamı ve kişiliği üzerinde çok etkili olmuştur.

---

8 Prof. Dr. Ali Koçer'in Eğitim Tarihi (1980) adlı kitabından belirli kısımlar değiştirilerek alınmıştır.

9 Bu bölümü okuduktan sonra şöyle bir fantezi yapmaya ne dersiniz: İsa ve Muhammed'den (MS 571) önce doğmuş Platon (MÖ 920) kendini peygamber ilan etmiş olsaydı ve ondan sonra başka peygamber tanımasaydık acaba bu coğrafyanın bugünkü durumu ne olurdu?

MÖ 395-394 yıllarında, Atina ordusuna katılıp atlı olarak askerlik görevini yerine getirmiş, daha o sıralarda, küçük ölçüde de olsa etrafına bir öğrenci grubu toplanmıştır. Ancak, bir yandan Atina'ya o vakit egemen olan siyasi havanın verdiği huzursuzluk, diğer yandan felsefeye karşı duyduğu derin ilgi, kendini yeni baştan Atina'dan uzaklaşmaya götürmüştür. Böylece Platon, o zaman bilinen ülkelerde bir inceleme gezisine çıkmıştır. Söylendiğine göre, ilkin Girit'e ve daha sonra da Mısır'a gitmiştir. Mısır, çok eski kültürü, yüzyıllardan beri hiç değişmeyen, aynı şekilde sürüp giden gelenekleriyle onun üzerinde çok derin izler bırakmıştı. Platon, Mısır'da sanki sonsuz değişmezliği bulmuştur. Mısır'dan sonra Kyrene'ye giden genç filozof, orada matematikçi Thodoras'la tanışmış ve onun etkisiyle geometriyle uğraşmıştır. Daha sonra Güney İtalya'ya varan Platon, orada Pythorgoiasçıların son temsilcilerinin yanında eğitim görmüştür. Pyhtorgoiasçı matematikle ve sayılar doktriniyle yakından ilgilenmiş, ayrıca astronomiyle de uğraşmıştır. Pythogorasçıların tenasüh nazariyesinde[10] daha önce Sokrates'ten öğrendiği ruhun özelliği düşüncesinin ayrı bir yorumunu bulmuştur. Platon, bundan sonra Sicilya'da Sikarusa'ya gitmiş ve Kral I. Dionysios'un sarayına kabul edilmiştir. Başlangıçta Platon'u dostça karşılayan tiran, bir zaman sonra, filozofun düşüncelerini kendi despotizmi için tehlikeli gördüğünden, onu bir savaş gemisine bindirerek Sicilya'dan uzaklaştırmış ve Aigina'da esir diye sattırmıştır. Platon, bu sıkıntılı durumdan, Annikeris adlı Kyeneli bir filozofun aracılığıyla kurtulmuştur. İlkin kendini satın alan bu filozof daha sonra, Atina'ya gönderilmesini de sağlamıştır. Aşağı yukarı üç yıl süren bu inceleme gezisinden sonra Platon, Atina'daki Heros Akademos koruluğunda 40 yaşındayken, ünlü akademisini "*Akademia*" adı altında şehrin kapıları önünde kurmuştur. Bu akademi, bir

10 Bir şeyin diğerini izleyerek yok etmesi, bir şeyi elden ele dolaştırmak, bir şeyin dolaşarak diğerinin yerini alması. Dinler tarihinde, ölen insanların ruhunun bir hayvan ya da bir insan bedenine girmesi inancını dile getirir.

düşünce etrafında ortaklaşa çalışan kişilerin meydana getirdiği kapalı bir bilim toplumuydu. Kurduğu akademinin kapısına *"Geometri bilmeyen buraya giremez"* cümlesini yazmıştır.

Platon, ölümüne kadar 40 yıl akademinin başında kalmış, öğretmenlik yapmış, ardında siyaset de dahil olmak üzere her konuyu kapsayan büyük bir felsefe sistemi bırakarak ölmüştür.

Bununla birlikte Platon, Akademi'deki eğitime Syrakusa'ya yaptığı iki yolculuk nedeniyle iki kere ara vermiştir. Syrakusa'da, I. Dionysios ölmüş, yerine yeğeni, II. Dionysios geçmiştir. Platon, ilk kralın kaynı ve Syrakkusa'ya yaptığı ilk yolculuğundan beri yakın dostu olan Dion'un aracılığıyla ikinci ve üçüncü defa, yeni baştan Syrakusa'ya gitmiştir. Filozof, siyasi düşüncesinin Syrakusa'da yürürlüğe konabilmesi ümidiyle bu son iki yolculuğa girişmiş; ancak her ikisinde de bu amacını gerçekleştirmek olanağını bulamamıştır. Yeni kral, Platon'un Dion'la olan yakın dostluğundan ve siyasi planlarından kuşkulanmıştır. Platon, yeni baştan Syrakusa'dan uzaklaşmak zorunda kalmıştır. Sonunda, dostu Dion, iktidarı ele alınca bu defa siyasi düşüncelerini gerçekleşebileceğini sanmış; fakat çok geçmeden, Dion, bir Akademi öğrencisi tarafından öldürülmüştür. Bu olay, Platon'u derin bir hayal kırıklığına uğratmış, bundan sonra siyasetten tamamen vazgeçerek kendini yalnız Akademi çalışmalarına vermiştir.

Platon'un felsefesi

Platon'un felsefi görüşlerinin üzerinde hâlâ tartışılmaktadır. Bugünkü görüşlerimize göre bunların bir kısmı doğru, bir kısmı yanlıştır. Ancak Platon, Batı felsefesinin başlangıç noktası ve ilk önemli filozofudur. Görüşleri Hıristiyan felsefesinin yanı sıra İslam felsefesine de derin etkide bulunmuştur. Düşüncelerinin bugün bile geçerli olduğu, Müslüman kimliğiyle övündüğümüz birçok düşünürün Platon'dan ve Aristo'dan etkilendiğini biliyoruz. Antik felsefe, maddeci öğreti

atomcu Demokritos ile buna karşı *düşünceci* (idealist) Platon öğretisiyle doruk noktasına ulaşmıştır.

Platon, eserlerini diyaloglar (karşılıklı konuşmalar) biçiminde yazmıştır. Diyaloglardaki başaktör çoğunlukla Sokrates'tir. Sokrates insanlarla görüşlerini tartışır ve onların görüşlerindeki tutarsızlıkları ortaya koyar. Platon çoğunlukla görüşlerini Sokrates'in ağzından açıklamıştır.

Platon, algıladığımız dış dünyanın gerçek idealar ya da şekiller dünyasının kusurlu kopyaları olduğunu, gerçeğe ancak düşünce ve tahayyül yoluyla ulaşılabileceğini savunmuş, insan ruhunun ölümden sonra beden dışında kalıcı olan idealar dünyasına ulaşacağını söylemiştir. Görüşleri ortaçağda dini öğretiye destek sağladığı için İslam filozofları tarafından benimsenmiş ve İslam dünyasında Yeni Platonculuk akımına neden olmuştur.

Platon'un bu yazıya da temel oluşturan en önemli yaklaşımı, bugün birçok yönüyle geçerli olan devlet ve toplum anlayışıdır.

Platon'un devlet düzeni ve anlayışı ile eğitim anlayışı

Platon, sofistlerin tek taraflı görüşlerinden farklı olarak derin ve geniş bir felsefe sistemiyle ortaya çıkmıştır. Bu sistem içinde, pedagojiye ait fikirlerini özellikle *"Cumhuriyet (Devlet)"* ve *"Yasalar"* adlı iki ayrı kitapta toplamıştır. Özellikle sosyal pedagoji bakımından değerli olan bu iki eseri, hayalinde kurduğu ideal devletin vatandaşlarının nasıl yetiştirilmesi gerektiği konusunda teorik ve pratik terbiyenin (eğitimin) verilme esaslarını ve görüşlerini içerir. *İlk olarak yazmış olduğu* "Devlet" *adlı eserinde, kuramsal devletteki bireylerin özgürlük haklarını çok kısıtlamış, daha sonra, yaşlılığında yazdığı* "Yasalar" *adlı eserlerindeyse, kuramsal devletteki bireylerin özgürlük haklarını genişletmiş ve bir çeşit hayali devletten gerçek devlet yapısına dönmek zorunda kalmıştır.*

Platon'un düşündüğü site devletinde, bireyler ve aile, hükümetin tümüyle emrine verilmişti. Kadın da erkek gibi bir asker olmalıydı. Devlet içinde herkesin, her şeye katılmasını, sosyal sorunlara eğilmesini, toplumsal eğlencelerin (başarıların) ve matemlerin (üzüntülerin) ortak olarak yüklenilmesini öngörüyor ve bunun sağlanması için de eğitimin, meslek edinmenin ve aile gibi her türlü kurumun devletin denetiminde bulunmasını savunuyordu. Bunun için, örneğin, devletin hiç kimsenin kendi evinde özel bir ayin yapmasına izin vermemesi gerektiğini savunuyordu. Herkes, dini vecibelerini tapınaklarda yerine getirmeli ve ayinler devlet tarafından düzenlenmeliydi. İlahlara karşı gelenler şiddetle cezalandırılmalıydı. Devlet, cimnastik ve musikide aynı titizliği göstermeli ve yasalara aykırı hareket edenleri cezalandırmalıydı.

Platon'un eserlerinde, özellikle Cumhuriyet (Devlet) adlı eserinde sık sık tekrarladığı ilkelerden birincisi, eğitimin devletin birinci ve en önemli görevi olması gerektiğidir. Bütün çocukların üç yaşından sonra resmi görevli eğitimciler tarafından yetiştirilmesini, bu yaştan itibaren, bugünün anaokullarına benzeyen kurumlara verilerek orada, hep birlikte büyütülmeleri gerektiğini savunmuştur. Böylece ortak bir yaşam, ruhlarda ve kalplerde birlik ortaya çıkacaktır. *Bu devrede görev alan eğitimciler kadınlar olmalıdır; çocuklar 3 yaşından 6 yaşına kadar oyuna teşvik edilmelidir. Bu devre, çocuğun oyuna en çok gereksinmesi olan devredir. Oyun, çocuğun ilgisini çekmek bakımından önemlidir. Çocuklar nazlı büyütülmemeli ve kurallara aykırı hareketleri cezasız bırakılmamalıdır; ama fazla sert de olunmamalıdır; çünkü fazla sertlik, onları ürkek ve korkak yapacaktır.* Altı yaşından sonra, kız ve erkek çocukları ayrılmalıdır. Ancak kızlar da, erkekler gibi Isparta yasalarının öngördüğü şekilde, koşu, atlama, kas ve beden hareketlerinin hepsini yapmalıdır.

Platon, kadın eğitimini de ihmal etmemiş; her ne kadar *"erkeğin işi devleti, kadının işi evi idare etmek olmalıdır"* demişse de, toplumun ilerleyebilmesi için kadınların, toplumun sorunlarıyla ilgilerinin geliştirilmesinin gerekli olduğunu, bunun için

onların bilgi sahibi olmalarını ve bu yüzden onlara cimnastik, müzik eğitimi yaptırılmasını savunmuştur. Hatta onların silah kullanmayı öğrenmelerini, kılıç-koşu alıştırmaları yapmalarını önermiştir. Platon'a göre bu devlette, çocukların eğitimi için devlet memurlarından görevliler bulunmalıdır. Bunlara, şehirlerin yanında kurulacak okullarda eğitim verilmeli ve yine, okullarda, cimnastik derslerinin yanında, aynı derecede müzik de öğretilmelidir. Her ikisi de birlikte verilmelidir; çünkü yalnız müzik eğitimi gören çocuk korkak, yumuşak; yalnız beden eğitimi gören cesur, sert olur. Bu sonuncusu onu duygusuzluğa sürükleyebilir. İkisinin birlikte verilmesi, hem iradeyi hem estetiği birlikte geliştirecektir. Bu dersler 10 yaşına kadar devam ettikten sonra, bilim dersleri verilmelidir. On dört yaşına kadar devam edecek bu devreye, dil eğitimiyle başlanmalıdır. On dört yaşından sonra, müzik, aritmetik, geometri, astronomi dersleri okutulmalıdır. (Bu dersler ortaçağda Guadrivium adını alacaktır.) Platon, özellikle aritmetik ve geometri eğitiminin verilmesi için çok ısrar eder; çünkü ona göre bu dersler, gelecekte felsefe eğitimi görebilmek için gereklidir. İyi terbiye, ruha ve bedene gerekli olan özellikleri kazandırabilen terbiyedir. Platon; eğitimde, fizik ve doğayla ilgili derslerin verilmesi gerekliliğinden söz etmez. Ona göre, bunca nesnenin dış görünüşleri özünde aldatıcıdır. Bunlarla uğraşmak gereksizdir. Platon tarihten de vazgeçmiştir, ona göre tarih sadece geçmiştir. Ancak yaşamının sonuna doğru yazdığı *"Yasalar"* adlı eserinde, bu görüşünü değiştirmiştir. Platon'un, başlangıçta sert, disiplinli bir eğitim sistemi önermesinin nedeni devrinde, lüks, eğlence ve her türlü ahlaksızlığın Atina'yı bozmuş olmasıdır. Perişan bir şekilde bulunan Atinalıları, devletin sert ve disiplinli önlemleriyle düzeltmeye kalkışması, soysuzlaşmış ve temelinden sarsılmış bir toplumu kurtarma arzusundandır. Bu nedenle, bir çeşit Isparta ve Atina karışımı bir eğitim planı hazırlamıştır.

Platon, *"Öğrenciler, siteye yararlı olmaları amacıyla yetiştirilmeli ve onlar, devletin en değerli kişileri olmalıdır"* der.

Onun eğitimle ilgili fikirlerinden bazıları:

Terbiye (eğitim), devletin ana sorunudur. Onu nasıl halledeceğiz? Atalar gibi ten için cimnastik, ruh için müzik yapılmalıdır. Birincisi bütün bir bedenin terbiyesi ve sağlık için, ikincisi ruh terbiyesi, şiir yeteneği kazanmak içindir. Birincisi okuma çağında okulda (cimnazyada); ikincisi, ana kucağında başlar. Onun için ikincisi, birincisinden daha çok ve daha uzun bir emek ister. O halde anaokulu eğitimin temelidir. Bu eğitimin özünü, anlatılan masallar oluşturur; ancak masallar yalanlardır. Ne tanrılar ne de kahramanlar üzerine, doğru ve çok defa iyi şeyler anlatırlar. Aldanmaya en elverişli bir yaşta yalanla yoğrulmak işe cehaletle başlamaktır. Zira *"hakiki yalan cehalettir"*. Böylece, Platon, *"Bu tip şairleri, başına çelengini takıp kokular serptikten sonra, devletimizden çıkarmalıyız"* der. *"Bize, doğruluk, cesaret, sağduyu, itidal gibi faziletleri aşılayacak şairler ve yazarlar gereklidir"* der. *"Çünkü devletimizde yararlı bir işi olmayanın yeri yoktur"* der. *Çocukların, gelenek ve göreneklerin masallarıyla değil, iyiyi amaçlayan yurt ve ahlak bilgisiyle eğitilmesi gerekeceğini savunur.*

Platon'un kendi de bir sanatçıdır. Bununla birlikte, eğitim sistemi içinde yer alacak sanatın sınırlandırılması düşüncesini ileri sürer.

Müzik eğitiminde de aynı yolu önerdiğini görürüz. Kadınlara bile yaraşmayan ahla vahla dolu çığırtkan şarkılar gibi sarhoşluk, gevşeklik ve tembellik havaları da, yetiştirmekle yükümlü olduğumuz kuşakların kulaklarından uzak olmalıdır. Bizim müzik eğitimimiz, çocuklarımızın ruhunu, güzelin özünü oluşturan ahenk ve ölçüye alıştırmak olacaktır. Güzellik eğitimini, yalnız güzel sanatlardan değil, bütün sanatlardan beklemek gerekir. Çünkü *"Gelecek kuşaklarımızın kötü bir çayırlıktan beslenen sürüler gibi, çirkin tablolar ortasında büyüyerek, her gün otladıkları zehirlerle ruhlarının bozulmasından korkmalıyız."* Böylece, ressamlar, heykeltıraşlar, mimarlar kadar, dokumacıları, örücüleri ve mobilyacıları da güzel eserler vermeye davet edeceğiz; çünkü yurttaşın ruhunu ancak

diğer yurttaşlar güzelleştirebilir. Memleketin gelecekteki savaşçı ve bekçilerinin, Tanrı konusunda da doğru bilgilere sahip olmaları gerekir. Bundan dolayı öğrenciler, Tanrı'yı doğru tanımak için yalnız tanrılığa ve Tanrı'ya yakışacak şeyler okumalıdır. Onlar, Tanrı'nın iyi ve adil olduğuna inanmalı; bu en üstün varlığı, adaletin, iyiliğin, doğruluğun ve kusursuzluğun kaynağı olarak bilmelidir. Bu şekilde, ülkenin gelecekteki savaşçı ve bekçilerini, yurdun savunulmasına yönlendirmeye çalışmalıdır. Bu amaçla, gençlerin okuyacakları metinler, dikkatle gözden geçirilmeli ve amaca uygun olmayanlar, yasak edilmelidir. Platon, aynı şekilde, dar anlamdaki musikinin de sınırlandırılmasını ister. Ruhta gevşeklik yaratacak ve huzursuz duygular uyandıracak müzik parçaları da, aynı şekilde yasak edilmelidir. Eğitim sistemi içinde yer alacak müzik eğitimi, yalnız nefse hâkimiyet ve cesaret duyguları uyandırmaya yarayacak parçalar olmalıdır.

Gençliği, müzikten sonra, cimnastikle terbiye edeceğiz. En iyi cimnastik, müziğin kardeşi olandır, yani *"sade, ölçülü, her şeyden çok savaşa hazırlayan bir cimnastik".*

Müzikte sadelik ruhu itidale, cimnastikte sadelik de vücudu sağlıklı olmaya yönlendirir. Böylece eğitimimizin asıl amacı, çocuklarımızı mahkemelerden olduğu kadar, hastanelerden de kurtarmak olmalıdır. Bunun için *"Ruh ve beden yapısı iyi yurttaşlarla uğraşmak üzere (seçmek üzere), devlette bir kurum ve yasalar dizini (bizim anladığımız anlamda, bir adli tıp, hatta daha ileri bir anlamda genetik danışma merkezi) kuracağız; ötekileri, yani vücudu kötü yapılıları (sağlıksız olanları) ölmeye bırakacağız; ruhu yaratılıştan bozuk ve ıslah edilmez olanları da, yurttaşlar kendileri yok edecektir. Devlet için olduğu kadar, bu zavallılar için de yapılacak en iyi şey budur".* Sonra eğitimimizin özünün ruh eğitimi olduğunu da unutmayalım; müzik gibi cimnastik de, ruhun eğitimi için Tanrı'nın verdiği bir sanattır; çünkü yalnız müzikle yoğrulanlar, gevşek ve uyuşuk olacağı gibi yalnız cimnastikle işlenenler de kaba ve sert olur. Bu iki sanat, karşılıklı olarak çocuklarımızı bu iki aşırılıktan kurta-

rarak ikisi arasında ölçülü bir uyum kuracaktır. Böylece, çok sert ve çok yumuşak olmadan, yürekli ve bilgili olacaklardır. Öğretim ve eğitimimizin genel planı işte budur.

Böylece Platon , *"Devlet"* adlı kitabında sanatı, yalnız eğitim ve öğretim açısından bir araç olarak göz önünde bulundurur. İradenin kuvvetlendirilmesine yarayacak eğitim araçları arasında, av, vücut eğitimi ve yarışmalar büyük bir yer alır. Platon'un, savaşçılar sınıfının yetişme ve gelişmesinde göz önünde tuttuğu tek amaç, bu sınıfın, devlet ya da *"polis"* denen sistemin, dirlik ve düzenini yürütecek ve sağlayacak yetkinliği kazanmasıdır. Savaş esaslarına göre yetiştirilecek olan bu sınıfın, elinde topladıkları kuvveti, kötü bir şekilde kullanmamalarını da sağlamak gereklidir. Bunun için, onların hak ve adalet gibi yüksek erdemlere sahip olmaları, ruhlarının, zalimliğe, kabalığa ve canavarlığa sapmayacak kadar incelmiş olması gerekir (Platon MÖ 427-347).

Platon; kadınların da tıpkı erkekler gibi aynı vücut ve ruh eğitimi sisteminden geçmek suretiyle, bekçilik sınıfı için elverişli olabileceklerini ve bekçilik ödevini yerine getirebileceklerini kabul eder. Bu amaçla seçilecek kız çocuklarının da, tıpkı erkek çocukları gibi yetiştirilmesi gerekir. Kadınlar da, tip (ideal) erkekler gibi yarışmalara katılabilmeli, kılıç kullanmalı ve gerektiği zaman erkeklerle birlikte, savaşlara da katılmalıdır.

Platon, kadınla erkek arasında herhangi önemli bir ayrılık olmadığını kabul eder. Bundan dolayı kadınlar da, tıpkı erkekler gibi savaşlarda yararlı olabilir. Bekçilik (devletin teslim edileceği gençler) sınıfını oluşturacak yurttaşların, bu ödevi hakkıyla yerine getirebilmeleri için başlangıçta dikkatle seçilmiş olmaları da gerekir. Bu suretle, Platon'un Devlet adlı kitabında ortaya attığı önemli bir görüşe ve evlenme üzerine ileri sürdüğü düşüncelere gelmiş oluyoruz. Tarımla uğraşanlar, sanatkârlar, köylüler, kendi aralarında istedikleri gibi evlenip çocuk yetiştirebilirler. Buna karşılık savaşçılar (bekçiler, bugünkü uyarlamayla muvazzaf askerler ve bürokratlar), ancak devletin kendileri için seçtiği ve kendilerine denk gördüğü

*kadınlarla evlenip çocuk yapabilirler. Savaşçıların evleneceği kadınların, her bakımdan kendilerine uygun ve kendi denkleri olması gerekir. Platon'a göre, vücutça kuvvetli ve sağlam, ruhça değerli ve yetenekli çocuklar, ancak bu suretle yetiştirilebilir. Platon, bu çocukların ailelerine bırakılmayıp devlet eliyle yetiştirilmesini ister. Devletin çıkarı; savaşçılar sınıfına, ne kişisel mal ve mülkü ne de aile hayatı tanınmasında yatar. Bunlar, hem aile ve çoluk çocuk kaygılarından, hem de kişisel çıkar düşüncelerinden uzak, tasasız bir askeri yaşam sürecekler ve kendilerini tamamıyla devlet hizmetine vereceklerdir. Vücut yapıları bakımından kuvvet ve savaşçı bir kuşağın yaratılmasında, kadının da katkısı esastır. Yukarıda söz konusu olan erdemlerin bir araya toplanması için, manevi yetenekleri ve vücut yapıları bakımından en seçkin kadınlarla, en seçkin erkeklerin, devlet eliyle bir araya getirilmeleri ve birlikte yaşamalarının sağlanması gereklidir. Bu "*kutsal evlenme*"lerden meydana gelecek çocuklar, doğumdan sonra hemen annelerinden alınarak, devlet ocağına verilecektir. Bu çocuklar, devlet memuru olan kadın ve erkek öğretmenlerin bakım ve kayırmaları altında yetiştirileceklerdir. Devlet ocağında yetiştirilen çocukların, ana ve babaları tarafından tanınmalarına hiçbir şekilde imkân verilmeyecektir. Yaşama yetenekleri olmayanlar ve sakat doğan çocuklar ortadan kaldırılacaktır. Aynı ocakta bir arada büyüyen bütün çocuklar, birbirlerini kardeş olarak tanıyacak ve seveceklerdir. Aynı kuşaktaki çocuklar, birbirlerini kardeş olarak tanıyacaklar, bir önceki kuşağa ise ana-baba gözüyle bakacaklardır.*

*Platon, bütün bu düşünceleriyle "*polis*" ya da "*devlet*" içinde yaşayan bireylerin, kendilerini, bir tek canlının, bir organizmanın değişik organları olarak duymalarını (hissetmelerini) öngörmüştür. Devlet denilen bütüne gelecek bir zararın, onun bütün organlarını aynı şekilde inciteceğini savunmuştur.*

*Bekçiler sınıfı için ileri sürdüğü "*komünizm*"i, yani bu sınıf için ne aile hayatını, ne de şahsi mal ve mülkü kabul etmesini, devletin iç birliğini koruma yolunda düşünülmüş bir çare olarak algılamak gerekir. Memleketin asıl idarecileri de bu savaşçılar sınıfı içinden yetişir. Devleti idare edecek şahısların, devlet içinde,*

sınırsız bağımsız, mutlak bir otoriteye sahip olmaları gerekir; ama onlar, bu gücü, yalnız devletin ve bütünün birliği için kullanmak zorundadırlar. İdarecilerin görevi, bütünün her bakımdan iyiliğini ve mutluluğunu sağlamaktır. Bütünün acıklı ve kötü durumundan sorumlu olacaklar yalnız onlardır. Bundan dolayı, idarecilerin seçilme ve yetiştirilmeleri işi, büyük bir dikkat ve titizliği gerektiren önemli bir devlet görevidir. İdareciler sınıfına ait olacak kimselerin, savaşçılar sınıfının eğitim ve öğretim sisteminden geçtikten ve bir bekçinin sahip olmak zorunda olduğu bütün niteliklere en yüksek düzeyde sahip olduktan sonra, ayrıca tam bir filozof da olmaları, bir filozofun niteliklerine de gerçekten sahip olmaları gerekir. Bundan dolayı, idareciler sınıfını, hem vücut yapıları bakımından kuvvetli ve son derece cesur olan hem de bir filozofun sahip olacağı gerçek bilgi gücüyle yüklü bulunan seçkin kimseler meydana getirecektir. Böylece, idareciler sınıfının savaşçılık ve bekçilik sanatından başka, uzun yıllar süren felsefe ve diyalektik dersleri de görmeleri gereklidir. Onlar, ideler nazariyesini öğrenmeli, iyinin kendisini tanıdıktan, iyinin kendisini bizzat yaşayıp, ruhlarında duyduktan sonra, devlet idaresini üzerine almalıdır. Yürekleri, başında bulundukları bütüne (devlet sistemine) karşı besledikleri sevgiyle dolmuş olan bu bilgin kişiler, yalnız bütünün (devletin, dolayısıyla halkın) iyiliğini düşünecekler, yalnız bütünün mutluluk ve iyiliği için çalışacaklardır. Bunlar da tıpkı savaşçılar gibi, ne bir aileye, ne de kendilerine öz bir para ve mala sahip olabileceklerdir. Platon'a göre ideal devlet, ancak bu nitelikteki bilginler başa geldiği zaman gerçekleşmiş olacaktır. 'Platon; bugün çocukları, eşleri, dünürleri, akrabaları ve yakın dostları devlet malıyla abat olan siyasileri görseydi bu öngörüsünden dolayı çok mutlu olurdu. Birçok ülkede çoğu kişinin siyasete soyunmasının temelinde, ele geçirecekleri yetkilerle devleti soyma planı bulunmaktadır.'

Çocukların yeteneklerinin, hangi sınıf için daha elverişli, hangi sınıf için daha verimli olduğunu göz önünde bulundurarak, onları aşağı sınıflara indirmek yetkisi, bu bekçiler kesimine verilen bir hak olmalıdır. İktidarı meydana getiren bilginler sınıfının önemle üzerinde duracağı esaslardan biri, yetişen kuşağın (neslin) eğitim

ve öğretimi olmalıdır. Bununla birlikte, bunların, göz önünde tutacağı en yüksek hedef, devlet denilen bütünün sağlam ve dinç bir şekilde varlığını sürdürüp, bütün organlarıyla birlikte gelişmesini sağlamaktır.

"Şimdi bize, bu şekilde eğitim gören yurttaşlar içinden, emredecekler ile itaat edecekleri seçmek kalıyor. İdareci kesimdeki insanlar (dolayısıyla başkanlar) gittikçe yaşlanacak, yeni gelen gençler kuşkusuz onları dinleyecektir, ama bizim yaşlımız (keza başkanımız) mevcut devletlerdeki başkanlardan farklı olacaktır. Başkanımız, ne zor kullanarak ne gelenek ve görenek gibi ilkel kurallarla ne de kurayla başa geçecektir. Biz başkanımızı, bir başkanlığın gerektirdiği belirli nitelikleri (meziyetleri) ve bilgileri kendinde toplayan, ilkelerimize (Bilgili, otoriter, devletin çıkarlarıyla yakından ilgili... Her ne pahasına olursa olsun halkın iyiliğine karşı olanları kabul etmeyen...) göre yetiştirdiğimiz, çocukluk, gençlik ve olgunluk evrelerindeki denemelerden kusursuz çıkanlar arasından seçeceğiz. Sağlığında şereflere boğacak, ölümünden sonra da hatırasına en şanlı anıtlar dikeceğiz, böyle olmayanı da devletten kovacağız".

Ancak seçtiğimiz başların buyruğu altında yurdu korumayı omuzlarına yüklediğimiz diğer bekçileri de, bin bir emekle yetiştirdikten sonra, başıboş bırakacak değiliz. Bu çoban köpeklerine, sürüyü kurtlara karşı koruyacak bir eğitim verdik, ama bir gün, kendilerinin de bu sürüye kurt olmalarını önleyemezsek emeğimiz boşa gidecektir. O halde 'onların bu gibi arzulara saplanmamaları için en güvenilir yol, onlara, gerçekten iyi bir eğitim vermek olacaktır'. *Bu ana kadar verilen terbiye kişisel olacaktır, ruhlarına ve bedenlerine şekil verilecektir; fakat şimdi onlara bir de devlet eğitimi vermek gerekir. Devletin bekçilerine ve özellikle başlarına, devletteki görevlerini öğretmek, devlet gemisine yetkinlikle önderlik edebilmek için başka bilgiler vermek, gerçek devlet adamı olabilmeleri için filozof olarak yetiştirmek lazımdır. Bunun için de, birinci eğitim kademesinin üstünde diğer bir eğitim planına geçmek, bugünkü yaklaşımla bir anlamda iyi bir yüksek tahsile iyi bir lisansüstü eğitim eklemek gerekir. Mağaradan güneşe giden yolun son basamaklarına kadar yükselmek lazımdır. Bu, güç ve tehlikeli*

bir yükseliştir. Her an yoldan sapmak ya da güçten düşmek tehlikesi vardır. Bunun için, ilk önce maddi ve hayatın her türlü endişe ve ihtiraslarından olduğu kadar, aile ihtiras ve endişelerinden de uzak olmak gerekir. Bireyin, kendini tümüyle toplum hizmetine ve ideallerine verebilmesi için, toplumun esenliğini düşünmekten başka bir düşüncesi ve endişesi olmaması gerekir.

Böylece bu makamlara ulaşmış olanların hiçbirinin, kendine ait hiçbir şeyi olmayacak, sonra hiçbirinin başkasına açık olmayan bir evi ve ambarı (gizli bir hesabı) bulunmayacaktır. Yurttaşların kendilerine ayırdıkları ve pişirdikleri yemekler, onlarınkiyle ortak olacaktır. Güneş (tarımla!) ve altınla hiçbir işleri olmayacaktır. Devletin olduğu kadar kendilerinin de selameti için biricik çare budur. Başkaları (halk) gibi, tarlaları, evleri, paraları olunca, bekçilikten sapıp, tüccar ve çiftçi olacaklar, devletin koruyucuları olmaktan çıkarak, devleti sömüren zorbalar ve düşmanlar olacaklardır. Bütün ömürlerini ya başkalarına kin besleyerek ya da başkalarının kinini çekerek; ya başkalarının peşinde (aleyhinde) koşarak geçirecekler ya da başkalarının kendilerinin peşinde (aleyhinde) koşmalarına neden olacaklar ve dış düşmanlardan daha çok iç düşmanlardan korkarak kendileriyle birlikte devleti de uçuruma doğru sürükleyeceklerdir. Bunun için bu yeni düzeni de bir yasayla sorumluluk altına almak zorunlu olacaktır.

Kuşkusuz böyle bir yasayla, bekçilerimizi (idarecilerimizi) hiç de mutlu etmediğimiz söylenecektir. Başka devletleri idare edenler, mal ve mülklere, güzel ve geniş evlere, zengin mobilyalara, altın ve gümüşlere, talihin lütfuna uğrayan kimselerin sahip olduğu her çeşit nimetlere sahip oldukları halde, gerçekte devletin hâkimleri olan bizim bekçilerimiz, kendi yasaları yüzünden toplumun hiçbir nimetinden faydalanamayacaklardır. Ne zevkleri için seyahat edebilecek ne de keyifleri için cariyeler edinilebileceklerdir. Doğrusu, bunlara, hâkimlerden (idarecilerden) çok gündelikçiler demek daha yerinde olmaz mı, denecektir.

Böyle bir söze verilecek karşılık güç değildir: *"Biz, devleti kurarken, sadece belirli bir sınıf yurttaşı mutlu etmeyi değil, devletin mümkün olduğu kadar tümünde mutluluk sağlamayı amaç edinmiştik. Çünkü biz belirli bir zümrenin değil, herkesin mutluluğunu istiyoruz"*. Doğru kurulmuş hükümet, idare edenlerin değil, idare edilenlerin çıkarlarını düşünen hükümettir. Hükümet, bir istismar ve sömürü yeri değil, bir hizmet yeridir. Her zaman tekrar ettiğimiz gibi, devlette adalet ancak herkesin görevini yapması, hakkını almasıyla kurulacaktır. Bundan, servete düşman olduğumuz anlaşılmasın. Devlet için fakirlik, zenginlikten daha az tehlikeli değildir. Çünkü birinden gevşeklik ve haylazlık doğacağı gibi, ötekinden de aşağılık ve kötülük hırsı doğar. Bizim istediğimiz, herkesin kendi işinin başında kalmasını ve başkasınınkine göz dikmesini önleyecek bir servet ve refah vermektir.

Başımıza gelecek filozof nitelikli devlet adamlarını yetiştirmek yolunda ilk olumsuz etmeni, yani, onların her türlü maddi bağımlılığını böylece ortadan kaldırmış oluyoruz. Bundan sonra, ikinci ve daha önemli olan başka bir etmenin daha ortadan kaldırılması gerekiyor; o da, onları devletin esenliği dışında her türlü duygu ve düşünce bağlarından ayırmak ve bütün ruhlarıyla devlete bağlanmalarını sağlamaktır. Bunun için, Platon sağlığında olduğu gibi ölümünden sonra da birçok tenkitlere yol açacağını çok iyi bildiği bir fikri, sözünün eri bir filozof olarak istemeyerek de olsa, kurduğu sistemin başarılı olabilmesi için, ortaya atmak zorunda kalıyordu: Bu da, bireyle devlet arasında önemli bir yer alan aileye, yeni bir şekil vermek fikriydi. Bunca görenek ve gelenek bir tarafa bırakılarak, yeni bir anlayışla kurulmaya çalışılan yeni bir devlet düzeneğinde, geleneğe dayanan bütün kurumların da bu yaklaşımla yeniden düzenlenmesi gerekiyordu, aile de bunlardan biriydi.

Gerçekte Yunan sitesi, en ileri evrelerde bile geleneksel aile yapısını (gentilice) yitirmemiştir. *"Yunan sitesinin en göze çarpan özelliği, kabile ve bireylere taksim edilmiş olmasıdır. Sitenin*

kökeninde (kuruluşlarında) rastladığımız aile özelliği, demokrasilerinin ilerlemesine karşın bozulmadan, yapısını büyük ölçüde korumuştur". Nitekim *"Roma sitesiyle aynı tipte olan Atina sitesi, biçim (organizasyonu) bakımdan daha ilkeldir. Çünkü aile-siyasi (politik-familia) organizasyonu son zamanlara, sitenin ortadan kalkmasına kadar sürmüştür".* Sonra pederşahi ailede kadının hiçbir siyasi rolü yoktu. O, hareminde, *"gyneke"*de kapalı bir şekilde yaşamaya zorunluydu. Böylece eski *"genos"*un küçülmüş bir şekli olarak devam eden Yunan ailesinin yapısı, Platon'un gözüne batıyordu. Mülkiyet düzeninde yaptığı iyileştirmeyi (ıslahatı), aile düzeninde de yapmak gerekiyordu.

Bunun için ilk olarak kadınlara erkeklerle eşit haklar verilmeli ve kadınların haremden (gyneke'den) çıkması sağlanmalıdır. O da, erkek gibi devlet işlerine karışmalıdır. Bir bölüm için değil (sadece kocası ve çocukları için değil), bütün (devlet) için çalışmalıdır. Tanrı, kadınla erkeğe cinsi münasebet dışında başka bir ayrılık vermemiştir. Erkeğin gördüğü her işi, kadın da görebilir; arada, bir etkinlik (derece) farkı vardır, nitelik (mahiyet) farkı değil. O halde, kadın bekçilere de aynı eğitimi vereceğiz. Çünkü *"Bir devlet için kusursuz kadın ve erkeklere sahip olmaktan daha kârlı bir şey olamaz. Bu kusursuzluk da ancak cimnastik ve müzikle verilebilirdi. Böylece, bekçilerin karıları da, ruhları kadar vücutlarının da olgunlaşması için, onlarla birlikte, çıplak vücutla her türlü egzersize katılacaktır. Vücutlarını güzelleştirmek için uğraşan çıplak kadınları görüp de alay eden adamlara (adama) gelince, onlar (o), gülüşlerinin meyvesini olgunlaşmadan toplayacaklardır".* Zararlı şeyleri yapmak ayıp ve çirkin, güzel şeyleri yapmaksa gurur verici ve güzeldir. Platon'un kastettiği adamlardan (adamdan), sürekli yararlı şeyler yapanlar güzel, zararlı şeyler yapanlarsa çirkindir.

Platon'un kastettiği bu çirkin adamlardan en önemlisi, hocası Sokrates'i idam ettirdikten sonra komedyalarında kendisiyle de alay eden Aristokras'tır. Platon; gülünç, budala, gerici, yobaz sıfatlarıyla tanımladığı hasmının adını bile zikretmeye tenezzül etmeyerek, *"ancak ayıptır"* sözüyle yetinmiştir.

"Savaşçılarımızın kadınları ortak olacaktır; hiçbiri sürekli olarak biriyle birlikte oturamayacaktır. Çocuklar da orda olacaktır; baba oğlunu tanımadığı gibi, oğlu da babasını tanımayacaktır". Çünkü kadın bu durumda ne eve ne de çocuğa bakabilir. Kendilerine bir manastır hayatı yaşatan insanların, keşiş olmasında (çoğalmasının yasaklanmasında) da devletin hiçbir çıkarı yoktur. Tersine, büyük emeklerle yetiştirilen bu kadar güzel bir neslin çoğalmasında, devletin ve dolayısıyla toplumun büyük çıkarları vardı. O halde devletin başı, *"Erkekler arasında olduğu gibi kadınlar arasında da bir seçme yapacak, benzer ve denk olanları bir arada toplayacaktır. Evleri gibi sofraları da ortak olan bekçiler (kadın ve erkekler), bir arada yaşayacak, Cimnasyumda (okulda) ve başka bütün egzersizlerde birbirine karışacak; doğal içgüdü sonucu birbirleriyle birleşmeyi (çiftleşmeyi) arzu edeceklerdir ve serbest bırakılırlarsa bu eylemi de gerçekleştireceklerdir".* Platon 'a göre, her şeyde olduğu gibi, burada da işi rastlantıya bırakmak olamaz. Buna ne din, ne devlet izin verebilir. O halde serbest birleşmeyi yasak edip eşleşmeye (ve çiftleşmeye) bir düzen vermek gerekecektir. Devlet adamı, burada da dokumacılığını (seçiciliğini) gösterecek, elindeki karışık unsurlardan (bekçilerden) kusursuz bir kumaş dokumasını (eş oluşturma ve dolayısıyla kusursuz soylar yetiştirmesini) bilecektir. Erkekler ve kadınlar için evlenme yaşları saptanacağı gibi, üreme yaşları da sınırlanacaktır. Büyük şenliklerle resmi düğünler tertiplenecek şairler evlenmeleri kutlayan şiirler okuyacaktır.

Çocuklar, çocuk yuvasına verilecek, analar yalnız süt vermeye gelecek, gerek bekçilik işlerini aksatmamak, gerek çocukları tanımamak için, mümkün olduğunca benim ya da senin çocuğun demeden süt verme işlemi yapılacak (yani beslenme işi, bir anlamda sütanalarına bırakılacak) ve daha sonra da mürebbiyeler çocuğun eğitimiyle meşgul olacaklardır.

Yeryüzünde barışı sağlayacak sihirli değnek analar ve öğretmenlerin elindedir. Eğitim demek, vücutta ve ruhtaki güzelliği ve mükemmelliği son mertebesine kadar geliştirmek demektir. Platon

"Kız ve erkek çocuklar dünyaya gelince, düşünmemiz gereken ilk şey, onları gerektiği gibi büyütmek ve yetiştirmektir. Bu meseleyi bir yana bırakmak imkânsızdır."

Burada üzerimize düşen mutlak görev *"güzellik ve olgunluğu, vücutlarında olduğu kadar ruhlarında da, mümkün olduğunca gerçekleştirmektir"*. O halde, bu ruh ve beden eğitimi, yalnız çocuğun doğumundan sonra değil, doğmadan, hatta ana baba ona hayat vermeden önce, göz önüne alınması gereken birçok koşulun gerçekleşmesini gerektirir. Ana babanın sağlığı, kalıtsal özellikler, alkolizm ve gebelikte uygulanan rejim, çocuğun ruh ve beden yapısındaki ilk ve önemli etkenlerdir. Yasa koyucu bunları göz önüne alacaktır. Yasalarla olmasa bile, hiç değilse bazı örgütlerle bunların düzenlenmesini ve aydınlatılmasını sağlayacaktır. Birçok defa tekrar ettiğimiz gibi, başlamak (doğru başlamak), her zaman işin yarısıdır. Dünyaya geldikten sonra da, yürüyünceye kadar, yürüdükten sonra, evde, okulda, gücü yeter ve zekâsı elverirse, orta ve yükseköğreniminde iyi bir yurttaş olmak için gereken şekilde yetiştirilmesi gerekecektir. Çünkü *"devlette özel hayat doğru olarak kurulmadıkça, topluluğun kurduğu yasalarda bir istikrar aramak boşunadır"*. Böylece, eğitim, doğrudan doğruya devleti ilgilendiren bir sorundur. Devlet bu işi bireylerin keyfine bırakmayacağı gibi onun, ne bazı sınıfların ne de yalnız bir cinsin imtiyazı altına alınmasına da izin veremez. (Türkiye'deki eğitimin eğilimlere göre verilmesini savunanların kulağı çınlasın.) O halde, kız ve erkeklerin, yani bütün gençlerin, eğitim ve öğrenimden aynı şekilde yararlanmaları ve devletin de onlara bu hakkı sağlaması gerekir. Dolayısıyla çocuğun eğitimi örneğin, sadece babasının arzusuna bırakılmayacaktır. *"Çocuklar, onları dünyaya getirenlerden çok devlete aittir"*. Böylece devlet, okuma yaşına yani, yedi yaşına kadar aileye bıraktığı çocukları, bu yaştan sonra okullara gönderecek ve orada, onlara (kız ve erkek), bütün yurttaşlara gerekli olan genel bir eğitim verecektir. Böylece, çocuklar, kendilerini yetiştirecek yetkin öğretmenlerin eline verilecektir. Sürüye

çoban, köleye efendi gerektiği gibi çocuğa da öğretmen gerektir. *"Bütün vahşi hayvanlar içinde, en güç yola getirileni çocuktur. Onda, başka hayvanlarda bulunmayan, çok güçlü bir düşünce kaynağı vardır. Henüz yatağını bulmadığından, eşi görülmedik tuhaflıklarla ve taşkınlıklarla doludur. Bundan dolayı, çocuğu birçok gemle[11] dizginlemek gereklidir. İlkin, ana ve dadının bakımından sonra, okutacak ve bilgi verecek öğretmenlerin eline vermek lazımdır"*. Devletin, şehirde ve kırsal kesimlerde yaptırdığı okullarda, seçtiği öğretmenlere verdirdiği bu eğitimin başlıca iki ana konusu, beden eğitimi ile ruh eğitimidir. Beden eğitimi, iki cinsin birleştiği ve ayrıldığı özellikleri göz önüne alarak, bazen ikisine birden, bazen de her birine ayrı olarak; ama daha çok birlikte verilmelidir. Birlikte gösterilen cimnastik, dans, güreş, harp talimleri, ata binme ve daha başka birçok beden hareketi, vücut gelişimi ve sağlığı için gereklidir. Ruh eğitimiyse, okuyup yazmayı, sayıp ölçmeyi, türkü ve müziği öğretir.

"Herkes, savaş sanatı, aile işleri, devlet idaresi için, önce edebiyat, sonra musiki, en sonunda da hesap öğrenmek zorundadır". Bu da her birine üçer yıl vermek suretiyle dokuz yıl, yani on altı yaşına kadar devam edecektir. *"Hoşuna gitsin, gitmesin, bu öğrenim süresini azaltmak ya da artırmak ne babanın, ne de çocuğun elindedir"*. İlköğretim genel ve zorunludur. Zorunlu eğitim 8 yıla çıktı diye düşünürlerimizin, eğitimcilerimizin ve özellikle siyasilerimizin itirazını duyunca, Platon'un büyüklüğünü daha iyi anlayabiliriz.

İdeal devlette, yalnız bekçilere değil diğer bütün yurttaşlara verilen bu genel eğitim ve öğretimden sonra, ayrıca bilimlerle felsefe öğrenimi gelecektir. *Bilimler (o zaman için), başlıca,* "matematik adı altında toplanan aritmetik, geometri ve astronomi"*dir*. Felsefe de, doğadaki çokluğu sayılı birlikler altında toplayan, eşyayı cinsleriyle çeşitlerine ayıran, doğada olup bitenin nedenlerini, yani idealarını kavrayan; bu idea-

---

11 Koşu hayvanlarını özellikle atları yönlendirmek için ağza takılan demir araç.

lardan da, idealların ideasına, yani Tanrı'ya kadar yükselen diyalektiktir. Bunlar, insanları Tanrı'ya yaklaştıran ve tanrısal kılan bilgilerdir. Dolayısıyla da, bunlardan yoksun kimselerin insanları idare etmesi olanaksızdır. O halde, *"yurttaşların çoğunluğunun değil; pek azının bu bilimlerle uğraşması gerekir"*. Bunlar da, ileride devletin başına geçecek yetenekler, özellikle yasa koyucu ve koruyucu ve keza bugünkü Danıştay üyesi yetkilerine sahip kimselerdir. *"Böylece, bu bilimlerin öğrenimi zorunlu değildir"*. Ancak bunları elde etmeyeni de devletin başına geçiremeyiz.

Platon, Atina'da işlerin iyi gitmemesinden şikâyetçidir. Atina, yenilgiye uğradığı harpten sonra perişandır. Platon, durumun eğitim yoluyla düzenlenebileceğine inanmaktadır. Gençlerin babaları gibi yetişmemelerinden dolayı yakınır ve eğitimde reform yapılmasını öngörür. Ona göre Isparta'nın eğitimi çok iyidir. Platon, Isparta ve Atina eğitimlerini karıştırarak bir bütünlük meydana getirmek ister.

Platon devletine ilişkin görüşlerin bugün geçerli olan yaklaşımla tartışılması ve değerlendirilmesi

Yazarın çeşitli yazılarındaki yaklaşım tarzına, devlet, temel hak ve özgürlükler ile eğitim düzenlenmesine ait düşüncelerine ait en yakın görüşler tarihte, Platon tarafından, özellikle onun *"Devlet"* adlı eserinde gündeme getirilmiştir. Bu nedenle Platon'un bu görüşünü kapsamlı olarak anlatma gereğini duydum. Bunların önemli bir kısmını bugünkü yaklaşımımızla benimsememiz çok zor olmasına karşın, özellikle yönetimle ilgili kısmının da bir çeşit evrensel ilke gibi ortaya konduğunu görebiliriz.

Özünde Platon, birçok yönüyle bir bilim toplumunun temel ilkelerini ortaya koymuş, idare ve eğitim yönteminde izlenmesi gereken yolun önemli bir kısmını çizmiştir. Bu düşüncenin uygulaması 1918 yılına kadar ütopik (hayali) kalmış ve hiçbir yerde yaşanmamıştır. 1918'deki komünist devrim, bu düşüncelerin bir kısmı uygulamaya girişmişse

de bu düşünceye sahip çıktığını savunan bu devlet yönetimi; insanları, sadece üretim ilişkisine göre kaba bir ayrıma tabi tutan düşüncelerinden, insanın yeteneğinin gelişmesi için gerekli zemini hazırlayamamasından ve Platon'a göre devlet adamlarında bulunması gereken özelliklere göre bir seçim yapılmamasından dolayı ayakta kalamamış; kazanç ve başarı için her türlü sömürüyü ve yolu mubah sayan kapitalizm karşısında 1992 yılında, kaçınılmaz olarak yenik düşmüştür. Çünkü kapitalizmin kısa vadedeki dinginliği, başarısı ve yaratıcılığı komünizme temel görüş sağlayan Platoncu görüşte bulunmamaktadır.

Platon'un düşünce tarzı; -bazı kaba ve doğal yapıya aykırı yaklaşımlarını bir yana bırakırsak- yeteneksiz ve soysuzları bile en önemli ve yetkili yerlere getiren, insanların doğal gelişimini önleyen, demokrasi adı altında bir insan-bir oy denen seçme ve seçilme sistemi olarak bilinen maskaralıktan daha akla yakın ve gerçekçi gelmektedir.

Eğer Platon'un devlet düzeni, onun zamanından bugüne kadar gereğince uygulanıp, aksayan yönleri zamanla düzeltilerek bugüne ulaşabilseydi, kuşkusuz bilime, yeteneğe, saygıya, sağduyuya, hoşgörüye dayalı adil bir düzenin kurulmuş olduğunu görebilecektik. İnsan soyu, böyle bir düzende, doğayı ve birbirlerini sömürmek ve talan etmekten uzaklaşmış olabilecekti.

Yakın bir gelecekte; Platon'un düşüncelerinin bir kısmını, bugünkü bilgi ölçme teknikleri ve eğitim tekniklerine uyarlanmış olarak görebilme şansımız olabilir. Bu kitapta verilmeye çalışılan dünya görüşünün Platon devletiyle olan benzerlikleri ve farklılıkları şöyle sıralanabilir:

Benzerlikler

1. Bir insanın yetkili yerlerde görevlendirilmesi açısından (ve keza hak ve yetkiler kazanmasında) vücut yapısı (Platon'da cimnastikle geliştirilen vücut, burada ayrıca kalıtsal özellikler) ölçütlerden biridir.

2. Bir insanın değerlendirilmesinde (keza hak ve yetkiler kazanmasında) bilgi birikimi.

3. Bir insanın değerlendirilmesinde (keza hak ve yetkiler kazanmasında) ruhsal değerler, özellikle felsefi öğrenimin edinilmesi.

4. Bir insanın değerlendirilmesinde (keza hak ve yetkiler kazanmasında) ahlaki değerlerin kazanılması, toplumun çıkarlarını kendi çıkarlarından üstün tutma alışkanlığının içselleştirilmesi.

5. Yukarıdaki değerleri kazanma derecesinde kişiye hak, özgürlük ve yetki verilmesi.

6. Bu değerleri yitirenlerin görevlerinden alınabilmesi ve bir aşağı statüye indirilebilmesi.

7. Devlette yetkili yerlere gelebilecek kişilerin; beden, ruh ve bilgi açısından kendilerini kanıtlamaları ve kesinlikle özel eğitimden geçmeleri.

8. Çocukların eğitim ve yönlendirilmesinin devletin temel görevi olması.

9. Kadın ve erkeğin, eşeysel dimorfizm (farklılaşma) ötesinde eşit haklara ve yeteneklere sahip olduğunun benimsenmesi.

10. Çocukların oluşumu (çocuk yapma hakkının bireye tanınıp tanınmaması), yetiştirilmesi (ailedeki olumsuz olası etkilerin kaldırılması için Platon'da aile yapısının değiştirilmesi, bizim yaklaşımımızdaysa ıslahı) ve eğitimi hakkında devletin hak sahibi olması.

Farklılıklar

1. Çocuğun bir aile ortamını tanımadan büyümesi, ruhsal gelişim ve beynin biçimlenmesi açısından bazı biyolojik ve buna bağlı olarak bazı psikolojik sakıncalar doğuracağı için benimsenmemiştir. Çünkü ana sevgisinin, bir çocukta güven duygusunu geliştirdiği bilinmektedir. Toplumsal ilgi, bunun yerine konulamayacak kadar zayıf kalacaktır.

2. Çocuğun ana ve babasını hiçbir zaman tanımadan büyütülmesi fikri de güven duygusunu zedeleyeceği ve şefkat duygusunu azaltacağı gerekçesiyle benimsenmemiştir. Aile yaşamı; birçok hayvanda sürekli, bazılarında geçici, insan soyunda ise son 20-30 bin yıl önce ortaya çıkmış güçlü bir biyolojik gereksinmeden dolayı (çocuğun yetiştirilme süresinin uzamasından dolayı) ortaya çıkmıştır.

3. Bir insanın yetiştirilmesinin cimnastik ve müzik gibi gerekli; fakat yeterli olmayan iki ana temaya bağlanması ve değerlendirilmenin esas olarak bu iki konu üzerine yoğunlaştırılması, bilgi toplumunu amaca ulaştıramayacaktır.

4. Vücut bakımından zayıf doğanların öldürülmesi; ruhsal bakımdan zayıf olanların da toplumun infazına bırakılması insancıl bakımdan uygun görülmemiştir.

5. Doğa bilimlerinin ve tarihin bir insanın eğitiminde önemli bir yer tutması gerekmez yaklaşımı ise bugünkü bilgilerimiz açısından son derece sakıncalıdır.

6. Yaklaşımında bir köle sınıfı vardır. Uygar bir dünyada köleliğe, kulluğa, uşaklığa yer yoktur.

Sofistler ve Platon arasındaki çelişki

Tarihçi Heradot'un düşüncesine göre sofist kelimesi aslında, bilimde ve sanatta usta olanlara verilen nitelikti. Ancak Platon, *Sophistes* adlı diyaloğunda bu kavramı, bilimini ya da ilmini yüksek kazançlarla satan, kendi çıkarını düşünen kişiler olarak tanımladı ve bunlardan nefret ettiğini beyan etti. Bu nedenle bu kelime, bugün olumsuz anlamda kullanılmaya devam ediyor.

Sofistler; bozulmaya başlayan Yunan'da, çıkarları için açıkgöz bir yaklaşımla, çevrenin hoşlanacağı tarzda sunturlu nutuklar atarak, onların çıkarlarını savunuyormuş gibi görünen ve çıkarcı çevrelerin sırtını sıvazlayan, konuşma sanatına önem veren ve bunu bir amaç ve erdem olarak benimseyen, İranlıları püskürttükten sonra geliştirmeye başladıkları demokratik düzen içinde kendilerine uygun yer bulabilen insanlardı. Bunlara göre, demokratik düzen içinde en önemli yetenek ve

değer, bir esasa dayanmasa dahi, güzel konuşmaktı ve halkı ikna etmekti. (Günümüz politikacılarıyla karşılaştırma yapılmasını dilerim.) Bunun için yüksek paralarla hitabet dersleri verilmeye başlanmıştı. Kendi çıkarlarını daha da vazgeçilmez kılmak için söz söyleminin demokrasinin temel koşulu olduğunu vurgulayarak daha çok demokrasi istiyor ve dolayısıyla daha çok laf edebiyatının yolunu açıyorlardı. Laf edebiyatı-demokrasi yapışık kardeşler olmuştu. Bu yaklaşımla bilimin özü değişmiş, sürekli söylediğimiz gibi çarpıtılarak ilme dönmüştü. Bilim (gerçekçilik) yerine ilim (hamasi edebiyat ve sadece günlük yarar sağlayacak bilgilerin yerleştirilmesi) geçerli olmuştu. Toplumlarda dini eğilimlerin güçlendirilmesi özellikle ilmi konuşmaların tutulmasına (kanıtlanamayan bilgi akışına) en büyük desteği sağladı. Bu hamasi edebiyat hiç bitmedi, dünyadaki birçok toplumda keza ülkemizde günümüze kadar etkinliğini sürdürdü. Hamasi edebiyat yapanlar da en önemli görevlere ve yetkilere kavuştu. Bu ekolün en başarılı ve bitmek tükenmek bitmeyen öğrencileri de politikacılar, özellikle bizim politikacılarımız oldu. Şu anda devletin en yetkili yerinde olan kaç kişi, acaba üç bin yıl önce yazılmış, tarihin bu önemli manifestosunu okumuştur? Böylece doğal gerçekleri anlama merakı ve çabası ortadan kalktı; sofistlerin gayretiyle, insan düşüncesine ve iradesinin analizine yöneldi. İnsanı her şeyin ölçüsü yapıyor, bilimi tenkit etmekten çekinmiyorlardı. Klasik mantık eğitimi de bu evrede gelişti. Böylece düşünce sistemi, insanların iç dünyasını ön plana alan sübjektif bir özellik kazandı. Hepsinde ortak düşünce, insanın özgürce araştırma yapması ve özgürce tartışması yönündeydi. Hitabet sanatının gelişmesinin bilinen tek yararı, dilin gelişmesine önemli katkıları olmasıdır. Bu dönemin en ünlü sofisti, hep para karşılığı iş yapan ve bir insanı kusursuz bir adam yapmak için gerekli sanata ve yeteneğe sahip olduğunu savunan Protogaras'tı.

Tarihi bilmeden geleceği kurgulayamayız. Geçmişin öğretisini -bugünkü gerçeklerin ve bilimin süzgecinden geçirmeden- aynen sürdürmeye kalkışırsak bu sefer de batağa saplanmaktan kurtulamayız[A.D].

"GERİ Denetim" -"FEED Back" Mekanizmasını Bilmiyorsanız, Bilip de Uygulamıyorsanız Er ya da Geç Yok Olursunuz

"Demokrasinizin kalitesi seçmenlerinizin kalitesine bağlıdır A.D"

Düşün...
Kim üzebilir seni senden başka?
Kim doldurabilir içindeki boşluğu, sen istemezsen?
Kim mutlu edebilir seni, sen hazır değilsen?
Kim yıkar, yıpratır sen izin vermezsen?
Kim sever seni, sen kendini sevmezsen?
Her şey sende başlar, sende biter...
Yeter ki yürekli ol, tükenme, tüketme,
Tükettirme içindeki yaşama sevgisini...
Ya çare sizsiniz ya da çaresizsiniz...
Öyle bir hayat yaşadım ki, cenneti de gördüm cehennemi de.
Öyle bir aşk yaşadım ki tutkuyu da gördüm pes etmeyi de.
Bazıları seyrederken hayatı en önden, kendimi bir sahnede buldum.
Oynadım...
Öyle bir rol vermişlerdi ki okudum, okudum anlamadım.
Kendi kendime konuştum bazen evimde, hem kızdım hem güldüm halime.

Nietszche'den seçmeler (Psikolog Mine Aktaş'tan)

Canlı sistemlerinde çoğumuzun hayranlık duyduğu, sonun başlangıcı denetlediği bir işletim sistemi vardır. Böyle bir sistemin canlılıkla birlikte ilkel düzeyde olsa da ortaya çıkıp çıkmadığını bilemiyoruz; ancak en kısa zamanda böyle bir

sistemin canlılar dünyasına yerleştiğini söyleyebiliriz. Bu sistemin adı çoğunlukla bilim dilinde İngilizceden gelme *"feed back"* olarak kullanılır, Türkçeye ise yerine göre *"geri bildirim"*, *"geri denetim"*, *"başa tepki"* olarak çevrilir.

Bu sistemin özü şudur: Üretilen ya da ortaya çıkan ürün; sistemi denetler, işlemin devamına, hızına, miktarına, gerekliliğine karar verilmesini sağlar. Örneğin bir hücrede birtakım tepkimelerle A maddesi (örneğin bir sindirim enzimi) meydana getirilirse bu A maddesinin işleviyle meydana gelen diğer maddeler, yani son ürünler, daha sonra sistemin başına etki ederek, duruma göre çalışmayı durdurur ya da yavaşlatır. Sistemin başını denetim altında tuttuğu için de *başa tepki* adını alır. Sistemin ortalarından bir yerden devreye girerek müdahale etmesi, malzeme ve enerji yitirilmesine neden olur; çünkü o kademeye kadar üretilmiş malzeme herhangi bir şekilde hücrede kullanılamaz, yıkılıp yeniden temel bileşenlere ayrılması gerekir, bu da enerji yitirilmesi anlamına gelir.

Bu sistem; 3.5 milyar yıl süresince, doğada sayısız tür ve her türe ait sayısız birey tarafından defalarca denenmiş ve geliştirilerek canlılar dünyasına sokulmuş evrensel bir sistemdir. Bu işletim sistemini kullanamayanlar büyük bir olasılıkla savurganlıklarının cezasını çekerek yaşam sahnesinden silinmiş ya da daha başarılı birileri tarafından sahnenin dışına çıkarılmışlardır. Bu denetim, madde düzeyinde de olur, sinirsel düzeyde de olur, mekanik düzeyde de olur. Örneğin bir bitki sürekli su alarak hücrelerini patlatmaz. Belirli bir doygunluğa ulaşınca su giriş yollarını denetleyen yolları kapatır. Siz sürekli yemek yiyemezsiniz; midenizin genişlemesi ya da glikozun kana geçmesi belirli merkezleri uyararak yeme işlemini sonlandırır. Böyle bir mekanizma öncelikle zaman, enerji ve madde kullanımında mutlak bir tasarruf sağlar. Eğer bir ortamda aynı işi yapan aynı nitelikli iki canlıdan biri, kaliteyi düşürmeden, bir yapım sırasında bir birim daha az malzeme kullanmaya başlıyorsa, örneğin, yapım sırasında diğerinden farklı olarak tek bir tuğla daha az kullanarak tasarruf edebi-

liyorsa er ya da geç savurgan olanı ortadan kaldıracaktır. Bu evrim mekanizmasının önemli sonuçlarından biridir.

Denetim mekanizmasındaki kusurlar yaşamı zora soksa da, aksaklıklara neden olsa da her zaman ölümcül olmayabilir; ancak bir çeşidi vardır ki bu hemen her zaman -zamanında ve yeterli önlem alınmazsa- ölümcül olabilir. Bunun yaygın adı kanserleşmedir. Aktif işlev gören tek bir hücre, *"dediğim dedik öttürdüğüm düdük"* tarzıyla yanındaki ve yöresindeki hücrelerin gönderdiği sinyalleri almamaya başlamışsa (kontak inhibasyon = durdurma ortadan kalkmışsa), bu hücre artık nerede duracağını bilemez, çevreden verilen uyarılara duyarsız kalır, bölündükçe bölünür ve sonunda kendiyle birlikte yola çıkmış hücrelerle kendi ölümünü de hazırlar. İşin ilginç yanı sosyal yaşamımızda da özellikle yöneticiler; çevresindekilerin ya da basının ya da çeşitli kuruluşların uyarılarını duymazlıktan gelerek benim dediğim ya da bildiğim doğrudur diyerek kurulu düzeni ya da evrensel doğruları dikkate almadan davranmaya kalkışırsa, o toplumda kanserleşme başlamıştır denebilir. Bunun en kötü yanı, kritik bir yerdeki tek bir hücrenin bile bu yola girmesi er ya da geç bünyenin tümünün etkilenmesine neden olmasıdır. İnsanlık tarihi bu şekilde kanserleşmiş yöneticileri olan toplumların acı öyküsüyle yazılmıştır. Canlılarda kanserleşmiş hücreleri makrofajlar temizler; sosyal yaşamda da bağımsız hukuk düzeni. Her ikisinde de ortaya çıkabilecek zafiyet ve yetersizlik, bünyenin ya da toplumun acı sonunu hazırlar.

Doğaya yönelik evrensel sayılabilecek böyle bir işletim sistemini açıkladıktan sonra, *ulaşmış olduğumuz sosyal bir yapıda acaba geri denetimin olup olmaması hangi sonuçları doğurabilir* sorusu aklımıza gelir. Böyle bir denetimi geliştiren topluluklar ile geliştiremeyenler arasında ne gibi fark oluşmuştur, gelecekleri açısından nasıl bir değişim beklenebilir? Bu mekanizmanın bilinmesi ve uygulanması, görünürde kusursuz bir yönetim şeklinin bulunması ve uygulanması demektir. Acaba böyle bir yönetim geçmişte oldu mu, bugün uygula-

nabiliyor mu, uygulanan topluluklar varsa nasıl bir etkinlikle uygulanıyor, gelecekte uygulanabilecek mi?

İlk olarak şunu söyleyebiliriz, geçmişte böyle bir denetime uğramamış yönetimlerin (idarelerin) hepsi çöktü. Bunun idare sisteminde adı padişahlık, krallık, imparatorluk ya da faşizm, teokratizm, despotizm vs olarak tanımlanmıştır. Burada tek yönlü bir akış vardır. Üstteki emreder, alttaki uygular. Geriye dönüş ya yoktur ya da sistemi değiştiremeyecek kadar zayıftır. Sistem (bu arada en baştaki yetkili dahi) hiçbir zaman uygulananlar (yani halk) tarafından başarılı bir yöntemle denetlenemez. Ancak ayaklanma dediğimiz çoğunluk vahşi bir yol denenerek, baştaki alaşağı edilir. İsyanlar, başkaldırmalar, tarihimizde (ve dünya tarihinde) hiç eksik olmayan yıkımlar böyle bir tepkinin sonucunda oluşmuştur.

Geçmişte bir çıkış yolu olarak denetlemeye tanrılar da sokulmuş, onların dünyadaki sözcüleri olarak ileri sürülen, örneğin Batı'da Vatikan, bizde şeyhülislamlar, krallar ya da padişahlar üzerinde söz sahibi olmuş ve sonuçta sistem daha da vahim bir duruma sürüklenmiştir; çünkü bu sefer denetleyenler, hiç kimsenin bilemeyeceği ve kanıtlayamayacağı güçleri arkasına alarak istediği gibi at koşturmaya başlamıştır. Öğretileri de bilime değil dogma gibi akıldışı bir gerekçeye oturtularak. Avrupa'nın özellikle ortaçağda kan kusmasının kökünde bu yatar.

Sonuçta, bugün demokrasi olarak tanımlanan sistemin, yani ürünün başı denetleyeceği ya da uygulananların uygulayıcıları denetlediği sistem, her ne kadar ilkeleri bundan yaklaşık 3000 yıl önce Platon tarafından atılmış ise de, Fransız Devrimi'yle uygulamaya sokulmuştur. Böylece sonsuz (ebedi) egemenlik kavramı sonlanmıştır. Sistem, kendini yenileme ya da onarma şansına kavuştu. Canlıların 3.5 milyar yıl önce bulduğu sistemi insanoğlu, sosyal olarak biraz geç de olsa keşfetti. Yine de bir taraftan dinsel güdümlemenin, bir taraftan emredici-baskıcı feodal anlayışın devamı nedeniyle, yeni sistem, yani demokrasi, olması gerektiği şekilde yürü-

tülemediği için sorunlar ortaya çıktı, çıkmakta ve zaman zaman da darbe dediğimiz müdahalelerle bu yönetim biçimini yeterince kavrayamayan ülkelerde kesintiye uğramaktadır.

Demokrasi birçoğunun inandığı, meydanlarda atılan nutuklarda sürekli söylendiği ve savunduğu gibi ayaktakımının değil elit insanların uygulayabileceği bir sistemdir. Demokrasinin olmazsa olmaz koşulu, sistemin her yerine, o yere en uygun (beceri, yetenek, eğitim, öğretim vs bakımından) kişinin gelmesidir. Eğer yeteneksizler ya da çıkarcılar bu sistemin bir yerlerine yetkin olarak yerleşirlerse, ürünün bozuk çıkması kaçınılmaz olur. Biyolojide fenokopi (bir molekülün yerine kendine benzer; ancak zararlı sonuç doğuracak başka bir molekülün bir çeşit taklit ederek girmesiyle ortaya çıkan bozukluk) denen anomali görülmeye başlar. Bugün demokratik ülke olarak bilinen birçok ülkede yaşanan olumsuzlukların ve karışıklıkların nedeni budur: Eski alışkanlıklarla yeni sistemi yürütme çabası. Bütün bunlar bir de parti başkanının tek seçici olduğu bir uygulamaya dönüşmüşse, artık bunun adı demokrasi değil, modern faşizm, modern krallık ya da modern padişahlıktır.

Belli ki demokraside böyle bir denetimin -canlılardan elde ettiğimiz bilgilere göre- bazı koşulları vardır

1. Bir defa ürünle sistemin başı arasına hesapta olmayan etmenler ya da ajanlar girerse sistemin düzenli akışı kesintiye uğrar ya da hedefinden sapar. Biyoloji dünyasında da böyledir. Örneğin aldığımız birçok zararlı madde, özellikle gebelik sırasında alınan yapay bazı maddeler, kalıtsal olarak bir bozukluk varmış gibi yavruda kendini gösterir. Buna fenokopi denir. Sosyal yaşama uyguladığımızda, sistemin doğru işlemesini; baskı, şantaj, rüşvet, torpil, çıkar ilişkisi ve benzer girişimler ya saptırır ya da bloke eder. Hukuk sisteminden güvenlik sistemine, yönetimden eğitime kadar böyle bir etki

toplum açısından çok kötü sonuçlar doğurur. Yaşadığımız ülkede böyle bir şey var mı? Kararı siz verin! Dünyada yaygın mı? Yazılana çizilene bakılırsa tahminimizden daha yaygın. Neyi kaldırsanız altından bir koku çıkıyor.

2. Sistemin ürettiği son ürün kullanılabilir olmalı, harcanan enerjiye değer miktarda ürün elde edilebilmeli, en önemlisi de ortaya çıkan son ürün, sistemin en başını denetleyebilmeli, dikkatinizi bir daha çekelim sistemin giriş maddelerini, yani en başını denetleyebilmeli. Daha sonraki kademeleri etkilerse, aşağıya doğru gittikçe madde ve enerji yitirilmesinin bilançosu artar. Bu nedenle meclisini denetleyemeyen bir sistemin daha sonraki kademeleri denetlemeye kalkışması yeterli sonucu hiçbir zaman vermeyecektir.

Son şıktaki hususun özellikle açılması gerekir. Öyle bir sistem tasarlamalısınız ki, size gerekli olacak sayıda ya da miktarda ürün gerekli zamanda üretilmeli ve oluşan ürün hiçbir zaman atıl olarak bir kenarda bekletilmemeli ya da yok edilmemeli. (Büyük Millet Meclisi'ndeki milletvekillerinin yarısından çoğu, 4 yıllık süreleri boyunca tek bir yasa teklifi vermedikleri gibi, bir defa kürsüye çıkıp konuşmuyorlarmış.) Ancak en önemlisi, bu denetimi kendi kendinize değil, son ürünlerin sizin üzerinizdeki etkisiyle yapabilmelisiniz. Eğer böyle bir işletim sistemi kuramazsanız, ürettiğiniz üründen haberdar olamayacağınız için, aldığınız kararlar doğru ya da isabetli olmayacaktır; yani çok yaygın bir terimle *"baştan ayağa haberiniz olmayacaktır"*.

Bugünkü demokrasinin zorluk ve aksamasında da bu neden yatar. Aile yapısı, inancı, geleneği ve bugüne kadarki yaşam tarzı nedeniyle evrensel demokrasiye ayak uyduramamış bir sistemden gelen insanlara birdenbire demokrasi gibi, bilgi, beceri ve uzun süreli bir uygulama gerektiren bir sistemi denetlettiriyorsunuz.

Buradaki temel sorun şu: Ürün, yani sistemi denetleyecekler, demokrasi sisteminin gerçek ürünleri değil başka sistem-

lerin ürünü; aşiretin uzantısı, tarikatın uzantısı, etnik köktenciliğin uzantısı, çıkarcı grupların yardakçısı, say sayabilirsen. Dolayısıyla fenokopi oluşuyor. Siz zannediyorsunuz ki bu bozukluklar demokrasi kavramından kaynaklanıyor; halbuki demokrasiyi denetleyen katmanların bozukluklarından kaynaklanıyor. Bu nedenle demokrasi rejimi uzun soluklu bir rejim olarak kabul ediliyor. Akşam yatıp sabah demokrat olarak kalkamıyorsunuz. Bunu görenlerden biri de Atatürk olmalı; çünkü söylendiği kadarıyla, İsmet İnönü'ye 1936 yılında *"çok partili sisteme 1975 yılından önce geçmeyin"* diye öneride ve bir anlamda vasiyette bulunuyor. Belli ki Atatürk; sistemi denetleyecek kesimin, bu süreç içinde süzülerek, ayıklanarak, merdivenlerin basamaklarından yavaş yavaş çıkarak, ancak her basamakta gelenekteki antidemokratik unsurları arındırarak, sistemi gerçek demokrasinin evlatlarına denetlettirmek istiyordu. İnönü, 1940'lı yıllarda bu vasiyetin ne anlama geldiğini anlayamadı ve vasiyeti görmezlikten geldi, bugün bile aydın geçinen birçok yazar çizerimiz Atatürk'ün bu öngörüsünü kavrayabilmiş değil. Sonunda seçenin de seçilenin de pay sahibi olduğu yozlaştırılmış bir demokrasi sistemine düştük. Uzağa gitmeye gerek yok, 2009 Martı'nda yapılan yerel seçimlerde 6 milyon kişinin hayali seçmen olarak sisteme sokulduğuna ilişkin ciddi iddialar ortaya atıldı, kimse kılını kıpırdatmadı. Ben ve eşim, yerleşmiş bir mahallede, daha önceleri defalarca oy kullanmamıza karşın, 30 yıldır oturduğumuz bu evde o seçimde oy kullanabilmek için çırpındım. Basında çıkan haberlere göre, birçok ilde arsalara bile oy kullanacak isimler yazılmış.

Seçim yapılırken birilerinin başvurusuyla oyların sayılma sistemi *"yasalara aykırı olmasına karşın"* daha oylama bitmeden değiştiriliyor ve damgası olmayan oylar geçerli sayılıyor. Gerekçe: vatandaşımızın oyu zayi olmasın. Bu oylamayla birbirine çok yakın iki değerlendirmenin birinin yolu kesiliyor, birinin yolu açılıyor. Demokrasi elit toplumlarda işler sözü bir daha kanıtlanıyor.

Sene 2017, iki yıl sonra, hem yerel seçimler hem de bu kadarcık demokrasinin bile canına ot tıkayacak *"başkanlık-tek adamlık-* seçimleri var. Bu başkanlık seçimine yol açan anayasa değişikliği halkoylamasının usulsüz olduğu, oyların çalındığı ve zorla sandıkların kaçırıldığı uluslararası seçim izleme yetkililerince saptandı. Yine de seçimlere yakın bilgisayarınızı her açtığımızda, onlarca insandan, hatta şu andaki muhalefet partilerinin önde gelen isimlerinden şu iletiyi alıyorsunuz: *Lütfen seçim sandığına kendi kaleminizle gidiniz; çünkü yazıldıktan sonra hemen silinebilecek kalem kullanılabilir, sizin oyunuz bu yolla değiştirilebilir*. Seçim, demokrasinin ve o gün ülkeyi yöneten hükümetin namusudur ve yasal yükümlülüğüdür. Yasal yükümlülüğü hangi organlarıyla yürütür: bağımsız yargısıyla. Bakıyorsunuz yasal olmayan telefon dinlenmesine ve basına göre düzmece delillere dayalı olarak birçok kişi hakkında dava açılıp tutuklanırken, hatta ağır cezalar verilirken, demokrasinin yaşatılması için olmazsa olmaz denebilecek oy hakkının korunması konusunda çıt çıkmıyor.

Demokrasinin işleyişi, başlangıç aşamasında düzenlenen yasalarla yürütülür, buna çoğunlukla "anayasa" denir. Anayasa yasalara uygun bir biçimde değiştirildiği sürece oy veren insanlar da dahil olmak üzere, herkes, seçilmişler de bu yasalara uymak zorundadırlar. Çok oy aldım, bu nedenle ben yasa masa dinlemem oy verenlerimin arzularını yerine getiririm demek, hem anayasal suçtur hem de demokrasinin işleyişindeki zarafeti anlamamak demektir. Bunu denetleyen sistemin bağımsız parçasına da "*hukuk*" denir. Bu nedenle hukuk kesinlikle ne kadar oy alırsa almış olsun yönetimden, siyasi yapıdan bağımsız sistemi denetleyebilecek yetkilerle donatılmış olmalıdır. Demokrasinin vazgeçilmez ve göz ardı edilemez temel koşulu budur. Eğer yönetim hukuku ve adaleti kendine bağlamak istiyorsa, denetlenmek değil denetlemek istiyorsa, artık o yerde demokrasiden söz edilemez.

Kılık kıyafet devrimini getiren bir parti, oy almak için "*demokrasi söylemi*" ile çarşaflılara rozet taktı. Yetmedi, daha

doğrusu kesmedi, *"her mahallede Kuran kursları açacaklarını"* beyan etti. Yetmedi, 60 yaşını geçen herkesi hacca götüreceklerini beyan etti. Demokrasiyi denetleyenler artık, çarşaflılar, türbanlılar, sarıklılar, ırkçılar, bölücüler, Batı hayranı aydınlar, tarikatlar, hocalar, aşiret reisleri, seyitler, dedeler ve belki mafya babaları oldu. Uygarlığı ve demokrasiye bağlılığıyla bilinen rahmetli Bülent Ecevit bile -bir kesimi kendi yanına çekebilmek için- bir zamanlar bir cemaate göz kırpmıştı.

Şu andaki yönetim cemaatle 10 yıl kol kola gezdi, halkın değil, hocanın dediklerini fazlasıyla yaptı (ben değil bizzat o zamanki başbakanımız bunu böyle açıkladı), oylarını gözü kapalı aldı; bunları elde ederken övgüler dizildi, göz kamaştırıcı toplantılar ve gösteriler düzenlendi. Ancak sistemi laçka ederek bir şeyler (ve oy) elde etmenin bir bedeli olmalıydı. O bedel ödenmeye başlayınca da 10 yıllık söylemlerini çirkin bir şekilde yalayarak demokrasinin temel taşlarıyla oynanmaya kalkışıldı. Hukukun denetlemesine izin verilmediği bir yapıda, olanakları peşkeş çekerek oy elde edilen bir kesimin sizi denetlemeye kalkışması beklenen bir olguydu. Buna bilimde negatif feed back (olumsuz geri denetim) denir.

Dünyanın birçok ülkesinde; özellikle büyük bir olasılıkla bugün onun bunun oyuncağı haline gelmiş ülkelerde; hatta denebilir ki, en gelişmiş ülkelerde biraz daha az vahim olmakla birlikte durum böyledir. Demokratik ülkelerde sanki böyle bir denetim yapılıyormuş ya da yürüyormuş izlenimi yaratılmaktadır. Oysa buradaki en can alıcı nokta, demokratik sistemin başı olarak varsayılanları (kurum ya da kişileri) denetleyen ürün, demokrasinin ortaya çıkardığı ürünler değildir. Bugün demokrasiyle idare edildiğini sandığımız birçok ülkede de gerçek bir halk denetimi yoktur; var gibi görünse de esas halkın yönlendirilmesini uluslararası şirketler, dünya ticaretini yönlendiren ve herhangi bir milliyete sahip olmayan güçlerin uzantıları olan basın organları ya da benzeri aracı kuruluşlar yapar. Başarılı olarak demokrasiyi yürüttüğünü varsaydığımız ülkelerin önemli bir kısmında;

başarıyı getiren, bizdekilerden farklı olarak belirli yerlere getirilecek insanlar için liyakat (yetenek, beceri ve bilgi bağlamında) koşulundan vazgeçilmemesidir. Bugün Amerika Birleşik Devletleri başkanının atama yetkisi olduğu kişi sayısı 6 bin kişiyse de esas yönetimi çevirenlerin sayısı 620 kadarmış. Amerika'yı (bu bağlamda dünyayı) idare eden insanların sayısı özünde sadece 620 kişiymiş; ama büyük bir olasılıkla hepsi kendi alanında bir numara. Bize geliyoruz, Bitlis'in küçük bir beldesinde bile belediye başkanının adaylığı, o günkü parti başkanının ya da başbakanın onayından geçiyor. Hatta yönetimdekilere, onların akrabalarına ya da çevrelerine bir zarar (ya da suçlama) gelebilir korkusuyla binlerce kolluk kuvveti, savcı ve yargıcın yeri değiştiriliyor, yetkileri bizzat yönetimin başındaki kişi ya da kişilerce elinden alınıyor. Sistemi demokrasinin ürünü değil, bizzat baştakiler denetliyor; böyle bir sistem de doğada bilinmiyor. (Eğer çıkmışsa da elenmesi kaçınılmaz olmuştur.)

Dogması olan, bir ırka, bir dine, bir cemaate, bir aileye, bir ekonomik modele katıksız ve körü körüne bağlı olan bir sistemin ürettiği ürün, demokratik sistemin ürünü gibi doğru denetim yapamaz ve daha önce anlattığımız gibi ara kademelerden sisteme sızarak hiçbir şeye yaramayan yan ürünlerin doğmasına neden olur. Bu yan sızıntılardan da buna neden olanlar yararlanmaya başlar. Kendi adamımızı, kendi yandaşımızı, akrabamızı, dostumuzu, olmaması gereken yerlere yani hak etmedikleri yerlere soktuğumuz an, sistem yara almaya başlamış demektir. Ülkemizde böyle bir şey var mı? Kararı size bırakıyorum.

Ancak geri denetim mekanizmasının en önemli kısmı, her gün yaşadığımız plansızlık, bilgisizliktir ve başın ayaktan, ayağın baştan haberi olmamasıdır. Dolayısıyla gerçek denetim mekanizmasının çalışmamasıdır; var olduğu söylenenlerin çoğunun da göstermelik olmasıdır.

Canlı bünyesinde bir ihtiyaç ortaya çıkarsa, bildirimle hedef organa bilgi verilir ve hedef organ, ihtiyaca göre neyi

üretecekse onu üretir; fazlası ve eksiği zamanında bildirilir. Örneğin ortamdaki şekere göre belirli bir miktar ensülin üretilir; fazla olduğunda üretim durdurulur. Her şey ihtiyaca göre düzenlenir. Devletin düzeni de böyle olmalıdır. Yapılacak işin planı ve programı baştan hazırlanmalıdır. Yarı yolda sisteme müdahale ederseniz ya gereken verimi alamazsınız ya da aksaklıklar ortaya çıkar. Bunun için başşehrimiz Ankara'da, devletin bu geri bildirim mekanizması olmadan nasıl çalıştığına ilişkin çok çarpıcı örnekler verebiliriz. Gelişmiş ve organize bir ülkede bir bina belirli bir işi yapmak için planlanır ve mimarisi o işe göre tasarlanır. Her bina her işe uygun değildir; özellikle günümüzde bin bir çeşit teknik cihazın kullanıldığı bir zamanda. Ancak baştan ayağa haberi olmayan toplumlarda, ne koparırsam o kârdır anlayışıyla her şeye sahip olma tutkusu vardır. Dolayısıyla bu toplumlarda *"idare eder ağabey"* ya da benzeri bir terim yaygın olarak kullanılır. Bakalım bizde bu geri bildirimli (daha doğrusu bildirimsiz) kafalar -Ankara'dan Eskişehir yönüne seyahat ederken yolun kenarında körlerin bile görebileceği plansızlığın örneklerini bu anlamda nasıl verdiler –*sadece görünür üç örnek*:

1. Bugün Başbakanlık ve DPT'nin binaları, PTT Genel Müdürlüğü olarak yapıldı; ancak biter bitmez Başbakanlık el koyarak ellerinden aldı. *PTT işletimi için ihtiyaçlar nerede, Başbakanlık için ihtiyaçlar nerede?*

2. Bahçelievler son durakta Emlak Bankası Genel Müdürlüğü olarak yapılan binaya, biter bitmez devlet tarafından bir çeşit el konarak Hazine Dış Ticaret Müsteşarlığı yapıldı. *Banka işletimi için ihtiyaçlar nerede, dış ticaret için ihtiyaçlar nerede?*

3. Eskişehir yolu üzerinde TEKEL Genel Müdürlüğü olarak yapılan, sadece yapımı için 87 milyon dolar harcanan (arsa bedeli hariç) ikiz binalar, ilk olarak Başbakanlık binası olarak kullanılması düşünüldü ve bu nedenle el kondu, büyük paralarla satın alındı, daha sonra 73 milyon dolara Türk Odalar ve Borsalar Birliği'ne verildi. *TEKEL işletimi için ihtiyaçlar nerede, odalar ve borsalar birliği için ihtiyaçlar nerede?*

Herkesin kolayca anlayabileceği bir örnekle anlattıklarımızı pekiştirelim. Başa denetimin en iyi uygulanabileceği yer üniversiteler ve okuttuğu öğrenciler olabilir. Çeşitli nedenlerle, özellikle de politik yatırım olarak birçok yere üniversite açıldı, açılıyor. Bir üniversiteden bekleneni vermek kaydıyla, üniversite açılmasına karşı hiç kimsenin itirazı olamaz. Ancak, bulunduğu şehre öğrencilerin bir miktar para girmesini sağlamak ya da üniversite hastanesine kavuşmak için üniversite açılmasını istemek sonunda kendini kandırmak olacaktır. Bu kadar üniversite açılıp bu kadar öğrenci alınmışsa geri denetim mekanizmasını çalıştıralım, bakalım hangi sonuçları elde edeceğiz. Bu üniversitelerden mezun olanların kaçı bileğinin hakkıyla bir yerlere girerek mesleğini yapabiliyor? Kaçı mesleğini yapabiliyor? Mezun olduktan sonra kaçı meslek sahibi oluyor? Geri denetim mekanizmasının ilk basamağını uygularsak: Mezun olduğu gün, mesleği ile ilgili bir sınav yaparsak, dünya ve Türkiye genelinde, o mesleği yürütübilmek için sahip olması gereken asgari bilginin ne kadarını öğrenmiş, ne kadarını özümsemiş? Eğer ürünün (mezun öğrencilerin) kalitesini öğrenmeye yanaşırsanız, sistemin (üniversitelerin ve o üniversitede çalışan akademisyenlerin) doğru çalışıp çalışmadığını hemen denetleyebilirsiniz. Öğrencisini belirli bir başarıya ulaştıramayan üniversiteleri (kuruluş aşamasındaki süreleri hariç) uyarabilir, kısıtlama uygulayabilir ve belirli konuları vermekle yükümlü olan öğretim elemanlarını gerçek başarılarıyla değerlendirebilirsiniz. Mezunlarla bu kurumları denetleyemediğiniz için, her diplomanın yetkisi, her üniversitenin mezunu, unvanı aynı olan her bilim adamının ya da eğiticinin değeri aynı tutuluyor. Bu da nemelazımcılığın körüğü oluyor.

Bu nemelazımcılık toplumun her kesimine yayıldığı için en hayati şeylerde dahi suskun kalmamızı hiç kimse anlayamıyor. Sadece ne duyarsız milletiz demekle yetiniliyor. Kendi duyarlılığını da arkadaş ya da meslektaş çevresinde dedikodu mahiyetinde belirli şikâyetlerini dile getirmenin

ötesine götüremiyor. Örgütlü bir karşı koyuşu hiçbir zaman beceremiyor, organize edemiyor, organize edilene de -kuşkuları nedeniyle- katılmıyor, katılamıyor. Sonuçta herkesin katılabileceği toplumsal kararlar ortaya çıkarılamıyor.

Aslında yarışmaya dayanan serbest ekonomide bu geri denetim mekanizması başka bir adla uzun zamandan beri kullanılıyor. Bunun en çarpıcı belgesi, garanti belgesidir. Garanti belgesi, ben malımı şu kadar süreyle kusursuz olarak kullanılmasına kefil oluyorum demektir. Biz de garanti süresi en uzun olanı ve en kapsamlı olanı tercih ediyoruz. Pekâlâ, toplumun geleceğini en derinden etkileyecek kurum ve sistemlerde bu yolu niye denemiyoruz? Deneyemiyoruz, denemiyoruz; çünkü biliyoruz ki çoğumuz bu eleğin altında kalacaktır.

Türk demokrasisini bekleyen en büyük tehlike "*sadece*" son ürünün (yani halkın) sistemin başını denetleyememesi değildir. En az yarım yüzyıldır sistematik olarak yapılan -ve bana göre halkı aşağılayan- uygulamaların halkın, doğru, evrensel ya da hukuksal normlara göre karar verme yeteneğini bozmuş olmasıdır. Halk, artık evrensel değerlere göre değil günlük çıkarlarına göre karar vermektedir. Bir halk yöneticileri için "*ne olmuş yani çalarsa çalsın, bana da bedelsiz kömür verdi, yiyecek dağıttı*" diyorsa, bu toplumun demokrasi denen erdemli bir yönetime yönlendirilmesi çok zor olacaktır. Bu, demokrasinin en önemli çarkının kırılmış olması demektir. Kapıkuluna döndürülmüş halkın demokrasisi mi olur?

2009 Mart seçimlerine bir bakın. Aylarca sosyal yardım adı altında kömür, makarna ve benzeri şeylerle yapılan seçim yatırımı, Tunceli'nin en küçük ilçesi olan Nazımiye'de su üstüne çıkan başka bir rezaletle (05.02.2009) ayyuka tırmandı. Her eve bir buzdolabı, çamaşır makinesi, çekyat, fırın ve akla gelebilecek her türlü eşya karşılıksız olarak dağıtıldı. Daha sonra birçok ilde aynı şekilde Yağma Hasan'ın böreği türünden dağıtma işinin yapıldığı anlaşıldı; hem de anayasadaki sosyal devlet maddesiyle ilişkilendirilerek. Oyların eşyayla

satın alındığı bir demokrasiyi *"demokrasi olarak tanımlayanlar"* ahlaksızdır. Bir eşyayla oyunu, bir anlamda namusunu satan bir kitlenin sistemi denetlemesiyle ortaya çıkacak demokrasi makarna demokrasisinden öte gidemez. Halkın tepkisi oldu mu oldu; bu eşyaların esnaftan eşit olarak satın alınıp dağıtılmadığından -yani herkesin bu yağmadan bekledikleri payı almamasından- dolayı şikâyetçi oldular, yoksa eşyaların dağıtılmasına, eşyaların dağıtıldığı yöreden kimsenin itirazı olmadı. Bu eşyaların benzer şekilde dağıtılmadığı yörelerde tepki dolu sesler çıktı; eğer bu yörelerde de Yağma Hasan'ın böreği gibi dağıtılsaydı kimsenin sesi çıkmayacaktı. Gerçek ses gelecek nesillerde çıkacak, ama bu ses feryadın sesi olacak.

Karadenizli hemşerimiz hapse düşer ve bir demir eğesi bularak demir parmaklıkları kesmeye başlar. Gardiyan bunu görünce;

- Temel ne yapıyorsun, diye sorar.

- Kemençe çalıyorum.

- Nasıl bir kemençe çalmadır ki sesi çıkmıyor?

- Onun sesi yarın çıkacak, diye cevap veriyor Karadenizli...

Demokrasinin bu şekilde tahribinin sesi de yakında çıkar ve gelecek kuşak bunun bedelini öder.

Aslında demokrasiyle idare edilen ülkelerde denetim, sistemin temelini oluşturur. Padişahlar, krallar ve imparatorlar, yasayla düzenlenmiş kurumlar tarafından denetlenemediği için çoğunluk yaşamları ya da egemenlikleri çıkan bir anarşi, ihtilal, başkaldırıyla sonlanmıştır. Osmanlı padişahları buna en tipik örnektir.

Amerika'nın geçmişler de dahil en gözde başkanlarından (başkanlar bir dünya savaşına karar verebilecek yetkilerle donatılmıştır) ve halk desteğinin çok önemli bir kısmını arkasına almış bir başkanını, *William "Bill" Jefferson Clinton'*ı, bir kadınla (1998 yılında Monica Lewinsky ile) yaşadığı bir macerasını sorgulayabilmek için, özel değil sıradan bir savcı, karşısında 3 saat ayakta tutarak sorguladı. Demokrasinin

en önemli özelliğinden biri de kişilerin yasalar karşısında ayrıcalığı olmamasıdır. Bu açıdan baktığımızda cumhurbaşkanımızı, başbakanımızı, hatta herhangi bir bakanımızı, bırakın seçilmişleri, dokunulmazlık adı altında yasayla özel korunanları, başbakan tarafından atanmış önemli yerlerdeki kişilerin hiçbirini yasal olarak sorguya çekecek, yasal dayanağı olsa bile politik nedenlerle o gücü kullanabilecek bir savcı olduğunu söyleyebilir misiniz? Düşünebiliyor musunuz? Cumhurbaşkanımızı ya da başbakanımızı üç saat karşısında ayakta tutarak sorgulayacak savcılar yargımızda yer almışlar. O zaman niye darbeler olsun ki? 1950'li yıllarda Adnan Menderes'i yanındaki yağcılar yönlendirmeyip de bu ülkenin savcıları ve yargısı rota düzeltmesi yapsaydı, darbe olur muydu? Açıkça, demokrasi görünümü altında Adnan Menderes padişah yetkilerini ve dokunulmazlığını kullanmaya kalkıştı, yanlış üzerine yanlış yaparak sonunu hazırladı. 1970'yıllarda da aynı senaryo oynandı, darbeye zemin hazırlandı.

Belli ki tarihten ders almamışız. Şimdi de yöneticilerimize Tanrı özellikleri yakıştırılmaya çalışılıyor. Konuşan toplumlarda ve yönetimlerde belki işler biraz yavaş yürür; ancak emin yürür. Bir yöneticinin ağzından çıkan söz yasalara aykırı olarak hemen uygulanıyorsa ya da yasalar değiştirilmeye başlanıyorsa, yöneticilerin konuşmasındaki tutarsızlıklar görmezlikten geliniyorsa, yöneticilerin bir dediği bir dediğini tutmuyorsa bu arabanın devrilmesi ya da bir yere toslaması kaçınılmaz olur.

Tarih eğitimi tekrarlanmak için değil, ders almak için yapılır. Hiç kuşkunuz olmasın demokrasi çığırtkanlığıyla padişah, kral, imparator kisvesine bürünenler, sadece benim yaptığım doğrudur diyerek tek kişilik yönetimi üstü kapalı olarak dayatanlar ve kısa sürede bu tek kişilik yönetimi doğası gereği başarılı gösterenler, çevresindeki biat ve çıkarcı çevrenin (başta basın) gerçeğin görülmesini perdelemesiyle birleşince, her zaman yaşandığı gibi, kendi sonlarını hazırlayacaklardır.

Keşke, başından bu yana demokrasinin gereğini yapabilseydik, dokunulmazlık zırhının arkasına saklanmasaydık, kendimizi bu ülkenin sade bir vatandaşı olarak görebilseydik, yasama ve yargı erkine saygılı olabilseydik, denetimden kaçmasaydık, yargıdan korkmasaydık (buna bağlı olarak yargıyı kendi yandaşlarımızla düzenlemeseydik), karşı sesleri çatlak sesler olarak niteleyerek kulaklarımızı tıkamasaydık, basına siyasi ve ekonomik baskı uygulanmasaydı, devletin olanaklarını yandaşların çıkarları için kullanmasaydık, hısım ve akrabayı, eşi ve dostu bu ülkenin zenginliklerine siyasi gücümüzü kullanarak paydaş yapmasaydık, denetimden kaçmasaydık, bu işleri daha iyi yapabildiklerini zannedenlere yönetimlere el koyma kolaylığını sağlamasaydık.

Sonuç olarak nitelikli bir denetim yapmaktan yoksun olan ülkelerde; rüşvet, soygun, yalan, dolan, yetkiyi kötüye kullanmak, akraba ve yandaş kayırmak, hukukla oynamak, çıkar için yasalar çıkarmak, uzağı göz ardı ederek yakın dönemdeki çıkarların peşine düşmek, din ve demokrasi çığırtkanlığı yapmak ve gerçek bir idare sisteminin çarklarının işlemesini önleyen benzeri tüm olumsuzluklar açık açık ya da üstü kapalı olarak işlenir. Denetleyici ve seçici kitlenin niteliğine bakıldığında derdin, evrensel bir sistemin daha da iyileştirilmesinden öte, bu çarklar arasında kendine bir çıkar bulabilme çabasının olduğu anlaşılır. Böyle olunca da kendine göz kırpanları, kısa vadede kendine belirli olanakları sunanları, uygar dünyayla ters düşen geleneklerini ve dogmasını kaşıyanları kolu kırık terazisinden geçirerek süzdüğünü sanırsın. Yöneticilerse evrensel hukuk süzgecinden geçerek aklanmaktan ziyade bu kitlenin sandıklarındaki oylarının çoğunluğunu almayı aklanma olarak sunar. Dolayısıyla kavga da, olumsuzluklar da bitmez.

Geçmişten günümüze doğru toplumların yönetimine baktığımızda bu anlatılanlara ilişkin çok sayıda örneği görmemiz mümkündür. Biz bugünkü durumlardan örnekler

vererek anlatmaya çalıştık. Diğer ülkelerden örnek vermeye gerek yok, galiba her çeşidi ülkemizde bulunmaktadır.

Kararı size bırakıyorum! Ancak bu sefer size şunu da soruyorum: Sistemin aralarından bir yerden sızmamışsanız ve gerçekten ülkenizin gidişinden, geleceğinden ve halinizden memnunsanız, kutlarım. Bu sistem içinde ahlakınız bozulmadan başarılı biri olmuşsunuz. Sorun var diyorsanız, *"geleceğiniz ve çocuklarınız için kolları sıvamanın zamanı çoktan gelmedi mi*?

Fikir Özgürlüğü Aydının Gıdasıdır Tutucunun Değil

Joseph Stalin, 1920-1953 yılları arasında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin en katı ve despot lideriydi. Gerçi İkinci Dünya Savaşı'nda en çok eziyet çeken liderlerden biriydi, neredeyse 25 milyon vatandaşı bu savaşta yaşamını yitirdi. Ülkenin batı kesimi neredeyse yakıldı ve yıkıldı. Stalin, bütün olumsuzluklara karşın, Sovyetler'in altyapısını yeniden oluşturan ve ayağa kaldıran lider olarak bilinir. Savaşın bitiminde Batı'da Sovyetler'e önemli yerler verildi. Kapitalizmin tam tersi olan komünizm, Batı için potansiyel bir tehlikeydi ve bu nedenle komünizmi yıpratmak için her yol denenmeye başlanmıştı. Tehlikeyi etkisiz kılabilmek için başta Stalin olmak üzere, Sovyet yönetimi sert, kanlı ve tam bir diktatörlüğe dönüştü. Fikir adamlarına karşı hoşgörülü olmadı. Bu nedenle aydınlarca hiç sevilmedi. Stalin döneminde halkın büyük bir kısmı mutluydu, yediği yanında, yemediği arkasında, eğitim bedelsiz, sağlık bedelsiz, konut sudan ucuz, iş garantisi var; spor ve sosyal faaliyetler ve onlara katılım hiçbir dönemde görülemeyecek kadar mükemmeldi.

Halka Stalin'in döneminden sonra da defalarca soruluyor: En mutlu dönem hangisiydi diye? Çoğu Stalin dönemi diyor. Pekâlâ, iyi de Stalin döneminde ifade özgürlüğü yoktu, nasıl oluyor da bu dönemde mutlu oldunuz? Verilen yanıtlar toplandığında şu sonuç ortaya çıktı: İfade özgürlüğü aydınların ekmeğidir, bizim değil (Teoman Dural, Haber Türk TV, 25.01.2014, saat 11.30).

Tutucu kesim için en büyük baskı alışılagelmiş davranışlarını değiştirmeye zorlamaktır. Değişmeye karşı en büyük direnç bu nedenle bu kesimde görülür. Avrupa'da yakın zamanda (geçen yüzyılda) inanılmaz katliamlar oldu, kimse

sormadı. İnsan Hakları Mahkemesi kurulmaya kalkışılınca gerçekleşmemesi için en büyük direniş tutuculardan geldi. Tutucuların çok önemli bir mantığı oluşmuştur: Ben senin kutsal bildiğin şeylere dil uzatabilirim; ancak sen benim kutsal bildiğim şeylere dil uzatırsan seni öldürürüm. Nerede kaldı fikir özgürlüğü? İnandığını tartışmaya açmaya yanaşmıyorsun, bunu kendine hakaret olarak görüyorsun; ancak başkasının inancına saygı göstermediğin gibi, onu ilkel, basit, küfür olarak görüyorsun. Böyle bir inançta olan bir aile, bir gelin aldığında, onu kendi inancına çevirmek için her şeyi yapıyor; başka bir inanca kızını vermemek için de gerekli tüm zorlukları çıkarıyor. Nerede kaldı inanca saygı?

Dildeki değişime, yeni gereksinimler karşısında yeni kelimeler ve sözcükler üretilmesine karşı gösterilen direnç de bu kesimden yani tutucu ve dindar kesimden gelir; çünkü değişime karşı direnç yaşamın her evresinde ve işlevinde kendini gösterir. Bu durumu Türkiye felsefe dünyasında önemli bir yer edinmiş olan Sayın Prof. Dr. Teoman Dural şöyle açıklamaktadır: Mantık yok; akıl son derece kısıtlı olursa böyle olur. (Teoman Dural, Haber Türk TV, 25.01.2014, saat 11.30). Öz Türkçe kelimeleri kullanan ve dilimize yeni kelimeler kazandırmaya çalışanların tümünün komünist ya da solcu olarak nitelendirilmesinin altında da bu illet yatar.

Fransa'da çizilen karikatürde, Hz. Muhammed kürdan gibi ince gösterildiği için yer yerinden oynadı. Neredeyse Pakistan'da hükümet devrilecekti. İyi de kilolu, şişman, obez gösterilseydi daha iyi mi olurdu? Gül geç, olgun davran… Müslüman ülkelerde Batı'da çıkan karikatürlere tepki gösterelim derken çıkan kargaşalarda neredeyse 400 kişi öldü. Aslında benzer şeyleri geçen yüzyılın ortalarında asistan olarak çalıştığım bir şehirde yaşadım. İlk olarak trenden inip de yaylı bir at arabasına bindiğimde, arabacının bana söylediği sözler bundan farklı değildi. Üniversiteyi kastederek, *"O komünist yuvasında Kuran'ı yırtıp abdesthanelere atıyorlarmış"*. Bu yakıştırmalar ve benzerleri sık sık söylendiği için, bazı faa-

liyetler bahane edilerek halkın üniversiteye saldırıp çam ve çerçeveleri kırdığına defalarca tanık olduk. Birilerinin dini söylemleriyle ve kışkırtmalarıyla saldırgan tavır almaktan vazgeçmeliyiz.

Özellikle Müslümanlar kısıtlandığı oranda köktenciliğe kayıyor, böylece Batı uygarlığına eşdeğer bir kültürün evrimleşmesi önleniyor. Türk siyasetine damgasını vuran Adalet ve Kalkınma Partisi'nin birdenbire büyük bir güçle ortaya çıkmasının temelindeki, *en azından söylem olarak*, en etkili etmen, birçoğuna göre 2001 ekonomik krizi dense de (Bu yorumu yapanlar, tutucu kesimin imandan çok cebindeki parayı düşündüğünü ileri sürerler), görünürde türban yasağıdır. Türban yasağı olmasaydı, bu partinin böyle büyük bir oyla seçilmesi hemen hemen olanaksızdı. Müslüman dünyasının çıkmazı burada başlıyor; bilime yanaşmıyor, okuyarak kendini geliştirmeye yanaşmıyor, yasa ya da silah zoruyla değişime zorlanınca da köktenciliğe kayıyor. Bu nedenle kendini geliştirme şansını bir türlü yakalayamıyor, bu gidişle yakalaması da zor. Geçmişte Türkiye Cumhuriyeti bir şans yakalamıştı, onu da kullanamadı. Sosyal evrimleşmenin önündeki en büyük engel dinciler ve tutuculardır. Evrimleşemeyen canlıların tümü geçmişte yok oldu, eğer bu yorumun aksine, değişmeye direnen bir toplum ayakta kalırsa bu bilim tarihinde bir ilk olacaktır.

Yaklaşık 150 yıllık Batı kökenli kapitalizm dünyayı ikiye bölmüştür. Bir tarafta bilimin itici gücüyle kısa zamanda zenginleşen bir kesim, öbür tarafta dünyadan haberi olmayan, geleceğini dine, duaya, mucizelere bağlamış, kendi üzerinde oynanan oyunlardan bile haberi olmayan, çoğunlukla yöneticilerini bile doğrudan ya da dolaylı kapitalistlerin yönlendirmesiyle seçen fakir mi fakir, yöneticilerinin Batı bankalarında milyarlarca doları olsa bile hem fikren hem de madden fakir bir kesim oluştu. Aslında kapitalist sistemin zenginliği de kendi toplumunun içinde adil ve yaklaşık değerlerde bölüşülmemiştir. Dünya gelirinin yüzde 50'sini yaklaşık 80 ai-

lenin denetlediği bilinmektedir. Biriken sermaye, dünyadaki fakir kesimin yöneticilerinin yaptığı gibi Batı dünyasının bankalarına değil, bilimsel araştırmalara yatırılıyordu. Ancak bu ailelerin kırıntıları bile, bulundukları toplumun alt kesimini fakir dünyadan ayırt etmeye yetmiştir. Bu kesim; sanata, bilime, edebiyata büyük katkıları olan bir topluma dönüşmüştü.

Bu gelir ve refah farkı; fakir dünyadakilerin bir kısmını, özellikle dinci ve tutucuları hırçınlaştırmış ve şiddete yönlendirmiştir; çünkü bu toplumlarda din, yönlendirmek için en önemli güçtür ve akılla bağdaşmadığı için, bu fakir ve bilinçsiz kesimin yönlendirilmesine soyunanların kullanacağı mükemmel-etkili bir araç olmuştur. Böylece bir kesimin elinde araç olarak bilim; diğer kesimin elinde ise araç olarak hiçbir zaman tartışmaya açamadığı kutsal kitaplar yer almıştır. Biri hedefini füzeyle noktası noktasına vuruyor, öbürü füzenin ucunun şeklini kutsal kitaplardaki ayetlerde arıyor, şeklini de minarelere benzeterek kendine pay çıkarmak için çırpınıyor.

Afrika'da kan durmuyor. Afrika coğrafyasında boydan boya kan akıyor; çünkü kabile yaşamı sürüyor. Bu cümleyi okuyunca *"iyi ki bizde kabile düzeni yok diye düşünerek"* kısa süre de olsa ferahladığınızı düşünüyorum. Sevinmek için biraz erken davrandınız. Bu coğrafya, Müslüman dünyası, devlet düzenine geçse bile içinde barındırdığı ağalık, aşiretçilik ve özellikle mezhepçilik nedeniyle zaten dincilik ve tutuculuk, özellikle bağnazlıkla yaşadığı yorumlama zafiyetinden dolayı, yularını birkaç çıkarcının eline vermekten kurtulamamıştır. Bu nedenle demokrasi bu ülkelerde yerleşemez, yasal olarak yerleşmiş gibi görünse de, özü itibarıyla hiçbir zaman demokratik davranamazlar. Böyle bir köktenciliğin ortak tarafı, ister farklı kabilelerde yaşayanlar olsun, ister farklı mezheplere mensup olsun, ister farklı dinlerde olsun, kendinin dışındakileri sapkın ve sapık olarak görmeleri, hatta açık açık dile getirmeseler bile bilinçaltında kendinden olmayanları insan olarak bile görmemeleridir. Bu nedenle Afrika kabilelerinin, farklı dinlerin, farklı mezheplerin men-

supları birbirlerini öldürmekten kaçınmazlar. Bunu her gün bu coğrafyada utanarak, acıyla görsek ve duysak da ne yazık ki ülkemizde bile son 50 yıl içinde kardeşin kardeşi yaktığına ve boğazladığına tanık olduk. Dinciliğin körüklendiği her ülkede bu katliamlar azalmayacak, gittikçe artacaktır.

İslam kültürünün şahlandığı dönem olarak bilinen dönem, El-Cahiz, İbni Rüşd, İbni Tufeyl, İbni Bacce, İbni Sina ve Farabi'nin yaşadığı dönemdir. Çünkü bu kişiler Grekçe (ve belki Latince) okuyabiliyorlardı ve Grekçe yazılmış kitapları okuyarak bilimi, felsefeyi ve evrensel bilgiyi özümsediler; özümsemekle kalmayıp, İspanya-Endülüs üzerinden Avrupa'ya yayılmasına ve Avrupa'nın Aydınlanmasına önemli zemin hazırladılar. Batı dünyası, yaşamında dinin baskılayıcı ve yönlendirici etkisini yakınçağın başında ortadan kaldırdı ve bir anlamda insan aklını özgür bıraktı. Hem bilimsel hem de sosyal gelişmeler ve iyileştirmeler bu evreden sonra patlarcasına gelişti. *İnsan fikrinin özgür bırakılmadığı hiçbir ortamda özgün fikir üretilemez, özgün fikir üretilemeyen herhangi bir ortamda da hiçbir sosyal ve bilimsel atılım ve gelişme olmaz.*

Özgün fikrin üretilemediği ortamlarda biat kültürü gelişir. Çünkü fikir üretemeyen bir toplum, çarpık da olsa fikir üreten birilerinin ağzına bakmaya başlar ve biat kültürü yerleşir. Ağaya, şeyhe, tarikat liderine, sözümona demokrasiye geçilmişse parti başkanına, o günkü lidere, kadınsa kocaya biat kaçınılmaz olur. Biat bu nedenle dinin ve inancın birinci koşuludur.

Ancak insanın yatmasından kalkmasına, yemesinden içmesine, giyiminden kuşamına, devlet idaresinden kadın-erkek ilişkisine, hatta mal bölüşümüne, miras hukukuna, gelir giderin paylaşımına kadar yaşamın her evresinde karşılaştığımız durumlara müdahale eden ve tanrısal yönlendirme söylemi altında toplumları baskıya alan dini öğretiyi masaya yatırıp koşullara göre yeniden yorumlamaktan kaçınanlar çıkmazdan kurtulamadı, böyle giderse hiçbir zaman da kurtulamayacak.

Şu anda dünyada İngilizce konuşan *"çağdaş uygarlık ya da medeniyet olarak adlandırılan"* bir İngiliz-Amerika kültürü egemendir. Her gün de güçlenmektedir. Bu nedenle bu uygarlığı düşman bilen insanlar bile çocuklarına anaokulundan itibaren İngilizce öğretme peşine düşmüşlerdir. Sis dağılıyor, gelecek görünmeye başlıyor. Şu anda çeşitli dillere mensup uygarlıklar, korkarım ki kalıntı medeniyetler olmak, erimek, ortadan kalkmak ve çağlarının sonuna gelen medeniyetler durumuna düşmektedir. Eğer çözülme ve erime böyle sürerse, önümüzdeki yıllarda, uygarlıklar arası sürtüşme hiçbir zaman küresel ölçekte olmayacaktır; çünkü savunacağınız bir uygarlığınız kalmayacaktır. Müslümanlığın ise birçoğumuz tepki gösterse bile *"ortaçağdaki bilgiyi, Ön Asya'dan Avrupa'ya taşımanın ötesinde"* insanlığa kazandırdığı hiçbir şey yoktur.

Müslüman ülkelerin ve dini araç olarak kullanan yönetimlerin ne yapıp ne yapamayacağını anlamak için Türkiye'deki Adalet ve Kalkınma Partisi'nin seyrüsefer defterini incelemek yeterli olur. AKP *"tam demokrasi"* söylemiyle sahneye çıktı, vesayet güçlerine ateş püskürdü, üç Y'yi (yoksulluk, yolsuzluk ve yasaklar) ortadan kaldırmanın rehberleri olacağına yemin etti. Tüm dünya AKP'yi göklere çıkardı; çünkü kol kola girebileceği bir bileşim olasılığı çıkmıştı. Öyle ki alışılagelmişin dışında, dini söylemlerle yola çıkmış bir Müslüman partisi demokrasinin evrensel olmazsa olmazlarına sahip çıkıyordu. Avrupa rüzgârı ve Amerika tezgâhı arkaya alınarak o güne kadar vesayet gücü olarak bilinen silahlı kuvvetler yola getirildi. Varlığı ve yokluğu tartışılır oldu. Görünürde hem Türkiye için hem de Batı için demokrasinin yolu açılmıştı. Ne var ki Batı dünyası Müslüman mantığını yeterince tanıyamamıştı. AKP'nin derdi Türkiye'ye demokrasi getirmek değildi. Onun derdi; giyim kuşamı demokrasinin önemli bir öğesiymiş gibi sunarak onunla ilgili yasakları kaldırıp uzun süre kendine arka bahçe görevi yapmış olan türbanlı kesimin sırtını sıvazlayıp yola devam etmekti. Orduyu etkisiz hale

getirip, kendini koşulsuz yeni vesayet gücü haline dönüştürmekti. Başkanlık sistemi bunun devamı olacaktır. Batı bunu anladı; ancak iş işten geçmişti. Yolsuzluk, yasak, yoksullukla mücadele ise -raflar boş mu kalacaktı- rafa kaldırıldı.

Demokrasinin (hatta herhangi bir rejimin) olmazsa olmazı olan hukuk ve adalet; halkın gerçeği öğrenmek için tek kaynağı olan basın özgürlüğüyse dünya sıralamasında ne yazık ki Afrika ülkelerinin altına düşürüldü. Bütün bunlar bir ülkenin geleceği açısından büyük tehlike olabilir; ancak daha büyüğü, değişmeye bir türlü yanaşmayan bir kesimin olanı biteni anlamaya karşı göstermiş olduğu dirençtir.

Türkiye'de basın özgürlüğü kısıtlandı. Mahkemeler taraflı oldu, aydınların üzerinde baskı arttı diye Batı dünyasında sürekli rapor hazırlanıyor, söyleniyor, yazılıyor ve çiziliyor. Ancak bütün bunlar halkın oyunu hemen hemen hiç etkilemiyor; çünkü Türkiye'de gazete ve kitap okuyanların sayısı, nüfusu Türkiye'nin onda biri olan bir Avrupa ülkesinden daha az. Kaldı ki okunan gazete, dergi ve kitapların niteliğine bakılırsa, sırasıyla din, spor, aşk, siyasi dalaverelerin açıklanması ve magazinle ilgili yayınların oranı neredeyse tüm yayınların yüzde 90'ını oluşturuyor. Bu nedenle basın özgürlüğü bu toplumu hemen hemen hiç ilgilendirmiyor.

Mahkeme ve adalet deyince halkın önemli bir kısmı, boşanmaların, kira ihtilaflarının, miras anlaşmazlıklarının, yapılan darp ve sataşmaların halledildiği yerler olarak anlıyor. Fikirlerin yargılanması, rejime ve çarpıklıklara yönelik yorumların yasal takiplere uğraması halkın gündeminde bulunmamaktadır. Bu nedenle Batı dünyasında demokrasinin en büyük düşmanı olarak görülen fikir özgürlüğüne, basın özgürlüğüne, yasaların tarafsızlığına ve bağımsızlığına yönelik kısıtlamalar bu coğrafyanın insanına sivrisinek vızıltısı gibi geliyor.

Birileri kalkıp bu duruma bakarak *"benim oyum ile çobanın oyu bir olmamalı"* deyince, sistemin en zayıf noktasına dikkat çektiği için kızılca kıyamet kopuyor. Aslında bu sözlerde bir

hata olduğu için herkes ona karşı çıktı. Çoban denmesi bir hataydı, ne de olsa çobanlık bir meslektir, insanın niteliğiyle ilgili değildir. Açıkça bu sözlerde ana hedef belliydi: Niteliği olmayan, dünyadan habersiz, bilmeyen, yorum yeteneği olmayan, değişime direnç gösteren, yeniliklere kapısını kapamış, kendi düşüncesinin dışındakileri tehlike olarak gören ve onu bastırmaya çalışan bir kesimin oy kullanarak bir ülkenin geleceğini düzenlemesindeki yanlışlık dile getirilmişti. Değişmeye kapılarını kapamış bir toplum, yeni koşullara göre değişebilen bir yönetimi belirlemesi olsa olsa şansla olabilir.

Bu coğrafyadaki toplumların, özellikle tutucu kesimlerin çok büyük bir eksikliği vardır: *okumama.* DESAM (Demokrasi ve Eğitim Stratejik Araştırma Merkezi) tarafından 2014 yılında yapılan bir çalışmada[12] Avrupa Birliği ülkelerinde okuma alışkanlığı oranı yüzde 21 olmasına karşın, Türkiye'de sadece yüzde 0,01 (yani on binde bir). Bu çalışmaya göre bu kesimin okuduğu kitapların içeriği de okunma oranına göre, fıkra ve magazin, namaz hocası, dua ve aşkla ilgili kitaplar. Dört kişilik bir ailenin cep telefonu gideri *ayda* 213 TL iken, 4 kişilik ailenin kitap gideri ayda değil *yılda* sadece 6.5 TL; bu kitapların çoğu da evdeki çocukların okula girebilmesi için alınan test-soru kitapları. UNESCO (Birleşmiş Milletler, Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) tarafından 2014 yılında yapılan çalışmada Türkiye, kitap okuma sıralamasında 84'üncü, ihtiyaç olarak gördüğü şeyleri sıraladığında ise kitaba ihtiyacı 235. sırada görülüyor. Demek ki halkımız için yaşamında kitaptan daha önemli 235 şey varmış. Yılda sadece 6.5 saat okuyor. Şimdi ben soruyorum? Mucize mi bekliyorsunuz? Sanatta, bilimde, sosyal ilişkilerde yaratıcı olan, üreten, demokrasinin gereklerini yerine getiren, doğru düşünen, doğru yorumlayan, haklara, yasalara, kendinin dışındaki değerlere saygılı, lider suntasından kurtulmuş, özgün düşünebilen, fikir ve basın özgürlüğünü olmaz ise olmazlar listesine alan,

12 DESAM, 2014: Kitap Okumama, Türkiye'nin En Önemli Sorunlarından Biri Olarak Görülmelidir!

oyunu doğru kullanmayı namus bilen, talandan, yalandan, yalakalıktan, çalmadan, çırpmadan arınmış bir kesim mi bekliyorsunuz? Mucizeler devri ne yazık ki çoktan kapandı.

Sonuçta fikir özgürlüğü, basın özgürlüğü, hukukta tarafsızlık ve bağımsızlık sloganıyla bir partiyi yıpratacaklarını, demokrasiyi bu sloganlarla getireceklerini düşünüyorlarsa fena halde yanılıyorlar. Bir topluluk ve yönetim, tefessüh eden ahlaki kurallardan nemalanmaya başlamışsa, o topluluğun söylevlerle düzeltilmesini unutun. Evrensel açıdan ya da küresel olarak baktığımızda bu gelişmelerin bir başka seçeneği olabilir miydi? Olabilirdi; ancak kapitalizmin bilime verdiği çok büyük destek ve kapitalizmin kazanmak için her şeyi mubah gören tavrı nedeniyle bu şans yitirildi. Bu konuda çok yazıldı-çizildi; herkes kendi penceresinden baktı. Ancak böyle bir yazının sonunda bir analiz ve yorum yapmadan yazıya son vermek, önemli bir eksiklik olur.

İnsanın ve kaynakların bu denli sömürülmesine karşı Avrupa'da gelişen fikir akımı, sonunda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde komünist bir idare şeklinin ortaya çıkmasına zemin hazırladı. Önyargılarımızdan kurtulup da baktığımızda komünizm, herkese iş, aş, sağlık, eğitim eşitliği sağlayan, doğal kaynakları olabildiğince koruyan, ırk ayrımını (ya da etnik ayrımı) ve dini reddeden, solidaritet adı altında dünyada alın teriyle çalışan herkesin dayanışma içinde olacağı, her dil ve kültüre saygılı bir yönetim modeli olarak başlayacaktı. Böyle bir modelin kapitalizm için büyük bir tehlike olduğu aşikârdı; çünkü sömürülecek kesimi ortadan kaldırıyordu, zenginlik paylaşılacaktı. Belirli ellerde birikmiş olan zenginlik ortadan kalkınca, sanata, bilime ayrılacak pay da azalacaktı, bu da kapitalizmin yaratıcı ve üretici dinamiğini önleyecekti. Batı kapitalizmi elindeki gücü sonunu kadar kullanarak yerleşmekte olan komünizm üzerine yürüdü. Onu silahlanmaya zorladı, ekonomik gücünü zayıflattı. Bu hücumları en çok dünyanın sömürülen kesimi olan, kural olarak dinciler, tutucular ve tutucu milliyetçiler

aracılığıyla gerçekleştirdiler. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği kuramsal olarak beklenen komünist yönetimi hiçbir zaman hayata geçiremedi, çöktü. Emekçilerin umudu bir başka bahara kaldı. Şu anda insanı insan olarak gören, her düşünceye ve ırka hoşgörülü olabileceğini düşündüğümüz, bilime ve sanata saygılı, dogmalarından arınmış, laik dünya düzenini benimsemiş, elimizde kalan tek sarılabileceğimiz seçenek, bilinçli, seciyeli, uygar ve deneyimli insanların "*sosyal demokrasi ya da duruma göre sosyalizm*" ile kuracağı yeni bir dünya düzeni olabilir.

Recep İvedik Filmlerinin Kapalı Gişe Oynadığı Bir Ülkede "Magna Carta" Yazılmasını mı Bekliyordunuz?

Bilim tarihi incelendiğinde hiçbir buluşun ya da yeniliğin gökten iner gibi çıkmadığını görüyoruz. Her *değişimin* ya da *dönüşümün* ortaya çıkmasını sağlayan bir altyapının olması gerektiğini öğreniyoruz. Dikkat ederseniz *yeniliğin* yerine değişim, *devrimin* yerine dönüşüm ifadesi kullanılmıştır; çünkü her altyapının toplumu yeniliğe ya da devrimlere götüreceğini düşünmek yanlıştır. Doğru eğitimden geçmiş, düşüncelerini özgürce açıklayabilen, dogma bataklığına saplanmamış, günlük yaşamını inancına kurban etmemiş toplum yapılarında, bireyin kendisi, ülkesi ve dünya için yararlı şeyler üretebileceği birçok örnekle kanıtlanmıştır. Bunun tersi de bilinir; bağnazlık ve baskıcı sistemlerde var olan yaratıcı ortamda da kurur. Bizans İmparatorluğu başta olmak üzere birçok imparatorluğun ve büyük devletin yıkılışı ve ortadan kalkışında bu olumsuzluklar yatar. Sinsi bir gerici eğitimden geçirilmiş toplumlarda hiçbir zaman huzur olmadığı gibi yakalanan ilk fırsatta, çeşitli vaatler ve desiselerle kara pençe geçirilip toplumun doğal olarak akması beklenen süreçleri tersine çevrilir; bu nedenle değişim ve dönüşüm sözcüğü kullanılmıştır. Yoğun dini eğitim verilen ülkelerde ya da dogmayı sinsi bir şekilde eğitime sokan ülkelerde, o zamana kadar kör topal da olsa giden demokrasi ve özgün düşünme çabası, yani aydınlığa doğru yol alma çabası, birdenbire tersine çevrilerek karanlığa mahkûm edilir. İran, Afganistan, Pakistan en tipik örnekleridir. Bilimin merkezleri olarak bilinen Ön Asya topluluklarının kötü kaderi de aynı şekilde çizilmiştir.

İyi de bir toplum yapısını önceden nasıl fark edebiliriz? Aslında elimizde bununla ilgili önemli araçlar bulunmaktadır. Öncelikle bir toplum neyi görmek, neyi duymak, neyi ya-

şamak istiyorsa hedefini belirlemiş demektir. Eğer bir halk ilk olarak bulunduğu yere öncelikle okul mu, spor tesisi mi, kütüphane mi, sosyal ve sanatsal işlevlerin yer alacağı mekânlar mı yapılmasını mı, yoksa tapınakların öncelikle yapılmasını mı istiyor? Eğitimde seküler (yaşamak için gerekli olan) bilgilerin mi yoksa imanı güçlendiren bilgilerin mi öncelikle verilmesini istiyor? Biri dünyaya ikincisi öbür dünyaya yatırım demektir. Buna evrim kuramını çocuklarına öğretmek istiyor mu istemiyor mu sorusunu da ekleyebiliriz. O zaman yaşadığımız ortamı tarafsız, önyargısız, analitik bir gözle incelemeye başlayalım.

Son 20-30 yıla bakıyoruz, ümit bağladığımız gençlerin önemli bir kısmı Recep İvedik tarzı filmleri kuyruklara girerek izliyor, günlük sohbetlerin esas konusu bir önceki gece izlenen diziler oluyor, en hararetli tartışmalar bağımlılık derecesine ulaşmış futbolla ilgili oluyorsa... Coğrafyamızı yakıp kavuran terörün dinle ilişkisini konuşmak, geleneklerin ve inançların aksayan yönlerini masaya yatırmak en büyük tehlike olarak görülüyorsa siz o toplumdan ne beklersiniz?

Bir toplumun kendini düzeltebilmesi için önce kendinin hatasını ya da kusurunu ya da eksikliğini ya da aksayan yönünü görüp olabildiğince hızlı bir şekilde önlemini almasını beklersiniz. Eğer bir toplum kusurlarını görmeyip kusuru ve suçu her zaman dış güçlere, iç ve dış düşmanlara, münafıklara bağlamayı âdet edinmiş, kendini kendi inisiyatifiyle düzeltme yolunu kapatmış yenilikleri görmezden gelmeye başlamışsa böyle bir toplum nereye gidecekse oraya gider. Bu toplumların övündükleri şeyler de bugün çağdaş olarak tanımlanan yaratıcı toplumların değerlerinden ve yaklaşımlarından farklıdır. Yüzlerce yıl boyunca dünya bilimine ve sanatına bir şeyler verememenin ezikliğiyle bir türlü kanıtlanamayan gizli ve önemli bilgilerin ve bilimlerin dünya biliminin kaynağı olduğu safsatasıyla bulundukları halkları uyuturlar. Bu kesim; kaynak araştırmasıyla işe başlayan gerçek bilim adamlarını *"bu çorbada hiç tuzumuz olmadığı"* gerçe-

ğini görüp kurulu düzene isyan etmesini ve halkı uyarmaya kalkışmasını da kâfirlikle, dinsizlikle suçlar. Televizyonların hemen hepsinde haftada en az birkaç defa akademisyen kadrosundan maaş alan bir sürü yalaka, düzenbaz, din ve bilim simsarı, modern bilimlerle kutsal kitabımız arasındaki kendilerinin görüp bizim göremediğimiz ilişkiyi ballandıra ballandıra anlatmaktadırlar. Hiç kimse kalkıp *"Ey düzenbazlar, artık söylemeyin de yapın, biz de bütün dünya da görelim. Biz onurlanalım, bize inanmayanlar utansın"* demiyor.

Toplumun yıllardır oyalanmasına ve umutlanmasına neden olan, çoğu şarlatan bu bilim adamı taslakları aracılığıyla verilen yalan yanlış bilgilerden bazıları aşağıdaki gibidir. Aslında katı din eğitiminin ve baskısının egemen olduğu her yerde ve her dönemde benzerleri yaşanmıştır. Ortaçağda, eşeğin ağzında kaç diş vardır tartışması dindar kesim arasında 30 yıl tartışılmış ve sonunda biri akıl edip *"Eşeğin ağzını açıp bakalım, kaç diş varsa odur"* demiş. Ruhban sınıf ayağa kalkar ve *"kutsal kitapta diş sayısı belirtilmemişse sizin gözlemleriniz geçersizdir"* fetvasıyla tartışmayı noktalamıştır. Biz, bizde, her akşam televizyonlarda anlı şanlı, unvanlı akademisyenlerin de boy gösterdiği (özellikle evrim kuramı konusunda) tartışmaların içeriğine bir göz atalım:

1. Kutsal kitabımızda dünyadaki bilimlerin tümünün üstü kapalı olarak verildiği, bu sırların ayetlerin için saklı olduğu, ancak dinimize mensup bilim adamlarının kutsal kitaplara yeterince eğilmediği, eğilenlerin de tam anlamadığı için hakikati ve bu bilimsel verileri bulamadıkları ballandırıla ballandırıla anlatılmaktadır. Garip garip benzetmeler yapılmaktadır: Ay'a giden uydunun şeklinin bizim minarelerin şeklinden alındığı, aya ilk ayak basan astronotun Ay'da ezan sesi duyduğu, Amerika'nın keşfine giden denizcilerin Küba burnunda cami gördükleri, bu nedenle Türkiye Cumhurbaşkanı Küba'yı ziyaretinde görünen bu caminin yerine bir tane ülkesi tarafından yapılacağı müjdesi verdiğini büyük bir huşu içinde anlatmaktadırlar. Hatta Kaptan Cousteau'nun

deniz akıntılarını incelerken farklı özellikteki bazı suların birbirine karışmadığının kutsal kitaptaki ayetlerde anlatıldığını ileri sürmektedirler. Merak ediyorum, acaba Türkiye'de kaç kişi, laminar ile burgaçlama akıntının özelliklerini bilir? Karışmamanın laminer akıntının bir özelliği olduğu fizik derslerinin konusudur; Recep İvedik hayranları bunu doğal olarak mucize hanesine yazacaktır.

Aslında görsel basında verilen bu zevzek açıklamalar özellikle genç beyinlerde çok büyük fırtına ve tahribatlara neden olmaktadır. Yeni bir şey elde etmek için başkalarının büyük paralar harcadığı ve büyük emekler verdiği çalışmalara gerek yoktur; aklını kullanırsan elde edeceğin bilgiler elinin altında bulunmaktadır. Bu bilgileri ulaşmanın yolunun da kendilerinin (şarlatanların) izlenmesinden geçtiği üstü kapalı da olsa vurgulanmaktadır.

2. Eksik giden ya da yanlış olan her şey, dünyaya verdikleri kötü imajın, dinlerinden, âdetlerinden, dünya görüşlerinden kaynaklanabileceği tartışmasına hiç yanaşmazlar, bunu yapmaya niyetlenenleri de en ağır şekilde aşağılamaya, tehdit etmeye kalkışırlar, zaman zaman da öldürürler. İnsanlara ya öyleyse ya da yanılıyorsak sorusunu sorma fırsatını tanımazlar.

3. Empatiyi sadece birilerine zekât vermek ve açları doyurmak olarak bilirler. Kendilerine yapılan zulmü barbarlık, başkalarına yaptıkları zulmüyse cihat ya da anlı şanlı tarih olarak anlatırlar. Tarihlerinde hiç olmadıkları toprakları işgal ederek, oradaki halkı sürüp (zaman zaman dinlerini değiştirip, zaman zaman kılıçtan geçirip) yerleşmelerini fetih törenleriyle kutlarlar. Bu saldırılarda kendilerinden ölenleri şehit, karşısındakileri de cehenneme gidecek düşman olarak tarif ederler.

4. En kötüsü de kendi dışındaki birçok ülkenin benimsediği ortak değerleri dışlamalarıdır. Resim, heykel, çoksesli müzik, dans, bale, tiyatro gibi sanatsal etkinlikleri, insanların kutladığı bazı özel günleri (yılbaşı gibi), hatta bazı içecek ve

yiyecekleri yasaklar listesine almaları ve bunları kullanan ve yapanlara suçlu gibiymiş muamele etmeleri.

Aslında bu akıldışı davranışları sayfalarca yazmak mümkündür; ancak ben anayasa ve Recep İvedik ilişkisine gelmek istiyorum.

Anayasa tartışmaları başladığında Anadolu'nun çeşitli yerlerinde, kahvelerde söz dolaşıp anayasa oylamasına geldiğinde irkilerek bir şeyi fark ettim: Halkımızın büyük bir kısmı cemaat başkanı ile cumhurbaşkanını aynı şeymiş gibi görüyor. Dine mesafeli duran birini kendinden saymıyor, hatta potansiyel tehlike olarak görüyor. Bu nedenle belirli bir anayasanın halk tarafından onaylanabilmesi için siyasiler dini söylemleri ağızlarından hiç eksik etmiyor. Öyle ki bu zevat kendi görüşlerine itibar etmeyenleri bölücü, vatan haini gibi ağır suçlamaya kalkışıyor. O zaman Recep İvedik filmlerini izleyenlerin dünyaya bakışı ve görüşü büyük beğeni kazanıyor. Bir zamanlar önemli yerde olan bir politikacımızın "*Bize dindar cumhurbaşkanı gerekli*" demesinin altında yatan gerçek şimdi daha iyi anlaşıldı.

Aslında bilimsel kurumlara güvenmek gerekir. Her zaman olmasa bile siyasetin bu kurumların vereceği rapora inanması ve güvenmesi gerekir. Bugünkü duruma bakıyoruz, fen tabanlı konularda akademisyenlere ilaç ve yiyecek sektörüne dil uzatmamak kaydıyla, fazla bir tepki yok. Çünkü halkın fen bilgisi diye bir birikimi yok. Bu konudaki uzmanlar da fikrini ve beynini bir siyasi akıma ya da politikaya kiraya vermemişse dünya standartlarında yorumlama yeteneğine çoğunlukla sahip olmaktadır. Ülkenin sosyal ve dini konulardaki uzmanlarla derdi var oysa. Bir zamanların amiral gemisi olarak bilinen, hatta darbelere yön verdiği söylenen siyasal bilgiler fakültesi, hukuk fakültesinin bugün neredeyse adı bile geçmiyor. Halbuki en çok gerek duyduğumuz sosyal yönlendirmelerde bu kurumlara ihtiyaç var; çünkü 1980'li yılların YÖK yasası, Zülfikar'a dokunacak sözler söyleyenlerin kafasını kesen birçok uygulamayı yürürlüğe sokmuştu.

Böylece bugün suskunlar akademisi oluştu, şarlatanlar tiyatrosu başladı.

Halka güvenelim güvenelim, ama…

Ömrü billah tek bir kitabı baştan sona okumayan, 2015 Kasım değerleriyle 26.900 kişiden biri senede tek bir kitabı baştan sona okuyan, komşu ülkelerini bile bir çırpıda sayamayan; Kıbrıs Adası'nın hangi denizde olduğunu bilmeyen, yılda kitap başına sadece 2-3 dolar harcayan, oyunu kömür, makarna karşılığı satılığa çıkaran, ömrünü dizi seyretmekle geçiren bir kitlenin sağduyusunun kurtuluş olduğunu, geleceği düzenleyecek anayasaya en doğru şekilde bu kitlenin karar verebileceğini savunan politikacı, akademisyen ve yönetici kitlesi varsa bu ülkenin yaşayacağı daha çok bela var demektir.

Bunu söylemekle asla halkı aşağılamak istemem. Yeni anayasayı onaylamak için halka sunmayı tek çıkar yol olarak gören insanlar esas suçludur. Ne verdin ki ne istiyorsun. Halkın sağduyusuna güvenin, en doğrusunu halkımız verecektir gibi fiyakalı sözlere hiç kimse açıkça itiraz edemez. Çünkü her yolu mubah gören bir güruh yüksek sesle *"halk düşmanları, halkımızı horgörenler"* diye suçlamaya başlarlar, ama ben şunu söylemeden geçemeyeceğim: Ey halkım şunu iyi bilmelisiniz: Siz hiçbir şeyi yeterince bilemezsiniz. Bu dünyanın her yerinde ve her zaman böyledir ve böyle de olacaktır. Siz, sizin yerinize farklı alanlarda enine boyuna sizin için düşünen, sizin için en iyisini bulmaya çalışan, farklı alanlarda uzmanlar yetiştirmek için, alın terinizle eğitim kurumları kurdunuz, üniversiteler açtınız, üniversitelerde kural olarak (farklı alanlarda) kendi konusunu bu ülkede en iyi bilen öğrenciler ve bilim adamları yetiştirmek üzere büyük fedakârlıklarda bulundunuz. Bu insanlar eğer beyinlerini satmamışsalar, kendi konularını, sizden ve siyasilerden çok daha iyi bilirler, dünyada ne olup bittiğini sizin adınıza izlerler. Konularında neyin nerede en doğru olacağına toplumdan daha iyi karar verebilirler. Bunlar sizin adınıza düşünen

insanlardır. Aslında bu kurumlar sizin ortak aklınızdır. Sizin düşünen çocuklarınızdır.

Çağdaş ve doğru kurulmuş hükümetler ve devletler öncelikle bu okumuş ve eğitilmiş insanların fikrini alır, neyin nasıl yapılacağını danışır. Ortaya çıkan seçenekleri tarafsız ve bilimsel bir süzgeçten geçirir, değerlendirir ve kullanıma sokar. Ancak bu karar bir toplumun geleceğini ve toplumun tümünü ilgilendiren bir karar olursa örneğin anayasa gibi, onu hiçbir çıkar, ikbal beklentisi içinde olmadan, eksiklikleri ve doğrularıyla, doğurabileceği iyi ya da kötü sonuçlarıyla halkın onayına sunar. İyi eğitilmiş toplumlarda bunun iyi bir seçenek olduğu söylenebilir; ancak akşam sabah Recep İvedik filmi seyreden bir toplum için olsa olsa doğru sonucu bulmak bir mucizeyle olur. Türkiye'de 2015 rakamlarıyla 84 hukuk fakültesi ve bir o kadar da siyasi bilimler ve benzeri fakülte bulunmaktadır. Hepsinde anayasa bölümü ve orada çalışmakta olan çok sayıda unvanlı akademisyen bulunmaktadır. Eğer bir ülke yeni bir anayasa yapmak istiyorsa birçok ilgili mesleğin temsil edildiği bir alt komisyon kurar, inceler, eler ve anayasa konusunda uzmanlaşmış akademisyenlerin ağırlıkta olduğu bir üst komisyona görüşlerini ileterek orada çeşitli seçeneklerin de yer aldığı son taslak hazırlanır.

Eğer sadece anayasa hazırlamak için bir meclis kurulmamışsa, mevcut parlamento ile akademik kurul birlikte masaya oturur ilgili maddeleri incelemeye başlar. Burada genel eğilimin aksine, parlamento ile akademik kurul arasında bir uyuşmazlık çıkarsa, kural olarak akademik kurulun vereceği karar geçerli olmalıdır; çünkü kural olarak akademik kararlar, çıkarcı ve duygusal olamaz. Kaldı ki akademik kurullar da bir çeşit halkın belirli bir konuda temsilcisidir ve kendi konusunda halk adına milletvekilleri kadar söz söyleme ve katılma hakkına da sahip olmalıdır.

Halkımız karar versin lafı, aslında cahil, çıkarcı, eğitimsiz, yozlaşmış bir idari sistemin söylemidir. Anayasa kısa ve öz yazılmış bir ana kanundur. Maddelerin türevleri yüzlerce geçer-

li yasa maddesini etkiler. Yeni metne ekleyeceğiniz bir ya da, ve, dahi, ile gibi ibare, onlarca yasanın değişimini gerektirir. Bunu bırakın Recep İvedik izleyicilerini, konu dışındaki unvanlı akademisyenler bile bilemez ve bir kalemde anlayamaz. Bundan çıkan en önemli sonuç: Ne kadar iyi eğitilmiş, ahlaklı insanınız varsa başarı şansınız ve gücünüz o denli yüksektir. Bu nedenle yeni anayasada milletvekili sayısının 600 olması, yaş sınırının 18'e indirilmesi kuşkusuz önemli sonuçlar verebilir, keşke bu sayıyı iki kat yapabilsek; çünkü düşünen insan sayısı ne kadar çok olursa bu ülkenin geleceğini düzgün bir şekilde planlayan insan da o denli fazla olacak demektir. Oysa sayıdan daha önemli olan niteliktir. Eğer milletvekilini yetenek ve dirayete göre seçmiyorsanız ya da böyle bir sistemi getirmekten kaçınıyorsanız adayları bir ya da birkaç kişinin onayıyla saptıyorsanız, ister 600 milletvekiliniz olsun ister 6000 milletvekiliniz olsun. Emme basma tulumba gibi çalışan bir Meclis'ten yaratıcı düzenlemeler çıkmasını bekleyemeyiz. Burada sayının değil niteliğin önemli olduğu görülecektir. Emme basma gibi çalışan 1000 neferiniz olacağına, fikir verebilen, yaratıcı, cesur, dünyadan haberi olan, çekinmeden sizi uyarabilen birkaç kişiniz olması çok daha başarılı sonuçlar doğuracaktır. Eğitimin insanı olgunlaştırdığı ve daha doğru karar vermesini sağladığı bilinen bir gerçektir. Bu nedenle insanların üniversiteyi bitirmesi istenir ve hemen her alanda yasal olarak son karar verme üniversitelerin o konudaki mezunlarına verilen bir hak olarak tüm dünyada uygulanır. Bu durumda yeni anayasamıza göre 18 yaşındaki bir gencin üniversiteyi bitirmesi söz konusu olamayacağından, en basit sorunda bile bir diplomanın talep edildiği bir dünyada, geleceğinizi diploması bile olmayanların yönetimine mi verilmesini başarılı bir demokrasinin uygulaması olarak görüyorsunuz? *"Diploması bile tartışmalı olan cumhurbaşkanlarının bulunduğu ülkelerde olur"* derseniz bu başka bir görüştür.

1961 Anayasası yüzde 62 ve 1982 Anayasası yüzde 92 oy oranıyla kabul edildi. 1961 Anayasası, "özgürlükleri fazla

verdi, bize bol geldi" sözleriyle yıpratıldı ve 1980 Anayasası'na kısıtlanmış özgürlüklerle girdik. Belki de Cumhuriyet tarihinin en kötü anayasası olarak tarihe geçecek bu anayasa, halkımız tarafından yüzde 92 oranla benimsendi. Daha sonra yapılan düzeltmelere de yüzde 68 oranla evet aldı. 1982 yılında halkın yüzde yüzde 94 oyunu alarak yürürlüğe giren anayasanın henüz mürekkebi kurumadan, 2007 yılında yüzde 64; 2007 yılında büyük bir olasılıkla bu civarlarda kabul edilmesi halkın yargı sisteminde bir sorun olduğunu göstermektedir.

Hiçbir millet bu kadar kısa bir süre içinde bu denli devrimci, akıllı, çağdaş ve özgürlükçü yapıya dönüşemez. Büyük bir olasılıkla bu beklenmeyen dönüşüm, Recep İvedik filmleriyle başarılmış olmalı. Kuşkusuz bundan böyle anayasa bölümlerinde Magna Carta, Fransız Devrimi, bizim Cumhuriyet devrimleri anlatılırken Recep İvedik filmlerinin sosyolojik etkisi de anlatılacaktır.

Eğer bu düzenlemede birine yetkiyi veriyorsanız, ancak onun kararlarının bağımsız bir başka sistem tarafından denetlenmesini öngörmüyorsanız, er ya da geç sistemin bir zaman sonra raydan çaktığına tanık olursunuz. Raydan çıkan tren bindiğiniz trendir.

Bir anayasa başta olmak üzere, vücudumuzdaki sistemlerin tümü ve evinizdeki en basit bir cihaz için bile (örneğin 200 dereceye ayarlanmış bir fırın 200 derecenin üzerine çıkarsa elektriğini keser, altına düşerse açar) geçerlidir. Denetlenmeyen sistemler yozlaşmaya ve çökmeye mahkûmdur.

Revep İvedik filmlerinin en çarpıcı yanı hareket ve tavırların denetimsiz olması, ağızdan çıkan sözlerin kulakla denetlenmemesidir. Bu nedenle halkımız denetimsiz söz ve hareketlerin olduğu Recep İvedik filmlerini çok sevdi.

Eğer oylar çalındı yorumları doğru değilse, tüm bu nedenlerle yeni anayasa onaylanmasının sonuçlarını hiç de garip bulmayacağım. Halk kendine yakışanı yapar derim. Doğruysa kendi seçmeninin oyunu çalan bir yönetimle demokrasi yaşıyoruz demektir.

Acaba Ben mi Doğru Düşünme Yeteneğimi Yitirdim? Yoksa Batağa mı Sürükleniyoruz?

"Dilerim birincisi doğrudur".

Ben kargaların güldüğünü görmedim; ancak bu bölgeye dünyanın en antidemokratik ve gerici yönetimleri olan Katar ve Suudi Arabistan'la demokrasi ve barış getirmeye kalkışanlara herhalde bu sefer kargalar bile gülecektir.

Önce bugünlerde yöneticilerimizin sıkça dile getirdikleri bir olgudan başlayalım: *Rusya sen burada ne arıyorsun? Önce bunu izah etmelisin.* Eğer bu bölgede sadece Rusya varsa bu sözler kesinlikle doğrudur ve haklıdır. Hatta şunu da söyleyebiliriz; eğer Birleşmiş Milletler'in üyesi bir ülke kendi rızası olmadan yabancı bir askeri güç tarafından işgal ediliyorsa, o yönetimin iktidara geliş nedeni ne olursa olsun, geçerli olan o günkü yönetim bu silahlı güçler tarafından tehdit ediliyorsa, ülkenin içinde yönetime karşı olan silahlı gruplar yabancı güçler tarafından destekleniyorsa, herhangi bir gerekçenin ardına sığınılmadan şiddetle kınanmalıdır. Ülkeler demokrasiye ulaşacaksa kendi iç dinamikleriyle ulaşmalıdır. Eğer bir patronun rehberliğinde demokrasi getirilmeye çalışılmışsa bunun sürekli olması, sancısız olması, istenen şekilde yerleşmesini beklemek, dünyada yaşanan gerçekleri görememek demektir.

Bu yüzyılda askeri müdahalelerle çağdaş demokrasi getirilmiş bir ülke biliyor musunuz? O zaman bu eylemlerin adı, demokrasi görünümü altında o bölgenin zenginliklerine el koymak, askeri üs kurmak, ilerideki operasyonlar için asker ve yandaş sağlamanın adıdır. Vietnam, Afganistan, Irak, Lib-

ya, Sudan, Angola (birçok Afrika ülkesi), Mısır ve sonunda Suriye yakın zamanda yaşadığımız örneklerdir.

İki ülke arasında parlamentodan geçmiş askeri işbirliği ve asker bulundurma sözleşmesi varsa, içimize sindirmesek de buna diyebileceğimiz bir şey yoktur. Bu açıdan baktığımızda Ermenistan'da ve Suriye'de (Baba Esad'dan bu yana Rusya ile Suriye arasında askeri işbirliği sözleşmesi bulunmaktadır.) Rus askerinin; Kıbrıs'ta İngiliz ve Türk askerinin, Türkiye'de Amerikan askerinin bulunması ve üs oluşturması yasal hak olarak görülmektedir. Bu nedenle Batı'nın siyasetten ve tarihten anlayan yönetimleri Suriye'deki Rus varlığına, Rusya da Türkiye'deki Amerikan varlığına fazla dil uzatamamaktadır. Siz eğer Rusya'ya Suriye'de ne arıyorsun diye sormaya kalkışırsanız, kol kola gezdiğimiz, güya sırtımızı dayadığımız, bu bölgeyi kan çanağına döndüren ortaklarınıza da bu sorunun sorulma kapısını açmış olursunuz. Şimdi ben soruyorum: Amerika, İngiltere, Fransa, Almanya, İspanya, İtalya ve birkaç ülke daha, Afganistan, Libya, Irak, Sudan ve bilmediğimiz daha birçok ülkede ne arıyorlar? Afganistan'ın neden bombardımana tutulduğunu anlayan var mı? Birkaç adamı bulacağım, öldüreceğim diye bir ülkeyi tümüyle bombalamayı kim onaylayabilir? Ne yazık ki orada da vardık.

Kitle silahları var, yalanıyla Irak'a saldırıp milyonlarca insanın ölümüne, milyonlarcasının yaralanmasına, milyonlarcasının göç etmesine, ülkenin harabeye döndürülmesine, dünya mirasının yağma edilmesine hangi demokrasi duygunuzla yüzünüz kızarmadan onay verdiniz, veriyorsunuz? Benim ülkemden 10 yıl boyunca benim onayımla kalkan uçaklar 105.000 sortiyle bu ülkeyi yıkarken, bölerken, kızlarının ırzına geçilirken, çocuklar ilaçsızlıktan ölürken sizin demokrasi ve insanlık anlayışınız neredeydi? Arşivleri çıkarın bir daha görelim. O günün en egemen yöneticisi kalemi elinde televizyonlarda, İcraatın İçinden programında, *"Mıstır Prezitent Buş'a dün gece telefon ettim, askeri müdahale zorunlu*

olmuştur" söylemiyle bu şer güçlerini buraya davet ettiğimizi halkımıza neden bir daha göstermiyoruz? Bazı olumsuzlukları tekrar tekrar göstermenize karşın; bu daveti neden hiç göstermiyorsunuz. Belli ki yüzünüz tutmuyor. Türkiye hayır demeyi öğrenseydi, o yürekliliği gösterseydi, emin olun ki bu coğrafya, bugün çok daha farklı olurdu. Benim gibi bir biyoloğun bunları söylemesinin fazla bir şey ifade etmeyeceğini biliyorum. Bunu tarih yazacak; ancak tarih geriye döndürülemediği için bu bölgenin laneti üzerimizde kalacak.

Libya, Kıbrıs çıkarmasında bize mühimmat desteği vermiş, Türk işadamlarını davet ederek ve kârlı işler vererek müteahhitlerimize ilk defa dünyaya açılma fırsatı ve cesareti yaratmış, bu hizmetlerinden dolayı ödediği paralarla yamalı bohçaya dönmüş bütçemizin nefes almasını sağlamış bir ülkeye, Dışişleri bakanımızın eline cani kılıklı muhaliflere dağıtılmak üzere 300 milyon dolar konmuş bir bavul iliştirerek göndermeyi, gemi ve uçak göndererek emperyalistlerin oradaki askeri hareketini desteklemeyi kim hangi ahlaki değerlerle açıklayabilir? Kaldı ki para dağıttığımız Libya'nın yeni yönetimi ilk iş olarak işadamlarımızın hepsini kapı dışarı etti, ticari ilişkileri minimuma indirdi, halklar arasındaki sevgiyi yerle bir etti. Diyorum ya benim düşüncemde bir sorun olmalı; çünkü bu devleti idare edenler kesinlikle daha akıllı, daha zeki olmalarının yanı sıra benim ulaşamadığım önemli bilgileri de avuçlarının içinde tutuyor olmalılar. Ben hata yapabilirim, devlet hata yapamaz.

Olaylardan ve tarihten ders almak yöneticilerin edinmeleri gereken ilk öğretileri olmalıdır diye düşünüyorum. Libya'da bu hatayı yaptık, iyi de arkasından Mısır'da niye tekrarladık? Seçimle işbaşına gelmiş bir cumhurbaşkanı (Hüsnü Mübarek) vardı. Hüsnü Mübarek çeşitli desiselerle yıktırılıp Mısır, çağdışı görüşü olan ve utanç verici kararlarla dünyayı iğrendiren, endişelendiren ve hayretler içine sürükleyen yeni bir rejimin eline verildi. Mısır gibi bir ülkenin cahiliye dö-

nemine dönmesine emperyalistler bile razı olmamış ki, düğmeye basıp alaşağı ettiler. Düşen çağdışı yönetimin tek destekçisi ve savunucusu kim kaldı: Türkiye. Mısır'la gelişmiş olan ticaretimiz bıçakla kesilir gibi kesildikten başka, o güne kadar hiçbir ülkeye tanınmamış indirimli fiyatlarla kanaldan geçen gemilerimize önemli bir zam yapıldı. Orada da kalınmadı, Doğu Akdeniz'in yeraltı kaynaklarından yararlanmak için Güney Kıbrıs, Yunanistan ve Mısır önemli bir ortaklık kurdular (Aralık 2015).

Bizim yumuşak bağrımız ya da karnımız Suriye sınırıdır. Haritaya bakmayı bilen en cahil adam bile bunu hemen anlar. Bu kapı bizi Arap dünyasına açabilecek en önemli kapıdır. Doğrusu ben AKP yönetiminin dünya görüşüne sıcak bakmamakla birlikte, komşularla sıfır sorun, vizelerin kaldırılması ve özellikle Suriye yönetimiyle yağlı ballı olma girişimleri, bu sıcak ilişkilerin ailelerin içine kadar sokulmuş olması beni çok mutlu etmişti. Belli ki yöneticilerimiz diğer hatalarımızdan ders çıkarmış olmalı diye düşünmüştüm!

Sınırın öbür yakasında dengesiz, kendi içinde çatışmalı, yönetim gücünün zayıf olduğu, etnik ve dinsel ayrılıkların cinnet getirmecesine arttığı ve bu sürtüşmelerin çeşitli ülkelerle kaşındığı bir devletin bulunması bizim de kaderimizi çok kötü bir şekilde etkileyeceğini ortaokuldan terk bir insan bile anlardı. Kaldı ki bu komşu devletin içindeki etnik ve dinsel grupların uzantıları bizim içlerimize kadar uzanmışsa çok daha özenli ve dikkatli olmamız gerekmez miydi? Açıkça ne haliniz varsa günün diyemeyeceğimiz bir durumdayız.

Burada benim bilgim tükeniyor. Suriye ile olan ilişkilerimiz neredeyse bizimle konfederatif bir devlet olacak aşamaya gelmişti. Neredeyse 100 yıldır başaramadığımız bir birlikteliği gerçekleştiriyorduk. Yıldırım düşmüş olmalı. Suriye'ye dışarıdan büyük göç olmadı, yabancı girişi olmadı, Suriye hükümeti halkın gidişatını değiştirecek ne bir anayasa değişikliği yaptı ne de önemli bir yasa çıkardı. Her şey ve insanlar

birkaç yıl önceki gibiydiler. Birdenbire bizim de sıcak baktığımız Müslüman Kardeşler eğiliminde olan bir grubun daha doğrusu güruhun elinde gelişmiş silahlar peyda oldu.

Yeri gelmişken bunu vurgulamadan geçemeyiz, bu caniler sürüsüne bu kadar modern silahı kim sağladı? IŞİD denen cani sürüsünün kullandığı modern silahları bir yana bırakalım, kullandıkları yüzlerce, binlerce, beyaz renkli, dört çekerli kamyonet-cip tipinde arabaların hangi limandan ve ülkeden buraya sevk edilmesine izin verildiğinin ve aracı olunduğunun araştırılması bile bu cani sürülerinin arkasında kimlerin olduğunu bize gösterebilir. Doğrusu ben bir Türk yurttaşı olarak bunu bilmek isterim. Kim sağladıysa bu katliamların ilk sorumlusu onlardır. Önce halkımızın bunu öğrenmesi gerekir.

Sonunda silahlandırılan bu caniler sürüsü hükümet güçlerine saldırıp cinayetler işlemeye ve sağı solu yıkmaya başladılar. Zaten etnik ve dinsel kaynayan kazan görünümünde olan bu bölge ateş aldı, sayısını bizim istihbaratçılarımızın bile belki bilmediği sayıda terörist grup türedi. Yönetim, tipik bir Ortadoğu yönetimiydi, dinsel ve ırksal takıntısı vardı, en acımasız şekilde bastırmaya kalkıştı. Emperyalistlere ve karşıtlarına gün doğmuştu. Yeni bir leş paylaşılacaktı. Bugüne kadar NATO'nun neferi olarak her yere maydanoz olup bir türlü elde edemediklerimizi bu sefer alacağımızı hayal ederek daha çok sevap kazanmak için cuma namazını Emevi Camisi'nde kılacağımızı hayal ederek, Suriye'yi korumamız gerekirken kazansalar bile bir baltaya sap olamayacak bu caniler ve katiller sürüsünün destekçisi olduk. Sıfır sorun sonsuz soruna dönüştü.

Burada her zaman geçerli olacak bir durumu daha açıklamak gerekiyor. Suriye'nin harpten önceki nüfusu 24 milyondu. İç kargaşada 5 milyon nüfusun göç ettiği söyleniyor. Bu kargaşada bir başkanlık seçimi yapıldı, oy kullananların 11 milyon olduğu açıklandı. (Esad oyların yüzde 90'nı almış.) Nüfusun yarısının çocuk olduğu düşünülürse, şu anda bir

zamanlar Suriye toprağının sadece yüzde 15-25'ine egemen olan (şimdi neredeyse 80'nine) Esad yönetimi, nüfusun yüzde 90'ının başkanı olarak gözükmektedir; çünkü çatışma bölgelerine bile seçim sandığı koymuştur. Geriye canilerin, bölücülerin, gericilerin, teröristlerin, işbirlikçilerin, vatan hainlerinin yer aldığı bir alan kaldı. Bu nedenle de Amerika, Rusya, Türkiye, Fransa, İngiltere, İtalya ve Suriye akşam sabah bombalıyor; ancak kesin bir sonuç alamıyor. Yetkililerini ağırladığımız Özgür Suriye Ordusu adı verilen teröristlerin attıkları sloganlara, insanların kalbini ve ciğerini çıkararak yalamalarına, öldürdüklerinin göğsüne ayaklarıyla basarak verdikleri pozlara bakıyorsunuz, Türkiye Cumhuriyeti'nin bunların dostu olduğuna inanamıyorsunuz.

Şu anda dünyadaki tüm kuruluşlarda Suriye'nin resmi yönetimi Esad yönetimi olarak kabul görmektedir ve onun atadığı insanlar Suriye'yi temsil etmektedir. Birilerinin kalkıp ben Esad'ın yönetimini resmi yönetim olarak kabul etmiyorum demesi, herhalde hem akla hem de uluslararası yasalara aykırı olması gerekir. Bu durumda resmi yönetim olarak kabul edilen bir yönetime -gerekçesi ne olursa olsun- silahlı başkaldırma terörizm olarak adlandırılacaktır. Bu insanlara yardım da terörizme destek olarak algılanacaktır. Eğer biz bu yaklaşımı kabul etmezsek gelecekte başımıza çok çorap örülecek demektir. Başkalarının silahlı muhaliflerinin mücahit ya da vatanperver, benimkinin ise terörist olduğuna kimseyi ikna edemezsiniz.

Binlerce kişi öldü, ülke harabeye döndü, eski eserler yok oldu, binlerce insan evsiz barksız kaldı, 4-5 milyon insan yollara düştü. İnsanlık tarihinin en acı en utanç verici görüntüleri ekranlara yansıdı. Bu coğrafyadaki görüntüler ve diğer benzer ülkelerdeki görüntüler, doğru bulunsa da bulunmasa da, bir kıtanın en büyük devlet başkanı adayının *"seçilirsem bu kıtaya Müslüman sokmayacağım"* propagandasına kadar malzeme oldu.

Esad'a düşman olan yönetimlerin söylediklerinin aksine, kaçanların önemli bir kısmı hiçbir ahlaki değeri olmayan, tarihin en cani insanlarını bile aratan, gerici, yobaz bu güruhlardan kaçmaktadır. Esad'dan kaçsaydılar, bu güruhlar harekete geçmeden önce de kaçarlardı. Bu coğrafyanın akbabaları Esad'ı yıkarak bir taraftan İsrail'e nefes aldıracaklarını, diğer taraftan da bölgenin kaynaklarına konacaklarını planlamışlardı. Herhalde bu işe çanak tutan Suriye'nin muhalif komşularına da bir şeyler vaat etmiş olmalılar ki, her zaman olduğu gibi, bu ülkeler Batı'nın demokrasi-NATO şemsiyesini kullanarak bu bataklığa balıklama daldılar. Ancak emperyalistlerin kurnaz siyasetçileri evdeki hesabın çarşıya uymadığını görerek çark ettiler. Bu güruhlarla devam edilirse olsa olsa Avrupa kapılarına 20 milyon mültecinin daha dayanması sonucunu yaratacağını gördüler. Obama başta olmak üzere, amacı farklı olan Putin de onu izleyerek, bu bölgede Esad'sız bir çözüm olmayacağını anladılar. Böyle giderse sonucun nereye gideceğini kimsenin tahmin edemeyeceğini, ancak görünürde bu mültecilerin Avrupa'nın başına bela olacağını farkedince, çark ettiler. Rusya'nın da bu bölgeye bu nedenle çöreklenmesini ve bombalamasını görmezlikten geldiler. Köklü bir dünya görüşü ve gidişatı analiz etme yeteneği olmayan bir ülke sap gibi ortada kaldı.

Irak'ın Türkmenleri ile Suriye Türkmenlerinin birbirinden ne kadar farklı olduğunu doğrusu bilmiyorum. Peşmergeler Musul ve Kerkük'te Türkmenleri kırarken, tapu ve nüfus kayıtlarını yakarken gıkımız çıkmadı. Nedense birdenbire Suriye Türkmenlerine muhabbetimiz arttı; onları silahlandırdık. Angajman kuralları ilan ederek en azından Türkiye sınırına 5 km kala onlara güvenli bir sığınma alanı sağladık; ancak devamı gelmedi, Rus uçağını düşürdük. Doğru yaptık yapmadık burada tartışmayacağım. Angajman kuralları belli ki bu aşamadan sonra Rusya'yı bağlamayacaktır. Nitekim Putin, *"Tehdit oluşturacak ne varsa vurun emrini veriyorum"* dedi.

(14.12.2015 tarihinde de nükleer bir savaş için radarlardan gizlenebilme yeteneği olan yeraltı sığınıkları ve uçan filoların kurulması emrini verdi.) Aradaki korunaklı bölge de bu uçak düşürmeden sonra şimdi ortadan kalktı mı? Şam'da cuma namazı kılma olanağı da kalmadı. Türkmenleri şimdi kim koruyacak? Kaçan Türkmenler canlarını kurtarmıştır. Kalanlar, eğer Esad ile muhalifler arasında anlaşma sağlanamazsa, imha edilme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Onlar artık kaderleriyle baş başadırlar. Bunun sorumlusu kim olacaktır diye merak ediyorum? Satrançta birkaç hamle sonrasını hesap edenler kazanır.

Hesapsız dış politikamız nedeniyle milyonlarca göçmeni Tanrı misafiri olarak beslediğimizi kürsülerde gururla söylerken, övünürken, şimdi 500 km uzunluğunda duvar örme, çukur kazma ve jiletli tel çekme acelemizi nasıl açıklayacağız? Daha önce gelenler Allah'ın kuluydular da, artık almak istemediklerimiz acaba koltuğumuzun kılı mı oldular? Bu duvarlarla terörist geçmesini de önleyecekmişiz. Mayınları söktüğümüz yere şimdi metrelerce yükseklikte duvar örüyoruz; ey kadir hünkâr nereden nereye geldik? Duvar çekildikten sonra, bir ay içinde 900 küsur kuşkulu insanın geçişi önlenmiş. Demek ki daha önce sınırlarımız yol geçen hanıymış… Ben artık olup biteni anlayamıyorum, bileniniz varsa açıklayabilir mi?

Batı göçmen almıyor. İnat ediyor. Öncelikle ülkesine gelebilecek hastalıklardan korunma endişesinden, bu insanlara insanca yaşayacak iş bulunmasının güçlüğünden, Müslüman bir insanın Batı yaşayışına uyumundaki sıkıntılardan ve ülkesindeki insanların refahını düşürmekten kaçındığı için göçmen alınımında yan çiziyor. Ancak Türkiye'nin bu coğrafyadaki bu kargaşaya akıllı bir yönetimle ta başında durdurabileceğini bildiği ve onu yapmadığı ya da yapamadığı için bunu suça iştirak olarak değerlendirerek, buyurun mültecileri siz doyurun, diyor. Köpeklerine yem parası olarak yıllık

ödediği paranın 20'e birini de bana sus payı olarak vermeye kalkışıyor, onu da vermiyor. Diyorum ya benim aklımda bir sorun var galiba.

Belli ki bu öykü burada bitmeyecek. Deli Petro'dan bu yana sıcak denizlere inme özlemi hiç bitmeyen Rusya'ya bu olanağı altın tepsiyle sunduk. Son zamanlara kadar bu bölgenin kargaşasından sorumlu olmayan, görünürde karışmayan Rusya'yı taraf yaptık ve onları Suriye cinayetlerinin başından beri sorumlusu gibi sunarak iyice kışkırttık. Bu katliamları başından beri kaşıyan ülkelere tek bir kelime etmedik, hatta bu coğrafyayı bombalasın diye onlara yer yurt ve üs sağlayarak ateşe benzinle gittik. Süreç tersine dönünce de, bir zamanlar efelendiğimiz Rusya'nın kapısından ayrılmaz olduk. Putin can dostumuz haline geldi. Ölülerine rahmet dilediğimiz Amerika ise terörist başı oldu. Aslında taşlar yeni yerine oturuyor. Bunun böyle olacağını söyleyen aklıselimlerin cılız sesine kulak vermemenin cezasını çekiyoruz. Tabii turpun büyüğünün henüz heybeden çıkarılmadığının endişesini de gözden uzak tutmamak gerekir.

Ticari ilişkileri kopan ya da zayıflayan ülkeler düşmanlığın pençesine düşüyorlar demektir. Bu coğrafya bizim coğrafyamız, bugün olmasa da yarın, elimizi kolumuzu sallayarak gideceğimiz, en çok ticaret yapacağımız, en çok kız alıp vereceğimiz ülkeler bugün kara listeye aldığımız ülkeler olacaktır. Bu coğrafyadaki birlikteliğimiz, tarihin ve coğrafyanın bize değiştiremeyeceğimiz bir mirasıdır, bu mirası bir işbirliğine dönüştürmemiz görevimizdir, onu husumete çevirmek de aptallığımız olacaktır. Türkiye Atlantik'in ötesinden yarar göremeyeceğini anlamış olmalıydı. NATO ve ABD hatta AB'yle olan ilişkilerimiz ortada; kopma noktasına gelmiş. Bunlarla işbirliğine girmeden önce saygınlığımız daha fazlaydı. Gün geçmiyor ki bu kuruluşların yetkililerinden ülkemiz için rahatsızlık verecek bir söz duymayalım. Niye anlamak istemiyoruz? Dünya, Müslümanları içlerinde

görmek istemiyor; onları demokrasi yoksunu, değişmeyen, uygarlığa uyum sağlamayan ve terörü besleyen bir topluluk olarak görüyor. Bir ülkenin imajı bunun dışında kalıyordu; o da Atatürk ilkelerini içine sindirmiş ve o ilkelere sahip çıkan yönetimlerin egemen olduğu Türkiye'ydi. O imajı yitirdiğimize ilişkin ciddi görüş ve kaygılar var.

Oysa bunlar testiyi kırmadan yapılırsa anlam taşır. Yaşayıp yaptığınız hataları gördükten sonra sorunları gidermeye kalkışırsanız, alacağınızdan çoğunu verebilirsiniz. Türkiye-Rusya ilişkileri buna tam bir örnektir.

Ben böcek profesörüyüm, siyaseti ve politikayı yarım yüzyıldır hobi olarak izlerim. Bilgi eksikliğinden dolayı yanılabilirim; ancak burada yazdıklarımın bilgi eksikliğinden değil de yorum eksikliğinden kaynaklandığını düşünmek bile istemiyorum. Yaşım 70'in üstünde, hayal ettiğim iyi günleri görme umudunu yitireli seneler oldu, beni korkutan daha kötü günlerin gelmesi olasılığıdır. Çocuklarımın geleceğinden emin değilim. Televizyonları açmaya korkuyorum, bu kadar vahşet, dehşet, kan, çatışma, saygısızlık, hukuksuzluk, yaptımsa yaptım pişkinliği, yalan, dolan, bugün söyleneni yarın inkâr etme hayra alamet değil. Fiziki yıkıntıyı düzeltmek kolay (Almanya'daki gibi); ancak ruhsal ve ahlaki çöküntüyü düzeltmek yıllar alır. Bu coğrafya ahlaki çöküntü içindedir.

Türkiye deneyimiyle ve Cumhuriyet kurulurken barışa vurgu ilkesiyle bu coğrafyaya rehberlik yapabilirdi. Bunu yapacak tek Müslüman ülke de Türkiye'dir. Bu coğrafyaya yeni bir şekil vermek için yola çıktığını söyleyenler ne yazık ki bu coğrafyanın kana bulanmasındaki payımızı görmezlikten geliyor.

Türkiye bu politikalarıyla, bu coğrafyada kalıcı hiçbir şey elde etmiş görünmüyor. Belki bir yerlerden ucuz petrol ve gaz sağlamış olabiliriz; belki petro-dolarlardan açık ya da gizli önemli bir pay almış olabiliriz; ancak kararsız bir coğrafyada bunların bir zaman sonra hiçbir önemi kalmayabilir.

Öncelikle başımız ağrıdıkça NATO'ya gitme ve Amerika'ya danışma huyumuzdan vazgeçmeliyiz. Bu ülke kendi başına cumhuriyetini kurmuş ve aksasa da demokrasiye kendi başına geçmiş bir ülkedir. Bir daha vurgulamak gerekiyor: Bağımsız düşünmeye ve emperyalizmin silahlı eylemine alet olmamaya özen göstermemiz gerekiyor.

Bizim elimizi, ayağımızı bağlayan diplomatik sorunlarımızın hepsinin altında üs verip Ortadoğu'ya saldığımız Amerika vardır. Sadece hatırlatmak için: Lozan Anlaşması'ndaki karara bağlanan sınırlarımız Amerika Temsilciler Meclisi tarafından hâlâ onaylanmış değil. Başkanları Wilson mühürlü ve imzalı olarak Doğu Anadolu'da bir Ermeni ve Kürt devletinin kurulması için güvence vermiştir. Pentagon yetkililerinin elinde bölge ve Türkiye için yeni çizilmiş haritalar dolaşmaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Devleti kurulduğunda ilk olarak Pakistan tanıdı ve 15 milyon dolar da hibe etti. O gün Amerika Kıbrıs'ı kim tanırsa ambargo uygulayacağım dedi. Türk Dışişleri bakanı acele Pakistan'a gidip tanımalarından vazgeçirdi ve 15 milyon dolar hibeyi de geri verdirdi. Amerika Türkiye'ye 4 yıl ambargo uyguladı. Bugün Güney Kıbrıs, Türkiye'yi Avrupa'da sürekli veto ediyor. Şu anda Türkiye'nin ne sorunu varsa, dini örgütlenmelerin, PKK, PYD de dahil, altında Amerikan parmağı vardır. Bütün bunları anlamak için bu ülkenin desteğindeki dinci, gerici, cemaat darbesini mi görmemiz gerekiyordu! Uyaran yüzlerce insanı din düşmanı ilan ettik. Neyse ki bu hain işbirlikçi çetenin operasyonu yöneticilerin yakın çevresine dayanınca gözümüz açıldı. Doğrusunu isterseniz Türkiye'yi ve Türk Silahlı Kuvvetleri'ni beladan kurtaran, yönetimin yakın çevresinin çeşitli kaynaklarda sürekli ileri sürülen yolsuzluk iddiaları oldu. Herhalde ben aklımı yitirmiş olmalıyım.

Biz bu coğrafyanın insanlarıyla dini ve etnik kökeni ne olursa olsun birlikte yaşamak istiyoruz. Hiçbir ülkenin yönetimini el altından ya da açıkça devirmeyi uygun bulmuyo-

ruz; değişimi kendi halkının iradesine bırakmayı yeğliyoruz. Halkımızdan gizli hiçbir askeri anlaşmayı kabul etmiyoruz. Efelenmeyi, sorunları şiddetle çözebileceğimiz imajının yaratılmasını, yaptıklarımızın doğru, aynısını yapanlarınkini yanlış olarak yorumlamayı, olayları o anda işimize geldiği gibi yorumlamayı bizim gibi geçmişi ve geleneği olan büyük bir devletin siyaseti olarak benimseyemiyoruz.

Bu coğrafyanın huzura kavuşmasının, bu coğrafyayla sınırı olmayan ülkelerin buraya çöreklenmesiyle hiçbir zaman mümkün olmadığını, bu güçlerle işbirliği yapanların da aynı ihanet içinde olduklarını, eğer çağdaş bir demokrasi getirilecekse bunun yönetimlere silahlı kalkışma içine girenleri el altından silahla destekleyerek yıkmakla değil, işbirliğiyle olacağına inanıyoruz.

Eğer hâlâ eski berbere tıraş olmakta ısrar edersek; içimizdeki huzursuzluğun daha da alevlenmesinden, sorunu kaşıyanların sayısının ve isteğinin artacağından, sıkışan Türkiye'ye BOP'tan başka yeni görevler verilmesinden ve en kötüsü de hep çekindiğimiz nükleer bir gücün hasım olarak güney sınırımızda burnumuzun dibinde, stratejik ortağımız olarak bellediğimiz(!) bir diğerinin de yine bu coğrafyada bizim dışımızda sürekli olarak konuşlanmasından korkarım. Yıllarca düşman bellettikleri bir ülkenin dostluğundan medet umar hale geldik. Halbuki bu dostluğun önemini yıllarca önceden söyleyenler ya işlerinden atıldılar ya yargılandılar; hiçbir zaman rahat yüzü görmediler.

En son Musul gelişmesi nereye varır bilemiyorum? Acaba başka bir hata daha mı yapıyoruz? Herhalde hepimizin bu işin ayrıntısını öğrenme hakkı vardır. Musul'da Başika kampına asker gönderildiğini Irak şikâyet edince öğrendik. Doğrusu bu ülkenin siyasetini yakından izleyen bir vatandaş olarak benim haberim yoktu. Ancak ülke dışına asker gönderilebilmesi için onay vermesi gereken Büyük Millet Meclisi'nin üyelerinin de haberi olmamış. Meclis sadece Kandil'de

yapılabilecek operasyonlar için izin verildiğini zannediyormuş. Meğer orada kimleri askeri olarak eğitmişiz? Kendisine Güney Kürdistan devleti yakıştırması yapan **Barzani**'nin peşmergelerini. Peşmergeler dostumuz ya helal olsun diyelim. Bu dostluğu da yapılan bağımsızlık referandumda gördük. Türkiye, Sünni grupları eğitiyoruz diye bir açıklama yaptı; ancak Irak tehlikenin farkına vardı ve Musul IŞİD'den kurtarıldı. Irak yönetimi; Musul ve muhtemelen daha sonra Kerkük, bir taraftan Şii Arapların, diğer taraftan eğittiğimiz Sünni Güney Kürdistan devletinin peşmergeleri arasında ufalanacaktır.

Türkiye bu askeri eğitim birliğini korumak ve nöbet değişimi yapmak üzeri tanklı toplu yeni bir birlik göndermeye kalkışınca yeni Irak yönetimi hayır dedi. Yazılı bir anlaşmamız olmadığına göre, yapılacak iş ya bu konuşlanmayı geçerli bir anlaşmaya bağlamak ya da geri çekilmek olabilirdi. Kaldı ki bir eğitim birliğini tanklı toplu koruma alışılagelmiş bir şey değildir. Eğer eğitim için çağırmışlarsa, korumayı da onların yapması gerekmez mi? Sonuçta gönderilmesi de anayasamız açısından sıkıntı yaratan bu birliği *"ben geri çekmiyorum"* diye dayatmanın yasal bir temeli olduğunu anlamak mümkün değildir. (Er ya da geç bize çektireceklerini söylemek de kehanet olmayacaktır.) Yarın Irak, diyelim ki yapacağı bir askeri işbirliği anlaşmasıyla Rusya'yı davet eder ve bu birliğe saldırtırsa, ne yapabiliriz? Rusya'yı bir de Basra Körfezi'ne yerleştirmeye mi zemin hazırlayalım? Dedim ya ben artık anlama yeteneğimi yitirmiş olmalıyım.

Dilerim ben yanılıyorum ve yanılırım. Durum benim algıladığım gibi değil, her gün televizyonlara çıkıp her şeyi güllük gülistanlık gösterenlerinki gibidir.

İnsan Olmak Empatiyle Başladı; Geliştirebildik mi?

Memleket isterim
Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı olsun;
Kuşların çiçeklerin diyarı olsun.

Memleket isterim
Ne başta dert ne gönülde hasret olsun;
Kardeş kavgasına bir nihayet olsun.

Memleket isterim
Ne zengin fakir, ne sen ben farkı olsun;
Kış günü herkesin evi barkı olsun.

Memleket isterim
Yaşamak, sevmek gibi gönülden olsun;
Olursa bir şikâyet ölümden olsun.

Cahit Sıtkı Tarancı

Bizi diğer canlılardan ayıran birçok özellik sayılır; ancak, bunlardan ikisi sadece insana özgüdür: *merak* ve *empati.*

Merakın insan yaşamındaki önemini çeşitli yazılarımda dile getirmiştim. Bilimsel gelişmenin ve düşünmenin, buna bağlı olarak kültürün temelini oluşturduğunu çeşitli örnekler vererek vurgulamıştım. Ancak sosyal gelişmenin ve insana özgü duygusal dünyanın evrimleşmesinin de empatiyle oluştuğu kuşku götürmez bir gerçektir.

Kültürleşme ve bilimsel gelişmeler için merakın, sosyalleşmek için empatinin ortaya çıkması kaçınılmaz görünüyor. Hangisinin önce çıktığı konusundaysa doğrusu bilgimiz yok. Tartışmaya açık (belki merak önce olabilir); ancak birbirini

yani merakın kültürel gelişmeyi, kültürel gelişmenin merakı; empatinin sosyalleşmeyi, sosyalleşmenin de empatiyi güçlendirdiği söylenebilir.

"*Empati* ya da *eşduyum*, bir başkasının duygularını, içinde bulunduğu durumu ya da davranışlarındaki nedeni anlamak ve içselleştirmek demektir. Kendi duygularını başka nesnelere yansıtmak anlamında da kullanılır. (Örneğin saksıdaki bir çiçeği okşamak gibi.) Zıt anlamlısı *antipatidir.*

Bebekler üzerinde yapılan incelemelere göre empati, doğuşta yüksek olmakla birlikte, yeterince beslenmediği takdirde hızla yitirilen bir yetenektir. Empati yeteneğini sonradan kazanabilmenin yolunu ise bilim adamları şöyle tanımlamaktadırlar: Açık uçlu sorular sormak, temkinli hareket etmek ve temkinli yorumda bulunmak, hızlı yargılara varmaktan kaçınmak, kendi davranış ve düşüncelerimizi anlamaya çalışmak, geçmişten ders almak, olayları akışına bırakmak ve kendimiz ve karşımızdakilerin davranışları için belirli sınırlar oluşturmaktır. Olumlu amaçlar için kullanıldığında işbirliği, üretkenlik, refah ve mutluluğu artıran bu yetenek; kötü amaçlar için kullanıldığında manipülasyonculuk şeklini alır.

Tekrar basit olarak tanımlarsak, "*empati*", bir insanın kendini karşıdaki insanın (bazen de canlı diğer bir varlığın) yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamasıdır. Empati sayesinde insan ilişkileri gelişir. İnsanlar arasındaki kavgalar azalır ve zamanla yok olur. Aile içi empatiyse aile bireylerinin karşısındaki insanı kendi yerine koymasıdır. Bu sayede bireyler karşıdakinin ne tepki vereceğini bilir ve ona göre davranır.

Empatinin tam olarak gerçekleşmesinin üç kuralı vardır:

1. Bir insanın kendini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması,

2. Karşıdakinin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlamak ve hissetmek,

3. O kişiyi anladığını ona açıkça ifade etmek. (Wikipedia, Vikipedi, özgür ansiklopedi'den.)

Her insanın egosu (ego ben demektir) vardır. Ancak insanın bu egosunu toplum içerisinde sınırlaması empatinin doğuşunu hazırlar.

Bir daha vurgularsak insan, empati taşıyandır. Bunun en açık tanımı, kendine yapılmasını istemediği şeyin, başka birine yapılmasını hoş karşılamamaktır.

Acaba şu anda bulunduğumuz toplum bu nitelikte midir?

Durum öyle görünmüyor; televizyonlarda her gün birilerini aşağılayan programların büyük bir kesim tarafından beğeniyle izlenmesi, bu insani vasıflara ne kadar ulaştığımızın ciddi bir göstergesi olabilir.

Dikkat edin, televizyondaki beğenilen dizilerin çoğu, oynayan kişilerin birbirini azarladığı, aşağıladıkları, aldattıkları, kandırdıkları ve dolandırdığı dizilerdir. Başka bir adamın aşağılanmasını beğeniyle seyreden bir kişinin ya da toplumun empatiyi geliştirdiği söylenemez. Özünde empati eksikliğinin bugün ve geçmişte neleri doğurduğunu, nelere neden olduğunu bazı örneklerle görebiliriz.

Tarihin her döneminde, her coğrafyada; gelenek, görenek, bireylerin davranış biçimleri, yaşama bakış şekilleri farklı olmuştur. Bundan sonra da olacaktır; ancak her dönem ve her coğrafya için değişmeyen evrensel duygusal değer ve tanım empatidir; *yani kendine yapılmasını istemediğin şeyi başkasına yapmayacaksın, dilemeyeceksin, yapılırsa da hoş karşılamayacaksın.*

Özellikle geçmişte birbiriyle kavgalı ülkelerin vatandaşları bir araya gelince birbirlerini suçlamaya, şu ya da bu şekilde aşağılamaya çalışırlar. Sanki bunları yaptıklarında, yani tar-

tışmada üste çıktıklarında, geçmişlerini ya da suçlarını aklayacaklarmış gibi. Empatiyi yeterince geliştirmiş olanlarsa, yani insani özellikleri kazanmış olanlar, bu konuşmayı şöyle bitirirler: *Tencere tencereye bakar, senin altın kara, benimki senden kara dermiş*. Başarıyı ve iyiliği kabullenmek kadar, suçu da üstlenerek ve nedenini "*doğru biçimde*" -suçu temizlemeye yönelik uyduruk nedenlere dayandırmadan - analiz etmenin bir erdem olduğunu ve empatiye ulaşmanın en kestirme yolunun bu olduğunu öğrenmemiz gerekir.

Empati, önce çocuğu (yerine göre doğayı ve diğer canlı varlıkları) sevmekle başlar

Çünkü, çocuklar ortak sevgimiz, ortak değerimizdir, insanlık için en küçük paydadır.

Hiçbir şeye gülümsemeyen katı bir yüz, hiçbir sevgiye demir atmamış katı bir yürek, hiç kimsenin acısını umursamamış duygusuz bir insan, nice ölümlerin üstüne basıp geçmiş ayaklar, hiç kimseyi umursamamış gözler bile, bir çocuk karşısında en az kendi yaşamının önemli bir parçası olarak gördüğü kendi minik çocuğu karşısında çözülme olasılığı taşır. Kendi yaşamında, kendi ırkını, kendi dinini, bazen kendi çıkarlarını, bazen toplumun esenliğini koruduğunu zannederek, başkalarına ölümü fütursuzca reva görenler bile, kendi çocuklarının doğumunu coşkularla kutsamışlar, ölümlerinde acılara gark olmuşlardır.

Bir çocuğun doğumuna kadar ortaya çıkan olağanüstü biyolojik olayların hayranlık verici penceresinden bakmak, onu yitirmenin, hatta değil yitirmek, onu yitirme korkusunun algılandığı bir ruh durumuna bakmak bile, başkalarının yaşamlarına şefkatle yanaşmayı sağlayacak, insanlara çektirilen acıların bunca azgınlaşmasını önleyecektir.

Sabah elinde oyuncak maymunuyla sağa sola koşan çocuklarını, akşam, soğuk morgda sevmenin ne demek olduğunu ancak yaşayanlar bilir. Bu acıyı tadanlar, yaşamın kutsallığını

en iyi bilenlerdir. Bu nedenle bir ana-babanın çocuklarını mezara koyarken çektikleri acıyı ve bunu insan eliyle koydukları kuralları öne sürerek, başka hesaplaşmaların objesi yapmanın aşağılatıcı duygusunu ancak bu empatiyi geliştirenler anlayabilir. (Bu nedenle bu kitap buna örnek olabilecek bir gözlemle bitirilecektir.) Bir yaşamın değil sonlandırılmasına, belirli bir kısmının haksız olarak anlamsızlaştırılmasına (örneğin haksız tutuklanmalarına) bile tepkisiz kalmayı empati yoksunluğu olarak değerlendirir.

İnsan soyu, objesi aynı olan bu iki duyguyu yani sevmekle korumayı, öldürmekle yok etmeyi, bir araya getirmede zorlandığı için, mobinglerin, tehditlerin, şantajların, işkencelerin, öldürmelerin, ölümlerin ve şiddetin ardı arkası kesilmemektedir. Bir yandan, bir başkasının vücudunun ortadan kaldırılmasından medet umularak bir çeşit kutsanan ölüme yasal ya da yasadışı imza atarken diğer taraftan kendi parçasının, yani çocuklarının ölüme yollanmasına karşı koyması ve onun gözyaşlarını hissetmeye kalkışması, bu çelişkinin en önemli iki halkasını oluşturmaktadır. Onurlu bir insan için ölüm, sadece kalbin durması demek değildir; haksız yere suçlanması, tutuklanması, cezalandırılması, toplum nezdinde yaptıklarının bir kalemde silinmesi, sistematik olarak aşağılanması, zan altında tutulması da manevi bir ölümdür ve hatta böyle bir duruma düşürülmek bu insanlar için bedensel ölümden beterdir. Bütün bunları seyretmekle yetinenler, empati yoksunlarıdır.

Yaşam sadece bizimkinden ibaret, gözyaşları da, sadece kendimiz ve kendi çocuklarımız için boşalacak kadar sınırlı değildir.

"Ateş düştüğü yeri yakar" sözcüğü neden uygar bir insan için geçerli olsun. Kendi korkularımız, kendi acılarımız neden sadece bizim, başkalarınki sadece başkasının olsun. En azından bu duyguya, ortak paydamız olan *"çocuk sevgisinden"* başlayarak ulaşamaz mıyız?

Buraya kadar anlatılanları son 20 yılda yaşadıklarımızı göz önüne getirerek değerlendirin. Yüzlerce insanın yıllarca suçsuz yere hücrelerde tutulduğunu, onurlu yaşamlarına kara çalındığını, bazen çocuklarının yüzüne bile bakamayacak biçimde aşağılandıklarını anımsayın. Kalp kastan yapılmıştır, ancak cam kadar kırılgandır. O gün bu olayları bilim adamı, yargı elemanı ve yazar çizer olarak kutsayanların bu gün hâlâ görsel basında ahkâm kesmeleri olsa olsa yüzsüzlük ve ahlaksızlıkla açıklanabilir.

Dünyanın en uygar ülkeleri olarak bize sunulan Batı dünyasını, birkaç şirketini ekonomik krizden kurtarmak için trilyonlarca dolarını bir anda gözden çıkarmasına karşın, bir yudum suya, bir kaşık pirince hasret kalan, kaburga kemikleri çıkmış çocuklara başka bir dünyanın çocukları gibi bakmasını, teknolojisi olan, ancak empatisi olmayan bir dünya olarak görebilirim.

Empatiyi nerede ve ne zaman geliştireceğiz?

Empatiyi öğretmenin en iyi yolu, belki de sözlü bir iletişimi gerçekleştirmeden çocuk ile hayvanlar arasında dostluk kurmayı sağlayacak eğitimlerle başlamaktır. Böylece çocuk; duymadan, işitmeden, açıklama beklemeden, çıkar ilişkilerine henüz başlamadan, kendi dışındaki bir canlının -insan dışında da olsa- duygularını bir anlamda anlayabilir; empati kurabilir.

Bu açıdan baktığımızda toplumumuzda empati kurma eğitimi yaygın mıdır diye düşünebiliriz. Bunun için çok uzağa gitmeye gerek yok, bu satırları yazan kişinin geçmişindeki bazı anılara bakmak bile yeterlidir diye düşünüyorum.

Evin tek çocuğuydum, belli ki ilgi ve sevgi olağanın üstündeydi. Bir gün ineğimiz doğurdu; sabah gözümü açtığım zaman, yanımda eski bir yorganın altında, mangalın yanında inanılmaz güzel bir buzağıyı yatar buldum. Ahırda üşümesin diye anam, battaniyeye sararak mangalın yanında, benim

yatağımın ayakucuna yatırmış. Kalktım, bu dünya güzeli danayı öptüm öptüm, sevdim sevdim.

Her gün boynuna sarılıp öptüğü bir canlıyı akşam kızartma olarak yiyen bir insanın empatisi ne ola? (Nanoş ile Küçük Ali)

Buzağı bir zaman sonra dana ve benim en iyi arkadaşım oldu, onun otlatılması görevi bana verildi. Dişi olduğu için, o günlerin gazetelerinde sayfalardan düşmeyen güzel bir kadına takma ad olarak verilen "Nanoş" adını koyduk. Dostluğumuz o denli ilerledi ki, artık Nanoş benim yüz (mimik) ve vücut (gestik) hareketlerimi anlıyordu. Ben de gözlerinin ışıldamasından mutluluğunu ve sıkıntısını anlar oldum. Tam 13 yıl yaz boyunca Nanoş benim sessiz arkadaşım ve her akşam içtiğim sütün kaynağıydı. O uzun diliyle kâh bir yaprak almak için kâh bana bağlılığını belirtmek için yaladığını hiç unutamadım.

Bir gün bu 13 yıllık dostluğumuz sonlandı. Kurban bayramı geliyordu ve camilerde, keseceğimiz kurbanın sırat köprüsünden geçmemize nasıl yardım edeceği anlatılmaya başlandı. Evde de -şimdi daha iyi anlıyorum- ailemizin şerefi var, doğru dürüst bir şey keselim deniyordu. Herhalde ailem bendeki bu sevginin derinliğini anlamış olmalı ki bir bahaneyle, kurban bayramının birinci günü, beni evden uzaklaştırdılar. Halbuki her kurban bayramında ailelerin çocuklarının tümü ve keza ben de kesilen kurbanın yanına -anam ve babam çok sıcak bakmasa da- çağrılır, boynu kesilmiş, kan fışkıran, ancak omuriliği can çekişmek için bırakılmış hayvanların çırpınışları seyrettirilirdi, bunun sevap olduğu söylenirdi. Nedense o yıl çevrem beni bu sevaptan yoksun kılmıştı.

Bayramın akşamı, ailemin bazı diğer bireyleriyle birlikte sofraya oturduk ve et kızartmasını yemeye başladık. Herkes etin lezzetinden, yumuşaklığından söz edip atıştırırken, bir ara birinin, anama dönerek *"Abla Nanoş'a da ne güzel bakmışsın"* dediğini duydum. Ağzımdaki lokma büyüdü yutamadım; ancak anam ve babam o kadar iyi ve düzgün insanlardı ki, bir hayvanı göz göre göre kesemezlerdi; hele çocuklarının arkadaşını hiç. Yine de içime kurt düşmüştü. O ara mutfağa giden anamın peşine düştüm ve mutfakta yakalayıp, *"Ana, Nanoş nerede"* diye sordum. Anam; *"Oğul, inekler doğuramayınca kısır kalırlar, kısır kalan inekler de artık süt vermezler ve sadece yem yiyerek ev sahibine külfet olurlar. Nanoş da döl tutmadı, kısır kaldı, kesmek zorunda kaldık."*

Mutfakta çatal iskemleye oturduğumu ve gözlerimden sicim gibi yaş aktığını bugün gibi hatırlıyorum. Bu nasıl bir kültür, bu nasıl bir inanç, bu nasıl bir eğitim ki, çocuklarının 13 yıllık dostunu (insan olması gerekmiyor) sevap edinmek ve komşulara karşı mahcup olmamak için bir anda yok ediyor.

O anda ağzımdaki lokmanın benim kasım, etim, kemiğim olduğunu aynen hissetim, inanılmaz acılar duydum. Doğanın tümüne, insanların tümüne, yaşayan her şeye sevgi ve

saygı duyacağım kaynak, yani empati, kurumaya başlamıştı. *"Daha sonra gemisini yürüten kaptandır"* ve yüzlerce benzer atasözünün yaygın olduğu toplumda, empatinin *"E"*sinin bile olamayacağını öğrendim. Toplumda herkes insanlıktan, yardımdan, hoşgörüden, saygıdan, özveriden söz ediyor; ancak bu özelliklere sahip bir adam arıyoruz ki heykelini dikelim.

Altyapısı zaten bozuk olan böyle bir topluma, amacı sadece ve sadece kazanmak olan bir de vahşi kapitalizm enjekte etmişseniz, *"empatiyi yitirmiş"* bu toplumun, karşısındaki başka ya da farklı bir bireyi ya da topluluğu (hele kendinden farklı ise) düşünmesi ve anlaması artık hayal olmuştur. Başka birinin iyiliği için onun duygularıyla düşünmeyi bir yana bırakalım, o insanı, çeldirebilmek, kızdırabilmek, yolabilmek, kazıklayabilmek için düşüncelerini okuyacak bin bir yol geliştirmeye başlar. Birçoğu çocuklar için zararlı olan bunca reklamın göz göre göre yapılmasını (ve göz yumulmasını) nasıl açıklayabilirsiniz?

Bir kısmınız bu yazdıklarıma tümüyle ya da bir kısmına katılmayacaktır. Uygarlığın ulaştığı erdemlerden örnekler vermeye kalkışacaklardır; ancak o zaman şu soruyu da kendilerine sormaları gerekecektir: Bildiğimiz kapı kilidi ne zaman, ne için insan soyunun kullanımına sokuldu? Hayvanlardan korunmak içinse, sadece bir bariyer, çit ya da kapalı bir mekân yeterlidir. O halde kilide ne gerek vardı; eğer sizin saygı duyduğunuz ve önem verdiğiniz bir insan toplumu varsa. Kilit, empatisi olan örnek bir toplum için utanç simgesidir. Bir apartman düşünün, 30 yıl komşularınızla yemişsiniz içmişsiniz, çocuklarınızı birlikte büyütmüşsünüz ve bir gün yine yiyip içtikten sonra, ayrılırken birbirinizin yüzüne baka baka, çıtır çıtır kapılarınızı kilitlemişsiniz. Bunun anlamı şu, ben yine de sana (size, bu çevrenin insanlarına, topluma) güvenmiyorum. Siz gelir benim malıma, canıma ve ırzıma tasallut edebilirsiniz. Kilit kullanma gereksinmesi duyuldu-

ğu sürece, insanın -biz ne zaman insan olacağız sorusuna da yanıt olarak- gerçek bir insan toplumuna yaraşır olgunluğa ulaşması gerçekleşmeyecektir. Kilidi kaldırmayı bir yana bırakalım; kapılarımıza birden çok kilit takmayı ve kilitlerin en zor açılandan olması için her türlü yolu deniyoruz. Esasında kilit, empatinin anlaşılması için de bir anlamda kilittir.

Empatinin geliştirilemediği toplumlar her türlü belaya açıktır, çünkü başka birini anlamaktan yoksundurlar. Başka birini anlayamazsanız sosyal organizasyonu ve insanın insana saygısını geliştiremezsiniz. Bunun için size -Türkiye'yi uzun bir süre meşgul etmiş- geçmişten bir örnek vermek isterim.

Empati- bir televizyon oyunu

Türkiye'nin büyük bir kısmında, anasına, kızına yan baktı diye adam öldüren insanlar, bakalım başkasının namusu için ne düşünüyor? Bunun en tipik örneği, bir komedyenimizin programında, bekâr bir kadın bakanımız için sarf ettiği sözler ve onu izleyen olaylarda yatar. Bu oyunda, bakanımızın bakire olduğu, kimseyle yatmadığı, uygun biri olunca yatacağı, el kol hareketleriyle hoş olmayan bir şekilde anlatılmış; oyun bakanımızın mahrem yerlerinin bir çeşit deşifre edilmesine dayandırılmıştı ve RTÜK bu oyundan dolayı ilgili televizyonu bir gün süreyle kapatmıştı. Türkiye'de kıyamet koptu, sözde aydınlar, sözde sanatkârlar, hatta politikacılar, bakanlar, akılları sıra ona buna yaranmak için, "*demokrasi, özgürlük, insan hakları, basın hakları gibi kavramları da salata ederek*" kınamaya kalkıştılar. Yurdun dört bir tarafında röportajlar yapıldı, binlerce imza toplandı. Doğu'da Türkiye'nin en tutucu illerinden birinde bile on binlerce imza toplanmıştı; bu çirkin oyun devam etsin diye. Hemen hepsinde, bakanımızın şeyinin, amiyane bir şekilde el kol işaretleriyle alay konusu yapılmasının demokrasiye ters düşmediği, tersinin özgürlüklere müdahale olduğu işleniyordu. Saygısızlığın ta kendisi kutsa-

nıyordu. Eğer böyle bir erdemlilik ve fedakârlık isteniyorsa, o zaman destek çıkan bu kişilerden biri çıkıp bırakın bakanı, benim karımın ve kızımın müstehcen yerlerini konuşun demeliydi. Tipik, ilkel ve evrimleşmemiş bir yarı insan davranışı sergilenmişti.

İnsanı insan yapan iki önemli özellikten biri olan *empati* bu topluma en azından bir kesimine uğramamıştı da ondan. İnsani özellikler diye saydığımız diğer birçok özellik, primatlar (maymungiller) başta olmak üzere hayvanlarda derece derece mevcuttur. Empatiyi bir daha tanımlarsak: *Kişinin kendini karşısındakinin yerine koyup, onun duygularını okuma, anlama ve aynen hissetme anlamına gelir. Bunun sosyolojik ve psikolojik tanımı, birinin kendi için istemediği bir şeyi, başkaları için reva görmemesi anlamına gelir.*

Anadolu'da, geçmişte özellikle kırsal sayılan illerde sinemaya gittiğimde, yanımdaki ya da çevremdeki insanların, filmde bir kızın zorla ırzına geçilirken, *"gördün mü, adamı böyle yaparlar, haydi dayan..."* gibi adi teşvik edici sözcüklerle takındıkları tavırlar beni hep ürkütmüştür. Tecavüze uğrayan kendilerinin anaları, bacıları, kızları, eşleri de olabilir diye düşünmeye yanaşmazlar.

Kendi inanç sisteminden ya da bağlı olduğu tarikattan biri ya da bir yandaşı 14 yaşındaki bir kızın ırzına geçerse (Bir zamanlar dinci bir gazetede yazar olan HÜ adındaki bir gazeteci bozuntusuna, bu melanetlerini örtmek için verilen desteği hatırlayın), bu iğrenç eyleme kılıf bulmayı bir görev bilenler ve kendi rızası olmadan bu zulme (tecavüze) uğrayanları taşlamayı ya da aşağılamayı bir erdem olarak sunanlar, empatinin *"E"*sini bile geliştirememiştir, geliştiremeyecektir; çünkü onlar için hep ben duygusu inanç duygularının bir parçasıdır. Bu nedenle Hıristiyanlar başta olmak üzere, birçok dinin mensubu, bırakın başka dinleri kendi dinlerinden bile binlerce insanı gözlerini kırpmadan öldürdüler.

Bu eğitim empatiyi öğretemez

Sağlıklı insanlarda görülen empati, gerçeği anlamanın en önemli anahtarıdır. Eğer bu duyguya sahip değilseniz, narsist (yalnız kendini seven) bir insan olursunuz. Bu kavramı kendi özgün anlamından taşırarak toplumlara, geçmişe ve geleceğe de uygulayacak şekilde genişletirsek, bize kahramanlıklar olarak sunulan çok şeyin barbarlık ve bir insanlık dramı olduğunu anlarız. Örneğin, kendi inancını kimseye zarar vermeden yürüten, bin emekle bağını bahçesini kuran ve üreten, herkese, her düşünceye saygılı bir toplum, bir gün zırhlarla kuşanmış, gözlerini kan bürümüş, talandan ve zulümden başka hiçbir değeri olmayan bir güruh tarafından çevriliyor. Atalarının ve kendinin biriktirdikleri her şey bir anda yakılıp yıkılıyor, talan ediliyor, bütün değerli şeyleri çekilip elinden alınıyor, eğer kafası kılıçtan geçirilmemişse kendisi köle, eşi cariye yapılıyor; çocukları bir daha geri dönmemek üzere, kalmışsa ailelerinden çekilip alınıyor ve bütün bunların *"kendi üstün ırkı, tanrısı ya da uygarlık adına"* yapıldığı söyleniyor. Hatta bırakın yabancı bir dinden olmayı, kendi dininden olup da, farklı bir yol tutmuş olanların ve hak olarak kabul edilmiş mezheplerin mensuplarının dahi düşman olarak görülmesi; 21. yüzyılda bile bu inanç ayrılıklarından dolayı insanların, şehirlerde, polisin ve askerin gözü önünde, devletin de göz yummasıyla katledilmesi ve yakılması; en acısı bu eylemleri *"kendi mezhebinden ya da yolundan olmadığı için müşrik sayıp, cehennemlik olduğuna karar vererek"* tasvip ettiklerini davranışlarıyla gösteren insanların hâlâ en yetkili yerlerde, hatta parlamentolarda bulunması, bu düşüncenin ıslah olmayacağının tipik bir kanıtıdır. Hiçbir hayvanda utanma duygusu gelişmemiştir, bu özellik yalnız insana özgüdür. Eğer bütün bunları utanmadan hâlâ kahramanlık ve erdem olarak benimsiyor, öğretiyor ve savunuyorsanız, insanlık değerlerinizin bir daha gözden geçirilmesi gerekir.

Siz, soyunuzdan olduğuna inandığınız insanların şiddetini, gaddarlığını, katliamlarını *"Taş üstünde taş, baş üstünde baş"* bırakmadı gibi cümlelerle orta eğitiminizdeki kitaplarda çocuklarınıza öğretiyorsanız; bunun adı empati değil, antipatidir. Böyle bir eğitimden geçmiş bir çocuktan başka birini anlamasını beklemeyiniz. O kişi için bir şey kendine yararlı ise her şey mubah, değilse günah ve ahlaksızlıktır.

Bu tıynetteki bir kişi 15 yaşında bir kızı alır, gerektiğinde hoca nikâhı yapar ya da nikâhsız yaşar. Ancak ailesinden bir kız bir gence, ailesine danışmadan gönül verirse, onun ölüm emrini verir; bu emri de 18 yaşını doldurmamış oğluna ya da kardeşine icra ettirir. Çünkü sevmek ve sevilmek hakkının sadece kendinde olduğunu düşünür. Aslında sevmenin ya da sevilmenin bir insani özellik olduğunun farkında bile değildir. İki elle sarıldığı öğretinin içeriğinde de kişilerin birbirlerini gönülden sevmeleri öngörülmemiştir, kutsanmamıştır; seveceksen dini önderlerini sevmelisin!!! En çirkini de yönetimde olanların ya da icazet verme yetkisini kendinde görenlerin, gelenek, görenek, töre, inanç sistemlerine aykırılık gibi zırhların arkasına sığınarak, bu tip eylemlere onay vermeleri (hatta yasal yollarla cezaları hafifletmeleri) ve yapanları yüreklendirmeleridir. Dini değerlerin iyice pekiştiği son 10 yılda, töre cinayetlerinin ve genç kızların aileleri tarafından öldürülme olaylarının yüzde 1400 artmasını neyle ve nasıl açıklayacaksınız?

Yanlış empati kurmak (örnek göstermek), doğrusundan daha tehlikelidir

Kötü örnek alınarak kurulmuş bir empatinin hiç kurulmamış bir empatiden daha tehlikeli olduğu da bilinen bir gerçektir. Örneğin zamanımızda bin bir rezilliğe imzasını atan kişiler, örneğin imanı yerinde olduğu söylenen kişiler, yasaların bile yasakladığı suçları işledikten sonra (örneğin küçük yaştaki kızlar söz konusu olunca), televizyonlarda peygamberimiz

de böyle yapmıştı, falanca din âlimi de böyle bir fiili meşru kılmıştı gibi yorumlarla kendilerini savunmaları empatinin en kötü örneklerini oluşturmaktadır.

Dünyanın her döneminde, her coğrafyasında hoş karşılanmayan ya da benimsenmeyen fiiller ve davranışlar vardır; ancak her dönemde bunları şu ya da bu şekilde yapanlar da vardır. İşte kötü bir empati bu kabul edilemeyen örneklerle eşleştirilerek gerçekleştirilir. Örneğin çoğumuzu kötü bir fiilimizden dolayı sıkıştırdıklarında, bu örneklere sığınırız: Falanca komutan, falanca milletvekili, falanca başkan da böyle yapmıştı diyerek fiilimizin meşruluğunu savunmaya kalkışırız.

Bence en ahlaksız insan tipi, yaptığı kötü fiillerine kötü örneklerle kılıf bulanlardır. Ne yazık ki siyasetimiz ve basın ortamımız, bu batağın içine gömülmüş durumdadır. Bu kitabın son bölümü olarak yazmış olduğum *"Ben Artık Bu Toplumun Sosyal ve Manevi Bir Üyesi Değilim"* adlı yazıda, geçmişin kinini kusanların, yaşanan rezaletin etkisini gidermek için, onlar da şöyle yapmıştı yaklaşımıyla savunmaya kalkışanların, empatiden zerre pay almadıklarına tanık oldum.

Bir siyasetçi ya da politikacı çıkıp da falanca yerde yolsuzluk var dediğinde, sorunun üzerine eğileceğimize, hemen o sözü söyleyen kişinin kendisi, partisi ve mensup olduğu partinin geçmişi hakkında yolsuzlukları araştırmaya başlıyoruz. Sanki bu kişinin bağlantılarından ya da yandaşlarından biri ahlaksız ve yasal olmayan bir fiil yapmış ise, bizim yaptığımız fiil meşru oluyormuş gibi. Sen de... *diye başlayan her cümlenin arkasında bu kötü örnek yatar.*

Bir defa kötü bir örneği savunma silahı olarak kullanmaya başlamış, kendinizi düzeltme zahmetinden kurtarmanın kolay yolunu bulmuşsanız, ne siz ne de sizin mensup olduğunuz toplum, kendini kötülüklerden arındırabilir. Yolsuzluk, arsızlık, rüşvet, hırsızlık, üçkâğıtçılık, köşe dönmecilik artık toplumun ortak özelliği durumuna gelmiştir. Bakın son yarım yüzyıla, doğru ya da yanlış, birkaç istisnanın dışında (ör-

neğin cumhurbaşkanlarımız **Cemal Gürsel, Fahri Korutürk,** Ahmet Necdet Sezer) adı yolsuzluğa bulaştırılmamış yöneticimiz yok gibidir. Hiç kimse kalkıp da benim cumhurbaşkanıma, başbakanıma, bakanıma, milletvekilime, Genelkurmay başkanıma iftira atamazsınız demiyor; sadece bıyık altından gülüyor. Bu kişiler de görevleri sırasında dokunulmazlık zırhına büründükleri için ya da yandaşlarının yardımıyla körü körüne korundukları için; daha sonra da bürokratik işlemlerden dolayı suçlandıkları filler soruşturulmadan zamanaşımına uğrayarak kapatıldığı için doğru ile yanlış birbirine karışıyor. Merak edenler sonucu öğrenemeden öbür dünyaya göç ediyor, suçlananlar da aklanamadan kötü örnek olarak sosyal tarihimize geçiyorlar. Daha sonraki ahlaksızların kuracakları empati için sağlam gerekçeler oluşturuyorlar.

Değişik biçimlerini günümüzde de ağır bir şekilde yaşıyoruz. Geçmişte yapılan eylemlerin çoğunda (12 Mart, 12 Eylül hareketlerinde) acı çekmiş insanların bugün suçsuz olduğunu anlıyoruz. Bir insanın yaşamının kutsal olduğunu hisseden herkesin (kolluk gücü olsun, yargı olsun, yürütücü olsun) haksız yere eziyete uğratılmanın bir insanlık suçu olduğunu öğrenmiş olması gerekir; çünkü yaşam geriye döndürülmeyen bir süreçtir ve herkes için kısıtlı bir süredir. Hiç kimsenin bu sürecin bir kısmını çalmaya hakkı olmamalıdır. İşlenen bir suçun da cezasız kalmaması gibi kutsal bir duygudur bu.

Elindeki olanaklar ve yasal güçle, bu sürecin incinmemesine ya da çalınmamasına en çok özen gösterecek kurum ise bir devletin kolluk kuvvetleri ve yasal organları olmalıdır. Sonunda suçsuzluğu kanıtlanan bir insanın kısıtlı yaşam sürecinden çalınmış böyle bir değeri kim iade edebilir. Türkiye'nin bu konuda geçmişte de bugün de duyarlı davrandığını kimse ileri süremiyor.

Her türlü olanağa sahip devletin gücü, -eğer tertip içinde değilse- emin olduğunda böyle bir kısıtlama eylemine karar

vermeli; ancak gücü sınırlı olan bireyin kendini aklamasını -hem de tutukluyken- beklemesi herkesin bir an önce değiştirilmesini istediği bugünkü yasalara olmasa bile, empati dediğimiz insani değerlere uygun düşmemektedir.

Geçmişte bu empatiyi geliştiremeyenler bugün acı çekiyor; bugün duymayanlar da yarın çekecek…

Çok özel not: Okuduğunuz her şeyde, dinlediğiniz her haberde, yazılanlar ve söylenenler sizin gelenek, görenek, inanç, ırk ve ait olduğunuz kesimin benzer duygularını okşuyor olsa bile, ilk olarak kendinizi karşınızdakilerin yerine koyarak öğrenmeyi ve anlamayı deneyin. Göreceksiniz insan olmak kolay değil, böyle bir alışkanlığı geliştirdiğiniz zaman da -bugün de yarın da- yanılmanız kolay olmayacaktır…

İlk Olarak Geçmişle Yüzleşmek Gerekiyor

Eğer en önem verdiğin değerlerin içinde, *"… çağırdığında uymuyorsa onu öldür"* anlamında ifadeler bulunuyor ve sen de o ifadelere tartışmasız inanıyorsan, senin empati geliştirmen olanaksızdır.

Amacı sadece cihat olan topluluklar ve kişiler, Osmanlı'ya sıcak bakmıştır; çünkü Osmanlılar dini yayma söylemi altında bir kesimin sırtını sıvazlarken, birilerinin alın teriyle kazanmış olduğu şeyleri en kısa zamanda ele geçirmek ve giderlerini bu yolla karşılamak peşinde koşmuştur. Bu nedenle dünyanın tümünün Müslüman olmasını amaç edinmiş bir zihniyet için Osmanlılar, biçilmiş bir kaftandı. Birinci Cumhuriyeti yıkıp İslamcılarla İkinci Cumhuriyet kuracaklarını bir zamanlar düşleyenlerin (Ne yazık ki bunlardan bakan olanlar bile vardı.) zaman zaman dünyanın tümünün Müslüman olması gerekir şeklindeki açıklamaları bu çarpıklığa tipik örneklerdir. Ancak Osmanlılar, dini, başka ülkelerin işgali ve yağması için, insanları kullanmanın bir yolu olarak görmüşlerdir, bu nedenle cihat söylemiyle yola çıkmışlardır. Haçlı seferlerini düzenleyen Avrupa da aynı yolun yolcula-

rıydı. Başka bir ülkenin insanının emeğini (yerine göre doğal zenginliklerini) güç yoluyla elde etmeye kalkışmak ahlaksızlıktır. Bugün orta eğitimdeki ders kitaplarında dahi, ekonomik durumu düzeltmek için padişahların sefere çıkışı, ganimetlerin elde edilişi, verimli yerlerin ilk olarak aile çevresine, daha sonra çevredeki işbirlikçilerine ve yandaşlara nasıl dağıtıldığı ballandırılarak anlatılır. Çöküşün hızlanması, sefer yapamayıp devlet hazinesine ganimet (dini anlayışla) yani talan yoluyla artık gelir gelmemesine bağlanır.

Empati yoksunu sadece Osmanlı mıydı?

Amerika, binlerce insanı yargısız öldüren Saddam'ı ortadan kaldırmak ve demokrasiyi getirmek bahanesiyle, 2003 yılında Irak'ı işgal etti. Ortadoğu'daki şeyhlerin, emirlerin, kralların hamisi olan Amerika'nın demokrasiyi buralara yerleştirme gibi bir derdi yoktu; onun derdi belirli yerlere yandaş yerleştirmekti. Irak'ta bir milyon insanı öldürüyor ve bu öldürmenin faturası bilmem kaç yüz milyar dolardır diyerek Irak'ın petrolüne el koyuyordu. İnsanlığın ortak mirası olan tarihi belgelerin yağmalanmasına göz yumuyor ya da organize ediyordu. Batı'nın çıkarcı kapitalistleri bu ahlaksızlığı görmezlikten geldi ve her defasında bu yıkıcı gücün yanında yer aldı. Yarın aynısını ya da benzerini bize ya da başka bir komşumuza uygulayacak gibi görünen bu sınır tanımaz gücü, bizim, çoğunluğu sağ eğilimli ya da tutucu kesim olarak bilinen yetkililerimizin, düşünürlerimizin, yazarlarımızın, çizerlerimizin örnek alması, yandaş olması ve her cümlede "*Amerika'da bu böyle*" gibi örnek göstermesi, aptallığın ötesinde, empati için kötü bir örnek oluşturmaktadır. Kabalığı ve kötülüğü kutsayan bir empati geliştirmişseniz, bu yıkıcı güçlerin, ülkenizin içinden geçecek petrol boru hattının güzergâhını çizmesine, başka bir ülke ile kuracağınız ilişkileri düzenlemesine, hatta komşularınızla yapacağınız

ticaretin niteliğine ve miktarına da karar vermesini olağan karşılamaya başlarsınız. Çünkü *"ben güçlüysem çok şeyi yapma hakkım da vardır"* diyen küresel bir güçle empati kurmak gibi bir batağa saplanmışsınızdır. Çanakkale'de İngilizlerin güdümündeki ANZAC'larla ve Hintlilerle savaşan Türk milleti; Sudan'a, Afganistan'a, Lübnan'a, Kore'ye asker gönderdiğinde, Cezayir'in bağımsızlığı için Birleşmiş Milletler'de karşıoy kullandığında, Süveyş Kanalı'nı işgal etmeye girişen Fransız ve İngilizlere ülkesinde askeri üs verdiğinde; on yıl boyunca komşusunun (Irak'ın) bombalanması için havaalanlarını açtığında, 105.700 sortiye izin verdiğinde, yani bu kadar bomba atılmasına göz yumduğunda, Afganistan'da göz göre göre sivillerin öldürülmesine katkıda bulunduğunda, Milli Kurtuluş Savaşı'nda edindiği empatiyi, günümüze taşıma becerisini gösteremedi. Ne yazık ki bütün bunlardan ders alamadığımız gibi, Suriye üzerinde oynanan oyunlara da başaktör olarak müdahil olduk.

Bugünkü yaşamımıza ve bilgimize tek bir cümleyle katkıda bulunmayanları; bizim ırkımızdan ve inancımızdan olmayan birilerini kılıç zoruyla dize getirenleri, onların çocuklarını alıp ölüm makinesine dönüştürenleri, saltanat uğruna kardeşlerini, oğullarını, torunlarını boğduranları cihan fatihi olarak ilan eden zihniyetin empati ve insan sevgisiyle doymuş kuşaklar yetiştireceğini mi zannediyorsunuz?

Empatiyi geliştiremediği için, akıldan ve nizamdan da yoksun olan, çoğunluğu ikinci cumhuriyetçi ve Kemalizm düşmanı olan bir grup kalabalık da, dindaşlarını koruyormuş görüntüsü yaratmak için akşam sabah Amerika'yı (haklı olarak) bir de dindaşlarına hoşgörünmek için İsrail'i lanetliyor. Gelin görün ki, kişi emeğini 600 yıl boyunca gasp eden, devlet gelirini ve saltanatını, çalışıp alın teriyle kazanan insanları -cihat ve benzeri söylemlerle- çıktığı seferlerde sömürerek elde eden Osmanlı'ya hâlâ sempatiyle bakıyor. Ameri-

ka, ikinci cumhuriyetçiler olarak bilinen bu kesime *"Sizin 600 yıl boyunca yaptığınızı şimdi ben yapıyorum"* diye sorsa ne yanıt vereceksiniz?

Empatiyi geliştirmiş olsaydınız, hem Osmanlı'yı hem Amerika'yı kınar, *"Türk övün* (Buradaki anlamı çoğumuzun anladığı övünmek, böbürlenmek değil, eski Türkçede kullanılan düşünmek anlamına gelen sözcükten gelir.), *çalış ve güven"* diyen, yani sömürmeden, gasp etmeden kazanmayı öğütleyen ve *"Yurtta sulh, cihanda sulh"* özdeyişiyle yaşam tarzımızı da belirleyen Kemalizmi kutsardınız. Belli ki alınacak daha uzun bir yolumuz var.

Bir Zamanlar Fırat Temiz Akardı

"Türk adaletinin seyrüsefer defteri"

Üniversite yaşamımın sonuna kadar, ilk olarak derelerde öğrendiğim yüzmeyi, senede birkaç can alan Fırat Nehri'nde sürdürdüm[13]. Fırat, (Karasu Kolu) Erzurum'un Dumlu Baba Dağı'ndan çıkıp birçok ili ve kasabayı ziyaret ederek Kemaliye'ye ulaşır. Geçtiği yerler yalçın kayalıklar ve her an bir yerlerin kaydığı toprak zeminlerdi. İlkbaharda karlar eridiği için sular coşar, yaz akışının neredeyse 50-60 katına ulaşırdı. Bu dönemlerde su bulanık akardı. Yazın eğer yukarılara yağmur yağmamışsa, su masmavi akardı. Biz de hem bulanık suda hem de berrak suda yüzerdik. Aslında bulanık suda yüzdüğümüzde hasta olabileceğimizi, mikrop kapacağımızı düşünmezdik. Ne de olsa nehir kendi mecrasında akmaktaydı, zaman zaman bulansa da o renk dönmesi kendi doğal yatağından kaynaklanmaktaydı. Uzun yıllar öyle yüzdük, bulanık ve berrak sularda. Hatta susadığımızda içtik, elbiselerimizi, meyvelerimizi ve sebzelerimizi o suda yıkadık.

Ancak belirli bir süre sonra babam *"Oğlum bu suya girerken dikkatli ol, sakın su içme, meyve ve sebzeleri yıkama, çıktıktan sonra muhakkak temiz suda bir daha yıkan"* demeye başladı. Artık bu nehir senin, benim, babamın, dedemin, atamın kutsadığı, bildiği, güvendiği nehir değil. Bu nehir artık kirli bir nehir. Yaşam saçan nehir pislik ve kötülük saçan bir nehir haline

---

13 Fırat iki büyük koldan oluşur. Birisi Karasu, diğeri Murat'tır. Karasu Kemaliye (Eğin) içinden geçen koludur. Ancak yöre halkı Karasu adını hiç kullanmaz, Karasu'ya Fırat derler. Bu yazıda da Fırat sözcüğü geçen yerlerde Karasu Kolu'nun kastedildiğini bilmemiz gerekiyor.

geldi. Öyle ki bu nehre giren, bu nehre yanaşan, bu nehri kullanan herkes pisliğe bulaşır hale geldi.

Belki nedenini merak ediyor olabilirsin. Bak oğlum, bu nehir insanlık tarihinden bu yana akıyor, insanlar her zaman pırıl pırıl, masmavi akmasını istemişlerdi; ancak geçilen güzergâhlar her zaman istendiği gibi olmadığı için zaman zaman bulandı. Bu bulanmaya, elde olmayan heyelanlar, seller neden oldu. Ancak sadece bulandı, nehir tümüyle kirlenmedi. O zamanlar bile bu bulanık sularda yüzmene çok fazla bir tepkimiz olmadı.

Şimdi nehir zaman zaman da olsa sadece bulanık değil kirli; nehrin her girintisine, kuytusuna girmiş zararlı mikropları, kullanıldığı zaman rahatsızlık oluşturan bir yapısı var. Bunun nedeni yol boyunca irili ufaklı kanalizasyonların buraya bağlanması. İnsanlar; yiyip içip, zevki sefasını sürdürdükten sonra, pis artıklarını ve atıklarını "*temizlenme bahanesiyle*" doğrudan ya da dolaylı sinsi sinsi bu kutsal nehre akıtarak onu fosseptik çukuruna dönüştürdüler. Artık bu kutsal nehir çirkef akmaktadır. Bu nedenle sadece sen ve ben değil, bundan böyle bu nehirden su içmeye kalkışan herkes hastalığa yakalanacaktır. Yaşam kaynağımız olan en büyük, en kutsal şeyi kirlettik.

Biliyor musun oğlum? Dünya işleri ve özellikle de tamamen temiz kalmak zorunda kalan adalet mekanizması ve onun destek birimleri, aynen bu nehir gibi son mecrasını buluncaya kadar kenarlarını yakmış yıkmış olabilir. Bu, bir nehrin oluşum öyküsünde yaşanan ve yaşanması gereken olaylardır. Adalet ve hukuka baktığımızda da geçmişte, bugün bizim mantığımıza ters gelen uygulamalar olmuş olabilir; çünkü insan mantığı ve sosyal evrimleşmesiyle bu mecranın açılması paralel yürümüştür. Nehir yatağına oturdukça bu tahribatlar gittikçe azalmıştır.

O günlerde de örneğin Roma hukukunun ya da Hammurabi Yasaları'nın uygulandığı dönemlerde yapılanları bugün belki benimsememiş olabiliriz; ancak bu hukukun kirli olduğu anlamına gelmemektedir. Sadece mecrasını bulamamış bir nehrin bulanık olması gibi bir şeydi. O dönemlerde de kirletilmeler olmuştur. Egemen güçlerin, yöneticilerin, erki elinde bulunduranların, yasaları kendi çıkarları için kullanmaya başladıklarında kirlenme görülmüş; ancak her defasında bu yönetimlerle birlikte bu yasalara maruz kalan toplumlar tarihin kirli bataklıklarına gömülmüşlerdir. Tarih bu insanları lanetleyen öykülerle yazılmıştır.

Hukuk ve adalet doğduğu gözeden, boşaldığı yere kadar hiçbir müdahalenin olmadığı durumlarda temizdir. İnsan çıkarlarının müdahalesinin olduğu her yerde, özellikle egemen güçlerin çıkarlarını koruyacak biçimde şekillendirilmeye kalkışılmışsa, yaşam ve mutluluk dağıtacağı yerde, enfeksiyon kaynağı haline dönüşür. Öyle bir kaynak ki girdiğinizde çirkefe bulaşacağınızı, hastalık kapacağınızı, hasta olacağınızı, haklı olsanız bile hakkınızın elinizden bağırta bağırta alınacağını bilmenize karşın, girmek zorunda olacağınız bir kaynak. Her akşam yüzünüzü yıkamamaya yemin ettiğiniz bir çeşmede her sabah yüzünüzü yıkamak zorunda kalmanız gibi bir şey.

Sular Hititler döneminde bile kutsal sayılmış, kaynakların başına sanat eserleri konmuş, çeşmeler yapılarak bu kaynaklara özen gösterilmiştir. Suları kirletenlere ölüm cezası verilmiştir.

Bir nehrin akışında, evrimi gereği geçmişte zaman zaman suyunun bulanık akmasını örnek göstererek kirletilmesine meşru zemin aramanın ahlaklı bir düşünme tarzı olduğunu sanmıyorum. Eğer bugün yaptığımız hataların bahanesini bulmak için geçmişteki örnekleri kurcalamaya, çarpıtmaya ve kendi cücük mantığımızla yorumlamaya kalkışırsak bu,

toplumun geriye döndürülmesi anlamına gelir. (Bu ancak sürü haline dönüştürülmüş toplumlarda başarılı olabilir.)

Bu nedenle konuşmasına Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan başlayarak kendi dönemine kadar, o günkü koşullarla belki olması gereken olanaklar olmadığı için, belki yeterli düşünür kadronun olmamasından kaynaklanan eksiklikleri, yanlışlıkları sürekli olarak örnek göstererek, kendi çirkin amaçlarınıza dayanak noktası arıyorsanız siz uygarlaşamadığınız gibi, bilim tarihinin süreçlerinden bihaber olan bir cahil olmalısınız.

Soru açık, yanıt da açık olmalı

Bu ülkenin insanının sorusu açık: Gündeme getirilen, rüşvet, soygun, yetki kullanarak menfaat edinme, yönetime yakın çevrelerin bu işlerle ilgisi var mı; varsa ne kadar? Soru çok net. Yanıt ve açıklamalar da buna yönelik olmalı, beklentimiz bu. O dönemlerde -aslın da bugün de- egemen güçlerin borazanı haline dönüşen bir resmi TV kanalımızda, Derin Analiz adı altında, Başbakanlığa devşirilen yazarları, bu ülkenin 1946 yılından 2003 yılına kadar dış mihrakların ve içerideki maşalarının aracılığıyla nasıl soyulduğu büyük bir coşku ile anlatılıyordu. (25.12.2013) İyi de biz onu sormuyorduk ki, yapıldığı söylenen soygunu soruyoruz. Niye hedef saptırıyorsunuz? Bu ülkenin sadık evlatları, o dönemlerde de defalarca şunu söyledi: Ağzından Allah sözünü bırakmayan, din sömürüsü yapanlar bu ülkeyi en çok soyanlar, soyduranlar oluyor. Geriye dönün, devlet adamı olarak devletin olanaklarını yandaşlarına, küresel güçlere, aile bireylerine peşkeş çektiği söylenen yöneticilere, sırasıyla: Menderes, Demirel, Çiller, Erbakan, Yılmaz... (Erbakan hariç hiçbiri hukuksal soruşturmaya uğramadı.) Bu ülkenin şu ya da bu şekilde, banka krizlerinde, kredi dağıtımında, yatırım güvencelerinde soyulduğu doğru mudur? Büyük bir olasılıkla doğrudur.

Bütün bunlar araştırılsın; ancak bir misilleme yapılıyormuş gibi değil. Bugün bankalar aracılığıyla eş, dost, akraba, çoluk çocuğa açılan krediler geçmiştekinden hiç de farklı görünmüyor. Yönetici olup da çoluğu çocuğu işadamı olmayan, zengin olmayan hiç kimse kalmadı deniyor. Eğer saydamlaşmak isteniyorsa, işe tarihin derinliklerinden değil, şu anda yaşananlardan başlamak gerekir, ama ilk olarak elimizdeki -soruşturmayı başlatanın tarafı, kökeni, kimliği, amacı, bu iktidarla ilişkisi ne olursa olsun- bu işi bir aydınlığa çıkarmamız gerekiyor. Anlayan olursa, insana sorarlar? Yaklaşık 17 yıldır bütün bunları halka anlatmak, geçmişi deşmek niçin bugüne saklandı? 1980-1990'lı yıllarındaki krizde bankaları soyanlar, hesap açtıranlar, dolar alanlar Merkez Bankası'nda kayıtlı; *ticari hesaplar gizlidir* bahanesinin arkasına artık sığınmayarak buyurun açıklayın! Herhalde aynı şekilde bugün açılan kredileri de aynı saydamlıkla anlatırsınız.

Bir de geçmişte –Cumhuriyet kurulurken- bizi ekonomik olarak bağımsızlığa götürecek yolu açan -sömürü düzenini sonlandırmaya çalışan- düzenlemeleri yapan insanı akşam sabah üstü kapalı olarak eleştirirken, hatta sarhoş yakıştırması yaparken, yakındığınız küresel ve milli soyguncular a kapıları ardına kadar açan geçmiş -sizin açınızdan yandaş- yöneticileri kutsamanızı anlamak, devletin TV'lerinde bu bataktan çıkmak için kurguladığınız Derin Analiz programına bile gerek göstermiyor; çok sığ bir zihin bile artık olanları anlıyor.

Adaletin tecellisi önce doğru düşünmeyi gerektirir

Adaletin tecellisinde en önemli husus, mantıklı düşünmektir; bu nedenle inanç sistemine hiçbir zaman bulaştırılmamalıdır. Birisi neden sonuç ilişkisiyle yola çıkar, ikincisi hiç düşünmeden inanmakla. Bu nedenle işletim sistemleri farklı olan iki

sosyal kurumu birbirleriyle terbiyeye kalkışmak ve birinin ilkeleriyle diğerine bilgi sağlamak kesinlikle doğru değildir. İşte bu nedenle Cumhuriyetin kuruluşunda laiklik ilkesi anayasamızın temel ilkesi olarak konmuştur. İnanç sistemleriyle devleti ve toplumu yönetmeye kalkışan, seçmenini din sömürüsüyle çevresine toplayan herkes bu nehri kirletir. Türkiye'nin son yıllarda geldiği durum budur.

Eğer yazılanlar doğruysa, eğer şu anda yönetimde bulunanların açıklamaları doğruysa, eğer son 4-5 yıl süren tutuklamaların, yargılamaların perde arkası doğru çıktı ve paralel devlet denen oluşumun, (Bunların hepsinin kökünde yasa gereği laik görünen, ancak inancı gereği hiçbir zaman laik olamayan, olamayacağı da bilinen insanların..) yetkili yerleri paylaşmasından kaynaklanmıştır. Aslında bu sefer nehri kirletenler de sudan içmek zorunda kalanlar da bu fikrin sahipleridir. (Cemaatler ve cemaatler ne istediyse verdik diyenlerin.)

Çeşitli adlarla açılan davalarda devletin önemli kurumlarını perişan eden, derin devleti ortadan kaldırdık diye övünen bu kesim, semirttiği derin cemaatle boğuşmak durumunda kaldı. Türkiye ne yazıkki çok daha vahim gelişmelere gebe gibi gözüküyor. Onun bunun ağzını kapatmakla, yetkileri kısıtlamakla, meydanlarda efelenmekle bu sorunlar çözülmez. Bu ülkenin insanları Nutuk'u yeniden okumalı.

Muhalefet partilerinin de kısır görüşleri nedeniyle bu nehir 17 yıldan bu yana, hatta 32 yıldan bu yana, hatta 1950'den bu yana kirletilmektedir. Son on yılda yargıçlar, savcılar, yüksek mahkemelerin yetki ve sorumluluklarıyla yargılama kurallarındaki değişiklikler, en önemlisi de egemen güçlerin aleyhine olabilecek o anda ortaya çıkan bir durumun giderilmesi için çıkarılan yasa ve yönetmelikler, bu kokuşmanın mayası olmuştur. Laiklik ilkesi gibi değiştirilmez maddesi olan bir anayasayla sağlam temellere oturtulmuş Türkiye Cumhuriyeti, bu yıpranmaları şu ya da bu şekilde geçiştir-

di. Ancak pisliklerin büyüklüğü o denli mertebelere vardı ki, artık üzeri din sömürüsü ve mağduriyet edebiyatı ile kapatılamayacak bir hal aldı.

Kaldı ki aynı deliğe işemiş insanların birbirini suçlaması garip kaçıyor. Hiçbir yetkisi olmayan insanların bir zamanlar ayaklarının altına kırmızı halı serenler, gizli maddelerle anlaşmalar yapanlar, Türkiye'nin en az bir kısmının dışladığı dini liderlere kucak açanların, bir gün benzer yıkıcı yöntemleri sizin için de kullanacakları belliydi. Çıkarcılığa dayanan kapitalizmin anladığımız anlamda bir ahlakı yoktur. Kırmızı halıya basmanın ödenmesi gereken bir bedeli olmalıydı, belli ki bu ödeniyor. Dinci kesimlerin sık sık söyledikleri bir söz vardır: *Allah'ın parmağı yoktur ki gözüne soksun*. Yöneticilerimize göre, bir zamanlar kırmızı halıyla ağırlandığı ülkenin iradesi ve kol kola seçime girdiği, söylediklerini eksiksiz yaptığı yol arkadaşlarının aracılığıyla bunlar yapılıyormuş. Ne bekliyordunuz? Benzerlerini görmek istiyorsanız dönün İslam dünyasına bakın.

17-25 Aralık sürecinde doğru ya da yanlış, operasyonun kaynağı içte ya da dışta ya da kol kola gezdiğiniz bir camia olsun fark etmez; elde sesli ve görüntülü, en geri zekâlının bile "*vay anasını dedirtecek*" çapta, birçok yolsuzluk ve rüşvetin belge ve bilgisi bulunmaktaydı. Yapılacak iş tarihin her döneminde büyük bir olasılıkla aynı olmuştur. Hukukun yazılı olarak başladığı Hammurabi Yasaları'nda, hukukun kökleştiği Roma hukukunda bugün dünyanın ayrıcasız her ülkesinin şu ya da bu şekilde uymak zorunda kaldığı hukuk ahlakında, *soruşturmaların tarafsız yürütülebilmesi için* töhmet altında tutulanların aktif görevlerinden ayrılması ve yetkilerinin durdurulması gerekiyordu. Türkiye Cumhuriyeti, Hammurabi Yasaları'nın uygulandığı dönemin öncesine döndürülmek isteniyor?

Hukukun ve adaletin dünyadaki en güzel ve ilk örneklerini yine bu topraklarda görüyoruz. Bizden 4000 yıl önce eğmen olmuş Hitit İmparatorluğu'na bakınca bunca yılda -mantık ve ahlak olarak- bir arpa boyu yol almamış görünüyoruz. Hititlerin yönetiminde kralın yanında yönetim birimi olarak Pankuş denen bir meclis bulunmaktaydı. Pankuş kralı bile denetleme ve idam da dahil yargılama yetkisine sahipti; yani Pankuş, kralın kararları hakkında söz sahibi bir kurul ve böylelikle de onun mutlak hâkimiyetinin tek denetleyicisiydi; Pankuş'ta herkesin eşit söz hakkı vardı.

Bunca yıl geçmiş olmasına karşın bir adım yol alamadığımız görülüyor; örneğin bir önceki cumhurbaşkanımız sonuçları itibarıyla ağır cezaya çarptırılabilecek bir davadan dokunulmazlık nedeniyle hiçbir zaman yargılanmadan, hukuken aklanmadan köşke çıktı. 2013'ün Aralık ayında yaşanan olaylarda da çok sayıda üst düzey yönetici suçlanmasına karşı, adaletin tecellisine gölge düşürecek biçimde, ucunun kendilerine uzandığı ve uzanma olasılığı olan yönetim, alelacele yönetmelik değiştirme, yetkili değiştirme, hedef saptırmakla bir şeyleri örtme çabası içine girdi. O gün herkesin ağzında, özellikle yandaş basının cıvık yazarlarının ağzında, *adalet son kararını vermedikçe herkes masumdur,* sloganı dolaşıyor, güya uygar ve adil bir mantık sergilemeye çalışıyorlardı. Doğrusu, *adalet son kararını vermedikçe herkes masumdur,* ancak bu, insanların suçları için adaletin önüne çıkarılmasına engel değildir. Bedelini ödemek kaydıyla birini haklı ya da haksız suçlayabilirsiniz; ancak onun hakkında hukuksal karar veremezsiniz, infaza kalkışamazsınız. Adaletin olması gereken -olmazsa olmaz- kuralı, yetkililer soruşturmaya başlar başlamaz, sanığın yasal yardımcıları (örneğin avukatları) hariç, diğer tüm yetkililerin ve yöneticilerin çenesini kapatmasıdır.

Bütün bunlar hangi uygulama hatalarından kaynaklanıyor?

Ülke içinde paralel devlet ve cemaat yapılanması, Batı ülkelerinin belirli aracılarla Türkiye'de operasyon yapma söylemlerini bir tarafa bırakır, bizim kendi dinamiklerimizdeki kusurları masaya yatırırsak şöyle bir görüntüye tanık oluruz.

24 Ocak Kararları olarak bilinen, Turgut Özal'ın yeniden devleti yapılandırma projesiyle, devletin ticari işlerden çekilmesi ve böylece rüşvetin en aza indirilmesi öngörülmüştü. O güne kadar devletin işlerini denetleyen, kaçakları önlemeye çalışan çoğu Mülkiye müfettişlerinden oluşan ekip, Özal'ın ve aynı görüşte olanların ifadesiyle "*Mülkiye Cuntası*" dağıtıldı ve devletin çıkarlarını koruyan denetleme kurumları yok edildi. İşler biraz daha hızlı yürümeye başladı; ancak ihalelerin dağıtımı ve uygulanmasında, bu denetleyicilerin yerini -iş bitirici ekipler olarak- birtakım aracılar, duruma göre de yöneticilerin en yakınları aldı. Ancak Dünya Bankası memuru olan **Kemal Derviş**'in Dünya Bankası'nın diktesiyle hazırlamış olduğu Bankalar ve İhale Yasası, bu kaçakları önlemek için ciddi önlemler getirdiği için, aracılar kolay çalışamıyorlardı; bu nedenle ihale yasası çıktığı günden bu yana yani son 17 senede galiba yüzlerce defa değişikliğe uğradı. Herhalde bu değişikliklerin çoğu, aracıların ve ihaleye karar verenlerin çıkarları açısından kolaylaştırıcı hükümler taşıyordu. Geçmişteki ve günümüzdeki ihale ve rüşvet yolsuzluklarının aktörleri, bu değişikliklerin ürünüdür.

Özellikle 11 Eylül teröründen sonra, 36 ülke dünyadaki kara para akışını ve teröre kaynak aktarılmasını denetlemek için bir birlik oluşturdu ve bu şekildeki para hareketlerinin denetimini IMF'ye verdi. Türkiye bu birliğin üyesiydi.

İran'a ambargo 2008 yılında başlatılmasına karşın, en sert önemler 2011 yılında alınmaya başlandı. Ancak Türkiye, İran'dan yüklü miktarda doğalgaz ve petrol almak zorun-

daydı. Alıyor; ancak parasını doğrudan İran'a transfer edemiyordu. Bunun üzerine doğalgaz ve petrolün bedeli Halk Bankası'nda özel bir hesaba Türk Lirası olarak yatırılmaya başlandı. (Ekonomiden sorumlu **Ali Babacan**'ın açıklamasına göre.) O güne kadar altın ithalatçısı olan Türkiye birdenbire yüklü miktarlarda altın ihracatçısı oldu. Belli ki doğrudan ya da dolaylı olarak önemli bir kaynak -ambargoyu delerek- İran'a aktarıyordu. Söylenti olarak başka devletlerin İran'la ilgili banka işlemleri de yine bu banka üzerinden gerçekleştirilmiş. Buraya kadar her şey yasal, yöneticilerimizin bankamıza saldırıyorlar sözlerini doğrular biçimde, bankanın hiçbir kusuru bulunmuyor. Ancak daha sonraki transfer işlemleri, attığımız imzanın gereklerine uymuyor. IMF, ilk olarak 2011 yılında ve daha sonra Kasım 2013 yılında Türkiye'yi resmen uyardı (IMF resmi sitesinde bu uyarı metni okunabilir) ve yanlış bilmiyorsam birlikten de çıkarıldı; çünkü sadece İran değil, güçlü kanıtlarla Türkiye üzerinden Suriye'deki (hükümetimize göre özgürlük savaşçıları, dünyanın birçok ülkesine göre teröristlere) kaynak aktarılmasıyla ilgili önemli ipuçları varmış. Yani Türkiye kara para aklayan ve teröre kaynak sağlayan ülke durumuna düşürülmüştü. Oyunun bu karanlık perdesindeki başaktörler de Azerbaycan uyruklu, tutuklanan şahıs ile ona servis yapan hükümet yetkililerinin yakınlarıydı.

Gücü elinde bulunduranın yakınmaya hakkı olamaz

Bu gelişmeler bir tezgâh da olabilir; devletin güçleri hâlâ suçlananların elinin altında; şer odakları olarak nitelendirdikleri bu yapılanmaları muhakkak bulup çıkaracaklardır; ancak merak edilen en önemli husus, şer odağı, çete ve benzeri ifadelerle suçladıkları devlet içindeki bu yapıların, bir zamanlar gözde kurumumuz olan ordunun çökertilmesinde, yazarla-

rın, düşünürlerin, bilim adamlarının süründürülmesinde en önemli görevi yürütmüş olmaları ve bu görevleri yaparken bugün suçlanan kesimin akşam sabah destek ve övgülerine mahzar olmalarıdır. Daha önceki soruşturmaları yürüten ekip için yöneticilerimiz, hükümet sözcülerimiz, bilgililerdir, ne yapacaklarını bilen insanlardır, akıllıdırlar, zekidirler, demokrasinin bekçileridir derken, henüz o davaların tüten dumanı sönmeden, çete olarak ve hukuk katilleri olarak tanımlanmaları sağlıklı insanların yapacakları yorum gibi görünmüyor. Adama sorarlar: *Daha önce aklın neredeydi?*

İnsanı insan yapan değerler nedir?

Aslında son 4-5 yıl içinde çeşitli adlarla tanık olduğumuz adli işlemler ve hukuksal girişimler, ister istemez insana şu soruları sormaya yönetiyor: *İnsanı insan yapan, hayvanlarda hiç bulunmayan şu özellikler hepimiz için geçerli değerler olmuş mudur?*

1. Empati (duygudaşlık): Kendine yapılmasını istemediğin fiillerin başkasına yapılmasını hoşgörmeyeceksin, desteklemeyeceksin, yapılanlardan mutlu olmayacaksın. Şu ya da bu şekilde -halkın gözünde- suçsuz olduğuna inanılmış insanlar idama mahkûm edilirken, adaletin gereğidir diyerek herkesi saygılı olmaya davet ederken, çocuklarımızın cep harçlığını (!) araştırmaya kalkıştıklarında aynı ekibi çete olarak tanımlamak ne kadar inandırıcı ve ahlaki olmuştur.

2. Merak: İnsanı hayvanlardan ayıran ikinci en önemli özelliktir. Yüzlerce insan feryat ederek bizi haksız yere yatırıyorlar, haksız yere cezalandırdılar dediklerinde, merak edip, bu insanlar neden bu kadar feryat ediyor diye araştırma gereğini duymadılar. Yıllardır devletteki cemaat çeteleşmesini yazan, söyleyen adamların çarptırıldıkları cezaları kutsarken çevremizdeki insanların -olası- suistimallerini araştırmak ve aydınlatmak yerine, onların açığa çıkarılmasını ya da üzerine

cesaretle yürünmesini sağlayan çevreleri merak etmeye başlamanız, hatta her şey açığa çıkmış gibi onları suçlamanız ne kadar mantıklı olabilir?

3. Utanma: İnsanın önemli özelliklerinden biri de utanma duyusunun oluşmasıdır. Tarihin her devrinde önem verdiğimiz bazı sosyal kabuller vardır. Hırsızlık, hak yemek, yalan söylemek, rüşvet almak, devlet idaresinde akraba ve yandaş korumak, yetki kullanarak devlet kasasından kazanç sağlamak, namussuzluk olarak tanımlanan filleri yapmak, bunlardan birkaçıdır. Bu davranışlardan yolunu bulup cezalandırılmadan yasal olarak kurtulsak bile, şu ya da bu şekilde temize çıkarılsak bile, eğer birilerinin içinde hâlâ kuşku bırakmışsak, yüzümüzün kızarması gerekir.

Gerçeği gizlemek ya da saptırmak için bahaneler uydurmak kabul edilebilir bir tarz değildir

Bütün bunlar yetmiyormuş gibi hükümetimizin ekonomiden sorumlu bakanı, bunlar ortaya döküldüğü için bilmem kaç milyar lira borsada zarar edildi, diyordu ve arkasından enerjiden sorumlu bakan ise dolar 2 liradan 2,09 liraya çıktığı için enerji ödentisi sıkıntısına girdik sözlerini sarf etmişti. Bu açıklamalardan anlaşılan, eğer bir suç varsa görmezlikten gelinmeliydi diyerek bu ülkenin tek değerinin para olduğu izlenimini yaratmış olmalarıdır. Bu ülkenin güzide insanlarının tek değeri para değil insani değerlerdir, onurdur, haysiyettir, ahlaktır. Paranın her şeyin üzerinde görüldüğü bir ülkede her türlü ahlaksızlığın olması kaçınılmazdır. Başka bir çarpıtmayı da yargı ile halkın oyunu karşı karşıya getirerek yapmışlardı. Propaganda meydanlarında, çocuklarının rüşvet suçundan yargılamasını, yapılacak halkoylamasına bağlamışlardı. Eğer halk en çok oyu çoluğu çocuğu soruşturulan partiye verirse, çoluk çocuk aklanmış olacaktı. O çocukların soruşturulmaması için de her türlü yasal ya da yasal olma-

yan sınır zorlanmıştı. Herhalde Hammurabi, Roma hukuku ve Magna Carta'da yer almayan yeni bir kural bu ülkenin başbakanı tarafından konuyordu.

Kimin ihanet içinde olduğu kimin halkını sevdiği bu olaylarda daha iyi anlaşılabilir

Türkiye geçmişte bu hususta çok önemli fırsatları kaçırdı. Demirel'in akrabalarının (gerçi çok sonraları adalet önünde ceza yedi), Özal'ın tüm sülalesinin, Necmettin Erbakan'ın (bu kişi de adalet önüne çıkarıldı, gerekli cezayı aldı, birlikte olanlar hâlâ bu hesabı adalet önünde vermedi), Çillerlerin, Mesut Yılmaz'ın yolsuzlukları, hatta Türkeş'in (paralar için çocukları birbirine düşünce onu da anladık) devlet olanaklarını çıkarları için kullandıkları, yasal olmayan yollardan para toplayarak kendi hesaplarına yatırdıkları yazıldı çizildi; kimsenin kılı kıpırdamadı. Hatta Çiller ve Mesut Yılmaz bir gün arayla Meclis'te siyasi olarak aklandılar. Hukuken aklanmaları belli ki mahşere kaldı. Çiller, halkın gözünün içine bakarak, ninesinin sandığında beze sarılı olarak bulduğu çıkını, işleterek (üretim ya da ticaret yaparak değil) muazzam servetini edindiğini söylerken (açıkça bizi; keza o günkü milletvekillerini aptal yerine koyarken), önünde toplanan halk (buna halk denirse) *"abla sana kurban oluruz"* diye bağırıyordu. Yıllar geçti, benzer senaryoda, bu sefer kefen giymiş, benzer sloganları atan insanlar yeni kuşak Çiller'leri, Erbakan'ları, Demirel'leri, Özal'ları, Yılmaz'ları meydanlarda alkışlamaktadır.

Geçmişteki bu insanların -yargılanmış ceza giymiş olanlar hariç- hiçbirinin suçlu olduğunu söyleyemeyiz; çünkü adalet önünde kesinleşmiş bir suç bulunmamaktadır. Herhangi bir üretim işi yapmamış, herhangi yasal büyük bir ticaret işine girmemiş, işçi çalıştırmamış, belki ticari vergi numarası bile olmamış bu insanların bu kadar kısa sürede -basına göre-

önemli servetlere ulaşmalarının sırrı açıklanmalıydı. Ne yazık ki bu fırsat geçmişte kaçırıldı.

Hem geçmişte adı geçen bu insanların hem bugünlerde gündeme gelip de kovuşturma açılan insanların, ortak tarafı Allah, din, iman, Muhammed, namaz, niyaz sözcüklerini ağızlarından hiç bırakmamaları olmuştur. Bizim dinimiz, haramı ve talanı en büyük günah olarak görüp yasakladığından dolayı bu insanların ağızlarından tek bir lokma haram gittiğini söyleyemeyiz. Aksi takdirde bunların dinsiz olduğu gibi komik bir sonuca varmış oluruz.

Kökü içte ve dışta olan hainler, çeteler, hükümet düşmanları ya da Türkiye düşmanları olabilir. Bunun olmaması için bir neden de gözükmüyor. Bunların izlenmesi, halka açıklanması ve gerekirse gerekli cezaların verilmesi gereklidir (Her ne kadar Ergenekon-Balyoz davalarında dile getirildiyse de o gün çıkarları için bunu demokrasinin gereği saymalarını bir yana bırakırsak); buna kimsenin itirazı olamaz. Oysa o zaman soruşturulması gereken, kısa bir zaman dilimi içinde yukarıdaki vasıfları taşıyan insanların nasıl zengin olduğunun araştırılmasıdır. Ağzından Allah, din, peygamber, namaz niyaz sözcüklerini bırakmayanlara, eşlerini bile bu dinin gereği olduğu söylenen giysilerle meydanlara çıkaranlara, vatan, millet, hizmet sözcüklerini dillerinden bırakmayanlara, fakir fukara edebiyatı yapanlara çok büyük bir fırsat çıkmıştır.

Yolsuzluk adı altında yapılan araştırmaların bihakkın yapılması için devletin her türlü yardımı yapması, gerekli kolaylığı göstermesi suretiyle işin aslını aydınlatarak, herhangi bir üretim yeri açmadan, devlet bankalarından haksız ve kuşkulu kredi almadan, herhangi bir yerden kuşkulu bağış almadan, devletin malını yasal olmayan ya da bir çeşit uydurularak hortumlamadan, kısa zamanda hatta daha reşit olmadan bile zengin olmanın yolunu öğrenerek tüm halkımıza göstermeliydiniz. Böylece çalışmadan herkesin nasıl zengin

olacağını öğretmiş olacaktık. Yanlış anlaşılmasın bu kadar dinine bağlı insanların kendilerinin ve yakınlarının yasal olmayan işler yaptığını, haram yediklerini söylemek için aptal olmak gerekiyor. Geçmişte ileri sürülen bu yolsuzluk iddialarının üstünün gereksiz yere örtülmesiyle bu aydınlanmadan mahrum kalmıştık; ancak bu sefer bu fırsatı kaçırmayalım dedik; ama kaçırdık.

Bu nedenle yolsuzluk soruşturmalarını (geçmişte ve bugün) yasal ya da yasal olmayan yollarla örtmeye çalışanlar, onlara aracı olanlar, halkına ihanet etmiştir. Onların (bu milletin evlatlarının) da kolay yoldan zengin olma yolunu bulmalarına yardımcı olacak yolları tıkamışlardır.

Turpun büyüğü heybede gibi görünüyor

Ben son yarım yüzyılı değerlendirebiliyorum. Siyasete bulaşmış olanların, dini siyasete bulaştıranların, halkı sömürülecek koyun gibi görenlerin ve bunlara ilaveten bu ülkeye büyük hizmetler vermiş insanların arkasına sığınarak bir öncekiler gibi davrananların utanma duyularını yitirdiklerini düşünüyorum. Basınıyla, yönetimiyle, tüm araçlarıyla aklanma çabası içerisine girmiş olan bir kesimin, hâlâ gözüne perde inmemiş olanları *"bunun bir tuzak, çete işi olduğuna, aslında tamamen ak pak olduklarına"* ne kadar inandıracakları belli değil; ancak yine de açık kalan sorular hep olacak, hocanın turp çalması gibi.

Hoca tarlaya girmiş turpları çalıyormuş, tarla sahibi yakalıyor ve:

- Utanmıyor musun be adam, Allah, din iman lafını ağzından hiç düşürmüyorsun; bir de kalkıp hırsızlık yapıyorsun, tü senin sakalına, bıyığına…

- Ey mümin yanlış anlıyorsun. Tarladan geçiyordum fırtına çıktı, sürüklenmemek için yerlerdeki otlara tutunayım

derken, meğer turpların başını tutmuşum; bu nedenle söküldüler.

- Ey hırsız hoca, iyi de çuvala nasıl girdiler?

- Vallaha ben de şimdi onu -kara kara- düşünüyordum.

Eğer doğruysa herhalde kasaları, ayakkabı kutularını, para sayma makinelerini, etrafa saçılmış dolarları, Avroları, ses kayıtlarını, fotoğrafları bir mümin açıklar diye çok bekledik ve hocayı hırsız duruma düşürdük.

Hoca'ya göre bu söküme neden olan rüzgâr farklı yerlerden esmiş. Güneyden İsrail taraflarından, Batı'dan, kol kola gezdiğimiz müttefikimizin bulunduğu taraftan, tarlanın içinde çalışıp üreten bir kesimin velveleye vermesinden kaynaklanmışmış.

Bu tarlada şimdilik kimsenin açmaya cesaret edemediği bir heybeden de bahsediliyor. Alınan önlemlere bakılırsa birilerinin endişesi bu heybeye ulaşılma olduğuydu. Bir zamanlar cumhurbaşkanlığımızı yapmış olan Süleyman Demirel'in sık sık kullandığı bir ifadeye göre *"turpun büyüğü henüz heybede"*ydi.

Her beladan alınacak dersler çıkarılır. Bu soysuzlaşmadan çıkarılan dersler:

1. Atatürk'ün neden öncelikle laikliği yasalarımıza soktuğu yeniden anlaşıldı. Atatürk'ün büyük devlet adamlığı bir daha kanıtlandı.

2. Kuvvetler ayrımının değeri ve nedeni en ilkelimiz tarafından bile bir daha anlaşıldı.

3. Geçmişte belirli bir dünya görüşüne sahip, çoğunluğu Atatürk ilkelerine bağlı, ordumuza, bilim adamlarımıza, yazarlarımıza, gazetecilerimize, yazar çizerlerimize karşı kurulan komplo ve yargılama tarzı, defalarca bağırıla bağırıla dile getirilmesine karşın, bu eylemleri önündeki taşların temizlenmesi olarak gören zihniyet, onu adaletin işleyişi olarak de-

ğerlendirdi. Bu mahkemelerin savcıları olmaya soyundular. Bu mahkemelerin doğru karar vermesi için iradesini kullanan savcı ve hâkimleri o yana bu yana sürdüler. Bunu olması gereken bir eylem olarak sundular.

Aynı yapılanma, en çok gelir getiren dershane kapatma işine gelip de cemaatin nefes borularından birine dayanınca ve bir olasılıkla da seçilmeden önce kırmızı halılarla karşılanıp, Türk ordusu, Türk basını, Türk milli değerleri, yerleştirdiğimiz idare şekli, azınlıklar, Serv Antlaşması konusunda, Amerika başkanı tarafından kulağına üflenen talimatların dışında işler yapmaya kalkışınca, bu merkezlerce basılan düğmenin gereklerini yapmaya başladı.

Öyle bir yerden girilmeliydi ki, aklı başında olan, satılmamış hiç kimsenin itirazı olamasın, dünyada gelmiş geçmiş her rejimin ve toplumun çirkin ve ahlaksız bulduğu bir eylem olsun. Bunun için belge ve bulgular, gerekli tüm kanılar zaten hazırlanmıştı. Yönetimin yakınlarının akçeli işleri, en üsteki yöneticilerinin burnuna hızına takmak için yeterliydi. Düğmeye basıldı.

4. Atlantik ötesi yönlendirmelere itiraz edenler, ahlaksız olarak tanıtıldı. Atlantik ötesi cemaat liderinden gelen her emri tartışmasız yerine getirdiler (bizzat başbakanın açıklamasıyla). Aslında Türkiye'nin daha önceki beceriksiz ve yeteneksiz yöneticilerinin oluşturduğu kaos ortamından yararlanarak, hükümet olan bu grubun ve özellikle baş yöneticisinin olması gereken tarihi bilgileri, devlet yönetimi için bilgileri ve en azından feraseti yoktu. Kininin kurbanı olduğu için, sonunu düşünmeden, Atlantik ötesi emirlere göre her türlü atamayı yaptı. Siyasi rakipleri için kuyu kazmaktan çekinmedi, ancak danışman olarak yanındaki devşirmeler, *"kuyuyu kaz düşmanın için, çok derin yapma kendin için"* atasözünü hatırlatmadılar. İçine halkın çıkarlarını, sosyal olanaklarını artırıcı, toplumu yarar sağlayacak maddelerle, çirkin ama-

cını gerçekleştirecek yapılanmaları, adalet mekanizmasındaki yeni yapılanmaları (HSYK gibi) sağlayabilmek için bu maddelerle birlikte (torba yasa) yeniden düzenleme yapıldı; buraya atanan insanların kimler olduğu, sıra kendilerine gelince belli oldu. Aslında bu bilgisiz yönetim yağlı ipi kendi boynuna taktı.

5. Bu kurula karar vermesi için iletilen *"savcıların bağımsız soruşturma yapıp yapamama sorunu"* ile hükümetin tasarrufu, yani *"beni soruşturmaya başlamadan önce ilk olarak belirli bir zaman önce bana haber vereceksin"* talimatı iptal edilince, hükümetin başı bu kurulu hain, hukuksuz bir kurul olarak niteleyerek, *"Elinde olanak olsaydı onları yargılar ve cezalandırırdım"* derken, mitinglerde işaret parmağını sallayarak, göreceksiniz neler yapacağım gibi tehdit etmeye kalkıştı. Gereğini de yaptı.

Anayasa Komisyonu başkanı kendisi de anayasa profesörü olan (!) bir milletvekili, o zamanki HSYK'nın bu kararını *"gerekirse yasayı değiştirerek"* istediğimizi yaparız deyip, HSYK tarafından alınan kararın yasalara uygun olduğunu; ancak beğenmediklerini söylemekten utanmamıştır.

6. Nereden emir almışsa almış ya da kendi inisiyatifini kullanmış, bir zamanların göklere çıkarılan savcıları, yöneticilerin çoluk çocukları, yakınları ve bazı bürokratlar için çeşitli suçlamalarla soruşturma başlattı, menfaat zincirini kopardı. Ahlaklı bir yönetim ne yapar: İlgililer geçici de olsa görevlerinden çekilir, soruşturmanın tarafsız, kurallara uygun bir şekilde yürütülmesine izin verirdi. Bu bir soruşturma. Sonunda soruşturma dosyaları mahkemelere gider ve halkın da gözünün önünde yargılanır. Suçluysa cezasını alır suçsuzsa partinin konan adına yakışır bir biçimde aklanır ve bu iftirayı atanlar hakkında gerekli işlemler başlatılırdı. Temiz, ahlaklı, kusursuz bir insanın neden korkusu olsun ki?

Böyle bir karalamanın rejime yönelik bir çete tarafından yapıldığını söylemek aslında doğru olsa bile inandırıcı olamaz. İlk olarak senin arınman, varsa pisliklerinden temizlenmen gerekir. Fosseptik çukurundan çıkanların necaset (temizlik) dersi vermesi doğrusu ciddiye alınamaz.

7. Bu ülkede daha önce tehlikeleri sezinleyen insanların uyarılarını tehdit olarak algılayan ve onların susturulması için her yolu deneyen hükümetlerin düştükleri acı sonuçlar bir daha anlaşılmıştır. Yıllarca bu ülkenin güvenlik, yargı, mülkiye, hatta ordu içindeki yapılanmaları dile getirenler dinsizlik başta olmak üzere hep suçlandı. Sonuçlarına katlanacaksınız.

8. Kimsenin banka ve kurumlarla bir alıp veremeyeceği olmamasına karşın, bu soruşturmanın bir bankanın yaptığı başarılı denen işlere bağlanması da başka bir garabetti. Bankaya kimse bir şey demedi. Banka müdürünün ve bir bakanın oğlunun evinin bulunan paraların kaynağı ve kasalar soruşturulacaktı. Makodonya'daki bir üniversiteye yapılacak bağış olduğu söyleniyor, üniversitenin rektörü hemen açıklama yapıyor: *"Böyle bir bağış olmamıştır; makbuzsuz bağış olamaz"* diyor. İmam hatip lisesi yaptıracaktık deniyor; soruşturmadan ancak 10 gün sonra bağış makbuzları piyasaya çıkarılıyor. Yalanın-dolanın karıştığı bir yerde adaleti sadece ve sadece tarafsız yargı ortaya çıkarabilir, meydanlara dökülmüş politikacılar değil. En az bir defa onurlu bir iş yaparak sesinizi kesin.

9. Yasal hakkı belki olmayabilir; ancak belirli bir hıyaneti, yolsuzluğu, usulsüzlüğü gören bir kurumun ya da görevlinin, göz göre göre adaletin çiğnendiğini gördüğü bir durumda, geleceğini de tehlikeye atarak durumu halka duyurmasını niye en büyük suç olarak görüyorsunuz? Gözaltına alınma isteğiyle aranan kişilerin bu ülkede bulunamaması halinde, bu kefaleti bu görevi engelleyen yetkililer karşılayabilecek mi?

Ben Artık Bu Toplumun Sosyal ve Manevi Bir Üyesi Değilim

16.10.2012 tarihinde tanık olduğum bir merasimde, bu toplumun ulaşmış olduğu kimliğin artık benim kimliğimle aynı olamayacak kadar farklılaştığını anladım. Eğer siz toplumun yaklaşımını ve anlayışını anlayamıyorsanız, o toplumun bir bireyi olmaktan uzaklaşmışsınız ya da o toplum, sizin içinde rahat hareket edemeyeceğiniz, benimseyemeyeceğiniz kadar değişmiş demektir. Tanık olduğum şu sürecin üzerinde, önyargılarınızı bir tarafa bırakıp bir insan olarak, ama sadece bir insan olarak düşünmenizi istiyorum.

Prof. Dr. Fatih Hilmioğlu; Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi mezunu, Almanya'da ve Hacettepe Üniversitesi'nde dahiliye uzmanı olmuş, başhekimlik, dekanlık yapmış ve İnönü Üniversitesi'nde gastroenteroloji kliniğini kurmuş, iki dönem de İnönü Üniversitesi Rektörlüğünü yapmıştır. Rektörlüğünün çok başarılı geçtiğini, üniversiteye önemli tesisler kazandırdığını, çok sayıda bilimsel toplantıya destek olduğunu ve on binlerce ağaç diktirerek üniversitenin kıraç arazisinde neredeyse orman kimliği kazanacak bir koruluğu bölgeye kazandırdığı biliniyor.

Tanıdığımız Prof. Dr. Fatih Hilmioğlu; Cumhuriyete, laikliğe, bilimsel düşünceye sözde değil özde inanmış ve sahip çıkmış bir meslektaşımızdı. Bu yolda da cesur çıkışları olmuş bir yöneticimizdi.

Bir gün çeşitli suçlamalarla Silivri Cezaevi'nde, yaklaşık 5 yıl (kesinleşmiş bir suçtan dolayı değil) tutuklu kaldı ve bilebildiğimiz kadarıyla da bu sürede ağır seyreden karaciğer kanserinden dolayı yaşamı tehdit altına girdi. Kendi ve ailesi; bağımsız, hukuka ve adalete saygılı, insan haklarını ön planda tutan yüce mahkemenin kuşkusuz kanıtlarıyla birlik-

te vereceği karara saygılı olacaklarını açık açık beyan etmişlerdi. Prof. Dr. Hilmioğlu'nun yargılama aşamasında gittiğim Silivri mahkemelerindeki savcı ve yargıçların davranışı, üzerimde çok derin bir endişe ve üzüntü yarattı. Günlerce uyuyamadım. Ülkemin geleceği konusunda karabulutların toplandığını hisseder oldum.

Prof. Dr. Fatih Hilmioğlu'nun iki oğlu vardı. Biri Armağan, o sıralarda Amerika'da eğitimdeymiş, diğeri Emir. Emir benim de yakından tanıdığım yakışıklı, saygılı, yüzünden güzellik akan, aydınlık yüzlü bir gençti ve Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde dördüncü sınıfta okuyordu. Her hafta sonu yalnız kalmış olan annesini Silivri'ye götürüyor, onunla iki gün kalarak okuluna dönüyordu. 13.10.2012 tarihinde çok kötü bir trafik kazasında yaşamını yitirdi.

Emir'in cenaze ve defin törenine birçok insan gibi ben de katıldım. Benzer durumlarda yaşanan hüzün doğal olarak bu törenlerde de yaşandı. Hepimizin gözlerinden yaşlar aktı. Buna benzer hüzün veren olaylar dünyanın her yerinde ve ülkemizde de sıkça yaşanmıştır; ancak bu süreçte yaşanan insanlık dışı kısıtlamalar ya da davranışlar, çizilen bu tabloya yerleştirildiğinde, belki de dünyanın en kahredici, üzücü ve düşündürücü bir olayı sahnelendi.

Dünya güzeli oğlunu yitiren ananın; başından itibaren, özellikle mezarın başında eriyip bittiğini bütün çıplaklığıyla görüyorduk. Belki onu, kendi de bir hekim olan kocası teselli edebilecekti, acılarını bir nebze de olsa dindirebilecekti. Gözlerimiz kocanın üzerindeydi. Ancak kocayı, yanında, arkasında, önünde, -herhalde- yıllarca kucağına almış, sevmiş, öpmüş, koklamış yavrusunu son seyahatinde yalnız bırakarak kaçacağını düşündükleri için en az görebildiğimiz 6 kolluk görevlisi çembere almıştı. Baba, kaçmayı bırakın zaten 4 yıl tutukluluk ve ağır hastalığı nedeniyle neredeyse ayakta duramayacak kadar bitme aşamasına gelmişti. Bir zamanların saygın doktoru, saygın yöneticisi, bu ülkenin has vatandaşı Prof.

Dr. Fatih Hilmoğlu'nun gözlerindeki -kalbi mühürlenmiş olanların anlayamayacağı- acı ifade, orada bu ülkeye gönül vermiş birçoğumuzun kalbine kurşun gibi oturdu. Bu onurlu insan, fiziki olarak, hiç kimseye, yaşayan oğluna, üzüntülerin en büyüğünü yaşayan eşine bile yardım edecek durumda değildi. İsteseydi de bu kısıtlamalardan dolayı yapamayabilirdi. Belli ki sadece bir töreni izlemek için izin verilmişti.

Mezara doğru yönlendirilen oğlunun naaşına uzanmak ve son bir defa ona değmek için sarkan anneye ne yazık ki izin verilmedi.

Yasalar nereye kadar izin veriyor; nasıl veriyor; bilemem; hukukçu değilim. Ancak Prof. Dr. Fatih Hilmoğlu'nun geniş bir koruma çemberi içinde Ankara'ya getirilip evinde kalmasına izin verilmeden, geceyi Sincan Cezaevi'nde geçirmek kaydıyla, defin töreninin ardından da (aynı gün mezarlıkta bu tören yaklaşık saat 16.00'da bitti) saat 19.00'da 4 yıldır tutuklu olduğu Silivri'deki koğuşuna götürülmek üzere izin verilmiş. Yani evinde çocuğunun ruhuna okunacak duaya amin diyecek, eşiyle birlikte yıllarca yavruları üşümesin diye yorganını örttükleri odaya, son bir defa birlikte bakacak bir imkân bile tanınmamıştı. Sanki Silivri kaçıyordu. Adaletin bir elinin demir pençe olması gerektiğini bilsek bile, öbür elinin şefkat olmasını bekliyor insan.

Empatinin; insanların, kurumların, yönetimin, herkesin ama herkesin sahip olması gereken en ulvi duygu olması gerektiğini ne zaman anlayacağız? Eğer ben bir toplumun üyesiysem, o toplumdaki bir bireyin acısı neden benim acım, mutluluğu neden benim mutluluğum olmasın? İnsan olmanın başka bir tarifi olabilir mi?

Bu yazıyı kaleme alırken ananın mezarı başındaki yok oluşunu, babanın gözlerindeki acı ifadeyi, bu durumu toplumun bir kara bahtı olarak görerek gözlerinden sicim gibi yaş boşanan insanları bir türlü unutamıyorum. Anayasanın bile sık sık çiğnendiği bir ülkede, bir ailenin tarif edilemez

bir acısına merhem olmayı neden en katı ve acımasız yasalara bağlıyoruz? Biz bu kadar mı insanlık duygularımızdan uzaklaştık?

Eve ulaştığımda her şeyimle bütünleştiğimi düşündüğüm bu toplumun artık tarif edilen bir üyesi olmadığımı anladım. Bu kadar kin, bu kadar garez, bu kadar acımasızlık, bu kadar nefret, bu kadar gaddarlık benim mensup olacağım topluluk olamaz. Eğer geleneğimiz buna izin veriyorsa, ben bu gelenekten değilim, eğer kültürümüz buna izin veriyorsa ben bu kültürden değilim; eğer milli duygularımız buna izin veriyorsa, ben bu milletten değilim, eğer dinimiz buna için veriyorsa ben bu dinden değilim. Eğer insanlık bu ise ben insan bile değilim. Belli ki kalabalığın içinde yalnız kalmış birkaç insandan biriyim. Bu yalnızlık güçsüzlüğe, çaresizliğe düşmemin değil, pusulasını yitirmiş bir toplumu aydınlığa çıkarmayı hedef olarak gören çabamın kamçısı oldu. Çok şeyi az kişiyle başarmanın da mümkün olacağını göstermenin zamanı geldi.

Prof. Dr. Fatih Hilmioğlu, rektörlüğü sırasında birçok bilimsel toplantıya tam anlamıyla destek oldu. Onu bu acı gününde yalnız bırakmayan politikacılarımız, bilim adamlarımız, bir zamanların yöneticileri ve yöneticisi olduğu üniversitenin kadirşinas bazı öğretim üyeleri vardı; ancak gözlerimizin aradığı çok kişiyi -en az bu acı olayda yanında olma ve ona manevi destek verme için bile- göremedik. Beğensek de beğenmesek de tasvip etsek de etmese de o dönemde birlikte yöneticilik yapmış, birçok bildiriye ortak imza atmış, birçok kararı birlikte almış arkadaşlarını da defin sırasında doğrusu gözlerimiz aradı. Belki korkmak birçok insan için doğal bir duygudur; ancak akademik kimliği olanlar için bu bir zafiyettir. İnsani bir görev için bile orada değillerdi. Belli ki sele kapılmış çok insanımız var.

Katılanları bu yazıyı yazarken şöyle bir tekrar gözden geçirdim. Nitelikli bir grubun olması, bir devrin özelliğini ta-

nımlıyor gibiydi. Sele kapılanların gelmemiş olmasını daha hayırlı gördüm. Çünkü bir Azerbaycan atasözünde der ki: *Sel geldiği zaman ilk olarak çer çöp gelir.*

Prof. Dr. Fatih Hilmioğlu, 5 yıl tutuklu kaldıktan sonra yapılan tüm suçlamalardan beraat etti. Onu Türkiye üniversiteleri tarihinin ve Türk hukuk tarihinin unutmayacağını söyleyebilirim.

Ustaca Yaşam İçin Son Söz

Bu sefer son sözü ben söylemeyeyim. Milattan önce bu topraklarda yaşamış iki toplumun tapınaklarında tüm insanlığa hitap edecek özellikteki iki yazıyı vermekle yetineceğim.

Ksentos (Xenthos) tapınağında milattan önce 9. yüzyıldan bir duvar yazısı[14]

Milattan 900 yıl önce, yani günümüzden yaklaşık 3000 yıl önce insanlar bir tapınağın duvarına yazılmış aşağıdaki bir öğüdün önünde, bayramlarda sıraya girer, yazıyı okur ve birbirine sarılırlar:

"Gürültü patırtının ortasında sessizce, sükûnetle dolaş; sessizliğin içinde huzur var. Sakın bunu unutma.

Herkesle dost olmaya çalış. Sana bir kötülük yapıldığında verebileceğin en iyi karşılık, unutmak olsun.

Bağışla ve unut...
Ama kimseye teslim olma...
İçten ol; telaşsız anlat...
Kısa, açık ve net konuş...
Başkalarına da kulak ver...

14 Xanthos: Fethiye'ye 46 km. uzaklıkta, Kınık köyü yakınlarında bulunan Xanthos, antikçağda Likya'nın en büyük idari merkeziydi. MÖ 545'te Perslerin egemenliğine girene kadar bağımsız olan kent, daha sonra tamamıyla yanmıştır. Bu yangından sonra şehir tekrar inşa edilmiş, hatta MÖ 2. yüzyılda Likya Birliği'nin başkenti olma görevini üstlenmiştir. Daha sonra Romalıların kontrolüne giren kent, bundan sonra da Bizans egemenliğine girmiş ve 7. yüzyıldaki Arap akınlarına kadar Bizans egemenliğinde kalmıştır. Yerleşen her uygarlığın inşa ettirdiği yapılarda, Likya gelenekleri, Helenistik ve Roma dönemi etkilerini gösteren bu merkez 1988 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır.

Aptal ve cahil oldukları zaman bile dinle onları,
Çünkü dünyada herkesin bir öyküsü vardır.
Yalnız...
Yaptığın planların değil...
Başardıklarının da...
Tadını çıkar...

Ne kadar küçük olursa olsun işinle ilgilen. Hayattaki dayanağın işindir, unutma. Sevebileceğin bir iş seçersen yaşamında bir an bile çalışmış ve yorulmuş olmazsın. İşini öyle seveceksin ki, başarıların bedenini ve yüreğini güçlendirirken verdiklerinle de yepyeni hayatlar başlatmış olacaksın...

Olduğun gibi görün...
Ve göründüğün gibi ol...
Sevmiyorsan eğer...
Sever gibi yapma...
Çevrene, tanıdıklarına...
Önerilerde bulun...
Fakat asla hükmetmeye kalkma.

İnsanları yargılarsan onları sevmeye zamanın kalmaz. Ve unutma ki, insanlığın sevgi konusunda yüzyıllardır öğrenebildiği bir kumsaldaki kum taneciği bile değildir.

Aşka sakın burun kıvırma...
Aşk nedir?
Çöl ortasındaki yemyeşil bahçedir... O bahçeye bakmayı hak etmiş bir bahçıvan olmak için her bitkinin sürekli ilgiye, yardıma, bakıma, sevgiye ihtiyacı olduğunu da unutma.

Hayatta kaybedebilirsin...
Kaybetmeyi...
Ahlaksızca bir kazanca tercih et.

Birincisinin acısı bir an, ötekinin vicdan azabı bir ömür boyu sürer.

Bazı idealler o kadar değerlidir ki; o yolda mağlup olman bile zafer sayılır. Bu dünyada bırakacağın en büyük miras dürüstlüktür."

Yıllar geçiyor, geçecek...
Yılların geçmesine öfkelenme...
Gençliğe yakışan şeyleri gülümseyerek teslim et geçmişe. Yapamayacağın şeylerin yapabileceklerini engellemesine izin verme.

Rüzgârın yönünü...
Değiştiremiyorsan...
Yelkenlerini...
Rüzgâra göre ayarla...
Çünkü dünya, karşılaştığın fırtınalarla değil, gemiyi limana getirip getirmediğinle ilgilenir.

Ara sıra...
Kendini tutamayabilirsin...
Yüreğini isyana kaptırabilirsin...
Fakat unutma:
Evreni yargılamak imkânsızdır.
Onun için kavgalarını sürdürürken bile kendinle barış içinde ol...

Annenin seni doğurduğu.
Saatleri hatırlıyor musun?
Sen ağlarken...
Herkes sevinçle gülüyordu...
Öyle bir ömür geçir ki, sen öldüğünde herkes ağlasın.

Sabırla, sevecen ol...

Erdemini yitirme...

Önünde, sonunda sahip olduğun tek servet yine kendinsin. Görmeye çalış ki, bütün pisliğine ve kalleşliğine rağmen dünya yine de insanoğlunun biricik güzel mekânıdır."

(http://jeologdefteri.blogcu.com/xsentos-milattan-once-9-yuzyil).

Hititler'in MÖ 2000 Yılındaki Duvar Yazısından

Tanrım,

Beni yavaşlat.

Aklımı sakinleştirerek kalbimi dinlendir...

Zamanın sonsuzluğunu göstererek bu telaşlı hızımı dengele...

Günün karmaşası içinde bana sonsuza kadar yaşayacak tepelerin sükûnetini ver.

Sinirlerim ve kaşlarımdaki gerginliği, belleğimde yaşayan akarsuların melodisiyle yıka, götür.

Uykunun o büyüleyici ve iyileştirici gücünü duymama yardımcı ol...

Anlık güzellikleri yaşayabilme sanatını öğret;

Bir çiçeğe bakmak için yavaşlamayı, güzel bir köpek ya da kediyi okşamak için durmayı, güzel bir kitaptan birkaç satır okumayı, balık avlayabilmeyi, hülyalara dalabilmeyi öğret...

Her gün bana kaplumbağa ve tavşanın masalını hatırlat.

Hatırlat ki yarışı her zaman hızlı koşanın bitirmediğini, yaşamda hızı artırmaktan çok daha önemli şeyler olduğunu bileyim...

Heybetli meşe ağacının dallarından yukarıya doğru bakmamı sağla.

Bakıp göreyim ki, onun böyle güçlü ve büyük olması yavaş ve iyi büyümesine bağlıdır...

Beni yavaşlat Tanrım ve köklerimi yaşam toprağının kalıcı değerlerine doğru göndermeme yardım et.

Yardım et ki, kaderimin yıldızlarına doğru daha olgun ve daha sağlıklı olarak yükseleyim.

Ve hepsinden önemlisi...

Tanrım,

Bana değiştirebileceğim şeyleri değiştirmek için CESARET,

Değiştiremeyeceğim şeyleri kabul etmek için SABIR,

İkisi arasındaki farkı bilmek için AKIL ve HİKMET,

Beni aşkın körlüğünden ve yalanlarından koruyacak DOSTLAR ver..."

USTACA YAŞAM

Bilimin temeli evrimdir.
Evrimsel düşünce tüm pozitif bilimlerin çıkış noktasıdır.
Peki evrimsel düşünce sadece bilim alanında mı işimize yarar?
Türlerin gelişimini mi bize anlatır?
Sadece bilimsel gerçeklikleri açıklamada mı kullanırız evrimi?
Hayır!
Prof. Ali Demirsoy, atom altı parçacıktan muhteşem bir canlıya dönüşen insanın gündelik hayatına da evrim ışığını yöneltiyor! Gündelik ev hayatımızdan, karı koca ilişkisine, kariyer planlamasından siyasi ve soysal seçimlerimize kadar geniş bir yelpazede evrimsel düşünceyi kullanmamızı öneriyor. Bilimsel aklı teklif ediyor.

Neden adrenalin salgılarımızı denetlemeyi öğrenmeliyiz?
Doğru düşünmeyi biliyor muyuz?
Doğru düşünmek neden Adaletin temelidir?
İnsanlığın en son kazandığı duygu olan utanma, yıllar içerisinde kaybettiğimiz ilk duygumuz haline nasıl geldi?
Recep İvedik filmlerinin kapalı gişe oynadığı bir ülkede, Magna Carta yazılabilir mi?

Ustaca Yaşam'ı bir ömür boyu başucunuzdan ayıramayacaksınız.
Yaşamınızı daha kolay ve anlamlı kılmak için...

Kendinizi gerçekleştirmek için...

35 TL

www.asikitap.com

/asiyayingrubu

ISBN: 978-605-9331-84-5

